Kratko

RAZLAGANJE KATEKIZMA

spisao

O. Josip Deharbé d. I.

preveo

jedan svećenik nadbiskupije zagrebačke.

Svezak drugi.

Odobreno od prečastne nadbiskupske stolice zagrebačke.

U Zagrebu.

Tiskom Dragutina Albrechta.

1872.

Kazalo.

Glava druga.

Zapoviedi.

Glava treća.

Izvori milosti

Glava druga.

Zapoviedi.

Drago mi je djeco! i falim Bogu od srca, što ste se zdrava vratila u učionu i željna koješta dobra učiti. Dosele ste učila glavu prvu katehizma, koja govori o vjeri; odsele ćete učiti drugu glavu, koja će govoriti o zapoviedih; a zatim ćemo uzeti treću, koja će govoriti o milosti i izvorih milostih. Ove su dvie glave upravo tako važne i potrebne, kao i prva; učite dakle i odsele marljivo katehizam i slušajte pazljivo, što budem razlagao. — Danas počimamo drugu glavu, koja, kao što jur znadete, uči, što imamo činiti ili propustiti, da budemo kršćanski i podpuno živjeli, srećno jednoć umrli i Boga u nebu viekom gledali. Ova druga glava imade tri glavna odsjeka: prvi odsjek govori o deset zapoviedih božjih i pet zapoviedih crkvenih, drugi o griesih iliti prestupku zapoviedih; treći napokon o krieposti i kršćanskom savršenstvu.

Čovjeku nije dosta za spasenje samo vjerovati, što je Bog objavio, nego mora i zapoviedi božje obdržavati.

Tko želi Bogu omiliti i u nebo doći, mora sve vjerovati, što je Bog objavio; — to ste učila dosele. Ali, je li dosta, — možebit me tko izmedju vas želi pitati, — za spasenje vjera sama? Nije; odgovara katekizam, podpuno pràvo, nego moramo i zapoviedi božje obdržavati. Mladiću, koji upita: «Što imam činiti dobra, da budem zadobio život vječni,« odgovori božanski spasitelj: „Ako hoćeš uljezti u život, obdržavaj zapoviedi" (Mat. 19, 17.) Mi smo, kao što ste učila odmah s početka, putnici ovdje na zemlji. Smotrio putnik, koliko mu drago jasno, iz daleka

svoju domovinu, lje nedostiže u nju, ako neudari na put i neuzme koracati. Tako niti će kršćanin dospjeti u nebesku domovinu, koju mu pokazuje vjera, ako se nepotrudi, te neudari na put, koji vodi u ovu domovinu. Pravi put pako u nebo jesu zapoviedi božje i crkvene: tko prestupi ove zapoviedi; zašao je s puta u nebo; a tko jê obdržava, primiče se sve bližje nebu. Zato govori Isus: „Neće svat ko, tko mi kaže: Gospodine, gospodine, uljezti u kraljest vo nebesko, nego tko izpunjuje volju oca moga, koji je na nebesih, taj će uljezti u kraljestvo nebesko.“ Mat. 7, 21. — A to će reći: Vjerovao tko, da je Bog najveći, neograničeni gospodar, izpoviedao to i vanjski, ako uz ovu nutarnju vjeru i vanjsku izpoviest, nebude i zapoviedi obdržavao, neće uljezti u kraljestvo nebesko; vjera sama nespasi ga ikada. Strašno je, ali istinito, što govori sveti Jakob onim, koji misle, da se može spasiti samom vjerom. „Vjeruješ« piše sveti Jakob (2, 19.), „da je samo jedan Bog, pravo imaš: ali vjeruju i vragovi i drhću“ t. j. vjeruju i vragovi; ali ova vjera bez dobrih djelah nemože je osloboditi pakla, nego jim samo umnožava muke. Ako se dakle želimo spasiti, moramo ne samo vjerovati, nego i živjeti, polag vjere; vjera mora, kako ste jur učila, biti živa. A kada je vjera živa? Srav. 1. sv. str. 57. A nisu li zapoviedi božje pretežke? Možemo li zapoviedi božje obdržavati?

Zapoviedi božje možemo obdržavati božjom milošću, koju Bog daje svakomu, koji ga ponizno i uztrajno moli.

Svaki čovjek može obdržavati zapoviedi božje; jer nam inače Bog nebi dao zapoviedi. Tà i razborit otac neće tražiti od djeteta, što diete nemože učiniti; a kamo li dragi Bog. Posve dakle je nedotupavo učio Luter i drugi krivovjerci, koji su se k tomu gradili popravljajačî crkve, tvrdeći: da nemože čovjek obdržavati zapoviedi božje. Neima vladara pod nebom toli nesdušna i goropadna, koji bi podložnikom davao pod smrtnu kaznu zapoviedi, znajuć, da je podložnici nemogu držati. Tko smije dakle reći, da je Bog — neizmjerno mudri, pravedni i dobrotivi Bog, — nam biednim ljudem pod vječnu kaznu zapovjedio obdržavati zapoviedi, koje nemožemo obdržavati? — Istina,

iza grieha iztočnoga skloni smo na zlo, te svojimi naravnimi moćmi nemožemo obdržavati zapoviedi božje podpuno i vazda, osobito u gdjekojih težkih neprilikah i napastih; ali nam ide Bog u pomoć svojom milošću, te nas podupire svojom vrhunaravnom moćju, gdje nedotiče naša naravna. Tako šalje i vam otac koga u pomoć, kada vam zapovjedi kakav posao za vas pretežak i to tim jačega koga, čim je težji naloženi vam posao. A tako vam pomaže i Bog obdržavati sve njegove zapoviedi, svojom milošću, ako ga samo molite za milost; jer Bog neuzkraćuje ikomu milost, koji ga ponizne i uztrajno moli. „Bog nezapovieda, što je nemoguće, nego kada nam zapovieda, opominje nas, da činimo, što možemo; a molimo, kada nemožemo i pomaže, da možemo.“ Ovako uči katolička crkva u saboru tridentskom, o kom ćete još više slušati, kada dodjemo do treće glave katehizma, te budemo govorili o milosti božjoj.

Glavna zapovied.

Prije nego li počmem razlagati pojedince zapoviedi božje, razložit ću vam glavnu zapovied. A koja je glavna zapovied?

Glavna zapovied, u kojoj su sve ostale, jest zapovied ljubavi Boga i bližnjega.

Zakonoslovac židov dodje pred Isusa i upita ga: „Učitelju, koja je najveća zapovied u zakonu?« Na ovo, posve razgovietno i točno pitanje, dade Isus isto tako razgovietan i točan odgovor: „Ljubi gospodina Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom, svim umom svojim i svom snagom svojom. Ovo je najveća i prva zapovied. A druga je ovoj jednaka: Ljubi bližnjega svoga, kao sam sebe.“ Mark. 12, 30. 31.; Mat. 22, 37—40. Odatle učimo, da smo dužni najprije Boga ljubiti; kada govori Isus, vječna istina, da je ovo prva i najveća zapovied. Čini se možebit komu na prvi mah, da su zapoviedi ljubavi Boga i bližnjega dvie, različite zapoviedi; ali su ipak, pravo rekuć, samo jedna zapovied.

A kako su samo jedna zapovied? Slušajte! Mi ljubimo bližnjega radi Boga, dà, ljubimo Boga (sliku i priliku božju) u bližnjem; po takovu su pako ove dvie za-

poviedi tako uzko i nerazdruživo spojene, da onaj, koji obdržava jednu, obdržava i drugu. Zato kaže Isus: „Druga je prvoj jednaka.« U zapoviedi ljubavi Boga i bližnjega sve su ostale zapoviedi: Zato i dodaje Isus (Mat. 22, 40.): „Ob ovih dvijuh zapoviedih, vise zakon i proroci," t. j. svi ćudoredni propisi, što su popisali Mojsija i proroci u svetom pismu, idu na to, da se obdržavaju ove dvie zapoviedi, koje su, kako spomenusmo, samo jedna zapovied. — Božanski spasitelj zapovieda: da ljubimo Boga svim srcem itd.; a to će reći: da moramo ljubiti Boga nada sve, ljubiti Boga, što ikada možemo ljubiti. Nesmijemo dakle misliti, ikada: da ljubimo Boga, dosta; nego kako govori sveti Bernard; „Mjera ljubavi Boga, jest: ljubiti Boga bez mjere." Bog je toli krasna i ljubavi vriedna dobrota, da ga nemožemo ikada ljubiti, koliko je vriedan; zato ljubimo Boga bar toliko, koliko nam je moguće njegovom milošću i trsimo se osbiljno i sveudilj, ljubiti Boga sve više i savršenije.

§. 1. Ljubav Boga.

Ljubav Boga, jest od Boga darovana kriepost, kojom se njemu, kao najvećemu dobru, predajemo, da mu izvršujući volju, omilimo i s njim se sdružimo.

Ovaj je odgovor veoma važan; a u njem valja vam četiri točke imati na pameti. Prvo: ljubav Boga, jest od Boga darovana kriepost; drugo: ovom kriepošću predajemo se Bogu, kao najvećemu dobru; treće: predajemo se Bogu, da mu izvršujući volju, omilimo i napokom, četvrto: ovom ljubavlju hoćemo, da se s Bogom sdružimo. Sada ću vam razložiti ovo točku po točku i to razložit ću ono najposlje, što sam spomenuo najprije.

Da uzmognete razumjeti, što je ljubav Boga, pokazat ću vam odmah: što će reći ljubiti (što mu drago?) To ćete razabrati odatle, što osjećate i činite, kada ljubite koga. Vi ljubite oca si i majku; što dakle osjećate i činite, ljubeći je? Vi ste jim najprije sklona i privržena, drago vam je, kada jim možete što učiniti po volji, ili vidite, da jim drugi tko učini što po volji, ili jim je dobru rad. Drugo, gledate, koliko možete, da jim vierno i radostno izpunite volju, te jim omilite. Ali to vam nije još dosta; nego vi hoćete treće: da budete s njimi sdružena. Kako

brižno računa ljubezno diete dane, kada mu odputuju kamo na daleko dragi roditelji, kako mu se čine ure, duge kao dani, dani dugi kao tjedni, tjedni dugi kao godine, čekajuć, dok mu se vrate otac i majka. Diete bi rad sveudilj biti uz oca i majku; a kada nemože i sbilja uz nje biti, uviek je voljom i srcem uz nje, misleć često i rado na nje, govoreć o njih, gdje god je prilika. — Boga ljubiti reći će dakle, prvo: biti Bogu od srca privržen, veseliti se radi njegovih neizgovornih savršenstvah, željeti i tražiti, — da Boga poznadu ljube i slave svi, radi njegove neizmjerne dobrote; reći će: Bogu se kao najvećemu dobru od srca predati. Vjerujući, predajemo Bogu svoj razum, držeći za istinu sve, što je Bog objavio; jer je Bog vječna istina. Ljubeći, predajemo Bogu svoje srce, svoju volju, jer je Bog najveće, najsavršenije i ljubavi najvrednije dobro. A upravo zato, što je Bog najveće dobro, koje se nemože i s daleka uzporediti s ikojim stvorom na nebu i na zemlji, predajte mu sasvim i podpuno srce svoje za uvieke, kao što ga nepredajete ikojemu čovjeku, ikojemu stvoru. — Ljubiti Boga, reći će drugo: ljubiti ga ne samo ustima, nego ljubiti ga i sbilja (činom); reći će: izpunjivati mu volju, obdržavati njegove zapoviedi; ne toliko od straha pred kaznom ili radi nade, da će nas Bog nagraditi, nego pače dragovoljno i od srca, da omilimo Bogu, da ga razveselimo, da mu ukažemo štovanje, ljubav i zafalnost. — A i to nije dosta ljubavi, ona hoće treće: uživati, imati Boga, s njim se sdružiti, s njim jedno biti sada i na vieke. Zato je i želio sveti Pavao goruće: »razpasti se i biti s Isusom.« Filip 1, 23. — Tako dá, ljubav ne samo uzbudjuje u nas želju: da se jednoć na vieke sdružimo s Bogom u nebu, nego nas već i na zemlji po milosti sdružuje s Bogom. Jer ljubeći Boga u istinu, sdružujemo se s njim u duhu, u srcu i volji; a Bog se sdružuje s nami po milosti posvećujućoj i prebiva u nas, kao u živom si hramu. Zato piše sveti Ivan: „Tko ostaje u ljubavi, ostaje u Bogu i Bog u njem,« 1. Iv. 4. A sveti Pavao, ljubeć veoma goruće Hrista, smjede takodjer reći: »Ja živem; ali ne već ja, nego žive Hrist u meni." Gal. 2, 20. — Ova ljubav Boga zove se kriepost; jer neprolazi samo, kao kada tko n. p. probudi u srcu ljubav ovako: „Bože moj, ljubim tebe« itd., pa mu ova ljubav bude i prodje; — nego je ova ljubav dar božji, koji ostaje u nas,

usposobljujuć nas i nukajuć, češće probuditi ljubav Boga u srcu, kao što je i vjera kriepost postojana, usposobljujuća nas i nukajuća probuditi: u srcu vjeru. Nadalje, buduć ljubav Boga, dar božji, razumieva se po sebi, da polazi ili izvire od Boga, ili, kako spomenusmo, od Boga nam je darovana. To uči sveti Pavao naročito, govoreć: »Ljubav Boga ulivena je u srca naša, po duhu svetom, koji nam je dan.“ Rimlj. 5, 5.

Ljubav Boga mora biti: 1) vrhunaravna, 2) nada sve i 3) tvorna.

Ova tri svojstva mora svakako imati ljubav Boga, inače nije dostatna za vječno spasenje.

Ljubav nam je Boga vrhunaravna, kada po milosti ljubimo Boga radi vrhunaravnih razlogah, kao god što i nepoznamo Boga samim umom, nego vjerom.

Može i krivobožac, nečuvši ikada što o kršćanskoj vjeri, — ako nije posve tupoglav, — spoznati da ima Bog; jer mu kaže to sam um, kao što ste učila jur s početka u katehizmu. (Sr. svez. 1. str.105. i sl.) Nadalje može krivobožac spoznati, kako svjedoči sveti Pavao, da mu Bog dieli mnoge blagodati s neba, kišu i plodna vremena, da ga kriepi jelom i srce mu puni gdjekojim veseljem. Čovjek od sebe sklon, ljubiti onoga, tko mu od ljubavi čini dobro; može i od sebe, iliti naravnom snagom, probuditi ljubav, iliti čin ljubavi Boga. Ovakova ljubav bila bi istina dobra i fale vriedna; ali ipak nedostatna za vječno duševno spasenje; jer bi bila samo naravna ljubav. Za vječno spasenje od potrebe je vrhunaravna ljubav. Ovakovu ljubav, kako se razumieva po sebi, nemožemo si pribaviti pukimi naravnimi moćmi, sposobnostmi ili snagom; jer upravo se zato i zove vrhunaravna ljubav, što nadmašuje naše naravne moći. Ovu vrhunaravnu ljubav možemo si pribaviti samo milošću božjom, zato kaže apoštol ob ovoj ljubavi: da je ulivena u srca naša po duhu svetom. Ova ljubav mora nadalje izvirati, ne samo iz poznanja Boga, crpljena iz razuma; nego poznanja, crpljena iz vjere. Vjerom naime poznademo Boga kud i kamo bolje i savršenije, nego li umom. Umom poznademo Boga samo kano početnika naravi i djelitelja naravnih darovah; vjerom pako

poznademo Boga i kao početnika milosti i djelitelja vrhunaravnih blagodatih, kao neizmjerno milosrdnoga oca, koji nas je posinio i dao svoga jedinoga sina, da nas odkupi, posveti i jednoć u svojem nebeskom kraljestvu za vieke sa sobom sdruži. Ljuto bi se dakle varao, tko bi se usudio oholo i objestno reći: Meni netreba kršćanske vjere, meni je dosta razum; razumom mogu poznati Boga, kano stvoritelja svemira, motreć liepu, krasnu prirodu na okolo i ljubiti ga kao najboljega dobročinca; a ljubeć Boga nemogu za uvjeke propasti. Odgovaramo: „bez vjere nije moći ugoditi Bogu,“ Žid. 11. 6. — Ljubav nam Boga mora nadalje biti nada sve.

Ljubav nam je Boga nada sve, kada ljubimo Boga više nego sve drugo, te smo pripravni prije sve izgubiti, nego li se griehom Bogu zamjeriti,

t. j. nego li se griehom Boga odreći, lišiti se njegova prijateljstva i milosti, te vječnoga blaženstva u nebu. Kojim se pako griehom odričemo Boga? Samo smrtnim; a to opet jednim jedincatim smrtnim griehom, jer se svakim težkim griehom dobavlja čovjek njekim načinom neprijateljstva božjega. Tko dakle smrtno sgrieši, ili odluči smrtno sgriešiti, gubi ljubav božju nada sve, za spasenje neobhodno potrebnu. Tko pako ima odlučnu, postojanu volju, izgubiti radje sve, — imetak, zdravlje, i sam život, nego li se zamjeriti Bogu, taj ljubi Boga nada sve, kako je neobhodno potrebno za spasenje. Moramo dakle pripravni biti, ako želimo dostići vječno blaženstvo, nezamjeriti se ikada Bogu smrtnim griehom, klicajući od srca sa svetim Pavlom: „Tko će nas razstaviti od ljubavi Isusove? žalost? ili stiska, ili glad? ili golota? ili pogibelj? ili progonstvo? ili mač? . . . . Nipošto, niti smrt i život, niti sadanje i buduće . . . . niti ijedan stvor razstavit će nas od ljubavi božje.“ Rimlj. 8, 35. i ss. — Dakako imala bi nas poticati i sama neizmjerna ljubav božja i vječna plaća, koja nas čeka: da sve radje pretrpimo i pregorimo, nego li se i jedinim lahkim griehom Bogu zamjerimo. Ali ovdje se pita: kakva naročito mora biti ljubav naša, da se uzmognemo jednoć spasiti? Znadete jur iz manjega katehizma, da Bog čovjeka kazni istina vremenito radi maloga grieha; ali ga nezabacuje od

sebe za vieke, jer mali grieh neruši prijateljstvo medju Bogom i čovjekom. Mali grieh vriedja istina Boga, zato nam ga se valja svojski čuvati; tko je pako pripravan prije život izgubiti, nego li se lišiti posvećujuće milosti, tomu je sigurno i dražji Bog od svih dobarah i ugodnostih na svietu, taj se može i umiriti, da ljubi Boga nada sve, kao što je potrebno za spasenje, premda nije prost svakoga lahkoga grieha. — Suvišno bi bilo, razlagati vam ovdje, kako je pravedno ljubiti Boga nada sve, jer znajući, da je Bog najveće i neizmjerno dobro, s kojim se nemože uzporediti ijedan stvor, dokučujete lahko, da bi posve nepravedno i naopako bilo, cieniti i ljubiti išto više od Boga.

Ljubav nam je Boga tvorna, kada činimo, što je Bogu drago, t. j. kada obdržavamo njegove zapoviedi.

Želeći znati, da li ljubimo Boga u istinu, ili neljubimo, gledajmo samo, da li nam je ljubav Boga tvorna i u koliko. To uči Isus naročito, govoreć: „Tko ima moje zapoviedi i drži, taj je, koji me ljubi.“ Iv. 14, 21. Tako uči i sveti Ivan, učenik ljubavi, pišuć: „U tom stoji ljubav Boga, da obdržavamo njegove zapoviedi.“ I mi sudimo po djelih; a ne po riečih, imade li u koga prave ljubavi ili neima. Uvjeravalo diete koliko i kako mu drago svečano roditelje, da je ljubi, milovalo je izvana i prilizavalo jim se koliko mu drago, ako nečini, što je drago roditeljem, ako radi unatoč njihovim zapoviedim; uzalud mu je ljubav, niti ima ljubavi; dà, rieči su i milovanje njegovo, puko licumjerstvo. To valja i glede ljubavi Boga. Tko kaže: da ljubi Boga; a neobdržava njegove zapoviedi, lažac je i licumjerac, premda je možebit samo jednu važnu zapovied božju prekršio svojevoljno; jer se trga sveza izmedju Boga i čovjeka, čim tko prekrši jednu ovakovu zapovied. Ljubav Boga je dakle samo onda prava i valjana, kada nas potiče, vazda i svagdje izpunjivati volju božju. Ovakova bijaše ljubav Isusova prama nebeskomu ocu. „Sašao sam s neba, ne da činim svoju volju“ govori Isus o sebi, „nego volju onoga, koji me je poslao,“ Iv. 6, 38. „Činim vazda, što je njemu. t. j. Bogu drago,“ govori drugdje. Iv. 8, 29. — Želite li se dakle osvjedočiti, da li ljubite Boga u istinu, motrite svoja djela. Činite li zlo, — neljubite Boga, govorila koliko vam drago: Bože moj, ljubim te svesrdno. Činite li pako, što je Bogu milo, nebojte se, da neljubite Boga, što možebit neosjećate ljubav Boga tako živahno, kao što biste rada. Ovo živahno osjećanje i nježnost ljubavi, s kojih kadšto udare i suze na oči, dobro je i kamo sreće, da jih ima; ali neimamo svagda oblast nad njimi, niti se dade po njih poznati i ocieniti ljubav. Ovo je milost, koju Bog uzkraćuje kadšto upravo pobožnim dušam, da se kakogod neuzohole i neponesu sa svoje pobožnosti; a drugim ju opet manje pobožnim dieli, pobudjujuć je na veću bogoljubnost i pobožnost.

Moramo Boga ljubiti:

1) **jer je najveće i najsavršenije dobro.** Ovo je najplemenitiji uzrok ljubavi. Samo što je dobro, vriedno je ljubavi; a čim je veće dobro, tim je veće ljubavi vriedno. Vi ljubite veoma zdravlje; jer je zdravlje, veliko dobro; a život ljubite još više; zašto? Jer je život daleko veće dobro, nego li zdravlje. Ako li je sve, tim veće ljubavi vriedno, čim je veće dobro; kolike dakle ljubavi bit će vriedan Bog? Tà Bog je najveće i najsavršenije dobro (Sv. 1. str. 7. i ss.); u Boga su sva dobra svojstva bez mjere i broja, u Boga je sva mudrost i moć, sva krasota i veličina, sva svetost i dobrota, sva ljepota i milota, sve veselje i uživanje, riečju — sve dobro, kud i kamo veće, nego li bi se mogli domisliti svi angjeli i ljudi, da viekoma misle i bez prestanka. Bog nadalje nije samo najveće dobro, nego i jedini vrutak svega dobra; jer sve, što je igdje dobro, liepo ili milo u stvorovih, polazi od Boga, njegov je dar. Imao stvor koliko mu drago dobra, ipak mora reći: Što imam, nije moje; Bog mi je sve poklonio; od sebe sam ništo. Doista, gdjegod smotrimo što dobra ili mila u stvorovih, samo je slika dobrote i milote božje i to tako slaba slika, da izčezava, prema dobroti božjoj, kao što izčezava kap vode, prema moru i zrno pieska, prema svemiru. — Sada mi kažite, neradi li budalasto i nije li zaslužio kažnjen biti, čovjek, koji ljubi kakavgod stvor više nego li Boga, stvoritelja; kada se zamjeri Bogu, da se nezamjeri kojemu čovjeku; ili da dodje do novacah, izgubi Boga? Posve drugčije radili su sveci! Oni ljubljahu Boga svom ljubavlju; jer u Bogu nadjoše sve, što god je dobro i milo. „Bože moj i sve moje! Bože moj i

své moje! Presladki, Bože moj i sve moje!« Ovako vapijaše njekoć sveti Franjo asijski, cielu božju noć za Bogom, zanešen svetom ljubavlju. A već u starom zakonu moljaše se David goruće Bogu: „Što imam na nebu, što li ljubim na zemlji osim tebe? Bože srca moga i dio moj Bože na vieke.“ Pjes. 72, 25. 26. Tako valja i nam moliti. — Moramo nadalje Boga ljubiti.

2) jer je on nas prije ljubio, te nam za tielo i dušu dieli nebrojene blagodati. „Ljubimo Boga« piše sveti Ivan (1. l. 4, 19.), »jer je nas Bog prije ljubio.« „Doista vriedan je Bog, koji nas je prije ljubio, da i mi njega ljubimo,“ dodaje sveti Bernard osobito, »kada promislimo, tko je onaj, koji ljubi; tko li smo mi, koje Bog ljubi i kako nas veoma ljubi. Tko ljubi, Bog je, — Višnji, komu nas i malo netreba, komu se klanjaju nebrojene čete angjelah i slave ga; a on ljubi nas, nezafalne stvorove, koji smo ga uvredili mnogo putah i težko i on nas ljubi vječnom ljubavlju i tako veoma, da nije samo stvorio za nas sjajno nebo i krasnim biljem i voćem nakićenu zemlju; nego je i svoga jedinca sina na smrt dao, da mi budemo po njem živjeli i spasili se.“ (Opetovati nauk odobriti božjoj. Sv. 1. str. 66. i ss.) Što li bi mogao m. d. dragi Bog više učiniti, da vam pokaže, kako vas veoma ljubi, nego li je učinio? A i sada dieli vam neprestance milosti i blagodati. Bog vas uzdržava, hrani, odieva, — Bog vas, reć bi u krilu nosi, kao što nosi dadilja čedo (Izaj. 46, 3.); »jer u Bogu živemo mičemo se i jesmo.“ Djel. apošt. 17, 28. Koli biste dakle nezafalna bila; ako nebiste ljubila toli dobroga Boga! Stid bi vas moralo biti nerazložne životinje, koja toli vierno služi gospodara i kuću mu čuva cielu noć; a nedobije od njega išta na dar do kukavne hrane, što se baci predanj.

Neizmjerna dobrota božja i nebrojene blagodati, koje nam Bog dieli, morale bi nam po sebi poticati ljubav Boga u srcu; jer smo od naravi skloni ljubiti, što god znademo, da je dobro i svakoga, tko nam čini dobro. Buduć pako da nas ljubav prama zemaljštini lahko zanese, te nam ljubav Boga lahko ohladne, dao nam je Bog naročito zapovied i prieti nam vječnom kaznom, ako ga nebudemo, — a obećaje nam vječnu plaću, ako ga budemo ljubili. Zato moramo ljubiti Boga

3) jer nam je zapovjedio, da ga ljubimo i obećaje

nam u ime plaće vječno blaženstvo. Zapovied ljubavi upisana je svim ljudem u srce; jer čim spozna čovjek Boga, svoga stvoritelja, spozna ujedno, da je Bog neizmjerno vriedan ljubavi, pa zato i mora biti ljubljen. A da budu ljudi što točnije izpunjivali ovu zapovied, dao ju je Bog po Mojsiji proglasiti naročito; a kašnje, kako znadete, ponovio je Bog ovu zapovied po Isusu, te kao svoju prvu i najveću zapovied protumačio i potvrdio. Nemože se dakle čovjek spasiti, ako neobdržava ovu prvu i najveću zapovied. Tko pako ovu zapovied obdržava za života, tomu nedieli Bog samo milost, sladku utjehu i pokoj duše, kojega se uživaju djeca božja na zemlji; nego ga i poslje smrti prima u svoje nebesko kraljestvo, gdje ga čeka vječno, neizgovorno veselje, o kom kaže sveti Pavao: „Niti je oko vidjelo, niti uho čulo, niti je došlo čovjeku na srce, što je Bog pripravio onim, koji ga ljube.« 1. Kor. 13, 12. — Nebi li bila velika čast prosjaku, da bi mu rekao kralj: Sinko, ja ću ti biti prijatelj; a ti me zato ljubi? Nebi li se prosjak tim ponosio i svakomu falio, govoreć po prilici: Slušaj čuda, kralj se sprijateljio sa mnom; a ja ga za to imadem samo ljubiti. A da bi taj kralj bio ujedno mogućan i ljubezan; pa još obećao, da će prosjaka posiniti, da će ga bogatstvom i svimi blagodarmi obasuti, ako ga bude samo ljubio prosjak; — što vam se čini: bili se mogao naći igdje čovjek, koji bi volio čamiti u skrajnoj biedi, nego li ovakova kralja ljubiti? Prenesite sada d. d. što vam rekoh ob ovom kralju, na Boga; pa ćete dokučiti, kolika je sljepota: radje izgubiti blaženstvo nebesko te muke paklene trpiti, nego li hćeti ljubiti Boga, predobroga oca, — najviše i svake ljubavi najvrednije dobro.*

* Učite iz sljedeće priče ljubiti Boga od srca, kao dobra, pobožna djeca. — Njeki otac življaše u tudjoj, dalekoj zemlji, radi važnih poslovah; a žena i djeca mu življahu za toga, na malom imanju, daleko od njega. Otac jim pošiljaše često pune skrinje liepih stvarih i uza stvari list, u kom pisano bijaše: »Draga djeco! budite dobra i poštena, obdržavajte sve, što sam vas učio, pa ćete do skora smjeti i vi k meni doći. Veselite se! U kući, koju sam za vas pripravio, čekaju vas još ljepši darovi.“ Djeca se na to povesele i stanu govoriti: »O koli dobar i predobar je naš otac! O kako nam je drag, premda ga nevidimo i nemožemo si ga predočiti. Nuto i mi ćemo razveseliti njega, te činiti sve, štogod nam piše. O kako nam je drago, kada pomislimo, da ćemo njekoć ugledati dobroga oca našega i s njim se sastati!“ — Mati jim na to reče: „Draga djeco! kao što radi vaš otac na zemlji s vami,

Sada nam valja još jednoć ponoviti: kakva mora biti ljubav Boga. Čuli smo, da nam ljubav Boga mora biti: vrhunaravna, tvorna i nada sve. Ali može nam ljubav Boga imati ovo sve troje; pa ipak biti savršena više ili manje, prema razlogu, s kojega ljubimo Boga, najveće dobro. Zato ću vam sada govoriti o savršenstvu ljubavi naše prama Bogu. Ovaj je nauk i s toga važan, jer savršeno pokajanje, kako ćete čuti, kada vam budem razlagao otajstvo pokore, izvire iz savršene ljubavi; pa zato me sada pazljivo slušajte.

Ljubav nam je savršena, kada ljubimo Boga nada sve, jer je neizmjerna dobrota. (Iliti: jer je u sebi najveće i ljubavi najvrednije dobro.)

Bog je neizmjerno dobar; neizmjerno mudar, mogué, svet, neizmjerno dobrotiv i milosrdan, riečju: Bog je, kao što vam je jur razlagano, najveće i ljubavi najvrednije dobro. Zato je i vriedan Bog, da ga ljubite nada sve i svesrdno. Ili kažite mi d. d.: koga ćete ljubiti, ako neljubite Boga? Ima li igdje na nebu ili na zemlji što ljepše i ljubavi vrednije od Boga? Tko li vam je ikada pokazao više, da vas ljubi, nego li Bog? Tà od Boga vam je sve dobro. Bog vas je stvorio, Bog vas drži na svietu i Bog vas je odkupio dragocjenom odkupninom? Doista, nebrojene su blagodati, nebrojena dobra, što vam je Bog podielio; a kud i kamo veća je ljubav njegova, iz koje izviru sva dobra. Pomislite samo, da negovorim ob ičem drugom, kako je sin božji iz ljubavi prama vam sašao s neba, trideset i tri godine živio na zemlji, siromašan, preziran i progonjen, kako je napokon bičevan, trnjem okrunjen, kao najgorji zlotvor na smrt osudjen, te sred najljućega rugla i bola na križu umro. Promislite, kako je sin božji sve nevolje dragovoljno za vas trpio, samo da vas odkupi i spasi. Nebi li dakle bila gadna neharnost,

tako radi otac nebeski sa svimi ljudmi. Mi ljudi nevidimo, istina, dragoga Boga sada; ali dragi Bog dieli nam nebrojene darove — život, zdravlje, um, odielo, kršćanski nauk itd. — odkuda poznajemo, da je neizmjerno dobar i ljubezan. Sveto je pismo, reć bi, list od Boga, u kojem nam Bog očituje svoju volju i obećaje nebo. O tamo nas čekaju kud i kamo još ljepši darovi i veće veselje, nego li ovdje na svietu. Dakle ćemo i nadalje ljubiti Boga, njegovu volju izpunjivati i radovati se nebu. Tamo ćemo gledati licem u lice Boga i veseliti se bez kraja i konca."

niti hćeti ljubiti ovoga predobroga i ljubavi vriednoga Boga i spasitelja? — A što će reći ljubiti Boga? Znadete jur „Boga ljubiti reći će, predati se od srca njemu, najvećemu dobru, da mu izvršujući volju, omilimo." Kada dakle ljubimo Boga tako: da smo pripravni izpuniti posvema njegovu volju, sve njegove zapoviedi do smrti vierno držati, da mu omilimo, iliti (što je svejedno): da ga štujemo i slavimo; onda nam je ljubav Boga savršena. Nego imade opet ova ljubav Boga, (a to valja dobro pamtiti), više stepenah. Jer, ako ste pripravna, od ljubavi prama Bogu, kloniti se, što ikada možete i najmanjega lahkoga grieha, sigurno vam je ljubav Boga savršenija, nego li, ako se klonite samo težkih griehah. Nadalje, ako biste bila pripravna ne samo čuvati se i najmanjega grieha, nego i pripravna: vazda činiti samo što je savršenije, iliti Bogu povoljnije, bilo vam, koliko mu drago, težko, — dospjela bi vam ljubav još do većega stepena savršenstva. Nadalje mogla bi nam i drugim načinom biti ljubav savršena, čim bi naime bila više goruća, iliti, kada bismo ljubili Boga ne samo nada sve, nego bismo i sve i same sebe ljubili radi Boga. O tom ćemo govoriti kašnje, kada dodjemo do kršćanskoga savršenstva. Odatle vidite, da govoreći o „savršenoj ljubavi," nerazumijevamo najveću i najsavršeniju ljubav, koja se dade pomisliti. Ova se ljubav zove savršena, jerbo je ljubav dobrohotna, ljubav u istinu; te se razlikuje od pohotne ljubavi, koja samo ponješto zaslužuje ime ljubavi i zato se zove nesavršena ljubav, kako ću vam odmah razložiti. Katehizam veli:

Ljubav nam je nesavršena, kada Boga ljubimo jedino ili ponajviše, zato, što se od njega nadamo dobru. (Iliti: jer je Bog naše najveće dobro, t. j. blaženstvo, kojemu se nadamo.)

A kojemu se dobru nadamo ponajviše od Boga? Vječnomu blaženstvu. Svemu ostalomu n. pr. milosti, oproštenju griehah, nadamo se samo zato, da uzmognemo dostići vječno blaženstvo. A što je upravo vječno blaženstvo? Sám Bog. Zato govori Bog Abrahamu, obećavajuć mu nebo: „Ja ću biti plaća tvoja veoma golema," t. j. ti ćeš, sdružen sa mnom, uživati vječno veselje i radost. Dakle rieči: „što se od njega nadamo dobru", znamenuju: „što je Bog naše najveće dobro, koje se, (naime dobro),

nadamo jednoć viekoma uživati,« iliti: »Bog je blaženstvo, kojemu se nadamo."* Ljubav je dakle nesavršena, kada se kršćanin nada nebu, t. j. nada uživati Boga, u kojem je, ili pravo rekuć, koji je — nebesko blaženstvo. Zato se i zove nesavršena ljubav, »ljubav nade« iliti pohotna ljubav. Jer čovjek se nada samo onomu, što mu se pohtije; a pohtije mu se samo ono, što ponješto ljubi, iliti za čim ga vuče želja. Zato govore ljudi kadšto: da mi je novacah, iliti: ufam se novacah dobiti; a nikada: da mi je batinah, iliti: ufam se batinah dobiti. Isti griešnik može ovakovu nesavršenu ljubav imati, ako mu je iskrena volja: obratiti se i pokoru činiti, da uzmogne doći u nebo. Jer kada griešnik želi doći u nebo k Bogu, vuče ga jur želja za Bogom, dakle i ljubi ponješto Boga; ali neljubi griešnik Boga, kada nemari i malo za nebo, niti hoće, da što učini za nebo. — Savršenu pako ljubav može imati samo pravednik; jer tko u istinu ljubi Boga, taj je pravedan i diete božje, kako uči sveto pismo i crkva. Kršćanin pako, — pripravan sve i život radje izgubiti, nego li ikojim griehom uvriediti Boga, najveće i ljubavi najvriednije dobro, da se i nebi imao bojati pakla ili nadati nebu, — ljubi u istinu Boga, jer neizpunjuje božju volju samo radi kazne ili nagrade, kao što izpunjuje sluga ili sebičan nadničar volju svoga gospodara, nego kao pobožno, ljubezno diete, da omili ocu svomu nebeskomu, da ga obraduje, poštuje i slavi. — Odatle vidite lahko, zašto se podpuna ljubav zove osobito dobrohotna ljubav, »prijateljska ljubav," te koliko je plemenitija i dragocjenija ova ljubav od nesavršene;** jer kad bismo prijatelja si samo zato ljubili, što nam treba njegove pomoći, ili nam ide na ruku, doista slabo bi nam mario prijatelj za ovu ljubav; ali kada bi

* Rieči: „što se od njega nadamo dobru," nesmiju se dakle uzeti u smislu: »jer nam Bog daje dobro.« Jer što (ili jer) nam Bog da je dobro, izvire iz njegove dobrote; a dobrota božja razlog je, da ljubimo Boga savršenom ljubavlju.

** »Savršena je ljubav« piše sveti Toma akvinski (22. 9. 17. a 8.) »kada je tko ljubljen radi sebe; kada je tko komu dobru rad kao prijatelju. Nesavršena je ljubav, kada tko ljubi koju osobu ili stvar, ne radi same te osobe ili stvari, nego tako, da mu dopadne kakva korist od te osobe ili stvari, kao kada ljubi čovjek što, za čim ga vuče želja.« Obširnije o razliki izmedju savršene i nesavršene ljubavi, čitati je u posebnoj knjižici spisanoj od Deharbe-a i izdanoj u Reznu kod Pusteta.

znao prijatelj, da smo mu svesrdno dobru rad i vidio, da za njega dragovoljno što pregorimo, makar nam i težko bilo; onda nebi i malo sumnjao o našem prijateljstvu.

Odatle nesmijete ipak suditi i misliti: da je nesavršena ljubav nevaljala i prikorna, te da nevalja zato dobro činiti, da dospijemo u nebo. Takovo mnienje krivo je i od crkve zabačeno. I nesavršena ljubav dobra je i spasonosna, pače i Bog ju je zapovjedio; jer Bog nam je zato obećao nebo, da se nadamo nebu i tvoreći dobra djela, trsimo si nebo zaslužiti. A zašto da neželimo samim sebi nebo, kada třeba da ga želimo bližnjemu? Falevriedno je, tražiti si blaženstvo u Bogu; a ne u stvorovih (kao što bi naopako bilo i griešno, netražiti ga u Bogu, nego u stvorovih ili nemariti zanj). Zato nas je učio Isus moliti se ocu nebeskomu: „Dodji kraljestvo tvoje" t. j. vječno, nebesko kraljestvo. Nemojte dakle misliti: da si protuslove savršena i nesavršena ljubav; da nije druga, gdje je jedna, ili da nemože tko ujedno savršeno i nesavršeno Boga ljubiti. Možemo dakle i treba da ljubimo Boga savršenom i nesavršenom ljubavlju, iliti s obadva razloga; naime: što je dobar sam u sebi i zato: što je naše dobro, naše blaženstvo vječno. Trsite se dakle d. d. čuvati u srcu i povećavati nesavršenu ljubav. Želite goruće: zadobiti blaženstvo nebesko; veselite se od srca, što ćete jednoć u nebu viekoma gledati Boga i uživati, te mislite često, osobito u napasti: koli golema plaća i sjajna kruna čeka vas u nebu, ako do kraja uztrajate u dobru. — Ali i nebudi vam dosta, ljubiti Boga samo nesavršenom ljubavlju; nego se trsite ljubiti Boga što savršenije. Ljubite Boga i radi njega sáma, jer je naime vriedan neizmjerne ljubavi radi svoje dobrote, ljepote i savršenstvah; ljubite Boga, kako vas opominje sveti Ivan, »jerbo je on vas prije ljubio" te zato zaslužuje, od svih vas goruće ljubljen biti.* Pro-

* Netreba djecu učiti: da je nesavršena ljubav: ljubite Boga zato, jerbo on nas ljubi, kao da tim ljubimo Boga radi nas. Ljubeć Boga, jerbo on nas ljubi, ljubimo ga i radi njega, kako piše Suarez (disp. 1. de caritate, sect. 2. n. 3.); jerbo ljubav je u Boga posebno savršenstvo, te pravo rekuć, sam Bog, a s toga i zaslužuje ljubljen biti. A pitajući: zašto nas Bog ljubi; odgovara nam se, jerbo je dobar. Ljubeći dakle Boga zato, jerbo on nas ljubi, ljubimo ga ujedno jerbo je dobar. Kada ga pako ovom ljubavlju ljubimo nada sve, ljubimo ga i zato, što je neizmjerno dobar ili najveće dobro; jer samo najveće dobro, zaslužuje nada sve ljubljeno biti. Pa makar smo dužni

mišljajte često, kako vas je veoma Bog ljubio, koliko ste dobra od Boga primila, a navlastito, kako je sin božji,

od zafalnosti Bogu vratiti mu ljubav za ljubav na primljenih dobročinstvih, piše ovaj bogoslov, nesliedi, da ova, ljubav za ljubav, nemože biti čin savršene ljubavi; jer može čovjek i ukazujuć dužnu zafalnost. — Boga *podpuno* ljubiti. kao što može i običaje, ukazujuć dužno štovanje Bogu, probuditi vjeru, ufanje i savršenu ljubav. Ako li tko pita: da li je ljubav *zafalna* t. j. (ljubav za ljubav) obično savršena, svraćamo pozornost (da neidemo na široko na gore pomenutu knjižicu o savršenoj ljubavi, gdje smo odgovorili: da *je* savršena, ako je nada sve; jer je zafalna ljubav obično dobrohotna. Još ćemo dodati ovdje sa pomenutim Suarezom, da izvor ove ljubavi nisu toliko dobročinstva koliko ljubav, iz koje polaze dobročinstva. — *Uobće* mislimo, da iz gore pomenutoga nauka svetoga Tome, sliedi: kadagod ljubimo Boga *dobrohotnom ljubavlju*, da ga ljubimo *radi njega sama*. Jer usuprot kada šta ljubimo kao *naše* dobro; a ne kao dobro *u sebi*, to ljubimo samo zato, što si ga želimo nam i za nas tražimo, ili kada to jur imamo, nad tim se veselimo i želimo: da u nas ostane, — dakle ljubimo ne dobrohotnom, nego pohotnom ljubavlju, koju su bogoslovi prozvali po svetom Tomi amor concupiscentiae (po naški bismo rekli: željna *dobiti* ljubav), razlikujući ju od druge, pozvane amor benevolentiae, (po naški: željna *dati* ljubav). Ako li tko prigovori: da je moći hćeti dobro, ne radi njega sáma, nego radi *primljenih od njega blagodatih*, odgovaramo: da je to istina zafalnost; ali nipošto *ljubav*; jer ljubav, kako piše sveti Toma, nije samo dobru rad drugomu, nego se hoće i sdružiti s njim po ćudi. A da to bude, mora da nam onaj, koga ili ono što, ljubimo. omili; mora nas privlačiti, mora u nas poticati ljubav. „Dobročinstva“ veli sveti Toma (2. 2. 9. 27. a 3.) „búde u nas ljubav; ali počamši jednom ljubiti, neljubimo prijatelja već radi primljenih dobročinstvah, nego radi prijateljeve plemenite ćudi“ radi koje vriedan je ljubavi. S toga bi dakle čin dobrohotne ljubavi prama Bogu, ako je ljubav nada sve, bio čin *savršene* ljubavi.

Savršenu ljubav moći je probuditi onako, kako je napisano u katehizmu: „Bože! ljubim te svim srcem i nada sve; jer si ti moj predobri otac, najveće i svake ljubavi najdostojnije dobro,“ ili: „Bože! jer si ti najveće, najsavršenije dobro, ljubim te svim srcem i nada sve i pripravan sam sve prije izgubiti, nego li tebe uvriediti;“ ili poznatom molitvom svetoga Franje Žaverija: O Deus, ego amo te, — kojoj je glavni smisao spjevan u sljedećoj kitici crkvene pjesme k Isusu:

Raja i da nî liepoga,
Sve da pakao nebi bio;
Ljubio bih ipak Boga
I za njega sve trpio.

Ljubav božja — silne moći
Upalila moje grudi, —
Kada za me krv iztoči;
Ljubav budué ljubav budi.

Isus, vam za ljubav čovjekom postao, kako je za vas neizgovorno mnogo trpio i grozno umro; pa sudite, kakvu ste dužna Bogu za to vratiti ljubav. Ljubite Boga svesrdno, iskreno i dobrohotno i sasvim se predajte njemu; ljubite ga nada sve, kako je vriedan ljubljen biti, te budite pripravna, nikomu za volju, niti za išto na svietu, uvriediti Boga, najboljega oca, preljubljenoga odkupitelja, najveće i ljubavi najvrednije dobro. Pa buduć da nemožete sama po sebi doći do ove ljubavi, molite se često i goruće Bogu, da vam ovu ljubav ulije po svom duhu svetom u srce i trsite se bar, ovakove čine ljubavi njegovom milošću češće probuditi.*

Po smrtnom griehu ugasne u nas ljubav Boga; a hladne po malom griehu.

Ljubav sdružuje s Bogom. „Tko u ljubavi ostaje“ govori sveti Ivan, „ostaje u Bogu, a Bog u njem.“ Tko ljubi iskreno Boga, taj je prijatelj božji, diete božje, srce je njegovo hram duha svetoga, u kojem stanuje Bog, kako svjedoči sam Isus. Iv. 14, 23. Grieh pako smrtni razstavlja s Bogom, čovjek postaje po griehu smrtnom neprijatelj božji, Bog odlazi od čovjeka; a duh pakleni primi ga pod svoju oblast, jer tko grieši, radi po volji duhu paklenomu. Odatle vidite, da smrtni grieh i ljubav Boga nemogu zajedno biti u jednom srcu, kakogod nemože čovjek u isti mah biti prijatelj i neprijatelj božji. Čim smrtni grieh zaokupi dušu, ugasne ljubav Boga.

Lahki pako grieh nerazstavlja dušu s Bogom, neruši prijateljstvo s Bogom: zato i neugasne od lahkoga grieha ljubav Boga; ali smeta lahki grieh ljubavi božjoj, te nemože ljubav božja obuzeti sva naša djela i duševne moći; lahki grieh otegoćuje čovjeku molitvu, s lahkoga grieha malaksa prijateljstvo i srdačno obćenje s Bogom, čovjek biva lieniji i popušta u službi božjoj; a lahko dotera i dotlje, da nemari i za težki grieh.

Opomena.

O koliko imademo razlogah: ljubiti Boga! Što mislite, *kako* nuka Bog Izrajelce, kada jim je dao zapovied

* Ovdje netreba gledati toliko na rieči, koliko na iskrenu odluku: prije sve hćeti izgubiti i pretrpiti, nego li se Bogu zamjeriti; ne samo radi kazne ili nagrade, nego ponajviše zato, što je Bog, — najveće dobro — vriedan, nada sve biti ljubljen.

(Deharbè kat. II.)

ljubavi, da mu zapovied ljubavi vierno u srcu čuvaju, djeci si ju u srce usadjuju i sveudilj ju posvuda i kadgod što rade, na pameti drže? Sveto pismo kaže: kako Bog sjeća Izrajelce, da jih je oslobodio sužanjstva Faraonova, da je radi njih tvorio golema čudesa i uveo jih u obećanu zemlju. A zar neimamo mi kud i kamo većih razlogah: ljubiti Boga, nego li Izrajelci? Zar nije Bog radi nas poslao sina svoga na zemlju, da nas oslobodi sužanjstva vražjega? Zar nije Isus tvorio silna i golema čudesa, čudesa svemožnosti i ljubavi, hoteć nam ganuti okorjela srca? Zar nije svu vas d. d. odmah, kada ste se rodila, po svetom krstu primio u katoličku crkvu, davši vam tim zalog, da je pripravan primiti vas u vječnu, nebesku, obećanu zemlju? Nismo li dakle dužni, vratiti Bogu ljubav za ljubav, ljubezno zafalni biti na svih dobročinstvih, koja nam je od ljubavi Bog podielio?! Zato molite često i od srca, jutrom, kada se probudite; večerom, prije nego li zaspite; idući u crkvu, u učionu, na posao, na polju ili u šumi; a navlastito, kada ste u crkvi: „Bože! ljubim te nada sve, jer si neizmjerno dobar i vriedan ljubavi. — Bože! ljubim te nada sve, jer si ti mene toliko ljubio i tolika mi dobročinstva podielio; ljubim te i ufam se, da ću te jednoć viekoma u nebu uživati.* Pokažite, da ljubite Boga: mi-

* Već od mladih noguh bio je sveti Karlo Boromej pun goruće ljubavi prama Bogu. Jutrom, čim bi se prenuo iza sna, bijaše mu prva misao: „Bog je mene noćas milostivo čuvao; a ja ću njemu danas posvetiti svoju ćud i sva djela.“ Blagujuć zajutrak, mislio je: „Bog daje meni svakdanji kruh; a ja ću dati njemu svoje srce.“ Prije, nego bi počeo učiti, govorio je: „Bog hoće, da budem radin i marljiv; zato ću (od ljubavi prama Bogu) marljivo učiti, da postanem danas sutra valjan i dobar čovjek.“ Za objeda mislio je: „Svaki dobar dar dolazi s neba, od predobroga našega oca; zato ću njegove blagodati uživati zafalno i umjereno i dragovoljno dati sa mnom siromakom jesti, jer smo svi djeca božja.“ Spaziv mali Karlo, da druga djeca zlo čine, dalo bi mu se na žao, te bi rekao: „Ah, da me nije Bog milostivo čuvao oda zla i kriepio na dobro, možebit bi ja gorje griešio od onoga nesrećnoga djeteta.“ Spaziv pako, kako se druga djeca vladaju pobožno i kriepostno, govorio bi sam sebi. „Bog ima još bolje djece od mene na zemlji, zato ću se trsiti, da budem bolji od dana do dana.“ Kada bi se večerom mračilo, mislio je: „Tako će se jednoć smračiti i moj umrli život, a možebit i na skoro; Bog hoće, da me zatim uvede u bolji, vječni život. Zato ću si zarana još pripraviti spretan, udoban i mehak mrtvački podglavak (vanjkuš) za posljednju večer svoga zemaljskoga života, — pobožno živuć i tvoreć djela ljubavi bližnjega.“ Legav spati, mislio je: „Bog je odredio noć, da odpočinem, — njemu

sleći često i kada god što radite, na Boga i njegova dobročinstva i na njih mu faleći, kako je običavao sveti Karlo Boromej; da se često i rado Bogu molite, kako se dobro i zafalno diete često i rado razgovara s ocem i majkom. Veselite se, kano ljubezna djeca nebeskoga oca, kada drugi Boga štuju, ljube i njemu služe. Opominjajte si mladju braću i sestre, saučenike i saučenice; riečmi; a navlastito primjerom, da budu u crkvi pazljivi i pobožni, na ulici čedni, u očioni pozorni, kod kuće radini i roditeljem poslušni, prama drugim pako miroljubivi i krotki. Obćite i družite se najradje s onimi, kojim je drago razgovarati se o Bogu i dobrih stvarih; a uza to se pošteno i kratko vladaju. Klonite se družtva s opakom djecom i odrastlimi, koji zlo govore ili rade. Klonite se brižljivo grieha i bojte ga se više, nego li smrti; jer svaki grieh vriedja Boga i rani mu očinsko srce nemilo. Ako budete ovako mrzila na zlo i čuvala ga se; a dobro sveudilj ljubila i činila, pokazat ćete, da ste prava djeca božja; preljubezni vaš otac nebeski, naplatit će vam trud obilno na zemlji, a navlastito na nebu!

§. 2. Ljubav bližnjega.

Za Bogom moramo osobito ljubiti bližnjega.

Svaki čovjek, naš je bližnji. Nije nam samo onaj bližnji, koji blizu nas stanuje, koji je s nami u jednoj obćini, koji je gradjan naše države, stanovnik naše zemlje; nego svi ljudi, živjeli u kojemgod kraju kopna, ili na kojemgod otoku sinjega mora. Svaki čovjek bez razlike: katolik, krivovjerac, neznabožac, židov, pravednik, griešnik, prijatelj, neprijatelj, — naš je bližnji. Bližnjega moramo ljubiti, moramo dakle svim ljudem biti od srca privrženi, sve jim dobro iskreno želiti. Dužnost: ljubiti bližnjega, tako je uzko skopčana s ljubavlju Boga, te piše sveti Ivan: „I ovu zapovied dobili smo od Boga, da tko ljubi Boga, ljubi i brata svoga,“ t. j. svoga bližnjega 1. Iv. 4, 21. Pače, isti apoštol kaže (r. 20.): „Ako tko kaže: ljubim Boga; a ipak mrzi na brata (bližnjega svoga,) lažac je.“ — A zašto moramo ljubiti bližnjega?

u ruke, preporučam dušu svoju.“ Tako bi zadriemao pobožni mladić u razgovoru s dragim Bogom; a prenuv se iza sna, našao bi Boga opet uza se. (Šmid II. 3.)

Bližnjega moramo ljubiti:

1) jer zapovieda Isus gospodin. — Isus zapovieda izrikom: „Ljubi bližnjega svoga.“ Isus je učio, da je ova zapovied njekim načinom iste važnosti, koje i zapovied ljubavi Boga. Kako je rekao božanski spasitelj, kazav: da je zapovied ljubavi Boga, najveća i prva zapovied? — Tako da: Druga je ovoj jednaka: „Ljubi bližnjega svoga, kao sam sebe.“ Pače ovu zápovied zove dragi spasitelj navlastito svojom. „Ovo je moja zapovied, da ljubite jedan drugoga.“ Iv. 15, 12. Vojnika je naime poznati i od drugoga razlučiti po opravi, hodu i cielom vanjskom držanju; a tako treba i razabrati moći pravoga učenika Isusova po obdržavanju ove zapoviedi: »Po tom će poznati svi« kaže Isus, „da ste učenici moji, ako se ljubite medjusobno.“ Iv. 13, 35.* Moramo bližnjega ljubiti:

2) jer nas je učio Isus svojim primjerom. — Volja i zapovied Isusa, našega učitelja, mora nas, uputne mu i pokorne učenike, — živahno i kriepko nukati, da stalno ljubimo bližnjega. Isus pako, kao glede drugih zapoviedih, tako nehćede i glede ove navlastito, biti samo učiteljem, nego i primjerom, — prednjačeć nam u ljubavi bližnjega. Isus, jedinorodjeni sin bozji, sadje s neba na zemlju, postađe čovjekom, sprovede trideset i tri godine, živuć nevoljno i siromašno, moleć se Bogu, posteć, bdijuć, trpeć progonstvo, ruglo i biedu za nas, od ljubavi prama nam. U oči svoje smrti preporuča učenikom, da se povedu za primjerom njegove ljubavi: „Ljubite jedan drugoga, kako sam ja vas ljubio.“ Od ljubavi naredi presveto otajstvo, iz kojega nam izvire po sve dane do konca svieta, neprocjenivo blago njegove ljubavi. Od ljubavi prama nam, dade se dragovoljno pribiti čavli na križ, iztoči krv i

* Sveti Petar Nolask, utemeljitelj reda za odkupljenje sužanjah, pokaza se jur za djetinstva pravim učenikom Isusovim, svojom gorućom ljubavlju bližnjega. Plakao bi kao diete, kada bi ugledao siromaka i jedina mu bijaše utjeha, kada bi što dobio te smio dati siromakom. Primiv zatim kao dječak ili mladić štogod na dar za svoju marljivost i napredak u nauku, da si po volji što nabavi; bijaše mu najveće veselje, nadariti tim i okriepiti uboga. Nikada veseliji, nego kada bi ukazao kakvo djelo ljubavi. —

Sreću srcu što ti nosi,
Ljubav, milosrdje — to je.
Zato dvoje Bog ti rosi:
Pokoj, mir veselje, — troje.

umrie na križu, sried neizgovornih bolih. Doista, nemogaše nas krepčije opomenuti sveti Pavao, da ljubimo bližnjega, nego li sjetiv nas primjera Isusova, ovako: „Budite nasljednici božji, kao draga djeca, i živjete u ljubavi, kako no je i Isus ljubio nas i za nas se predao.“ Efež. 5, 1. 2. — Moramo bližnjega ljubiti,

3) jer je svaki čovjek diete i prilika božja, Isusovom krvlju odkupljen i pozvan na vječno blaženstvo. — Čuvši Raguel od praangjela Rafajela, da je mladić, došavši u pohode, sin strica mu Tobije, — ogrli mladoga Tobiju, proplaka od radosti, poljubi ga i reče: »Blagoslovljen sinko! jer si sin dobra, pače najboljega muža.“ Tob. 7, 7. — A tako treba da i mi ljubimo iskreno svakoga čovjeka, da smo svakomu čovjeku od srca dobru rad, već s toga, jer ga je stvorio Bog, najplemenitiji i najbolji, njegov i naš, otac. Zato pita prorok Malakija (2. 10.): „Zar nije jedan otac svih nas? Zar nas nije stvorio jedan Bog? Zašto dakle preziremo jedan drugoga?“ A sveti Ivan (1. I. 4, 20.) piše: »Tko neljubi brata svoga, koga vidi, kako može ljubiti Boga, koga nevidi,« t. j. tko neljubi bližnjega, — diete naime božje, sliku božju, — u kojem nam se dakle reć bi vidljivo Bog ukazuje, kako će mu drugi moći vjerovati: da ljubi nevidljivoga? — Još veća pako i vrućija mora biti ljubav naša prama bližnjemu, kada uzmemo na um, da se je Isus, vječni sin božji, dostojao postati čovjekom, da bude mogao trpiti i umrieti, te svakomu čovjeku, koji je igda živio, žive, ili će živjeti, povratiti pravo na baštinu djece božje i kraljestvo nebesko otvoriti. Nije li pravedno, da ljubimo svoga bližnjega, koga je Bog tako goruće ljubio, te je predao za njega svoga preljubljenoga sina, a sin božji odkupio ga dragocjenom odkupninom svoje krvi? Nije li napokon pravedno, da ljubimo svoga bližnjega, koji je pozvan, kao i mi, da jednoć s nami zajedno, po zaslugah Isusovih, Boga u nebu gleda i u vječnom blaženstvu uživa.* — Pita li se pako kakva ima biti

* Jednoć upita biskup, nadzirajuć učione, diete od osam godinah: je li slobodno ljubiti i očitoga griešnika? Diete stade nješto razmišljati, ali eto ga, odgovori do mala srčano: „Da, moramo ga ljubiti, jer se može griešnik obratiti, te doći u nebo.“ Sveti je Augustin opominjao kršćane svoje dobe, da ljube i krivobožce, kao svoje bližnje, premda se krivobožci klanjaju slikam od kamona, kano Bogu. Razlog mu je,

ljubav bližnjega, odgovara katekizam, da ima biti 1) iskrena, 2) nesebična i 3) obćenita.

Ljubav je bližnjega iskrena, kada neljubimo bližnjega na izliku, nego kao i sami sebe.

Bližnjega ljubimo na izliku, a ne iskreno, kada ga ljubimo samo praznimi riečmi i vanjskimi počastmi. Sladke rieči i razgovori, vanjska uljudnost i čednost, nisu vazda znaci prave ljubavi. I danas uzimaju ljudi u pomoć ove znake, da zavedu nesmotrene kršćane u vremenitu i vječnu nesreću. Juda izdade vanjskim znakom prijateljstva, Isusa objestnim i krvoločnim neprijateljem. „Dječice,“ opominje nas sveti Ivan, „ljubimo ne riečmi i jezikom, nego djelom i u istinu.“ 1. Iv. 3, 18. Bilo bi ruglo, a ne podpora; uvreda, a ne ljubav; kada bismo siromaka, stradajućega za ljute zime sa hrane i odiela, samo sladkimi riečmi nasitili i ogrijali, pa kući odpremili; mjesto hrane i odiela rekli mu: Hodi dalje, ogrij se i nahrani. »Ljubi« govori Isus, »bližnjega svoga kao sam sebe,« t. j. tako iskreno, tako srdačno, kao sam sebe. Odakle ćemo pako moći razabrati: da ljubimo bližnjega kao sami sebe srdačno? Odatle, da smo njemu, kao samim sebi od srca dobru radi, te se srdačno radujemo, kada mu ide sreća na ruku; a od srca nam je žao, kada dopadne nesreće. Ali nije opet dosta samo željeti bližnjemu dobro; prava je ljubav tvorna, ona potiče nas takodjer, bližnjemu u nevolji priteći u pomoć, kako bi i nam drago bilo, da nam tko u nevolji pruži podporu. Moramo dakle bližnjemu ne samo biti dobru radi, nego mu i činiti dobro. To nam zapovieda božanski spasitelj, govoreć: »Štogod hoćete, da vam čine ljudi, činite i vi njim“. Mat. 7, 12. Istom onda ljubimo bližnjega kao sami sebe, kada obdržavamo ovu zapovied. Grieši li pako već onaj proti ljubavi bližnjega, koji propusti bližnjemu dobro činiti, kud i kamo grieši onaj, koji mu mjesto dobra zlo čini, na žao mu čini, ili ga vriedja. Pamtite dakle d. d. i duboko si odmah upišite u srce nauk, što ga dade pobožni starac Tobija, svomu sinu: »Pazi se, da neučiniš ikada drugomu, što nisi rad,

kako sam veli: »Što se kadšto obrati onaj, koji se klanja kamenu, te se zatim dostojnije i iskrenije klanja pravomu Bogu od tebe, koji si mu se onomadne rugao.«

da tebi učini drugi.« Tob. 4, 16. Mladi Tobija obdržavaše cieloga života sdušno ovo liepo kriepostno pravilo; ali zato ga i pratijaše vazda blagoslov božji.

Ljubav je bližnjega nesebična, kada činimo bližnjemu dobro radi Boga; a ne da nas ljudi fale ili naplate.

Bližnjemu činimo dobro radi Boga; ako mu činimo dobro: jer je Bogu drago: ili jer nam je Isus primjer dao ljubavi bližnjega; ili jer nam je Bog dao. I onda činimo bližnjemu dobro radi Boga, kada činimo bližnjemu dobro, da nam Bog udieli svoju milost, da nas sačuva pakla, ili jer će Bog ova dobra djela nagraditi u nebu. Ovako dobrotvoreći bližnjemu, radimo, kako nas uči kršćanska vjera; a ovakova je ljubav nesebična. Ako li činimo bližnjemu kakvu uslugu, da nam bližnji vrati za nju još veću uslugu; ako pružamo bližnjemu milostinju, da nas vide ljudi i fale; to neimaju ovakova djela, ikakvu cienu pred Bogom, niti će nam pribaviti plaću u nebu, buduć potekla iz zemaljskih razlogah. O ljudih, dobro tvorećih bližnjemu s takovih obzirah, govori Isus, božanski sudac: »U istinu, kažem vam, primili su svoju plaću.« Mat. 6, 2. Tražili su svoju korist i falu ljudsku, pa i dobili; u nebu neimadu se nadati više plaći. Dragi spasitelj pobježe na brdo, saznav, da ga hoće kraljem napraviti 5000 ljudih, nahranjenih od njega sa pet jačmenih hljebacah i dvima ribicama. Često je naročito zabranio bolestnikom, koje je ozdravio, pripoviedati o tom čudu. A to činjaše zato, da nas svojim primjerom nauči, da nečinimo dobro, da nas fale ili štuju ljudi. Strogo je kadšto prigovarao Isus farizejem, što su, dobrotvoreći, gledali samo na vremenitu korist i opominjao jih, da drže na pameti jedino vječnu nagradu. »Kada budeš držao čast,« reče Isus jednoć farizeju, koji bje i njega medju ostalimi pozvao, »zovi siromake, nemoćnike, kljakavce i sliepce: pa blago tebi, jer ti nemogu vratiti; jer će ti biti vraćeno (na sudnji dan) za uskrsnuća pravednikah.« Luk. 14, 13. 14.

Ljubav je, bližnjega obćenita, kada ljubimo svakoga čovjeka, bio nam prijatelj ili neprijatelj.

Tko će nam pripoviedati liepi primjer ljubavi bližnjega, o milosrdnom Samarijancu. Pripoviedaj ti! (Gl. bibl.

pov.) Dobro si pripoviedalo, a k tomu razgovietno i na glas govorilo! Nuto ljubav ovoga Samarijanca bila je obćenita. Izranjen i na pol mrtav čovjek, nebijaše Samarijancu rodjak ili zemljak, niti bijaše s njim iste vjere; pa ipak mu priskoči u pomoć, obskrbi ga i uze brigu nanj. Na koncu ovoga primjera doda Isus: »Idi, pa čini tako.« Ove rieči Isusove tiču se ponajprije židova, koji ga je upitao: tko mu je bližnji; ali se tiču više kud i kamo svi učenikah Isusovih, t. j. kršćanah. Idi, pa čini tako, govori Isus svakomu kršćaninu, to će reći: pomozi svakomu, nepitajuć: je li ti zemljak ili rodjak, prijatelj ili neprijatelj, pomozi svakomu čovjeku bez razlike, u potrebi ili nevolji. A i koga da neljubimo? Možebit onoga, tko nam nije u rodu, ili onoga, od kojega se nemožemo nadati kakvoj koristi, ili onoga, koji nas vriedja, mjesto da nas ljubi? »Ako liljubite samo one,« odgovara nam Isus, »koji vas ljube, kakvu ćete plaću imati (u nebu)«? »Nečine li to (i sebičnjaci) carinari? Pa ako pozdravljate samo braću svoju, što činite više (izvanredna)? Nečine li to i krivobožci?« Nemoramo li zaključiti iz ovih riečih Isusovih, da je ljubav k r i v o b o ž k a, kada nije obćenita, iliti kada tko neljubi svakoga čovjeka i da se neima nadati ikakvoj plaći na nebu? Kršćanska ljubav nepravi razliku medju ljudmi. Pravi kršćanin ljubi s v a k o g a č o v j e k a bez razlike, bio prijatelj ili neprijatelj, kršćanin ili židov, bogat ili siromah, vladar ili prosjak, zemljak ili inostranac; jer s istoga razloga, zašto ljubi jednoga, mora ljubiti i drugoga. Pravi kršćanin ljubi sve ljude, jer su svi bez razlike stvoreni na sliku i priliku božju, odkupljeni po Isusu, pozvani na vječno blaženstvo i Bog zapovjedio: ljubiti sve bez razlike. Nebeski otac dao je svoga sina za sve ljude, neprimiv od njih išta, niti se nadajuć od njih ičemu; a božanski je sin žrtvovao svoju krv i život za sve, dà i židove, koji su ga pribili na križ, premda mu nas nije trebalo imalo. Dakle, govori kršćanin: moram ljubiti sve bez razlike i one, od kojih nisam išta primio, niti se mogu ičemu nadati, pače i one, koji su mi učinili što na žao, ili me uvriedili.*

* Ob ovoj kršćanskoj ljubavi imademo mnogo liepih primjerah u crkvenoj poviesti. Pripoviedat ću vam samo jedan, odakle ćete ujedno razabrati moći, kako može djelotvorna ljubav bližnja, osvjedočiti i nevjerce ob istini naše vjere. — Zametnuv car Konštantin veliki, rat sa protucarem Maksencijem, uzimani su u Tebajdi, njekom kraju Egipta, gdje bijaše za onda još mnogo neznabožacah, najhrabriji momci u vojsku. Otimani su cieli čopori momakah porodicam, te prevažani Nilom i uvršćivani u vojsku. Svi bijahu snuždeni, buduć jim se težko razstati s postojbinom; a povrh toga su mrcvareni od pratilacah vojnikah. Dojedriv jednoć brod do ugledna grada, sletiše se žitelji gradski na obalu Nila, te stanu nositi biednim novakom dragovoljno badava jelo i pilo i kojekakve okrepe, tješeći je k otomu i bodreći, da neklonu duhom. Ova djelotvorna ljubav gostoljubivih gradjanah prama nepoznatoj, biednoj momčadi, kosnu se svim srca Navlastito pako potresla je srcem ova gostoljubivost kršćanska, njekomu novaku, P a k o m i j u, te mu bude povodom obraćenju na pravu vjeru i potonjoj divnoj svetosti. Pakomij uzev pitati: tko su ti blagovoljni i darežljivi ljudi, — osvjedoči se, da su to kršćani, — ljudi, vjerujući u Isusa jedinorodjenoga sina božjega, trseći se, svim ljudem dobro tvoriti, navlastito nesrećnikom, nevoljnikom i nemoćnikom, za svoja dobra djela nadajući se plaći na nebu; a ne na zemlji. Pakomiju dade se na čudo ovo veledušje, te pomisli: da nemože biti nevaljala vjera, učeća tako ljubiti ostale ljude. Zato, dignuv u svojoj nevolji ruke i oči prama nebu, stade se ovako po prilici moliti kršćanskomu Bogu: „Svemogući Bože, stvoritelju neba i zemlje, ako me budeš izbavio ove nevolje i dao mi spoznati, kojim ti je načinom najbolje služiti, posvetit ću se tebi na službu cieloga svoga vieka. Uslišaj molitvu moju i daj mi spoznati, što imam činiti.“ Konstantinova vojska svlada na brzu ruku Maksencija, vojnici budu razpuštani, Pakomij vrati se veseo u svoj zavičaj; ali nezaboravi svoju molitvu i zavjet. Povrativ se kući, dade se odmah upisati u katekumene, koji su učili kršćanski nauk, zatim krstiti; a poslje toga otidje u pustinju, te tudier dotera do velike svetosti. Napokon zaglavi sveto život svoj sried mnogih učenikah, koji su učili od njega bogoljubno živjeti, — (Po žiću pustinjakah od grofice Hahn-Hahn.)

Žalibože imade slabo podučenih kršćanah, koji i nepoznaju zapovied ljubavi neprijateljah, ili ako ju poznaju, podpuno nerazumiju. Ovi misle: da su jur zadovoljili ovoj zapoviedi, ako se neosvećuju noprijatelju, ako mu, štono rieč, nevraćaju žao za sramotu; ali nemisle: da su dužni i neprijatelju biti dobru radi, l j u b i t i neprijatelja i u nevolji mu u pomoć priskočiti. Zato kaže odmah katekizam:

Nije dosta samo se neosvetiti neprijatelju; jer Bog zapovieda i ljubiti neprijatelja.

Kakogod zabranjuje Bog u jednu ruku osvetiti se neprijatelju, tako i zapovieda u drugu ruku naročito: l j u b i t i ga. »Ja vam kažem: L j u b i t e neprijatelje svoje,« tako govori, tako zapovieda Isus, naš gospodin i zakonodavac. Mat. 5, 44. — A da nemislimo: da jur ljubimo

neprijatelja, ako mu nevraćamo žao za sramotu, zapovieda Isus nadalje: »Činite dobro onim, koji mrze na vas, molite se Bogu za one, koji vas progone i ogovaraju; da budete djeca oca vašega, koji je na nebesih, koji zapovieda suncu svojemu izlaziti nad dobrimi i zlimi, a spušta dažd nad pravednici i nepravednici.« Ova nam zapovied Isusova nalaže: ljubiti neprijatelja, kako svakoga bližnjega. Dužni smo dakle, kako svakomu bližnjemu i neprijatelju željeti ponajprije blaženstvo nebesko, te u to ime moliti se za njega Bogu, kako i za druge ljude.* Moramo pripravni biti, neprijatelju u nevolji u pomoć priskočiti; a kada mu uztreba i sbilja pomoći. Ovako tumači i sveti Pavao zapovied gospodnju i opominje kršćane, da ju drže Rimlj. 12, 17—21. Ne samo zabranjuje sveti Pavao osvetu, pišuć: »Nevratite ikomu zlo za zlo. Neosvetite se sami, nego ostavite osvetu Bogu; buduć pisano: Moja je osveta; ja ću vratiti, govori Gospodin;« nego i zapovieda izrikom: neprijatelju dobro činiti. Zato ponavlja apoštol, jur staroga zakona, od duha svetoga (Posl. 25, 21.) izdanu zapovied: »Ako ti je neprijatelj gladan, nahrani ga; ako je žedan, napoji ga.“ Zatim dodaje: „Savladaj dobrim zlo«, t. j. čini dobro onomu, tko te uvriedi.

Gdjekojim se čini ova zapovied nemoguća. Ali je ipak istina: da ju je moći obdržavati; jer Bog nezapovieda i nemože ikada zapoviedati, što je nemoguće. Farizeji, lažljivi učitelji i kvaritelji božanskoga zakona, govorahu; „Ljubite si prijatelje; a mrzite na neprijatelje.“ „Ja pako,“ govori spasitelj, »kažem vam: Ljubite svoje neprijatelje.“ — Koga ćemo sada slušati? Isusa, ili opake ljude, ili opaku si narav? Slušat ćemo Isusa; a Isus moljaše se Bogu, viseć na križu, za svoje neprijatelje: „Oče

---

* Toma Morus, o kojem sam vam jur više primjerah pripoviedao, koji je najveću čast do kralja u Englezkoj obnašao, osudjen je na smrt, radi svoje privrženosti prama papi i katoličkoj crkvi. Sudci, osudivši ga nepravedno na smrt, upitaju ga konačno: imade li još štogod reći sebi na obranu. »Ništa više,« odgovori Toma kratko, »nego li ovo: kakogod je sveti Pavao prisutan bio i glasovao, da bude pogubljen prvi mučenik sveti Stjepan, čuvajuć odielo ubojicam, koji su kamenovali svetoga Stjepana; pa ipak danas njih obojica kano sveci u nebu se vesele: tako se nadam i ja i zato ću se goruće Bogu moliti, da se i mi jednoć veselo sastanemo u vječnom blaženstvu, premda me je vaša sjajnost ovdje na zemlji osudila. Čuvao vas Bog, a navlastito gospodara moga, kralja, te mu dao vierne savjetnike.« (Pov. kršćanske crkve od Heppa, svez. II.)

prosti jim, jer neznaju, što rade.“ Luk. 23, 34. — Gle, primiče se Juda, da predade Isusa neprijateljem. Slušaj, što govori Isus. Nekaže mu: „Lupeže, izdajice! Toli mi je fala na golemih dobročinstvih“? Nipošto tako; nego krotko srdačno i ljubezno zove ga prijateljem i imenom: „Prijatelju, po što si došao“? Mat. 26, 50. „Juda, poljubcem izdaješ sina čovječjega.“ Luk. 22, 48. Sjećajući se primjera preljubljenoga si učitelja, bijaše svecem lahko, ne samo prostiti učinjene si uvrede i uvrediteljem dobro činiti, nego jim bijaše taj posao upravo zabava i sladka utjeha.* Pa ako je kadšto i težko; moramo ipak uvreditelju prostiti; jer trebamo da i nam Bog prosti; a znademo, da se nemožemo sami nadati proštenju od Boga, ako neprostimo bližnjemu. Medjutim imade mnogo primjerah, odakle učimo: da Bog obično skupo nagradjuje djela ljubavi neprijateljah, upravo zato, što su često težka okorjelu srcu čovječjemu; usuprot pako da često ne-

---

* Sveti Franjo Saleski pripovieda o sebi ovako: »Neznam, kakvo mi je srce; ali mi je veoma drago i sladko: ljubiti neprijatelje, te bi mi mučno bilo neljubiti jih, da nam je Bog zabranio ljubiti jih. — Zašto da netrpimo one, koje sam Bog trpi, imajući uzoriti primjer Isusov pred očima koji je molio na križu za svoje neprijatelje? Naši nas neprijatelji nisu na križ razpeli, niti progonili do smrti. Ah tko da neljubi, dragocienoga neprijatelja, za kojega je Isus molio, za kojega je umro? Ta Isus nije samo molio za one, koji su njega na križ pribili, nego i za one, koji nas progone i one, koji progoneći nas, njega progone, kakono je rekao svetomu Pavlu, za onda Šavlu: Zašto progoniš mene? (t. j. progoneć mi članove).« Ali je sveti Franjo posvjedočio i činom, kako je od srca govorio. Odvjetnik, imenom Pillet, bijaše do zla i nepravedno zamrzio svetoga ovoga biskupa. Gdje bi mu se ikada pružila sgoda, ogovarao bi ga i pred ljudmi crnio. Sveti Franjo, znajuć sve, obljubi ga još više. Jednoć susretne sveti Franjo neprijatelja si na ulici, primi ga za ruku i reče mu: „Znadem, da ste mi zlu rad, te da me gledate pred ljudmi poštenja lišiti. Nemojte se izgovarati, ja znadem sve dobro. Ali vjerujte mi: da mi i jedno oko izkopate, ja bih vas drugim ipak ljubezno gledao.« Na ove rieči upali se neprijatelj još više, mjesto da se ukroti, izpali njekoliko hitacah na prozore biskupove i zamahnuv sabljom rani mu obćenitog zastupnikah (generalvikara). Ovu zloću nemogaše dalje mirno gledati svjetska oblast. Ali nagovarajuć biskupa: da dopusti sudbenim oružanikom ići za krivcem u poteru, odgovori biskup: „Nekate, neosvećujmo se! Ovaj čovjek ima tri kćeri, pa ćemo uzeti mu jednu badava u naš samostan (utemeljen od svete Franjke Chantal po naputku svetoga Franje). I sbilja bude primljena jedna. Ali uzalud se bio pouzdao sveti Franjo, da će ganuti srce okorjela si neprijatelja; a tako bje se i uzalud prostro na koljena pred neprijatelja, moleć ga ponizno, da mu oprosti: ako ga je možebit uvriedio. Tužan i žalostan morade sveti Franjo gledati, kako je ovaj nesrećnik, sveudilj obiestan, pao napokon u šake svjetskomu sudu i posve kukavno zaglavio. (Žiće svetoga Franje Saleskoga, spisao župnik sv. Sulpice, sv. 2.)

srećno umru, koji neće da proste neprijatelju. Čuvajte se dakle d. d. ikada čemer ili zlobu u srcu nositi proti bližnjemu, ili vraćati zlo zlim. Uvriedi li vas koji saučenik ili saučenica; naruži li vas tko ili udari, pokažite, da ste pravi učenici Isusovi, te mjesto, da mislite: kako ćete mu se osvetiti, krotite u sebi srčbu i mržnju, moleći se Bogu za uvreditelja.

Premda smo dakle dužni ljubiti sve ljude bez razlike, ipak nam sveto pismo preporuča njeke osobito. A koje?

Sveto pismo preporuča našoj ljubavi osobito siromake, udove i sirote i u obće svakoga, koji je u tjelovnoj ili duhovnoj potrebi.

U knjigi „propovjednik“ (4, 1. 10.) čitati je: »Neuzkrati milostinju siromaku i neodvrni oko od nevoljnika. Budi milosrdan prama sirotam, kano otac i prama materi jim (prama udovam) kao zaručnik,« t. j. brini se za djecu bez roditeljah, kao otac; a brini se za udovu, kano muž njezin, da žive. U starom zakonu bilo je pače zapovjedjeno, (5. Mojs. 24, 19.), ako bi tko zaboravio snop na njivi ili mu zaostao, — da neide po njega, nego pusti, »da ga odnese siromak i siroče i udova.“ U novom pako zakonu opominje božanski spasitelj one, koji odluče, savršeno živući, nasljedovati ga: da prodadu sve i siromakom podiele. Mat. 19, 21. A gdje ima tko siromašniji od siročeta, bez oca i majke, bez odgoja? Tiče li se ikojega djeteta, tiče se sigurno siročeta, što govori Isus: „Tko primi ovakovo čedo u moje ime, primi mene.« Mat. 18, 5. Tim pako nebudi rečeno, da nismo dužni i drugim u potrebi priteći u pomoć. Razumieva se nadalje po sebi, da smo dužni osobito rodbini, prijateljem i drugim privrženikom; a ponajprije ocu i materi, braći i sestram, kada jim uztreba, priteći u pomoć. Siromake, udove i sirote preporuča nam zato sveto pismo izrikom, jer su ovi obično u potrebi: a neimadu tko bi jim pomogao.

Bližnjemu u potrebi, treba u pomoć priteći tjelovnimi i duhovnimi djeli milosrdja.

Djela, kojimi ljubezno pritičemo bližnjemu u pomoć, zovu se djela milosrdja, budući da izviru iz srdačnoga sažalenja nad tudjom nevoljom, iliti srdačnoga pomilovanja.

Imade dvovrstnih t. j. »tjelovnih i duhovnih djelah milosrdja« prema tjelovnoj ili duhovnoj potrebi bližnjega. — Bog bješe već u starom zakonu zapovjedio djela milosrdja. Mojsija i proroci opominju Izrajelce često na to. Ovako piše prorok Izaija (58, 7.): »Odlomi gladnu hruha, dovedi siromake i one, koji neimaju stana, u kuću svoju; ugledališ li gola, obuci ga« Još strožije dužni smo mi kršćani izpunjivati ovu zapovied, budući novi zakon navlastito zakon ljubavi. Isus nas opominje: da nasljedujemo primjer oca nebeskoga, koji se smiluje svakomu čovjeku, koji svakomu, dobru i zlu, neprestance dieli svoje milosti i darove u izobilju. „Budite milosrdni“ kaže nam, „kao što je i otac vaš milosrdan.« Luk. 6, 36. Božanskomu spasitelju osobito su mila i draga djela milosrdja, budući da smatra sve, što učinimo najprostijemu bratu njegovu, tako, kao da smo njemu učinili. »U istinu, kažem vam,“ govorit će Isus jednoć na sudnji dan pravednikom, »što ste učinili jednomu najprostijemu bratu momu, meni ste učinili.“ Mat. 25, 38.* Kako li mora njegdje Bogu drago biti, kada siromakom dobro tvorimo, budući da zove siromake svojom braćom; a dobro, što siromakom činimo, smatra, da samu njemu činimo.

Ako li nas nenuka zapovied božja i ljubav prama Bogu, da bližnjemu dobro tvorimo; a to neka nas nuka bar vlastita korist. Darežljivost nam najsigurnije dobavlja blagoslov od Boga na ovom i drugom svietu. „Dajte, pa će se i vam dati,“ kaže Isus. Luk. 6, 38. Otac i mati nemogu si djeci, uza kršćanski uzgoj, veći blagoslov ostaviti, od blagoslova, što jim pribave od

* Krasan primjer ob ovoj istini pripovieda se u žiću svetoga Martina. Služeć kao mlad vojnik u konjaničkoj pukovniji, priticao bi sveti Martin siromakom gorljivo u pomoć i često razdielio svukoliku plaću medju siromake. Ovu milostinju dielio je sveti Martin u ime Isusovo; premda, rodom krivobožac, nebješe još pokršten, nego stopram ubilježen medju katekumene, t. j. medju takove, koji su se pripravljali za sveti krst. Jednoć, jašeć zimske dobe, a neimajuć uza se išta do oružja, smotri na gradskih vratih amienskih, prosjaka na pol gola. Prosjak drhtaše od zime i moljaše: da mu se tko smiluje; ali uzalud. Bogoljubnomu, mladomu vitezu, dade se ovaj nevoljnik na žao, te neimajuć pri ruci išta, što bi mu pružio, trgne mač iza pasa, prepolovi si plašt i dade polovicu prosjaku, da se pokrije i čuva od zime. Mnogi naokolo udare u smieh, motreći viteza sa pol plašta; a drugim udari sram u obraz, što su mogli nesmiljeno proći mimo siromaka. Sljedeće noći prikaza se Martinu spasitelj s polovicom plašta, govoreć na okolo angjelom: »Ovim plaštem pokrio me je katekumen Martin.« (Po Sulpiciju Severu.)

Boga, djeleći milostinju.* Oskudni kršćani, pokazuju, da jim je slaba vjera i ufanje u Boga; ako malo ili nimalo diele milostinju, bojeći se, da će posve osiromašiti. „Od milostinje nije osiromašio itko,“ kaže njeka stara kršćanska poslovica. Ako ste dobra djeca, bit će vam drago od srca, kadagod vam roditelji učine šta dobra siromakom; a srećnom ćete se cieniti, kada išto sama učinite siromakom; jer ste to učinila dragomu spasitelju.** — Milostinjom je nadalje moći od Boga dobaviti si milost obraćenja i proštenje griehah. „Blaženi milosrdni, jer će milosrdje zadobiti.“ Da je ova izreka istinita, pokazat će se osobito na sudnji dan. Onda će, koji su od ljubavi prama Bogu, bližnjemu dobro tvorili, iz ustijuh božanskoga sudca čuti rieči, pune utjehe i radosti: „Hodite blagoslovljeni oca mojega, primite kraljestvo, koje vam je pripravljeno od postanka svieta. U istinu, kažem vam: što ste kojemu najprostijemu bratu mojemu učinili, meni ste učinili.“ Ali zlo i naopako po one, koji su bili tvrdi i okorjeli prama siromakom i nevoljnikom, pustivši je, da ginu od biede. Vječno je čeka prokletstvo! „Odilazite od mene, prokleti, u oganj vječni. . . . Jer u istinu, kažem vam, što niste učinili najprostijemu bratu mojemu, niste i meni učinili. Pa će ovi uljezti u vječnu muku; a pravednici u vječni život.« Mat. 25. Činimo dakle dobro, kolikogod možemo, te si duboko usadimo u srce nauk, što ga dade otac Tobija mladomu si sinu: „Dieli milostinju od svoga imetka, pa neodvrzi lica od ikojega siromaka; jer će se tako dogoditi, da se i od tebe neće odvrgnuti lice božje. Kako možeš, budi milosrdan. Imadeš li mnogo, dieli obilno, imadeš li malo, trsi se i malo dragovoljno udieliti.“ Tob. 4, 7—9.

Il' raduje, il' se bližnji tuži,
Svagda bratsku pomoć njemu pruži.

A kada već t j e l o v n a djela milosrdja dobavljaju obilne milosti i blagoslov od Boga, kud i kamo više, dobavljaju nam d u h o v n a. Kada smo dužni ljubezno bližnjemu priteći u pomoć

*) Sveta P a v l i j a, veoma bogata, plemenita; ali povrh toga jako bogobojna i darežljiva udova, govorila bi često: »Najobilnija baština, što si mogu djeci ostaviti, jest blagoslov nebeski, što ću joj ga dobaviti dieleć milostinju.« (Buttler, sv. 2.)

**) Sveti R u p e r t o življaše devetoga stoljeća u Bingenu na Rajni. Kada mu je bilo istom sedam godinah, vodio bi siromašnu djecu, sastavši se s njom na putu, k svojoj materi i rekao: »Majko, evo ti djece tvoje. Bogoljubna pako majka, imenom Berta, potvrdjivala bi rieči sedamgodišnjega sina, edvrativ mu: »Sinko, evo ti braće tvoje!« a zatim bi davala djeci siromašnoj, što bi bilo od potrebe.

u tjelovnoj potrebi, kud i kamo više dužni smo mu u pomoć priskočiti u duševnoj (duhovnoj) potrebi; kada je možebit u prigodi: da sagrieši smrtno, te za uvieke propadne. U istinu, pravo imade sveti Bernard, pišuć proti kršćanom, koji hladnokrvno gledaju, gdje propada duša kližnjega, pun svetoga gnjeva, ovako: „Za čudo je, strmoglavi se živinče i eto trče ljudi odasvuda, da ga pridignu; propada duša, pa i nepita itko.“

Djela milosrdja tjelovnoga jesu ovih sedam:

1) **Gladna nahraniti.** Glad mori, kažu ljudi. Glad je golema muka, te su ljudi od glada koješta jeli, nad čim nas groza fata. Za obsjednuća Jeruzalema jeli su ljudi od glada kožu sa čižamah, pasli travu, jeli miševe i štakore. Dogadja se i u naše doba, da ljudi kadšto jedu, što i živina neće. Odatle razabiremo, zašto nas uči božanski spasitelj moliti se Bogu za svakdanji kruh i zašto mu se je na žao dalo, gledajuć gladan narod. „Žao mi je naroda“ govori; jer već tri dana uztrajaše uza me; a neimaju što jesti i neću, da je odpravim gladne, inače bi skapali na putu.« Mat. 15, 32. Zatim nasiti spasitelj u prvi kraj četiri tisuće ljudih, u drugi kraj pet tisućah.*

2) **Žedna napojiti.** — Po vrućih krajevih svieta imade kadšto gdjekojih dobah godišnjih na daleko malo ili nimalo vode. Zato čitamo u svetom pismu, da su se ljudi obskrbljivali unapried za ovakove nepogode. Abraham dade Agari na put po vrućih krajevih, gdje neima vode, uza kruh — i vode. 1. Mojs. 21, 14. Sam spasitelj potiče nas na ovo djelo milosrdja, obećavajuć nam veliku nagradu: »Tko jednomu najprostijemu bratu momu pruži pehar vode u ime učenika, u istinu, kažem vam, neće mu uzmanjkati plaća.« Mat 10, 42. Tko li se izmedju vas nebi viekoma srećnim scienio, da je spasitelju, kada je od

* Sveti M e d a r d, biskup u Nojonu i Fournaju u Galiji, bijaše već za mladih godinah, tako dobrotiv siromakom, te bi često, čuvajuć stado očevo, cieli ručak, što je sobom na polje ponio, poklonio siromakom, kad bi se gdje na koga namjerio; a zatim do večere sam gladovao. A tako bi često i bez haljine kući došao, buduć tako veseo, kada bi gola zaodjeo, kako da bi gladna nahranio. Nego znadijaše Medard, da mu roditeljem nije imalo žao, što je tako dobrotvoran, buduć i sami darežljivi. »Radi, što ti volja,« govoraše mu otac, »samo nam toliko ostavi, da uzmognemo živjeti«. — Da pako Bog darežljivost kadšto i čudesi nagradjuje, znadete iz bibličke povjestnice o udovi u Sarepti. (Tko će nam liepo pripoviedati? Gled. bibl. poviest. str. 88.)

žedje na križu rekao: »Žedan sam,“ pružio kupicu hladne vode? Ali nuto, ovakovu uslugu možemo učiniti svaki dan spasitelju. Kod nas, istina, nije tako velika suša; nego imademo ipak priliku, gdje možemo žedna napojiti, n. p. putnika, poslenika, bolestnika, koji često ginu od žedje, ili jim treba kakova pića za okrepu; a sami neimaju. Koliko imade kršćanah, koji i sami piju skupocieno piće i pozivaju na čast prijatelje, te jih pod silu teraju da piju preko mjere; a za siromake, koji se oporavljaju iza bolesti i kap neimaju, premda bi jim kupica vina možebit bolje došla od pravoga lieka.

3). **Gola zaodjeti.** — Medju gole broje se ljudi, koji neimaju dovoljne oprave, čim bi se branili od zime, ili jim je tako loša odjeća, da jih je stid izaći medju sviet. Imade kadšto siromakah, koji nemogu i k misi ići po nedjeljah, što neimaju oprave. Ovim i drugim takovim siromakom pribaviti odjeću, velika je zadušbina kod Boga. Bog nam zapovieda po ustijuh proroka: „Kada smotriš gola, opravi ga.« Izaij. 58, 7. U starom zakonu pripovieda se o pobožnom Tobiji, ne samo da je gladne hranio, nego takodjer »golim odjeću davao.« U novom zakonu veoma je krasan i zanimiv primjer Tabitin. Umrvši Tabita, pozovu kršćani svetoga Petra da dodje, buduć da nebijaše daleko. Došav sveti Petar, pokazivahu siromašne, plačuće i naricajuće udove, — kojekakve oprave, što jih je dobrotiva Tabita za života svoga vlastoručno sgotovila. Djel. apošt. 9, 36. ss. O svetom Martinu i Medardu bio je onomadne govor.

4) **Putnika na stan primiti.** — Na iztoku imade više sgode nego kod nas, putnika i inostranca na stan primiti; jer tamo neima javnih svratištah i gostionah. Ali i kod nas imade kadšto sgoda, pokazati svoju gostoljubivost prama putnikom, primajiti je dragovoljno pod krov; ili je, kada se čini komu priličnije, smjestiti u javno svratište.* To nam zapovieda dragi Bog: »Siromake i koji neimaju kuće

* Osobito po brdovitih krajevih važno je ovo djelo milosrdja za putnike. U Švajcarskoj, koja je, kako znadete, veoma brdovita, imade gora svetoga B e r n a r d a, veoma visoka, preko koje ide put u Italiju. Na ovoj gori traje zima osam mjesecih; a i druga četiri mjeseca riedko prodje noć, da se nesmrzne. Ciele godine imade ovdje sniega i leda u izobilju. Sada si možete misliti: kako lahko može ovdje stradati inostranac putnik, pače i zaglaviti; kako mu je lahko nagaziti na ponor,

primi u svoju kuću.« Izaij. 58, 7. Bog naplaćuje ovo djelo često na ovom svietu, a navlastito na nebu. Sveti Pavao kaže: »Nezaboravite gostoljubivost; jer radi ove dostojni su bili njeki (n. p. Abraham i Lot), neznajući — primiti angjele na stan.“ Žid. 13, 2.

5) **Sužnja odkupiti.** — Dopadne li tko sa svoje krivnje sužanjstva, ili tamnice, nije ga dakako slobodno odkupiti. Svjetskoj je oblasti dužnost, zatvoriti one, koji zlorabe svoju slobodu, bližnjim na kvar. Medjutim, ipak je dobro, pružiti jim kakvu polakšicu ili utjehu. Medju sužnje, koje treba da okovah riešimo, brojimo ponajprije one, koji su sužanjstva dopali radi vjere ili krieposti, zatim one, koji su po nesreći pali u sužanjstvo ili roblje.*

sniegom zasut i strmoglaviti se unj za vieke, ili mu se mogu članovi smrznuti i ukočiti; ili može zabluditi s puta, kada vije odasvuda snieg te skapati i onemoći. Ali slušajte, kršćanska ljubav umije i ovdje pomoći. Sveti B e r n a r d M e n t o n s k i sagradi god. 962. na gori 7500 stopah visokoj, samostan, komu je dužnost putnikom ići na ruku i na stan je primati. Kada snieg pada, ili oluja zviždi, zvone samostanci, da čuju, koji su možebit zabludili, kojim pravcem imadu ići. Osim toga idu na sve strane i sami, tražeći, ako je tko zabludio. Uza se vode samostanci velike i za to uvježbane pse, koji sveudilj laju i kojekuda njuše, da nije gdje čovjek koji onemogao na ledu ili pod sniegom. Smotri li dakle ili nanjuši gdje pas kojega nevoljnika, možebit jur na pol ukočena i izvan sebe, eto ti ga skokom u pomoć, razgrne snieg, dahti čovjeku u lice, liže ga, valja se po njem i grije ga, zatim ga drma i laje nad njim neprestance. Čovjek, na pol mrtav, dolazi pomalo k sebi, pruža ruke psu oko vrata, te prihvati bocicu s rakijom i njom se malko okriepi. Za toga slete se, čuvši psa lajati, samostanci, pridignu nevoljnika, odnesu u samostan i goje ljubezno, dok neozdravi. — Ovako se pokazuje naša sveta katolička crkva ljubeznom majkom, prikupljujuć i podupiruć nevoljnike svake vrsti. Razumieva se po sebi, da i samostanci, obavljajući ovaj blagotvorni posao, dopadnu često biede i pogibelji. Godine 1855. strmoglavila su se trojica u ponor.

* Govorili smo već u prvom svezku. str, 313 i ss. o dvih duhovnih redovih, utemeljenih prije 6 stoljećah za odkupljenje kršćanah, koji bi dopali roblja kod neznabožacah.

Sada ću vam pripoviedati o družtvu za odkupljenje crnacah ili arapske djece, utemeljenu stopram prije njekoliko godinah. N i k o l a O l i v i e r i, svećenik iz Italije, odkupio je u najnovije doba mnogo arapske djece sužanjstva i dao u Europi, da se odhranjuju. Premda jur starac od 60 godinah, ukrca se Nikola u Marsilju; te prebrodiv sredozemno more, dospi u Kairo u Egiptu, gdje se množtvo ovakove nejake neznabožčadi nudi na prodaju. — U Egiptu vlada naime divji običaj: trgovati s ljudmi, pače djecom, mužkom i ženskom, kao marvom na sajmu. Ova kukavna neznabožčad, oteta je većinom lukavo roditeljem iz rukuh, po zabitnih arapskih krajevih; pa zatim, preko divjih i groznih pustarah dovedena u Egipat; a tudier po glavnijih mjestih,

Ovamo spadaju i ljudi, koji su dopali tamnice, što nisu kadri namiriti dug. Tko dakle plati dug za ovakova nesrećnika, riešio ga je tamnice i ukazao mu djelo milosrdja, kaogod što ukaže drugi sužnju ili zarobljeniku, plativ zanj odkupninu.

---

nudi se na prodaju, tko dade više. Neda se opisati, što trpe ova siromašna djeca od svojih pratiocah, dok prevale ovaj daleki put. Pravo rekuć strpana su kao roba i natovarena na deve: gdjekoja su u košare nagnjetena, gdjekoja o pojasu pripasana, ili o ramenih prikopčana, te vise s jedne i druge strane deve. Hrana jim je tako loša, da jedva živu. Ako li koje za štogod zamoli, ili se potuži i uzdahne od nevolje, eto ti batinah kao kiše. Spete li goropadnici, da će jim poginuti koje diete, bace ga s mjesta u kakvugod jamu, ili ga ostave sried polja, da ga požderu jastrebi ili hijene. Pače privoviedaju gdjekoje crnice, živuće sada u Europi, da su gledale na svoje oči, gdje su ova nesrećna djeca, (grozi mi se pripoviedati), na peke sasječena; a na pol još živoj članovi od ovih grdosijah pojedjeni. — Kako li je njegdje drhtalo od žalosti ljubezno srce pobožnomu svećeniku Olivieru, buduć nemogao svu djecu odkupiti ovoga ljutoga sužanjstva, koja su nudjena na sajmu u Kairu na prodaju! Ali i milostinja i njegov vlastiti imetak nemogu doteći, da sve odkupi. Nebude tomu dugo i utemelji se družtvo, koje će podupirati obilnom milostinjom ovaj bogoljubni posao. Do godine 1859. brodio je Olivieri jur petnajest putah u Afriku na sajam; a djece odkupio 512. Ova djeca, dakako još nekršćena; a uza to posve razpuščena i divja, neznajuća ikoji europejski jezik, primaju se u samostanih i odhranjuju bezplatno. Jedva što nauče ova djeca tepati tudjim jezikom i počela svete vjere, vuče jih želja za svetim krstom. Napinju si kukavnu pamet, učeć katekizam, nose žrtve i obavljaju djela pokore, da si pribave svjedočbu, potrebnu za sveti krst. O crnicah, povjerenih duvnam u Modeni, pripovieda glavarica: „Neizreciva bješe jim radost, kada su se, primivši sveti krst, vratile u samostan. Stopram što su otvorena vrata samostanska, stopram što bi uočile nas, koje smo jih željno izgledale, viknu iza glasa od velike radosti: »„Mi smo kršćanke!"« Na to ogrle nas, niti nam mogahu inače odkriti nutarnje blaženstvo, nego roneći suze.« (Kat. vjerov. list. god. 1859.)

Ali netrpe samo po Afriki arapska djeca strahote, o kojih vam pripoviedam; kud i kamo veće su muke, što trpi kukavna neznabožčad po drugih pokrajinah, imenito po **Kitaju**. U ovoj ogromnoj pokrajini, prosto je svakomu ocu, novorodjeno si diete, skončati; kada mu se svidi. Rodi li se diete siromašnomu ocu, dade ga otac utopiti u mlaki, ili u potok baciti, ili — ni pet ni šest — na ulicu iznieti; ako mu se čini, da ga neće moći lahko hraniti. U gradu Pekinju idu, na zapovied glavarstva, svako jutro taćke po ulicah, te izvažaju, po noći na ulicu iznešenu djecu; a zatim ju s reda iztresaju u veliku jamu. Kažu, da je samo u ovom gradu u tri godine 9702 djece izveženo na taćkah u jamu. Ali obično nadodju psi, prije nego li taćke, te požderu mnogo djece. Sada si mislite: kako se njegdje ciepa srce katoličkim vjerovjestnikom, po onih pokrajinah, za ovom biednom neznabožčadi i kako se trse, da jê što više oslobode i okrste. Njim je dakle glavna briga, tražiti i prikupljivati ovu nejaku dječicu, koju su iznieli vlastiti rodi-

6) **Bolestnika pohoditi.** — Bolovati, dugo i težko bolovati, mučno je, veoma mučno, takodjer bogatu čovjeku, premda imade sve gotovo, štogod mu srce zaželi u bolesti. Kud i kamo pako mučnija je bolest po siromaka, koji povrh toga neima išta, neima primjerene hrane, kriepka lieka, tople postelje; a po vas dan boravi sām u sobici. A kako, da mu nebude još mučnija bolest, ako se mora potužiti sa 38 godišnjim bolestnikom: „Neimam čovjeka," koji bi me pomagao. Iv. 5, 7. Tà ljudi su u brigi, kada jim oboli živinče, dobavljaju mu hranu, ljekara i liek; pa zar da neproplače čovjeku srce, gledajuć siromašna, iznemogla bolestnika; a neće mu se itko da smiluje; neće itko, da mu u pohode dodje, ili ga utješi? Ista djeca mogu bolestnikom biti u pomoći, nudeći jim, kada uztreba, liek, vodu ili što drugo.*

---

telji na ulicu, zatim ju krstiti, obskrbljivati i kršćanski uzgojivati. Obično i odkupljuju vjerovjestnici novcem ovakovu djecu od goropadnih roditeljah, da nepoginu. Ali nemogu vjerovjestnici zadovoljiti ovoj brigi; ako jim nestigne novčana podpora iz Europe. — Što je dakle izumila milosrdna ljubav, da priskoči ovoj neznabožčadi u pomoć? Utemeljila je „družtvo malenoga Isusa," o kojem sam vam jur nješto govorio; a sada ću još nješto dodati. Ovo družtvo širi se i napreduje pod okriljem dragoga djetešca Isusa, te se je prostrlo do danas valjda po svih krajevih svieta; a nedade se kazati: koliko je dobra učinilo. Svako diete daje na mjesec nješto malo (kod nas dva novčića), što si izmoli od blagotvornih roditeljah. ili si od svoje zabave prištedi, u družtvenu blagajnu. Istina malo se plaća; ali se ipak od godine do godine sabere zamašna svota, buduć družtvo razgranjeno na daleko. Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača, kaže poslovica. Ali i Bog dragi prati svojim blagoslovom darove, što jih diele i molitve, što jih mole kršćanska djeca, za ubogu neznabožčad. Nuto, ovako se oslobadjaju neznabožka djeca vremenite i vjekovite propasti.

* Naša katolička crkva može se pravedno ponositi, što se je vazda brinula za siromašne bolestnike i nježno je podupirala. Nemožete si misliti d. d., kako su nesmiljeni bili ljudi prama siromašnim i nemoćnim bolestnikom, kada su još svi narodi krivobožci bili, osim židovskoga, neznajući da ima Bog. Stari njeki Rimljanin, mudracem držan, mišljaše: da se čovjeku valja riešiti svega, što mu netreba više; dakle ne samo pokućtva, bolestnih živinah, nego i osjedjele i oboljele družinčadi. Pa sbilja običavali su Rimljani, za careyah, bolestne sužnje prevažati na otok rieke Tevera, da jih se riese. Bolnicam za uboge bolestnike nebijaše traga; a gdje bi se našao ono doba itko, koji bi od ljubavi, bližnjemu u bolesti dragovoljno služio? Ali kolika nastade promjena, kada je naša sveta vjera došla na sviet; a duh sveti ugrijao ognjem svoje božanske ljubavi ljudem hladna srca! Dragovoljno pregorješe prvi kršćani sve za bližnjega, pače život. Neznabožcem dade se na čudo ova ljubav, te govorahu: „Nuto kako ljube ovi jedan drugoga!" Čim bi pako nestalo groznih progonstvah, utemelji kršćanska ljubav

*

7) Mrtvaca pokopati. — Svaki čovjek želi po smrti pristojno sahranjen biti. Vazda je bilo ruglo, nebiti sahranjen, te od grabežljivih pticah biti raztrgan. Pokapati dakle mrtvace, bijaše vazda slavno.* Premda tielo truhne, kada se razstavi s dušom i crvi ga toče, ipak je za života posvećen stan duše, na sliku i priliku božju stvorene i hram duha svetoga; a jednoć će slavno uzkrsnuti iz groba, te preobraženo sdružiti se za vieke s dušom. S toga časti

---

javne, veličanstvene sgrade za bolestnike. U sàmu Carigradu bilo je 37 bolnicah. Ali nebijaše dosta kršćanskoj ljubavi: utemeljiti samo bolnice i tudier dati njegovati bolestnike; nego do skora nadje se mnogo kršćanah, koji su odlučili cieloga života sami dvoriti i njegovati bolestnike. Sveta je F a b i o l a, — za čudo bogata i visoka roda gospodja u Rimu, — ne samo sazidala oko godine 390. po Isusu, golemu i glasovitu bolnicu; nego je i sama bila prva njegovateljica bolestnikah u ovoj bolnici. Vlastitima rukama prala je grozne čireve, ovijala krvave rane, brisala smrtni znoj sa čela umirućim. — Ovakovih junačkih primjerah kršćanske ljubavi bilo je vazda u katoličkoj crkvi. Buknuv g. 1576. grozna kuga u Milanu, davaše sveti K a r l o B o r o m e j stožernik i nadbiskup milanski, ne samo sve, što bijaše od potrebe bolestnikom; nego jim dvoraše i sam ljubezno. Jednoć vrati se večerom umoran od bolestnikah kući. Zaište kruha i vode, od česa je živio za kuge. Sluga mu donese samo vode, jer bješe nestalo kruha i novacah. Sveti Karlo podavao bješe, gdjegod je što imao bolestnikom, pače postelj — Sveti A l o j z i j, kneževske porodice Gonzaga, dvorio je takodjer gorljivo bolestnikom, kada je kuga zavladala u Rimu i umro kano mučenik ljubavi s bolesti, koje se dobavio dvoreć kužnikom. Pa nećemo se samo, čitajući životopise s v e t a c a h, namjeriti na ovakove primjere kršćanskoga milosrdja, nego i svagdje u crkvi. Danas imade mnogo redovničkih zadrugah, — što milosrdnicah što milosrdnikah — koje se veledušno posvećuju sasvim ovomu svetomu zvanju.

* Slavno spominje sveto pismo ovo djelo milosrdja u krasnom životopisu bogobojnoga T o b i j e. Za sužanjstva u Ninivi obavljaše Tobija ovo djelo, premda je često i sam dopao s toga smrtne pogibelji. Jednoć izmače jedva smrti naglo pobjegav. Kralj bješe od mržnje dao pogubiti mnogo židovah. Tobija sabiraše i pokapaše mrtvace. Kralj dočuv to, dade s mjesta zapovied: da bude pogubljen i Tobija. Tobija se njeko vrieme skrivao kojekuda: a pošto bi krvolok kralj za toga umro, vrati se Tobija u glavni grad Ninive i primi se nanovo obična si djela milosrdja. Jednoć sjednuv upravo za objed, stigne mu glas, da leži ubijen na ulici Izrajelac. Skočiv s mjesta na noge, unese mrtvaca u kuću i sakrije ga, da ga zatim sahrani obnoć. Prijatelji stanu ga odgovarati, od toga opasnoga posla. Ali Tobija nemogaše odoljeti srcu, nego sabiraše i nadalje mrtvace u kuću si; a po noći je sahranjivaše. Ovako pokaza se Tobija i sbilja junakom ljubavi. Kako li je ga Bog s neba milostivo motrio, razabiremo iz riečih praangjela Rafajela, kada prosbori ovako Tobiji; »Kada si se molio Bogu roneć suze i mrtvace pokapao i ručak ostavljao; a mrtvace obdan u kući sakrivao, prikazivao sam ja tvoju molitvu Bogu.« Tob. 12, 12. — Ovakovih primjerah

sveta crkva tjelesa svoje pokojne djece. Već za krvavih progonstvah sahranjivali su brižljivo kršćani mrtvace, premda su se morali skrivati u podzemne špilje, obdržavajući službu božju. Po ovih skrovnih zakutcih sahranjivani su i pokojnici. Uzduž zidovah ovih podzemnih hodnikah spremane su liepe grobnice za pokojne. Ove podzemne špilje, katakombe zvane, moći je i danas vidjeti u Rimu i gorućom sviećom obaći. Proračunalo se je, da bi ove podzemne špilje, što u gradu, što okolo Rima, 300 urah hoda daleke bile, kada bi se uzduž sterale; a grobovah bi bilo 5 do 6 milijunah, s obje strane. Kršćani su vazda sveto držali ova mjesta. A i danas sveti se groblje; a mrtvaci sahranjuju moleći se Bogu, škropeći svetom vodom i blagoslivljajući. — A kako biste mogla vi d. d. obavljati ovo sedmo djelo milosrdja? Možete, pridružujući se dragovoljno sprovodu i moleći se Bogu za dušu pokojnika. Činite dakle to bogoljubno i što koristnije po mrtvaca. Groblje budi vam vazda sveto mjesto, niti obilazite ikada groblje s druge kakve namjere, nego da se molite Bogu za pokojne, ili da jim cviećem i vjenci kitite grobove.

Duhovna djela milosrdja jesu: 1) griešnika pokarati, 2) neuka podučiti, 3) dvoumna dobro svjetovati, 4) tužna utješiti, 5) krivicu trpljivo podnositi, 6) uvreditelju prostiti, 7) za žive i mrtve Boga moliti.

Lahko razumijete, da je duhovno djelo milosrdja, osbiljno i ljubezno griešnika p o k a r a t i, da se okani zla i obrati; — ili neuka p o d u č i t i, da bude znao, što je potrebno za vječni spas; — a tako i dvoumna, t. j. čovjeka, koji nezna kud i kamo, što bi počeo, ili pače jur

---

imade i u životopisih svetacah. Buknuv kuga u vojski, koju je vodio sveti L j u d e v i t, kralj francuzki proti krivobožcem, da oslobodi svetu zemlju, bojali su se mnogi sahranjivati mrtvace, da se kakogod neokuže sami; ali je tim revnije sahranjivao mrtvace sam kralj i na svojih kraljevskih plećih na groblje nosio.

O p a z k a p r e v o d i t e l j a. Kod nas imade do sada u Zagrebu družvo s v e t o g a V i n k a P a v l o v a za podporu ubogih bez razlike; nadalje družtvo svetoga J o s i p a A r i m a t i j s k o g a, za pogreb mrtvacah. Oba družtva daju svake godine izvješće o svom poslu. Članovi družtva svetoga Vinka plaćaju po volji; članovi družtva svetega Josipa Arimatijskoga, na mjesec 10 novč.

spreman na zlo, dobro svjetovati, dobrim savjetom od zla odvrnuti, — a na dobro naputiti; — drugoga, koji je tužan, duhom klonuo ili domala očajao, utjehom obodriti i poticati ga, da se uzda u Boga i dragovoljno predade njegovoj svetoj volji. — A tako je duhovno djelo milosrdja i moliti se Bogu, da dobri uztraju u bogoljubnosti, griešnici se obrate; a duše pokojnih oslobode čistilišta. Ali vam možebit neide u glavu, kako je djelo milosrdja: krivicu trpljivo podnositi — ili uvreditelju prostiti; jer ovo dvoje koristno je istina našoj duši, budué da će nas Bog zato naplatit; nego pita se, kako da koristi bližnjemu, koji nam je krivo uradio ili nas uvredio? Niste li, pitam vas, čula, kako se je iz neznatne uvrede, kadšto iz jedne samo rieči, ili pače šale, izleglo veliko neprijateljstvo, parnica, dvoboj, da umorstvo? Nuto svim ovim griehom, svemu ovomu zlu, moglo se je doskočiti, da je učinjena krivica kršćanski pretrpljena; a uvreda veledušno proštena. Zato je duhovno djelo milosrdja i krivicu trpljivo podnositi i uvreditelju dragovoljno prostiti.*

* Učite se od pobožnoga Tobije, o kojega sam vam djelot ornoj ljubavi više koješta pripoviedao, — kako treba s tjelovnimi djeli ljubavi spojiti i duhovna. Premda bješe čamio u sužanjstvu u Ninivi, činjaše ipak, kolikogod mogaše, svojim zemljakom, dobro — hraneć gladne, oblačeć gole, zakapajuć mrtvace. Ali njegovoj ljubavi nebijahu dosta samo tjelovna djela milosrdja; nego on, obavljaše još gorljivije duhovna djela milosrdja, znajuć, da je sreća duševna kud i kamo veće ciene od tjelesne. Zato pripovieda o njem sveto pismo, da je dan na dan obilazio svoje rodjake u sužanjstvu, tješeć je u biedi. A i svim zemljakom u sužanjstvu, išao je u pohode, i opominjao je, kako bijaše komu od potrebe. Neumjetne je i dvojeće svjetovao i poučavao; a pravednike bodrio, da fale Boga i slave u svojih napastih. Griešnike opominjao je, da se k Bogu obrate i uzdaju u njegovu milost i milosrdje. „Obratite se“ govoraše jim „i činite pravdu pred Bogom, vjerujući, da će vam ukazati milosrdje svoje.“ Ukor je i ruglo trpio mučeć i pokojno. One pako, koji su nedostojno o Bogu govorili i prigovarali mu, da se je uzalud u Boga ufao, uzalud milostinju dielio i mrtvace pokapao, korio je — govoreć: „Negovorite tako! Tà mi smo djeca svetacah, te čekamo onaj (vječni) život, koji će Bog podieliti onim, koji nebudu svoju viernost ikada od njega odvratili.“ Kako li si je krasno svjetovao sina, kako li ga osbiljno opominjao, da se kloni svakoga grieha, a čini dobro, jer će tim bogat biti pokraj svega siromaštva, — to ste jur učila u bibličkoj povjestnici, ili ćete bar do skoro učiti. Pače na samrti, kako govori sveto pismo, sabrav si unučad oko sebe, opominjaše ju svojski, da služi iskreno Bogu i čini vazda, što je njemu milo.

Kada budete veća i pametnija, bit ćete, istina, više kadra tvoriti djela milosrdja; ali i sada možete gdje što učiniti na spas svomu bližnjemu; pa zato valja, da i činite svojski. Možete se pobožno moliti Bogu za bližnje, te dobaviti jim molitvom milosti od Boga. Molite se Bogu ponajprije za svoje dobročinitelje; a i za sve ljude, pače za uvreditelje; molite za sve, koji su u nevolj ili pogibelji, duševnoj ili tjelesnoj; molite, da se obrate griešnici, krivovjerci i neznabožci,* molite napokon za duše u čistilištu, da je Bog tješi u mukah, te čim prije oslobodi ognjene tamnice. (Gl. sv. I. str. 343 ss.) Nadalje možete trpljivo podnositi i dragovoljno prostiti, kada vas bude tko ružio ili inače uvriedio. Smotrivši, da tko čini zlo, ili vas hoće, da navede na zlo, možete ga pokarati; ili možete koga poučiti, koga vidite, da čini zlo, a nezna, da mu je grieh. Ako li vas neposlušaju, kažite roditeljem; a roditelji će već znati pokarati si djecu.** — Ako li vam snadje roditelje kakva nevolja, ili se razcvile, tješite je umiljatim razgovorom, ili dobrim vladanjem. Napokon tvorite ne samo tjelovna nego i duhovna djela milosrdja, dieleći milostinju za odkupljenje biedne neznabožčadi, kako sam vam pripoviedao onomadne.

Opomena.

Koli je mila Bogu, koli draga ljudem duša djeteta, milosrdna prama siromakom i nevoljnikom, krotka i ljubezna prama svakomu! Kamo sreće, da bi i izmedju vas svako milosrdno i ljubezno bilo prama biednikom; kamo sreće, da biste i vi mogla o sebi reći, što je njekoć rekao

* Gdje je zavedena prabratovština srca Marijina za obraćenje griešnikah, ili „apoštolstvo molitve,“ bit će koristno, ovdje napose o tom koju reći i mladeži ove dvie duhovne zadruge preporučiti. Ove zadruge pružaju svim katolikom sgodu: promicati spas bližnjega. Preporučajuć ove zadruge svrnut će kateketa djeci pamet na rieči Isusove (Mat. 18, 19.): „Opet vam kažem, ako se dvojica izmedju vas na zemlji slože, dobit će sve, štogod uzmole, od oca moga nebeskoga;“ zatim na rieči svetoga Jakoba (5, 16.): „Molite jedan za drugoga, da se spasite,“ nadalje svrnut će mladeži pamet na iskrenu želju svete crkve, na mnoga čudnovata obraćenja, po zagovoru ovih zadrugah.

** Tako je radio nedužni egipatski Josip. Smotriv jednoć, da mu braća grieše, prepadne se. Krotki Josip, znajuć da ga neće poslušati braća, tuži je ocu. Ali to neučini Josip od mržnje ili zavisti ili zloradice, — nipošto, — inače bio bi nazloban dječak; nego od straha prama Bogu i ljubavi prama braći.

bogobojni Job o sebi: »Od djetinstva raslo je sa mnom milosrdje!« (Job. 31, 18.) Sjećajući se, da činite spasitelju svomu, sve, što činite bližnjemu, neće vam biti ikada težko, bližnjemu priteći u pomoć; ljubav prama Isusu poticat će vas, te ćete tražiti sgodu: bližnjemu na ruku ići. Bit će vam dražje, pružiti novčić u ruku siromaku; nego li u štedionicu založiti, ili na poslastice potrošiti. Kada nemožete siromaku pomoći, neka vam se bar na žao dade njegova bieda. Neprezirajte drugu djecu, ako nisu tako liepo obučena kao vi. Sjećajte se, da je i mali Isus bio siromašan i siromaštvo ljubio više, nego ikakvo blago na svietu. Nerugajte se ikada čovjeku, koji je s bolesti ili nesreće sakatim postao.

Tko bolnomu jad zadaje,
Siromaku ništ, nedaje,
Tko sakata smjehom prati, —
Njega Bog će kaštigati.

Navlastito opominjem vas: budite krotka i ljubezna prama svakomu; a ponajprije prama svojoj braći, sestram i saučenikom. Imade djece, od naravi srdite, svadljive, koja lahko kavgu zametnu, — nepovadjajte se za njom. Krotite razjarenu si ćud i nedajte joj, da se izvrgne u porugljive rieči ili nasilje proti drugim. Najbolje će biti, da mučite, kada vidite, da je tko srdit ili razdražen, jer tako neće doći do svadje.*

Medj' dvojicom svadja niče,
Ti umukni, — mir pak bit će.

* Sveti Stanko Kostka trpio je ljute muke od brata si Pavla, buduć ga korio s razuzdana življenja i dosadan mu bio radi bratinskih opomenah; a navlastito radi kriepostna vladanja. Pavao bje počeo pobožnoga si brata prezirati i nemilo dražiti. Zatim ga stade ljuto karati, da se nepristojno vlada prama njemu, tobož starijemu bratu; a napokon svrgav svu bratinsku ćud, uze Pavao mladjega si brata nogama tlačiti i šakama udarati. Trpljivo podnašaše Stanko ovo kućevno progonstvo radi pravde, dvie godine, nepotuživ se ikomu, — buduć s bratom na naucih u Beču pod istim krovom. (Kako lahko bio bi se mogao riešiti ovoga progonstva, da je samo koju rieč pisao ocu ili majki.) Ali Stanko vraćaše bratu progonstvo krotkošću i ljubavlju, pače nastojaše, kolikogod mogaše, omiliti bratu i ljubav si njegovu osvojiti, težko i ponizno ga služeć, gdje mu samo nije prietila pogibelj nevinosti i pobožnosti. Pavao ostade ipak okrutan. Nego Stanko napredovaše medjutim brzo u ljubavi, krotkosti, trpljivosti i svetosti, te je u bolesti, koja ga je do mala popala, primio od angjela svetu poputbinu; kako sam vam jur pripoviedao, ako se sjećate. Kašnje ukazala mu se preblažena djevica Marija, s djetetom Isusom na ramenu i pružila mu ga, da se njim igra i miluje. O koli krasno nagradi Bog Stanka već na ovom svietu! — Dakle ljubite se i vi d. d. medjusobno, pa će Isus počivati u srcu vašem, doklam jednoć budete i vi u nebu za nagradu vaše ljubavi, počivala na srcu Isusovu.

Ništa ljepšega, niti išta dolikuje bolje djetetu božjemu; nego li činiti dobro uvrediteljdm; jer tim nasljedujemo nebeskoga si oca.

Tko dušmanu dobro čini,
Veledušja taj nehini.

§. 3. Kršćansko sebeljubje.

Slobodno je, pače treba sebe ljubiti.

Sam Isus uči nas: da je slobodno, pače da treba sebe ljubiti, govoreć »Ljubi bližnjega svoga, kako sam sebe.« A što će tim drugo reći, nego li: Kao što ljubiš sam sebe i zato si rad, da ti drugi čini dobro, tako ljubi i ti bližnjega svoga i čini mu dobro? Božanski dakle spasitelj nezabranjuje sebeljubje, nego potvrdjuje, pače zapovieda, opominjuć nas: da nam bude sebeljubje primjerom ljubavi bližnjega. „U zapoviedi ljubavi bližnjega sadržana je dakle," kako piše sveti Augustin, „i zapovied sebeljubja."

Ako li ste željna znati, zašto nam nije Bog napose i naročito zapovjedio ljubiti same sebe, kao što nam je zapovjedio naročito ljubiti bližnjega, odgovara vam isti crkveni otac, sveti Augustin: „Netreba posebne zapoviedi sebeljubja, buduć da svatko, usljed (od Boga si usadjena) naravnoga zakona, ljubi sam sebe; jer i živina ljubi, usljed ovoga zakona, sama sebe." (1. knj. kršć. nauka.) Sebeljubje toli naravno, toli duboko usadjeno nam je u srce, da ga se nemožemo ikada otresti. Zapovjedio nam tko, ili ne; nećemo ipak ikada prestati ljubiti sami sebe, t. j. dobru si biti radi. Zato d. d. neimam vam ovdje razlagati, da morate sami sebe ljubiti; nego imam vam samo pokazati: što će reći sama sebe ljubiti, da nas sebeljubje kakogod nezavede, te se s njega nezamjerimo Bogu; jer kada izvrne sebeljubje naopako, izviru iz njega sve zloće i griesi. Zato ide u katekizmu pitanje: što će reći sama sebe kršćanski ljubiti, iliti: u čem stoji kršćansko sebeljubje?

Kršćanski sama sebe ljubiti; reći će: prije svega brinuti se za spas svoje duše.

Mi smo kršćani, pa zato moramo se ljubiti, kako dolikuje kršćanom, t. j. kako nas uči vjera Isusova. Vjera nas pako Isusova uči, da neima išta tako važna i od potrebe, kao što je brinuti se za svoju neumrlu, jedinu dušu. Ovu neumrlu, jedinu dušu, moramo više ljubiti, nego zlato i drago kamenje, nego zdravlje i život, nego cieli sviet. »Što hasni čovjeku,« govori Isus, „ako cieli sviet dobije; a dušu izgubi?“ — Što mu hasni? Ništa. Pa ako čovjek svlada cieli sviet; a dušu izgubi, »čim će si moći odkupiti dušu?“ (Mat. 16, 26.) Ničim ju lje neodkupi, kada jednoć propadne u pakao. Kršćanin dakle mora dušu ljubiti više, nego li išta i više se brinuti za nju, nego li za išto, jer o sreći duše, visi njegova vječna sreća. — A kako treba, da se brinemo za spas svoje duše? — Treba nam:

1) **čuvati se brižljivo grieha i griešnih prigodah.** — Težki je grieh, — smrt duše; griešna prigoda, — smrtna je pogibelj. Tko dakle grieši, tko se neće, da čuva griešne pogibelji; nego ju možebit upravo traži, taj mari malo ili nimalo za dušu. Ovaj ljubi dušu svoju, kako je ljubio Kain brata si Abela, kada ga je ubio. Zato govori sveto pismo (pj. 10, 6.): „Tko ljubi zlo, mrzi na dušu svoju;“ a praangjeo Rafajel govori Tobiji: „Koji čine grieh i nepravdu, neprijatelji su duše svoje. Tob. 12, 10.*

2) **Ako li ipak sagriešimo, činiti naodvlačno dostojnu pokoru.** — Možete d. d. uz milost božju; a zato i treba: da cieloga života nesagriešite smrtno. Ali kamo će onaj, koji je po nesreći ipak dopao smrtnoga grieha? Mora čim prije dostojnu pokoru činiti, t. j. za grieh se pokajati, iskreno se izpovjediti, poboljšati se i za grieh zadovoljiti. To traži kršćansko sebeljubje, koje cieni dušu kud i kamo više, nego li tielo. Netrčimo li odmah, kada se težko ozledimo, k ljećniku po liek? Ako li bismo sprovadjali u smrtnom griehu tjedne, pače mjesece, a nebismo hitili k duševnomu lječniku, — k svećeniku, da nas rieši grieha, tko bi nam vjerovao, da ljubimo sebe kršćanski? Nebismo li tim očito pokazali, da se brinemo više za tielo, nego li za dušu? Opasno, dà veoma je opasno: lahkoumno se baciti u griešnu pogibelj; a kud i kamo je opasnije: uztrajati u griešnoj pogibelji, te odvlačiti pokoru. Kako lahko može takova griešnika iznenada snaći smrt i navieke upropastiti? Molite se dakle d. d. često Bogu, molite se jedno za drugo, da nepadne ijedno od vas u smrtni grieh. Ali molite takodjer, ako bi ijedno od vas ikada po nesreći palo u smrtni grieh, — da bi se odmah skrušeno pokajalo i tvrdo odlučilo, što prije se izpovjediti.* »Neoklevaj,« opominje sveto pismo svakoga grešnika, „obratiti se k Bogu i neodvlači od dana do dana; jer iznenada doći će srčba njegova i u vrieme osvete upropastit će te.“ Crk. 5, 8. 9.

3). **Treba nam revnovati u krieposti.** — Tko želi: dobaviti si vječno blaženstvo, nije mu dosta samo se kloniti zla, nego mu treba starati se da i što dobra učini. To nas uči Isus u priči o lienom slugi, gdje kaže: „Nekoristna slugu bacite u skrajne tmine.“ Krieposti jesu: n. p. poniznost, krotkost, ljubav neprijateljah itd. Za ove krieposti valja nam uztrajno revnovati, da nam se neizmakne blaženstvo. Zato govori spasitelj: „Blaženi ponizni; blaženi krotki; blaženi mirni« itd. Dobra djela ponajviše su tjelovna i duhovna djela milosrdja. A da smo dužni obavljati ova djela, znadete iz riečih božanskoga sudca: »Odilazite od mene« itd. Mat. 25, 41. Zato piše sveti Petar apoštol,

---

* Pamtite d. d. i usadite si duboko u srce, što ću vam sada pripoviedati Sveci bijahu pripravni prije umrieti, nego li sgriešiti; znajući, da bi griehom izgubili najveće blago, svoju dušu. O srećne li vas d. d. da bi se o vas moglo reći, što je njekoč rekao dvoranik o svetom Ivanu Zlatoustniku. »Poznam čovjeka ovoga; nije ga ičesa strah na svietu, do li grieha.“ Znadijaše dobro sveti Zlatoustnik, što uči vjera, da nas naime jedino grieh razstavlja od Boga; a otimlje nam dušu i blaženstvo. — Car Karlo peti, odgovori njekoć liepo, kada ga njetko uvriedi i razžali; a dvoranici ga nagovarahu, da se osveti. »A kamo će mi duša — duša«! t. j. dopasti, ako mu se osvetim? — I ovaj odgovor valja, da si duboko u srce upišete.

* Vjerovjestnička poviest o Paraguaju, pripovieda nam, kako su se revno čuvali obraćenici svakoga i najmanjega grieha, premda bijahu prije obraćenja surovi ljudožderi. »Čim počute,« piše vjerovjestnik, „i najmanji grieh na duši, ili se sjete, da su što iole krivo učinili; pače, ako jim se i sjena kakova grieha na srcu ukaže; s mjesta jih obliju suze, kaju se i mole Bogu, da jim oprosti; zatim se žure bržje k vjerovjestniku, da jim dade kakav duhovni liek, ili je pomiri s Bogom. To pako neće propustiti, ako i na polju rade ili po noći spavaju: neimade jim prečjega posla i pokoja od duševnoga.« Nemora li kršćane, — koji po više godinah nose težke griehe na svojoj duši, te radje trpe nemir u duši, nego li da se potuže izpovjedniku, — stid biti ovih obraćenih divljakah. Kako li ljube ovi kršćani neumrlu si dušu? kako li se brinu za njezin spas?!

svim kršćanom: „Trsite si osjegurati dobrimi djeli zvanje i odabranje vaše.“ 2. Pet. 1. 10.

Pitanje u katekizmu: „Možemo li kršćanski ljubiti takodjer tielo i vremenita dobra,“ može se po svoj prilici mimoići po nižjih razredih. Ako li se svidi ponješto ga protumačiti, moći će kateketa djeci napomenuti: kako ljubimo naravski sebe, da tako možemo ljubiti sve, što nam treba, ili što nam je povoljno: zdravlje, dug život, imetak, pošteno ime itd. Ova ljubav nije nevaljala, niti joj se može što prigovoriti, ako je samo umjerena, te nenavodi na grieh, i radi nje neodvratimo se od Boga. Ali ovom ljubavlju, buduć naravna, nemožemo zaslužiti nebesku plaću. Zato nesmije nam kršćanom biti dosta ova ljubav; nego nam valja na pameti držati, da su sva vremenita dobra — darovi, od Boga nam povjereni, da njimi dobrotvorimo i nebo si osvojimo, pa tom namjerom valja nam upotrebljavati ova dobra i cieniti. Ovako radeći, ljubav nam je u istinu kršćanska, vrhunaravna, te tko povjerene si od Boga darove ovako upotrebljava, vriedan je, da mu jednoć božanski sudac reče: „Nuder, dobri i vierni slugo, jer si u malu vieran bio, postavit ću te nada mnogo, unidji u veselje gospodara svoga.“ Mat. 25, 21.

Dosele govorismo o kršćanskom, urednom sebeljubju. Nu malo prije spomenuo sam vam, da imade i opakoga, prekorednoga sebeljubja (koje se zove i „sebičnost“), te od njega polazi sve zlo. Zato govori sada katekizam o prekorednom sebeljubju, da ga se što više čuvate i nedate mu: u srcu vam se zaleći.

Sebeljubje prekoredno je:

1) kada čovjek cieni više svoju čast i svoju volju, nego li božju čast i božju volju. — Da bih vam ja rekao: Imade porodica, u kojoj rade djeca sve po svojoj volji; a ništa po volji očevoj. A kada skrive djeca štogod, bacaju krivicu na oca, da neizgube sama poštenje. Tako radi i družinčad. — Što biste na to rekla? Rekla biste, zar ne, u ovoj kući vlada veliki nered i ide sve naopako, jer neslušaju djaca oca i družinčad gospodara; nego radi svatko po svojoj volji? Kuda li će veća sramota, negoli kada djeca brane svoje poštenje, otimajuć poštenje ocu? Neradi li dakle naopako i upravo bezbožno čovjek, kršćanin, koji cieni više svoju čast i svoju volju, nego li božju čast i božju volju? „Prvi je put propao čovjek sa sebičnosti,“

kaže pravo sveti Augustin. Znadete i sama: kako su propali Adam i Eva. Bog jih je stvorio, da njega časte i po volji njegovoj rade. A što učiniše oni? Upravo naopako; povuče jih želja, biti ravnima Bogu, te uradiše po svojoj volji, mjesto po božjoj. Tako uradi Lucifer, tako oholi angjeli. Tako rade i danas kršćani mnogi, uzkraćujući Bogu čast i dužnu pokornost. Gdje koji doteraju s dugotrajnih opačinah, s oholosti i drzovitosti tako daleko, te neće, da imadu nad sobom Boga. — Sebeljubje prekomjerno je zatim,

2) kada se čovjek više brine za tielo i vremenita dobra, nego li za dušu i vječna. — Bog nam je stvorio tielo, da služi i pripomaže duši, — spasiti se; a vremenita dobra dao nam je, da si njimi pribavimo nebo i vječna dobra. Tko dakle upotrebljava vremenita dobra ovako, taj se drži pravoga reda, — radi uredno. Ako li tko, od brige za tielom, zaboravi na dušu, ili ju pače izgubi; a od brige za vremenita, zemaljska dobra, izgubi nebo i vječna dobra; — taj radi neuredno, naopako. Što li bismo rekli čovjeku, koga bi sletili razbojnici; a on nehtio jim dati novce, da si život spasi, nego radje dao, da ga ubiju; pa tako se lišio i života i novacah? To valja d. d. i glede zemlje i neba, glede vremenitosti i vječnosti, glede duše i tiela. Izgubi li tko s prekorednoga sebeljublja nebo i vječno blaženstvo, lišen je na samrti, gdje se razstaje sa životom i vremenitimi dobri, — svega, toli vremenitoga koli vječnoga, toli neba koli zemlje. Izgubi li tko dušu s prekoredne ljubavi tiela, izgubio je u jedan mah obodvoje; jer obodvoje pada u ruke onomu, „koji može tielo i dušu oboriti u pakao“, pa će i sbilja oboriti. Tko si pako spasi dušu, spasio si je i tielo. Kuda će dakle većih budalah, nego li su oni, koji se s prekorednoga sebeljubja više staraju za vremenita dobra, nego li vječna; više za tielo, nego li za dušu? Kamo sreće, da nebi ikoje od vas tako daleko zabludilo!

Kak' si mnogi i spas svojoj duši,
Sa ništetnom zemaljštinom ruši.

Sebeljublje je nadalje prekoredno:

3) kada čovjek traži svoju korist štetom bližnjega. — Slobodno nam je i treba, kako jur rekosmo, same sebe.

ljubiti, dakle i brinuti se razborito za svoj život, zdravlje i sve, što nam je k tomu od potrebe, ili koristno. Ali nije nam ikada slobodno, tako same sebe ljubiti, tako se brinuti za bogatstvo, čast ili zdravlje, da tim škodimo bližnjemu. Nije nam dakle slobodno okrasti ili prevariti drugoga, da tim sami obogatimo; pa budi tako u potaji, te nas nemože itko uloviti ili kazniti.* Ako li bi svatko tražio svoju korist, nemareć za pravo i sreću bližnjega, živjeli bismo kao zvjerad u šumi, gdje ždere jačja slabiju, ili kao ribe u moru, gdje veće žderu manje. Zato držite se d. d. vazda ovoga pravila u životu:

Što neželiš, da tko čini tebi,
Valja da i ti drugom učinio nebi.

Vjerujte tvrdo, da je „bolje nepravdu trpiti, nego li nepravedno raditi;“ jer tko trpi dragovoljno nepravdu, naplatit će mu Bog na nebu; a tko radi nepravedno, kaznit će ga Bog viekom u paklu.

Opomena.

Pripoviedaju, da je car Oto III. jednoć došao u pohode k njekomu svetomu pustinjaku, na glasu sa svojih mudrih savjetah i velikog siromaštva, i rekao mu: „Išti od mene, što ti je volja. Ja te držim svojim sinom i drage volje dat ću ti, što zaišteš.« Pustinjak pritisnu caru ruku na srce i reče: »Jedino molim te, brini se za spas svoje duše; jer češ i ti umrieti kano drugi ljudi, te morati Bogu račun davati.“ — To velim i ja vam d. d., brinite se ponajprije za spas duše; to tražim iskreno od vas. I vi ćete jednoć umrieti i božanskomu sudcu morat račun davati; a zlo i naopako onda po vas, ako zanemarite za života spas svoje duše! Izgubi li tko dušu, izgubio je

* Siromaku rukotvorcu prdade njekoć stranjski trgovac, koji se bješe k njemu obično svraćao, mnogo novacah, bez ikakva svjedoka ili pisma, budućodlučio samo na dva tri dana otići u susjedno selo prijatelju si u pohode. Trgovca snadje nesreća na putu, spadne s konja i ostane na mjestu mrtav. Dočuv siromak rukotvorac za ovu nesreću, doglasi baštinikom nesrećnikovim, da su novci u njega; a do malo jim i odpremi novce. Njeki rodjak reče na to siromaku rukotvorcu: „Ala ste ludo radili, što ste odpremili novce; a da ste je spravili u svoj džep, nebi znao ni pitao itko za nje,“ — „Znao bi ipak Bog, koji sve zna,« odgovori siromak; „a i ja nebi zaboravio ikada ovu krivicu.“ (Mehler. primjeri sv. 3.)

sve! Zato će i reći: »kršćanski sama sebe ljubiti,« prije svega brinuti se za spas svoje duše. — S ovim pako kršćanskim sebeljubljem neslaže se imalo prekoredno sebeljublje. Jer hoteći, da si spasimo dušu, moramo se ponajprije brinuti za čast i slavu božju; a prekoredno sebeljublje vodi čovjeka, da traži samo svoju čast, da zadovolji samo svojim požudam, kadgod što misli, govori ili čini; nemareć za štetu bližnjega. Sebeljublje vodi čovjeka, da neće da ima drugoga Boga nada se, nego hoće da sam sebi i sav mu sviet robuje. Zato rekoh: da iz sebeljublja polaze svi griesi i zloće. Sebeljublje je pako za čudo lukavo, te se uvrieži lahko čovjeku u srce. Vidjeti je kadšto djece, izprazne, ponosite, tvrdoglave, nepokorne roditeljem, okrutne, nenavidne, nemirne, svadljive, nemarne za molitvu i posao, pohlepne za razkošjem i zabavami, hladnokrvne prama Bogu. Odkuda to? Od sebeljublja. »Sebeljublje je« kaže sveti Franjo Saleski, „korov, koji tjera nanovo; ako ti se čini, da si mu i korenje izčupao, ili da je uvehnuo, čim dodje do sgode.“ Zato vam treba d. d. brižljivo si čuvati srce, te krotiti ozbiljno zle sklonosti, čim vam se u srcu pojave, da nepreotmu malo po malo mah. Kao što lovac vreba na lisicu, morate i vi paziti na ovoga lukavoga nenеprijatelja vaše duše, inače će vas, (i sami nećete znati), na svoju stranu odvući; a napokon upropastiti za vieke.

Deset zapoviedih božjih.

Znadete već iz bibličke povjestnice, da je gospodin Bog dao Mojsiji deset zapoviedih, napisanih na dvih kamenitih pločah. (Daj pripoviedaj nam ti razgovjetno.) U deset zapoviedih sadržano je obširnije, što moramo činiti; a česa se kloniti, ako hoćemo, da valjano ljubimo Boga i bližnjega. Prve tri zapoviedi (kako se zovu? Kaži ti, i ti...) govore o ljubavi i štovanju Boga; a sedam ostalih (Kaži ti!) o ljubavi bližnjega. To ću vam pokazati, kada vam budem razlagao jednu po jednu. — Nego bi nas mogao tkogod upitati: jesu li znali ljudi za ove zapoviedi prije Mojsije i jesu li jih dužni bili obdržavati? Dakako morali su je obdržavati; a mogli i znati za nje, ako su samo hćeli; jer je Bog ove zapoviedi svakomu čovjeku, bi reć u srce upisao, u srce usadio. Tko dakle prekrši kojugod

ovu zapovied, n. p. tko Boga opsuje, bližnjega okrade, ili ubije, kaže mu um: da je krivo radio; a duša ga boli. Ljudi pako nehćedoše već čitati ove zapoviedi u srcu svojem, zato je napisa Bog na kamen. „Bog napisa na ploče," govori sveti Augustin, „što nehćedoše ljudi čitati u srcu. Bilo je u njih napisano, ali nehćedoše čitati; zato jim bude napisano izvana, da budu primorani, čitati u duši."

Bogoslovci uzimaju obično, da su na jednoj ploči bile napisane prve tri zapoviedi, koje kažu: kako imamo ljubiti Boga. Koje su dakle bile napisane na drugoj ploči? Dobro; ostalih sedam. O kojih dužnostih govore ovih sedam zapovjedih? Dobro; o dužnostih prama bližnjemu. (Nego tiču se ipak Boga i ovih sedam zapovjedih, u koliko smo je dužni obdržavati iz pokornosti i ljubavi prama Bogu.) Obadvie ploče spravljene su u kovčeg zakona, koji je za nje upravo načinjen; a kašnje prenešen u presvetište, krasnoga, od Salomuna sagradjenoga hrama. Narod je izrajelski osobito cienio ove ploče i čuvao sveudilj ovdje, doklegod nije razorio Nabukodonozor hram. — Da pako nesmetnu židovi s pameti i pisani zakon, odredio je Bog blagdan žetve, koji su slavili svake godine na uspomenu svečane prisege i s njom spojene dužnosti: zakon sveto držati.

Jesmo ili mi kršćani dužni obdržavati deset zapoviedih božjih? (Dakako.) Istina, ove su zapoviedi najprije Izrajelcem dane; ali je takodjer istina, da su u njih naravne dužnosti, koje se tiču svih ljudih; a budući, da smo i mi kršćani, — ljudi, moramo već s toga obdržavati ove zapoviedi. Nadalje, budući da smo mi kršćani dužni odlikovati se svetošću života, dužni smo i ove zapoviedi svetije obdržavati, nego li židovi. Zato govoraše Isus svojim učenikom: „Ako nebude savršenija vaša pravda od (pravde) pisacah i farizejah, nećete uljezti u kraljestvo nebesko." Mat. 5, 20. Svakomu, tko neće obdržavati ove zapovjedi, odgovara Isus, učitelj: „Nisam došao ukinut zakon, nego dopunit." (Ondj. r. 17.) „Tko se usudjuje reći," pita sveti Augustin (pr. 2. listu Pelag. knj. 3. gl. 10.), „da neće držati (deset) zapoviedih zakona, jerbo je kršćanin i kao takav nestoji pod oblašću zakona, nego milosti?" Isus nam doista samo zato dieli milost, da obdržavamo božje zapoviedi, što viernije i savršenije.

Da vierno obdržavamo zapoviedi božje, imade nas osobito nukati;

1) štovanje, ljubav i zafalnost prama Bogu. — Deset zapoviedih zovu se zapoviedi božje; a zašto? Dà; jer jih je dao sam Bog. A što je Bog, koji nam je dao ovih deset zapoviedih? Bog je neizmjerno savršeno biće, stvoritelj neba i zemlje, naš Bog i naš gospodin, kojemu pripada vrhovno pravo: zapoviedati nam. Nećemo li dakle štovati i ove zapoviedi, kada uzmemo na um, da su nam dane od Boga neizmjerno svetoga i pravednoga? Kako svete, kako pravedne, kako mudre moraju biti ove zapoviedi? Nuto, da što više štujemo i obdržavamo ove zapoviedi, dao nam jih je Bog na gori Sinaju, uza grmljavinu i blisak munjah, uza ognjeni plamen i strašnu zveku trubljah, uza znamenite rieči: „Ja sam gospodin Bog tvoj." Nemoramo li jih dakle i mi, kano Mojsija, s najdubljim štovanjem i poniznošću primiti iz rukuh božjih, te vierno i sdušno obdržavati? — Ali još više, nego li štovanje, mora nas nukati ljubav i zafalnost, da vierno obdržavamo zapoviedi božje. Kao što čini ljubezno, zafalno diete, — dragovoljno, što mu zapovjede roditelji i čuva se brižljivo, da jim što na žao neuradi; tako valja da i mi, kao ljubezna i zafalna djeca, obdržavamo zapoviedi božje. „Jer u tom stoji ljubav prama Bogu," govori sveti Ivan (1. I. 5, 3.), „da obdržavamo njegove zapoviedi." U istinu, ako ljubimo svesrdno Boga, činit ćemo dragovoljno, što mu je milo; a biti će nas strah sagriešiti, kada samo pomislimo, da bismo se, prekršivši ikoju zapovied božju, zamjerili Bogu, najboljemu si ocu na nebu, koji nas ljubi neizmjerno i nebrojene nam dieli blagodati. — Da vierno obdržavamo zapoviedi božje, ima nas nukati

2) strah od vječne kazne i nada vječne plaće. — Kamo sreće, da bi nas dovoljno nukalo štovanje, ljubav i zafalnost prama Bogu, da obdržavamo njegove zapoviedi; jer i Bog je vriedan, da nas na to nukaju ovi plemeniti razlozi. Ako li nas kadšto spopadne velika napast; a ljubav nam oslabi, te padnemo u pogibelj, gdje bismo mogli prekršiti zapoviedi božje, neka nas odvrati od grieha bar strah od kazne i nada plaće; predočimo si u jednu ruku ognjeni jaz pakleni i u njem vječni plač i škripnju zubih, u drugu pako ruku krasno nebo i u njem vječnu radost, vječno veselje i razkošje. Ovaj razlog nije, istina, tako

plemenit, kao onaj prvlji: ali je ipak dobar, a i Bogu mio, pače kadšto upravo potreban, da nas ponuka, da vierno i sdušno zadovoljimo zapoviedim božjim.

Nu prije, nego li vam podjem razlagati posebice zapoviedi božje, napomenut ću vam nješto, što se tiče svih zapoviedih. Svaka zapovied nješto zapovieda; a nješto zabranjuje (ili prepovieda). Veleć: „Spomeni se, da svetiš dan gospodnji," zapovieda nam Bog. Ali nam ova zapovied zabranjuje takodjer onesvetiti dan gospodnji. Jer kada nam Bog zapovieda dan gospodnji svetiti, razumieva se po sebi, da nam takodjer zabranjuje, dan gospodnji onesvetiti. Nadalje zapovied: „poštuj (ili časti) oca i mater," zabranjuje takodjer: oca i mater obezčastiti; a zapovied: „neukradi," ima u sebi takodjer zapovied: „podaj svakomu svoje;" (ili bolje rekuć, prepovied: ukrasti, ima u sebi takodjer zapovied: dati svakomu svoje); jer upravo zato, što je pravedno i zapovjedjeno: dati svakomu svoje; nepravedno je i prepovjedjeno: oteti tudje ili ukrasti. To bi se dalo pokazati glede svih deset zapoviedih božjih. — Danas ćemo dakle početi razlagat odmah prvu zapovied božju. Valjda i sama vidite d. d., kako je važno znati i razumjeti zapoviedi božje. Zar ne, da će samo onaj uljezti u kraljestvo nebesko, koji obdržava zapoviedi? A zar ne, da će samo onaj moći obdržavati zapoviedi božje, tko znade, što koja zapovieda, što li zabranjuje? Dakle pazite dobro od ljubavi prama Bogu i spasu svoje duše.

Prva zapovied božja.

U prvoj zapoviedi božjoj zapovieda se: dostojno štovati Boga; a zabranjuje se: dati čast drugomu (stvoru), koja ide samoga Boga.

Štovati koga reći će: častiti koga, osobito ga cieniti, čast mu i vanjski ukazivati; a cieniti koga dostojno, reći će: izkazivati mu čast po zaslugi i pravdi. Odtuda vidite lahko, što će reći: „dostojno štovati Boga." Prva pako zapovied nezapovieda samo dostojno štovati Boga; nego i zabranjuje: dati komu drugomu čast, tko nije Bog, t. j. stvoru, budi na nebu, budi na zemlji, koja ide samoga Boga, štujuć naime ikoga kao Boga, ili kao da bi bio Bog. — A kako štujemo samoga Boga?

Boga imamo štovati nada sve stvorove poklonstvom, kojim ga priznajemo vrhovnim gospodarom i jedinim Bogom.

Budući Bog vrhovni gospodar, svemogući stvoritelj neba i zemlje, te se i s daleka nemože ijedan stvor uzporediti s njegovom veličinom i savršenstvom, imamo ga i nada sve štovati, čašću, koja neide ikoji stvor na nebu i na zemlji, niti se smije izkazati ikomu, do njemu, — višnjemu, jedinomu Bogu. Ovo najvišje štovanje zove se poklonstvo. Bogu se dakle poklanjamo, kada ga primjerno štujemo i častimo, kao vrhovnoga - gospodara svih stvorovah; kao stvoritelja, uzdržatelja i vladaoca svega na nebu i zemlji, bez koga nemože išta živjeti ili biti. Bogu se poklanjamo, kada se duboko ponizujemo pred njegovim višnjim veličanstvom, njegovoj se svetoj volji podpuno podlažemo, sniženo priznajemo, da sve polazi od njega, štogod imamo, štogod jesmo i možemo, te mu na tom falimo i slavimo ga. Tako se poklanjaju sveci u nebu Bogu sveudilj, kao što nam svjedoči sveti Ivan, koji je to poklonstvo gledao na svoje oči. Jednoga naime dana otvori se na očigled svetomu Ivanu nebo, te smotri višnjega Boga na svojem priestolu sjedeć; a oko priestola jato svetacah, „odjevenih u bielo ruho, na glavi jim zlatne krune. (Obj. 4.). Pa gle! sveci padoše ničice pred sjedećim na priestolu i poklanjahu se pred živućim po sve vieke i poskidaše svoje krune pred priestolom, govoreći: Dostojan si, gospodine, Bože naš, primiti slavu i čast i jakost; jer si ti stvorio sve i po tvojoj je volji sve postalo i stvoreno." — Priznajući dakle poklonstvom, što ga ukazujemo Bogu, da je on vrhovno, neizmjerno savršeno biće, naš gospodar i stvoritelj, komu sasvim pripadamo; ljuto bismo vriedjali Boga, da bismo se uza Boga drugomu ikomu angjelu ili čovjeku poklanjali kao Bogu; jer bismo tim poklonstvom uzporedili stvor s Bogom, svevišnjim, i pokazali njekojim načinom, da ima više nego jedan Bog. Nipošto i nikada nije slobodno pukomu stvoru izkazati, makar samo prividno, čast ili poklonstvo, koje ide samoga Boga; pa budi, da bi se tim poklonstvom, oslobodio čovjek kako mu drago nemile smrti.

Istina, slobodno, a i valja nam se poklanjati presvetomu tielu i krvi Isusa u oltarnom otajstvu; jerbo je u ovom otajstvu prisutan Isus s božanstvom i čovječanstvom. Ali

se je lahko domisliti, da se ovdje nepoklanjamo p u k o m u stvoru. Jer premda nije presveto tielo Isusova od vieka kao Bog u presvetom oltarnom otajstvu, nego je stopram u vremenu od Boga stvoreno; ipak je ovo tielo nerazdiono sdruženo s božanskom naravi u Isusu — ipak je pravo tielo božjega sina, postala čovjekom. Poklanjati se tielu i krvi Isusa neće dakle reći: poklanjati se stvoru u z a Boga, nego poklanjati se sinu božjemu, postalu čovjekom; takovu, kakav je sada i ostat će do vieka, naime u njegovu božanstvu i čovječanstvu, s istim tielom, što je nam za ljubav uzeo od Marije djevice, te se neće ikada odieliti odanj. (Obširnije o tom, kada budemo govorili o presvetom oltarnom otajsvu).

Boga možemo štovati dvovrstno: nutarnji i vanjski.

Boga štujemo nutarnjim načinom:

1) vjerom, ufanjem i ljubavlju. Vjerom Boga štujemo; jer probudivši vjeru, kao da smo rekli Bogu: Vjerujem, budući da znam i osvjedočen sam, da je Bog neizmjerno istinit i zato podlažem svoj um, nepogrešnoj božjoj objavi. Ufanjem štujemo Boga; jer tko se u Boga ufa, kao da govori: Bog je svemoguć, milosrdan i vieran; a zato može i hoće mi udieliti i obećano blaženstvo. S toga se dakle, n a d a, — znajuć, da sam nemože išta, — od Boga svemu dobru i milostim, što jih treba, da uzmogne bogoljubno živjeti i srećno umrieti. Ljubavlju štujemo Boga, predajući se posvema njemu, koga smo vjerom spoznali, kano najveće, neizmjerno dobro, sada i za uvieke, te odlučivši, sveudilj činiti, što je povoljno njemu. — Boga štujemo nutarnjim načinom

2) kolikogod mu putah izkažemo u srcu štovanje, strah, falu i podložnost. — Ovo štovanje, strah, falu i podložnost izkazujete d. d. Bogu, kada promislite u pameti, kako je Bog velik, a kako ste malena vi; kako vam je dragi Bog dobar, kako je Bog sve stvorio i nad svim vlada, pa zato odlučite: sve njegove zapoviedi obdržavati vierno do smrti; ili kada dragovoljno te predano u volju božju, trpite bol, glad i zimu i sve nevolje, koje vas snadju. Liep primjer podložnosti imadete u bibličkoj povjestnici o velesvećeniku Heliju i Šavlu, kašnjemu apoštolu Pavlu. Čuvši Helij, kakovu će nesreću poslati Bog njemu i porodici njegovoj, reče odano: „On je Gospodin, neka čini, što mu se svidi dobro.“ A Šavao, udariv ga ruka božja, te padši ničice, zavapi: „Gospodine, što hoćeš da radim?“ Najljepši pako primjer dao nam je sam božanski spasitelj, moleć prije svoje gorke muke i smrti: „Oče, ako hoćeš, uzmi ovu čašu od mene; ali ne moja da bude volja, nego tvoja“ (Luk. 22, 31.); a koreć svetoga Petra, kada ga je hotio mačem braniti od židovah, govoreć: „Zar da nepijem čašu, koju mi je dao otac?“

Boga štujemo v a n j s k i m n a č i n o m, kada svoje nutarnje štovanje očitujemo vanjskim djelom.

Diete, koje štuje u srcu roditelje, pokazuje ovo štovanje takodjer vanjskim načinom. Ovakovo se diete vlada uljudno prama roditeljem, pozdravlja je ponizno, govori čedno s njimi, riečju: poznade mu se na licu, držanju, riečmi, da cieni roditelje. Ako li usuprot govori diete porugljivo o svojih roditeljih, neuljudno se proti njim vlada, govorilo koliko mu drago, da cieni i štuje svoje roditelje, neće mu vjerovati itko. Tako će se pokazati i vanjskim načinom, tko štuje Boga. Tko štuje u istinu Boga u srcu, neće ikada govoriti lahkoumno o Bogu, nego uviek pristojno; taj će se posvuda čedno i pošteno vladati, jer je Bog posvudan; kada se bude Bogu molio, prekrižit će se smierno, ruke će sklopiti i na koljena kleknuti. Ponajprije pako, pokazat će vanjskim načinom, tko štuje Boga, — idući pobožno i dragovoljno k službi božjoj, koja je naročito naredjena na poklonstvo i slavu Višnjemu. Ovdje, u kući božjoj, gdje se čete nebeskih dvoranikah smierno klanjaju Isusu u presvetom oltarnom otajstvu, pokazat će se, tko dostojno štuje Boga. Pripovieda se o blaženom I v a n u B e r c h m a n s u, — koga si izaberite uzornikom sva, — kada bi ga motrio tko, gdje u crkvi moli, da nebi rekao, da kleči čovjek, nego angjeo pred presvetim otajstvom. Jur za malih noguh pokazao je ovaj mladić tako nježnu pobožnost. Bogoljubna mu majka nemogaše se sita nagledati, motreć gdje joj ljubezno čedo ručice sklapa, plave oči upira k sliki preblažene djevice Marije; a obličje mu se žari od božanske ljubavi. Ali ne samo sveci, nego sam božanski spasitelj uči nas svojim primjerom, kako nam se smierno valja Bogu moliti. Premda božji sin, molio se je ipak svomu božanskomu ocu na koljenih klečeć, lice

mu smierno do zemlje prignuto. Mat. 26, 39. — Boga valja štovati nutarnjim i vanjskim načinom, jer nam je Bog stvorio i dušu i tielo; s toga je dostojno, da Boga štujemo, ne samo dušom, nego i tielom; jer kako je duša, tako je i tielo, — cieli čovjek, — stvoren, da štuje i slavi Boga.

Sada ste čula, kako imadete štovati Boga nutarnjim i vanjskim načinom, — još ću vam dakle pokazati, kako se grieši proti nutarnjem i vanjskom bogoštovju, da se budete znala, što brižljivije čuvati ovih griehah. Katekizam vam kaže, da se protivi nutarnjem bogoštovju: kada tko grieši proti vjeri, proti ufanju, ili proti ljubavi, jer smo dužni osobito ovimi kriepostmi štovati Boga. Sada ću vam razlagati griehe proti vjeri, ufanju i ljubavi, kako je broji katekizam.

Proti vjeri grieši se

1) nevjerom, krivovjerom i svojevoljnom dvojbom. — Vjera je, kako ste jur čula (sv. 1., str. 21. ss.), od Boga darovana kriepost, kojom tvrdo i stalno držimo za istinu sve, što je Bog objavio i po svojoj nam crkvi predlaže vjerovati. Tko dakle nedrži za istinu, što je Bog objavio, po svom sinu Isusu na spas svietu, tko zabacuje od Boga objavljene spasonosne istine i nedrži za istinu, što negleda očima ili što umom nedosiže, taj grieši nevjerom; jer je, pravo rekuć, bez vjere. Tko pako vjeruje, što zabacuje ili osudjuje katolička crkva kano krivovjeru, taj grieši krivovjerom. A tko po njeku vjeruje sve, što smo dužni vjerovati, ali nevjeruje tvrdo i stalno, nego si ipak misli: ovo ili ono, što uči crkva vjerovati, moglo bi biti neistinito, taj grieši dvojbom; ako ova dvojba nije možebit puka napast, nego svojevoljna, — tako, da tko u nju privolji. Ovimi se griesi ljuto vriedja Bog, a čovjek postaje s njih krivac vječnoga prokletstva; jer kako sam vam razlagao u prvoj glavi: vjera je svakako za spasenje potrebita. Zato kaže sveti Pavao: »Bez vjere nije moći ugoditi Bogu“ (Žid. 11, 6.); a Isus kaže: „Tko nebude vjerovao, bit će osudjen.“ Mark 16, 16. — Još vam imam ovdje nješto napomenuti, naime: da neima grieha bez krivice. Gdje dakle neima krivice, tû neima i grieha. S toga se po sebi razumieva, da ovdje, govoreći o smrtnih griesih, nemislimo na one krivobožce, židove ili krivovjerce.) kakovih i sbilja imade), koji samo zato nevjeruju sve ili nevjeruju pravo, što su krivo upućeni, te neznaju, što su dužni vjerovati; a pripravni su vjerovati sve, što je Bog objavio, da bi znali. Što se dakle ovdje govori o smrtnih griesih, tiče se navlastito kršćanah, koji znadu, ili bi bar mogli znati, kada bi osbiljno hćeli, što je Bog objavio i crkva predlaže vjerovati, koji su dakle sami krivi svojoj nevjeri ili krivovjeri.

2) govorom i pisanjem; ili slušanjem govora i čitanjem spisah proti vjeri. — Da bi ti m. d. povjerio tkogod koju tisuću stotinjakah ili cekinah, sigurno nebi jih nosilo preko šume, gdje obitavaju razbojnici, a nebi jih i metnulo na mjesto, kuda polaze ljudi, te bi mogli ukrasti. Vjeru pako, koja vriedi kud i kamo više od milijunah stotinjakah i cekinah, dao nam je Bog, te smo dužni pod smrtni grieh, čistu ju čuvati. S toga nije ti slobodno drugovati s ljudmi, koji ti mogu oteti vjeru ili oteti hoće. Nije ti slobodno svojevoljno slušati, gdje se govori proti vjeri. Imade istina, ljudih, koji kazu: meni nemože nahuditi govor, ja mogu slušati; na jedno mi uho unidje, na drugo izidje, kada se što takova govori. Ovakovu govoru mora se čovjek smijati, jer je bezuman. To ću vam razložiti sliedećom pričom. Hotio njetko pregaziti potok, a neokvasiti si noge. Što će dakle početi? Budući lukav, domisli se, te izuv cipele, probuši je s jednoga i drugoga kraja, natakne je nanovo i reče: Tako valja, sada ću moći suhih noguh pregaziti potok; jer s jedne strane unići će voda, a s druge izaći. Što vam se čini: nije li ovaj putnik pametno radio? Nuto smijete se i mislite si: tko je mogao ikada tako ludo raditi; pa zato i nije ova pripoviest ino, nego gola priča. Pravo mislite, jer i sbilja tako ludo nije valjda itko radio; ali kud i kamo ludje rade mnogi ljudi, misleći: da će jim griešni govor na jedno uho unići; a na drugo izaći. — Što pako rekosmo o zlih govorih, valja i o nevaljalih knjigah i spisih, u koje se trpa otrov krivih ili bezbožnih naukah. O koliko se je tisućah ljudih čitajući ovakove spise, lišilo vjere; a uz vjeru milosti božje i vječnoga blaženstva! (Sr. sv. I., str. 63.) — Kada pako grieši čovjek, dragovoljno slušajuć bezbožne govore i poruge proti vjeri, ili čitajuć knjige, u kojih se meće na ruglo naša sveta katolička vjera; nije li kud i kamo još

veći grieh: govoriti i sam proti vjeri, ili posudjivati, ili pred drugimi na glas čitati ovakove nevaljale knjige, spise i časopise? Nesmućuju li se tim navlaš i bližnji? Smutnjom pako može čovjek kriv postati vječnoj propasti svoga bližnjega. Neka vam nebude knjiga već s toga dobra, što nije u njoj sve nevaljalo, što ima u njoj ugodnih pripoviestih, njekih nabožnih izrekah ili bibličkih stavakah; a uza to možebit liepim i umiljatim slogom pisana. Imade danas mnogo spisah na prodaju i mladeži preporučenih; a i njih se tiču rieči Isusove, izuštene ponajprije, istina, lukavim farizejem: „Čuvajte se himbenih prorokah, koji se k vam primiču u ovčjoj koži (pobožnim, bezazlenim govorom, umiljatim slogom, liepim vezom); a iznutar su vuci — razdiraoci." Mat. 7, 15. Ovakove knjige spalite, ako jih imate, ili vam jih bude tko poklonio.* Ako li nebudeš diete uviek znalo prosuditi, da li valja koja knjiga ili nevalja, pitaj si duhovnoga pastira; pa kako on odluči, onako neka bude. Proti vjeri grieši se,

3) nehajom ili zatajom prave vjere. — Nehajan je prama vjeri, koji nemari za vjeru; komu je svejedno: bio ove ili one vjere; koji s toga nemari: znade li što ima vjerovati ili neznade. Odovud vidite, da mogu i djeca griešiti nehajom. Kaži mi ti, kako mogu biti djeca nehajna prama vjeri? Dà, ako nećete učiti katekizam, ako nećete pazljivo slušati kršćanski nauk. Osobito vas moram opomenuti, da izašavši iz učione, nemislite, što misle mnogi sebi na propast. A što misle? Misle, da uče katekizam samo za učionu; a ne za sav život. Zato imade jih mnogo, koji, izstupivši iz učione, niti zavire u katekizam ikada, niti idu na kršćanski nauk. S toga su se mnogi pokvarili i izopačili, pače vjeru zavrgli, izstupivši iz učione, premda bijahu u učioni marljiva i dobra djeca. O molim vas d. d., neka vam bude drag i mio katekizam i kršćanski nauk

* Liep primjer, da netreba žaliti radi toga troška, pripovieda sveto pismo. U gradu Efezu, za dobe, kada je sveti Pavao ondje boravio, propoviedao i čudesa tvorio, snosiše mnogi, koji su tjerali vračoriju, svoje knjige na jednu hrpu i spališe je javno. A što vam se čini, koliko su skupa stojale ove knjige; — pogodite. No ja ću vam kazati. Sveto pismo kaže: da su stojale 50 tisućah denarah; a to je po našem 21.800 stotinjakah. Odtuda vidite, da se ovi nisu za šalu samo obratili. „Bacili su knjige u oganj" kaže sveti Augustin, „da nebudu sami jednoć bačeni u (vječni) oganj". Tako valja i vam raditi, ako vam tko ponudi nevaljalu knjigu na poklon.

sveudilj, kada se i s učionom razstanete. — Napokon grieši proti vjeri, tko sbilja, ili samo na izliku zataji vjeru, kako sam vam jur njekoć razlagao. (Sv. I., str. 66. i ss.) Zataja vjere tako je težki grieh, te spasitelj govori „Tko me bude pred ljudmi zatajio, toga ću i ja zatajati pred mojim ocem u nebesih." Mat. 10, 23.

Sada ste čula, kako se grieši proti vjeri. Nu prije, nego li vam podjem razlagati: kako se može griešiti proti ufanju, razložit ću vam: što je kršćansko ufanje.

Kršćansko ufanje jest od Boga darovana kriepost, kojom se tvrdo nadamo svemu, što nam je Bog radi Isusovih zaslugah obećao.

Ovdje morate četiri točke na pameti držati, prvo: što će reći ufati se i što se imamo ufati drugo: što se imamo ufati od Boga; treće: zašto se ufamo; a četvrto: zašto se ufanje zove „od Boga darovana kriepost.

1) Što će reći: ufati se? Ufati se, reći će: Tvrdo se čemu nadati, što bi čovjek rad ili je željan imati. K božiću se ufate kakovoj knjigi ili opravi; k uzkrsu pisanici (šarenom jajetu), opravi; k imendanu opet možebit knjigi, ili opravi itd., t. j. nadate se nječemu tvrdo, što biste rada, ili ste željna imati. Tko se dakle ufa, tomu nije dosta: nješto samo čekati; nego taj bi rad i želi imati, čemu se nada. Diete čeka kaznu, kada težko uvriedi oca. A je li diete takodjer željno kazne? Nipošto; odgovarate. Pa zato se i nekaže: da se tko nada kazni ili nesreći ili čemu drugomu, česa se boji; ali se kaže: da se tko nada kakovu poklonu, kojega je željan; ili sreći, za kojom čezne. Ali i nije dosta samo željan biti česa, da se uzmogne reći o kom: da se ufa. Koliko imade željnih: postati carevi i kraljevi, pa se ipak neufaju, znajući, da nemogu postati. Zato se može samo onda kazati o kom: da se ufa; kada se tvrdo nada, da će dobiti, česa je željan. Uza ufanje je dakle sveudilj želja i pouzdanje. — Ovako vam je d. d. i kršćansko ufanje; kada se tvrdo nadamo onomu, što nam je Bog obećao. Katekizam spominje, istina, samo nadu; a nespominje želju, jer se po sebi razumieva, da nam Bog obećaje samo dobro; a mi si želimo sve dobro i to tim većma, čim se tvrdje nadamo, da ćemo dobiti. Kršćansko se ufanje razlikuje ipak od svakoga drugoga ufanja, tim što se nenadamo dobru od ljudih, nego od samoga Boga;

a to se nenadamo (manje ili više) nestalno, nego tvrdo i pomoćju milostî božje.

2) Što se imamo ufati od Boga? Katekizam odgovara:

Ponajprije imamo se ufati vječni život i potrebite k tomu milosti, kao: oproštenje griehah i milost božju.

Ponajprije se imamo ufati vječni život. Kada bi se uzeli rugati Tobiji rodjaci i znanci, pitajući ga: „Gdje ti je ufanje, radi česa si milostinju dielio i mrtve pokapao?“ odgovorio bi jim starac, — pun vjere i pouzdanja: „Negovorite tako, jer mi smo djeca svetacah i nadamo se životu, koji će Bog onim dati, koji neodvrate svoju viernost ikada od njega.“ Tob. 2, 16—18. Dá, imamo se pouzdano nadati, dobiti od Boga vječni život, vječno blaženstvo. Jer nas je stvorio Bog otac, Bog sin sašao s neba i na križu umro, a Bog duh sveti nas posvetio na svetom krstu, — da se spasimo. Ovo tvrdo ufanje mora nas tješiti i kriepiti u svih napastih, nevoljah i suprotivštinah. Ovo je ufanje tješilo i svete mučenike, te su dragovoljno trpili najljuće nevolje i muke. Sjetite se samo na one, o kojih ste jur čitala ili slušala. Nisu li govorili Makabejci kralju Antioku, od kojega su nemilo mrcvareni: „Bezbožniče, ti ćeš nam, istina, oteti sadanji život; ali će nas kralj svieta probuditi na vječni život, što umiremo za njegov zakon.“ A junačka jim majka, govorila je najmladjemu: „Pokaži, da si vriedan braće svoje i primi smrt, da te jednoć nadjem s braćom u vječnom životu?“ — A sjećate li se, što je odgovorio sudcu dvanajestgodišnji dječak Ciril, na smrt osudjen; a što sveta Felicitas, kada je nagovarana, da se smiluje svojoj djeci? (Sv. I. str. 393.) Što pako valja o mučenicih, valja i o svih pobožnih slugah božjih. Svi su se tješili i kriepili u nevoljah, nadajući se vječnomu životu. Čim se je tješio Job u svojoj nemiloj boli? „Znam,“ govori, „da žive moj spasitelj i na sudnji dan ustat ću iz zemlje, ogrnut ću se kožom svojom i u mesu svojem gledat ću Boga svoga. Ovo je ufanje spravljeno u njedrih mojih.“ Doista, žiće svetacah svjedoči nam, da su se sveci tim više veselili i Bogu falili, čim su više trpili, znajući dobro, da će jim biti veća plaća u nebu, čim više budu na zemlji

trpili radi pravde.* Budući dakle da nas ufanje vječnoga života tješi u svih nevoljah; u napasti kriepi i nuka, da uztrajemo u dobru; budući nadalje, da bismo bez ufanja, kako piše sveti Pavao (1. Kor. 15, 19.) „bili najnevoljniji medju svimi ljudmi,“ zato čuvajte i vi d. d. ufanje u srcu svom, mislite češće na nebo i trsite se, vierno izvršavajući kršćanske dužnosti, u nebo dospjeti.

Ufajući se od Boga vječni život, imamo se ufati i potrebite k tomu milosti. K tomu nam je pako silno od potrebe proštenje griehah, budući da nemože išta nečista dospjeti u nebo; treba nam zatim pomoć božja, iliti milost. Bez milosti božje nemožemo se zla kloniti, a dobro činiti, nemožemo napastim odoljeti, nemožemo vierno i uztrajno zapoviedi božje obdržavati, s toga niti dospjeti u nebo. Zato se imamo nadati od Boga milosti i pouzdano za nju moliti. Ali ne samo potrebitu za spasenje milost imamo se

* Liep primjer, kojim se ovo očevidno potvrdjuje, imade u žiću svete Elizabete kneginje. Ova je sveta gospodja dopala, po smrti svoga muža, velike biede, od njegova brata. On ju protjera iz kneževskoga grada; a ona kao najsiromašnija prosjakinja, bez kuće i kućišta, sa troje málene djece, morade se prebijati od nemila do nedraga. Nehćede ju itko primiti pod krov; jer bješe brat pokojnoga muža, Hinko, izdao strogu zapovied, da ju neprimi itko u Eisenahu pod krov. Uz to udarila ciča-zima, te djeca ozebla, plakahu žalostno. Upravo u Eisenahu sipala je njekoć Elizabeta obilnu milostinju; a sada u nevolji nehćede se njoj itko smilovati. — Tako se njekoć godilo presvetoj djevici u Betlehemu; a Elizabeti pala u ovaj čas milost u dio: biti nalik na presvetu djevicu i božanskoga joj sina. Živa vjera: da ju je Bog upravo po ovoj nevolji udostojao osobite milosti i tvrdo ufanje u Boga, kriepila su u ovaj par Elizabetu. Slušajte nadalje d. d., pa ćete čuti, da sam dosele premalo kazao o njezinoj biedi. Prebijajuć se dugo uzalud kojekuda, namjeri se Elizabeta u njeke na prostu, javnu krčmu. Krčmar nehćede ju na konak primiti; ali joj ipak dopusti, da prenoći u svinjcu, odkuda je malo prije izpustio svinje. Naselivši se Elisabeta sa djecom u svinjac, — koli golemom i sjajnom, ukaza se u njoj jakost božja! Utjeha duha svetoga obuze joj u toliko srce, te nehćede ciele božje noći oko stisnuti — U po noći zazvoni zvono u franjevačkom samostanu na molitvu; jer ovi redovnici ustaju Boga slavit mjesto ljudih, koji u to doba najsladje spavaju. Elizabeta se digne i podje u najmilije si obitavalište, u crkvu. Kneginja bješe svojim imetkom utemeljila ovaj samostan; pa zato mišljaše sada, da će joj biti slobodno, što god u njem zaprositi. A što vam se čini, da je zaprosila ova plemenita kneginja? Nećete sigurno pogoditi; jer bješe nješto posve nebeskoga zaprosila, što joj je mogao samo duh sveti nadahnuti. Zaprosila je franjevce, da izpjevaju „Tedeum“ (Tebe Boga falimo) na slavu i falu Bogu, što ju je pomilovao tolikimi nevoljami. (Po Stolzu, sv. Elizabeta).

ufati od Boga, nego što više takodjer obilnu pomoć i milost smijemo i imamo se ufati od Boga. Isus nam je, kako znadete, zaslužio obilje milosti; a Bog je pripravan, ako ga ponizno i pouzdano budemo molili, podieliti i takove milosti, kojimi ćemo moći dospjeti laglje, sigurnije i točniji do cilja svoga. — Rekoh vam, da se imamo ufati i proštenje griehah; a katekizam pita: Može li se svaki griešnik ufati proštenje griehah i odgovora:

Svaki i najveći griešnik smije i treba, da se ufa proštenje griehah, ako se svesrdno pokaje i pokoru čini.

Bog sam kaže: „Neželim smrt griešnika, nego da se griešnik obrati s puta svoga i da žive.« Ezek. 33, 11. Ove se rieči tiču svih griešnikah. Bog neodbacuje ikoga. samo »ako se griešnik svesrdno pokaje i pokoru čini.« Bog traži naročito pokajanje i pokoru: «Ako bezbožnik" govori Bog na usta proroka, (Ezek 18, 21.) »pokoru čini za sve griehe svoje i sve zapoviedi moje obdržava, neka žive, — dà žive, a neumre.« Ako li se neće griešnik pokajati, pravično izpovjediti i poboljšati, uzalud mu ufanje. Bog je samo onda obećao griešniku proštenje griehah i vječni život; ako griešnik prione uz milost. — U svetom se pismu spominje mnogo velikih griešnikah, koji su se ufali proštenje griehah i ufanje jim se nije iznevjerilo, pošto su se iskreno obratili k Bogu. Težke i nemile bijahu opačine, što jih počiniše Ninivićani. Kada bi se pako uzbojali, iza propoviedi proroka Jone, te počeli pokoru činiti, od Boga proštenje moliti i osbiljno se griehah čuvati, „smilova se Bog i odvrati zlo, kojim se bješe zagrozio i neučini.« Jon. 3, 10. — Marija Mandaljena bijaše na glasu griešnica. No padnuv na koljena pred Isusa i zamoliv ga, više roneć suze, nego govoreć, da joj griehe oprosti, reče joj božanski spasitelj: »Prošteni su ti griesi." Luk. 7, 48. Razbojnik na križu bio je velik zlotvor, pa zato upravo zaslužio, da pogine na križu; ali što mu se sgodi? U skrajnoj uri života, obrati se k Isusu, pokaja se za svoje silne griehe, pouzdano zamoli Isusa, da ga se milostivo sjeti; a Isus mu odgovori: „Već danas bit ćeš sa mnom u raju.« Luk. 23, 43. A gdje bi se našao tako velik griešnik, te bi mogao hladnokrvno čitati priču o dobrom pastiru, koji nosi na

plećih izgubljenu ovcu u tor, odakle je pobjegla; priču o dobrotivom ocu, koji je potrčao u susret vraćajućemu se sinu i radostno ga dočekao, premda ga je sin lahkoumno ostavio i zatim dugo kojekuda bludio; — tko bi mogao, pitam još jedanput: čitati ove priče, a da mu se nekosne srca kakvo takvo ufanje, da će mu Bog griehe prostiti?

Dosele govorili smo samo o vječnih ili duhovnih dobrih. Ako li ste željna čuti: možemo li se i vremenitim dobrom od Boga nadati, odgovara vam katekizam:

Možemo se i vremenitim dobrom od Boga nadati, u koliko nam pomažu, ili nas bar nepriečе u težnji za vječnim blaženstvom.

Vremenita dobra, n. p. zdravlje, bogatstvo, dug život itd. mogu gdjekomu čovjeku biti na spas, — što jih dobro upotrebljava; gdjekomu opet na propast, što jih zlorabi. Kadšto se čovjek uzoholi, te hoće samo zapoviedati, kada dotjera do bogatstva, časti i odlikovanja, ili ugrezne u razkoš, bludnost ili druge opačine. Odatle vidite, da se nije smjeti od Boga nadati vremenitim dobrom, ili za nje moliti, ako vidi Bog, da ćemo s vremenitih dobarah dopasti vječnoga prokletstva. Tko je željan vremenitih dobarah, s kojih bi mogao lišen biti vjekovitih, taj se očevidno brine više za tielo nego li dušu; a tko bi se nadao od Boga ovakovim vremenitim dobrom, taj bi se očevidno starao više za vremenito, nego li vjekovito, taj bi od Boga tražio, da mu tako rekuć ide na ruku, da bude viekoma propao. Dobro je ipak i pravedno, da čekamo pomoć od Boga i u vremenitih nevoljah. Od njega dakle možemo se nadati i takovim dobrom, koja su nam potrebna, da uzmognemo polag njegove volje na zemlji živjeti, svoje dužnosti izpunjivati, tvoriti dobra djela njemu na slavu, sebi na spas; a bližnjem na korist. Ovakova dobra jesu: hrana, odielo, zdravlje, dug život itd. Od Boga se imamo nadalje nadati uspjehu naših poslovah i naporah; pa zato moliti od njega pomoć, blagoslov i sreću, budući uvjereni: da sve dobro dolazi od Boga. Upravo s toga, što nam se valja i u vremenitih potrebah uzdati u Boga, opominje nas božanski spasitelj, da se nestaramo previše za vremenite potrebe, tobož da se nebi brinuo za nas ljude nebeski otac, koji hrani i ptice u zraku i liere u polju.

3) Zašto se ufamo vječnomu životu i što je k tomu potrebno i koristno?

Jer nam je to svemogući, dobri i vierni Bog obećao; a Isus zaslužio.

Bog je svemoguć, „njemu nije išta nemoguće" (Luk. 1, 37.); zato nam može udieliti vječni život i sva tjelovna i duhovna dobra. Bog je nadalje neizmjerno dobar i milosrdan, koji „nas je ljubio vječnom ljubavi" (Jerem. 31, 3.) te od ljubavi prama nam „dao svoga jedinorodjenoga sina" da nas spasi; a zato i hoće nam dati vječno blaženstvo i sve, što je k tomu od potrebe. Bog, neizmjerno vieran u svem, što obeća, obećao nam je dati nebo; zato će nas jednoć i nastaniti u nebu, ako samo neizgubimo nebo mi, sa svoje zloće; nego izpunimo vierno sve, što nam je Bog zapovjedio. U ljude nije se moći vazda pouzdati; jer ljudi kadšto neće; a kadšto nemogu držati, što obećaju. Ali „Bog nije kano ljudi, da laže," govori sveto pismo." Rekao je, pa da neučini? govorio je, pa da neizpuni?" 4. Mojs. 23, 19. Kaogod dakle nesmijemo dvojiti, da je Bog svemoguć, neizmjerno dobar i u svem, što obeća, istinit i vieran; tako i nesmijemo dvojiti, da možemo svi, uza njegovu pomoć i milost, koju neuzkraćuje ikomu, — dospjeti k njemu u nebo, gdje nas čeka vječno veselje, neizgovorna sjajnost i podpuno blaženstvo. — Istina, Bog je ne samo svemoguć, dobar i vieran; nego je takodjer pravedan, te kao pravedan mora grieh viekoma kazniti. Ali s toga nesmije nam ufanje malaksati; jer kako znadete, zadovoljio je sin božji svojom gorkom mukom i smrću, božanskoj pravici podpuno za sve griehe; on nam je svojom krvavom žrtvom otvorio nebo, koje bješe zatvoreno radi grieha, zaslužio obilne milosti, da uzmognemo opet u nebo dospjeti. Pa upravo radi ovih neizmjernih zaslugah Isusa, obećao nam je Bog proštenje griehah, obilne milosti i nebo. Ljuto bismo dakle vriedjali Boga, dvojeći, hoće li nam moći ili hćeti dati, što je obećao. S božje dakle strane, neće nam sigurno uzmanjkati milost i pomoć, da se spasimo; kamo sreće, da nebi samo s naše strane uzmanjkala dobra volja. Jer premda nam je spasitelj otvorio nebo, nećemo ipak dospjeti u nebo, ako se nebudemo trsili,

njegovom pomoći i milosti: kloniti se zla, a dobro činiti. Da nas nije Isus odkupio, da nam nije zaslužio proštenje, milost i vječno blaženstvo, nebismo se mogli i ufati nebu; no ipak je nebo plaća, koju si i mi moramo zaslužiti, ako želimo u nebo dospjeti.

4) Zašto kažemo: da je ufanje od Boga darovana kriepost?

Ufanje, se zove, kao vjera i ljubav, „od Boga darovana kriepost;" jer je i ufanje, kao vjera i ljubav, trajan dar milosti božje, usavršujući dušu. — Ufanje je, prvo, dar milosti, jer bez milosti božje nemožemo kriepost ufanja, kako je potrebno za spasenje, dobiti ni sačuvati, ili probuditi; a to ću vam obširnije razlagati, kada dodjemo do treće glave, te budem govorio o milosti i izvorih milosti. — Ufanje je zatim trajan dar milosti; jer nam Bog dieli ovaj dar, ne samo da u jedan mah probudimo ufanje; nego da nam traje u duši, kao bogoslovna kriepost. Kada samo molite: „Bože, u te se ufam; ufam se od tebe dobiti" itd., to vam je ufanje probudjeno samo u jedan mah, to vam je samo čin (štono kažu) ufanja; a nije kriepost ufanja. Čin ufanja bude i prodje, kada se ufanje izmoli ili probudi; ali kriepost ufanja traje u duši i onda, kada se nemoli ufanje. Kada se tko nauči tudji jezik, znade ga i onda, kada ga negovori; a tako je i glede kriepost ufanja. Ova kriepost traje tako dugo u duši kršćanina, doklam nesagrieši smrtno proti ovoj kriepost. — Ovaj božanski dar oplemenjuje dušu; budući da ju usposobljuje, probuditi ufanje, kako je Bogu po volji i nam spasonosno. — A sada ćete lahko razumjeti, kako je moći sgriešiti proti ufanju; ako ste pazljivo slušala i zapamtila, što sam dosele govorio o ufanju.

Proti ufanju grieši se:

1) **očajanjem ili nepouzdanjem,** t. j. kada tko izgubi sve ufanje, ili se neufa tvrdo, čemu se ima ufati. Tko poput Kaina, ili Jude, izgubi sve ufanje, da će mu Bog griehe prostiti, taj je očajao (sdvojio). Očajanje je velik grieh; jer tko očaja, taji, ako i ne upravo riečmi, bar činom, Bogu svemogućnost, dobrotu, milosrdje i viernost; taji neprecjenivu vriednost zaslugah Isusovih. Očajanje vodi nadalje čovjeka u sve opačine i zloće, pošto si misli:

Ja se nemogu ipak popraviti, nemogu napasti odoljeti; ili: Ja sam ipak propao, nemogu prokletstvu izmaći. Pače, vodi očajanje kadšto čovjeka, da sam sebe liši života, kako znadete o Judi. — Nepouzdanjem grieši, tko, istina, neizgubi sve ufanje; ali se ipak neufa tvrdo u neizmjernu smožnost, dobrotu i viernost božju, pa s toga klone duhom i snuždi se. Nepouzdanjem moči je i težko sgriešiti; ali negrieši vazda težko, tko se premalo ufa. Izrajelci su često težko sgriešili, putujući u obećanu zemlju. Došavši u pustinju; a nenašavši što jesti, stadoše se tužiti na Boga: „Hoće li da," govorahu, »kadar biti Bog, pripraviti nam stol u pustinji?" Pj. 77, 19. A vrativši se odaslanici iz obećane zemlje, te rekavši: da je, istina, zemlja dobra; ali su žitelji strašni, goropadni; a gradovi golemi i zidom opasani, stade se narod nanovo tužiti: »Kamo sreće, da smo poginuli u Egiptu, ili bar pomremo prije u ovoj pustinji, te nebudemo poklani mačem, ili nam zarobljene i odvedene žene i djeca.« Klonuvši duhom hćedoše jur natrag udariti u Egipat, kao da je nebi mogao Bog uvesti u obećanu zemlju. Ovim su doista težko uvriedili Boga, buduć jim Bog na očigled tvorio toli golema čudesa. Za kazan i nesmjede ijedan, koji se je tužio na Boga, unići u obećanu zemlju; nego su svi pomrli u pustinji. — Pa i učenici Isusovi sgriešili su nepouzdanjem, kada su, za oluje, uplašeni, išli buditi spavajućega si učitelja, govoreći: »Pomozi gospodine, pogibosmo.« Mat. 8, 25. Nu grieh jim nebijaše težak; jer premda su se odviše uplašili i klonuli duhom; ipak su se uzdali, da jim hoće i može pomoći Isus. Zato jih je i Isus samo nješto malo ukorio, govoreći: »Što ste se tako uplašili, malovjerci?« Isus zove si učenike, »malovjerci," jer jim je nepouzdanje poteklo od male ili slabe vjere. Pamtite djeco, ako budete vazda tvrdo i živo vjerovala u providnost moć, dobrotu i viernost božju, neće vas lahko napastovati nepouzdanje.

Nepouzdanje u sebe, nije nepouzdanje u Boga. Nepouzdati se u Boga, griehota je mrzka; a nepouzdanje u sebe, dobro je i pravedno. Kada promislimo: kako smo slabi, koliko putah odlučimo dobro činiti, pa nedržimo odluku, kako nam priete odasvuda napasti i pogibelji; ili kada vidite d. d. ili čujete: kako su se mnogi izopačili, premda su njekoć u učioni bili dobra i pobožna djeca, te sada dosadjuju i ljute roditelje; onda treba, da se u istinu bojite, da ćete se iznevjeriti svojim, sadanjim od-

lukam, treba da se neuzdate u svoje sile. Ali ipak neklonite duhom s ovoga straha; nepopustite veselo služiti Bogu, nego pače mislite: premda sam slabo od sebe, ipak „sam kadro sve u onom, koji me kriepi" (Filip. 4, 13.); a Bog neće dati, da budem napastovano više, nego li mogu podnieti. 1. Kor. 10, 13. Ovaj strah neka vas pače nuka na dobro, te vam bude spasonosan. A kako? Neka vas nuka, da budete vazda triezna i na oprezu, te nesrnete drzovito u pogibelj i prigodu, gdje biste mogla sagriešiti, nedružite se sa opakom djecom, nečitate nevaljale knjige; jer „tko misli da stoji" kaže sveti Pavao, „neka gleda, da nepadne." 1. Kor. 10, 12. Ovaj strah neka vas opominje, da se goruće molite Bogu, da uztrajete u dobru, da primate češće otajstvo pokoru, koje će vas kriepiti u dobru. Ovaj spasonosni strah neka vas čuva, da se neuzoholite, misleći: da ste zato bolja od drugih, što vas kadikad tko pofali. Mislite pače, kada vas tko pofali: ljudi gledaju samo na vanjštinu; a Bog gleda u dno srca; Bog sam znade, što se u srcu sgadja. Pavao je bio svetac, apoštol, uznešen u treće nebo; pa ipak govori: „Nisam si, istina, išta (grieha) svjestan; ali s toga nisam opravdan (nedržim se pravednim); tko me sudi, Gospodin je." — Gospodin vidi u meni možebit pogreške, koje ja nevidim 1. Kor. 4, 4. Nuto, kako se malo ufa svetac u s e b e, premda mu je tvrdje od kamena bilo ufanje u Boga.

2) **preuzetnošću ili taštim ufanjem.** — Upravo ste sada čula, da grieše proti ufanju, koji očajaju (sdvoje) ili se u Boga neuzdaju, s toga, što se imalo neufaju, ili se p r e m a l o ufaju. A sada ću vam pokazati, da grieše, koji se preuzetno ili tašto ufaju, s toga, što se p r e v i š e ufaju. P r e u z e t n o se ufaju svi, »koji sveudilj grieše, a pokoru odvlače do smrti; jerbo je Bog milosrdan.« Imade žalibože ljudih, tako sliepih i okorjelih, koji nemareći za išto, tovare grieh na grieh, pokoru odgadjaju od godine do godine; pa se ipak sigurno ufaju, da će se spasiti. Oni si naime misle: Bog je preveć milosrdan, te jih neće za uvieke prokleti radi griehah, ili će jim ipak na samrti griehe prostiti, kao njekoć razbojniku na križu. Ovako misliti, — strašna je zloća i sljepota. Zašto? Jer ovakov griešnik ružno izvraća božju dobrotu i milosrdje, što grieši bez ikakva straha, te ostaje tvrdoglav u nepokori, mjesto da se osobito s ove dobrote i milosrdja sklone na dobro. Kud će dakle veća zloća? Kud li veća sljepota? Ovi griešnici nevide, ili neće da vide, da je Bog ne samo milo-

srdan, nego takodjer neizmjerno svet i pravedan i da si neda rugati; neznaju ili neće da znaju, da je može smrt svaki čas snaći i dovesti na sud pred vječnoga, strogoga i nepodmitljivoga - sudca. Zasljepljeni su, kao nesrećnici, koji su poginuli od potopa, ili od sumpora i ognja u Sodomi. Uzalud bješe opominjao Noe opake ljude, da se obrate, jer će inače svi do jednoga poginuti od potopa; ljudi nehćedoše slušati i vjerovati, da će Bog tako nemilo sviet kazniti. Tako mišljahu nadalje ljudi, da se Lot šali, opominjujuć je, da bježe s njim, jer će Bog skončati opake gradove. Znadete, kako su prošli ovi nesrećnici. Da se neusudi itko ostati dulje vremena u smrtnom griehu, nadajuć se tobož, da će se na samrti izpovjediti, te proštenje griehah od Boga zadobiti, opominje nas Isus: »Budite pripravni; jer će čovječji sin (božanski sudac) doći, kada mu se nenadate.« Luk. 12, 40. (Sr. sv. 1. str. 358. ss.)*

Proti ufanju grieši se i taštim ufanjem. — Tašto se ufa, kako kaže katekizam: »tko drzovito srne u pogibelj (budi tjelovnu budi duševnu), uzdajuć se, da će ga Bog čuvati," čudom ili drugim izvanrednim načinom. Ovakovo je ufanje tašto i protivno naredbam božjim; jer sveto pismo kaže: „Tko ljubi pogibelj, poginut će u pogibelji". Crk. 3, 27. Nije slobodno ikada drzovito, t. j. lahkoumno, bez potrebe, bez razloga — ići u pogibelj, gdje bi se mogao tko osakatiti, ili se zdravlja lišiti. Druga je, kada tko mora ići na vojsku, ili od ljubavi bližnjemu dvori, u kužnoj bolesti, ili hoće, da utopljenika oslobodi iz vode. Još manje smjeti je pogibelji izvrći dušu. Vrag hćede i samoga Isusa navesti na preuzetno ufanje, kada ga donese na vrh hrama u Jeruzalemu i reče mu. „Ako si sin božji« itd. Ali ga Isus odrješito odbi. Kažider ti, kako je odgovorio Isus? Dobro; „pisano je" itd. — Čula ste dosele, kako se može sgriešiti proti vjeri i ufanju; a sada ću vam u kratko kazati: kako se može sgriešiti proti ljubavi.

---

* Njekoga, opako živućega mladića, opominjaše često milost božja, da se obrati i pravično izpovjedi. Ali mladić odgadjaše sve od danas do sutra: Ima, govoraše, tomu vremena i sutra. Iznenada umre mladić; a do mala ukaže se u snu njekomu prijatelju, govoreći srce parajućim glasom: »Sutra, prokleto sutra, nebilo ti traga sutra, ti si me oborilo u muke paklene!« Tako pripovieda Dioniz, kartužan.

Ljubavi Boga protivni su u obće svi smrtni griesi, a navlastito: 1) nemar i zlovolja proti Bogu i božjim stvarim, 2) mržnja i opor proti Bogu i njegovim očinskim naredbam.

Jur prije sam vam kazao, da su si protivni: smrtni grieh i ljubav Boga, kao smrt i život, neprijateljstvo i prijateljstvo, tmina i svjetlo. Svaki smrtni grieh protivan je ljubavi Boga na toliko, da se duša u isti mah liši ljubavi Boga, u koji mah smrtno sgrieši. Premda su pako protivni ljubavi Boga svi smrtni griesi, imade ipak gdjekojih griehah, koji su joj navlastito protivni. Ovakav je grieh ponajprije: mržnja proti Bogu. Mržnja je unatoč protivna ljubavi; pa zato, kakogod je ljubav Boga najveća i najplemenitija izmedju svih kriepostih, tako je mržnja Boga najveći i najtežji izmedju svih griehah. Mržnja Boga! koga da nepopadne groza d. d., čuvši ove rieči? Samo vragu u paklu, moguće je mrziti na Boga; ali žalibože i ljudem, koji su, dugo i težko griešeći, bi reć vražje naravi postali. U ponor tolike zloće ugrezne čovjek, kada tovari grieh na grieh, očaja napokon iliti sdvoji o milosti i milosrdju božjem. Srce ovakova nesrećnika, skrozimice je skvareno; a nemoguće sasvim utamaniti glas duše i strah pred pravdom božjom, udara biesno i pomamno na istoga presvetoga Boga. Nuto, kako daleko može dotjerati zloća čovjeka, kada jednoć podje sasvim po zlu. D. d. čuvajte se dakle grieha i nemojte se ikada razstati od ljubavi božje! — Ljubavi Boga protivi se nadalje unatoč, premda daleko manje, nego li mržnja Boga, — nemar i zlovolja proti Bogu i božjim stvarim. Zaokupe li čovjeku srce jednoć griešne želje i požude, onda se odmiče ovo srce, premda mu je prirodjeno: ljubiti Boga, — sve dalje od Boga, neizmjernoga dobra, pristaje sve više uza zemaljštinu, uza blago i novac, zatim počme ždjati za zemaljskim razkošjem; a brige mu sve više nestaje za spas neumrle duše. Ovih se ljudih tiču rieči spasiteljeve: »Nemože itko dvojici gospodarom služiti. Nemožete služiti Bogu i bogatstvu.« Mat. 6, 24. Kada pako postane čovjek sužnjem svojih griešnih požudah, onda postane i nemaran i zlovoljan proti Bogu i božjim stvarim. Ovi su griesi kadšto manji, kadšto veći, prema manjoj ili većoj opakosti srca. Griešniku ohladne najprije srce prema svemu, što se tiče slave i službe božje, prema molitvi i svetim otajstvom;

nestane mu veselja, od kojega mu je za nevinosti kipilo srce, kadgod je na Bogu pomislio. Ali tim nije svršeno sve, ako griešnik uztraje u griehu, t. j. ostane oporan proti Bogu. Do mala pokaže mu se očevidnije zlovolja proti Bogu; ide ikada ili nikada u crkvu; kori pobožne i revne kršćane; uzmiče, (izgovarajuć se kojekako), gdje se pruži sgoda, učiniti štogod na slavu božju i napredak crkve, ili se fata očito u kolo protivnikah vjere. Udari li nanj nesreća, tuži se na Boga i njegove očinske naredbe, mjesto da prizna, da je zaslužio kaznu. — Odovud vidite, da je već znatno skvareno čovjeku srce, koji je ovako nemaran i zlovoljan proti Bogu i božjim stvarim; a ujedno vidite, da nije čovjek upravo nemaran, ako mu se kadšto, bez njegove krivnje, neće moliti ili što drugo dobra činiti. Kadšto napastuje zli duh i dobre kršćane, želeć je nemarne i zlovoljne napraviti proti dobru. Ove napasti nisu već grieh; pače povećavaju nam zaslugu, kada jim se opiremo i revno u krieposti uztrajemo.

Budi vam dakle dosta rečeno o griesih proti nutarnjem bogoštovju. A kako se grieši proti vanjskom bogoštovju, koje smo gore (str. 53) spomenuli?

Proti vanjskomu bogoštovju grieši se navlastito: kada se zanemari služba božja, ili se kod nje nedostojno vlada.

Tko zanemari javnu službu božju, ka kojoj je dužan doći po božjoj ili crkvenoj zapoviedi, grieši proti Bogu, uzkraćujuć Bogu štovanje, koje ga ide i on traži. Grieši nadalje proti bližnjemu, smućujuć ga; a ta je smutnja tim veća, čim više se bližnji smućuje. Ovakov nemarnjak grieši i proti sebi; jer nemareć za javnu službu božju, popušta u vjeri, prianja sve više uz zemaljštinu, pače može s vremenom izgubiti svu vjeru i strah božji. Što valja glede dužnoga štovanja zemaljskoga kralja, valja i glede vanjskoga štovanja Boga. Zanemari li, ili uzkriti koji podložnik dužno vanjsko štovanje, ne samo da će kod kralja pasti u nemilost, nego će i biti manje više kažnjen, što se je usudio prezirati kraljevsko veličanstvo.* Pazite se

* Za sužanjstva babilonskoga, izdade zapovied kralj Darij: da se neusudi itko trideset danah kojega boga ili čovjeka moliti, osim njega, kralja; a tko prestupi ovu zapovied, da bude bačen u lavsku špilju. Ali nepropusti prorok Danijel, za onda vrhovni kraljevski namjestnik u Babilonu, po običaju židovskom, Bogu se moliti. Po prvašnjem si običaju, padaše tri puta na dan na koljena prama Jeruzalemu, pri otvorenih prozorih, klanjaše se Bogu sveviśnjemu i prikazivaše mu svoje molitve. (Dan. 6.) S toga dade ga kralj i sbilja baciti u lavsku špilju, ali ga Bog sačuva živa i zdrava od lavah.

dakle d. d. da nepropustite ikada svojom krivnjom službu božju. Čuvajte se takodjer, da negriešite proti vanjskomu bogoštovju, se; smijućirazgovarajući, razuzdano se ogledavajući za službe božje, propoviedi, obhoda ili druge koje pobožnosti. To sigurno nebiste činila na očigled kojemu kralju; a niti bi kralj to trpio. A još manje može Bog to trpiti. Sveto nam pismo pripovieda, kako je strogo gospodin Bog kaznio žitelje betsameske i susjede jim, što su od znaličnosti nedostojno pregledavali sveti kovčeg, kada je iz Filistejske natrag prenašan. „Gospodin Bog,“ kaže sveto pismo, „udari njekoliko ljudih iz Bethsamesa, što su pregledavali kovčeg gospodnji“ naime od znaličnosti nedostojno „i ubi naroda sedamdeset ljudih; a petdeset tisućah prostoga puka.“ 1. kr. 6, 19. — Zar će dakle trpiti Bog, ako se budemo mi nepristojno vladali u crkvi? —

Proti prvoj zapoviedi grieši se nadalje: krivobožtvom ili kumirstvom, praznovjerjem, vračarijom, svetogrdjem i svetoprodajom.

Krivobožtvom se grieši, kada se daje čast stvoru, koja ide samoga Boga. Praznovjerjem i vračarijom grieši se, kada se pripisuje stvarim, ili pače vragu, moć, koju sam Bog ima; a tim se onesvećuje Bog. Svetogrdjem i svetoprodajom, onesvećuju se osobe ili stvari, Bogu osobito posvećene. Odatle vidite, da se ovimi griesi otimlje Bogu čast, koju smo mu dužni izkazivati. Budući pako, da djeca nedodju lahko u napast, sgriešiti ovimi griesi, zato ću vam sada kazati samo toliko, koliko vam je od potrebe, da znadete, što se razumieva pod ovimi griesi; a kada odrastete, čut će više.

„Krivobožtvom ili kumirstvom grieši se, kada se daje čast stvoru, koja samoga Boga ide, kao što su činili pogani,“ i kao što su činili Izrajelci u pustinji, kada su se klanjali zlatnu teletu. Ob ovom strašnom griehu čula ste jur više koješta; a znadete takodjer, kako je ljuto kaznio Mojsija Izrajelce, na zapovied božju, radi ovoga grieha. Dvadeset i tri tisuće poginulo jih je od mača.

Praznovjerstvom se grieši, kako uči katekizam: 1) „kada se Bog ili sveci štuju načinom, koji se protivi načinu ili običajem crkve.“ Židovi su štovali Boga krvavimi žrtvami, kojekakvim pranjem i običaji, kako je pobilježeno u bibliji. Ovo je štovanje bilo dobro i spasonosno; jer ga je Bog židovom propisao. Kršćani bi pako praznovjerni bili, kada bi mislili ovakovim štovanjem Bogu ugoditi; jer Bog hoće, da ga kršćani tako štuju, kako zapovieda katolička crkva.

2) „Kada se stvarim pripisuje njeka moć, koju nemogu imati niti po svojoj naravi, niti po molitvi crkve, niti po odredbi božjoj.“ Ovakove si stvari, rieči ili znakove, uzimaju ljudi kadšto u pomoć, misleći: da će u igri dobiti, ili doznati, što je skrovno ili će se u buduće dogoditi; ili da sigurni budu: da je neće smrt iznenaditi, tane ili mač pogoditi, ili da prebole kakvu bolest ili ranu. Da uzmognete bolje razumjeti, napomenut ću vam jedan primjer. Imade gdješto tako zvanih vračarah i gatalicah, koji vele, da mogu razabrati iz kartah, — kada je kojekako smješaju i poredaju, — u koga je ukradjena stvar i tko ju je ukrao, hoće li komu sreća ići na ruku, hoće li tko dugo živjeti i kada će tko umrieti. To je gadno praznovjerje. Zašto? — Jer kako će karte moći kazati, gdje je što skriveno, kako li unapried kazati, što će se dogoditi? Odkuda kartam to znanje i svojstvo? Sigurno ne od naravi, kao što n. pr. sunce od naravi svietli i grije. Ako li karte neimaju od naravi to znanje, odkuda dakle imaju? Da li od Boga? Istina, može Bog, ako mu je volja, podieliti stvarim, riečim i znakom moć, koju neimaju od naravi; ali Bog dieli takovu moć samo po zagovoru ili molitvi crkve, ili po osobitoj naredbi — ljudem na spas. Sveta nas n. p. voda štiti od zasjedah vražjih, jerbo je od crkve posvećena uza molitvu i blagoslov; krstna (na svetom krstu) voda, pere nam dušu od grieha, jer je Bog tako odlučio i sveti krst naredio na posvećenje ljudem. Usuprot grehota je misliti, da je Bog podielio kartam takovu vrhunaravnu moć ili svojstvo; jer Bog i crkva zabranjuju vračati u karte. Čijom dakle pomoćju uzdaju se ovi ljudi saznati, što je skrovno, ili kazati unapried, što će se dogoditi, kada nestoji u kartah pisano, niti jim Bog što kaže? Vražjom. Uzdaju se doznati od vraga, što se nesmiju uzdati doznati od Boga; ili se bar drugi uzdaju, da će jim vračar tajnom pomoćju vražjom znati kazati, gdje je što skriveno; ili što će se dogoditi. Zato je težki grieh, tražiti pomoć u vračarah, jer odrekavši se jednoć svečano vraga na svetom krstu, nije nam slobodno ikada u vraga se uzdati, ili ga u pomoć zvati. Što vam rekoh o vračarijah, valja i

o svem, čemu se pripisuje kakva tajna moć; a neima ju niti od sebe, niti po molitvi crkve, niti naredbi božjoj.

Osim kartah ima sijaset drugih vračarijah. Možebit ste već čula, da je tko koga urekao, da je tko nagrajisao, da su koga vile smlatile; da će njetko u kući umrieti, ako pas neobično zavija obnoć; da će njekoga nesreća snaći, ako jih trinajest sjedne za stol. To vam je ludo praznovjerje. — Pohlepni za novcem ljudi prodaju kadšto molitvice ili tako zvane zapise pa kažu, tko ovakove molitvice moli, ili nosi ovakov zapis uza se, ili na vratu, — da mu neće nahuditi išto na svietu, da će mu se prije smrti ukazati majka božja itd. — To je kukavno praznovjerje. Kada je Bog obećao, kada li je crkva učila, da je to istina? Nikada; a mnogo je putah odvraćala, kako i danas odvraća, vjernike od praznovjerja.*

Vračarijom (u strogom smislu) se grieši, „kada tko želi pomoćju nečistih duhovah saznati, što će biti, novacah naći, drugomu škoditi, ili čudesa tvoriti.“ Ovaj je grieh veoma strašan i gadan, buduć da se ovdje nemože itko izgovoriti neznanstvom, kao što može kadikad kod praznovjerja; jer kod vračarije zaziva čovjek obično izrikom u pomoć nečistoga duha, — očitoga neprijatelja božjega.

„Svetogrdjem se grieši, kada se grde Bogu posvećene stvari, osobe ili mjesta.“ — Govoreći: da je nješto „Bogu posvećeno“, mislimo nješto, što je osobito vriedno štovanja ili časti, budi da je jur po sebi sveto, kao sveta otajstva ili presveto tielo Isusovo, budi da je naročito Bogu prikazano ili darovano, ili spada na službu božju, — bile stvari, osobe ili mjesta. Grieši dakle svetogrdjem, tko n. p. primi nedostojno koje sveto otajstvo, ili ukrade ili od objesti razlupa koju svetu posudu iz crkve, kano: kalež, pokaznicu, ili inače što ukrade iz crkve, premda nije posvećeno. Nadalje grieši svetogrdjem: tko od objesti napadne svećenika, redovnika ili redovnicu, — tuče, rani ili do smrti ubije; tko crkvu onesveti bijenjem, krvoprolićem ili javnom trgovinom,

* Medju praznovjerne molitvice brojimo: san blažene dj. Marije, na tisuće razturan medju narod po naših krajevih. — Spominjemo nadalje, kako u jednu ruku praznovjerno, u drugo opasno, — lieči prosti narod kadšto živinske i ljudske bolesti; kolike se svadnje radjaju medju susjedi, ako kojega kravi podje krv iz dojkah mjesto mlieka; koliko se vedarah vode prelieva, što gdje svake godine. — Buduć pako da se nedadu izbrojiti svi praznovjerni običaji u narodu, niti su svuda isti, ostavljamo razboritosti učiteljah i kateketah, prema mjestnim okolnostim: ili što više dodati, nego li smo spomenuli ovdje, ili i ove skratiti.

kako su radili onesvetitelji crkve, koje je Isus iztjerao napolje. Kolika je griehota svetogrdje, vidite odtuda, što je Isus nemilo ukorio onesvetitelje crkve u Jeruzalemu (Iv. 2, 15.), zatim što je Bog ljuto kaznio Baltazara, kralja babilonskoga i Heliodora blagajnika sirskoga kralja. — Baltazara je kaznio Bog, što je onesvetio crkveno posudje; a Heliodora, što je hotio orobiti crkvu jeruzalemsku. Dan 5.; 2. Mak. 3. A znadete takodjer, kako su kažnjeni dječaci, koji su se od objesti rugali proroku Elizeju. (4. kr. 2.)*

Svetoprodajom (simonijom) se grieši, „kada se prodaju ili kupuju duhovne stvari, službe itd. za novce ili za stvari od novčane vriednosti," kao što je hotio činiti Šimun vračar. — Govoreći „za novce ili za stvari novčane vriednosti, razumieva se sve, čim može čovjek obogatiti na svietu. Ovaj je grieh prozvan takodjer simonijom po Šimunu vračaru, koji je nudio novacah svetomu Petru, da mu dade sveti Petar za novce oblast: da svatko primi duha svetoga, komu on ruke položi." Djel. apošt. 8. Da je i ovaj grieh strašan, možete razabrati iz riečih, kojimi je prokleo sveti Petar gadnu ponudu Šimunovu. „Proklet bio ti novac s tobom, jer si mislio dobiti dar božji za novce.... Zato čini pokoru radi opakosti svoje." Nu nije svetoprodaja, kada dademo svećeniku novacah, da za nas prikaže svetu misu, ili nam na korist obavi drugi kakav duhovni posao. Jer nedajemo novacah, da kupimo od njega svetu misu, ili da mu platimo kao slugi ili najamniku duhovni posao; nego mu dajemo u pripomoć, da uzima odkuda živjeti. Jer „tako je naredio i Gospodin," piše sveti Pavao (1. Kor. 9, 14.) „da oni, koji propoviedaju evangjelje (ili duhovnu službu obavljaju), od evangjelja (duhovne službe) i žive." Nego bilo bi svetogrdje, kada bi tko skuplje prodavao svete stvari, pa o me, čisla, voštenice križiće itd. upravo s toga, što su posvećene.

* Dalo bi se pripoviedati i novije dobe više primjerah, kako kazni Bog gadna onesvećenja. Godine 1790., kada su bezbožni ljudi, dotjeravši do oblasti, počinili ljute strahote po Francuzkoj, skinuše u gradu Rheimsu, sliku spasiteljevu s križa, te ju dadoše po ulicah po blatu vući. Pa što se sbude? Zlotvor, koji se je obješću upravo odlikovao, umrie do mala s najljućih bolih u bubrezih. Drugi se zlotvor strmoglavio s prozora i za uru kašnje izdahnuo. Kolovodju u ovih strahotah ugrizlo je biesno pseto, on je na to i sam pobiesnio; a s bjesnoće i zaglavio. Četvrti zlotvor napokon, koji je propelu razlupao glavu, leži (tako su pisale onda francuzke novine, koje su oglasile bezbožni ovaj dogodjaj) iznemogao u bolnici, bez ikakve nade, da će ikada ozdraviti; — ali skrušen radi svoje opačine. To je samo jedan primjer; a mogao bih vam takovih sijaset pripoviedati.

Opomena.

Draga djeco! Čula ste: da ste dužna Bogu služiti, te ga najsmjernije nutarnjim i vanjskim načinom štovati, zatim ste čula, kako ste ga dužna štovati nutarnjim; a kako vanjskim načinom. Štujte dakle Boga u srcu vjerom, ufanjem, ljubavlju, djetinjim strahom i poklonstvom. Štujte Boga i vanjskim načinom, marljivo dolazeći k službi božjoj i pristojno se vladajući u crkvi, kući božjoj. Nepropustite ikada jutrom i večerom Bogu se moliti. Plemići, koji služe kakovu kralju, idu mu se pokloniti svako jutro i večer prije, nego li idu spavat. A zar nezaslužuje i nebeski naš kralj, kralj nada sve kraljeve, da ga svako jutro pozdravimo i njemu se u milost i obrambu preporučimo? Zar nezaslužuje, da mu se svako jutro i večer zafalimo na dobročinstvih tjelovnih i duševnih, da ga molimo, da nam prosti griehe i obećamo dan na dan viernije i dostojnije mu služiti? Probudite svaki dan, jutrom ili večeri, tri bogoslovne krieposti: vjeru, ufanje i ljubav; a povrh toga uzdignite svaki dan više putah srce k Bogu, bila kod kuće, na ulici ili u učioni. U to ime molite kakvu pobožnu molitvicu, n. p.

O Isus daj učini
U srcu mi grieh ukini;
Nezapusti, — občuvaj me,
Majko božja moli za me!

Dodjite dragovoljno svaki dan k svetoj misi i kod nje se pristojno vladajte. Nepovadjajte se za lahkoumnom djecom, koja se šeću pred crkvom za svete mise, mjesto da u crkvu idu, ili dan na dan zakasne k svetoj misi, ili se pred crkvom svadjaju i viču; a u crkvi se smiju, šapću razgledavaju, ili pače drugu djecu uznemiruju. Kada ulazite u crkvu ili iz nje izlazite, poškropite se svetom vodom i prekrižite se; pokleknite do zemlje, tako se pristoji; klečite u crkvi mirno i molite se Bogu smjerno, — sklopljenih i i uzdignutih rukuh. Ako li budete tako radila d. d., pratit će vas vazda blagoslov božji, kada se budete vraćala iz crkve; Bog će vam dati milost, te ćete biti kod kuće pokorna, na ulici krotka i čedna; a u učioni pazljiva. Moći ćete svladati jur sada male napasti, kašnje pako i velike pogibelji uztrajno i odlučno. Bit ćete bogobojna, grieha ćete se kloniti, u kršćanskih kriepostih sveudilj napre-

dovati; pa uza to dočekati jednoć srećnu smrt i još srećniju vječnost.

Štovanje i zazivanje svetacah.

Uza prvu zapovied božju ide nauk o štovanju i zazivanju svetacah; jer štujući svece božje, štujemo Boga, koji je svece osobito proslavio i odabrao si, za ljubezne prijatelje. Premda pod imenom „svetacah" razumievamo obično samo one dvoranike nebeske, koji su s nami iste naravi i jednoć na zemlji živjeli; to ipak, govoreći o „štovanju i zazivanju svetacah," razumievamo sve, koji s Isusom živu u kraljestvu nebeskom: to angjele, to preminule pravednike, koji su proglašeni sveci od katoličke crkve. Inovjerci kadšto nerazumiju, a kadšto izvraćaju nauk katoličke crkve o štovanju svetacah, pa zato je od potrebe najprije da razumijete, što uči katolička crkva o štovanju svetacah; a zatim da čujete: kakva je razlika izmedju štovanja Boga i štovanja svetacah.

Katolička crkva uči: da je pravo i spasonosno štovati i zazivati svece.

Polag nauka naše katoličke crkve, koja je stup i temelj istine, moramo dakle tvrdo i stalno vjerovati: da je p r a v o t. j. dobro, Bogu povoljno; i s p a s o n o s n o, t. j. za spasenje, iliti vječno blaženstvo koristno, (spasenju u prilog, nosi nam spas), š t o v a t i i z a z i v a t i svece, kako je štuje katolička crkva i zaziva: da nam u nevoljah izprose od Boga pomoć i obilnu milost. Tako su vjerovali iskreni vjernici, — djeca katoličke crkve, od apoštolske dobe sve do danas. A kada bi se usudili prije tri stoljeća krivovjerci tajiti ovaj nauk, otimajući svecem čast i štovanje, koje su vazda imali, potvrdio je crkveni sabor u Tridentu nanovo ovaj nauk. (Sj. 22, gl. 3. i odl. 5.; zatim sj. 25.) Ovaj je crkveni sabor odmah i naredio, da se složi posebna, obširnija vjeroizpoviest, koju imadu krivovjerci prigrliti i vjerovati; ako se vrate u krilo katoličke crkve, te na podnožju žrtvenika na glas izmoliti. Ovdje se kaže: „Vjerujem stalno, da treba štovati i zazivati svece, gospodujuće s Isusom (u nebu)." A zašto se kaže: da treba svece štovati i zazivati? Upravo zato, što je pravo i spasonosno: svece štovati i zazivati.

A zašto nebi bilo pravo š t o v a t i svece? — Odlikuje li se tko junačtvom, učenošću i drugimi, naravnimi, osobitimi svojstvi, žrtvuje li imanje, trud ili život za domovinu, — drže ljudi, da je pravo, pače dužnost: cieniti ova svojstva, takove junake i po smrti zafalno štovati. A nam kršćanom da nebude slobodno: primjerno štovati i cieniti junake naše vjere, koji su se odlikovali vrhunaravnimi kriepostmi, te su u milosti kod samoga Boga? Opominje nas i sveto pismo: da slavimo uspomenu svetih patriarkah i prorokah, štujući je po vjekove: »Slavimo muže glasovite (Mojsiju, Jozua, Davida i ine)! O njihovoj mudrosti neka sbore narodi; a obćina jim neka naviešta falu. Slava neka jim traje do vieka!« Crk. 44. i 46. Zatim spominje sveto pismo više dogodjajah, gdje su bogobojni ljudi smjerno štovali angjele i proroke. Abraham, Lot, Jozua, padoše ničice na koljena, pred angjele, kada su jim se ukazali. Abdija, o kojem svjedoči sveto pismo: „da se je Gospodina jako bojao," pade pred proroka Iliju, »ničice"; a sinovi proročki pokloniše se Elizeju „ničice do zemlje." — Nadalje, zašto nebi pravo bilo i z a z i v a t i svece, da nas svojom molitvom zagovaraju kod Boga? Smije li se prijatelj preporučiti prijatelju u molitvu, zašto da nebude slobodno nam zazivati molitvom svece, da nas zagovaraju kod Boga? Sveti Pavao, izabrana posuda božja, običavao se je preporučati vjernikom u molitvu: »Molim vas braćo", piše (Rimlj. 15, 31.) „tako vam gospodina našega Isusa i ljubavi duha svetoga, podupirajte me kod Boga svojom molitvom za mene." A napokon je naročito zapovjedio Bog prijateljem Jobovim, da zamole Joba, slugu njegova, da jih zagovara, te jim radi zagovora pravednika, nebude uračunan ovaj grieh (Job. 42, 8.). Sveci su nam sigurno dobru radi; jer veza ljubavi izmedju njih i nas nije prekinuta (Sv. 1. str. 342.) A mogu nam takodjer i hoće od Boga dobro izprositi, jer je Bog pripravan vazda saslušati njihovu molbu. Nadalje imademo dokazah u svetom pismu: da sveci znadu za naše molitve i sbilja za nas Boga mole. Znadete li, što je rekao praangjeo Rafajel Tobiji? „Kada si," rekao mu je, „suze roneć molio i mrtve pokapao....., prikazivao sam ti molitvu Bogu," Tob. 12, 12. Navlastito svjedoče nam silna čudesa, koja su se dogodila po zagovoru svetacah, da se sveci za nas goruće i uztrajno Bogu mole. Medju ovimi nebrojenimi čudesi imade i takovih, koja

su od crkve strogo i savjestno iztraživana, potvrdjena i u parničkih spisih pobilježena.* — Nedade se napokon tajiti, da su i sveti oci preporučali svece štovati i zazivati; a crkva od postanka svoga do danas i sbilja je štovala i zazivala. Sveti Augustin ostavio nam je preko sto besjedah na slavu svecem, što je držao na različite blagdane. Po grobljih prastarih kršćanskih vremenah, od kojih su sačuvana mnoga sve do danas, po tako zvanih katakumbah (podzemnicah), podzemnih hodnicih, u Rimu, imade pisanih molitavah, kojimi se zazivaju sveci, da zagovaraju koga kod Boga. Na grobu svetoga mučenika Sabatija imade nadpis: »Sabbatije, sladka dušo, moli i prosi za braću si i drugove;“ na drugom grobu ima nadpis: „Atiče, duh ti je blažen, moli za roditelje svoje;“ na trećem grobu: »Joviane, živi u Bogu i moli.« Odatle se opet vidi, da su protestanti, zabacujući štovanje i zazivanje svetacah, zabludili i od prave crkve odpali.

Učeć pako katolička crkva, da smo dužni štovati i zazivati svece, nekaže: da imamo štovati i zazivati svece kano Boga, ili da se upravo tako molimo svecem, kano Bogu. Crkva uči: da je drugo štovati Boga, drugo štovati svece; drugo moliti se Bogu, drugo moliti se svecem. Slušajte razliku:

Boga jedinoga štujemo i njemu se klanjamo kao svomu najvećemu gospodinu; a svece štujemo samo kao božje vierne sluge i prijatelje.

Bogu se samomu klanjamo, kao svomu najvećemu gospodinu: a tako se nesmijemo, kako ste onomadne čula, klanjati ikomu. Štovanje dakle svetacah i angjelah, razlikuje se od štovanja Boga, kao što se razlikuje Bog od ljudih i angjelah, stvoritelj od stvora. Štujući Boga, priznajemo ga i slavimo kao našega stvoritelja i najvećega gospodara, kao našega odkupitelja i posvetitelja; štujući pako svece, smatramo je kao sluge i prijatelje božje, koji su se odlikovali za života kriepošću i pobožnošću; a sada su od Boga proslavljeni na nebu. Štujemo svece, jer je štuje i ljubi nebeski kralj. Ovu razliku imademo vazda na pameti, kadagod slavimo blagdane ili uspomene svetacah; premda se kadšto štujući svece, vanjski

* Sr. sv. 1. str. 316. s. Liep primjer o tom ima tudier str. 342. s.

držimo, kao kada štujemo Boga. A tako i zazivamo kadšto u pomoć svece: klečeći, sklopljenih i uzdignutih rukuh. Ali tko nam s toga prigovara: da štujemo svece kao Boga; govori upravo tako bezumno, kao što bi bezumno govorio, tko bi potvarao diete, da se je klanjalo ocu kao Bogu, kada ga je klečeć molilo: da mu oprosti.

Boga štujemo radi njega sama; svece pako radi darovah i milostih, dobivenih od Boga.

Štujući Boga i njemu se klanjajući, priznajemo ga izvorom svake svetosti i svega dobra; jer ga štujemo zato, što sam od sebe od vieka imade sva savršenstva ili dobra svojstva. Štujući pako svece radi njihovih kriepostih, čistoće srca, njihove vjere, stalnosti u mukah, — štujemo jih; osvjedočeni, — da su sve ove kriepostí i sve dobro, što imadu, — darovi i milosti božje; a tako govori i crkva u svojih molitvah. Štujući svece, nemislimo samo nje štovati, nego istoga Boga. „Slavite Gospodina u svecih njegovih“ kaže pjesnik; pjes. 150, 1. — Kaogod što misle ljudi štovati kralja, štujući mu poslanike, dvoranike i prijatelje; tako mislimo i mi, štujući poslanike, prijatelje i ljubimce nabeskoga kralja, štovati dostojno samoga kralja. »Hoteć kršćanin“, piše sveti Ansgar, sjeverni apoštol u žiću predšastnika si na nadbiskupskoj stolici bremenskoj, svetoga Vilehada, — »hoteć kršćanin slaviti djela svetacah, hoće slaviti u njih samoga Isusa, dičiti samoga odkupitelja. Jer su sveci po Isusovoj jakosti osvojili pobjedu.“ Tko će dakle tvrditi još, da se protivi prvoj zapoviedi božjoj štovanje svetacah, kako uči katolička crkva? Tko li će bezumno tvrditi: da kralj zabranjuje štovati častnike, kada zabrani: da se tko proglasi kraljem, ili traži, da mu podložnici ukazuju kraljevsku čast? Ili nebi li sam kralj uvriedjen bio, kada mu podložnici nebi hćeli častnike štovati?

Vi ste d. d. sigurno stalno osvjedočena, niti ste ikada sumnjala: da je vriedno i Bogu povoljno štovati svece. A znadete li: na što imamo ponajviše paziti, štujući svece? Na to vam odgovara katekizam:

Štujući svece imamo ponajviše paziti: da je nasljedujemo u krieposti, te se sami posvetimo.

To nas uči katolička crkva; jer kako bi bilo štovanje: štovati i ljubiti svece; a mrziti na svetost? Samo će nam onda biti spasonosno štovanje, ako se budemo trsili: nasljedovati svece u krieposti, te se i sami posvetiti. Samo nasljedujući krieposti svetacah, uživat ćemo jednoć njihovo blaženstvo u nebu. Štovati svece: držeći samo mnogo do njih, slike jim cieneći, zazivajući je u pomoć; ali jim nehoteći nasljedovati krieposti, nalik bi bilo voćki, koja tjera lišće i cvieće; a nerodi. Nebudi vam dakle dosta, ovako samo štovati svece. Štujte marljivo i dragovoljno svece, čitajući jim željno životopise, slaveći jim pokornost, poniznost, krotkost, ljubav Boga i bližnjega i druge krieposti; ali se trsite revno nasljedovati je kriepostnim životom. I sami sveci žele goruće, da se klonimo grieha i služimo Bogu tako brižljivo, kao oni. Čitajući životopis kojega sveca i diveći se: kako se je brižljivo klonio grieha, kako je revno slušao roditelje, kada je bio diete; učitelje, kada je išao u učionu; kako se je pobožno vladao kao mladić ili djevojka, pomislite svaki put, da vam govori svetac sa svetim apoštolom: »Nasljedujte mene, kao ja Isusa.“ 1. Kor. 4, 16. Sveci nas uče bolje i krepčije svojim primjerom, nego li mnogimi riečmi. Posve pravo govori sveti Franjo Saleski: „da su djela svetacah, praktično (djelotvorno) evangjelje, pobudjujuće nas da prionemo uza sve krieposti.» Što nas evangjelje uči, to vidimo obavljeno u žiću svetacah, da se za tim povedemo. Neima dobe, roda, staleža, službe ili obrta; — posla, za što nebi imala katolička crkva primjera medju sveci, koji nam pokazuju, kako se valja grieha kloniti, zapoviedi božje i zapoviedi crkvene podpuno obdržavati, budi u kojoj dobi, budi u kojem štaležu ili poslu. A da uzmognete sliediti junački primjer svetacah, bit će vam sveci u pomoći svojim zagovorom; ako je budete samo zazivali goruće i uztrajno. — O tom zazivanju govorit ću sada i razložiti vam: u čem stoji to zazivanje po nauku i smislu naše crkve i kakva je razlika: kada se molimo Bogu i kada svecem.

Bogu se molimo, da nam pomogne svojom svemogućnosti; svecem pako da nam pomognu svojim zagovorom kod Boga.

Moleći se Bogu, molite mu se, — znajući, da vam može pomoći sam po sebi, — svojom svemogućnosti. Moleći se pako svecem, nemislite sigurno: da vam mogu pomoći po sebi i bez Boga; nego mislite: sveci su prijatelji i djeca božja, oni mogu mnogo izprositi od Boga. Zato i odgovarate, moleći litanije, — drugčije, kada zazivate Boga; a drugčije, kada zazivate svece. Svećenik moli: „Oče, nebeski Bože!« „Sine, odkupitelju svieta!“ a vi odgovarate: „Smiluj nam se!«— A kada svećenik moli: »Sveta Marijo!« Sveti Petre!« itd. odgovarate: „Moli za nas!“ naime Boga. Istina kažemo kadšto, kada nas stigne upravo golema nevolja i gdjekojemu svecu: „Smiluj nam se!“ Zazivajući pako kojega sveca: da nam se smiluje, nemislimo drugo, nego da nam pritekne što krepčije i što prije u pomoć svojim zagovorom kod Boga. Tako rade i siromaci, moleći kakvu milost u kralja. Gledaju se umiliti kojemu kraljevskomu dvoraniku, govoreći: Smilujte se meni siromaku, molite kralja za mene, da mi podieli kakvu podporu. Bog nam dakako može pomoći bez zagovora kojega sveca; a i nebrani nam: upravo njega moliti; pa tako radi i crkva često; a i mi, kadagod molimo »oče naš.« Nego je ipak drago Bogu i povoljno, da kadšto u nevolji zazivamo i svece u pomoć, jer su sveci kud i kamo više u milosti kod Boga od nas; a uza to njegovi prijatelji i ljubimci. Zazivajući ovako ponizno svece u pomoć, jači se naše ufanje; jer sveci nadomještaju svojimi zaslugami kod Boga, što mi nismo vriedni; naša molitva biva molitva svetacah pred priestolom božjim; pa kada je kadra molitva pravednika mnogo od Boga izprositi (Jak. 5, 16.), kud i kamo više bit će kadra izprositi od Boga molitva svetacah? Kada je Bog poslao ognjene zmije na Izrajelce za kaznu opornosti, te i sbilja počeo narod stradati od zmijah; dodjoše starješine k Mojsiji i rekoše: »Sgriešili smo proti Gospodinu i tebi, moli da nas oslobodi zmijah.“ Mojsija moljaše; a Bog mu usliša molitvu. 4. Mojs. 21. Drugi put, kada bi navalili Filistejci na Izrajelce, govoraše narod Samuelu: „Nepopusti vapiti ka Gospodinu, Bogu našemu, da nas oslobodi šakah Filistejskih. . . . Samujel stade vapiti ka Gospodinu za Izrajelce; a Gospodin ga usliša.« 1.

kr. 7. Tako kriepka bijaše molitva ovih dvojice slugah i prijateljah božjih; a uslišav jim dragovoljno molitvu, pokaza Bog ujedno: kako mu je bilo drago, što je molio narod ovu dvojicu, da ga zagovaraju kod Boga. A tako znadu i kršćani od postanka, da je drago Pogu, kada zazivaju u pomoć svece. Po zagovoru svetacah tvorio je Bog vazda čudesa i dielio štovateljem svetacah obilne milosti i blagodati. — Ako li je povoljno Bogu štovanje svetacah; kud i kamo povoljnije mora mu biti štovanje njegove majke? Pa ako se pristoji, štovati angjele i svece, jer su sluge i prijatelji božji, kud i kamo više pristoji se štovati preblaženu bogorodicu?

Nada sve angjele i svece imamo štovati i zazivati blaženu djevicu Mariju, majku božju.

Moralo bi nas upravo stid biti: zvati se pravom djecom katoličke crkve; a neštovati pobožno i nezazivati pouzdano bogorodicu Mariju. Kako je drago djetetu i od srca mu ide, štovati i ljubiti si majku; tako ide od srca i slast je svakomu pravomu katoliku: djetinji štovati i zazivati Mariju, uzvišenu bogorodicu i ujedno majku našu. Katolička crkva štuje i ljubi Mariju divnom gorljivošću. Ne samo da je štitila i branila od postanka dostojanstvo blažene bogorodice, njezine izvanredne krieposti i svetost, njezine izvanredne milosti i preimućtva, proti goropadnim navalam krivovjerskim; nego se je i brinula sveudilj, da joj djeca ljube i štuju od srca Mariju, a uza to gorljivo i uztrajno služe ovoj nebeskoj si majki i kraljici. Katolička se crkva upravo ponosi, odlikujuć i slaveć presvetu bogorodicu, gdjegod se pruži sgoda, budućosvjedočena, ne samo da je vriedno, osobito štovati Mariju; nego da i nemože dosta štovati Mariju, prema veličini i dostojanstvu, na koje je od Boga uzvišena. Imade mnogo blagdanah preko godine, naredjenih na slavu Mariji; kadšto dodje jih više na j e d a n mjesec. Ovi blagdani imadu naviešťati po svem svietu slavu Marijinu, njezine milosti i preimućtva, otajstva njezina svetoga života; a uza to častiti i slaviti bogorodicu, na ljubavi joj faliti, ljubav nam prama njoj u srcu poticati i zaštite nas njezine udostojiti. Nadalje je posvećen navlastito Mariji najljepši mjesec u godini, — krasni svibanj; a od milinja ti se topi srce, gledajuć, kako se sabiru svake

večeri djeca katoličke crkve oko nakićenih žrtvenikah nebeske kraljice. Mariji posvećen je svakoga tjedna posebni dan, naime subota. Pače u svako dnevno doba pozivlje crkva zvonom svoju djecu, da odkriju glavu, te mole na slavu Mariji, faleći Bogu na dobročinstvu utjelovljenja gospodnjega po preblaženoj djevici. Ovamo idu silne crkve i žrtvenici na slavu bogorodice; mnoge svete mise, koje se istina prikazuju Bogu, ali se i njoj služe na čast; nebrojene i dragociene slike i svetišta, posvećena blaženoj djevici; mnoge bratovštine i duhovne zadruge, njoj na uspomenu utemeljene. Nesliedi li odatle, da se vojujuća crkva na zemlji natječe sa slavodobitnom na nebu, štujuć i slaveć divnu bogorodicu i nebesku kraljicu? A zašto štuje katolička crkva, od Duha svetoga nadahnuta, toli izvanredno Mariju?

Jer je Marija mati božja, te nadvisuje milošću i slavom sve angjele i svece. — Zapamtite si ovo malo, ali važnih riečih; u njih je razlog: zašto toli izvanredno štujemo Mariju. Već prvi stavak kaže nam sve; jer iz njega izviru već po sebi svi ostali razlozi, s kojih je Marija vriedna tolike časti. Marija je mati božja — b o g o r o d i c a — u pravom i podpunom smislu. (Sv. I. str. 206. s.) Isus sin njezin, pravi je Bog, Bog s Ocem i Duhom svetim od vieka. Po njem je stvoreno, gdjegod je što. Kada je Sin božji od ljubavi prama nam i čovjekom postao, odabrao si je mater i od nje primio presveto tielo i krv. Ova je odabrana mati gospodinova, — Marija, prečista djevica. Ovim odabranim dostojanstvom došla je Marija s neizmjerno svetim Bogom u najužji savez ljubavi, — uzki i nježni savez majke prama sinku. Ako li pravedno uvažimo ovo dostojanstvo, lahko ćemo se domisliti, zašto sveta crkva štuje Mariju nada sve angjele i svece; a nepravedno bi nam se moralo činiti, da to propusti. — Uza uzvišeno dostojanstvo Marijino ide njezina s v e t o s t i s l a v a u nebu uzastopce. Da bude naime Marija mogla postati materom božjom, pristojalo se je: da ju Bog posve izvanrednimi milostmi vriednom učini tolike časti. Trebalo je, da bude Marija prosta svake ljage, svake sjene — grieha; trebalo je, da bude, osobitom milošću Duha svetoga uzvišena do vrhunca svetosti, primjerno svomu uzvišenomu dostojanstvu. Pa i sbilja nije Bog išto uzkratio Mariji, što je bilo od potrebe, ili samo dolikovalo njezinu dostojanstvu. Po božjoj svemogućnosti i preobilnom

milosrdju ne samo sačuvana je Marija od iztočnoga i svakoga osobnoga grieha; nego je takodjer obdarena u izobilju svimi milostmi i kriepostmi. Nije bilo pod nebom duše, koja bi se smjela uzporediti s Marijom u kriepostí, ljubavi Boga, poniznosti, čistoći, krotkosti itd. Ona nadilazi svetošću sve ljude i sve nebeske duhove. Ona je prava slika i prilika svoga božanskoga sina. — Prema dostojanstvu blažene bogorodice ravna se takodjer njezina slava na nebu. Kako da nebude Isus, kralj slave; a ujedno najljubezniji sin Marijin, darežljiv bio u nebu prama svojoj majki? Tko će to prerazumjeti, ako imade iole vjere u srcu? Neide ikoga dakle do nju prvo mjesto, za sinom u nebu. Morala je prema dostojanstvu, od Boga si odredjenu, uzvišena biti nada sve dvoranike nebeske, nada kerube i serafine. Pa tako i sbilja nadilazi Marija svojom slavom u nebu, slavu svih angjelah i svetacah. Ona je od Boga postavljena kraljicom angjelah i svetacah i svi joj se dragovoljno klanjaju. — Pa treba li d. d. da vas dalje pozivljem, da ponizno štujete Mariju, majku našega Gospodina, slavnu nebesku kraljicu? Treba li, da vas opominjem, da se veselite i klicate od radosti, sjećajući se velike časti i slave, kojim je Bog odlikovao Mariju? Treba li, da vas opominjem, da ju svesrdno ljubite i javno štujete svakom sgodom?* — Nadalje zazivamo Mariju,

* Koli goruće ljubi Marija, blažena majka božja, pobožnu djecu, koja ju djetinji štuju, kazat će vam životopis blaženoga Hermana Josipa. On se rodio u Kelnu na Rajni, po prilici prije sedam sto godinah. Roditelji bijahu mu s početka bogati, ali jim propade s nesrećnih tadanjih vremenah imetak malo po malo. S toga životario jim je sinčić kukavno za djetinstva; ali je podnosio nevolju strpljivo. Osobito je jur od malih noguh goruće ljubio i štovao blaženu djevicu. Neznajuć i čisto govoriti, molio bi Herman majku si rodjenu: da ga uči, kako bi se jutrom i večerom preporučao majki božjoj. Idué u učionu, svraćao se je uzput u crkvu, te tudier, kleknuv pred sliku Marijinu sa djetešcem Isusom u naručaju, pozdravio bi ju srdačno i zabrao pouzdan razgovor s njom i božanskim djetetom Isusom. Kao što diete majki, pripoviedao bi Herman Mariji svoju tugu i nevolju. Pripoviedao bi joj, što je naučio kod kuće i što će još danas naučiti; a zatim bi molio Isusa i Mariju, da ga blagoslove. Kada bi bilo razcvatena cvieća, nabrao bi ga Herman, pa ponio u crkvu i metnuo pred sliku Marijinu, časteć ju cviećem. Zatim uzdignuo bi oči prama sliki, te iz dna duše vapio: »Kako li mi je drago, biti opet kod vas!« Jednoć dodje ranije i veseliji u crkvu. Bješe naime dobio na poklon jabuku, pa zato ju brže bolje donio u crkvu; ovdje ju ponudio majki božjoj, te ju stao djetinji i goruće moliti: da primi od njega jabuku. Pa sbilja, pruži bo-

jer nam Marija može svojim zagovorom najviše pomoći kod Boga. — Da uzmognemo ocieniti moć zagovora Marijina kod Boga, valja nam se opet sjetiti na njezinu čast i zasluge. Što li će moći Bog uzkratiti Mariji, kada ga ona moli, budué ju uzvisio na toliki stepen časti i milosti? Što li ćemo reći, uzevši u obzir uzki i nježni savez ljubavi, koji veže Mariju s njezinim božanskim sinom za vieke? Doista, d. d., ako nas bude zagovarala Marija kod svoga sina, neće joj sin uzkratiti išta, što je spasonosno po nas. Sjećate li se, što se dogodilo na svatbi u Kani? Isusu nebješe još došlo doba, čudesa tvoriti. Ali ga bješe Marija zamolila, pa prije, nego li bi Isus obećao pomoć, znadijaše Marija, da će biti uslišana, pa zato zapovjedi slugam: »Štogod vam bude rekao, činite.« Iv. 2, 5. U kolikoj je Marija milosti kod Boga; toliko je dobra, ljubezna i milostiva prama nam biednim ljudem! Ona je majka, puna ljubavi. Zapišite si d. d. duboko u srce: Marija, majka božja i vaša je majka; Marija ljubi nježnom, materinskom ljubavlju svoje božansko djetešce; a ljubi i vas nježnom ljubavlju kao majka. Kada se je dostojao Isus postati našim bratom, udielio nam je i milost, biti djecom preljubljene njegove majke, Marije. Česa da se dakle bojimo još? Ne samo da nam je Bog postao bratom i odkupiteljem, nego nam daje ovaj odkupitelj, — kojega bismo se mogli radi griehah bojati, — Mariju, svoju majku, da nam bude posrednicom i majkom. Zato netreba se ijedan griešnik bojati više, kada se odluči k Bogu vratiti; jer utičuć se Mariji pod obrambu, netreba mu se bojati sudca, buduć ona nesudi ikoga; nego je majka i utočište svih skrušenih griešnikah, — ona je sama milost i milosrdje. Što vam govorim ovdje d. d. o moći, zagovoru i dobroti Marijinoj, nije izmišljotina; nego je prava istina, potvrdjena tisuću i tisuću putah; a i danas se potvrdjuje. Upravo nije moći izbrojiti, koliko je putah Marija ljudem u pomoć pritekla, kada su ju zazvali. Da bi se natiskala tisuća knjigah, debelih kao misna knjiga, nebi mogli stati u nje svi ovakovi dogodjaji. Marija je priticala u pomoć kršćanom vazda i po svih krajevih. Niti je samo u duševnih nevoljah Ma-

gorodičina slika ruku i primi ljubezno jabuku. Od ovoga časa ukazivala se je majka božja sve milostivijom malomu Hermanu i brinjaše se materinski za njega. (Sr. njegov životopis pisan od njegova vrstnjaka kod Bolandistah 7. travnja).

*

rija ljudem u pomoć priticala; nego i u svakojakih tjelovnih. Tko će pobrojiti blažene, koji su po Mariji sačuvali svoju nevinost? Koliko imade spisah, gdje se pripovieda o griešnicih i griešnicah, o kojih se mislilo, da su sigurno propali; pa su se ipak obratili po zagovoru Marijinu?* Neće se prevariti, tko se pouzda u Mariju. Ona će ga braniti u svih nevoljah i u pomoć mu priteći u svih pogibeljih; od nje će dobiti, štogod mu uztreba za spasenje. Pun ovoga pouzdanja govori veliki štovatelj Marijin, sveti Bernard: »Dječice, u Mariju se uzdam najviše: na nju oslanjam svoje ufanje.«

Sada ste dakle učila: kako je dobro i spasonosno štovati i zazivati svece, koji su kod Boga u nebu i s njim kraljuju; a navlastito Mariju, kraljicu angjelah i svih svetacah. A sada pitamo: da li je pravo, po katoličkom običaju štovati slike i moći svetacah? Na to odgovara katekizam:

* U gradu njekom na Rajni življaše prije njekoliko godinah posve bezbožna krčmarica. Za prevrata pokazivala je, da su joj po volji strahote onoga vieka; a čuvši, da je koji kralj svrgnut s priestola, ili koji svećenik ili vieran činovnik pogubljen, od srca se je veselila. Iza takova opaka života, dodje na samrt. O molitvi ili kakvoj drugoj pobožnosti, a kamo li izpoviedi, nesmjede itko i prosloviti. Imala je sestrićnu, koja joj je češće dolazila u pohode i u brigi bila radi duše tetine; ali joj s početka nesmjede i spomenuti molitvu. No dolazeć često u pohode, marljivo dvoreć i bdijuć po noći, dodje sestrićna malko u volju teti. U njeke reče sestrićna teti: »Teto, nuder ja ću ti naprvo moliti, — samo: »zdravo Marijo«; »a ti moli za mnom.“ Nego se teta malo nepomami na ove rieči. Dolazeć i nadalje u pohode, moljaše sestrićna opetovano tetu, da za njom moli: zdravo Marijo. Napokon, odgovori teta ipak: »Ako ti je upravo volja tako brbljati preda mnom; a ti brbljaj de!« Sestrićna klekne s mjesta od veselja, te uzme moliti njekoliko putah: »Zdravo Marijo.« — Sutradan zamoli opet, da joj dopusti teta moliti, pa kada bi joj dopustila, izmoli jednu desetinu krunice. Ali bolestna teta i usta neotvori. Treći se dan sbude opet tako. Možete si i sama misliti, da je sestrićna za ove bolesti mnogo za tetu molila, — što kod kuće, što u crkvi. Došav sestrićna četvrti dan teti u pohode, reče joj teta: da želi nanovo učiti: zdravo Marijo; jerbo je već odavna zaboravila. Peti dan zamoli teta, da joj sestrićna dade krunicu. Na to se opet svrati milost božja u srce krčmarici i dovedu joj svećenika. Šesti se dan skrušeno izpovjedi, primi svetu popútbinu i svetu pomast. Sada reče sestrićni: »Čini mi se, da sam posve zdrava, mogu ustati. Ah, kako sam lagana i vesela.« Ali nemogaše se dići, buduć na smrt bolestna. Bijaše lagana i vesela, što je stresla s duše breme griehah. Skoro neprestance moljaše odsele krunicu sa sestrićnom; a iste noći izdahnu.

Pravo je doista štovati takodjer slike Isusa i svetacah.

Djetetu, koje štuje i ljubi roditelje, drago je imati sliku roditeljah i diete štuje ovu sliku. Tako radi i prijatelj slikom svoga prijatelja, podložnik slikom svoga vladara. A štujući sliku, štujete li možebit mast, (boju), artiju ili drvo, od česa je slika? Doista neštujete. Istina, može vam biti po volji liepa mast; ali neštujete i neljubite išto na sliki; nego li onoga, tko je naslikan. Štujući dakle sliku Isusa, blažene djevice ili drugih svetacah po crkvah, žrtvenicih, ili kućah; štujemo one, koji su naslikani. Onomadne sam vam kazivao: kako je ljuto kaznio Bog pogrditelje propela (str. 72.); a znadete takodjer, da Bog nije kaznio pogrditelje radi toga, što su pogrdili drvo, od česa je propelo napravljeno; nego zato, što su pogrdili Isusa, kojega je propelo prédstavljalo. Kako dakle pogrdjujuć tko sliku, pogrdjuje osobu, koja je naslikana, tako i štujući sliku Isusa ili kojega sveca, štujemo samoga Isusa ili sveca. Zato je sveudilj učila katolička crkva: da smo dužni štovati slike Isusa i svetacah i zabranjuje pogrditi je. A ovaj su nauk vazda i obdržavali vjernici. Kada su dakle prije jedanajst sto godinah bezbožni carevi u Carigradu izdali zapovied, da se imadu ukloniti iz crkvah i kućah sva propela i slike, te zabranili pod najstrožiju kaznu, nadalje štovati je; našlo se je mnogo tisućah kršćanah, koji su radje poginuli u tamnici, ili u zatočju podnosili grozovite muke, nego li se pokoravili ovoj bezbožnoj zapoviedi. — A zar nije zabranio Bog u starom zakonu: iztesati si sliku? Zabranio je, istina; ali je i dodao: da joj se klanja, kako su radili krivobožci i danas rade; a kršćanin katolik neradi. Ali kleče ipak katolici pred propelom. Kleče dakako; ali se neklanjaju sliki od drva kano Bogu, nego se klanjaju onomu, tko je naslikan.* Tako klečimo i pred slikami blažene djevice ili svetacah, ne da se klanjamo slikam kano Bogu, nego da ukažemo čast samoj Mariji ili kojemu svecu. — Zlobna je kleveta potvarati nas katolike, da se klanjamo slikam kano Bogu, ili da se nadamo od slikah po-

* Liepo i valjano suzbila je njeka čestita gospodja, katolikinja, muža nadri-naobražena i prosvjetljena. Ovaj nadriprosvjetljenik zateče jednoć onu gospodju, klečeć na polju pred propelom. »Ali, kažiderte mi, draga gospodjo: tko će se pametan klanjati drvenomu Bogu«? »Ja ne,“ odgovori gospodja, — »pred drvenim klečim; a klanjam se onomu u nebu.“

moći. Ovu su potvoru izmislili neprijatelji naše vjere, te ju uzprkos očitomu nauku crkve i danas ponavljaju i šire. Neimajući, čim bi inače napadali katolički nauk, izvraćaju ga i namiću crkvi nauk, kojega se ona s daleka zazire. Katolička je crkva svoj prastari nauk u saboru tridentskom svečano i razgovjetno proglasila. „Slike Isusa, djevice i bogorodice“ (govori crkva) „i drugih svetacah, imadu se navlastito po crkvah držati i uzdržavati, te jim se pristojna čast i štovanje ukazivati; ne, kano da bi tko vjerovao: da ima u njih **što božanstvena** ili **kakova sila**, radi česa je štujemo, ili da se može od njih što izmoliti, ili da se od njih tko nječemu nada, kako su njekoć radili krivobožci, koji su se ufali u svoje kumire; nego, jerbo čast, koju njim ukazujemo, ide pralike, na slikah naslikane: tako, da cjelivajući slike, odkrivajući pred njimi glavu i klečeći, Isusu se klanjamo; a svece, na slikah naslikane, častimo. (Sj. 25.) Ovaj je nauk proglašen jur tisuću godinah prije (god. 787.) na obćem crkvenom saboru, nicejskom drugom. Ovaj je sabor odobrio takodjer prastari, bogoljubni običaj: ukazivati čast slikam, križu i evangjelju, kadeći je tamjanom i paleći svieće pred njimi.*

Ali ne samo radi štovanja Isusa i svetacah, nego i s drugih razlogah, vladaše od pamtivieka običaj: kititi svetimi slikami crkve, pače i podzemnice, gdje su se sabirali prvi kršćani na službu božju. Slike, toli mastne, koli rezane, predočuju nam najznamenitije dogodjaje staroga i novoga zakona; a navlastito život, muku i smrt božanskoga odkupitelja i kriepostne primjere svetacah. Možete se sama osvjedočiti, koliko lakše može čovjek razmatrati i u pameti držati dogodjaje i tajne naše svete vjere, kada mu se na sliki predoče. A možete i po sebi znati, da se

* Budući nepobitna istina, da su ljudi po gdjekojih mjestih mnogo putah izvanrednu pomoć izprosili od Boga; zato se zove slika blažene djevice, ili kojega drugoga sveca, koja se po tih mjestih navlastito štuje, „milostna“ ili „čudotvorna“ slika. A svaki katolik znade, da se nazivajući ovakove slike milostnimi ili čudotvornimi, tvorena čudesa ili dobivene milosti, nepripisuju sámoj sliki. Sigurno nemisli, nemoli itko ovako: „Udieli mi sliko, što te molim! Fala ti drvo ili mramore, što sam ozdravio!“ Ovako piše protestant, — učena glava (Leibnic), koji je jako dobro znao katolički nauk i običaje. Molitva pred slikom ide vazda sveca u nebu, koji je naslikan. Govoreći dakle: „milostna“ ili čudotvorna slika, neimamo drugo na pameti, nego da je Bog pobožnim štovateljem ovih slikah podielio gdjekoje milosti i blagodati; pa stoga da se i mi nadamo dobaviti molitvom ovakvih milostih i blagodatih.

slikami promiče znatno pobožnost i kršćanski život. Koliko je griešnikah proplakalo od žalosti, motreći samo propelo! A koliko se je nevoljnikah okriepilo i utješilo, te dragovoljno dalo u božju volju, motreći propelo! A komu da se nedade na žao, motreći božansko djetešce Isusa, u jaslicah na slami, ili motreći spasitelja svezana užeti, krvlju oblivena, od lupežah pradena, gdje nosi na ramenu težki križ na brdo Kalvariju? Pravo ima dakle sveti sabor tridentski, učeći: da su svete slike od velike koristi, pobudjujući nas na pobožnost i nukajući nas, da falimo Bogu i njega ljubimo.*

Uza štovanje svetacah i njihovih slikah ide i štovanje **moćih** (ostanakah svetacah ili **relikviah**). Tako je vazda držala katolička crkva. Ovaj je nauk jur prije tisuću godinah proglašen svečano na drugom nicejskom crkvenom saboru; a i sabor ga je tridentski nanovo potvrdio i protivni nauk jednoglasno osudio. — Rieč „relikvia“ latinska je; a po naški znamenuje „ostanak;“ ili, kako se obično zove „svete moći.“ Govoreći pako o svetih moćih ruzumievamo sve, što je za života, pripadalo kojemu svecu, te je bi reć, po njem posvećeno; dakle ponajprije svete kosti, zatim opravu, mučila i druge sprave. Težko ćemo se osvjedočiti o ikojoj drugoj starinskoj istini tako sigurno, kako se možemo osvjedočiti: da su kršćani od pamtivieka veoma štovali i častili svete moći. Neda se kazati: koliko su kršćani trošili novacah, koliko prevalili pogibeljih, dok bi se dobavili moćih kojega mučenika, te je sahranili u dragociene skrinjice, ili jim umočili rubce u krv,

* Sveta **Margareta**, kašnje kraljica škotska, motreći kao diete od četiri godine, propelo, — upita si stariju sestru: kakova je to slika? Sestra joj razloži: da se ova slika zove propelo i da nam predstavlja dragoga Isusa, kako je nemilo i bolno umro za nas na križu. Mala kneginja promatraše, roneć suze, dragoga Isusa, pruži zatim ruke, te cjelivajući pobožno propelo, pritisnu si ga na nježne grudi i reče tronuto: „Dragi, siromašni moj Isuse! odsele ću biti sasvim tvoja!“ Što reče, neporeče. Margareti bijaše odsele najviše u volji: motriti razpetoga Isusa. Uza to se je trsila, njemu propetu na križu, slična postati. A kako se je trsila? Ponajprije podnosila je križe i nevolje, koje bi joj Bog poslao, ili pripustio od zlih ljudih, ne samo trpljivo, nego veselo i ljubezno. Osim toga primila je i podnosila dragovoljno mnoge i težke nevolje. Tako je uztrajala noseć križ Isusov do smrti. Jer boreć se već smrću i držeć križ u rukuh, stiže joj glas: da joj je muž na vojski iz potaje poginuo; a ona poljubi križ i stade faliti spasitelju, što joj je još prije smrti poslao ovu nevolju, ta može još bolje pokoru činiti za svoje griehe. Na to izdahne pokojno. (Lohner, knjižn.)

iztočenu za svetu vjeru. A što je sklonulo kršćane na toliko štovanje? Prirodjeni čovjeku nagon: da mu je dragocieno sve, što je njekoć pripadalo za života milomu nam čeljadetu, dragomu ocu, ljubeznoj majki, cienjenomu prijatelju. Trupla (lješine) kraljevah mažu se po smrti dragomašću; ljudi se otimaju za njihovo srce, za kovrčice od vlasih glasovitih muževah. Pa tko bi jim pametan zamjerio? A kud i kamo više razlogah imademo mi kršćani, štovati svete moći. Ove razloge, po nauku sabora tridentskoga, izbraja katekizam.

Moći (ili relikvie) svetacah štujemo zato:

1) jer su njihova tjelesa bila hram Duha svetoga, te će jednoć uzkrsnuti na vječnu slavu. — Razlažuć nauk o duhu svetom i obćinstvu svetih, učila ste jur: da su duše pravedničke članovi jednoga tiela Isusa i hram duha svetoga (sv. 1. str.283. s. i 340. s.); a da su i t j e l e s a pravednička članovi tiela Isusa i hram duha svetoga, razabiremo dovoljno iz riečih apoštolovih (Korint. 1. l. 6, 15. 19): „Zar neznate, da su vam tjelesa članovi Hristovi.... da su vam članovi hram duha svetoga, koji je u vas?“ Osim toga, bit će i tjelesa svetacah jednoć s dušom proslavljena, kao što ste učila, kada je razlagan jedanajsti članak vjere o uzkrsnuću tjelesah, jer su pripomagala duši, tvoreći dobro; a zato će je i uzkrisiti Bog, pravedni sudac.

Nije li dakle posve pravedno: štovati tjelesa svetacah? Neima li pravo katolička crkva, štujuć jur sada tjelesa, koja će jednoć Isus, nagradjujuć jim zasluge, zaodjeti opravom slave, okruniti neumrlošću i proslaviti na očigled svim stvorovom?*

---

* Bogu se je svidjelo mnogo putah, jur na ovom svietu, mrtva trupla svojih slugah i službenicah proslaviti neobičnim mirisom, ili svjetlom, ili pače neraztlivošću. Izmedju mnogih dogodjajah pripoviedat ću vam jedan: „U talijanskom gradu Bolonji“ piše Alban Stolz u svojem žiću svetacah 9. ožujka, „imade crkva uza samostan Klarinjankah. U ovoj crkvi imade žrtvenik; a sried žrtvenika sjedi u staklenoj ogradi čeljade, mrko obučeno; lice, ruke i noge se vide; a čini ti se, da su zdrave kao u živa čovjeka, premda su malo pobliedile. Ovo je čeljade pravo truplo svete K a t e (bolonjske), do danas neraztljivo, premda imade jur četir sto godinah, odkada je Kata umrla. Umrla je 9. ožujka 1463.

Još će vam više udariti ovo sveudiljno čudo u oči, kojim Bog čuva toliko vjekovah neraztlivo sveto truplo vierne si službenice, kada vam napomenem njekoje dogodjaje, tičuće se pokopa. izkapanja i javnoga izloženja ovoga svetoga tiela. Ovi su dogodjaji crpljeni iz isti-

2) jer je Bog više putah ovimi tjelesi čudesa tvorio. — Sveto pismo, a i crkveni oci svjedoče nam, da je Bog svetimi moćmi često čudesa tvorio. Čitati je u četvrtoj knjigi kraljevah (13, 21.): „Dotaknuv se,“ čovjek, koga su Izrajelci pokopali, ali spazivši moabitske razbojnike, brže bolje bacili u grob Elizeja proroka, „kostih Elizeja proroka, oživi i diže se na noge.“ A o svetom Pavlu pripoviedaju djela apoštolska (19, 12.) „da su mu otarke i pojase metali na bolestnike: bolesti su pako ginule; a zli dusi izlazili. Sveti crkveni oci: Epifanij, Basilij, Grgur Nazianski, Ambrozij, Augustin i mnogi drugi, pripoviedaju o čudesih, koja su se dogodila po svetih moćih, kano o nječem posve običnu. „Dan na dan dogadjaju se ovakva čudesa,“ kaže sveti Zlatoustnik (knj. proti neznabožcem). — „Gospodin Isus“ piše sveti Ivan Damaščanin (knj. 4. gl. 6. o pravoj vjeri); a uzanj pristaje drugi sabor nicejski „Gospodin Isus otvorio nam je u svetih moćih vrela spasa, odkuda nam izviraju mnoge blagodati.... bolestnici ozdrav-

---

nitih izvješćah, izmedju koji je jedno spisala Iluminata Bembi, koja je mnogo godinah drugovala sa sveticom; a kašnje bila glavaricom u istom samostanu. Ovo se izvješće čuva i danas u pomenutom samostanu. Za čudo je, što je ovo truplo neraztlivo do danas ostalo i što s j e d i. Premda je sveta Kata jur za života bila na glasu svetica i tielo joj odmah po smrti izvanredno porumenilo i ugodno mirišalo, skupa s uvoji; ipak su ju sirotice koludrice po običaju dale sahranit i zemljom zasut. Tielo niti bijaše u lies metnuto, nego samo pokriveno suknom i daskom. Tek, pošto bi tielo i iz zasuta groba miris sipalo i mnogo bolestnikah uza grob ozdravilo, odlučeno bude 18 danah poslje smrti svetice, otvoriti grob; pa iznieti tielo na vidjelo, ako nebude sprhnulo. Tako se dogodi. Iza stroge iztrage dozvoli crkvena oblast, da se metne truplo javno na odar, te ga uzmogne svatko gledati. S bliza i s daleka stane grnuti narod na čudo, što je Bog tielo svetice sačuvao čitavo i neraztlivo. — Napomenuo sam, da je čudo, što svetica s j e d i kano živa. S početka bilo je položeno tielo svetice na odru, premda je bilo gibko, kano da je živa. Ali to bijaše malko nepriličnо. Koludrice dadu s toga napraviti liep stolac, odlučivši: sveto tielo posaditi na stolac. No prifativši se koludrice posla i odlučivši sveto tielo posaditi na stolac, ukoči se iznenada i odrveni tielo, koje bijaše prije posve gibko. Srećom dodje glavarici, bi reć s neba, misao u glavu. Iluminata Bembi, za onda glavaricom samostana, domisli se, kako je sveta Kata za života vazda pokorna bila; pa zato se pouzda, da će i poslje smrti slušati. S toga, kleknuv smjerno pred sveto tielo, zapovjedi mu: da sjedne, od svete pokornosti, dragovoljno na stolac, koji su joj poklonile sestre. S mjesta posadi se sveto tielo, kano da je nanovo oživjelo, dragovoljno na stolac; gdje i danas sjedi sigurno, pravno i pristojno, kano da je živo.

ljuju, sliepci progledavaju, gubavci se čiste, napasti i nevolje ginu. Svaki dobar dar dolazi nam od oca svjetlah, po njih, ako inače pouzdane vjere molimo.« Ovakova čudesa nisu se samo dogadjala prvih vjekovah crkvenih, nego vazda; a i danas se dogadjaju po mnogih mjestih, gdje se čuvaju svete moći i pobožno štuju.* Upravo su mnoga i izvanredna čudesa, kojimi Bog sveudilj potvrdjuje štovanje svetih moćih; s toga se ovo štovanje sve jačje pobudjuje i sve dalje širi. Odtuda polazi, što je narod kršćanski, kako nam svjedoči crkvena povjestnica, s bliza i s daleka hodočastio ka grobovom svetacah, što je prenos, u zlato i svilu umotanih jim kostih, bio pravi veleslavni provod (triumf), praćen od velikašah i kraljevah, od crkvenih glavarah i nebrojenoga naroda uza molitvu i crkvene slavospjeve.

Opomena.

Komu čast, — čast! Svecem u nebu pripada čast; jer su sveci prijatelji i ljubimci božji, Bog jih je častio već za života na zemlji; a sada jih časti kud i kamo više na nebu. Štujte dakle dostojno svece, slavnu si braću u nebu; štujte slike i moći svetacah; obilazite marljivo, pobožno i pouzdano, navlastito po njihovih blagdanih, crkve i svetišta, gdje se naročito slave. Štujte ponajprije svoje imenjake i imenjače, koji su vam dani na svetom krstu, da vas štite, zagovaraju i primjerom vam prednjače kršćanskoga života. Štujte nadalje zaštitnike svoje biskupije i svoje župe. Ponajprije pako štujte preblaženu djevicu Mariju i svetoga Josipa. Sveti je Josip osobito drag i mio djetetu Isusu, jer mu je bio odhraniteljem; a Mariji, jer joj bio zaručnikom i zaštitnikom. Ako vam je moguće, nabavite si za sobu, gdje obdan stanujete, ili gdje spavate, uza propelo sliku blažene djevice; zatim sliku svetoga

* Tkogod se lati spisah o proglašenju blaženikah ili svetacah, ili uzme čitati mnoga i obširna djela Bolandistah, te razabirati nebrojena i nedvojbenimi svjedočanstvi potvrdjena i u ovih knjigah pobilježena čudesa, morat će pristati uza rieči Görresove: »da je istinost ovih čudesah potvrdjena najstrožijimi i najtemeljitijimi svjedočanstvi, što se ikada mogu zahtjevati u čovječjih poslovih, ili se čovječjimi silami mogu dobaviti; — nepriznati ova svjedočanstva, ili ono, što dokazuju zabaciti kao laž i prevaru, reći će: odreći se sasvim istine i mogućnosti: ova čudesa pronaći i potvrditi.« Mystik. sv. 2. predgovor.

Josipa i svoga imenjaka ili imenjače. U jutro, čim se prenete iza sna, pozdravite Mariju, moleći jednu: »zdravu Mariju;“ zatim svetoga Josipa, svoga imenjaka ili imanjaču, ter angjela si čuvara, kakovom molitvicom. Svakoga sveca, kakogod mu bilo ime, možete ovako po prilici zazivati:

Sveti I . . .
Zaštitnikom ti nam budi,
Tam' gdje Višnji strogo sudi.
U nemoći
Ti priskoči
Da nam bud' Bog u pomoći.
ili:
Izprosi mi to pri Bogu,
Da te sliedit vazda mogu.

A da vam bude štovanje svetacah podpuno, trsite se nasljedovati jim krieposti; inače mogao bi vam kazati sveti imenjak, što je njekoć kazao Aleksander veliki, vojniku, koji je nosio ime Aleksander; a bio strašljivica: „Ili se nezovi mojim imenom, ili pokaži, da si vriedan ovoga imena.« A da uzmognete nasljedovati primjer svetacah, morate se upoznati s njimi, čitajući marljivo i ozbiljno njihove životopise. Kako li je liepo i koristno, kada se po nedjeljah i blagdanih, po zimi večerom, saberu djeca i roditelji u sobu; pa čita koje diete životopis sveca onoga dana; a zatim povedu rieč ob onom, što je čitano, te se medjusobno zabavljaju duhom i srcem. Sjećajući se primjera kojega sveca, pobudjuje se kršćanin na dobro i uztrajnost u borbi proti zlu. Kada iznemogne i duhom klone, obdržavajuć zapoviedi božje, govori sa svetim Augustinom: Kada su mogli ovi i ove, zašto nebih mogao i ja? Nadalje uzdajući se u zagovor svetacah, odoljet ćete napastim i Bogu stalno služiti, pa se jednoć radostno sastati sa sveci u nebu.

Druga zapovied božja.

Druga zapovied božja zabranjuje onesvetiti ime božje: 1) nedostojnim izgovaranjem, 2) psovanjem Boga; 3) griešnom zakletvom i kletvom; 4) prekršenjem zavjeta.

Boga nemožemo dostojno štovati, kako zapovieda prva zapovied, ako onesvećujemo njegovo ime; jer tko

onesvećuje ime božje, onesvećuje samoga Boga. Zato nam je dao Bog i drugu zapovied, koja zabranjuje onesvetiti njegovo ime. A kako se pogrdjujuć svece i Bogu posvećene stvari, pogrdjuje sam Bog (str. 71. s.); tako se može i onesvećujuć imena svetacah ili Bogu posvećenih stvarih, onesvetiti sámo ime božje. Zato zabranjujuć onesvetiti ime božje, zabranjuje se onesvetiti takodjer imena svetacah ili svetih stvarih. Medju ove stvari broje se n. p. sveti križ, sveta otajstva, nebo itd.

Ime se božje nedostojno izgovara, kada se ime božje ili ime svetih stvarih izgovara u šali, ili srditosti, ili samo od navade.

Imade ljudih, kojim je prošlo u navadu: govoriti kod svake malenkosti ili uzdisati »Bože, Bože!« »Jezus, Marija!« itd. Ako li zapitaš ove ljude: zašto tako govore, odvratit će: da nemisle zlo; nego da govore samo, što jim na jezik dodje, — od navade. Buduć dakle, da nemisle zlo, niti hoće zloradice uvrediti Boga, nije jim ova navada težki grieh; ali je ipak zla navada, koje se valja riešiti. Tko li da se usudi: izgovarati lahkoumno i bez ikakva straha i poštenja presveto i veličanstveno ime božje? »Gospodin« govori sveto pismo (2. Mojs. 20, 7.) »neće držati nevinim onoga, koji izgovori u prazno ime gospodina, Boga svoga.“ Još je gorje i nedostojnije, kada tko šalu sbija ovakvimi svetimi imeni, ili riečmi svetoga pisma; ili kada tko ljut i srdit stane govoriti: „Jezus Marija.« Ako bi si tko hotio ljutost i srčbu ugasiti, izgovarajuć ova sveta imena, — što se ipak nemože lahko misliti o vjernih kršćanih, — tim bi njekim načinom i Boga psovao.

Psovati Boga reći će: porugljivo govoriti o Bogu, o svecih ili o svetih stvarih. To se zove i kletva.

Psovka je reći: „Bog je nepravedan, nemio; Bog me kazni prekomjerno,« ili: „Bog je na me zaboravio.“ — Ili: „Kud bi dopao Bog, da misli na sve, što je na svietu?“ Ove su rieči po sebi težki grieh, jer se njimi taje savršenstva božja, — božja pravednost, dobrota i mudrost. No ipak je ponješto manji grieh, kada tko govori ovako više nesmotreno i bezumno; nego li zlobno. — Griehota je pako velika, niti se dade izpričati, kada tko

zlobno i od objesti govori, pogrdno o Bogu, ili mu se na očigled ruga. »Neima veće grehote,“ govori sveti crkveni učitelj Jeronim „od ove psovke.« Tko tako govori, govori pakleno, posudjuje jezik svoj vragu, kojemu nije išta milije, nego li gasiti si ljutost i bjesnoću psovkami. „Dà, ovaj je,“ piše sveti Alfonz Liguori, biskup, »ovaj je gorji od vraga u paklu: vrag psuje Boga, jer ga Bog kazni; ali ovaj ga psuje, gdje mu samo dobro dieli.“ — Nadalje psovka je: rugati se svecem, svetoj misi, svetim otajstvom, vjeri i katoličkoj crkvi, ili njezinu vrhovnomu glavaru, svetomu ocu, namjestniku Isusovu na zemlji.* Grieh je tim veći, čim je svetija osoba ili stvar, koja se meće na ruglo, čim je ljuća pogrda, te čim se odtud leže veća smutnja. — Kako je moći Boga samo srcem faliti, bez ikakve rieči; tako je moći i psovati Boga samo srcem, „kada bi naime,“ kako uči katekizam, »tkogod svojevoljno pogrdno mislio o Bogu ili svecih,“ premda nebi pokazao riečmi ili znamenji, što misli.

Kakova je strašna i nemila grehota, psovka; možete razabrati odtuda, što je Bog jur na ovóm svietu strahovito kaznio psovače. Senaherib, kralj asirski, ponosit svojom vojskom, — opsova Boga, te zapovjedi Izrajelcem, da mu predadu Jeruzalem, jer jih i onako nemože osloboditi Bog izrajelski. „Radi ove psovke pogubi angjeo gospodnji u taboru asirskom 185,000 momakah jedne noći; a Senaherib sam, vrativ se sramotno kući, bude pogubljen od rodjenih si sinovah.“ (4. kr. gl. 18. i 19.) Ovo je jedan izmedju mnogih dogodjajah, koji su pobilježeni u povjestnici. A dalo bi se takovih dogodjajah pripoviedati i iz novijega vieka.** Ali

* Njeki gospodin iz Francevile (u Napuljskoj) nadjenuo si psu ime „Pio IX.« — na ruglo svetomu ocu. Polovinom srpnja god. 1864. bijaše ovaj gospodin sam u sobi sa psom, igraše se s njim, učaše ga pravno stajati, hodati, palicu držati, kao što vojnici drže puške itd. Uzgredce je udarao sveudilj pogrdno i bezbožno na svetoga oca. Ali gle! iznenada neće pas više da sluša; stane biesniti kano ris, skoči gospodaru za vrat, te s mjesta se otisne o bieg. Nesrećnik gospodar, ugrižen u zatiljku, sruši se krvav na tle, te počme, koliko mu se dalo, zvati ljude u pomoć. Gospodja i sinovi mu čuju, slete se odasvuda, te ga zateku na smrt ranjena u sobi. Jedva bješe ranjenik smogao toliko jakosti, da je izpripovjedio žalostnoj obitelji: kako je rane dopao; a domala umre bez ikakve utjehe svete vjere.

** Godine 1866. početkom velikoga tjedna, kako pripoviedaju javni listovi, sbio se je takav dogodjaj u Somerajnu, na magjarskom otoku Čalokezu. Mlad čovjek, trideset mu godinah, razljutiv se, pogrdi si

budi vam dosta, znati: da je Bog u starom zakonu dao smrću kazniti ovu griehotu. „Tko opsuje ime gospodnje, da smrću umre; neka ga kamenuje sva obćina, bio domaćin ili inostranac.“ 3. Mojs. 24, 16. Ovu je zapovied dao Bog po Mojsiji proglasiti svemu narodu. Ciela obćina neka kamenuje psovača, da pokažu svi odurnost nad tolikom griehotom, te da ju netrpe medju sobom. Sigurno je vriedan veće kazne kršćanin, kada psuje, nego li židov; jerbo je kršćanin primio kud i kamo više milostih i blagodatih od Boga. Zato govori pomenuti svoti Liguori: „Nedokučujem, kako da se neotvori zemlja kod svake psovke i neproždere onoga, tko psuje.“ A to bi se sigurno i dogodilo, da nije Bog neizmjerno milostiv i milosrdan, te nebi zatezao kaznom, pružajuć griešniku vrieme, da se pokaje i pokoru čini.

Zakleti se ili priseći, reći će: zvati sveznajućega Boga za svjedoka, da se istina govori, ili da će se obećanje držati.

Tko govori nješto, pa zove Boga za svjedoka, da potvrdi istinu svoga govora, taj se zaklinje ili priseže. Tko obeća nješto drugomu, pa zove Boga za svjedoka ili sudca, da potvrdi istinu svoga obećanja i taj se zaklinje ili priseže. Da se uzmogne kazati o komu: da se zaklinje ili priseže, treba dakle: da ima volju Boga za svjedoka zvati i da svoju volju očituje budi riečmi, budi znamenji, - odkuda se dade razabrati, da ima volju Boga za svjedoka zvati. Ovakove su rieči obično: »Boga mi, istina je;« „Bog mi je svjedok, da je istina,“ »Bog me ubio, ako nije istina.« »Tako mi Boga“! Niti je od potrebe izrikom Boga zazvati. — Nadalje zaklinje se ili priseže i onaj: tko zaziva nebo, svetotajstva, križ, evangjelje. Jer spasitelj govori: „Tko se zaklinje crkvom, zaklinje se onim, tko stanuje u crkvi; a tko se zaklinje nebom, zaklinje se priestolom božjim i onim, tko sjedi na njem.“ Mat. 23, 21. 22. Imade ljudih, koji misle: da nije

udovu majku; a kada bi ga majka opomenula na četvrtu zapovied božju, opsova nemila Boga. Ali s mjesta ga snadje i kazna božja; jer tek što bi psovku izrigao bio, zaniemi. Istina, radi i danas; a i razumije, što tko oko njega govori; ali — govoriti mu se neda, te mora rukama upirat, ili glavom klimati, kada što hoće komu saobćiti.

griehota zazivati Boga za svjedoka, ako se nezaziva na sudu; niti da valja na sudu zakletva ili prisega, ako neima propela i uzanj s lieva i desna po jedne goruće svieće. Ovi se ljuto varaju. Bolje bi istina bilo, da se nezaklinju ljudi inače, nego li na sudu; bolje bi istina bilo, da se i na sudu zaklinju samo svečano pred propelom i gorućima sviećama; ali moći se je zaklinjati i bez svečanosti, može se zaklinjati i izvan suda. Običaj pako govoriti „u istinu, tako je“ „vjeruj mi“ „tako mi poštenja« ili „bora mi,“ — nije zakletva, jer tudier se nezaziva Bog za svjedoka, niti izrikom, niti mučeći.

Vi ćete me pitati: je li se slobodno zaklinjati i je li od potrebe? Odgovaram vam: da bi svi ljudi vazda po duši govorili, kada kažu: da je što istina, ili da nije i da nebi itko sumnjao ob istini, kada mu drugi što govori ili obećaje, nebi bilo od potrebe zaklinjati se. Ali budući, da nisu svi ljudi iskreni; a kadšto je velika sumnja, da li je istina: što drugi govori ili obećaje, od potrebe je kadšto — zakleti se, dakle i slobodno. A zašto da nebude slobodno? Zakletvom pače, kada je valjana i uredna, štujemo Boga. Zazivajući Boga za svjedoka ili sudca, kada je od potrebe, izpoviedamo javno: da Bog sve znade, da je istinit, svet i pravedan; a tim doista štujemo Boga. Zato je i osudila crkva bludnju: da se nije slobodno ikada zakleti. Sveto pismo spominje: ne samo da su se zaklinjali sveti ljudi, nego i sam Bog, potvrdjujući istinu svoga govora ili obećanja. (Sravn. bibl. pov. str. 21. 73.) Zato i nekaže katekizam, da se onesvećuje ime božje zakletvami, nego griešnimi zakletvami.

Zakletva je grieh,

1) kada se tko zakune krivo ili u dvojbi. — Zakletva bi bila grieh, kada bi se tko zakleo, govoreć: Tako mi Boga, vidio sam, kada me je okrao susjed; premda ga nije vidio. Ovaj potvrdjuje zakletvom, da je nješto istina, premda znade, da nije istina. Zakletva bi bila nadalje grieh, kada bi tko nješto obećao, nemisleć držati, što je obećao. U dvojbi se zakune, tko nezna, je li upravo što istina, pa se ipak zakune, da je istina. Odtuda vidite, da ovaj ide u pogibelj znajuć i hotice: krivo se zakleti; pa u toliko grieši, kao i onaj, tko se i sbilja krivo

zakune. Kriva zakletva, iliti: — znajuć, zakletvom potvrditi neistinu, golema je griehota, drzovito onesvećenje imena božjega. Tko se krivo zakune, zove Boga, neizmjerno svetoga i istinitoga za svjedoka laži; zove Boga, da mu pomogne lagati; usudjuje se rugati Bogu, neizmjerno pravednomu sudcu. Kriva je zakletva tako strašna griehota, te su ju isti neznabožci brojili medju najgrozovitije zločine. Čovjek, imajući samo iskru straha božjega, drhće i štono rieč, ježi mu se koža, kada čuje, da se je tko krivo zakleo. — Bog se nemilo grozi nad ovakvim bezbožnjakom. „Prokletstvo mu," govori Gospodin, „došlo u kuću, tko se krivo zakune u moje ime i ostalo mu sried kuće i proždrlo ju i drvlje i kamenje." Zak. 5, 4. Neka drhće dakle, ne samo onaj, tko se mora zakleti, neka i ciela porodica, žena i djeca, neka pregore sve radje, nego li dopuste, da se budi i u dvojbi muž ili otac jim zakune.* Kako je ljuto kaznio Bog Sedeciju, kralja židovskoga, što je prekršio obećanje, za koje se zakleo, da će držati! Sedecija bješe se zavjerio zakletvom kralju Nabukodonozoru, pa je kašnje zakletvu slomio. »Tako mi života," reče Bog na usla proroka Ezekijela, „zakletvu, koju je prekršio, svalit ću mu na glavu (osvetit ću mu se). Odvest ću ga u Babilon i tamo ga sudit, radi zločina, kojim me je prezreo... Sried Babilona neka pogine." (Ezek. 17.) Tako se sbude. Nabukodonozor odvede kralja Sedeciju u roblje u Babilon, dade mu oči izkopat i tudier umre Sedecija. 4. kralj. 25.** Tko se krivo zakune, neuvriedi samo Boga; ne samo, da je okrutan porodici; nego je i veoma škodljiv po cieli rod čovječji. Zašto? Jer zlorabi i

* Posve je dakle pravo govorio siromašni otac, o kom pripovieda slavni Overberg, odgovorivši bogataru, kada ga je kušao novcem podmititi, da se krivo zakune: Okanite me se vašim novcem! Sve da i sbilja (kako kažete) poginem od glada i ljute brige, sa svoje kukavne petero djece; neću ipak da uvriedim Boga tako mrzkom griehotom. Ovim strašnim griehom nebih se biede riešio; nego bi mjesto malene, dopao velike za ovaj i drugi sviet.

** »Vestfälisches Oblt.« god. 1866. br. 103. piše o njekom dogodjaju, sbivšem se usljed krive zakletve, ovako: „Onomadne je obtužen u Chicago (sjevernoj Ameriki) muž, imenom Rosenchrist, radi kradje i na sud poveden. Uzprkos očevidnim dokazom, tajaše svoju krivnju, te uzdignuv desnu ruku prama nebu, stade se kleti: da mu Bog skončao jezik i s mjesta poginuo, ako je kriv. Ali jedva što bi izustio ove rieči, uzdrhta se i uzkoleba, te prije, nego li bi mu pomoć pritekla, pade mrtav. Lakše si je misliti, nego opisati užas okolo stojeće svjetine.

osujećuje ono (zakletvu), čim je ipak konačno moći saznati: da tko istinu govori, ili da će svoje obećanje držati. Tko se krivo zakune, potvrdi zakletvom laž, mjesto istine; a osim toga krivac je, što se zakletvi sve manje vjeruje. — Zakletva je grieh,

2) **kada se tko zakune bez potrebe ili drugoga na zakletvu nagovara.** — Slobodno se je zakleti, potvrdjujuć što važna; ali zakletva je posljednje svjedočanstvo, gdje neima ikakva drugoga svjedočanstva. Zakleti se, reći će: zvati Boga za svjedoka. Kada pako nije slobodno radi svake malenkosti zvati kralja za svjedoka, tim manje je slobodno, radi svake malenkosti zvati Boga za svjedoka. Imade mnogo ljudih, koji se često i lahkoumno zaklinjaju, a tim onesvećuju veličanstvo božje; drugi opet obećavajući, zazivaju ime božje nesmotreno; a tim dolaze u pogibelj, pogaziti ili prekršiti zakletvu. A kada nije slobodno zakleti se bez potrebe, nije takodjer slobodno drugoga na zakletvu nagovarati. — Zakletva je nadalje grieh,

3) **kada se tko zakune, da će učiniti kakovo zlo ili propustiti dobro.** — Zakletva bila bi grieh, kada bi se tko zakleo: da će se neprijatelju osvetiti (štono u nas rieč: neposvetio se, dok ti se neosvetio); jer bi se zakleo, da će učiniti zlo. Ovako se zaklelo 40 židovah, da neće jesti i piti, dok neubiju Pavla. Djel. apošt. 23, 12. Ovakva je zakletva očevidan grieh, niti je slobodno držati ovakovu zakletvu. Tko se zakune: zlo učiniti, grieši onaj trenutak, kada se zakune; grieši, kadagod svojevoljno odluči ili pokuša, ovu zakletvu izvesti; grieši, kada i sbilja održi ovu zakletvu. Kralj Irud bješe se zakleo bez potrebe Irudiadinoj kćeri: »Štogod zaišteš od mene, dat ću ti.« Mark. 6. Ova je zakletva bila nesmotrena, drzovita. Čim je pako zaiskala Irudiadina kći glavu Ivanovu, postala je zakletva ništetnom, te je Irud smrtno sgriešio, održav ju. — Sada ste valjda željna znati: kada je zakletva valjana, te se mora

Cili ljudi stajahu kao okamenjeni, ženskadija pade u nesviest; a njekoliko trenutakah nemogao itko pisnuti. Ljudi nemogahu vjerovati, da se je i sbilja tako dogodilo; ali čovjek ležaše mrtav svim na očigled i nedíže se; — znamenje, da je i sbilja istinit dogodjaj. Do mala razsu se glas ob ovom užasnom dogodjaju po susjedstvu, te se sgrnu odasvuda narod na čudo; niti je itko dvojio, da je ovdje ruka božja pravdu krojila.

držati. Prorok Jeremija kaže: »Zaklet ćeš se istinito, razborito i pravedno.“ Za što se dakle čovjek zakune, mora da bude istina; mora da bude zakletva drugo, — razborita t. j. mora čovjek prije promisliti, zašto i kako se zaklinje; napokon mora zakletva da bude — pravedna, t. j. mora da bude pravedno i dopušteno, za što se tko zaklinje, te nepriečiti dužnosti prama bližnjemu. Kada se tko pozove od zakonite oblašti na ovakovu zakletvu, ne samo, da mu je slobodno, nego upravo dužnost — zakleti se. Zato je i bludnjom proglasila katolička crka na kostničkom saboru, nauk: „da se nije slobodno zakleti, potvrdjujući čovječje ugovore i gradjanske čine.« — Napokon zakletva je grieh,

4) kada tko nedrži zakletvu, premda bi mogao. — Kada tko obeća drugomu nješto, pa se zakune, da će mu dati ili učiniti, što je obećao, dužan je izpuniti, što je obećao, ako samo može; inače grieši. Tko nedrži ovakovu zakletvu, a može ju držati, prekršio je zakletvu; a glede zloće i griehote ovakove zakletve valja isto, što sam malo prije rekao o krivoj zakletvi; budući da onaj, koji prekrši zakletvu, onesvećuje ime božje, te škodi ne samo bližnjemu, nego i samu sebi, kao i onaj, koji se krivo zakune. — To je rečeno dakako samo onda, kada može tko držati zakletvu, pa nedrži. Dogodi se ipak kadšto, da nemože tko držati obećanje, za koje se je zakleo. Ove vam dogodjaje nemogu sve izbrojiti. Kojim se čini, da nisu dužni držati ovakovu zakletvu, bit će najbolje, da se porazgovore s pobožnim i razboritim izpovjednikom i njegovu odluku prifate. Tako radite i vi u ovakovih prigodah.

Proklinjati reći će: zazivati zlo na sebe ili na drugoga, pri čem se često onesveti ime božje, a i druga sveta imena i stvari.

Proklinjati je drugo, nego zakleti se; pa ipak imade mnogo ljudih, koji misle: da su se zakleli, kada prokunu. Istina i u našem jeziku srodne su si rieči: »zakleti“ i „prokleti;« ako mjesto „zakleti“ neuzmemo rieč »prisesti.« Evo dakle razlike. Čovjek se zakune samo onda, kada ima odluku zakleti se. Tko se zakune, zove Boga za svjedoka ili sudca, da istinu govori, ili iskreno što obećaje. Tko pako prokune, nemože odoljeti zlovolji ili srčbi;

nego zove riečmi ili bar mislî, zlo na sebe, drugoga ili nieme stvari. Ali biste mi mogla prigovoriti: tko zove zlo na sebe ili drugoga, grieši proti ljubavi prama sebi i bližnjemu; kletve su dakle grieh proti sebeljublju i ljubavi bližnjega. Čemu dakle govoriti o kletvah kod druge zapoviedi božje? Zato govorimo, jer se proklinjajuć često onesveti ime božje, kao što primjeće katekizam u odgovoru. Kletva je smrtni grieh, kada se, zazivajuć zlo na bližnjega, kaže: da mu bude na vječnu propast n. pr. tielo i krv Isusova, križ itd. Nadalje smrtno bi sgriešio, tko bi znatice i hotice kleo mećavu, glad, kugu itd., s toga, što je Bog pripustio ove nevolje ili naročito poslao. — Sada vam se dakle neće dati na čudo, što sveti Pavao broji kletvare medju one, koji neće uživati kraljestvo božje. 1. Kor. 6, 10. Vragovi i prokletnici u paklu kunu; tko dakle kune, govori jezikom vražjim. — Kleti od navade, sramota je svakomu čovjeku; a kud i kamo kršćaninu. Tko kune, pokazuje, da mu je ćud sirova i odapeta; pokazuje, da je sužanj srčbe svoje. Kud će dakle gorje ruglo po kršćanina, po diete božje, komu treba da jezik svedilj samo slavi Boga; a blagoslivlje bližnjega?! „Nevraćajte zlo zlim,« opominje nas duh sveti, »ruglo ruglom: usuprot blagoslivljajte jedan drugoga, budući zvani baštiniti blagoslov!“ 1. Pet. 3, 9. A često se kletva i izpuni,* kako govori sveto pismo: „Ovaj ljubljaše kletvu, neka ga dakle i snadje! Blagoslov mu nebje mio, neka bude dakle i daleko od njega.« Pj. 108, 18. Često se je i kletva roditeljah do slova izpunila na odpadnoj djeci;** a to neka vas od-

* Godine 1527. idjaše sveti Ignacij Lojola s pobožnim svećenikom u grad Alkalu u Španiji, sabirat milostinju. Uzput susretnu plemića Don Lape Mendoza. Svećenik zamoli u plemića milostinju za Ignacija. Plemić pako, budući prije osbiljno opomenut od Ignacija, spaziv ga, razljuti se do zla, te ga uze kleti ovako: »Ako nije ovaj (Ignacij) zaslužio biti sažgan na lomači, da Bog dâ, izgorio ja živ!“ Pa što se dogodi? Nebudi dugo, razsu se glas, da se rodio kraljević; a na to pohiti malo i veliko, da pokaže svoju radost pucnjavom i kriesom. I ovaj plemić uzpe se brže bolje na visoku kulu nad svojom kućom i stade pucati; ali u zao čas vrcne mu iz puške iskra u susjednu barutanu. Barutana odleti u zrak; a oganj zafati nesrećnoga plemića, koji je očajan stao vriskati i pohitio niz stupnje dolje, nebi li gdjegod do vode domakao; ali ga silazeć snadje smrt. (Genelli žiće svetoga Ignac.)

** Čuvši sveti Franjo Saleski, da je rodjena mati proklela odpadnoga si sina, reče tronut: »Kud će veće zlo? Uzalud će se jednoć kajati ova žena, kada dočeka, da joj se izpuni kletva. O biedne majke,

vraća od nepokornosti prama roditeljem i zločesta vladanja!

Čuvajte se kletve, navlastito grde navade, kakova vlada kod nas. Nekunite ljude, živine, nieme stvari, ili sama sebe. Lahko će vam biti sačuvati se kletve cieloga života, ako budete iskreno mrzila na kletvu. Težko se je pako odvaditi kletve, ako se tko jednoć navadi. Premda je to pako istina i s toga vam se valja svojski čuvati kletve, ipak je nevaljao izgovor, kada tko kaže, da mu se je navada kleti preveć duboko uvriežila, te da se nemože odvaditi kletve. Uzmimo, da bi čovjek svaki put, kada prokune, morao platiti groš, što vam se čini, nebi li se na skoro odučio kleti? A zašto, da se neoduči, bacajuć se svaki put, kada prokune, u pakao? Ovim ljudem treba reći: da si, svaki put, kada prokunu, nalože kakvu malu pokoru; n. pr. da pokleknu, ako jim je sgodno; pokaju se; „oče naš i zdravu Mariju" izmole; u to ime malu milostinju podiele, ili si uzkrate štogod u jelu i pilu; pa će se do malo odučiti. Mjesto kletvah učite se bogoljubne molitvice moliti, ili zazivati sveta imena: „Faljen Isus! Faljen i slavljen Isus u presvetom oltarnom otajstvu!" itd.

Zavjet je dragovoljno obećanje Bogu, da ćemo učiniti mu štogod povoljna, premda* inače i nebismo bili dužni.

Zavjet je o b e ć a n j e B o g u. Nebi dakle bio zavjet, nego samo želja; da bi se tko ovako Bogu molio: „Bože, rad bih ići u crkveni red (samostan)," ili „rad bih hodočastiti u svetu zemlju." Ili da bi se koje od vas molilo Bogu pod svetom misom: „Božanski spasitelju, odlučujem, da ću biti posve pobožno, da ću marljivo učiti, pa jednoć postati svećenikom ili koludricom; budi mi u pomoći dragi Isuse i ti ljubljena majko božja, svojim zagovorom!" I ta odluka i molitva nebi bila zavjet. Zavjetom se nješto o b e ć a j e i to B o g u obećaje. Obećate li dakle nješto čovjeku, niste se zavjetovala; premda ste dužna držati obećanje,

---

a kud i kamo biednijega joj sina!" Proročanstvo ovoga sveca izpuni se na konac. Mladić poginu u dvoboju; a truplo mu razderaše psi i vuci. Do malo umre mu i mati od ljute žalosti. (Mehler III. prim. 247.)

* Z a š t o sam uzeo rieč „premda" mjesto „što" (kako je u katekizmu), razabrat će čitatelj iz razlaganja ovoga odgovora. O p a z k a p r e v o d i t e l j e v a.

ako možete i smijete držati, a nesagriešiti. Tko se zavjetuje, o b e ć a j e nješto B o g u, obećaje znatice i hotice, obećaje razborito, smišljeno i sdušno, tako, da mu bude grieh, ako neizpuni, što je obećao. Pamtite: tko se zavjetuje, prima novu dužnost na sebe. Moleći dakle iza svete izpoviedi: „Bože; obećajem, da ću te odsele svesrdno ljubiti i nikada te više uvriediti," — nezavjetujete se; nego samo potvrdjujete svoju odluku: ljubiti Boga i negriešiti više, kao što ste dužna i onako i na svetom ste krstu obećala. — Ako li se zavjetujemo kojemu svecu, to ga zazivamo samo za svjedoka, posrednika ili zagovornika, ili se zavjetujemo B o g u, na čast kojemu svecu, n. pr. moliti svaki dan krunicu na čast slavnoj mu majki Mariji. — Što obećamo Bogu, mora biti i Bogu p o v o l j n o t. j. primjerno njegovoj presvetoj volji. Z a v j e t o v a o bi se dakle, tko bi, odlučiv se zavjetovati, rekao: „Obećajem ti Bože! godinu danah, na čast svetoj bogorodici, postiti svake subote." Kako to? Jerbo je učinio sve, što spada na zavjet. O b e ć a o je nješto, obećao je B o g u, obećao je nješto B o g u p o v o l j n a, obećao je s d u š n o i d r a g o v o l j n o i zato može izpuniti, a nikomu nahuditi. A čemu kaže katekizam u odgovoru. „Zavjet je...... p r e m d a i n a č e n e b i s m o b i l i d u ž n i?" Slušajte i to ću vam razložiti. — Gdjekoji misle: da se je, istina moći zavjetovati, — postiti subotom; ali da se nije moći zavjetovati, nemrsiti petkom, jerbo je svatko dužan nemrsiti petkom, po zapoviedi crkvenoj. To je krivo. Može se tko valjano zavjetovati: i nemrsiti, kako propisuje crkva. Jer tko se ovako zavjetuje, neriešava se pokornosti prama crkvi, nego se obvezuje dvostruko, govoreć po priliki ovako: „Bože. da i nisam dužan to činiti, ipak bi činio; pa obećajem ti sada, zavjetujem se, to činiti, jer ti je povoljno, da se budem tim većma skrbio, nezapustiti to. Bude li dakle ovaj mrsio u petak, sagriešit će dvaput: prvo, proti zapoviedi crkvenoj; a drugo, proti zavjetu, te mu valja obodvoje kazati i na izpoviedi. Zavjet je dakle obećanje, kojim se dragovoljno obvezujemo, premda i nismo obvezani (dužni), ili inače nebismo bili dužni.

Zavjete držati sveta je dužnost, ako je ikako moguće.

Lahko razumijete, a već vas i zdrava pamet uči; da smo dužni držati, kada što obećamo Bogu. Ali da se ne-

budemo varali, sjeća nas na ovu dužnost i sveto pismo. „Kada što zavjetuješ“ govori (prop. 5, 3. 4.) „neoteži izpuniti. Mnogo je bolje nezavjetovati se, nego li se zavjetovati, pa nedržati obećanje.“ — Ipak se može dogoditi kadšto, da nije moguće držati zavjet. Uzmimo, da se tko zavjetovao hodočastiti k majki božjoj na Bistricu ove godine na jesen, pa oboli upravo pod jesen, kako će biedan držati zavjet? — U pogledu zavjetah držite cieli život na pameti, da vam valja razborito sve promisliti, i gledati se porazgovoriti s pametnim izpovjednikom, ili duhovnim pastirom, prije nego li se zavjetujete. Mnogi su se zavjetovali brže bolje i lahkoumno; a kašnje nisu zavjet držali. Tko se nezavjetuje pa nečini, što nemora, negrieši; tko se pako zavjetuje, a zavjet nedrži od objesti ili s lienosti, grieši i grieši smrtno, ako se je zavjetovao u veliko i s velike nemarnosti zavjet propustio. — Na koncu druge zapovjedi božje pita katekizam: „je li dosta samo neosvećivati ime božje?“ a na to odgovara: Nije dosta, nego

Treba ime božje takodjer štovati, faliti, pobožno zazivati, stalno izpoviedati i za slavu imena božjega revnovati.

Ime božje »falimo,“ kada pobožno slavimo Boga, što nam je stvorio dušu i tielo, što nam je podielio nebrojene blagodati i još sveudilj dieli; kada slavimo očinsku ljubav božju takodjer u biedah, nevoljah i vremenitih nesgodah, govoreći sa Jobom: »Blagoslovljeno ime božje.« — Ime božje pobožno „zazivamo,“ kada se utičemo u napastih i tugah smierno i pouzdano Bogu u pomoć. Na to nas opominje sam Bog, govoreć: »Zazovi me u dan nevolje, pa ću te oslobodit; a ti ćeš me slavit« (pj. 49, 15.), slavit ćeš me radi milosti i pomoći, koju sam ti udielio. Učite se, osobito u napasti, zazivati ustima i srcem presveta imena »Isus i Marija.« — Ime božje stalno „izpoviedamo,« kada se ruglom i zlim primjerom bezbožnih ljudih, nedademo odgovoriti od svojih kršćanskih dužnostih, te sborom i tvorom pokazujemo, na očigled svemu svietu, da se klanjamo Isusu, vječnomu sinu božjemu; a blaženu djevicu Mariju i svece srdačno štujemo, i k tomu svetu, katoličku svoju crkvu nada sve cienimo. — Za slavu imena

božjega »revnujemo,“ kada od srca želimo i Bogu se često goruće molimo, da se njegovo sveto ime neonesveti ili neopsuje ikada, nego da bude Bog vazda od nas i svih ljudih pravo spoznan, ljubljen i štovan. Ovo nam valja na pameti držati, kadagod se molimo svomu nebeskomu ocu, polag zapoviedi Isusove: »Sveti se ime tvoje.«

Opomena.

D. d., slušajući kako silni ljudi danas psuju, lahkoumno se zaklinjaju i kunu, nemojte se od njih smutiti; a još manje povedite se za njimi. Psovao, lahkoumno se zaklinjao, ili kleo, tko mu drago; — griehota je psovka, lahkoumna ili kriva zakletva i kletva. Zato se čuvajte ovih griehah, pače trsite se, da i druge odvratite od njih.* A kako ćete? Ovako: Odlučite stalno: da nećete ikada psovati, kleti ili se lahkoumno zaklinjati; zatim molite srdačno one, kojim su psovke, kletve i zakletve prošle u navadu, osobito ako su vam saučenici, da se ostave ove navade i opomenite je, kadagod jim se izmakne psovka, kletva ili zakletva. Ako li vam to nepodje za rukom, trsite se, da ponješto naknadite Bogu učinjenu uvredu, moleći za sebe, tiho, po prilici ovu kratku molitvicu: »Bože, blagoslovljeno ti ime, na vieke.« Tako ćete i revnovati za slavu imena božjega.

Treća zapovied božja.

Treća zapovied božja zapovieda: svetiti dan gospodnji t. j. nedjelju, obavljajuć bogoljubna djela, a neradeć težačkoga posla.

Naš cieli život, dakle i svi dani i časi našega života, treba da budu prikazani Bogu na službu. Tà upravo samo zato nam je dao Bog život, da njega spoznamo, ljubimo,

* U gradu Lisabonu sbio se je godine 1584. ovaj dogodjaj. Dječko, koji se odlikovao dolazeć marljivo na kršćanski nauk, začu, gdje se njeki čovjek lahkoumno zaklinje. S mjesta dotrči dječko pred ovoga čovjeka, te klečeć, stane ga moliti, da se okani lahkoumne zakletve i prestane tako nemilo vriedjati Boga. — Čovjek, porumeniv od stida, upita dječka: „Kako ti je ime? Tko su ti roditelji?“ Dječko umuknuv, ode. Čovjek pratijaše dječka okom duže vremena tronut; a napokon reče: »Ti nisi čovječje diete, nego si angjeo božji: poboljšat ću se!«

njemu služimo, ter se spasimo. No ipak hćede Bog, da bude jedan dan svakoga tjedna njemu osobito prikazan, koji je s toga i prozvan »dan gospodnji.« Budué naime, da se mora čovjek, radi grieha našega praoca Adama, hraniti uza veliki napor i posao, te uza znoj lica jesti hljeb svoj, dogodi se lahko, da čovjek s težke brige za vremenite potrebe, smetne s pameti dužnosti prama Bogu. Zato nam zapovieda gospodin Bog, da bar jedan dan svakoga tjedna zaboravimo na obične tjelovne poslove, ter se osbiljnije primimo duševnoga posla na slavu Bogu; a sebi na vječni spas.

Staroga zakona nebijaše prvi dan tjedna, — nedjelja, — „dan gospodnji,« kao danas; nego zadnji dan tjedna, — subota. Kako znadete, stvorio je Bog sviet u šest danah; a sedmi je dan počivao. Zato su i židovi, sedmi dan tjedna, na uspomenu dovršenoga stvaranja, počivali od težačkoga posla i ovaj (sedmi) dan svetkovali. Tako je Bog zapovjedio na gori Sinaju, kada je Izrajelcem zapovjedi dao i zato je na kamenitih pločah, koje je primio Mojsija od Boga, dan gospodnji nazvan „subota" t. j. počinak. Odtuda slave židovi i danas subotu, sedmi dan tjedna. — A mi smo kršćani dužni, slaviti n e d j e l j u mjesto subote; jer kako je nastala kršćanska služba božja mjesto židovske, nastala je i svečanost nedjelje mjesto subote. Tako nas uči nepogrešno predanje naše svete crkve. Jur apoštoli su uveli običaj: mjesto subote slaviti nedjelju; po nalogu ili bar po oblasti od Isusa dobivenoj. Ako ste željna znati uzrok: zašto sú apoštoli odredili slaviti nedjelju mjesto subote, evo vam odgovora: Mi kršćani slavimo nedjelju, što je spasitelj u nedjelju (uzkrsnu), kao pobjeditelj smrti i pakla, uzkrsnuo iz groba i tim dovršio odkupljenje svieta, zatim što je u nedjelju (duhovsku) poslan duh sveti na zemlju, te nadahnuo sviet darom svoje milosti, duhovno ga ponovio i posvetio.

Nadalje p o č e o je Bog stvarati u nedjelju, rekav: „da bude svjetlo" i postalo je svjetlo; jer ovo se je dogodilo prvi dan tjedna, kojega je Bog počeo stvarati. S toga je nam kršćanom nedjelja pravedno svečan dan, koji slavimo na čast trojednomu Bogu, — ocu, koji nas je stvorio; sinu, koji nas je odkupio; duhu svetomu, koji nas je posvetio. To je dakle glavni uzrok, zašto su kršćani od postanka slavili nedjelju mjesto subote. Povrh toga pristojalo se je,

da neslave kršćani sa židovi subotu; da je nebi kakogod neznabožci, gledeći samo na vanjštinu, držali za židove, ili židovsku sljedbu. Kršćanin se pozna i slaveć nedjelju; a židov, slaveć subotu. Kršćanin, koji neslavi nedjelju, premda ga nesmeta išto, pokazuje: da haje i nehaje za vjeru; pa zato neka mu se nedade na žao, ako ga nedrže drugi kršćaninom. — A kako nam treba slaviti nedjelju? Katekizam kazao vam je jurve, odgovarajuć na prvo pitanje. Nješto nam valja činiti, naime: izvršivati bogoljubna djela; a nješto nečiniti, naime: neraditi težački posao. Zato pitamo sada: »Koja b o g o l j u b n a d j e l a dolikuju nedjelji?«

Osobito dolikuju: Ići k svetoj misi i po mogućnosti k ostaloj službi božjoj na propovied i kršćanski nauk.

Neima išto pod nebom uzvišenije, svetije i po nas spasonosnije; išto Bogu ugodnije i njegove slave dostojnije; išto, čim bismo sebi i svim ljudem veće milosti i blagodati od Boga pribaviti mogli, — od svete mise. Zato je dužan svaki kršćanin pod smrtni grieh, kada u toliko dodje k razumu, te se može valjano Bogu moliti, — biti svake nedjelje kod svete mise, osim ako ga izpriča veoma važan razlog.* Biti dakle kod svete mise, — bogoljubno je djelo; a crkva ga zapovieda kršćanom strogo po svih nedjeljah ciele godine. Ostala bogoljubna djela nezapoviedaju se tako strogo, te nebi bio smrtni grieh: ostati jedan put od večernice ili propoviedi, kao što je smrtni grieh: ostati i jedan put od svete mise. Ali komu je mnogo do slave božje i spasa duše, trsit će se, da dospije k cieloj službi božjoj prije i poslje podne, naročito k propoviedi i kršćan-

* Koji razlozi izpričavaju od svete mise pô nedjeljah, -- razlagat ću vam kod druge zapoviedi crkvene. Ovdje napominjem samo, da je griehota propustiti svetu misu radi kakva dobitka vremenita. — U njekom selu u Tirolu dodje u subotu na večer putnik na konak. Sutradan hćede putnik zorom uraniti, pa dalje ići; ali neznajuć put, zamoli krčmara: da mu najmi vodju, te čim udari četiri ure, da će krenuti na put. Na to će mu krčmar: »Prijatelju, sutra je nedjelja, prva je sveta misa istom u šest urah; a prije, nego li bude gotova prva sveta misa, neide itko na put.« Putnik ponudi vodji mnogo novacah; ali se nemogaše na njega namjeriti, jer nehćede itko prije mise na put. Kamo sreće, da bi se svaki kršćanin ugledao u ovaj primjer; a sram bilo one, koji radi novca propuste svetu misu, ili lahkoumno kreću na put u nedjelju bez svete mise.

skomu nauku. Svakako bio bi mlitav kršćanin, komu bi bilo dosta: od godine do godine slušati samo tihu misu po nedjeljah; Dobru kršćaninu nije dosta: samo toliko činiti, koliko je upravo potrebno, da ga neproglase ljudi nevjernikom, ili nevaljalim kršćaninom. Dobar kršćanin nepita mnogo: što je upravo dužan činiti pod smrtni grieh, te da li može zanemariti propovied; a nedopasti vječnoga prokletstva?* Dobru je kršćaninu drago, da ima vremena i sgodu, slušati na propoviedi i kršćanskom nauku rieč božju, te se slušajuć kriepiti u dobru i bolje upoznati s otajstvi svete vjere. Zatim drago mu je, ako može doći na svečanu (veliku) misu, večernicu ili bratovštinsku pobožnost, te pjevajuć i zajedno se s drugimi Bogu moleć, Boga slavit, faliti mu i preporučati mu svoju obitelj, prijatelje i svu domovinu. Tako i vi d. d. molite se rado Bogu, dolazite rado u crkvu, na svečanu svetu misu, na propovied i kršćanski nauk, riečju: izvršujte rado bogoljubna djela, propisana za nedjelju. Doklegod se budete rado Bogu molila, bit će vam nedjelja u istinu radostan dan u Gospodinu, niti će vam se izvrći u dan objesti, razuzdanosti i propasti, kako se je izvrgla žalibože mnogim lahkoumnim kršćanom.

Nedjelji dolikuje nadalje primati sveta otajstva, čitati bogoljubne knjige, pobožno razmišljati, ovršivati djela kršćanske ljubavi.

Subotom je navada: mesti ulice, čistiti sobe, odjeću i obuću, od praha, što se slegao preko tjedna; a nedjeljom se oblači: čisto, bolje i ljepše ruho, jer je nedjelja radostan i svečan dan. Kud i kamo dakle više dolikuje: preobući svake nedjelje svečano dušu, te dostojno stupiti njom pred Boga, — stvoritelja. Ovdje neću da govorim o smrtnih griesih po nedjeljah, kojimi si kaljaju dušu mnogi kršćani, te tim nemilo pogrdjuju božju sliku i priliku u sebi; a Boga ljuto vriedjaju. Kamo sreće, da bi ovi kršćani bar nedjeljom stali osbiljnije razmišljati o svojoj biedi i pomirenju s Bogom, te prestali biti i nadalje na ruglo kršćanskomu si imenu! — A koliko putah pogrieše i dobri kršćani preko tjedna, misleći riedko na Boga, od posla?

* O dužnosti: ići na propovied po nedjeljah — pobližje kod druge zapoviedi crkvene.

Nuto, s toga su navadni pobožni kršćani: nedjeljom si očistiti dušu na svetoj izpoviedi; a zatim se sdružiti nanovo s Isusom, svojim najvećim dobrom, na svetoj pričesti. Povedite se jednoć i vi za ovim liepim običajem. Jer se nemože bolje i dostojnije slaviti dan gospodnji; Bogu ugodnije, a duši si koristnije, nemože sprovesti nedjeljna svečanost, nego li: primajuć dostojno sveta otajstva. — Liepo je i fale vriedno: čitati nedjeljom bogoljubne knjige, osobito po onoga, komu nedostaje vremena preko tjedna. Nedade se kazati, od kolike je koristi: čitati bogoljubne knjige, osobito kada se čita dobrom odlukom i valjano. Bog govori rado čovjeku na srce; a k tomu upotrebljava često i dobre knjige. Griešnikom se je često kosnuo srca glas božji, kada su čitali bogoljubne knjige i odlučili su obratiti se k Bogu; pobožne pako duše kriepe se u dobru, čitajući dobre knjige i crpe utjehu nebesku. Nuder dakle, čitajte i vi ovakvom odlukom bogoljubne knjige; pa ćete se sigurno osvjedočiti na skoro, od kolike je koristi: čitati valjane knjige. Čitajući, uzmite u ruke bibličku povjestnicu, ili žiće kojega sveca, ili drugu koristnu knjigu; pazite, što čitate, budite željna, štogod naučiti, motrite na rieči života, kada govori Isus i njegov primjer, kojega nam se valja držati; motrite na rieči i kriepostne primjere svetacah; zatim pročitavši nješto, odmorite se malko i razmišljajte: jeste li takova, kako se u knjigi govori, što li vam treba činiti, da postanete takova. Čitajte dobru knjigu i dva, tri i više putah, te razmišljajte, bolje i bolje, što ste čitala. Nebudi vam dosadno: čitati o Isusu, njegovoj svetoj majki i svecih, jedno te isto po više putah. Pazljivo pretresati u pameti, što je čitano, te na sebe uporavljati, reći će: pobožno razmišljati, — što nam takodjer preporuča katekizam. Liepo piše sveti Augustin: »Bogoljubno čitanje bilo ti zrcalom i duša ti motrila u njem svoju sliku, ter ili si ljage prala, ili ljepotu kitila.“ — Nadalje bogoljubno je djelo, dolikuje nedelji; a sveto nam pismo preporuča: bolestnike, siromake i nevoljnike obilaziti, tješiti je i podupirati. Nedjelja je pobožnu kršćaninu dan nebeske radosti. Radujući se dakle podpuno u Bogu, nukat će nas ova radost, da obradujemo ovaj dan i biedna si bližnjega, pruživši mu kakvugod polakšicu. A to je osobito drago Bogu. »Čista, neokaljana služba božja, Bogu je ocu,“ govori sveti Jakob (1, 27.),

„sirote i udove obilaziti u tugi njihovoj.“ — Slaveć ovako kršćanin dan gospodnji, nezabranjuje mu se imalo nedužno veselje i zabava. Usuprot dopušta crkva dragovoljno: proveseliti se nedjelom, nedužno se igrajuć i pristojno zabavljajuć; ako je samo „u Gospodinu,“ te neprieči kršćansku čednost.

Težački su, te zato po nedjeljah zabranjeni, poslovi: tjelovni poslovi, koje navadno obavljaju služinčad, težaci i rukotvorci.

Sluge nesmiju po nedjeljah dovažati za marvu krmu s polja, nesmiju drva voziti iz šume; služkinje smiju, istina, po nedjeljah kuhati, jela praviti, sobe i postelje spremati; ali nesmiju presti, tkati, rubje prati, ili pače travu kositi za krave. Težaci nesmiju po nedjeljah raditi na polju ili vrtu; nesmiju kositi, sijati, orati, kopati ili mlatiti. Rukotvorci su n. p. stolari, tkalci, bravari, kovači, krojači, kolari, opančari, postolari, lončari itd. Ovim dakle nije slobodno raditi po nedjelah ob obrtu. — A je li slobodno po nedjeljah: čitati, pisati, risati, slikati i učiti? Slobodno je, — to nisu težački poslovi; jer se njimi bavi samo duh; a ne tielo. Zabranjeno je pako nedjeljom sud držati, javno robu prodavati, kupovati i prodavati, kao po djelatnicih.

A je li i k a d a slobodno: raditi u nedjelju težački posao? Slobodno je kadšto iz važnih uzrokah, kada dopuste duhovni glavari. Dopust treba moliti od duhovne oblasti (mjestnoga župnika), kada imade, istina, u jednu ruku važnih uzrokah, u drugu se pako ruku pravedno s u m n j a, da li su ovi uzroci dovoljni. Zatim valja moliti dopust, kada se čini komu potrebno raditi javno na polju ili vrtu. Ovaj je dopust od potrebe radi javne smutnje, radi dužne časti i podložnosti prama crkvenoj oblasti; pa tako je bio vazda kršćanski običaj. — Nego je kadšto slobodno raditi težački posao, nemoleć prije dopust od dahovnoga pastira. A to je slobodno „kadagod prieko zahtjeva slava božja, kršćanska ljubav, ili silna potreba.“ S l a v a b o ž j a dopušta u nedjelju za javne prohode žrtvenike praviti i kititi, zvoniti i takove poslove raditi za službu požju, koji se nemogu lahko obaviti u oči nedjelje. K r š ć a n s k a l j u b a v dopušta često: u nedjelju obav-

ljati kakvo težačko djelo n. p. prići siromaku ili bolestniku u pomoć, kada nije moći odgoditi pomoć na drugi dan. Dakle nije slobodno raditi sve poslove bez razlike na korist siromakom u nedjelju, nego samo takove, koji se nedadu odgoditi. Napokon zahtjeva kadšto s i l n a p o t r e b a, da se radi kakav težački posao u nedjelju. Ako bi n. p. buknuo oganj u nedjelju; bilo bi slobodno gasiti; ako bi poplava udarila, bilo bi ju slobodno odvrnuti u potok. Slobodno bi bilo u nedjelju zakrpati misnu odjeću ili izprašiti; ako se nebi mogao tko inače pristojno obući. Zapovied: neraditi težački posao, obvezuje po sebi pod smrtni grieh; ako neizpriča koga neznatnost posla, kratkoća vremena, ili druga znamenita okolnost.

Pamtite nadalje: kako nesmije čovjek po nedjeljah sam raditi, tako nesmije i drugoga na posao nagovarati ili siliti. To je Bog naročito zabranio; a što je u tom pogledu rekao o suboti, valja i o nedjelji. „U subotu“ govori Bog (5. Mojs. 5, 14.) „neradi ikakvi posao i ti i tvoj sin i tvoja kći i tvoj sluga i tvoja služkinja, — da ti odpočine sluga i služkinja, kako i ti.“ Njim treba ovaj počinak za dušu i tielo. Jer se neimadu samo gospodari i roditelji skrbiti ponajprije za spas neumrle si duše; nego i služinčad, nadničari, težaci, naučnici (šegrti) i djeca. Nije Bog stvorio samo gospodare, da mu služe; nego i služinčad. Zato netreba ići družinčetu k takovu gospodaru u službu, ili na nauk, gdje nije moći svetiti nedjelju; nego mu ju možebit valja onesvećivati težačkim poslom.*

Misle njeki, da će neznam kako obogatiti, kradući po koju uru danu gospodnjemu; ali se kukavno varaju. U jednu si ruku sprave možebit griešeći koji stotinjak u

* Ako li po nesreći dodjete u takvu službu, radite kao pobožna djevojka od 17 godinah, o kojoj ću vam sada pripoviedati. Ova si djevojka pogodila u gradu službu po božiću. Sprovedši njekoliko tjednah u službi, spazi; ne samo da mora po nedjeljah raditi bez potrebe zabranjene poslove, nego da niti smije svake nedjelje ići k svetoj misi, premda bijaše služeno više misah. Što će dakle početi djevojka? Odpovieda službu, pa se vrati kući, nemareć za strah pred ljudmi. Nebijaše ju strah: da će joj možda prigovarati ljudi: da nevalja u službi, da nije godinu održala, da gine za kućom itd. A kada bi ju upitao duhovni pastir, odgovori mu: Velečastni gospodine! u toj službi nisam mogla svetit nedjelju, niti sam smjela ići k misi; pa zato sam odlučila: radje siromašno živjeti i raditi u svom selu i dušu si spasiti; nego li u gradu za novce služiti pa — propasti. Tako valja; — i vi tako radite, ako dodjete u takovu službu.

džep; ali u drugu ruku udari na nje bolest, marvinska pošast, oganj ili druga nesreća, te jim otme i sto stotinjakah. Tudier se izpune rieči gospodnje: »Vi donesite u kuću; a ja vam odpuhnem.« Ag. 1, 9. Bogatstvo, spremljeno nepravedno, proti slavi božjoj i svečanosti nedjeljnoj, odpuhnut će Bog kao prah i skončati. Kuća u kojoj se neslavi nedjelja, otvorena je širom biedi i nevolji.

U takvoj kući vlada obično svadja, kavga, nemir, kletve i psovke proti roditeljem; nepokornost djece; pijanstvo; igra; noćno klatenje; sramota i grieh od koljena do koljena. To vam se nemora dati na čudo. „Blago tomu, komu Bog pomaže,“ kaže poslovica; a tako i jao si ga onomu, od koga odkrene Bog svoju desnicu; jer i sbilja polazi sve dobro od Boga, za ovaj i drugi sviet. Onesvećujuć nedjelju, neće si sigurno itko dobaviti blagoslov od Boga, nego će si po svoj priliki dobaviti od Boga prokletstvo i kaznu. Sigurno smijemo tvrditi, da je i s ovoga grieha mnogo putah ošinula pravedna nesreća ciele pokrajine. Ali više nego li sve vremenite kazne, moraju vas d. d. od ovoga grieha odvraćati vječne, paklene kazne, kojimi se prieti Bog onim, koji mu otimaju čast, onesvećujući nedjelju.

Opomena.

Nije uzalud d. d. pred ovom zapoviedi rieč: „spomeni se,“ t. j. nezaboravi, da slaviš i svetiš dan gospodnji. Tko dostojno slavi nedjelju, obično će i cieli tjedan vierno služiti Bogu; a tko nesveti nedjelju, sigurno se neboji i Boga, nego je prionuo uza grieh. Tako biva vazda. Sjećajte se dakle često ove izreke:

Dan gospodnji jest nedjelja,
Dan molitve, a ne — djela.

Mislim dakle i osvjedočen sam, da ste d. d. u ovaj par stalno odlučila, niti ćete ikada svojevoljno zaboraviti: ići po nedjeljah k svetoj misi; a neraditi težački posao; zatim da ćete rado ići na propovied, kršćanski nauk i po podne na večernicu. Nego vas moram još opomenuti, da se nepovadjate za onimi, koji na oko slave nedjelju; ali ju ipak u istinu onesvećuju. Koji su to? To su vam oni,

koji istina, idu k svetoj misi, pače kadšto i propovied slušaju; ali zatim: neumjereno pijući, objestno se zabavljajući, preveć dugo i griešno se igrajući, pače i po noći se klateći, — težko grieše i tako ljuto onesvećuju nedjelju. I ovim se grozi Bog, govoreć: „Onesvetiše mi subote; zato naumih, izliti gnjev svoj na nje, da je skončam.“ Ezek. 20, 13. Ovoga onesvećenja valja vam se brižno kloniti i to odmah s prvine. Tudier je veoma pogibeljan vrtlog po mladež, u kojem tone kriepost i nevinost mnogih. Slobodno se je dakako zabavljati i veseliti po nedjeljah, ići jedno drugomu u pohode; a i tjelovno se bolje okriepiti, nego po djelatnicih. Ali sam vam jur rekao: da se kršćanin smije veseliti samo „u Gospodinu;“ a nedati se odplaviti od bujavice objestna razkošja, nego mu se pače ograditi valja proti objestnu razkošju, kriepošću i umjerenošću. Ali kako se lahko dade čovjek zanieti od požude? Buduć da nam skvarenoj ćudi neprija išta više od razkošja, dade se čovjek lahko zavesti; a zatim ide dalje i dalje, nego li je slobodno. Malo po malo navadi se čovjek na razkošje, propusti njemu za volju večernju pobožnost; a zatim i kršćanski nauk. Do mala prima redje sveta otajstva, ide samo k tihoj (ranoj) misi; jer mu pjevana (velika, poldašnja), uza propovied, predugo traje; pa tako ide sve više naopako, doklam konačno nepropadne sasvim; a molitva mu i služba božja nedozlogrdi. — Veselite se d. d. po gospodnjih dnevih; ali se veselite pristojno i kršćanski. Veseliti se i družite samo s takovom djecom, koja se vesele, da se odmore, a ne od objesti; koja se vesele umjereno, a ne odviše; koja se vesele u Gospodinu, a ne u griehu. Klonite se lahkoumnih i objestnih ljudih, koji izvraćaju dan gospodnji u svjetovno razkošje. Motrite, što ljube, što li traže ovi ljudi; pa ćete se osvjedočiti, tko jim je osvojio srce, komu li su privrženi. Uzmičite s mjesta izpred ovih ljudih, klonite jih se vazda; pa se nedajte nagovoriti, da onesvetite dan gospodnji. Sjećajte se riečih, koje bješe izustio Matatija, kada su ga nagovarali, da prekrši zapovied božju: „Sačuvaj nas Bože toga!« reče„ nije koristno po nas, zapustiti zapovied božju!“ 1. Mak. 2, 21.

Četvrta zapovied božja.

Četvrta zapovied božja zapovieda: da djeca svoje roditelje, a podložnici svoje glavare, štuju, ljube i slušaju.

Ove tri zapoviedi, koje sam dosele razlagao, bile su na prvoj kamenitoj ploči, one nam propisuju dužnosti prama Bogu. Ostalih sedam bilo je na drugoj ploči i kazuju nam, što smo dužni bližnjemu. Koja je zapovied bila napisana prva na drugoj ploči? Pravo; četvrta zapovied: „Poštuj oca i mater.“ Mora dakle da je Bogu mnogo do ove zapoviedi, budać da nam odmah zapovieda, što smo dužni svojim roditeljem na zemlji, — prije, nego li ikomu drugomu čovjeku, t. j. čim nam je kazao: što smo dužni kano djeca njemu, nebeskomu si ocu. — A što su dužna djeca roditeljem? Dobro; dužna su roditelje štovati, ljubiti i slušati. Ovo sve troje zapovieda Bog govoreć: „Poštuj oca i mater.“ Razumieva se po sebi, da diete nebi štovalo; nego grdilo roditelje, kada je nebi štovalo, ljubilo i slušalo.

Djeca imaju svoje roditelje štovati, ljubiti i slušati, jer su jim roditelji najveći za Bogom dobročinitelji i namjestnici božji.

Ovdje su dva uzroka, koja opominju silno djecu, pače osbiljno joj zapoviedaju, da podpuno štuju, ljube i slušaju roditelje. Djetetu su roditelji najveći za Bogom dobročinitelji. Tko smije tajiti ovo? Sjećajte se, što ste sve dobra primila od roditeljah. Roditeljem se imadete za Bogom najviše zafaliti, što živjete, imadete jim zafaliti, tako rekuć, sve, što ste. Pokloni li Bog roditeljem djecu, koliko imadu roditelji brige i napora, doklam odrastu i valjanimi ljudmi postanu ovi nejaki stvorovi? Dajte mislite! Nijedan stvor nedodje na sviet tako kukavan i nejak, niti ostane tako dugo kukavan i nemoćan, kano siromak čovjek. Njemu treba najviše, najdulje i najtegobnije pomoći. Neda se kazati: koli trpljivo moraju roditelji dvoriti nejako dješešce, kako moraju dan i noć paziti na njega, hraniti ga i obskrbljivati, da mu se neučini štogod na žao, ili da jim kakogod nepogine. Dignu li jednoć diete na noge, to jim neprestaje briga, nego jih čeka sve veća. Mislite, što će reći: uzgojiti djecu, napraviti od njih čestite ljude i dobre kršćane! Doista, težku je brigu uprtio

Bog roditeljem na rame. Koliko neprilikah, brige i napora imadu dobri roditelji, dok obave vierno svoju dužnost, dok si obskrbe diete, valjano uzgoje, te dotjeraju do konca svoj posao. Tomu treba mnogo godinah. Pa kada jur odrastu djeca, napadne roditelje kadšto još veća briga; često je popada groza, misleći: kolike jim napasti i pogibelji priete odasvuda krieposti i nevinosti ljubimčadi. Koliko putah propadne jim trud i muka mnogih godinah u jedan trenutak? Odatle vidite, da neima kraja trud i briga roditeljah za sreću mile si dječice. A sada brojite dobročinstva, što je primilo diete od nejake si dobe po rukuh dragih si roditeljah, brojite žrtve, koje su pregorjeli roditelji za diete, brojite želje i molitve, koje su za diete prikazivali Bogu; pa ćete morati izpovjediti sva u jedan glas: da su roditelji najveći za Bogom dobročinitelji djece. Da pako uzmognete dostojno ocieniti ova dobročinstva, sjetite se nježne ljubavi, kojom su pratili roditelji svoja dobročinstva, te kojoj neima para pod nebom. Upravo iz ove ljubavi izvire želja, koja vas neprestano vuče za roditelji, te blaženstvo, koje uživati uza nje. S toga žive diete radje u kolibi siromašnih si roditeljah; nego li u sjajnoj kraljevskoj palači. Ljubav je roditeljska prava ljubav, čista, nesebična, nemari za išto, nego samo za sreću djeteta. Najveća je plaća roditeljem, gledati si djecu srećnu, zdrava tiela i duše. Što su dakle dužna djeca roditeljem za ova dobročinstva, za ovu ljubav? Vi ćete mi sama odgovoriti: Diete, koje nebi zafalno bilo svojim roditeljem, nebi vriedno bilo, da je živo. Gdje li biste se namjerila na čovjeka, koji bi vam dragovoljno to učinio, što su vam učinili roditelji? Pa da biste se i sbilja namjerila na čovjeka, tako dobra i ljubezna, koji bi siročetu djetetu to učinio, što su roditelji vam učinili, nebi li dužno bilo ovo siroče, kada odraste, ovoga si dobročinitelja na rukuh nositi, nebi li dužno bilo štovati ga, ljubiti i svaku mu najmanju želju izpuniti, doklegod bi živjelo? Doista bi; — odgovorit ćete mi. Ali nuto, to ste dužna i vi od zafalnosti. Dužna ste: svoje roditelje ljubiti, štovati i slušati.

Ova dužnost polazi još znamenitije od drugud. Roditelji nisu vam samo najveći dobročinitelji; nego su vam podjedno i namjestnici božji. Roditelje si niste izabrala sama, nego vam je Bog dao. Bog je odredio, da budete

vi djeca svojih roditeljah. A čemu vam je Bog dao roditelje? Dao vam je, da vam budu na mjesto njega, iliti njegovi namjestnici. To vas uči već zdrav razum. Bog je dao, da se ljudi tako radjaju na sviet, te si nemogu ikako sami pomoći. Kukavno će djetešce poginuti od glada, ako mu koja darežljiva ruka nepruži hranu; ozebsti će, ako ga nezaodjene tkogod; neće biti, kada odraste, čestit muž; a kamo li dobar kršćanin, ako ga neprigrli tkogod, brižljivo neuzgoji i nepoduči. Odatle razabirete očevidno, da je morala mudrost božja, koja sve na dobro upravlja i k svojoj svrsi vodi, njekoga reć bi najmiti, tko će nemoćno diete na noge podići, hraniti, obskrbljivati i uzgojivati. To je i učinio dragi Bog, povjeriv ovu važnu i svetu službu roditeljem. Bog je predao djecu sasvim u ruke roditeljem, da se brinu za nju, da ju hrane, uzgojivaju i prema odlukam božjim obražavaju. Nuto ljubezna djeco! koli važna i sveta je dužnost vaših roditeljah prama vam, koju jim je Bog povjerio, te o kojoj će jednoć morati Bogu razlog davati. Ovu dakle dužnost valja vam prije svega, veselo i zafalno cieniti, zatim valja vam roditelje vazda smierno smatrati, kano namjestnike božje; a upravo zato štovati, ljubiti i ponizno slušati. — A da budu djeca posve sigurno znala, što su dužna roditeljem, da budu svoju dužnost vazda na pameti imala i točno izvršivala, dao jim je Bog posebnu zapovied, naime četvrtu: „Poštuj oca i mater," te napisao ovu zapovied na čelu druge ploče, na kojoj su napisane bile dužnosti prama bližnjemu, budući nam roditelji najprečji bližnji, budać ova zapovied veoma važna i budać obično, kako tko sluša ovu zapovied, tako sluša i ostale. I to nebijaše dosta dragomu Bogu; nego doda ovoj zapoviedi posebno obećanje, što nedoda ijednoj, da ju budu djeca što radje i viernije slušala. Nuto, koliko je dragomu Bogu do toga, da smatrate i štujete roditelje, kao namjestnike božje, da je ljubite i podpuno slušate. — Tako treba d. d. i vam slušati četvrtu zapovied, ako hoćete da budete dobra, kršćanska djeca. Štujući roditelje, štovat ćete samoga Boga; ljubeći roditelje, ljubit ćete samoga Boga; pokoravajući se volji svojih roditeljah, morate imati namjeru, pokoravati se samomu Bogu. Tako sudi i tako radi pravo kršćansko diete. Pravo kršćansko diete nemari za kaznu, nemari za nagradu roditeljsku, izvršavajuć djetinske dužnosti; nego — jer se boji zamjeriti Bogu; a

želi nada sve njemu ugoditi, — izpunjuje dragovoljno i revno sve dužnosti četvrte zapoviedi, — štuje, ljubi i sluša roditelje, kano namjestnike božje.

Diete bi pokazalo, da neštuje svoje roditelje:

1) **kada bi roditelje preziralo.** — Diete nesmije ikada prezirati roditelje. Mogu istina roditelji imati pogrešakah, manah i slabostih na sebi; jer su i roditelji — ljudi, — a gdje imade ljudih bez pogrešakah? A kako se usudjuje diete s toga prezirati roditelje? Roditelji su na svaku ruku namjestnici božji; a zato je valja štovati i cieniti, imali koliko mu drago pogrešakah, bili posve siromašni, ili prostaci. Kolika sramota po diete, ako su mu siromašni roditelji, a ono s vremenom dotjera do ugleda, pa se onda stidi svojih roditeljah i prezire je? Nemora li se diete, postignuv sreću, najprije zafaliti roditeljem, budać da se bez njih nebi i na sviet rodilo? Zatim, nisu li roditelji u siromašnom ruhu isto tako namjestnici božji, kao da nose svilu? Egipacki Josip bijaše silno bogat i moguć, budać namješten od kralja gospodarom ciele pokrajine; otac mu pako bijaše pastir, a pastire su prezirali Egipćani; — pa ipak štovaše si Josip oca pred cielim narodom. Josip idjaše si ocu u susret selećemu u Egipat, ogrli ga i poljubi; a zatim dovede u kraljevski dvor i pokaza kralju. Znadete, kako smožan i silan bijaše kralj Salomun; ali došav mu u pohode mati Betsabe i moleć ga, — ustade s priestola, podje joj u susret, pokloni se pred njom duboko i posadi si ju ob desnicu.*

---

* A sada poslušajte još, kako štuju isti neznabožci roditelje. Neima na svietu veće carstvo, niti imade koji car toliko milijunah podložnikah, koliko kitajski. A kako si štuje mater ovaj car? — Na novu godinu ide kitajski car, po kitajskom dvorskom običaju, praćen od svih kućnih knezovah i svih carskih velikašah, svečanim prohodom, u palaču svoje matere. Obredni meštar (Ceremonienmeister), ide naprvo i moli ponizno mater, da se dostoji sjesti na priestol, da bude mogao car kleknuti pred nju. Mati zasjedne priestol. Car stupi u dvoranu, te postane malo razkriljenih ramenah; a rukavi mu dolje vise (znak štovanja u ovoga naroda). Svi velikaši čekaju dolje u predvorju. Na to zasvira ugodna i svečana glasba; a dvorski činovnnik povikne: „Kleknite!“ Kralj klekne; a za njim svi dvoranici. — „Ničice!“ — Car padne ničice; a za njim svi dvoranici. — „Ustajte.“ Svi se dignu. Pošto bi u tri puta jedan po jedan ničice padali, stupi dvoranik opet pred priestol caričin i preda joj pismenu molbenicu carevu, da se dostoji vratiti u svoje sobe. Za obreda tutnji zvono u velikoj kuli. Sav narod u glavnom

*

2) zlo o njih govorilo. — Dobru se djetetu dade na žao, znajuć, da mu otac ili majka vriedjaju Boga; zato se i čuva, da je kakogod nerazljuti ili nepotakne na kletve. A da bi diete pogreške svojih roditeljah drugim pripoviedalo, mjesto da mu se na žao dadu ove pogreške, te jih izpričava; ili pače poput odpadnoga Kama na ruglo metalo pred braćom i sestrami pogreške svojih roditeljah, — to nebi bilo dobro diete; nego zloćudno, odurno, — vraćajuće dobročinstva svojih roditeljah nezafalno.

3) neuljudno se ili okrutno prama njim vladalo. — Kako ljuto grieši diete, koje napada roditelje oštrimi i pogrdnimi riečmi, ili jim prkosito odgovara, ili srdito, porugljivo sa strane je gleda! Slušajte, kako Bog mrzi na ovakav grieh. „Oko, koje prezire oca ili mrko u mater gleda, da izkljuju gavrani i izjedu mladi orli.“ Tako govori sveto pismo. Posl. 30. 17.*

Diete bi pokazalo, da neljubi svoje roditelje:

1) kada se nebi Bogu molilo za roditelje. — Niste kadra d. d. ikada naplatiti trud, brigu, neprilike, riečju: žrtve, — valjano svojim roditeljem. To može samo Bog. Nije li dakle pravedno: da se bar molite Bogu, da naplati nebeskim blagoslovom i vječnimi dobri obilno vašim roditeljem skrb i napor? Dà, dužna su djeca moliti se Bogu za roditelje, budi da su jim umrli, budi da još živu. Kamo sreće, da bi se sva djeca molila Bogu za svoje roditelje, tako često, tako goruće, da rekao bih, — roneći suze, kako se roditelji mole za djecu. Osobito opominjem vas, da nezaboravite na roditelje, kada se bude svidjelo Bogu odazvati je s ovoga svieta.**

---

gradu znade, da se silni car kitajski klanja svojoj materi. Zvono umukne, čim se carica vrati u svoje sobe. Stopram sada prima car čestitke svojih dvoranikah. (Stollberg pov. vjere sv. 2. pril. 4.)

* Kamo sreće, da bi i vam mogli na samrti ostaviti roditelji utjehu, kakvu je ostavila na samrti sveta Monika, sinu svomu Augustinu! Sveti Augustin kaže, da ga je nemilo bolila duša, kada mu je umrla majka. Samo ga je tješila misao, što ga je majka prije smrti „nježno sjećala, da joj nije ikada srdite ili porugljive rieči rekao.“ — Augustinu bješe više od 34 godine, kada mu je majka umrla; a stopram 32. god. života bješe se pokrstio.

** Sveti Petar Damjanov, veoma na glasu biskup i stožernik (umro g. 1072.), pretrpio je mnogo nevoljah za malih noguh. Prerano pomru mu roditelji; a on bude povjeren oženjenu bratu. Ovdje življaše

2) kada bi roditelje žalostilo i ljutilo i zlo jim želilo. — Ovdje neću napominjati djecu, koja roditelje kunu, ili je pače tuku. Ovakova okrutna djeca nisu vriedna života, koji su dobili od roditeljah. Zato je Bog naredio u starom zakonu. „Tko udari oca ili mater, da pogine.“ 2. Mojs. 21, 15. 17. Ali nije dosta samo da se čuvate ove okrutnosti; nego se pače trsite, da budete roditeljem na veselje; pa zato se pazite, da je nerazžalite i nerazljutite svojim odurnim, lahkoumnim, svadljivim i upornim vladanjem. Neće išto roditeljem tako ogorčati i skratiti život, te je prije reda u grob spraviti, nego li briga i žalost s opake djece; kada se naime boje, da će je mjesto veselja snaći od djece sramota i ruglo, s toga jim i djeca stradati. Diete bi nadalje pokazalo da neljubi roditelje,

3) kada je nebi u potrebi pomagalo. — Kud će gorja nezafalnost, nego li kada djeca haju i nehaju za siromašne si roditelje; kada nemare, da jim stradaju i gladuju roditelji? Ugledajte se d. d. u primjer božanskoga spasitelja na križu. Premda i sam, bi reć, — utonuo u more žalosti i muke, pobrinuo se je ipak ljubezno za majku si Mariju. Na samrti preporuči ju ljubljenomu učeniku govoreć: „Evo ti majke.“ — Napokon odlučite jur sada, da se nećete ikada zamjeriti milim roditeljem, kako bi jim se zamjerilo diete,

4) kada nebi trpljivo njihove mane i slabosti snosilo. Ako bi vam roditelji iznemogli, ili oboljeli, ili bi jim od starosti sile izdale, moglo bi se dogoditi, kako se lahko dogodi siedim i bolešljivim ljudem, da se onevesele i ozlovolje radi kakvegod neprilike; ali onda vam je dužnost: pokazati trpljivo i krotko ljubav prama roditeljem, pače

---

posve nevoljno. Brat mu i njegova žena bijahu veoma odurni i zloćudni ljudi, te ga mrko gledahu i davahu mu takovu hranu, koja bi dolikovala više svinjam, nego li ljudem. Trkao je po ulicah uviek bosonog i poderan, mnogo putah bje mrcvaren, pače nogama gažen. Dorasav ponješto, dadu ga, da čuva svinje i najprostije poslove obavlja, premda bijaše ugledna roda. U tolikoj biedi, nadje slučajno jedan novac. Pun veselja, kao da je iznenada obogatio, uze smišljati ovako i onako: što bi kupio za ovaj novac. Buduć neimao išta, što bi moglo diete razveseliti, dolazilo mu je dakako koješta na pamet, niti mogaše odlučiti, što bi mu prečje trebalo. Razabiruć dugo, dodje mu ipak u glavu, što je najbolje i najdragocjenije, pa u to uloži i novac. Pogodite, što mu je došlo u glavu? — Pobožni dječak odluči nadjeni novac odnieti sveceniku, da mu za pokojnoga oca služi misu. (Alban Stolz legend. 23. veljače.)

dragovoljno jim bar ponješto naknaditi trpljivost, koju sada imadu s vami. „Sinko," govori duh sveti (crk. 3, 14=16.) „podupri si oca pod starost i neraztuži ga za života. Ako li ga izda pamet, prosti mu i nepreziraj ga u kriepost svojoj; jer milostinja očeva (ocu podieljena) neće biti zaboravljena. A za grieh materin (proti tebi), vratit će ti se dobro." Ali niste samo prama roditeljem dužna trpljiva i krotka biti, nego i prama djedu i baki; ako su vam još živi.

Diete bi pokazalo, da n e s l u š a svoje roditelje:

1) **kada nebi rado ili bi nimalo slušalo zapovjedi svojih roditeljah.** — R a d o n e b i s l u š a l o diete, kada bi, istina, činilo, što mu roditelji zapoviedaju; ali bi dugo otezalo, ili bi se prije prepiralo s roditelji. Još bi gorje bilo, kada bi diete činilo, što mu roditelji zapoviedaju; ali osorno, srdito i zlovoljno, ili jih pače prije proklinjalo i ružilo; zatim, kada bi diete samo dotlje slušalo, doklam ga roditelji motre, ili se boji šibe, poput onih lienih životinjah, koje samo dotlje voze, doklam je prati bič. Tko posve pusti posao, n e s l u š a i m a l o; a tko se u važnom poslu uzprotivi naročitoj zapovjedi ili zabrani roditeljah, kao da mu neimaju išta zapoviedati roditelji, grieši smrtno. Kuda li će veća drzovitost, nego li, kada se usudi diete protiviti volji svojih roditeljah; a Isus stvoritelj neba i zemlje, pokoravao se Josipu i Mariji — Proti pokornosti griešilo bi diete,

2) **kada nebi opomene i ukore svojih roditeljah dragovoljno primalo.** — Roditeljem je dužnost, odhranjivati djecu na mjesto Boga; pa zato moraju i poučavati djecu, opominjati, na dobro svraćati, a od zla odvraćati; djeci je pako dužnost, slušati dragovoljno i pokorno opomene roditeljah. Jao si ga djetetu, koje nesluša pouke i opomene svojih roditeljah, s nesmotrenosti ili nemara! Koliko se je djece kajalo radi ove nesmotrenosti i nemara i vapilo: kamo sreće, da sam slušalo oca i majku, kako mi bijahu dobru radi, — nebih ovako čamilo u nevolji danas, da sam nje slušalo. Ako niste rada, da i vas snadje jednoć ovakova tuga; a vi slušajte vazda dragovoljno opomene svojih roditeljah. — Nadalje griešilo bi diete proti pokornosti,

3) **kada bi se kazni svojih roditeljah drzovito opiralo.** — Roditeljem je dužnost i kazniti diete, kada zasluži kaznu: a neće se popraviti s dobra. „Tko nesluša rieči," kaže starinska poslovica, „slušat će batinu." Roditelji griešе i Bog će je kazniti skupa s djetetom, ako nekazne diete, da ga odvrate oda zla. Tko će nam pripoviedati primjer? Pravo, primjer Helijev. Marko, — Klaro, — pripoviedaj o kazni. — Dobro. Odatle vidite, da nije kažnjen samo otac, nego i zla djeca njegova. Kada dakle skrivi diete, pa bude kažnjeno od roditeljah, neka jim zafali na kazni i odluči, ozbiljno se poboljšati, te nebiti kažnjeno drugi put. — Slušajte kakvu je kaznu odmjerio Bog u starom zakonu dietetu, ako se nebi poboljšalo opomenom i kaznom. „Imade li tko tvrdoglava i odpadna sina," govori sveto pismo, „koji nesluša zapoviedi oca i matere i neće, da pokoran bude, kada ga kazne; neka ga kamenuje gradski puk, da bude čuo i bojao se sav Izrajel." 5. Mojs. 21, 18. 21.

Djecu, koja neizvršuju dužnosti prama roditeljem, u ovom će životu stignuti prokletstvo od Boga; a u drugom vječna osuda.

Ovo vas uči sveto pismo: „Proklet, tko neštuje oca i mater; a sav puk neka reče: Amen." 5. Mojs. 27, 16. Strašna li prokletstva od Boga i ljudih! „Spomeni se oca svoga i matere, da nebi Bog zaboravio na te, te bi želio: da se nisi rodio i proklinjao dan, kada si se rodio." Crk. 23, 18. 19. Ali imade u svetom pismu i primjerah, kako je Bog kaznio djecu, koja su se zamjerila roditeljem. Znadete, kako je Bog kaznio Kama i porodicu njegovu. Onomadne ste čula, kako su prošli sinovi velesvećenika Helija. — Pripoviedaj Martine, kako se je zamjerio Absalom ocu i kako ga je kaznio Bog. Neima dobe i pokrajine, koja nebi znala strašne kazne pripoviedati, stigavše djecu, koja nisu obdržavala četvrtu zapovied. Često se dogadja, da se ovakvoj djeci, kada odrastu, te i sama imadu djecu, istom mjerom odmjeri, kojom ona sada mjere roditeljem.*

* Slušajte samo jedan primjer. Njekoć zavadi se sin nemilo s ocem. Napokon popadne razjaren sin oca za siede vlasi i povede ga preko stepenah dolje na kućna vrata. Došavši do praga, reče biedni otac: „Pusti me sinko! dosta sam kažnjen sada; jer dalje nisam i ja vodio za vlasi svoga oca." — Drago mi je, što mogu primjetiti, da nije

Djeca, koja vierno obdržavaju četvrtu zapovied, imaju se nadati na ovom svietu božjoj zaštiti i blagoslovu; a na drugom vječnomu blaženstvu.

Medju dobru djecu, koja su ljubila i štovala roditelje; a zato se i uživala vazda božje zaštite i blagoslova, broji sveto pismo, kako ste učila u bibličkoj povjestnici, Sema, Izaka, mladoga Tobiju, pobožnu Saru. Pripoviedaj nam Gjuro, ili ti Kato, — koga je Bog poslao, da prati i brani mladoga Tobiju i kolika je Tobiju snašla sreća. Dobro. Sveti apoštol uči: „Štuj oca i mater. Ovo je prva zapovied s obećanjem: da ti dobro bude i dugo budeš živio na zemlji.“ (Efež. 6, 2. 3.) Bog dakle obećaje dobroj djeci dvoje, dug život i sreću na zemlji. Pa sve da pozove Bog djecu, koja su za života slušala roditelje, prije reda k sebi u krilo, s ovoga svieta, nebi ipak prekršio svoje obećanje, pače učinio bi više, nego li je obećao. Mjesto kukavna života na zemlji, darovao bi jim život i neizgovorno veselje na nebu. Da to nezaboravite pamtite ove redke:

Tkogod svoje ljubi roditelje,
Uljudnošću čini jim veselje; —
Tomu dobro na zemlji će iti,
A u nebu još bolje će biti.

Ili:

Diete, koje roditelje štuje,
Srećom, spasom Višnji nagradjuje.*

---

kršćanin počinio ovo zlo; jer krivobožac, mudrac Aristotel, koji nam piše o tom (ćud. Nikom. knj. 7. gl. 6), živio je 300 godinah pr. I. — Kršćanin bi dakako kud i kamo gorje radio; ako bi dignuo ruku proti roditeljem.

* Kakogod je nezafalnost na ruglo svakomn djetetu, te mu se često, kada ga snadje nesreća, nemilo prigovara: „kako ti radiš svojim roditeljem, radi i tebi Bog;“ tako usuprot cieni svatko zafalno diete i pomaže mu u nevolji. Izmedju nebrojenih primjerah, evo vam jedan. — Carica Marija Terezija dodje jednoć u vojnički zavod, gdje su na državni trošak odhranjivani i za vojnike čestito obražavani, većinom sinovi siromašnih, a zaslužnih častnikah. „Koji se od mojih sinovah vlada najbolje?“ upita carica vriednoga predstojnika učione. „Vaše Veličanstvo,“ odgovori predstojnik, „svi su dobri; ali je mladi Vukasović izmedju svih najbolji. Na to reče carica, pruživ mu dvanajest cekinah: „Evo ti ovaj poklon, pa si kupi, što ti volja.“ Mladić klekne pred milostivu vladaricu; ali mu ona reče: da ustane i pruži mu ruku, da poljubi. Za jedan tjedan doveze se opet carica, dozove preda se mladoga Vukasovića i upita ga: što si je kupio za onomadne dobivene novce. Na to dodje mladić u nepriliku i zapne u govoru. „Jesi li proigrao

Uz prave roditelje imamo štovati, ljubiti i slušati hranitelje, učitelje i sve duhovne i svjetovne glavare.

Zašto imamo štovati, ljubiti i slušati ove glavare? Zato, jer su nam i oni namjestnici božji glede onoga, što se tiče njihove službe, te nam i Bog zapovieda ovu dužnost. Zato opominje i sveti Pavao sluge, da slušaju svoje gospodare, — ne da omile ljudem, — nego od straha pred Bogom. Najprečji su hranitelji, koji su posvema namjestnici roditeljah, dakle kao i roditelji, namjestnici božji. Zato su je djeca dužna štovati, ljubiti i slušati. To je božja volja; a Isus nam sam daje najljepši primjer. Nije samo rodjenoj majki Isus pokoran bio, nego i svetomu Josipu, koji mu bijaše hranitelj. „Bijaše jim pokoran,“ te mišljahu židovi, da je sveti Josip rodjeni otac Isusov. — Radi Boga neka nadalje štuju, ljube i slušaju, naučnici meštre, učenici i učenice učitelje i učiteljice, družinčad gospodare gdje je pravo. — Kao dobri kršćani štujmo, ljubimo i slušajmo navlastito duhovne glavare; jer je njihova služba najuzvišenija izmedju svih glavarah i oni se brinu za naše vječno blaženstvo. Isus je ovu dužnost najstrožije zapovjedio. Ali su i svjetovni glavari od Boga naredjeni; pa zato smo je dužni, ne samo štovati i ljubiti; nego takodjer slušati u svem, što narede ili zapovjede, prema svojoj službi.

---

novce, na što li si je potrošio?“ upita ga carica nješto smrknuta lica i oštro. „Poslao sam je svomu siromaku ocu,“ odgovori čedno mladić. „Što ti je otac?“ „Bio je carski častnik, ostavio je čast i sada životari bez plaće u Dalmaciji. Nisam znao, na što bi mogao bolje potrošiti novce, darovane mi od milosti Vašega Veličanstva; nego li je poslati na podporu svomu ocu; niti sam se mogao većega veselja dobaviti ovimi novci.“ — „Ti si mi čestit mladić,“ reče tronuto carica. „Dajte crnilo, pero i artiju! Sjedi pa piši.“ Uzdrhtav malko i uzigrav mu srce, sjede mladi Vukasović, kako mu bješe zapovjedila carica. Milostiva vladarica uze mu kazivati u pero: „Predragi oče! List, što Vam pišem, kazuje mi carica u pero. Moja marljivost, moje dobro vladanje; a navlastito moja djetinja ljubav i zafalnost prama Vam, oče, dopala se je na toliko carici, te ćete Vi od ovoga časa brati svake godine milostivu podporu od 500 stotinjakah; a ja dobih nanovo 21 cekin na dar.“ — Mislite si, koliko je veselje obuzelo čestitoga Vukasovića. Artija mu bijaše namočena suzami — Ovako je nagradjena zafalnost i djetinja ljubav. Ali još veća sreća stiže Vukasovića u buduće. Izstupiv iz zavoda, dodje Vukasović u vojnike, uzpinjaše se korak po korak i dotjera do najvećih vojničkih častih.

Roditelje i glavare nije slobodno slušati, kada zapovjede štogod, što Bog zabranjuje.

Onomadne sam vam razlagao, da smo dužni slušati roditelje i glavare, jer su namjestnici božji, te nam zapoviedaju na mjesto Boga. Ako li nam zapoviedaju, što je Bog očito zabranio, valja nam više Boga slušati, nego li ljude. Ako li zapoviedaju gospodari družinčadi od objesti ili skuposti, da rade po nedjeljah težačke poslove; a propuste svetu misu, zapoviedaju li na mjesto Boga? Sigurno ne; jer Bog i crkva zapoviedaju po nedjeljah neraditi težački posao; a slušati svetu misu. Krasno i istinito kaže sveti Augustin: „Kada bi zapoviedao drugo carski namjestnik, a drugo sam car; tko bi dvojio, da bi tada valjalo slušati cara, a ne namjestnika? Ako li car drugo zapovieda, a drugo Bog, — što onda? Car ti zapovieda n. pr. žrtvovati krivim bogovom. Što veliš ti na to? Nije slobodno. Zašto ne? Jer vrhovni zapovjednik (Bog) zabranjuje.“ (62. govor o riečih gospodnjih). Tako nebi slobodno bilo i djeci činiti, kada bi jim roditelji što zapovjedili, što zabranjuje Bog ili crkva, te bi dužna bila uzkratiti roditeljem posluš-nost, — dakako čedno, ali odlučno.*

Neda mi se zaglaviti četvrtu zapovied, prije, nego li vas opomenem, da štujete sjedoglave starce i starice. „Digni se pred siedom glavom,“ govori gospodin Bog, „i štuj staru osobu“ 3. Mojs. 19, 32. Isti starinski naobraženi narodi štovali su u velike

---

* Sljedeći dogodjaj pokazuje vam jasno ovu dužnost i može vam biti uzorom; ako vam uztreba. Plemenit gospodin, no samo imenom kršćanin, dade sina na nauk i gojitbu pobožnim svećenikom. Na praznike dodje sin kući k ocu. Došav pako kod kuće u post meso na stol, nehćede dječak mrsiti. Otac mu zapovjedi: da mrsi. Ali mu sin odgovori: „Danas mrsiti, smrtni je grieh; tako smo učili ove godine, jerbo je crkva zabranila mrsiti, a crkvena je zapovied, božja zapovied; ja dakle neću mrsiti, nego ću jesti druge jestvine.“ „Nebude tako dječko,“ odgovori otac srdito; „ako nebudeš mrsio, nećeš danas išta jesti; ustaj od stola, pa idi u drugu sobu.“ Majki se dalo na žao, što će joj sinak gladovati; zato mu donese, izpod ruke, poslje objeda, nješto jesti. Ali diete nehćede jesti, nego reče: „Majko draga nesmijem; otac mi je zabranio: danas jesti. Nesmjedoh mrsiti na njegovu zapovied, jer nesmjedoh uvriediti Boga; ali mogu biti da nejedem, pa zato, fala ti majko na ljubavi, — ja hoću i moram u tom slušati oca. Tronuta srca pripovjedi majka ovaj dogodjaj s mjesta ocu; a na to proplače obodvoje. Kada je otac početkom sljedeće godine dovezao sina natrag u gojilište, reče učitelju: „Moj me je dječak obratio opet na kršćanstvo.“ (Stöger: kruna nebeska str. 76.)

starce i starice; navlastito Špartanci. Za njeke pučke svečanosti idjaše dugo na okolo starac, tražeć gdje bi sjeo; ali mu nehćede itko dati mjesto. Došav pako obilazeć do Špartanacah; digoše se čedno svi mladići. Na to stade klicati sav narod od radosti; a starac veseo reče: „Svi Grci znadu: što je kriepost; ali Špartanci ju pokazuju.“ Budite dakle vazda čedna i uljudna prama starcem i staricam, priteci jim u pomoć, gdje uztreba; da vas neosramote ovi neznabožci. Slušajte dragovoljno dobre i mudre savjete siedih; a navlastito u kriepostí ostarjelih, ljudih. Koliko se je mladićah i djevojakah lišilo dragocienjenoga blaga, — sreće na ovom svietu; a možda i vječnoga blaženstva, što su radje slušali nedotupave i lahkoumne drugove i drugarice, nego li siedoglave, izkusne i u kriepostí čvrste, prijatelje i rodjake.

Opomena.

Drago mi je djeco! kazati vam na koncu četvrte zapovjedi, da mi se nisu dosele potužili vaši dobri roditelji, da vas je koje u veliko prekršilo ovu zapovied. Trsite se pako: od dana do dana sve više štovati, ljubiti i slušati mile si roditelje, duhovne pastire i učitelje.* Molite se Bogu za nje, osladite jim službu, zafalnošću i dragovoljnom pokornošću. Nesvadjajte se i netucite s braćom i sestrami, neružite je, nezavidite jim, jer to nemilo vriedja roditelje. Koli su vriedjala patriarka Jakoba rodjena djeca, — ne-

---

* Nježna ljubav i briga vaših učiteljah (učiteljicah), zatim njihova služba, koja vam promiče vremenitu i vjekovitu sreću, mora vam uzbuditi u srcu ljubav, zafalnost i dragovoljnu pokornost prama njim. Zato ću vam pripoviedati znamenit dogodjaj, odkuda ćete vidjeti, da umiju i posve surovi ljudi cieniti učiteljsku ljubav i brigu. God. 1860. zavlada u Siriji nemilo progonstvo kršćanah. Na tisuće ginuli su kršćani od turakah. Jednoć provale goropadni krvnici u selo Žahleh, kamo se bje zaklonulo mnogo kršćanah. Kršćani se sletili u crkvu i skupili oko žrtvenika. Ali turci, nemareći za sveto mjesto, navaljivahu sabljami i puškami na vapeće ljudstvo, kamogod bi dofatili. Medju sabranimi kršćani bijaše i njekoliko koludricah presvetoga srca, koje u tamošnjih krajevih naučavahu djecu kršćanski nauk i potrebite poslove. „Zar ćete nas pogubiti,“ govorahu koludrice objestnim krvnikom, „nas, učiteljice vaše djece?“ — U jedan mah prestadoše biesniti ovi ubojice. „Ali ne samo, da ćete vi nam prostiti život,“ primjete boguposvećene djevice, „vi ćete nas sprovesti u kršćansku zemlju.“ „Mi, vas pratiti? Ubili bi nas kršćani!“ odgovore neznabožci. „Neće vas ubiti,“ odvrate djevice, „mi ćemo vas braniti.“ I ovi divlji ljudi, naliki na krvoločne vuke, preobraziše se u krotke janjce, te sprovedoše djevice u kršćanski predjel. (Pismo o. de Damas d. J. 6. siečnja 1862.)

navideći i mrzeći dobroga Josipa. Nesvaljujte posao na druge, osobito mladju si braću i sestre. Kolika je grehota, kada se izgovaraju djeca pred roditelji. Zar da ja sve radim, zar nemože ovaj brat ili ona sestra raditi? Povedite se radje za blaženim **Bernardom iz Ofide.** A kako se je on vladao? Nehoteć mu koji brat slušati roditelje, rekao bi Bernard: „Ja ću radit, što mi neće da radi brat." U istinu, ovaj je Bernard učio svoju bibličku poviest od pokornoga Isusa prama Mariji i Josipu i dobro ju slušao. Radite i vi tako, pa ćete omiliti Bogu, svojim roditeljem i svim dobrim ljudem; mnogoga ćete se zla sačuvati, te srećno živjeti u Bogu i s Bogom na zemlji; a jednoć se veseliti s vašimi dragimi roditelji, s braćom i sestrami, na vieke u nebu.

Peta zapovied božja.

Peta zapovied božja zabranjuje: sebi ili bližnjemu škoditi na tielu ili duši.

Peta zapovied božja: „Neubij," zabranjuje u obće uzeti komu život, dakle i skoditi čijemu životu, budúć da ovakova škoda može i život skončati; pače kadšto i sbilja skonča. Budúć pako, da čovjek sastoji od tiela i duše, te glede tiela može se lišiti naravskoga, a glede duše vrhunaravskoga života (života milosti); to se može dvostruko sgriešiti proti petoj zapoviedi: prvo, kada tko tielu; drugo, kada tko duši škodi. Nadalje može se sgriešiti, kada tko škodi bližnjemu, ili kada škodi sebi. Ob ovih ćemo griesih sada razlagati, da je tim većma uzmrzite. Ponajprije se pita: tko sgrieši proti tielu bližnjega.

Proti tielu bližnjega sgrieši:

1) tko bližnjega nepravedno ubije, udari ili rani. — Zašto kažemo: „nepravedno"? Jer nesgrieši svatko, kada bližnjega ubije, udari ili rani. Ako si izšiba otac nepokorna sina, da ga popravi, negrieši; nego čini pravo; jer „ako ga šibom udariš," govori sveto pismo ovomu ocu, „neće umrieti; a oslobodit ćeš mu dušu od pakla. Posl. 23, 13. 14. Nadalje nesgrieši poglavarstvo, kada dade objesiti ili strieljati ubojicu, nego radi samo, što mu je dužnost; jer, „tko prolije krv čovječju, govori sveto pismo, „neka

se prolije i njegova krv." 1. Mojs. 9, 6. Samo onaj sgrieši dakle, tko ubije, udari ili rani bližnjega, nepravedno (neimajuć oblast.) Niti bi sgriešio, tko bi neznatice i nehotice, slučajno ili po nesreći, bližnjega ranio ili ubio, n. p. da bi tko po nesreći s krova spao, pa se srušio upravo na mimoiduće diete, te ga ranio, ili upravo do smrti ubio. Ali se nebi mogao izgovoriti: tko bi s nemotrenosti ili od objesti bližnjega ubio ili ranio. To bi bilo, ako bi se tko lahkoumno igrao nabijenom puškom, nabacivao kamenjem, ili spuštao kamenje s brda, ili radeć na krovu, ili sjekuć drvo: nebi opomenuo ljude, koji mimo idu, da se uklone, u obće kadagod tko što nesmotreno ili lahkoumno radi, što bi drugim po život moglo opasno biti.

Čovjeka znatice i hotice nepravedno ubiti, golem je i u nebo vapeći grieh. Ubojica otima čovjeku najdragocjenije blago na svietu, otima ubijenoga za uvieke njegovoj porodici, obara mu porodicu u žalost, a kadikad u najveću nevolju; obara ubijenoga kadšto u vječnu propast, budúć da mu otme za vieke vrieme pokore, ako pogine u smrtnom griehu. A još je najgorje po ubojicu, što nemože učinjeno zlo popraviti, nemože mrtvacu život vratiti. Zato prati ubojicu jur na ovom svietu obično uzastopce, kazna. Ubojica neima mira i pokoja dan i noć, uspomena na ubijenoga, lebdi mu neprestance pred očima, grize ga sveudilj u duši. Često umre ubojica očajav, ili govori poput Kaina: „Preveć mi je velik grieh, te nisam vriedan, da mi se prosti." 1. Mojs. 4, 13. Često se je dogodilo, da se je ubojica sam dragovoljno sudu predao, da bude kažnjen.* Ali nesgrieši samo tko ubije ili rani, nego i

2) tko jadom i progonom bližnjemu život ogorčava i prikraćuje. — Zar je što drugo: bližnjega jaditi, progo-

---

* Upravo nedavno dogodilo se, kako pišu javni listovi, gdje je težak iz Vinšotena u Nizozemskoj, molio svoga nadzornika, da ga tuži na sud. Dopraćen na sud, stade pripoviedati težak načelniku, kako si je ubio druga prije dvanajest godinah. »Istom što sam ga ubio,« pripoviedaše nadalje težak, »počelo me je grizti u duši. Do mala nisam mogao više raditi od tuge i bola. Moradoh napokon pobjeći, da negledam mjesto, gdje sam ga ubio, te se ukrcam na brod i odplovim u Indiju; a tudier odem u vojnike. Ali mi nebijaše i u Indiji mira i pokoja, te prije, nego li bi izslužio vrieme za vojnike propisano, moradoh se vratiti u Vinšoten i na sudu si tražiti duši mira. Kaznite me po pravici i ako budem odsudjen na smrt, ipak će mi biti lakša ova kazna, od duševne muke, koju sam trpio 12 godinah dan i noć.«

niti, život mu ogorčati i prije reda ga u zemlju odpraviti, — nego li mu životu škoditi? Ovako mogu sgriešiti i djeca proti roditeljem, kako sam vam onomadne pokazao. — Moći je i inače bližnjemu život prikratiti, kada bi n. pr. gospodari družinčadi preveć težke poslove tovarili, ili nadničarom i poslenikom plaću uztezali, te bi od glada i nevolje ginuli. — Premda se je pako težko čovjeku života lišiti, ipak se može dogoditi, kako sam vam jur napomenuo, da je slobodno čovjeka ubiti, da se ukloni veće zlo.

Slobodno je čovjeka ubiti: 1) oblasti, da kazni krivce, 2) drugim samo na obranu domovine ili svoga života.

Rečeno je jur: da je oblasti slobodno, pače dužnost, zlotvore i smrću kazniti, ako zasluže; jer da se nebi zlotvori kaznili, preotelo bi doskora mah ubojstvo, te nebi itko siguran bio od ljudih, kada izadje iz kuće, da će se živ vratiti. Zato govori sveti Pavao ob oblasti (Rimlj. 13, 4.): „Službenica je božja, tebi na dobro. . . . jer nenosi uzalud mač; jer je božja službenica, osvetiteljica, na kaznu onomu, tko tvori zlo!" — Drugomu nije slobodno, ubiti čovjeka, izim na vojski, na obranu domovine, ili na pravednu obranu svoga života, t. j. na obranu proti ubojici ili razbojniku, koji nam hoće da otme život. Jer da nebi bilo slobodno na vojski ubiti čovjeka, mogao bi neprijatelj u tudju domovinu provaliti, ubijati, što mu dodje pod ruku, plieniti, otimati i paliti; a nitko mu nebi mogao na kraj stati. Da nebi pako slobodno bilo čovjeka ubiti, na obranu svoga života, mogli bi ubojice, tati i razbojnici, — svagdje, gdje bi se nadali, da će umaći oblasti, harati i robiti po volji. Nebi ipak bilo slobodno ići na vojsku, ako bi se vojska samo na to sabrala, da plieni susjednu pokrajinu ili nepravedno osvoji (kako su često radili neznabožci i turci); jer to nebi bila pravedna vojska, nego razbojnička četa Nije zatim slobodno ubiti čovjeka kada navali jedan na drugoga, — akosi je moći inače život spasiti, n. pr. zovnuv druge u pomoć, ili mu oružje iztrgnuv, ili ga samo raniv. — Posve je zabranjen dvoboj (duel), gdje se dogovore dvojica, da će ići na sablje ili puške jedan proti drugom, pod ništetnom izlikom: da si osvete poštenje. Crkva je na ovaj strašni grieh udarila veliku crkvenu kaznu.

Peta zapovied božja nezabranjuje samo čine proti životu bližnjega, nego zabranjuje takodjer sve, što navodi na čine.

A što navodi na zle čine, Stjepane? Dobro. Srčba, mržnja, zavist, svadja, psovke i kletve. Božanski spasitelj kaže: „Čuli ste, da je starim rečeno: Neubij. A ja vam kažem, da će svaki, koji se razsrdi na brata svojega, krivac biti suda. Mat. 5, 21. 22. Tko se dade zanieti od srditosti, taj biesni i lupa kao pomaman, te može počiniti najveće zlo; a tko mržnju krije i potiče u srcu, ide samo na to, da nahudi omrzlu si bližnjemu. Pobožni i krotki Jakob nebijaše siguran, da ga neće rodjeni brat lišiti života, te morade pobjeći u sviet pred srditim bratom. Znadete zatim iz bibličke povjestnice, na što je zavist navela nesrećnoga Kaina, braću Josipovu, farizeje i velesvećenike. A koliko je putah čuti, da su se izlegle iz svadje psovke i kletve; a iz psovkah i kletvah batinjanje, pače ubojstvo. — Ako li i nedodje do šakah i krvi, ipak se kadšto dogodi ubojstvo u srcu, — želeć bar drugomu smrt; a Bog gleda ponajviše na srce. Zato piše sveti Ivan: „Tkogod mrzi na brata svoga, ljudomorac je." 1. Iv. 3, 15. Zato morate jur sada brižljivo zatirati si u srcu srčbu, mržnju i nenavist, čim vam se u srcu zametne, znajući da odtuda polazi i umorstvo. Ako budete savjestno slušala ovu opomenu, bit ćete ugodna Bogu i nećete za života bar znatnije prekršiti ovu zapovied.

Proti vlastitom životu sgrieši.

1) tko ubije sam sebe. — Tko ubije sam sebe, samoubojica je. Samoubojstvo je toli strašan grieh, te nebi mislio, da može kršćanin sam sebe ubiti. Što radi samoubojica? Ustaje proti Bogu, koji je jedini gospodar nad životom i smrću; ustaje proti Bogu, koji mu je dao život, da si osvoji nebo, izvršujuć božje zapoviedi; a nuto nesrećnik samoubojica odbacuje život, najdragocjeniji dar božji, te obara sam sebe pravac u jaz pakleni. Zato nije slobodno samoubojicu sahraniti na posvećeno groblje. A koliku tugu i žalost dobavlja samoubojica svojoj porodici? Težko će mu se porodica ikada za života uživati prave radosti. Pomisao, da jim je brat, sin, otac, ubio sam sebe i tako se u vječnost preselio, — neće jim ikada saći s pameti, sve ako i podnesu trpljivno ruglo od svieta. — Grieši se proti vlastitom životu, ako si:

2(tko zdravlje kvari ili pokraćuje život neumjerenim jelom i pilom, žestokom srčbom vratolomstvom itd. — Pravo imade tko kaže: da je više ljudih zaglavilo od neumjerena jela i pila, nego li na vojski. Krotite dakle pohlepu za jelom i pilom, budite umjerena kada jedete i nepretovarite se ikada jelom i pilom. Tako ćete si lakše zaslužiti nebo, a i zdravlje sačuvati. I sveto pismo potvrdjuje ovo. „Iza mnogih jelah ide bolest. Radi proždrlosti umrli su mnogi.“ Crk. 37, 33. 34. Osobito vas moram opomenuti: da se čuvate žgana i opojna pića, naročito rakije. Nije ijedna pošlica toliko zdravih ljudih skončala, koliko rakija. Tkogod je pohlepan za rakijom, ruši si zdravlje i obara se prije reda u grob. Ovo pogubno piće kvari čovjeku krv, grize mu pomalo crieva, s njega počme ginuti i drhtati najzdravije tielo, suši se pomalo, vehne i najposlje umre.* — To su pako škodljive posljedice, koje ovaj otrov, a manje više svako opojno piće, ako se neumjereno pije, tjelesnomu životu dobavlja. A tko će opisati, koliko škodi proždrlost i pijanstvo životu duše? D. d., tko se jednoč propije, težko će se obratiti. Pa sve, ako se i sbilja odluči obratiti; ah koliko će ga stojati truda i napora obraćenje! Opominjem vas dakle odlučno i osbiljno, čuvajte se svakoga opojnoga pića; a navlastito rakije. Ništa škodljivijega po djecu, od rakije. Tko je pohlepan od mladosti za opojnim pićem; a neće da se čuva, taj će se brzo propiti i kukavno život dokončati. — Može si tko, kako uči katekizam, prikratiti život srčbom. Ljudi, nemogući se savladati, razsrde se naglo, čim jim nije štogod po volji; a tim si kvare zdravlje. Dogodilo se je jur, da se je tko nemilo razsrdio, pa i na mjestu mrtav ostao. — Dalo bi se još koješta napomenuti, što zabranjuje peta zapovied, jer kvari zdravlje i prikraćuje život. Ja ću samo jedno napomenuti, čim navlastito mužka djeca često grieše; a to je: vratolomstvo. S vratolomstva je jur mnogo ljudih stradalo, polomilo si mišice, pače život izgubilo. Možete sgriešiti proti petoj zapoviedi, penjući se nepozorno na drveće, kule, zidove, idući na led prije, nego li kruto smrzne, ili u duboku opasnu vodu, riečju: koliko-

* U Ruskoj, gdje je piće rakije preotelo mah, umrlo je, kako je dokazano, od godine 1862. do godine 1867. dakle u pet godinah, preko — 35, tisućah ljudih od rakije.

god putah lahkoumno i bez potrebe, idete očito u pogibelj, gdje biste se mogla lišiti zdravlja ili života.

Usuprot ne samo, da je slobodno, nego je fale vriedno, pače kadšto zapovjedjeno: izvrći pogibelji život, zdravlje ili tjelesne članove, kadagod naime nastanu veće dužnosti, kojim nije moći zadovoljiti, bez ovakve tjelesne pogibelji. Slava božja i ljubav bližnjega traže kadšto od nas ove žrtve. Zavlada li gdje n. pr. pošlica, nije slobodno pustiti bolestnike, da ginu od biede; nego smo dužni pobrinuti se za nje i priteći jim u pomoć, koliko je od potrebe na tielu i duši. Tko pomogne bližnjemu u takvoj nevolji, radi junački i fale vriedno; a Bog će ga tim obilnije nagraditi, čim je veća pogibelj, kojoj se je izvrgao.

Velik je grieh, sam sebe ubiti, sam sebe smrti dobaviti, pa se pita sada: je li grieh sam sebi smrt željeti? Na to pitanje odgovara katekizam:

Željeti si smrt od zle volje ili očajanja, nije dopušteno, ali je ipak dopušteno od želje: da Boga više nevriedjamo i da k njemu dodjemo.

Pamtite dobro: željeti si smrt, može biti težak, može biti samo lahak; može nebiti grieh, pače fale vriedno. 1) Težak je grieh, kada si tko želi smrt od zle volje, ili očajanja, kuneć i proklinjuć. Tko se neuzprotivi ovim vražjim napastim, gine sve više od zle volje, napokon mu dozlogrdi živjeti na svietu, te si može i uzeti život. — 2) Lahak je grieh, ako si tko želi smrt, kada iznenada padne u nepriliku, ili mu se nada iznevjeri. 3) Nije grieh, kada si tko želi smrt, da se razstavi s biedami zemaljskimi, ili se rieši bolesti, no ipak misli: ako se svidi Bogu, da ga pozove na drugi sviet. 4) Pače fale vriedno je, kada si želimo smrt, da Boga više nevriedjamo i da k njemu dodjemo. Tko ljubi Boga, taj i zeli: s Bogom se sastati i sdružiti, te čim raste ljubav, raste i ova želja. Pun ove goruće želje, piše apoštol Pavao. „Želim se razstaviti i biti s Isusom.“ Filip. 1, 23.

Duši bližnjega škodi: tko ga smućuje, t, j. hotice navodi na grieh, ili mu svojevoljno povod ili prigodu daje griehu.

Rieč: smućivati ili smutnja, dolazi od rieči: mutiti. Mutiti reći će: miešati, buniti; a drugoga smutiti

reći će: smiešati ga, sbuniti, zavesti na grieh. Smutiti bližnjega moći je na više rukuh: 1) ako ga tko hotice na grieh navodi, ili navesti želi, kao zmija praroditelje naše u raju zemaljskom; 2) ako mu tko i nehotice povod daje griehu, naime nješto govori ili čini, što navodi ili potiče bližnjega na grieh; 3) ako mu tko prigodu daje griehu. A zašto kažemo: „svojevoljno povod ili prigodu daje?“ — Jer samo onaj grieši smućujuć bližnjega, tko znade unapried, ili bar razložno sluti, da će se bližnji smutiti radi njegova govora ili vladanja, pa ipak govori ili se vlada smutljivo.* — Tko dakle po takovu smućuje bližnjega? 1) Na grieh navodi hotice: tkogod bližnjega svjetuje na grieh, u griehu podupire, na grieh nagovara, potiče, zapovjeda mu griešiti, ili mu brani (zagovara) grieh. 2) Griehu daje povod: tkogod bezbožno ili bludno razgovara, premda nehotice i nemisleć drugoga na grieh navesti, tkogod se nepristojno nosi, drugomu zao izgled daje; jer gledeć čovjek, gdje drugi grieši i sam se za njim povede. Adam nebi valjda bio jeo zabranjeno voće, da nije prije njega Eva jela. 3) Prigodu griehu daje, tko drugim posudjuje nevaljale knjige i slike, tko pušta pod svoj krov zločeste i skvarene ljude, te jim dopušta s djecom i družinčadi obćiti, tko drži u svojoj kući zabave i sastanke, na kojih se vode nepristojni govori ili igre. Svi ovi smućuju druge, povodom su, da drugi grieše, što druge — budi navode na grieh, budi jim povod i prigodu daju griehu.

Od smutnje ima nas osobito odvraćati:

1) Pomisao, da je smutljivac pomoćnik vraga, koji zavodeć na grieh, ubija duše, odkupljene krvlju Isusovom. Tkogod smućuje bližnjega, škodi mu životu duše. Kao što

* Ovo vam neka razloži sljedeći primjer: Dva dječka smotre u tudjem vrtu liepu, rodnu jabuku. Na to će jedan izmedju njih: „Ala, krasnih jabukah, hajdmo unutra pa ćemo ukrasti, koliko nam volja. Nevidi nas itko. Nuto, to će reći svojevoljno i hotice na grieh navesti. Ako li bi samo rekao bio: „Ala liepih, krasnih jebukah; ala njegdje moraju tečne biti. Mogao bi jih čovjek lahko ukrasti; niti bi bio upravo veliki grieh“ itd. — tim bi povod dao griehu. Ako li bi povrh toga drugomu i vrata na vrtu otvorio, to bi mu i prigodu pružio na grieh. Ako li bi posve bezazleno i nesluteć zlo rekao: „Ala liepih, krasnih jabukah, ala negdje moraju tečne biti, ala da mi jih je,“ a drugoga bi napast snašla, da jih ukrade, — to nebi prvomu bio ikakav grieh, nego bi se kradja pripisati morala jedino zloći kradljivca.

nožem ili oružjem škodi tko tielu bližnjega, rani ga, ili pače ubije, tako može tko škoditi i duši bližnjega smutnjom. Navede li tko bližnjega na mali grieh, to je škoda, učinjena bližnjemu, istina, ponješto malena; ali ipak kud i kamo veća, nego li da je bližnjemu oteto sve zemaljsko blago. Škoditi duši, umanjiti ljubav i milost božju, više je, nego li oteti sve zemaljsko blago. A što će biti stopram, kada tko navede bližnjega na smrtni grieh? Onda mu ne samo škodi duši, nego mu ju ubije, umori, — te smutiv ovako bližnjemu dušu, pravi je dušomorac. Život duše je posvećujuća milost; bez posvećujuće milosti, reć bi mrtva je duša, nemože činiti išta za svoje vječno, vrhunaravno odredjenje, za nebo, za Boga, te umre li čovjek u nemilosti, izgubljena mu je duša za nebo i Boga; a propala je u muke paklene. Tko dakle navede bližnjega na smrtni grieh, liši ga posvećujuće milosti, vrhunaravnoga života duše; pa zato je dušomorac. Pravo ima katekizam, što kaže: da je smutljivac „pomoćnik vraga;“ jer vragu nije do išta toliko, koliko do toga, da umori koju dušu, da ju navede na smrtni grieh; a po tom obori u vječnu propast; zato ga sam spasitelj zove ubojicom (Iv. 8, 44.) „On (vrag) bijaše ubojica od početka.“ To radi i smutljivac. — Kolika je griehota smutiti i na zlo navesti bližnjega, možemo najbolje razabrati, kada uzmemo na pamet: što je Isus učinio, da spasi duše. On, sin božji, dodje na sviet, sprovede 33 godine, živuć medju nami; a napokon poginu na križu, samo da nas odkupi, da nam duše spasi. Odatle vidite: kako su skupo Isusa duše stale, te što je za nje pregorio. Tko pako smućuje bližnjega, tko ga na grieh navede, ubija duše, koje Isus tako skupo cieni; on je krivac, što su duše otete Isusu. Kolika će dakle osveta morati stignuti jednoć smutljivca? Sigurno najgrozovitija osveta s neba. Kada je i krv nedužnoga Abela vapila za osvetu proti Kainu, kako neće vapiti za osvetu prama nebu krv Isusova, — proti smutljivcu, dušomorcu, koji je krivac, što su lišene duše koristi ove dragociene krvi?

2) Grozne posljedice ovoga grieha i nemila osuda Isusova: „Tko smuti jednoga od ovih malenih, koji u mene vjeruju, bolje bi mu bilo, da mu se objesi mlinski kamen o vrat i da utone u pučini morskoj. Jao svietu od smutnje. — Mat. 18, 6. 7. Tko smuti bližnjega, nesgrieši jedini sam, nego zavede i bližnjega na grieh. Smutnja se dogodi mo-

žebit u jedan mah, ali dere češće poput bujice na daleko i široko, te kadšto nemože joj ikoji čovjek na kraj stati. Sjetite se n. p. lucifera. On bijaše starješina na nebu, jedan od najodličnijih angjelah. On sgrieši i zavede svojim primjerom veliko jato nebeskih duhovah i svi ovi strmoglaviše se s njim u jaz pakleni. Pomislite si, da je lucifer ostao dobar, ponizan, pokoran, kano Mihalj; možebit nebi ijedan angjeo sgriešio. Gle, nebi bilo vragovah, prokletih duhovah; a možebit bi i ljudi uztrajali u nevinosti. Mislite dalje: koliko su škodili farizeji i velesvećenici židovski, nehoteći vjerovati u Isusa, nego ružeći ga i proganjajući! Da su oni vjerovali u Isusa, te priznali ga Bogom i mesijom, valjda bi se sav puk obratio bio i bilo bi jim potomstvo danas kršćanske vjere. Nuto d. d. tako su zle posljedice smutnje. Jedna jedina smutnja može tako po zlu udariti, da je nemože kašnje itko na dobro svrnuti. Uzmimo, da je medju vami koje diete tako zločesto, te bi drugo nevino diete navelo na kakvo zlo: umorilo bi ovim griehom u prvi mah dvie duše, svoju dušu i dušu onoga nevinoga djeteta. Ovo diete dakle, koje nije znalo prije išta o zlu, sagriešit će još više, a možebit i mnogo putah. Tko pako udari jednoć po zlu, kvari i navodi na grieh obično druge, svaki od ovih drugih navodi opet druge na grieh; a po tom preotima zlo sve više mah. Tko će dakle moći proračunati zle posljedice i jedne težke smutnje, tko li će moći pobrojiti duše, koje radi smutnje idu u naručaj ognju paklenomu? Jao si ga dakle smutljivcu! Sada dokučujete, zašto se Isus tako nemilo grozi smutljivcu. Bolje je, da se komu objesi o vrat mlinski kamen, pa da utone u pučini morskoj, nego li, da smuti koga. Ovako se naime liši samo v r e m e n i t o g a života, smutnjom pako liši se v j e č n o g a, ovako dopadne samo j e d a n čovjek vremenite nesreće; a smutnjom dopadne mnogo ljudih vječne. Valja da vas groza popadne s ovih riečih Isusovih, te radje poginite; nego li smutite drugoga, kako ste čitala o junaku Eleazaru, koji je dragovoljno podnio smrt, da nesmuti mladež. Čitajte i danas, kada dodjete kući ovaj krasni dogodjaj, pa će vam tim miliji biti, čim ćete bolje razumjeti, da je ovaj starac od devetdeset godinah, upravo junački i Bogu ugodno radio.

Tko naškodi tielu ili duši bližnjega, treba mu ne samo pokajati se i izpovjediti, nego takodjer učinjeno zlo, koliko može, popraviti.

Tko želi, da mu se prosti grieh, kojim je znatno naškodio bližnjemu, mora dvoje imati na pameti. Prvo, mora se za grieh svesrdno p o k a j a t i i iskreno i z p o v j e d i t i, kako je od potrebe za svaki smrtni grieh. Ali tim pokajanjem i izpovjedju nije gotov; nego mu treba: drugo, učinjeni kvar, koliko može, popraviti. Mora dakle onomu, koga je nedužna ranio, platiti ljekara i ljekariju; a naplatiti zanemarenu zaslugu, skrbiti za porodicu, ako je koga ubio. Ako li druge navede smutnjom na grieh, mora se trsiti, koliko može, da odvrati zavedene od grieha.

Peta zapovied zapovieda: navlastito u miru i slogi živjeti s bližnjim.

Buduć da peta zapovied zabranjuje ne samo ubojstvo, nego takodjer srčbu, mržnju, zavist i svadju, razumieva se po sebi, da nam i zapovieda: živjeti u miru i slogi s bližnjim; jer gdje nevlada mir, tudier vlada mržnja i svadja; a gdje nevlada sloga, tudier nevlada ljubav, nego mržnja, svadja, zavist i srčba. Ako dakle hoćete obdržavati petu zapovied, „tražite mir i trsite se zadobiti ga," 1. Petr. 3, 11. „Budite dakle složni, umiljati, bratinski. Nevraćajte zlo zlim, ruglo ruglom." Tud. 3, 8. 9. „Snosite jedno drugo i prostite, ako bude koje uvriedjeno od drugoga. Kako je i vam prostio Gospodin, tako prostite i vi." Kol. 3, 13. Ako budete ovako radila, onda se tiču i vas rieči spasiteljeve: „Blaženi mirni, jer će se zvati sinovi božji." Premda je liepo živjeti u miru, nesmijete ipak mučati, ako vam drugovi zlo čine; a još manje faliti jim griehe, ili na griehe jim privoljiti, da jim se tobož nezamjerite. Nipošto; to bi bio nedopušten, opak mir. „Kadšto nemože čovjek," govori sveti Toma Akvin, „s gdjekimi ljudmi živjeti u miru inače, nego li povedši se za njihovim zlom; a to bi bio nedopušten mir." Sveti apoštol Pavao opominje s toga: „U koliko je moguće, imajte, k o l i k o j e d o v a s, mir sa svimi ljudmi." Rimlj. 12, 18.

Opomena.

Peta vam je zapovied izbrojila mnoge zablude i griehe, koji se protive ovoj zapoviedi, te kojih vam se valja pozorno kloniti. Do goropadnih griehah proti ovoj zapoviedi, nad kojimi vas, kao nad strašnim ponorom, groza popada, nedotera čovjek na jedan mah. Ako li se mislite, do smrti sačuvati ovih griehah; a vi se čuvajte pazljivo i malih pogrešakah. Nesvadjajte se, nekunite, neružite i netucite druge. Pokažite, da ste kršćanska djeca, te mrzite od svega srca na ovakve griehe i nepristojnosti; a obdržavajte točno zapoviedi svojega Boga. — Buduć pako, da ljudi uztraju obično nedužni, ako se nedruže s opakimi, moram vas osbiljno odgovarati, kako vas odgovara i katekizam, od nevaljala družtva, od zlih ljudih, koji gledaju, da vas navedu na grieh. Čim opazite, da tko udari po zlu, ili prestane prijateljiti se s Bogom, neprijateljite se i vi s njim dalje, nego klonite ga se s mjesta. Ako li vam se tko prilizava, misleć vam zlo po dušu, klonite ga se kao otrovne zmije; — klonite ga se kao vraga. Otrovna zmija, može samo tielo skončati, vrag pako i smutljivac, gledaju da skončaju i obore u pakao dušu.*

Šesta zapovied božja.

Šesta zapovied božja zabranjuje:

1) svaku vrst bludnosti: bludan pogled, govor, nesramnu šalu, doticaj i sve, što vriedja stid. Ova zapovied zabranjuje griehe, protivne svetoj čistoći, dakle sve, što je nepristojno i bezsramno. Ovi su griesi tako pogrdni i mrzki, te jim

* Glasovit spasitelj, redovnik dominikanac, Toma Centipratensis, pripovieda ovaj goropadni dogodjaj. — Jedan mu se saučenik odlikovaše s početka čednošću i krotkošću nada sve; ali povedši se za zlim primjerom jednoga saučenika, podje po zlu. Uzalud sve opomene i grožuje njegovih prijateljah. Slušajte kako je zaglavio. Pošto bi jednoć potratio cieli dan igrajuć se i travinjajuć, leže spavati Iznenada stane ga po noći vika i lelek. Na to se slete kućani, te opazivši: da je na samrti, uzmu ga opominjati, da se pripravi iskrenim pokajanjem i izpoviedju, na put u vječnost. Ali uzalud; razkošnik haje i nehaje za njihove opomene, molbe i nagovore. Napokon zavapi goropadno: „Jao si ga onomu, tko me je prvi na grieh naveo, jao si ga njemu! Nuto zinuo jaz pakleni na me: propao sam.“ To izustiv, pusti dušu.

se, kako uči sveti Pavao, nesmije medju kršćani i ime spomenuti. Nego moram vam ipak u kratko razložiti ove griehe, da jih se budete znala brižljivo čuvati, te se u prvi mah sgrozite; ako bi vam gdjegod pogibelj uzprietila. Ovdje ću vam u obće pokazati, kako ćete moći sigurno razabrati, što se protivi čistoći. Bog je svakomu čovjeku uciepio u srce njeki štit, da uzmogne što bržje razabrati, gdje mu prieti pogibelj od ovih griehah i što sigurnije se od njih braniti. Kakav je dakle to štit? Sveti stid d. d., koji je Bog podielio svim ljudem i svim je ljudem u srce upisan, koji ga nisu razuzdano, obiestno i griešno živući, u sebi zatrli. Ovaj sveti stid, kazuje vam d. d., što je čisto, pristojno i pošteno; a odvraća vam srce od svega, što je griešno. Dobri su i pošteni ljudi svi stidni; pa zato neće ikada činiti, govoriti ili pripustiti što nepristojna, ili bezstidna; neće se ikada mrzko ili nepristojno zagaliti tielo; neće ikada gledati, ako se drugi nepristojno zagale, ili što mrzka rade. Znadete iz bibličke povjestnice, da su se stidili i krili Adam i Eva, kada su sgriešili. A zašto? Jer su bili goli. Zato su si napravili oprave, da si pokriju tielo. U tom su pravo imali, te treba, da se i mi u tom povedemo za njimi. Jao si ga vam djeco, ako ikada postanete bezstidna, ako nebudete marila za glas božji, kada vam bude govorio iz dna srca: „to je zlo, to je sramotno, što odlučuješ učiniti;“ ako se budete usudila, ikada pomisliti što, reći, ili učiniti, česa bi vas strašno stid bilo, da bi vam znali za to roditelji, ili drugi pošteni ljudi. Evo vam dakle sigurna mjerila, komu treba da primjerite misli, rieči i djela u pogledu čistoće. Štogod je čisto i nevino, — budi misao, rieč, ili djelo, — usudjujete se očito kazati i meni i svojim dragim roditeljem, znajući jur unapried, da vam neće radi toga štogod na žao reći. Ako li si pako morate ovako misliti: ova misao, što imam na pameti, ova rieč, što drugim kažem, ovo djelo, što činim na samu, — mora u potaji ostati, to nesmijem kazati ocu, jer bi mi odgovorio: opako diete, bludno je i sramotno, što si mislilo, reklo, činilo! Ako bi vam se štogod ovako činilo, slutite s mjesta d. d., da je ružno, da je protivno šestoj zapoviedi božjoj. Ako bi vam štogod takova ikada došlo na pamet, na jezik, na uha, ili pred oči, ako bi vas ikada kušao opaki duh ili zli ljudi, navesti na što takova, sgrozite se s mjesta; jer se Bog težko vriedja, ako i jedan

trenutak uztrajete svojevoljno uza takovu misao, rieč ili djelo.

Ovamo se broje svi griesi, što napominje katekizam. Proti šestoj je zapoviedi bludan pogled. U zao čas, ako vas koje neodvrne oči s mjesta, čim pogleda slučajno što nepristojna! Jao si ga svim, koji od objesti razgledaju, gdje jim što nepristojno dodje na oko. Bog će je sigurno kazniti. Znadete, kako je sgriešio bezbožni Kam i kakva ga je stigla kazan. Noe, pobožni i bogobojni mu otac, pripio se prvi put, neznajuć jakost vina; pamet mu se smutila, te je zaspao gol u kolibi. Smotriv Kam oca, stade porugljivo pripoviedati si braći. Ali Sem i Jafet, dobra djeca, pridju natražke i pokriju si oca plaštem. Probudiv se Noe, te čuvši, što je Kam uradio, reče Bogom razsvjetljen: »Proklet Kanan, bit će sluga, slugam braće svoje!« Kazna, kojom se je Noe zagrozio Kamu u Kananu, najmladjemu sinu Kamovu, izpunila se je doslovice. Sema pako i Jafeta, blagoslovio je Noe očinski, radi njihova poštena vladanja; a i taj se je blagoslov izpunio. Sgrozite se dakle s mjesta nad svakim nepristojnim pogledom, da se nesgrozi nad vami sveznajući i posvudni Bog i neprokune vas. — Grieh je proti šestoj zapoviedi: bludan govor i šala. Imade bezstidnih ljudih, koji sbijaju kojekakve šale i lakrdije, pjevaju sramotne pjesme, ili pripoviedaju nepristojne dogodjaje. Čuvajte se ovakvih ljudih kao kuge. Jao si ga vam, ako biste rada slušala ovakve govore, šale, pjesme ili pripoviesti! A u zao čas po vas, ako biste i sama ovako govorila. Mislite si d. d. kolika bi nesreća po vas bila, da ste niema. A kada vam je Bog dao, da možete govoriti, kolika je sreća po vas govor? Pa zar ovim čudnovitim, dragocienim darom, da bezstidno vriedjate Boga? — Grieh proti ovoj zapoviedi, — jesu svi nepristojni čini i sve, što vriedja stid. Nesraman je onaj čin, kojega bi vas stid bilo, da ga vide ili doznadu od vas drugi ljudi. Čim se dakle sjetite, da bi vas s mjesta stid bilo, kada bi vas otac ili mati zatekli u kakovu poslu, na koji vas njetko navadja, ili ste odlučila prifatiti ga se, — onda znajte, da je to bludnost i nemila griehota. Zatim, ako bi vas pitali otac ili mati „gdje ste bila, što ste radila?“ a vi nebiste hćela po istini, ili bi vas stid bilo, kazati; — znajte, da je ono, što se dogodilo, zlo i sramotno. Držite vazda pristojno i pozorno ruke i

čuvajte se cieloga života, nesramnih doticajah, koli sebe, toli drugih. — Napokon, čuvajte se d. d. svake bludne misli; jer i bludna misao vriedja ljuto Boga, ako je svojevoljna. Čuvajte se, da nepomislite ikada što nečista, sramotna i bludna, svojevoljno u srcu. Ako li vam nehotice dodje u glavu što nepristojna ili sramotna, sjetite se odmah na presvetoga Boga, te odbijte odlučno i s mjesta ovu gadnu napast vražju. Buduć da je Bog u devetoj zapoviedi još naročito zabranio bludne misli i želje, bit će i tudier govora o njih.

2) sve, što navodi na bludnost. — Duh sveti kaže: „Tko ljubi pogibelj, poginut će u njoj.“ To valja glede svih griehah; jer tko se nekloni pogibelji na grieh, nego ju pače traži, taj će sigurno i u grieh propasti. Ali u pogledu šeste zapoviedi valja ovu opomenu duha svetoga napose na pameti držati; jer je pogibelj na bludnost obično veoma opasna po putene ljude, imenito po lahkoumnu mladež. Pamtite dakle: tko je rad čisto i nevino živjeti, komu je do vremenitoga i vječnoga spasa, tomu se treba kloniti i najmanje pogibelji. Nuto, zato se kod ove zapoviedi spominju ne samo griesi, koji se zabranjuju; nego i obične prigode, kojih se valja čovjeku kloniti, da se sačuva sama grieha. Ja ću ove pogibelji većinom samo u kratko spomenuti; jer ćete kašnje, kada vas budu ove prigode žešće napastovale i onako morati pobližje o njih učiti. Ovamo spada: nepristojno odielo. Gledajte dakle jur sada, da se odievate čedno i pristojno, bila kod kuće, na ulici, ili na polju. Tako dolikuje kršćaninu. Nemislite, da se i vi morate povadjati za običajem (modom.) Pohlepa za običajem i želja ugoditi drugim, oborila je jur mnoge u grob bludnosti i nečistoće. Niti ću za sada mnogo govoriti o nepristojnih igrokazih i plesu; nego vas samo osbiljno opominjem: čuvajte se ovakovih zabavah i razkošja. Sbude li se za ovih zabavah što nepristojna i bezstidna, kako se navadno i sbiva, onda su ovi igrokazi jur po sebi griešni i zabranjeni. Uzmimo, da su ove zabave i sbilja pristojne i poštene, to ipak uzbudjuju u čovjeku pohlepu za razkošjem; duša se sve više odvraća od ozbiljna i čedna kršćanskoga života i tone u vrtlog izprazna veselja, gdje može lahko zaći u smutnju, a po tom i propasti. Ples vam je d. d. zabava, koja riedko prodje, da nesmuti koga. Dokazano je, da je na plesu mnogo

putah poginula nevinost i čistoća srca. — Dalje se spominje: slobodno obćenje s drugim spolom. Ovakovo se obćenje neslaže sa kršćanskim poštenjem; a navodi na grieh proti šestoj zapoviedi. Dječaci neka obće s dječaci, djevojke s djevojkami. Tako se pristoji. Drugo vladanje dolikuje dječakom, drugo djevojkam. Treba li dječakom poštenja, pristojnosti i čednosti, kud i kamo više treba djevojkam. Dragi je Bog, razlučiv mužki spol od ženskoga, povukao medju, koju nije slobodno drzovito prekoračiti. — Pijanstvo je jur po sebi gadna opačina, a vodi na bezstidnost i bludnost. Budite dakle vazda umjerena u piću. Krotite proždrlost za stolom, te si svaki put uzkratite nješto, od ljubavi Boga. Tim ćete postati gospodari nad jelom, pilom i putenimi požudami. — Čuvajte se i dangube, jer od nje polazi mnogo zla Bavite se vazda koristnim poslom i tako neće imati zli duh vremena, napastovati vas.

Preostale su nam još dvie vrsti pogibeljih, koje su u katekizmu zabilježene, na prvom i trećem mjestu. Ob ovih naumio sam obširnije govoriti, pa zato sam je prištedio do konca. — Razpušteni, (objestni) pogledi jesu pogibelj, koje si djeci valja navlastito bojati. Krotite ove poglede i želju: vidjeti i motriti, gdjegod je što; tim ćete Bogu osobito ugoditi; a i sačuvati se mnogih griehah. Eva pògleda znalično zabranjeno voće u raju zemaljskom: „opazi, da je dobro jesti i milovidno oku i da ga je milota gledati, — uztrgnu voće i zagrize.“ A da ga nije motrila, nebi ju i želja povukla, da jede, te sgrieši. Oči su, kako kaže sveti Augustin, vrata duše. Što čovjek motri, to mu dopre u dušu, to mu budi misli i predstave u duši. Ako si nebudete krotila oči, trsit će se zli duh, svratiti vam pogled na koješta bezstidna, pogubna, pače i bludna; a tim vam uzbuditi bludne misli i želje u duši. Neprijatelj će lahko osvojiti tvrdju, kojoj su vrata širom otvorena i neima straže. Tako je i glede duše, kada se nečuvaju oči, nego okolo bacaju i svašto motre. — Naročito vas opominjem: čuvajte se opaka družtva i zlih sastanakah. Čuvajte se i klonite se: jer će vas inače na grieh navest. „Sinko“ govori duh sveti „ako te miluju griešnici, nepovedi se za njimi. Ako ti kažu: hajde s nami; sinko! neidi s njimi.“ Posl. 1, 10—15. Dosta je jedan zločest prijatelj, jedan zločest sastanak, pa vam je možda propala

nevinost, a oborila ste se u vječno prokletstvo. Tisuće kaju se u paklu i proklinju svoju lahkoumnost, vapeći: kamo sreće, da se nisam svoga vieka sastao s ovim čovjekom i rieč s njim progovorio; kamo sreće, da me nije bilo one večeri, one noći, — u krčmi ili na plesu; i ja bi danas bio blaženo diete u nebu. A da uzmognete prosuditi, s kim se možete družiti, motrite pazljivo, što je po ćudi onim, kojim idete u pohode. Ako jim je po ćudi objest i razuzdanost, klonite jih se s mjesta. Čuvajte se ponajprije onih, koji vode bludne razgovore. Slušajte, što govori o njih sveti Zlatoustnik (hom. 6. o listu Kor.) „Kada je tako gadno, što bljuju na usta; misli, — kako gadno mora njegdje biti vrelo, odkuda izvire ova mutež! Cim obiluje srce, o tom govore usta. Kud će što gorega i odurnijega, od čovjeka, koji govori bludno? Bolje ti je gnoj bljuvati na usta, nego li bludne rieči.“ — Čitati nevaljale knjige, zabranjuje se i opasno je. Buduć poplavljen, tako rekuć, — sviet nevaljalimi knjigami, neprifaćajte se znalično knjige, ako slutite, da je nevaljala. Ako li se gdje namjerite na takvu knjigu, bacite ju u oganj. Tako se čuvajte brižljivo i bezstidnih slikah. Jer hotice gledati ove slike, bilo bi drzovito i težki grieh; usuprot imajte rado liepe, nabožne slike, kitite si njimi sobe i držite je u knjigah. Nabožne vam slike, kada je pogledate, uzbudjuju bogoljubnost i oplemenjuju srce.

Bludnosti treba se osobito kloniti, jer

1) neima gadnijega grieha. — Pripoviedaju o krivobožcu mudracu, Diogenu, da je u pol biela dana išao s užganom svjetiljkom po trgu u Ateni, kao da traži nješto. Kada bi ga upitali ljudi: što traži, odgovori: „Tražim čovjeka.“ „A zar nevidiš,“ reče mu njetko, „da je pun trg ljudih?“ Diogen odvrati na to: „Ovo nisu ljudi, nego marva; jer nežive kano ljudi, nego kano marva; a živinske jim požude zapovjedaju.“ Nuto, to vam je upravo gadno u bludnosti, da bludnik, više nego ikoji griešnik, biva nalik živinčetu. To je pako sramota po čovjeka, a kud i kamo veća sramota po kršćanina. Najuzvišeniji cilj i najveća sreća po čovjeka i kršćanina, stoji u tom, da bude što sličniji Bogu, neizmjerno čistomu i svetomu duhu; kolika dakle sramota po njega: ako bludnošću postane nalik živinčetu? Bludnik zatire u srcu si vrhunaravnu

sliku i priliku božju; a grdi naravnu; sramoti si tielo, hram duha svetoga. U srcu si gradi žrtvenik, gdje žrtvuje vragu: nevinost, blaženstvo, mir, dušu, poštenje, riečju: sve, kako ćete do mala čuti; jer

2) nijedan grieh neradja toliko pogubnih posljedicah. — Bludnost neotimlje samo, kao svaki težki grieh, posvećujuću milost i pravo na nebo, koje se može otajstvom pokorom natrag dobiti; nego otimlje mu djevojačku čistoću i nevinost, koja se nemože ikada povratiti. Tko izgubi nevinost, može istina natrag dobiti milost božju i čistoću srca; ali nevinost se nepovraća do vieka.

Nevinost ti itko nepovrati,
O čuvaj se, ter ju nepotrati.

a) Ali bludnost neotimlje čovjeku samo najdragocieniji biser — nevinost, — nego mu truje i tielo i dušu. Nemožete si ikada valjano pomisliti: kako je grdna, kako gadna, duša bludnika. Ona zaudara već po smradu paklenom. Svaka čista i sveta misao i želja, zatrla se je u srcu bludnika; radost u duhu svetom utrne, čim zaokupi dušu duh bludnosti, okaljane i nečiste su joj misli i predstave, želje su joj gadne; — takova je duša, grdoba pred Bogom. — Bludnost netruje samo dušu, nego i tielo. Kako se čistoća i nevinost duše pokazuje i na licu, tako se i tragovi ovoga grieha pokazuju očevidno na licu čovjeku. Moći je, bi reć, čitati na licu, komu je duša čista i nevina; a tako je i čitati, komu je slika i prilika božja u duši izopačena, te je postao sužnjem ovoga grieha. Tko se jednoć poda bludnosti i u njoj uztraje, dopadne napokon kojekakvih bolestih i gine jur u mladosti. Najgadnije bolesti, s kojih živo tielo trune i nesnosno udara, polaze od bludnosti. Katekizam nekaže odviše, učeć: da bludnost truje dušu i tielo. Zato, opominjuć vas sveto pismo: da se klonite družtva s bludnici; grozi vam se ovimi pogubnimi posljedicami: „Tko pristane uz bludnike, postat će zlotvorom; trulež i crvi, bit će mu plaća.“ Crk. 19, 3.

b) Predugo bi trajalo, da vam izbrojim sve griehe i opačine, na koje navodi bludnost. Ove griehe napominje u kratko katekizam, veleć: navodi na mnoge druge griehe i opačine. To ću vam samo spomenuti: da bludnost navodi na vajveće, najpogubnije griehote i opačine.

Kazat ću vam samo ponajglavnije. — Koje od vas da se nesgrozi nad ubojstvom? Pa i na to vodi bludnost. David, pobožni kralj, pade jednoć, nesuzbiv dovoljno pogled, u bludnost; a od bludnika postade do skoro ubojicom. Irud i Irudija, živući u preljubu, dadoše svetoga Ivana krstitelja najprije u tamnicu zatvoriti, a zatim pogubiti. Da, što više, ova goropadna žena, dade si krvlju oblivenu glavu ovoga sveca, u zdjeli donieti i nad njom si nasladjivaše oči. — Kud će veći grieh od krivobožtva i odmetnuća od vjere? Pa i na to vodi bludnost. Salomun, najmudriji kralj, propade u bludnost, a zatim u krivobožtvo. Hinko VIII., kralj englezki, postade, ugreznuv u bludnost, od slavnoga branitelja katoličke crkve, krvoločnim i nemilim njezinim progoniteljem, te krivcem, što je sva Englezka odpala od katoličke crkve. — Kud će napokon pogubniji grieh od nepokore i samoubojstva? Pa i na to vodi bludnost. Ovi griesi otimaju čovjeku svaku i nesjetnu nadu spasenja. Nepokora je pako obična posljedica bludnosti; jer bludnost ruši duševnu snagu gorje, nego ikoji drugi grieh. Odatle polazi takodjer, što se bludnici posve riedko poprave, sve ako se i izpovjede; a čim se više putah u grieh povrate, tim gorje po nje. Često se i sami neufaju, da će se moći poboljšati, te umru očajavši. Pače dogadja se, da bludnici sami sebe razstave sa životom.*

c) Spomenuti valja još posljedice bludnosti, koje broji katekizam, u trećoj točki. A to su: nevolja, sra-

* Nije tomu davno, što su našli mladića mrtva pod rastom u Kambreju, gradu u Francuzkoj. Uza njega ležaše kubura, kojom je sama sebe ubio. Popada vas groza, kako vidim, nad ovim griehom. A kako je dotjerao nesrećnik do toga? Nije možda nabožno uzgojen? Doista je; ali sa zloće, na koju su ga naveli drugovi, dosadilo mu živjeti. U odielu nadju mu pisamce, gdje je olovkom bilo napisano: Tkogod se namjeri ovdje na moje mrtvo truplo, neka znade, da sam pet godinah kršćanski živio, a nemogu kazati: kako sam onda bio zadovoljan. Ali nesrećom, koja se nemože ikada podpuno oplakati, dopao sam u družtvo zločestih ljudih; a oni su me oborili u nesreću, u kojoj sada ležim. Molim: da mi oproste, — pisano bijaše dalje, — svi dobri kršćani, koje sam sigurno težko smutio ovom šmrću; molim: da mi oprosti moj pobožni župnik; kamo sreće, da sam slušao njegove opomene! Molim pako napose: da mi oproste dragi moji roditelji, koje ću ljuto ucviliti svojim samoubojstvom. Bjeh odlučio njekoć: biti jim na veselje i srećnu jim starost pribavit; ali vajmeh! sada nemogu. (Francuzki čas. za gradove i sela 14. velj. 1836.)

mota, a napokon vječna osuda. Onomadne sam pokazao, da ova opačina imade najpogubnije posljedice po dušu i tielo, da otima srcu čovječjemu mir i pokoj, te ga obara u zlovolju i očajanje. Mogao bih dodati još mnogo zlih posljedicah. Mogao bih vam pokazati: kako upravo s ove opačine čovjeku dosadjuje živjeti; kako mu ova opačina slabi, muti, kvari dušu; kako mu svaki plemenitiji uzlet duše suzbija; tjelesnu snagu zatire; kako ga odvraća od cilja, Bogom mu odredjena; a meće na ruglo i svietu, kada mu izadje djelo na vidjelo; kako ga se radi ove opačine svatko pošten pravedno zazire, kao utvore. Ah kakova li tuga i žalost, ubija mu s toga kukavne roditelje! Kakov li se nemir leže u obitelji, gdje je onaj povodom biedi, koji bi imao biti povodom sreći! D. d. Vi nerazumijete toga posve sada; ali nemislite: da preveć kažem. Posljedice su ovoga grieha kud i kamo veće, nego li ja mogu kazati. — Sada ću samo ono još dodati, nad čim vam se mora najviše srce sgroziti, te radi česa morate se najviše zazirati ovoga grieha, cieloga života. Bog se naime najviše srdi radi bludnosti; a svetost mu se ljuto vriedja. Zato i kazni nemilo ovaj grieh. Sjetite se na potop. Koli nemila kazna, gdje pogiboše svi ljudi, osim osmero pravednikah! Uzalud jim bježati na visoko drveće, na visoke kule i planine, kazni božjoj lje neutekoše; uzalud jim plač i lelek, potonuše s reda. Neosta živo čeljade, do onih, koji se bjehu sklonuli s Noemom u korablju. Sjetite se na Sodomu i Gomoru i obližnje gradove. I ovi propadoše radi bludnosti, ne od vode, nego od ognja. I ovdje nemogaše itko uteći, do Lota i porodice mu, koji su za vremena izvedeni od angjela. D. d., Bog kazni nemilo bludnike. A i danas stiže kazan božja bludnike, kadšto i iznenada. Najljuća je pako kazna vječna, koja će sastići bludnike u paklu. Jer „će bludnikom biti dio u ponoru, gdje gori oganj i sumpor." Objav. 21, 8. — D. d., ako li vas bude ikada napastovao ovaj grieh, sjetite se što brže pakla; ako vam ohladne ikada u srcu ljubav Boga, neka vas uztegne od bludnosti bar oganj, koji je naložila srčba božja, da ždere viekom preziratelje božjih zapoviedih; pomislite na mučilište, gdje gori množina dan i noć radi ovoga grieha, u družtvu prokletnikah, viekom bez milosrdja; pomislite na to, pa nećete ikada težkim griehom uvriediti Boga. — Ovdje ću vas još napomenuti: da se

čuvate ljudih, koji, hoteći navesti na bludnost nevine, običavaju reći: da se netreba mnogo glavu trti za ovo ili ono. Čitajte sljedeći odgovor katekizma. Ovo je nauk naše svete crkve, koja učeć čistoću, a zatiruć bludnost, pokazuje takodjer tim, da je prava i božanstvena. Odgovor dakle glasi: „Svaka bludnost, koju počini tko znatice i hotice, budi sam, budi s drugim, smrtni je grieh;" „jer to znajte i spoznajte," govori sveti Pavao (Efež. 5, 5.) „da neće ikoji bludnik dio imati u kraljestvu Hristovu i božjem." A bludnik nije samo onaj, koji bludnost počini, nego i onaj, komu bludnost godi srcu.

Tko nezna pravo: je li što protivno čistoći, treba mu umoliti izpovjednika, da ga poduči; a dotlje kloniti se onoga, o čem dvoji.

Evo vam pravila d. d., kojega se drže svi dobri i savjestni kršćani. Kada posumnjaju, da li je što slobodno ili zabranjeno, — nerade, dok se neosvjedoče. Jer tko radi nješto, dvojeć: da li je slobodno ili ne, grieši. Budete li dakle dvojila kada, da li smijete što raditi ili ne, osvjedočite se prije. Bog je sam odredio njekoga, koji vam imade svjetovati i u pomoći biti, kadagod vam treba za spas duše. To je izpovjednik. Izpovjedniku se kazuje sve, što koga muti, kazuju se i najtajniji griesi; jer je izpovjednik namjestnik božji. Ali je napastnik tudier nemilo lukav, te odgovara čovjeka: da nemože sve kazati, nemože upravo to izpovjedniku očitovati. D. d., ako vam ikada na svetoj izpoviedi dodje u glavu ovakva misao, znajte stalno, da je potekla od zloga duha, te obećajte Bogu s mjesta: da ćete upravo to izpovjedniku očitovati. Ako li nebudete znala: kako ćete upravo kazati, ili bi vam veoma težko bilo; a vi kažite izpovjedniku: da vam je još nješto na srcu: a neznate, kako biste kazala. Vjerujte mi d. d., izpovjednik će vam ljubezno na ruku ići; a neće imalo biti zao. Izpovjednik mora, kano dobri pastir, u pomoći biti i najnevoljnijem griešniku, budući mu otac, učitelj i liečnik. Čuvajte se: išto zatajiti radi stida. Često je velik grieh i najmanje, što se učini proti šestoj zapoviedi; a tko zataji velik grieh na izpoviedi, tomu je izpovied svetogrdna i opet velik grieh.

Šesta zapovied zapovieda: da nam svaka misao, svaki pogled, govor i čin, bude pošten i čedan.

Zabranjujuć Bog šestom zapoviedju bludnost, zapovieda tim i čistoću. Bog je ljubitelj čistih dušah, pa zato nagradjuje ljepšom krunom u nebu one, koji sačuvaju do smrti nevinost i čistoću. Čist mora biti u obće svatko, tko misli dospjeti u nebo. Jer „neće išto nečisto uljezti u nebo.“ Objav. svetoga Ivana 21, 27. Spasitelj nazivlje blaženimi one, koji su čistoga srca, „jer će Boga gledati.“ Mat 5, 8. Trsite se dakle ozbiljno i iskreno: biti nalik angjelom, živući u čistoći. A tko misli čistoću sačuvati, tomu treba da bude svaka misao, svaki pogled govor i čin, — pošten i čedan. Čistoća je nalik na zrcalo (ogledalo); a zrcalo se odmah uznoji i potamni, čim tko iole dahne u njega. Čuvajte dakle sjaj svete nevinosti, što brižljivije i pozornije; čuvajte ga tako revno, kano sveti Alojzij, koga sveta crkva radi njegove čistoće zove „angjeoskim mladićem,“ te vam za uzor predočuje. Kolika sreća po vas, koliko veselje i slava, bit će u nebu; ako budete i vi živjela čisto i nevino, kao sveti Alojzij! — Ako li želite na njega nalik biti; a vi prionite uza njegov primjer. Bdijte i molite. Kako li je strogo bdio sveti Alojzij do zadnjega trenutka života, da mu se nepomuti angjeoska čistoća duše? Bdio je brižljivo nad srcem svojim, da mu neumakne ikakva nepristojna misao ili bludna želja. Bdio je nad svojimi osjetili, — nad očima, jezikom. Nije se ikada od objesti razgledao, nego je sveudilj krotko držao oči; nije mogao slušati razpuštene rieči; a kamo li, da je sam govorio. Krotio se je, uzkraćivao tielu, što bi mu godilo; a suzbijao odrešito pohlepu za jelom i razkošjem. Alojzij je bio kneževskoga roda; pa je ipak tako strogo bdio nad sobom, tako ozbiljno krotio si tielo. Znao je naime: da kraljestvo nebesko trpi silu, te da ga mogu samo oni osvojiti, koji sami sebi čine silu. Povedite se d. d i vi za svetim Alojzijem, bdijte ozbiljno nad sobom, krotite svoje tjelesne požude; pa vas neće cieloga života obmamiti otrovni uzduh bludnosti. — Znajte nadalje, da je sveta čistoća osobit dar božji, dragocieni dar duha svetoga. Molite se dakle goruće Bogu za ovaj dar, kao što je molio sveti Alojzij. Život svetoga Alojzija bijaše od malih noguh život molitve, život neprekinuta obćenja s Bogom. Moliti i obćiti s Bogom, bješe Alojziju tako prošlo u običaj, te je vazda mislio na

Boga, niti ga je ikada smetnuo s pameti, — bavio se naukom ili drugim ikojim poslom. D. d., doklam se rado Bogu molite, nije pogibelj, da ćete u zlo propasti; jer ako navali na vas napastnik, reći ćete mu s mjesta s egipackim Josipom: „kako da toliko zlo uradim i sgriešim proti svomu Bogu?“ Da si pribavite i sačuvate dar čistoće, preporučite se Mariji u obrambu. Marija, preslavna djevica i presveta bogorodica, čuvat će vas smožno proti napastim bludnim. Njoj se izručite sasvim, — izručite joj oči, uši, usta, srce, tielo i dušu. Molite ju sa blaženim Berhmansom: „Marijo neostavi me; nedaj, da se uzalud u te ufam. Ja sam tvoje diete. Ti znaš za to, jer sam ti se zakleo i sada ti se zaklinjem svečano, da ću kao pravi tvoj sin vojevati i umrieti.“ Ako budete i vi ovako molila i vojevala, onda ćete i vi, kao on i sveti Alojzij, donieti lier nevinosti, čist pred lice božje.

Opomena.

„Koli je liep čist naraštaj! Neumrla mu je uspomena; jerbo je cienjen od Boga i ljudih. Viekom sjaji mu se kruna pobjede.“ Tko li slavi ovako čistoću? Sam duh sveti; jer su ove rieči nadahnute od duha svetoga, kada su zabilježene u svetom pismu. (Mudr. 4, 1. 2.) Doista, krasna je duša, koju nije uzduh bludnosti dofatio i na krasotu joj neima para; krasna je, kao sjajni, bieli lier sried trnja, krasna kao angjeo u čovječjoj spodobi. Sveti se oci usudjuju pače reći: da se čistim dušam moramo više diviti, nego li angjelom. Angjeli su čisti po naravi; a ljudi na zemlji, čisti su po krieposti, koju su si sveudiljnom borbom prisvojili. Zato primaju i blaženi u nebu, koji su na zemlji živući, sačuvali čistoću, osobitu čast i blaženstvo. Sveto pismo kaže: da su ovi najbližji Bogu, njega uzastopce prate, kano dvoranici svoga kralja („prate jagnje, kudgod podje“), da se uživaju radosti, kakve se neuživa itko. „Pjevaju novu pjesmu, koju mogu pjevati sami one“ (čiste duše). Objav. 14, 3. 4. Brinite se dakle ozbiljno, te si sačuvajte dragocieno blago čistoće za vieke. Nezaboravite vendar ikada, da nosite ovo blago u krhkih posudah, pa zato budite tim pozornija. Klonite se pogibeljnih mjestah i pogibeljnih ljudih. Čujete li gdjegod bludan govor, nebudite strašljiva, nego pokažite s mjesta,

da vam je mrzak. Ako navali na vas napastnik, zovite iza glasa kogagod u pomoć. Kolika griehota d. d., da vas tko s lahkoumnosti i opake požude, na grieh navede. Čuvajte se vazda ulagivaocah, njihova mita, sladkih riečih, kojimi obično pletu zanke nedotupavoj mladeži. Koliki su se na po tragu ljuto kajali, dopadši težkoga grieha, ljute nevolje i propasti; premda su s početka mislili: da su se namjerili na sreću. „Propali su radi zločina svoga.“ Pj. 72, 19. Pravedne kazne po one, koji se uzdaju: griehom stići sreću! Izgube, što su prije imali; a nedobiju, što traže.

Prodj se grieha, što slast obećaje,
Jer ti samo sladki otrov daje.

Povedite se i glede toga za svetim **A l o j z i j e m**. Došav u pohode u vojvodinski dvor savojski, sastade se po običaju u veselu družtvu s njekimi gospodičići. Ali gle! iznenada zarumeni se lice Alojziju; a oči mu se obore. Zašto? Jerbo je njetko bludnu rieč izustio. „Sram vas bilo,“ reče mu Alojzij u svojoj nedužnoj srčanosti, „sram vas bilo gospodičiću, te dobe, toga staleža i roda, te pred ovimi odličnimi mladići, takove rieči govoriti.“ Odatle možete i razumjeti, što se nadalje pripovieda o svetom Alojziju. Ako bi se naime u kojem družtvu zametnuo bludan govor, nebi se usudio itko dalje govoriti, kada bi nadošao sveti Alojzij; jer je svatko mislio: da bi se tim zamjerio ovomu čistomu mladiću.

Sedma zapovied božja.

Sedma zapovied božja zabranjuje: škoditi imetku bližnjega razbojstvom, kradjom, prevarom, lihvom ili drugim nepravednim načinom.

Kako je zabranjeno škoditi nepravednim načinom tielu bližnjega, tako je i zabranjeno škoditi tudjemu imetku nepravednim načinom, t. j. tudjemu dobru, tudjim stvarim, kojimi može vlastnik po volji raditi. Ovakova su dobra n. p. kuća i kućište, njive, marva, novci, hrana itd. Samo onaj sgrieši, koji škodi imetku bližnjega n e p r a v e d n i m načinom. Jer, kako nije s v a k i put griehota: bližnjega ubiti, ili mu tielu škoditi; tako niti je s v a k i put griehota: škoditi imetku bližnjega, nego samo škoditi mu nepravednim načinom. Da nebi ikada slobodno bilo škoditi

tudjemu imetku; nebi bilo slobodno takodjer rat voditi; jer tko će rat voditi, a neškoditi tudjemu imetku? Nebi bilo slobodno sudcu kazniti krivca novčanom ili drugom globom, kojom bi škodio njegovu imetku. — Da je pako griehota škoditi nepravednim načinom imetku bližnjega, kaže svakomu jur naravni zakon: „Što nisi rad, da tebi učini drugi i ti neučini drugomu.“ Što si tko pravednim načinom prisvoji, ili ima, to je njegov imetak. Nam bi se dalo na žao, da tko dodje, te proti našoj volji uzme naš imetak; a zato moramo i mi štovati tudji imetak, niti nam je slobodno uzeti ga proti volji onoga, čiji je. A kamo bi i došao rod čovječji, da bi slobodno bilo uzeti tudji imetak, koji si je tko prisvojio težkimi žuljevi, ili drugim poštenim načinom? Kako li bi prošli slabiji? A koga bi onda još vukla želja: raditi i mučiti se? Odalje vidite: kako je pravedna, spasonosna i potrebna ova sedma zapovied, te kako smo dužni faliti Bogu na njoj. — Petre, kako možemo škoditi imetku bližnjega? Dobro; razbojstvom ili kradjom, prevarom, lihvom ili drugim nepravednim načinom. Sada ću vam pobližje razložiti ove različite načine.

U razbojstvu i kradji nesgrieše samo pravi razbojnici i tati (kradljivci); nego i svi, koji je svjetuju ili pomažu, koji kupuju stvar, za koju znadu, da je ukradjena, koji nevraćaju nadjeno i koji neće, da plate dug.

Iduć šumom, ako te tko popadne, obori na tle i otme ti novce, — to ti je **r a z b o j n i k**. Ako li se tko došulja u sobu, ugleda zlatnu ili srebrenu uru, pa ju potajno odnese, — to je tat. Razbojnik otima javno i silom; a tat uzima i odnaša potajno. Tko ovako otima ili uzima, kako vam rekoh, **p r a v i** je razbojnik ili tat. Nego imade osim ovih pravih razbojnikah i tatah, još drugih, o kojih nebi rekao na prvi mah: da su razbojnici i tati; ali su ipak. Koji su ti. Andro, što kaže katekizam? Dobro; koji svjetuju ili pomažu pravim razbojnikom i tatom, itd. Razbojnik je dakle ili tat, ne samo sluga, koji tudje otme ili ukrade, nego i gospodar, zapoviedajući slugi: otimati ili krasti. Nije sam sluga tat, koji okrade gospodara, nego i sluga, koji mu je svjetovao, vrata odključao, ili inače pripomogao. Nije samo onaj tat, koji pokrade tudje voće,

*

sieno, kukuruz, korun itd., nego i onaj, koji je bratu si ili saučeniku, pomogao preći preko plota ili zida, ili ga nagovorio, da okrade roditelje ili susjeda. Tati su, koji kupuju i kriju stvari, premda znadu, da su je pokrala djeca roditeljem, naučnici ili sluge, meštrom ili gospodarom. Spremalo — kao i dizalo; kaže poslovica. Tat je, tko našav stvar, nevrati ju vlastniku, premda ga pozna, ili se nebrine dovoljno, da joj nadje vlastnika, te mu ju vrati. Tat je, tko neće da plati dug, premda bi mogao; tati su, koji se skupo odievaju, gospodski živu, a posudjuju, štogod jim treba, premda nemogu razložno misliti, da će ikada tudje namiriti.

Prevarom sagrieši: tko bližnjega prevari u trgovini, krivom mjerom, vagom, novcem ili lošom robom; tko vodi nepravedne parnice, podmiti sudce itd.

Prevarom sagrieši dakle: tko prodavajuć, uzme premalenu mjeru ili prelaganu vagu, te kupac dobije manje, nego li ga ide: plativ n. p. 100 polićah ili 100 funtih, dobije samo 90. Takova je prevara mrzka Bogu; pa zato ju Bog zabranjuje naročito: „Nečinite nepravdu u rifu, mjeri, vagi. Pravu vagu, pravu mjeru, pravi vagan i pravi polić.“ 3. Mojs. 19, 35. 36. Nadalje sagrieši prevarom, tko prodade lošu robu pod dobru: n. p. bolestno marvinče pod zdravo, vino i mlieko — vodom smješano — pod sámo vino i mlieko. Nego je i kupac kriv, ako kupljenu stvar plati nevaljalim novcem, znajuć, da mu novac ili neima ikakve vriednosti, ili bar neima tolike, kako on kaže. Sve da je i on prevaren istim novcem, nije mu slobodno drugoga prevariti. — Nadalje sgrieši prevarom: tko vodi nepravedne parnice, podmiti sudce. Što će to reći, — razabrat ćete iz ovoga primjera. Uzmimo: da je Petar prodao Pavlu konja, pa do mala zatim umro. Na to traži sin Petrov kao baštinik, od Pavla: da mu plati konja. Pavao kaže: da je Petru jur za života platio konja; ali nemože dokazati. S toga se zametne parnica, t. j. dodje na sud tužba, da odluči sudac: mora li Pavao platiti ili ne. Znade li Pavao: da i sbilja nije platio konja; pa ipak hoće, da imade pravo, to je glede Pavla parnica nepravedna i Pavao varalica; jer samo prevarom može njegova parnica uspjeti. Ako li uza to dade što na dar sudcu, da ga na svoju stranu privabi, te nepravednu osudu od njega

prikupi, p o d m i t i o ga je i nanovo sgriešio. — Imade i drugih kojekakvih prevarah na svietu, koje se nemogu ovdje pobrojiti. Ovo što rekoh, bit će ipak dovoljno, da uzmognete razumjeti odgovor u katekizmu, te ćete moći valjano razabrati: što je prevara.

Lihvom sagrieši: tko zahtjeva nepravedne kamate; u obće svaki, koji se služi potrebom ili neznanstvom bližnjega na svoju korist.

Uzmimo: da je koje od vas bogato, te ima više novacah, nego li mu treba. Na to dodje k njemu susjed, koji je nesrećom stradao, te ga moli: da mu posudi 100 stot.; a on će mu vratiti novce za godinu danah. Bogati susjed posudi i sbilja siromašnomu susjedu ovih 100 stot. rekav: Evo ti 100 stot.; ali ćeš mi za godinu danah nadoplatiti 12 stot. za ljubav, koju sam ti ukazao, posudiv novce; dakle: mjesto 100 stot., 112 stot. — Što vam se čini: je li to pravo? Nebi pravo bilo, nego bi bila nemila lihva, koju Bog strogo zabranjuje; jer to bi bilo: služiti se potrebom bližnjega na svoju korist. Ovakve lihvarske kamate prispodablja sveti Zlatoustnik (homil. 57. o Mat.) s otrovnimi zmijami, govoreć lihvarom: „Zato imadeš novacah, da pomogneš sirotinji; a ne, da obogatiš, tlačeć siromake. Ti pako praviš nevolju većom, pod izlikom podpore i prodaješ ljubav bližnjega za novce.“

Uzmimo nadalje: Njeko od vas imade samo 100 stot. gotova novca, pa misli kupiti pšenice, dok nije poskupila. Na to dodje k njemu susjed, moleći: da mu posudi ovo 100 stot., jer bi se mogao upravo sada, trgujuć, prilično pomoći? Što vam se čini: bili morao i sada susjed susjedu posuditi novacah bez kamatah? Nebi morao, jer nije dužan sam kvarovati, da mu susjed pomogne; dakle bi mogao posve pravedno tražiti kamate. A tako se može i više putah dogoditi, da je slobodno tražiti kamate. Zato i uči katekizam: da su samo n e p r a v e d n e kamate — l i h v a. Nepravedne su pako kamate, koje se samo zato traže, što je tko bližnjemu ljubav ili uslugu učinio. Nepravedno je vazda: tražiti prevelike kamate. Da se doskoči nepravednim kamatam, vlada skoro po svih zemljah gradjanski zakon, koji odredjuje: koliko je slobodno uzimati kamatah, kada se komu što posudi.

Još ću vam napomenuti njeku vrst u nebo vapeće lihve, koja se često pojavlja. Ljudi, imajući mnogo novacah, pokupuju uz lahku cienu žitak i sprave u svoje žitnice, te neima itko ponuditi što na prodaju; pa s toga skoči žitku ciena na veliko. Sada stanu prodavati ovi lihvari žitak kud i kamo skuplje, nego li su pokupovali; kukavni ljudi moraju kupovati, da nepomru od glada. Tako se obogate lihvari u veliko; a uz bogatstvo dobavljaju se prokletstva; jer što je vrednije prokletstva, nego li dobitak, s kojega tisuće siromakah gladuju i stradaju?

Proti sedmoj zapoviedi može se još sgriešiti: ako se kvare tudje sjenokoše, usjevi, drveće, ubije tudje marvinče, zanemari dužni posao, ili inače napravi nepravedan kvar bližnjemu.

Dosele sam vam razlagao kako se sgrieši proti sedmoj zapoviedi, ako si tko nepravednim načinom tudji imetak prisvoji i tako obogati. A tako je grieh proti sedmoj zapoviedi, ako tko nepravednim načinom napravi bližnjemu kvar, premda sam odtuda nedobije išta. Jer i tim se vriedja ljubav i pravednost proti bližnjemu: a zloća je kadšto veća, nego u prvi kraj. Bližnjemu pravi nepravedan kvar: tko mu nepravedno preko polja ili sjenokoše kola ili marvu tjera, ili mu inače pogazi ili pohara usjeve, travu ili mlade voćke; tko mu pokida ili polomi grane na drveću, ili mu sguli mlado drveće, s česa oslabi drveće, ili pače usahne i pogine. Čuvajte se ovakova kvara; jer je tim moći bližnjega u velike razžaliti, lišiti ga ploda, kojim bi mu moglo drvo roditi. Bližnjemu je moći kvar napraviti, ako mu tko nemilo udari marvinče, pretovari, rani, ili upravo ubije, — kako često rade sluge i nadničari. Tko je dužan raditi (poslovati) bližnjemu, pravi mu kvar; ako obavi posao samo na pole ili nikako. — Može se još na više načinah bližnjemu nepravedno kvar napraviti; a navlastito sgrieše često ljudi, koji su dužni, radi službe svoje: brinuti se za imetak bližnjega; pa ipak s lienosti ili nebrige svoj posao zanemare.

Nepravda, koju svaki dan tjeraju bogatari i siromaci, nedade se izpripovjediti; pa ipak jih je malo, koji se nebi znali izgovoriti sad ovim, sad onim, radi nepravde. Mnogi se izgovaraju: da su samo *sitnarije*, — tudje stvari, koje su uzeli. Ukrasti i prevariti nije pako slobodno ikada ni ikoliko, a moći je i *po malo kradući* smrtno sgriešiti. N. p. 1) „kada se po malo kraduć, ipak veliki kvar napravi bližnjemu, ili samo odluči tko — god i po malo, ali često, krasti.“ I posve neznatna kradja ili prevara mogu na veliko dotjerati, ako je tko dulje vremena tjera.* Premda je, po sebi lahak grieh: krasti po malo; ipak bi postao smrtnim griehom, čim bi tat opazio, da pravi veliki kvar bližnjemu, pa ipak nebi prestao krasti. Pače, po malo ukrasti ili bližnjega prevariti, već je s početka smrtni grieh; ako je tat ili varalica unapried odlučio: po malo kraduć, mnogo si tudjega imetka prisvojiti. Ta bi naime *odluka* bila smrtni grieh. 2). Nadalje smrtni je grieh i *malo* ukrasti; ako se bližnjemu napravi velik kvar i malom kradjom. Pa s toga bi smrtno sgriešio, tko bi oteo ili ukrao siromaku potrebnu, premda staru opravu, neznatnu, ali potrebnu hranu, ili rukotvorcu oteo ili ukrao spravu male ciene; ali bez koje nemože raditi.

Čula ste dosele, da sedma zapovied božja zabranjuje: uzeti što je tudje, ili škoditi nepravedno imetku bližnjega. A sada se pita: što mora činiti, u koga je što tudje, ili tko učini kvar bližnjemu. Na to odgovara katekizam:

Mora tudje vratiti, a kvar koliko može naknaditi, inače mu Bog neće grieh prostiti.

Tko uzme tudje, ili bližnjemu napravi kvar, dužan je stvar vratiti; a kvar naknaditi. To uči naravni zakon, koji je Isus potvrdio i ponovio, govoreć: „Što hoćete, da

* Katolički »vjerovjestnički list u Dülmenu« pripovieda u br. 53. god. 1860. pod naslovom: „skùpa voda,“ ob ovakovoj prevari. Seljakinja, koja je mnogo godinah prodavala u gradu mlieko, imala je običaj, svaki dan uliti polić vode u mlieko. »Gradjanom neškodi,“ mišljaše seljakinja; „a meni ipak nješto koristi.« Tako prolazaše godina za godinom, polić za polićem; ali napokon oboli seljakinja, te ni kud ni kamo s postelje. Od dangube slete ju kojekakve misli, te napokon dodje joj u glavu i vodeno mlieko. Uzme si izbijati ovu misao iz glave, ali uzalud; pače napokon joj se pričini, kao da je svuda po stieni ogromnimi pismeni napisano: „vodeno mlieko.“ Napokon, vrativ joj se sinčić iz učione, reče mu: „Sračunaj mi: koliko je, sedamnajest godinah, svaki dan po jedan polić.« Dječko uzme računati, te napokon reče: „Majko, (uzev u račun prestupne godine), iznosi 6209 polićah.« — »A koliko iznosi to talirah,“ upita bolestna majka, »računajuć polić po 2 groša?« — Dječak računa dalje, a napokon reče: »Majko, 103 talira, 14½ groša.« Toliko je dobila seljakinja za vodu, prodanu mjesto mlieka.

ljudi vam čine, to činite i vi ljudem.“ Mat. 7, 12. Ako ti uzme tko haljinu, ti ju tražiš natrag; jer: što je moje, misli si svatko, nije slobodno drugomu zadržati, kakogod mu nije slobodno uzeti Svuče li ti tkogod kapu s glave, te baci u vodu, tražiš, da ti se kvar namiri; jer nije pravo, da ti kvaruješ, nego onaj, koji je kvar napravio. A kako ti tražiš: da ti drugi namiri kvar, tako namiri i ti drugomu; ako mu napraviš. Ukradjenu stvar držati kod sebe; a nevratiti, sveudiljna je kradja; pa kako se može ufati tko, da će mu Bog prostiti griehe, kada još sveudilj grieši? Neima proštenja bez pokore, neima prave pokore, dok se čovjek neodrekne grieha. „Tko dakle,“ piše sveti Augustin (list 153.), „nepovrati tudje dobro, premda može; tomu nevalja pokora. Neprašta se grieh; ako se nepovrati tudje.“ To valja i glede kvara, učinjena nepravedno. Valja i kvar naknaditi, ako hoće onaj, tko učini kvar, da mu se prosti grieh. Bar mora osbiljno odlučiti, čim bude moguće, tudje dobro vratiti, a učinjeni kvar naknaditi, — tko hoće, da mu se na izpoviedi prosti grieh, kada se naime radi o stvari, ponješto skupoj, te je krivac dužan pod smrtni grieh: tudje vratiti ili kvar naknaditi.

Predaleko bih zašao, ako bih nadalje razlagao, što ima čovjek u svakom pojedinom slučaju činiti, kada mu je dužnost: tudje vratiti, ili učinjeni kvar naknaditi. Ako biste ikada sumnjala, da li ste upravo dužna tudje vratiti, ili kvar naknaditi, ili nebudete mogla ikako, ili bi vam veoma težko bilo: tudje dobro vlastniku vratiti, te biste mislila: da biste dužnosti zadovoljila, davši na siromake, ili druge blagotvorne svrhe; — držite se pravila: „Pitaj si izpovjednika i poslušaj ga.“

Da bi svatko sdušno vratio tudje, bilo bi ikada ili nikada kradje. Ali u zao čas, krade se mnogo; a malo se vraća. Zašto? Jer skupost zasliepi čovjeka, te nevidi, da svemu na svietu imade konac. Zato pita odmah katekizam: „Što nam valja na pameti imati, da nediramo u tudje, ili, ako smo dirnuli, sdušno mu kvar naknadimo?“

Valja nam na pameti imati: 1) da će nam ipak smrt oteti; 2) da tudje dobro nerodi srećom i blagoslovom; 3) da nemože čovjek bezumnije raditi, nego li radi minućega dobra oboriti si dušu u pakao.

1) „Zar nevidiš dan na dan,“ govori sveti Zlatoustnik (hom. o listu Rimlj.) „kako se mrtvaci, svega lišeni,

nose na groblje i neponesu išto od kuće, te moraju isti pokrov, kojim su ogrnuti, dati crvom? Kratko vrieme uživa čovjek zemaljsko dobro. Da smo bogati kao Salomun, nebismo ipak mogli i najmanje ponieti sobom u vječnost. Nije li dakle bezumno, d. d., otimati se za izprazna zemaljska dobra, koja si čovjek danas prisvoji, a možebit već sutra mora se s njimi za vieke razstati? A kud i kamo je bezumnije, na dušu si natovarati nepravedno dobro? Mislite, kako će njekoć strašna biti smrt ljudem, koji su si prisvojili tudje dobro; a nisu vratili. Iza smrti neće jim ostati išta; a u zao čas po njihovu dušu, ako dragovoljno nevrate sve prije smrti. Nezaboravite ikada: „Umriet ću,“ — pa sigurno nećete dirnuti u tudje. 2) Ali i za života nerodi tudje dobro srećom i blagoslovom; jer otimlje čovjeku mir. Duša ga grize dan i noć, neima mu veselja i pokoja, dok se nepokaje za grieh i nepravedno prisvojeno dobro, nevrati.* Pače i vremenita sreća nestaje. „Blago tomu, komu Bog pomaže,“ kaže starinska poslovica. A kako će Bog pomagati onomu, koji njegove zapoviedi gazi; a po tom odmaže bližnjemu i ucviljuje ga? A i sveto pismo potvrdjuje ovu istinu, govoreć: „Blagoslov božji pravi bogatim“ (čovjeka.) Posl. 10, 22. Imade i više poslovicah, koje pokazuju, da tudje dobro donosi kvar i nevolju. „Nepravedno tecivo, neprelazi na treće koljeno; kako došlo, tako prošlo.“ Sveto pismo spominje mnogo putah, da će nepravednika sastići prokletstvo božje, nesreća i nevolja. „Tko sije nepravdu,“ govori sveti duh,

---

* Svetomu Medardu ukrao njetko junicu; a na vratu joj bilo zvono. Tat odvede junicu kući: ali je zvono zveketalo, kada je junica i posve mirno ležala, ili stojala. Tata popadne strah, pa zato zatvori zvono sienom, da ga neulove; ali uzprkos tomu, zveketalo je zvono. Što će dakle početi? Skine junici s vrata zvono i zatvori u ormar; ali i tudier je zveketalo; napokon zakopa zvono u zemlju; ali i tudier stane ga zveka. Neznajuć kud ni kamo od straha, odvede junicu natrag svetomu Medardu i s mjesta umukne zvono. Prenesimo ovo na sebe. U koga je tudje dobro, tomu u srcu i pameti zvoni sveudilj zvono, opominjući ga: „Ako nevratiš tudje, propao si viekoma!“ A kako će se čovjek u istinu smiriti, ako ga neprestance ovako kori duša? (Tako piše sveti Liguorij kat. o 7. zapoviedi; a i Bolandiste spominju ovaj dogodjaj u žiću svetoga Medarda 8. lipnja.)

Znaš li pisat, znaš li štiti
Upiši si u dnu grudi:
Nepravednim ikad biti,
Velu bol u duši bùdi.

„žet će nesreću.“ (Posl. 22, 8.); a Crk. (21. 9.) kaže: „Tko si zidje kuću tudjim novcem, slaže si od kamenja brežuljak iznad groba,“ t. j. kopa si propast. Pa sve da bi mogao čovjek uživati do smrti srećno i veselo tudje dobro, što bi mu koristilo? — 3) Gubitak neba i muka paklena, konačna je sudbina onoga, koji smrtno sgrieši: ukradši što, prevariv koga, ili učiniv kvar komu, te natovariv si dušu ovimi griesi, prodje na drugi sviet. „Zar neznadete,“ piše sveti Pavao Korinćanom (1. l. 6, 9—10.) „da nepravednici neće uživati kraljestvo božje? Nevarajte se: I tati i razbojnici, neće uživati kraljestvo božje.« Odatle vidite d. d., kako strogo i na sedmu zapovied gleda Bog, te da će kazniti vječnim prokletstvom one, koji ju smrtno prestupe. Tko će dakle biti tako bezuman i zaslieplјen, te se radi kukavna dobitka, koji će nam svakako oteti smrt, lišiti prijateljstva božjega i nebeskóga veselja; a oboriti se za vieke u pakao?

Sedma zapovied zapovieda

1) dati svakomu svoje. — Tko uzkrati bližnjemu, što ga patri, radi isto tako nepravedno, kao tat, koji mu uzme njegovo. Svejedno je nepravedno: uztegnuo tko nadničaru zasluženu plaću, ili mu toliko ukrao gotova novca, koliko iznosi nadnica. Kako se dakle zabranjuje ukrasti, tako se i zapovieda: dati svakomu svoje. Kako li bi ljudi srećni bili, da bi se ova zapovied sveto držala! Nebi trebalo više parnicah i vojske; nebi trebalo kućam i ormarom ključanicah.* — Zapovieda

* U sjevernoj Ameriki imade narod, Kokteni imenom, koji su se nedavno obratili na kršćansku vjeru; a prije dvadeset godinah po priliki, bludili su po divjih šumah. Ovaj narod drži tako sdušno sedmu zapovied, dajuć svakomu svoje, te trgovac pušta otvoren štacun i nezagleda po više tjednah unutar; nego hodi za inimi poslovi. Ljudi ulaze za toga po volji u štacun i svatko si uzima, što mu treba; a trgovac, vrativ se u štacun, primi samo gotovu plaću za prodanu robu. Ovo je sam trgovac pripoviedao vjerovjestniku o. Smetu, koji je obratio ovaj narod, da mu ovako trgujuć nije i za iglenu vriednost, štogod poginulo. Nije li dakle sramota, imajuć na pameti ovaj dogodjaj, što mnogi kršćani po više godinah zavlače, dok siromašnu si bratu namire dug, ili ga pače napokon i prevare?

2) dobrotvornu biti prama bližnjemu. — Kako Bog zabranjuje siromakom krasti, tako i zapovieda bogatarom, milostinjom podupirati siromake. Toli ova zabrana, koli zapovied, potrebna je čovječjemu družtvu Kradja neće nestati, dok nebudu bogatari dielili milostinju. Tko li će odvratiti siromaka od kradje, koji strada sa ženom i nejakom djecom, od glada i golote, neimajuć si povrh toga gdje štogod zaslužiti; ako mu se nesmiluje tkogod, te nepruži kakvu podporu? Zar da ja poginem od glada i zime sa svojom porodicom, mislit će si biedan, a tisuće drugih živu u lasti i slasti? Tko li će mi zabraniti, uzeti, kada uza sve molbe svoje, nemogu dobiti i mrvice, koje padaju sa stolovah gospodskih? Ako dakle neće bogatar da pruži ruku, dieleć siromaku milostinju, neka se pazi, da nepruži siromak ruku, otimajuć mu na silu. O siromaku Lazaru, koga je takodjer želja vukla, da si smiri glad mrvicami sa stola bogatareva, nečitamo, istina, da je potajno što uzimao ili krao; nego se je tješio ufajuć se u vječno blaženstvo, koje mu je i dopalo. Ali drugo je pitanje: hoće li se svi siromaci tako smiriti i tješiti. Odatle vidite: da Bog, zabranjujuć u jednu ruku: ukrasti; u drugu odmah zapovieda: gladna nahraniti, gola zaodjeti, kako sam vam jur prije razlagao.

Opomena.

Draga djeco! Nemojte išta ukrasti, budi i najmanje što; jer vam mora biti mrzak i najmanji grieh, buduć da je mrzak i Bogu. Bilo bi u zao čas, ako biste hajala i nehajala za male griehe. Starinska poslovica: „Malim se počme, a velikim svrši,“ valja mnogo putah, ali ponajviše o kradji. Mnogo jih je zaglavilo na vješalih, koji su počeli krasti sitnarije. Smotrite možebit, što ima koje diete; pa i vas povuče želja za tim. Neuzmite to potajno, jerbo bi kradja bila. Dajte dragovoljno svakomu svoje; a suzbijte odlučno svaku pohlepu za tudjim. Vratite pošteno sve, što je tudje u vas. Neukradite i od roditeljah išto. „Tko si ocu ili majki što uzme, pa kaže: da nije grieh, drug je razbojnički,“ govori sveto pismo. (Posl. 28, 24). Tko ukrade štogod roditeljem, već je tat, dakle je pošao putem razbojničkim; jer su i razbojnici obično tako po-

ćeli.* Kradljivo diete škodi kadšto braći i sestram, budu<ć po malo kraduć, roditeljski imetak obali; a družini kvari poštenje, buduć da nemisle roditelji: da krade diete, nego sumnjaju na družinu.

Osma zapovied božja.

Osma zapovied zabranjuje ponajprije: krivo svjedočiti, t. j. kazati što na sudu, što nije istina.

Uzmimo, da vam otac upita brata: je li bio u crkvi; brat odgovori: da je; otac upita zatim vas: je li istina; a vi odgovorite: istina; — uvjeravajući oca: da ste upravo vidjela brata u crkvi. Tim ste svjedočila ocu za brata. Ako li bi koje od vas bilo nazlobno, te odgovorilo ocu: da nije bio brat u crkvi, premda ga je vidjelo u crkvi, tim bi krivo svjedočilo proti bratu. To bi svjedočanstvo bilo grieh; a ovako krivo svjedočanstvo, zabranjuje osma zapovied. Još bi gorje bilo, ako bi tko na sudu krivo svjedočio, kada bi ga sudac, ili zakonito poglavarstvo pozvalo, da svjedoči. Tudier je obično trostruk grieh, prvo: što je krivi svjedok lagao; drugo: što je bližnjemu veliku krivicu napravio, koja često rodi težkimi posljedicami, kako nas uči dogodjaj s Nabotom (sr. bibl. pov.); treće: što krivi svjedok i krivo prisegne; buduć da svjedoci na sudu obično moraju i priseći. A kolik je grieh kriva prisega, čula ste, kada sam vam razlagao drugu zapovied božju. Zato i zabranjuje osma zapovied ponajprije: krivo na sudu svjedočiti, t. j. kazati: što nije istina, ili što nedrži tko, da je istina. Nije slobodno krivo svjedočiti, sve ako bi mogao tko krivca krivim svjedočanstvom od smrti osloboditi; a tim manje je slobodno krivo svjedočiti, da tko

* Otac izšiba si ljuto sina, buduć si braći i sestram pokrao kojekakve sitnarije. Sin udari iza glasa u plač, te stane vikati: »Jao ćaćko! Pokrao sam samo sitnarije, pa me tako nemilo biješ.« »Upravo zato,« odgovori otac »da nepostaneš od malog a tata veliki, treba da pamtiš, kada si sitnarije pokrao. Tati, koji umaknu šibi očevoj, dopadnu krvničkih šakah.«

Od tudjega nazad
ruke,
Ak' si željan umriet
bez muke.

nedužan bude osudjen. Krivo je svjedočanstvo tako užasan grieh, te sveto pismo zove krive svjedoke „vražjimi sinovi;" a Bog je zapovjedio u starom zakonu: krive svjedoke kazniti istom kaznom, kojom bi kažnjen bio onaj, proti komu su svjedočili: da je i sbilja kriv. Zato su na smrt kamenovana dva zlotvora, koja su krivo svjedočila proti poštenoj Suzani, kako bi kamenovana bila Suzana, da jim je bilo istinito svjedočanstvo.

Osma zapovied zabranjuje još: 1) lagati i pretvarati se: 2) ogovarati i klevetati; 3) ružiti; 4) krivo sumnjati i krivo suditi i sve griehe, koji škode poštenju bližnjega.

Osma zapovied zabranjuje dakle ne samo krivo svjedočiti, nego takodjer 1) sve griehe licumjerstva, dakle i lagati i pretvarati se; 2) sve griehe, koji diraju u čast ili poštenje bližnjega Jer kakogod zabranjuje Bog sedmom zapoviedju: škoditi nepravedno imetku bližnjega, tako zabranjuje osmom: škoditi navlastito časti i poštenju bližnjega. Moći je pako dirnuti bližnjemu u čast i poštenje, ako tko o njem zlo govori pred drugim t. j. ako ga ogovara ili kleveta; a moći mu je škoditi takodjer, ako ga tko čim u oči potvori, što mu je sramota pred svietom t. j. ruži (štono rieč) medju četiri oka; a napokon, ako za sebe zlo misli o bližnjemu, t. j. krivo o njem sumnja ili sudi. Zato zabranjuje osma zapovied sve ove griehe.

Lagati će reći: znatice i hotice nješto kazati, što nije istina.

Znatice se kaže, što nije istina, kada tko znade ili je osvjedočen, da je krivo, što govori; a hotice se kaže, što nije istina, kada tko imade volju ili upravo odluči: kazati da je istina, što znade, da nije istina; te povrh toga namjerava obično druge prevariti ili u bludnju zavesti. Roditelji pitaju diete: je li bilo u učioni; a diete odgovori: da je; premda se je za nauka skitalo kojekuda. Ovo je diete slagalo; jer premda znade, da je zanemarilo doći u učionu, kaže ipak hotice: da je bilo u učioni. Tko kaže štogod, što nije istina, neznajuć ili nemisleć: da nije istina, taj nelaže; jer nekaže znatice i hotice, što nije

istina. Kaže n. p. tkogod: ovaj je ili onaj čovjek umro; a na po tragu se doznade, da je još živ, koga su mrtvim proglasili; to nije lagao, tko je nehotice i neznatice pripoviedao: da je ovaj čovjek umro. I onaj nelaže, koji pripovieda kakovu basnu, ili priču; jer nekaže itko, da su se ove izmišljotine sbilja dogodile, nego je pripovieda samo zato, da se što ugodnije i očevidnije predoči kakav nauk. (Ovo neka razloži kateketa mladeži, pripoviedajuć koju basnu, gdje se razgovaraju životinje ili drveće.)

Lagati nije ikada slobodno, niti sebi, niti drugomu na korist, pače niti u šali, niti od nevolje; jer je svaka laž protivna istinitosti božjoj.

Da je grieh lagati, bližnjemu na kvar, netrebam vam razlagati. Grieh je u svaku ruku, naime proti istini i pravednosti; a smrtni je grieh, ako se bližnjemu lažuć napravi veliki kvar, ili bar hoće lažac, da mu napravi. Lagati nije slobodno niti za volju, niti na korist i probitak bližnjemu. Pače, kaže sveti Augustin, da nije slobodno lagati, ako bi tko mogao lažuć spasiti sebi život ili bližnjemu;* a kamo li za novce ili drugo što. Niti se šaleć smijete lagati, niti sbijajuć lakrdije s drugimi; a još manje od nevolje, da se tko oslobodi kakve neprilike. Nije slobodno ikada lagati. Zašto nije? Jer je laž u sebi zlo; a što je u sebi zlo, nemože biti ikada slobodno. Nije slobodno „raditi zlo, da izadje odatle dobro.“ Rimlj. 3, 8. A zašto je laž u sebi zlo? Jerbo je Bog vječna i nepromjenljiva istina, komu je unatoč protivna svaka laž. Zato je mrzka i odurna Bogu laž i „odurne su Gospodinu lažne ustne.“ Posl. 12, 22. Tko laže, sličan je njekim načinom vragu, koga sam Isus zove „lažcem i ocem laži“

---

* Imade primjerah, gdje su ljudi podnieli radje najveće muke, nego li lagali, pače radje umrli nego li pristati uza tudju laž. — Firmo biskup tagatski u Afriki, sakrio je nedužna čovjeka u svoj dvor, koga su osudili sudci da pogine. Medjutim udjoše osudjeniku u trag carski vojnici. Stupiv vojnici pred biskupa, upitaju ga: da li je skrio prognanika i gdje? Biskup odgovori iskreno: da niti smije lagati, niti izdati nedužna. Na to udare razjareni vojnici pobožnoga biskupa na muke, da jim pod silu kaže: gdje je prognanik. Ali Firmo, što reče — neporeče. Stvar bude doglašena istomu caru; a caru, premda neznabožcu, dade se na čudo iskrenost i gostoljubivost ovoga biskupa, te s mjesta pomilova skrovnoga bjegunca. — To nam piše sveti Augustin u svojoj knjigi: o laži. Gl. 23.

(Iv. 8, 44.), te je jur praroditelje naše lažuć upropastio. Bog nas opominje: da se čuvamo laži, kaznom Ananije i Safire, koji su ostali mrtvi na mjestu, kada su se usudili lagati istomu glavaru apoštolskomu. — Laž je pogubna takodjer po sreću i napredak ljudskoga roda na zemlji. Kamo li će doći ljudi, nemogući vjerovati jedan drugomu? I pred svietom je sramota — lagati. „Grdna je sramota čovjeku laž.“ Crk. 20, 26. O kom se znade, da laže, tomu je propalo poštenje, tomu nevjeruju ljudi. Sve ako istinu govori, nevjeruje mu se, jer tko će znati, kada upravo istinu govori. Zato se kaže:

Nî mu vjere, tko jedanput slaže,
Ako kada i istinu kaže.

Pretvarati se reći će: pokazivati se boljim i pobožnijim, nego je čovjek sbilja, da druge prevari.

Tko krije svoje mane pred ljudmi, da ga neproglase zlotvorom, nije već zato licumjerac, — nepretvara se naročito. A tako i drugi, koji je rad, da ljudi vide dobro, što je na njem, te ga hvale, nije upravo zato licumjerac; ali je tašt i slavohlepan. Licumjerac je, iliti pretvara se onaj, koji se samo pokazuje, da je dobar, a nije; koji se drži izvana dobrim, pobožnim, kriepostnim, bogobojnim, da ga drugi štuju, premda u istinu nije takav. Licumjerac je bio Irud, govoreć trima mudracima, da je prevari: „Idite, pa razpitajte dobro za diete; a kada ga nadjete, javite mi, da i ja podjem, te mu se poklonim.“ Mat. 2, 8. Licumjerac je bio Juda, izdavši božanskoga učitelja pozdravom i poljubcem. Licumjerci su bili farizeji, držeći se izvana pravednimi na oči ljudem, premda su bili iznutar oholi, zlobni i nepravedni. Zato jih je Isus prispodabljao „objeljenim grobovom, koji se izvana, ljudem na oči čine liepimi, iznutar su pako puni mrtvačkih kostih i svakojakoga smrada.“ Mat. 23, 27. Licumjerci su svi, koji se čine, da su najpošteniji ljudi, da druge prevare; ili se pače drže, da su dobri kršćani, da tim lakše obsjene nevinu omladinu, ili se razgovaraju i izvana drugčije pokazuju, nego li su u istinu. To su vuci razdiraoci u ovčjoj koži, od kojih nas odvraća Isus svojim naukom. — Pretvarati se kao što i lagati, može biti veliki; a može biti mali grieh. Pretvarati se veliki je grieh, ako se tko

pretvara, da zavede bližnjega na veliko zlo, ili na odpad od vjere, ili ako bi tko primao sveta otajstva, samo da ga ljudi drže pobožnim, ili se pače usudio, zaslieplјen, otajstva primati nedostojno.

Ogovarati reći će: bez potrebe odkriti pogreške bližnjega.

Ogovarati reći će: oteti ili bar umanjiti komu ugled, ili poštenje kod ljudih. To je grieh; a jako često smrtni. Poštenje, iliti dobar glas, jedno je od najdragocjenijih dobarah na svietu, dražje i milije čovjeku od bogatstva. Poslovica naša kaže: Bolji je dobar glas; nego zlatan pás. Kakogod se dakle zabranjuje ukrasti bližnjemu novce ili imetak, tako je i zabranjeno, ukrasti mu poštenje, ili dobar glas. Ogovarati je tim veći grieh, jer se čovjek obično više stara za gubitkom poštenja, nego li gubitkom novca: a i težje si takodjer natrag osvoji poštenje, kada ga se jednoć liši, te često oboli i životu si škodi, s tuge za izgubljenim poštenjem. Tko bez potrebe odkrije pogreške bližnjega, grieši ogovarajuć. Dakle je grieh, ne samo potvoriti bližnjega s pogreške, koju neima, pripoviedati pogreške, koje nije učinio, nego je takodjer grieh: odkriti bez potrebe pogreške, koje je bližnji sbilja učinio; ali su dosele tajne bile, te se nije javno znalo za nje. Nereci tko: bližnji se je sa svojih pogrešakah lišio javnoga štovanja. To bi istina pravo bilo, da je bližnji javno pogriešio, te druge javno smutio; ali buduć mu pogreške otajne i skrovne, ide ga još poštenje i dobar glas; niti je komu slobodno: bez potrebe mu oteti poštenje. —

Ali je ipak slobodno i treba odkriti pogreške bližnjega:

1) kada je na korist onomu, koji je pogrešio. — Najveća ljubav, koju može čovjek ukazati bližnjemu, stoji upravo u tom, da ga gleda popravit i na pravi put izvesti. Ima li dakle što nade: da će se griešnik popraviti, ako mu se skrovne pogreške odkriju drugim, — to je slobodno i treba mu pogreške doglasiti onim, koji će ga popraviti n. p. roditeljem ili poglavarom. Tako je radio egipacki Josip; a tako treba da rade sva djeca, znajući: da jim braća i sestre ili saučenici potajno zlo čine. Ali nevalja od mržnje i veselja nad kaznom, tužiti si braću i sestre ili saučenike; nego od ljubavi: da se poboljšaju i to samo onim, koji su kadri, pogreške popraviti. —

Slobodno je pogreške bližnjega odkriti:

2) kada je od potrebe, da se većemu zlu na kraj stane. — Pogreške su bližnjega kadšto takove, da bi mogle udariti na golemu škodu po nas ili druge, pače po državu ili crkvu; ako bi svatko o njih mučao ili je tajio. Ako se n. pr. nedužan nebi mogao osloboditi kazne, nego li odav krivca, mogao bi ga svatko slobodno odati. Ljude, koji štono rieč tjeraju zanat varajući i kradući, ili druge zavodeći na nevjeru i opačinu, slobodno je i treba prijaviti onim, koji će jim moći na kraj stati; one pako, koji bi mogli biti okradjeni, prevareni ili zavedeni, treba opomenuti. Saznadu li djeca što takova o kućanih ili družini, neka prijave roditeljem, da se suzbije veće zlo.

Klevetati reći će: potvoriti bližnjega pogreškom, koju neima, ili nije učinio, ili pravoj mu pogreški što dodati.

Komu nije dosta, odkriti prave, ali potajne pogreške bližnjega; nego ga takodjer potvori pogreškom, koju nije učinio, ili mu bar pravoj pogreški štogod doda, taj neogovara samo bližnjega, nego kleveta. Klevetajuć negrieši se samo proti ljubavi i pravdi, kao što ogovarajuć, nego i proti istini, kao što lažuć. Zato valja sve, što smo dosele govorili o laži i ogovoru, — takodjer o kleveti; tim više, što se klevetajuć pokazuje osobita zloba; a ljubav se i pravda ljuće vriedja, nego li ogovarajuć. Kleveta je i pravoj pogreški što dodati; jer u toliko se potvara bližnji pogreškom, koju neima, u koliko mu se što pravoj pogreški dodaje. Čuvajte se d. d. ovih griehah, jer se nemilo protive kršćanskoj ljubavi, koja je kraljica svih kriepostih; nenavist, zloba ili otrovno neprijateljstvo, legu se u srcu, kada kipe usta, ogovarajuć ili klevetajuć bližnjega. Budite vazda na oprezu, da vam se nezaleže u srcu zloba ili nenavist Ako bude pofaljeno koje diete, a ti ne; — pazi, da ti se nepodkrade u srce vražja nenavist i negrizi, poput zmije u potaji, ovo diete, ogovarajuć ili klevetajuć. Tko tako radi, nalik je na zmiju: „Tko u potaji kleveće, nije bolji od zmije, koja potajno ugrize“ Prop. 10, 11.

Grehota je ogovore i klevete: 1) rado slušati, 2) neprečiti je, kada se može, 3) poticati je pofalom, pitanjem itd.

Sveto pismo zapovieda nam, da zatvorimo uši pred ogovorom i klevetom: „Ogradi si uši trnjem, te neslušaj klevetan jezik.“ Crk. 28, 28. Kako se ogradjuje obalom trnovom vrt ili vinograd pred škodljivom zveradi, tako nam valja oprezno čuvati uši, da nedopre unutar ogovor ili kleveta; jer bismo inače sgriešili. — Grehota je 1) ogovore i klevete rado slušati. Rado imati zlo, već je zlo i zabranjeno; usuprot mora se zlo svakomu dati na žao; jer se njim vriedja Bog. Zato je grehota i slušati ogovore i klevete. Grieh bi tim veći bio, čim bi veća zloba bila, odkuda potiče ogovor ili kleveta, te bi grieh mogao postati i smrtnim. — Grehota je 2) nepriečiti ogovor i klevetu, kada se može. Vidi li tko, da je njetko naumio ukrasti kakvu dragocienost bližnjemu; pa ipak pusti tata u miru, premda mu može zapriečiti, sigurno bi sgriešio proti ljubavi ovom nemarnošću. Ali je takodjer čast i pošteno ime blago, svakomu milo i drago; pa zato sgrieši proti ljubavi, tko nebrani bližnjega od ogovora i klevete, premda može. Ovo se tiče osobito glavarah, jer njim je dužnost: opominjati si podložnike, kada pogrieše; pa zato jim je i dužnost: odvraćati si podložnike od ogovorah i klevetah. A i drugi moraju priečiti ogovore i klevete, ako mogu. Stane li n. p. koji od vaših saučenikah zlo govoriti o drugih pred vami, možebit upravo o roditeljih svojih, — opomenite ga ljubezno, rekavši: da neslušate rado takve razgovore, te neka prestane pripoviedati. Ako li se sastanete u družtvu s ljudmi, koji po svoj prilici neće mariti za vašu opomenu, možete bar otići iz družtva, ili pako, mučeći i osbiljno se držeći, pokazati: da su vam mrzki takvi razgovori. Sam duh sveti nagovara nas, da tako radimo, u knjigi poslovicah (25, 23.), veleć: „Sjever raztjera kišu; a smrknuto lice klevetan jezik.“ — Grieh je 3) poticati ogovore i klevete, pitanjem, pofalom itd. Po takovu početnik je ogovora ili klevete, tko ju potiče. A zle govore potiče, tko od puke znaličnosti propitkuje za tudje pogreške. Još je gore po onoga, koji potvrdjuje riečju ili smiehom ogovore ili klevete, ili fali ogovaraoce ili klevetnike. Ovi su ljudi nalik pomoćnikom palikuće, nagovarajući ga: da upali tudju kuću, ili potičući oganj, kada jur gori tudja kuća.

O njih kaže sveti Bernard: „Težko je odlučiti: što je gore: ogovarati i klevetati bližnjega, ili ogovaraoca i klevetnika slušati.“

Tko je bližnjemu dirnuo u poštenje, dužan je naknaditi.

Buduć da je poštenje veće blago od zlata i srebra; — sliedi, da je dužan, tko bližnjega liši ovoga blaga ili mu smanji, tako naknaditi, kao tat, koji ukrade bližnjemu zlato ili srebro. I ovdje valja pravilo svetoga Augustina: „Tko nevrati, tomu neima proštenja grieha.“

1. Tko je bližnjega ogovorio, oklevetao ili naružio, dužan je: 1) opozvati, što je krivo rekao proti bližnjemu. — Tko je bližnjega oklevetao, dužan je opozvati klevetu, t. j. očitovati, da je lagao, te bližnjemu pogreške nametnuo, koje neima. Klevetnik je dužan opozvati klevetu pred svimi ljudmi, pred kojimi je bližnjega oklevetao, ili kojimi je kleveta došla do ušijuh. Tko okleveta bližnjega javno, n. p. pred sakupljenim pučanstvom, ili javnim spisom, mora i opozvati javno klevetu. Premda je to mučan posao, ipak je dužan klevetnik polag ljubavi i pravde: bližnjemu vratiti poštenje, koliko mu je moguće. — Tko naruži bližnjega, dužan je opozvati ruglo i bližnjega moliti: da mu prosti uvredu. — Tko nepravedno dirne bližnjemu u poštenje, dužan je: 2) popraviti učinjeni kvar. Osim poštenja, kvaruje bližnji često i drugo koješta, kada ga tko ogovori, naruži ili okleveta. Dirne li tko n. p. trgovcu u poštenje, dogodit će se kadšto, da će se pomalo odvrnuti kupci od njega. Tudier se dakle nije radilo samo o poštenju, nego i o sreći trgovca; pa s toga nije dosta krivcu: opozvati samo klevetu, nego je i dužan, naknaditi trgovcu učinjeni kvar. Tkogod dakle nepravedno dirne bližnjemu u poštenje, dužan mu je osim poštenja i kvar naknaditi, u koliko je mogao unapried znati, da će s toga bližnji kvarovati i što drugo, uza poštenje.*

---

* U njekom selu gornje Austrije življaše pobožna švela, koja je kukavno životarila, hraneć uza se petgodišnje diete, pokojnoga si brata. Iznenada pukne glas, da švela imade priljepčivu bolest i razspe se od vrh do dna sela. Siroti švelí nehćede itko odsele davati posao, bojeć se, da mu se nepriliepi njezina bolest; a ona morade poći po selu prositi, da neumre od glada. Tako prodje podosta vremena, što je švela gladovala s djetetom. Za toga dodje godina 1847., koje je godine pro-

2. Tko je razglasio prave, nu nepoznate pogreške bližnjega, dužan je bližnjega izpričati i drugim slobodnim načinom trsiti se popraviti mu oštećeno poštenje. Tko je razglasio prave, nu nepoznate pogreške bližnjega, dužan je takodjer svoju krivicu, koliko može, popraviti. Ovaj dakako nesmije kazati: nije istina, što je rekao; jer bi lagao. Ali je ipak dužan, trsiti se, bližnjemu oštećeno poštenje popraviti, šireć mu dobra svojstva; a izpričavajuć mu pogreške, te ukazujuć mu napose poštenje pred ljudmi. Ako li bi medjutim pogreška bližnjega na javu izašla, ili se na nju zaboravilo, bilo bi bolje, nespominjati ju.

Krivo sumnjati reći će: bez dovoljna razloga o bližnjem zlo slutiti. — **Krivo suditi reći će: bez dovoljna razloga bližnjega zlim** držati.

Recimo: da su kojemu vašemu susjedu pokradjene trešnje; a susjed, znajuć, da koje od vas rado zoblje trešnje, pomisli odmah: da je to diete i pokralo trešnje. Nebi li se ta misao na žao dala djetetu, kojega se tiče? Kako može tako zlo misliti o meni, kazalo bi ovo diete, kada me nije ikada dosele u kradji ulovio? Nuto, to vam je nerazložna ili zlobna slutnja, — zabranjena i griešna. Sada recimo opet: da je koji zao i bezdušan dječak jur u dva u tri puta ulovljen u kradji; pa je upravo jučer obilazio oko vrta i lukavo unutar zavirkivao, te susjed stane slutiti: da je ovaj dječak pokrao trešnje. Bi li i sada

glasio Pio IX. veliki oprost, zasjednuv svetu stolicu. Svatko se pobrine, da mu u dio padne ovaj oprost. I sirota švela pohitila u crkvu, te svršiv propisana za oprost djela, podje kući. Uzput pako susretne ju veseo obćinski glavar, te joj stane besjediti: „Biedna švelo, kolika vam je krivica učinjena, s koje ste tako nemilo stradala! Nuder čitajte, što je napisano ovdje.“ Davši joj se na čudo ove rieči, podje za glavarom; ali nuto množina ljudih sletila se na trg pred crkvom, te gleda na crnu pločway, gdje su inače sudbene odluke pribijane U ovaj par bijaše pribijeno ovo pismo: „Niže podpisana očitujem, pred cielom obćinom, da sam od ružne nenavisti, kukavnu švelu ocrnila, lažuć: da imade priljepčivu bolest. Opozivljem ovu laž i molim svu obćinu: da mi prosti.“ Na dnu lista bješe podpisana klevetnica. Vrativ se švela kući, predade joj diete zamotak, uručen mu, dok je švela u crkvi boravila. Razmotav švela zamotak, nadje petdeset stotinjakah unutar, uza list, u kojem ju klevetnica moli, da joj prosti; a petdeset stotinjakah, da primi za učinjeni kvar. (Zollner prop. ob 8 zapoviedi).

susjedova sumnja bila nerazložna i griešna? Nebi, jer susjed imade dovoljan razlog, slutiti zlo ob ovom dječku, premda upravo nezna u istinu. Odatle učite se: što je sumnja, te kada je zabranjena. Zlo slutiti, reći će: o bližnjem zlo suditi, — neznajuć upravo, da je istina. Slutiti zlo o čovjeku, nije slobodno bez dovoljna razloga ikada. Mrzko je i nepravedno: slutiti zlo o bližnjem, bez dovoljna razloga; pa zato i grehota pred Bogom. — Premda nam se pako valja kloniti krive sumnje, netreba ipak, obćeći s bližnjim, smetnuti s pameti kršćansku mudrost; jer tko metne u nemar mudrost, zaći će lahko na stranputice i u grieh pasti. Znajući: da imade opakih i himbenih ljudih na svietu, valja nam sveudilj opreznimi biti, te nevjerovati svakomu. Sam nas spasitelj opominje, da budemo oprezni i mudri. Zato vam i roditelji pametno rade, brižljivo pazeći na vas, te braneći vam: skitati se kojekuda po sastancih i ulicah, gdje biste se mogla lišiti najdragocjenijega blaga, t j. nevinosti i krieposti. — 2) Još je veći grieh: krivo suditi. Krivo suditi reći će: bez dovoljna razloga, ne samo slutiti zlo o bližnjemu, nego ga upravo držati zlim. Tko sudi zlo o bližnjem, vodi, reć bi bližnjega preda se na sud, te ga osudjuje, da je zlo učinio, premda nije dovoljno osvjedočen o zlu. To je upravo nepravedno i opako; zato nas opominje Isus (Mat. 7, 1.): „Nesudite, da nebudete sudjeni.“ Tim veća pogibelj po nas, bližnjega zlim držati, kada zlo sudimo o njem, što nemožemo ocieniti misli i odluke ljudih. Kadšto radi tko, što je zabranjeno; a ipak negrieši, jer nemisli, da je grieh.* — Često grieše ljudi, držeći zlim bližnjega, jer su sebični i sebeljubni; a malo ili nimalo imaju ljubavi bližnjega. S toga drže pogreške bližnjega obično većimi, nego li su sbilja; a nestaraju se za vlastite pogreške. Na to nas sjećaju rieči Isusove (Mat. 7, 3.): „Što vidiš trun u oku brata svoga: a brvno u oku svom nevidiš?“ S nenavisti i zlobe drži čovjek kadšto kriepost i bogoljubnost bližnjega tajinom ili licumjerstvom; a pobožnoj jim molitvi podmiće zle namjere. Tko se dakle želi čuvati, da nedrži zlim bliž-

* Pustinjakom bijaše zabranjeno: postnih danah i bilivo i jaja jesti. Stari njeki pustinjak smetne s pameti, da je post, te pojede jaje. Njetko ga smotrio i razglasio, da je pojio jaje, te mnogi stanu krivo suditi o starcu. Začuv starac, kakav se glas o njem razsuo, gorko se razplaka.

njega, neka se čuva zavisti i zlobe, te bude bližnjemu od srca dobru rad. Tko se toga bude držao, veselit će se od srca, kada bližnjega snadje sreća; a u potaji će mu biti žao, kada bude vidio ili čuo, da je bližnji što zla učinio.

Osma zapovied božja zapovieda:

1) vazda govoriti istinu, kako ju poznademo. — Da je čsvjek dužan vazda istinu govoriti, vidi se već odatle: što je vazda zabranjeno lagati; jer tko nelaže ikada, vazda govori istinu. Ali ne samo govoreći, nego i što mu drago radeći, pokažimo: da nam je draga i mila istina. Budimo prama bližnjemu vazda pošteni i iskreni, bez ikakve himbe, lukavštine ili licumjerstva, kao Natanajel, učenik Isusov, komu spasitelj, čim ga smotri, pokaza, da mu je mio, govoreć: „Evo pravoga Izrajelca, u koga neima himbe.“ Iv. 1, 47. Diete može skriviti štogod; ali kada priznade iskreno svoju krivicu, lahko će mu se prostiti, ili će bar manje kažnjeno biti, jer iskrenost svjedoči, da mu je srce dobro, te više s nesmotrenosti i lahkoumnosti sgriešilo, nego li sa zloće. — Premda pako nije slobodno: ikada znatice i hotice kazati, što nije istina, može se ipak dogoditi, da čovjek nemora ili upravo nesmije kazati, sve što znade. Uzmimo, da vas tko od objesti pita, što nemožete kazati, da neslažete ili bližnjemu nedirnete u poštenje, netrebate odgovoriti na ovo pitanje, nego se možete izgovoriti, riečmi: „To me nije briga“ „nemogu kazati“ itd. — Osma zapovied zapovieda nadalje:

2) brinuti se primjerno za poštenje i dobar glas. — Čula ste jur, da smo dužni brinuti se za poštenje bližnjega, te da nesmijemo dopustiti, da tko pred nami vriedja tudje poštenje. A buduć da je poštenje i dobar glas neprocienjeno blago, kako po bližnjega, tako i po nas, — valja, da se primjerno pobrinemo i za s v o j e poštenje i dobar glas. Na to nas opominje i sveto pismo, govoreć: „Brini se za pošteno ime; jer će ti dulje trajati od tisućah tovarah blaga.“ Crk. 41. 15. — Jur s toga, što smo na svetom krstu postali kršćani i djeca božja, valja nam se trsiti, da nas sviet štuje. Jer nebi i Bogu i vjeri našoj bilo na čast i bližnjega nebi budilo na dobro, da nas kršćane, djecu božju, — drži sviet nevaljalimi, nepoštenimi ljudmi. Bar nije slobodno, da mi kršćani druge smućujemo, ovako

se vladajući. Zato opominje sveti Pavao kršćane, da se klone ne samo zla, nego i „s j e n e z l a.“ (1 Sol. 5, 22.), zatim da se trse dobro tvoriti ne samo pred „Bogom (da omile Bogu), nego i pred ljudmi“ (budeći bližnje svojim primjerom na dobro). Rimlj. 12, 17. Da je pošten glas kršćanah, Bogu na čast, vidjeti je jur iz riečih božanskoga spasitelja: „Tako da vam svietli svjetlo pred ljudmi, da vam dobra djela vide, te slave vam oca, koji je na nebesih.“ Mat. 5, 16. — Pamtite ipak, da nam se valja samo p r i m j e r n o, (a ne inače), brinuti za svoje poštenje; jer se čovjek brine kadšto naopako za svoje poštenje Kršćaninu se valja naime brinuti za svoje poštenje, nasljedujuć ponajprije božanskoga si učitelja, koji nije natrag psovao, kada je psovan bio, nego se je Bogu molio za one, koji su ga psovali i progonili. Nepovadjajte se dakle d. d. za ljudmi, koji vazda, štono rieč, vraćaju žao za sramotu, koji se poštenju za volju drugim osvećuju, progone svoje progonitelje, tobož da jim nereknu ljudi, da su kukavice ili strašivice. To nevalja; to neće reći: poštenje svoje braniti; nego će reći: tovariti ruglo na sebe i srčbu božju. — Osma zapovied zapovieda još:

3) u obće koriti jezik. — „Gdje se mnogo govori, tudier se i grieši,“ govori sveto pismo (posl. 10, 19.) Odlučili, kako vam drago osbiljno, da ćete se kloniti grieha proti osmoj zapoviedi, sgriešit ćete ipak često, ako budete lahkoumno brbljala, štogod vam dodje na jezik, — bit ćete nalika na čovjeka, koji negledajuć preda se, ide preko čačka i kamenja, te se svaki čas potepe. Ako ste dakle dosele navadna bila: uzalud brusiti jezik, valja vam odsele brižljivo čuvati i krotiti jezik, te negovoriti lahkoumno i nerazložno. Jer kaže poslovica:

Prije reći, onda razmišljati,
Tâ nespretnost jur mnogoga, 'zplati.

A druga poslovica kaže: speci, pa reci.

Istina, malko je težko i neprilično: krotiti jezik, te suzbiti rieč, kada jur na jezik dodje. Ali nebojte se toga posla; ovo vam je najkoristnija pokora za griehe, koje ste počinila jezikom. Čuvši njeki mladić, da pustinjaci nose runastu opravu za pokoru, dodje k opatu Enekonu i zamoli ga: da mu dade takvu runastu opravu. Ali mu odgovori opat, držeć prst na ustih: „Sinko, najljepša ti je pokornička oprava: paziti marljivo, što izlazi na ova vrata.“

Opomena.

D. d. Ako ste željna: dočekati jur na ovom svietu sreću; a jednoć dospjeti u nebo, budite vazda istinita i iskrena i čuvajte se laži. „Jer komu je drag život i tko je željan dočekati dobrih danah, neka čuva od zla svoj jezik i ustne, da negovore lukavo" 1. Pet. 3, 10. Lažljivo diete neljubi i neštuje itko, ono je na sramotu roditeljem, susjedom na zazor; a sebi na propast. Tko se navadi lagati, navadit će se doskora varati i krasti, a napokon će biti pripravan na svako zlo; jer će lažuć dan na dan, postati drzovit, lukav i sram pogaziti. Lažljiva djeca prodju obično zlo. Poslovica kaže: u laži su kratke noge. A i tko nije iskren, kako će postati valjan i čestit, kada odraste, ili osiedi? Ako dakle nećete da po zlu podjete, nego hoćete, da budete danas sutra pošteni i čestiti ljudi, dobri i uzorni kršćani, a njekoć prijatelji božji i gradjani nebeski; morate se vierno i tvrdo držati istine, niti se pod ipošto iznevjeriti istini, grozili vam se ljudi kakvom jim drago kaznom, ili vam nudili, kakav jim drago mit.* — Čuvajte se takodjer sdušno svih griehah, koje zabranjuje ova zapovied. Negovorite zlo o bližnjem, nedirajte u tudje poštenje. Nepodmićite zle namjere onim, koji dobro tvore; nego se veselite dobru i druge na dobro poticajte. Vidite li da tko zlo radi, neka vam se dade na žao, pa se molite Bogu, da mu prosvietli pamet i odgovarajte ga oda zla. Premda nije slobodno dirati u tudje poštenje, te niti prave pogreške bližnjega odkriti, očitujte ipak pogreške onim, koji mogu bližnjega od zla odvratiti n. p. roditeljem, starješinam itd.; jer to traži od nas kršćanska ljubav.

* Dječko, komu bijaše devet godinah, skrivio nješto, te znajuć, da će se za to u velike razljutiti otac, briznu gorko plakati. Družinčad ga upita: zašto tako plače; a kazav jim dječak zašto, stade ga nagovarati: da prevari oca od nevolje. Ali mladić nehćede uzanj pristati, nego odgovori odrešito: „Bolje mi je šibanim biti; nego lagati. Neka radi otac sa mnom, što mu drago; ja neću lagati, makar me ubio. Jer (primjeti dobro diete), kako bih se usudio ikada više što zamoliti od blažene djevice Marije, da bih slagao?" (Lohner knjižn.)

Deveta i deseta zapovied božja.

Deveta zapovied božja zabranjuje: poželiti tudju ženu i u obće sve nečiste misli i želje.

Kako je rekao Bog u šestoj zapoviedi: „Nesgrieši bludno;" tako govori u devetoj još napose: „Nepoželi ženu bližnjega svoga." Odatle vidimo: da Bog zabranjuje ne samo bludnost, nego i nečiste požude. Premda se ova zabrana sadržaje već u šestoj zapoviedi, ipak se je svidjelo Bogu, dati još posebnu zapovied, kojom se zabranjuju i bludne požude. Zatim kakogod se zabranjuje u šestoj zapoviedi svaka vrst bludnosti, tako se zabranjuju u devetoj sve nečiste misli i želje; jer sve ove misli i želje polaze od nečiste pohlepe, kao i svaka vrst bludnosti, te se opiraju čistoći srca; a čistoća je srca glavni cilj ove zapoviedi. A kada su čovjeku nečiste misli i želje? Nečiste su čovjeku misli kada misli, na nješto, ili si nješto utvara, protivna svetoj čistoći. Dakle se zabranjuje i pomisliti što nečista i nesramna, u pameti si utvoriti, ili razmišljati i sjećati se na to; nego je dužan svatko, kada mu dodje na pamet kakova nečista i nesramna misao, smjesta ju zamrziti, iz glave izbiti i nipošto ju svojevoljno u srcu trpiti. Tko nebi tako radio, sgriešio bi proti devetoj zapoviedi i Boga težko uvriedio. Nečiste su čovjeku želje, kada je željan i traži, što nečista i nesramna vidjeti, čitati, slušati ili pače učiniti. — Bog zabranjuje ne samo nečista i nesramna djela i rieči; nego takodjer nečiste misli i želje; jer je sveznajuć i presvet. Zemaljski vladar i zakonodavac nemože zapovjediti, ili zabraniti, misliti i želiti, što tko hoće; jer nepozna misli i želje, te nemože suditi: da li ga sluša tko ili neslusa; božje pako oko dopire nam u srce, te vidi u srcu i najtajnije misli i želje. „Čovjek gleda, što udara s vana u oči; ali Gospodin gleda srce." 1. kr. 16, 7. Upravo srce motri Bog najviše. Bogu je milo srce naše; u njem želi počivati; a kako će Bog počivati u njem, ako mu nisu čiste misli i želje? Ako nam je nevaljalo srce d. d., ako su nam nečiste misli, onda nam nije srce hram božji, nego je pače sielo vražje; jer je vrag duh nečisti. Zato kaže sveto pismo: „Odurne su Bogu zle misli." Posl. 15, 26.

Nečiste misli i želje nisu griešne dotlje, dok su nam mrzke i dokle se trsimo izbiti je iz glave; ali težko grieši, tko se svojevoljno njimi zabavlja.

Čovjeku se mogu zaleći u srcu nečiste misli i želje proti njegovoj volji i bez njegove krivice; mogu se zaleći od prirodjene čovjeku, iza grieha iztočnoga, sklonosti na zlo, koja mu se često i proti volji uzbudi; ili mu mogu doći proti volji u pamet ovakove misli i želje, kada što nečista vidi ili čuje; ili napokon, kada mu duh pakleni, — koji sveudilj vreba, da zavede čovjeka, — što nečista u pamet donese. Bilo što mu drago, nečiste misli i želje nisu griešne dotlje, doklam su duši odurne i mrzke; jer je srce čisto, doklegod neprivolji u ono, što je nečito i nesramno; pače si čovjek pribavlja zasluge, odbijajuć uztrajno bludne misli i želje, te napreduju u kriepostí i dobavlja si tim sjajniju krunu, čim se dulje brani.

Ali su nečiste misli i želje težki grieh, kada se tko svojevoljno njimi zabavlja. Pazite dobro, ovdje se vrti sve oko rieči „s v o j e v o l j n o;" a može se tko i nesvojevoljno njimi zabavljati. Dodje n. p. čovjeku u glavu nečista misao iznenada i sasvim proti volji, na to zaleže mu se u srcu, skvarenu iza grieha iztočnoga, njeka naslada prije, nego li je počeo razložno razmišljati i nego li mu se probudila slobodna volja. Ova nerazložna, nesvojevoljna naslada nije grieh; ako se ovoj nasladi odlučno opre slobodna volja, čim se probudi, te kano dosadnu i paklenu napast zamrzi i suzbije. Ako li čovjek prifati ovu nečistu nasladu te pristane na nju, kako je prifatio Adam zabranjeno voće, kada mu je ponudila Eva, — onda mu jur nije nesvojevoljna naslada, nego je svojevoljna i težko griešna. Tomu netreba dugo vremena, nego je dosta i malen trenutak, čim naime tko dragovoljno pristane na nečistu misao i želju. Dakle nisu samo griešna bludna djela, nego su i bludne misli i želje, težki griesi; te ljuto vriedjaju neizmjerno čistoga i svetoga Boga, kada se čovjeku u srcu zalegu; a on svojevoljno na nje pristane. To je vidjeti jur iz riečih Isuovih (Mat. 5, 28.): „Tko pogleda pohlepno ženu, jur je s njom brak prelomio u srcu." — Može se ipak dogoditi, da se tko nesmotreno zabavi nečistom mišlju, nespaziv ju s mjesta, ili neznajuć posve, da je nevaljala i težko griešna; a tomu bi čovjeku i grieh bio samo lahak. Pa tako bi i onaj

samo lahko sgriešio, koji bi bludne napasti, istina, s mjesta suzbijao; ali ponješto nemarno; — uzmimo: da se nije osbiljno trsio, iz glave si je izbiti. Jer da tko smrtno sgrieši, treba mu znati, da je ono smrtni grieh, što čini i da posve svojevoljno na grieh pristane; kako ćete kašnje obširnije čuti.

Nuder Andro, — Kato, — kaži nam: što nam valja činiti, kada nas slete zle misli i želje? Dobro: „Valja jim se odmah s početka oprieti i Boga u pomoć zvati." Tako govori katekizam i to vam budi pravilom, kojega vam se valja držati cieloga života. Nevalja se čovjeku ikada šaliti, kada ga sleti napast; a kamo li, kada ga slete bludne misli. Kakogod bi čovjek s mjesta od sebe hitio otrovnu zmiju, da mu se ovije oko ruke ili noge; ili kakogod bi stepao živ ugljen, da mu padne na odjeću; tako nam valja suzbijati i nečiste misli i želje. Valja nam je s mjesta zamrziti i koliko se igda dade odbijati, da nam neotruju dušu. — Drugo, valja vam u pomoć zazivati Boga, kada vas sleti bludna napast. Doklegod se budete trsila služiti Bogu, doklegod budete marljivo i goruće Bogu se molila, neće dati dragi Bog, da vas svlada hudi neprijatelj; nego će vam biti u pomoći, te ćete s mjesta zamrziti svaku nečistu misao ili želju, čim vas snadje. Bog ljubi i miluje čistu, nevinu dušu, te neće dati, da se okalja; Bog čuva nevinost i brani ju od vuka razdiraoca. Stopram kada duša omlitavi, kada se nestara za Boga i molitvu, navalit će vuk na nju i napokon će ju proždrti. Molite se d. d. vazda Bogu, da vas čuva bludnih napastih, moliti se naročito onda, kada vas slete nečiste misli i želje, zazovite bar u srcu presveto ime „Isus — Marija." Predragi nas spasitelj opominje naročito, da se molimo Bogu, da odvrati od nas napast: „Bdijte i molite, da nepadnete u napast." Mat. 26, 41. Znajući u jednu ruku, da je čistoća najdragocjenije blago; u drugu ruku, da je čistoća dar duha svetoga, a nipošto naša svojina, — valja nam u napasti proti čistoći tim bržje i uztrajnije prionuti uz molitvu. »Znajuć«, govori mudri Salomun, »da se nemogu uzprezati, ako mi nedade Bog; stupih pred Gospodina i moljah ga svesrdno«. Mudr. 8, 21.

Deveta zapovied božja zapovieda: ići jedino za onim, što je pošteno i dobro.

Zabranjuć nam Bog u devetoj zapoviedi nečiste misli i želje, zapovieda nam ujedno, da nam budu misli i želje čiste. Bog nam zapovieda strogo ovu dužnost, jer je on neizmjerno čist i svet Bog, te mu nemože omiliti duša, lišena ove angjeoske krieposti. A da zadovoljimo što bolje božjoj volji i odluki, glede devete zapoviedi, trsimo se revno: buditi i kriepiti si u srcu čiste, poštene i svete misli i želje; kako i vrtlar ne samo triebi korov u vrtu, nego se trsi takodjer, da mu rodi vrt liepim i koristnim povrtaljem i cviećem. Zato nas opominje sveti Pavao (Filip. 4, 8.): „Što je istinito, što pošteno, što sveto, što iole kriepostno, što fale vriedna stega, — za tim idite," t. j. to mislite, to vam neka omili, za tim se povadjajte. To će vam lahko za rukom poći, ako budete sve više Boga ljubila, te se svojski trsila, Bogu omiliti.

Deseta zapovied zabranjuje pohlepu za nepravednim imetkom.

U sedmoj zapoviedi zabranjuje se: ukrasti ili nepravednim načinom prisvojiti si tudji imetak; a u desetoj zabranjuje se i pohlepa za tudjim imetkom. Odatle vidi se opet, da Bogu nije dosta, ako je tko na oko dobar; a nevaljalo mu srce. Nije svaka želja, svaka pohlepa za imetkom bližnjega, griešna; jer može tko željeti pravednim načinom prisvojiti si imetak bližnjega n. p. kupiti; — a to je slobodno. — Grieh je pohlepa za nepravednim imetkom t. j. pohlepa: željeti, prisvojiti si imetak bližnjega, nepravednim načinom, škodom bližnjega. Pod riečju „imetak" razumieva se sve, što ide bližnjega pravedno, ne samo novac, polje, kućište i pokućtvo, nego takodjer čast, služba, moć itd.; jer se kaže u desetoj zapoviedi na širje: „nepoželi.... niti išto, što je njegovo" (bližnjega). — Proti ovoj zapoviedi grieše ljudi često, jer je obično riedka i slaba ljubav bližnjega; a golema pohlepa za zemaljskim imetkom. I vi možete često sgriešiti proti ovoj zapoviedi, ako vam se n. p. dade na žao, kada vam brat ili sestra, saučenik ili saučenica, — dobiju što dobra, recimo: novu opravu, knjigu, poklon; ako su prednji od vas, ili je tko nad ostale pofali itd.; a vi ste željna sama to imati. — Ova

zapovied zabranjuje i skupost, t. j. prekomjerno hleptiti za novcem i blagom, jer je skupost vrelo, odkuda potiče pohlepa za nepravednim dobrom. „Korien svega zla jest skupost." 1. Tim. 6, 10. O kolike je jur zasliepila pusta skupost, te su postali ne samo tati i razbojnici, nego i ubojice, pače bratomorci i ocomorci.

Deseta zapovied zapovieda: dati svakomu svoje i svojim biti zadovoljan.

Tko želi podpuno zadovoljiti ovoj zapoviedi, mora se ne samo savjestno i sdušno kloniti zla, što zabranjuje ova zapovied, nego marljivo činiti i dobro, — protivno ovomu zlu. Pavle, Ano, kaži nam: koje je dobro protivno pohlepi za tudjim imetkom? Dà, ono, što spominje katekizam, naime: dati svakomu svoje; a svojim biti zadovoljan. Srce, koje daje dragovoljno svakomu svoje, nehlepi za nepravednim dobrom; a srce, zadovoljno svojim, prosto je od skuposti. Ovakovo je pako ono srce, koje iskreno bližnjega ljubi, koje je iskrnjemu u istinu dobru rad; a uza to se djetinji ufa u Boga, koji premudro dieli svoja dobročinstva medju ljude i ljubezno se brine za svakoga.

Opomena.

Ako vam je djeco! drag i mio Bog, čuvajte si srce od zlih mislih i željah; jer Bog gleda najviše na srce. Srce je Bog stvorio naročito za sebe, na svoju sliku i priliku, te kada se je okaljalo griehom iztočnim, oprao ga je opet dragocienom krvlju svoga sina. Neokaljajte ga dakle ikojom nečistom mišlju. Sjetite se odmah, kada vas snadje sramotna napast, na Boga, koji je svagdje, te odlučite s mjesta, da ga nećete uvriedit. — Ali, ako vam je i duša draga i mila, nećete ikada privoljiti u nečiste misli. Jer tko hoće uljezti u nebo, mora čist doći na sud božji. Sjetite se dakle pakla, sjetite se vječnoga ognja, u koji ćete propasti; ako si okaljate dušu bludnošću. Ako vas nemože ljubav božja odvratiti od grieha, neka vam se bar na žao dade propast duše.

Pet zapoviedih crkvenih.

Mi smo kršćani dužni osim zapoviedih božjih obdržavati još i pet zapoviedih crkvenih.

Kršćanu nije dosta: obdržavati samo zapoviedi božje. Deset zapoviedih božjih tiče se svih ljudih; a mi kršćani imademo još pet zapoviedih crkvenih. Ovako se zovu zapoviedi, koje su nam dali glavari, iliti pastiri, katoličke crkve, naime: papa i biskupi, opominjajući nas na pobožan život, te promicajući nam vječni spas. Govoreći ovdje o crkvi, nerazumievamo dakle sve članove (viernike) crkve, nego glavare crkvene, — ono što narod naš kaže: „sveta mati crkva." Tako se često govori o „crkvi" i u tom smislu govori Isus: „Tko nesluša crkvu, bio ti kao krivobožac i carinar." Nedvojbeno je: da smo dužni obdržavati zapoviedi crkvene. Kada bi odpadnici šestnajstoga vieka uzeli tvrditi: da nisu dužni kršćani držati zapoviedi crkvene, odluči sveti sabor tridentski: da budu izobćeni iz crkve, koji ovo tvrde. (Sjed. 6. čl. 20. i sjed. 7. čl. 8.) Dakle je grieh: prekršiti koju zapovied crkvenu; a težki grieh: reći, da nisu dužni kršćani obdržavati zapoviedi crkvene.

Oblast davati zapoviedi, ima crkva od sama Isusa, koji je naložio crkvi, da u njegovo ime vlada i ravna vjernike.

Da ovo dofatite i pravo razumijete, treba vam se djeco! sjetiti samo na deveti članak vjerovanja apoštolskoga. Prije, nego li je Isus uzašao na nebo, dao je (kako ste ondje učila) oblast i zapovied svetomu Petru i ostalim apoštolom, da vode i upravljaju u njegovo ime pravovjernike putem spasa, — dakle i propisivati, što se bude činilo apoštolom od potrebe i koristi po viernike. Za svetim Petrom, namjestnikom Isusovim i vrhovnim glavarom ciele crkve, komu je rekao spasitelj: „Pasi jaganjce, pasi ovce moje," zasjeo je rimsku stolicu vazda rimski biskup, sveti otac papa; a za ostalimi apoštoli dolazili su drugi biskupi katoličke crkve. Kako su dakle primili oblast i zapovied od Isusa apoštoli, da vode i ravnaju viernike, tako su primili i papa i biskupi. Zato govori sveti Pavao biskupom u Efezu: „Pazite na sebe i cielo stado, nada koje vas je

postavio duh sveti — biskupî, da ravnate crkvu božju." Djel. apošt. 20, 28. Zapoviedajući dakle papa i biskupi viernikom štogod na spas dušam, zapoviedaju u ime Isusovo, koji je, davši apoštolom tu oblast, te obećavši: da će biti s njimi po sve dane do konca, — istu oblast dao i nasljednikom apoštolskim i obećao ostati s njimi do vieka. Zato smo dužni sdušno obdržavati zapoviedi crkvene kao i zapoviedi božje, te nipošto misliti, da su puste ljudske ove zapoviedi. Kuda će bezumniji govor od ovoga, kada tko kaže: Boga ću rado slušati; ali ne ljude, koji su stvorovi kao i ja. Nisu li i roditelji ljudi, pa su je ipak djeca dužna slušati. Da bi se usudilo reći koje diete: Ja slušam, istina, Boga; ali neslušam roditelje, jer su ljudi kao i ja. Nebiste li mu odgovorila: Ako neslušaš roditelje, neslušaš i Boga; jer Bog hoće: da djeca slušaju oca i majku i njim se pokoravaju? Isto valja i glede crkvenih glavarah. Oni imadu oblast u ime Isusovo zapoviedati nam i dužnost jim je: rukovoditi nas po putu spasenja u vječno blaženstvo. Zato jim je rekao gospodin Bog: „Tko vas sluša, mene sluša; a tko vas prezire, mene prezire."

Crkva ima oblast takodjer paziti, da se obdržavaju zapoviedi: a i kazniti nepokorne.

Kada je spasitelj dao zapovied apoštolom i njihovim nasljednikom: da rukovode i ravnaju pravovjernike, znao je dobro, da i najbolji zakoni nisu kadri sami po sebi uspješno poticati ljude na dobro. Čovjek je slab i sklon na zlo; zato ga treba na dobro odlučno svraćati, pače i pritjeravati grožnjom i kaznom. To dokučujete i sama lahko. Kako bi daleko dotjerao otac ili učitelj, kada bi samo zapoviedao djeci; a nebi imao oblast: lienu i nemarnu nadzirati i nepokornu kazniti? Kako li bi napokon prošla ovakova obitelj ili učiona? Nebi li doskora počelo svako diete raditi što mu volja; a slabo se starati za njihove zapoviedi? Jur odovud razabirete d. d., da se svakoj dobroj upravi ili vladi hoće ne samo zakonodavne oblasti, nego i kazbene. Zato je Isus crkvi svojoj povjerio obadvie oblasti. Znadete jur, da je Isus crkvi dao oblast, ne samo riešiti, nego i svezati; a moć svezati znamenuje: ne same zapoviedati, nego i kazniti. Nadalje, razumieva

se po sebi, da je Isus, predavši Petru ključe, dao mu oblast ne samo odključati (otvoriti), nego i zaključati (zatvoriti), t. j. ne samo primati u crkvu ljude, nego i nedostojne izlacivati, ili kako se obično kaže, izobćivati. — Crkva je takodjer rabila od postanka ovu oblast. Kada bi gdje bile uzalud opomene i grožnje, primila bi se crkva kazne, uzkraćujuć tvrdokornikom, krivovjercem, ili zlotvorom, blagodati svete mise, obćih molitavah, zaslugah i blagoslovinah. Crkva izobćuje (ekskomunicira) i danas, kako vazda: nepokornike, te jim po smrti uzkraćuje crkveni sprovod, kao židovom i neznabožcem. Da bi crkva popustila od ove spasonosne strogosti, mogla bi jedna svrabljiva ovca okužiti cielo stado Isusovo. Medjutim nije crkva strožija u tom poslu od Isusa i apoštola Pavla. Isus je zapovjedio, da se vladamo prama onim, koji neslušaju crkvu, kao prama neznabožcem; a sveti Pavao izobćio je, kako svjedoče njegovi listovi, dva kršćanina: imenom Himeneja i Aleksandra, radi krivovjerstva; a drugoga njekoga radi težkoga grieha proti šestoj zapoviedi božjoj. 1. Tim. 1, 20., zatim 1. Kor. 5.

Pet zapoviedih crkvenih, koje napominje katekizam, zovu obćenite ili poglavite zapoviedi crkvene; jer se tiču svih kršćanah bez razlike. Ine zapoviedi crkvene ili se netiču svih viernikah, nego posebnih samo staležah n. p. svećenikah ili redovnikah; ili samo pojedinih slučajevah. Tako n. p. zapovieda crkva: primati na tašte svetu pričest: osim ako se tko pričešća na samrti. Ova se dakle zapovied tiče samo posebnoga slučaja, kada naime ide tko na svetu pričest.

Pet zapoviedih crkvenih vežu nas strogo, t. j. pod smrtni grieh.

Tko je nepokoran crkvi, te svojevoljno prekrši u važnoj stvari koju njezinu zapovied, krivac je vječnoga prokletstva. To se vidi već odatle, što je, polag nauka svetoga Pavla, svakomu dužnost: pokoravati se glavarskoj oblasti. Sveti Pavao naime piše: „Tko se opire glavarskoj oblasti, opire se naredbi božjoj; a koji se opiru naredbi božjoj, dobavljaju si sami prokletstvo. Rimlj. 13, 2. — Kada si dakle dobavlja prokletsvo, tko se opire i svjetovnoj oblasti, premda svjetovna oblast gleda samo na vremenitu sreću, kud i kamo veće prokletstvo dobavlja si

dakle onaj, koji se opire duhovnoj oblasti, t. j. crkvi, koju je utemeljio Isus, da se brine za našu vječnu sreću, te o kojoj naročito kaže: da tko nju nesluša, neka bude kao neznabožac i očiti griešnik? A zar će moći dospjeti u kraljestvo nebesko neznabožac i očiti griešnik, doklam se nepovrate sa svojih stranputicah? — Čula ste pako jur prije d. d., kada smo govorili o četvrtoj zapoviedi božjoj: da smrtno sgrieši diete, prekršiv naročitu zapovied oca si ili majke u važnoj stvari. Kada je dužnost djetetu: slušati si majku, jer ga je rodila i namjestnicom mu božjom; to smo sigurno svi dužni slušati svetu majku crkvu, koja nas je preporodila na svetom krstu, a uza to dobila od Isusa neomadjašenu oblast: ravnati i rukovoditi viernike u njegovo ime. Zato uče svi crkveni učitelji, suglasno sa svetim Ciprijanom, biskupom i mučenikom: da Bog nije onomu otac, komu nije crkva mati, t. j. tko ju neštuje i nesluša kao mater. — Odatle vidite, što imamo držati do kršćanah, koji se usudjuju govoriti: što je stalo, ako tko prekrši koju zapovied crkvenu; — nije smrtni grieh, ako tko neposti u korizmi, ili petkom i subotom mrsi. Ove govore proglasila je crkva naročito krivimi i smutljivimi.* Ljudi, koji tako govore, neznaju, da je crkva kadšto težku crkvenu kaznu bacila na one, koji su prekršili i jednu samo crkvenu zapovied; a to nebi bila sigurno činila, da je samo lahki grieh: prekršiti crkvenu zapovied. — Tim dakako nebudi rečeno, da je sve i najmanje smrtni grieh, što tko sgrieši proti crkvenim zapoviedim; ili da nije moći i lahko sgriešiti proti crkvenim zapoviedim. Ukrasti je po sebi smrtni grieh proti sedmoj zapoviedi božjoj; ali tko ukrade kakvu malu stvar, sgrieši lahko, izvan da što drugo otegoti takovu kradju. Tako je i smrtni grieh proti crkvenoj zapoviedi: zanemariti u nedjelju svetu misu, ili mrsiti u petak ili subotu. Ali bi ipak lahak grieh bio, kada bi tko samo nješto svete mise zanemario, ili samo malo mesa jeo u petak ili subotu. Zato sam jur s početka rekao: da je krivac vječnoga prokletstva, tko prestupi koju zapovied crkvenu u važnoj stvari.

* Pamti stavak 23, osudjen od Aleksandra VII. god. 1665., zatim stavak 52. osudjen od Inocenca XI. god. 1679.

Opomena.

Znajući dakle d. d., da su svi kršćani strogo dužni: obdržavati zapoviedi crkvene, netreba mi, dalje vas opominjati, da osbiljno odlučite: obdržavati ove zapoviedi vazda i sdušno. Sigurno ste željna, na sudnji dan, kada bude došao božanski spasitelj s visinah nebeskih na zemlju, te stane lučiti dobre od zlih, kako luči pastir ovce od jaracah, — željna ste, rekoh, prilučena biti ovcam; a ne jarcem. Ali imade samo jedno stado Isusovo, naime stado, povjereno od Isusa, — svetomu Petru, njegovu namjestniku. I vi pripadate, istina, ovomu stadu sva; buduć primljena po svetom krstu u ovčarnicu Isusovu, t. j. crkvu. Ali nemojte se jedino radi toga uzdati, da će vas Isus na sudnji dan uzeti ob desnu i pridružiti svojim milim ovčicam; jer imade u ovčarnici Isusovoj žaliboże i opornih jaracah, iliti drugimi riečmi: imade kršćanah samo po imenu, imade oholicah i opornikah, kojim manjka duh Isusov, koji neslušaju svoga pastira. Ovi nisu Isusovi; ovi će doći na sudnji dan ob lievu, nad njimi će izreći Isus osudu vječnoga prokletstva. Dobre, krotke ovčice Isusove, samo su oni kršćani, koji su dragovoljno pokorni, te slušaju glas svoga pastira. Ova misao d d. neka vas nuka, da vazda sdušno obdržavate zapoviedi i naredbe svete katoličke crkve t. j. njezinih pastirah i glavarah. Ah nepovadjajte se za kršćani po imenu (nazivo-kršćani), koji se usudjuju prosudjivati, kuditi, ili pače na ruglo metati, crkvene propise. Onda se možete pouzdano ufati, da ćete i vi na sudnji dan dospjeti ob desnu božanskoga sudca, te s blaženimi uljezti u vječni život.

Prva zapovied crkvena.

Prva zapovied crkvena zapovieda: kao nedjelju svetiti i blagdane, naredjene od crkve na uspomenu Gospodina i njegovih svetacah.

Jur staroga zakona svećeni su drugi blagdani osim subote, na uspomenu blagodatih božjih, na falu i slavu Bogu. Vazmenih blagdanah sjećao se je izrajelski narod izlazka iz Egipta, sjećao se svojega oslobodjenja iz sužanjstva; sjeničnih blagdanah sjećao se je, kako ga je

čudotvorno vodio Bog po pustinji i kako je stanovao pod šatorih (sjenicah). Ove i druge njeke blagdane naredio je sam Bog; a narod jim dodao njeke nove za izvanrednih sgodah. Poginuv Aman, glavni neprijatelj hebrejskoga naroda, narediše židovi dva nova blagdana, te obvezaše sebe i potomke, da slave odsele uvieke ova dva blagdana. „Ovo su dani," govori knjiga Esther (9, 28.), „koje nesmije zaboravnost ukinuti, nego je imadu slaviti sve porodice po svih pokrajinah kraljestva." A kada je bilo blagdanah staroga zakona, zar da nebude novoga? Nije li nam kud i kamo veće blagodati podielio Bog novoga zakona? Pa kada je smjela židovska sbornica (sinagoga) propisivati blagdane i zapoviedati: da se svete, tko će se usuditi tvrditi: da nesmije to isto kršćanska crkva, kojoj je bila sbornica samo njekakva slika, da nesmije crkva, kojoj je božanski zaručnik svečano podielio neomedjašenu oblast? Koliko bi nehajstvo bilo, da se nesjetimo bar jedanput na godinu svečano čudotvornih i toli spasonosnih djelah božjih n. p. poroda, smrti, uzkrsnuća i uzašašća u nebo našega Gospodina? Koliko bi nadalje nehajstvo bilo, da se bar jedanput na godinu dostojno nesjetimo dolazka duha svetoga nad apoštole? Koliko bi nehajstvo bilo, da se bar jedanput na godinu nesjetimo prečiste bogorodice i nebeskih dvoranikah, koji pred priestolom božjim za nas mole? Slave se dani na slavu caru i kralju, slavi jim se rodjeni i imendan; zašto dakle da se neslave blagdani na slavu Bogu, nebeskoj kraljici, Mariji i svecem, koji vladaju s Isusom na nebu? Počam od dobe apoštolske slavila je katolička crkva blagdane na slavu božanskomu odkupitelju i blaženim u nebu. Istina nije broj blagdanah bio posvuda jednak, a i danas nije; jerbo je crkva glede mjesta i vremena, često glede posebnih odnošajah, broj blagdanah kadšto pomnožala, kadšto obalila. — A kažider nam Ivane, kako nam valja svetiti blagdane? Dâ, kao i nedjelju. Kako se zabranjuje po nedjeljah raditi težački posao, zabranjuje se i po blagdanih; a kako smo dužni po nedjeljah obavljati pogoljubna djela, dužni smo i po blagdanih.

Crkva je naredila blagdane gospodnje:

1) da se pobožnim srcem sjećamo tajnah našega odkupljenja. — Bog je naredio vazam staroga zakona, na uspomenu oslobodjenja Izrajelacah iz sužanjstva egipackoga, govoreć „Sjećajte se ovoga dana, kada ste izselili iz Egipta, iz kuće sužanjstva, kada vas je Gospodin jakom rukom oslobodio ovoga mjesta. Pripoviedaj i sinu svomu ovaj dan i reci mu: „Ovaj blagdan slavimo radi toga, što nam je Gospodin učinio, kada smo selili iz Egipta." 2. Mojs. 13. Velika je blagodat po Izrajelce, što su oslobodjeni sužanjstva egipackoga; ali kud i kamo veća je blagodat po nas, što smo oslobodjeni sužanjstva vražjega. Odkupitelj naš, Isus, nije nas oslobodio vremenite, nego vječne propasti — grieha i pakla, — te nas nevodi u obećanu zemlju na ovom svietu, nego nas vodi u nebo, gdje ćemo gledati licem u lice Boga. Radi toga je sašao Isus s neba na zemlju, radi toga je čovjekom postao i za nas umro na križu. Dovršiv pako ovaj posao, vratio se je u nebo, k svomu ocu i svim nam ondje stan pripravio. Toga nam se dakle valja sjećati pobožnim srcem po blagdanih gospodnjih, — počam od gospodnjega dolazka i poroda na sviet, do ulazka u nebo i salazka duha svetoga; ujedno valja nam pobožno promatrati tajnu, koje se sjećamo kojega blagdana; a odtud crpiti spasonosne odluke i obilan plod.

2) da Bogu falimo na milostih. — Milosti su božje, koje nam je pribavio Spasitelj, goleme i obilne. Ako se dakle pobožno i osbiljno sjetimo po blagdanih tajnah našega odkupljenja, neće nas trebati napose opominjati, da se zafalimo Bogu. Srce će nam se taliti od goruće ljubavi i zafalnosti prama Bogu, koji se je ukazao prama nam, nevoljnim griešnikom, toli dobrotivim i milosrdnim, te ćemo klicati harno sa kraljevskim pjesnikom (pj. 115, 3.) „Što ću vratiti Gospodinu za sve, što mi je podielio?"

3) da što revnije prionemo služiti Bogu. — Uzalud bismo svetili blagdane, da nebismo svaki put revnije i krepčije prionuli služiti Bogu. Za blagdanah, piše pobožni Toma Kempenski, valja nam ponoviti spasonosne vježbe i revnije moliti, od blagdana do blagdana valja nam kriepiti dobre odluke, kao da bismo se onda jur razstali s ovim svietom, te već bili u nebu i ondje vječni blagdan svetili.

Blagdani su naredjeni na čast svetacah;

1) da slavimo Boga radi milostih, što je udielio svecem. Znadete, mislim, da su sveci postali sveti i u nebo dospjeli po milostih, što jim je udielio — Bog. To nam mora biti drago, jer su sveci u najužoj zadrugi s nami i u istinu braća naša po milosti, a jednoć će nas s njimi sdružiti vječna ljubav. S toga valja, da se veselimo kao braća nad njihovom srećom, te falimo Bogu na milosti i milosrdju, što je udielio svecem.

2) odlučimo se, nasljedovati njihove krieposti. — Obilna plaća, koju su primili sveci na nebu, opominje nas, da nasljedujemo njihove krieposti. Oni su za uvieke prijatelji i ljubimčad božja; poput oca s djecom veseli se, druži i slavi Bog s njimi. Njihovu sreću nije kadar izreći jezik i srce čovječje poćutiti za ovoga života. Ah tko da se nepovede njihovim tragom, tko da neprione osbiljno uza kriepost! Žiće svetacah zrcalo nam je, u kojemu treba da motrimo svoj život, te gledamo, gdje nam što manjka; žiće svetacah najsigurniji nam je kažiput, koga nam se treba držati, da dospijemo onamo, gdje su oni. Zato moramo osbiljno odlučiti za blagdanah svetacah nasljedovati njihove krieposti i svojski uza nje prionuti.

3) zazivamo jih u pomoć. — Sveci mole Boga za nas; a njihova je molitva moguća kod Boga. Zato jih zazivamo, istina, uviek; ali su blagdani svetacah posebni dani milosti, kojih nam danah mole sveci obilniju milost i pomoć od Boga. Po blagdanih svetacah nezazivamo svece mi sami; nego zazivaju svece uz nas tisuće i tisuće viernikah, — zaziva ciela vojujuća crkva. Nebo se ori od zajedničkih, gorućih molitavah, a Bog dieli po rukuh svojih svetacah ovih blagdanah preobilne milosti.

Opomena.

Ufam se d. d. da ćete revno i pobožno cieloga života svetiti crkvene blagdane; ne samo od straha i pod silu, nego upravo dragovoljno i srdačno. A da to bude, valja vam, sveteći blagdane, tajne naše vjere, kojih se

raznih godišnjih blagdanah sjećamo, ne samo smatrati kao gole dogadjaje, sbivše se prije osamnajest sto godinah; nego tako, kao da se tajna, koju slavimo, — upravo sada sgadja. Crkva je naredila sveti prihod (advent), ne samo zato, da se sjećamo ili čitamo, kako su uzdisali za odkupiteljem patriarci i proroci, židovi, pače neznabožci; nego valja, da i sami u srcu uzdišemo, kao da živemo staroga zakona i stopram čekamo spasitelja svieta. „Hodite, klanjajmo se kralju, Gospodinu, koji će doći“, mole svećenici po crkvenom propisu prva dva prihodna tjedna; a dva posljednja tjedna, gdje se jur primiče božić, mole svećenici: „Blizu je jur Gospodin, hodite, klanjajmo se.“ Na badnjak mole: „Danas ćete znati, da će doći Gospodin; a sutra ćete vidjeti njegovu slavu. Sutra će se izbrisati nepravda zemaljska; a zavladat će nad nami odkupitelj svieta“. Na sam božić mole: „Isus se je rodio, — hodite, klanjajmo se“. Poput svećenikah, valja da pobude i svi viernici za prihoda u srcu goruću želju za odkupiteljem; a s toga priprave mu put u srce iskrenim pokajanjem, poniznošću i ljubavlju; da nam se na božić drago djetešce Isus svrati u srce, kako se je njekoć svratilo u betlemsku štalicu; da nam u srcu ostane i nebeskimi nas milostmi obdari. — Tako nam valja sprovesti i korizmu. Nije dosta samo čitati, da je prije osamnajest sto godinah Isus u pustinju išao i tudier 40 danah i noćih molio, postio i bdio; nego treba, da i mi idemo s njim duhovnim načinom u pustinju, da s njim molimo, postimo, te koliko možemo, njega nasljedujemo. Treba nam velikoga tjedna s njim ići na Maslinovac, — motriti, kako se krvavim potom poti, kako ga Juda izdaje, svećenički sluge vežu, vojnici trnovom krunom krune i na križ pribijaju. D. d. ako budemo tako promatrali život i muku Isusovu, ako budemo s njim živjeli i trpili za korizme poput svetacah, onda ćemo dragovoljno na veliki petak umrieti griehu; a na uzkrs uzkrsnut će duhovnim načinom nov čovjek. — Tako treba i na spasovo, da pratimo Isusa na Maslinovac, te gledamo: kako uzilazi u nebo; zatim pako da podjemo s apoštoli i učenici u samoću i tudier se s Marijom pripravljamo i Bogu molimo, da sadje nad nas svojom milošću duh sveti. Poslje duhova pako treba nam marljivo prianjati uza dobivenu milost duha svetoga. A tako nam valja svetiti i

blagdane svetacah, navlastito otajstvene blagdane prečiste djevice Marije.

Druga zapovied crkvena.

Druga zapovied crkvena zapovieda: svake nedjelje i blagdana slušati svetu misu pazljivo, smierno i pobožno.

Čula ste jur, da smo dužni: svetiti nedjelje i blagdane, obavljajući bogoljubna djela; a neradeći težački posao. Druga zapovied crkvena uči nas napose, da smo dužni pod smrtni grieh: svake nedjelje i blagdana slušati svetu misu. A što vam se čini d. d. zašto nam upravo ovo djelo (slušati svetu misu) tako naročito i strogo zapovieda sveta mati crkva? Na to vam je lahko odgovoriti: Jer je sveta misa najsvetija i najspasonosnija služba božja, kojom se najdostojnije klanjamo Bogu. Sveta je misa najdragocjenija i Bogu najpovoljnija žrtva; jer se u svetoj misi sam Isus žrtvuje svomu ocu nebeskomu. Isus, svetac nada sve svece, žrtvuje se sveudilj u ovoj nekrvnoj žrtvi novoga zakona; a tim nas neprestance miri s božjim veličanstvom, dieli nam obilje nebeskih milostih i pravi nas svetim, neokaljanim pukom božjim. Sveta nam je dakle misa od najveće koristi, sveta nam je misa neizcrpivi vrutak milosti. Sve dakle, da nam nebi bila dužnost, po nedjeljah i blagdanih, dolaziti k svetoj misi, morali bismo se dragovoljno trsiti, po blagdanih ukazati dostojno štovanje Bogu, prikazujući mu svetu misu, ovu najsvetiju i najspasonosniju službu. A da to kakogod nepropustimo, propisuje nam crkva naročito i strogo ovu dužnost. Propisujuć nam ovu dužnost, imade crkva, kako vidite, pred očima samo štovanje Boga i naše spasenje. Razlažuć dakle ovu zapovied, svraćam vam pozornost na dvoje: prvo, tko je dužan slušati svetu misu po nedjeljah i blagdanih; a drugo, kako je dužan slušati. Tko je dakle dužan po nedjeljah i blagdanih slušati svetu misu?

Slušati svetu misu po nedjeljah i blagdanih dužan je svatko, tko je došao k pameti, osim ako ga izpriča važan razlog.

1) Slušati svetu misu po nedjeljah i blagdanih, dužan je svaki kršćanin, koji je došao k pameti; a to biva obično kod djece u sedmoj godini. S toga grieše djeca ove dobe, ako svojom krivnjom propuste svetu misu, budi sasvim, ili djelomice. Svojom pako krivnjom sgrieši, tko neima dovoljan razlog propustitu svetu misu. Tko svojom krivnjom propusti svetu misu sasvim, sgrieši svaki put smrtno; tko pako propusti djelomice svetu misu, sgrieši smrtno ili lahko, već kako propusti koji važan ili manje važan dio svete mise. Sigurno je, da bi važan dio propustio i smrtno sgriešio, tko bi svojom krivnjom došao istom poslje prikazanja. Nadalje glavni bi dio svete mise zanemario, tko nebi prisutan bio za podizanja i pričesti svećenikove. Od ove dužnosti može izpričati samo važan razlog; dakle nipošto umišljen, nego upravo znatan kvar, kojega bismo sami, ili bližnji nam dopali, na tielu ili duši, ako bismo slušali misu. Izpričani su dakle bolestnici, nemoćnici (koji su se stopram pridigli iza bolesti) i u obće svi, kojim bi znatno škodilo zdravlju: ići u crkvu ili boraviti u crkvi; zatim čeljade dvoreće bolestniku; a neima ga tko zamieniti; nadalje čeljade, koje mora čuvati kuću i jelo spravljati (reduša, gazdarica), na nejaku djecu paziti, ili inače važan posao obavljati, ako se neda posao odgoditi, a neima ga tko zamieniti. Zatim je dovoljan razlog propustiti svetu misu, ako navali poplava ili zapadne dubok snieg; ako udari mećava, a crkva je po uru ili više daleko od kuće; napokon ako se nametne komu kakva druga tegoba, pogibeljna po zdravlje ili život. Odatle vidite d. d. da nije slobodno s kakvagod razloga propustiti svetu misu po nedjeljah i blagdanih. Od ove stroge i osbiljne dužnosti može nas izpričati samo važan razlog. Ovdje ću vam navesti naredbu crkvenoga sabora remskoga (čl. 7.), izdana sedmoga vieka, da razaberete: kako je strogo jur s početka zahtjevala sveta mati crkva od viernikah, da izpunjavaju ovu dužnost Ova naredba glasi: „Tko zanemari svetu misu dvaput na godinu, imade se odbiti izpred crkvenih vratah; a uzkratiti mu se župnički sprovod.“ Ova crkvena naredba nepostoji, istina, danas; ali odatle

ipak vidite, kako je strogom smatrao ovu dužnost pomenuti crkveni sabor. Nego pravoga će kršćanina opominjati na ovu dužnost već po sebi štovanje prama presvetoj ovoj žrtvi, revnost u službi božjoj i briga za spas duše; a ne toliko pomisao: da bi propustiv svetu misu, smrtno sgriešio. *

2) Sada nam valja razlagati: kako imademo slušati svetu misu. Katekizam kaže: pazljivo, smierno i pobožno. To dolikuje jur uzvišenosti i božanstvenosti ove presvete žrtve. Razmatrajuć uzvišenost svete žrtve, nadje se u čudu sveti Zlatoustnik, te zavapi: „Kada pogledaš žrtvovana Gospodina ondje (na žrtveniku); a svećenika gdje se klanja žrtvi i moli; čini-li ti se onda, da si još medju ljudmi i na zemlji? ili zar ti se nečini, da

---

* Za vrieme, kada su neznabožci carevi progonili kršćane i metali na ljute muke, morali su se kršćani sabirati po podzemnih hodnicih i špiljah, da slušaju svetu misu. Ako li bi je tudier ulovili neznabožci, zarobili bi je, na sud vodili, te bi često kršćani morali životom platiti svetu misu. Pa ipak nisu se dali kršćani odvratiti od svete mise; radje su život izgubili, nego li se pokoravali ovoj groznoj zabrani neznabožacah kraljah. U Afriki je ulovljeno jedan dan 40 kršćanah, u Kartagu dopraćeno i tudier mučeno, što su slušali u nedjelju svetu misu. — Prije tri stotine godinah, kada je više pokrajinah po Njemačkoj odpalo od katoličke vjere, bje gdješto zabranjeno pod oštru kaznu, čitati ili slušati svetu misu. Ali se je ipak našao golem broj katolikah, koji se nisu dali ikakvom kaznom odvrnuti od svoje dužnosti. Kada bje u London namješteno izvanredno sudište i podjeljena mu oblast loviti, na muke metati i pogubiti svakoga, tko bi čitao ili slušao svetu misu, išlo, je pripovieda očevidac svjedok, toliko katolikah k svetoj misi, koliko nikada prije. — Kolika sramota dakle po kršćane, koji se liene danas i po nedjeljah i blagdanih doći k svetoj misi, premda jim je samo njekoliko korakah daleko crkva od kuće?! Kolika sramota po one, koji idu na pijanku, u lov, pače u kradju po nedjeljah i blagdanih, mjesto u crkvu. Kolika sramota po one, koji cieli božji dan spavaju i jedu po nedjeljah i blagdanih, mjesto da idu k svetoj misi? Mogu li se pravedno izpričati, koji idu sami na pašu ili zapoviedaju mladeži, da ide po nedjeljah i blagdanih, na pašu mjesto u crkvu? Ovi pokazuju da neznadu cieniti milost svete mise. — Kako li bi se njegdje čudom čudili, gledajući: kako revno dolaze obraćeni krivobožci i danas k svetoj misi. Iz nove Selandije piše nam apoštolski vjerovjestnik (ljetop. za razš. svete vjere god. 1841.) »Jur u subotu vidjeti je, gdje grne, — porodica a porodica, — šest miljah daleko. Do ponedjeljka u jutro pusta su jim sela; jer jim je tako sveta nedjelja, te neće imalo putovati nedjeljom. Kadgod to pogledam, šire mi se grudi od radosti. Ob noć polegnu kudkoje po piesku na obali rieke; krov jim je svod nebeski; kadšto je iznenadi kiša sried sna. Kadšto jim se prevrne čamac, pun viernikah, kada plove; ali s takove nesreće neklonu duhom mili nam obraćenici.«

si u nebu, te lišen svake zemaljske misli, — gledaš svojim duhovnim okom i čistom dušom okolo sebe ono, što je u nebu? Golema-li čuda, goleme-li dobrote božje! Svećenik drži u rukuh onoga, koji stoluje s ocem u nebu! Ovoga uzvišenoga trenutka okružuju angjeli svećenika, nebeske moći klicaju i pjevaju okolo svećenika, slavospjeve na čast žrtvovanomu.“ (Knj. o svećenstvu.) — Kako dakle d. d. da zaboravimo ikada mi na pristojnu pazljivost, smiernost, pobožnost, kada nam padne u dio sreća: slušati svetu misu? Kada jur prorok staroga zakona govori, pun svete osbiljnosti i smiernosti prama kući božjoj (Hab. 2, 20.): „Gospodin je u hramu svom, neka muči pred njim ciela zemlja“, koli smierno valja se nam vladati u crkvi božjoj, gdje je prisutan Bog-čovjek na žrtveniku, te se na očigled nam prikazuje ocu nebeskomu? Zapoviedajuć nam dakle sveta mati crkva: da po nedjeljah i blagdanih slušamo svetu misu, zapovieda ujedno: da slušamo svetu misu pazljivo, smierno i pobožno. Tko bi dakle sasvim nepazljiv, nesmieran i nepobožan bio kod svete mise, te samo tielom, a ne duhom prisutan, ili bi veći dio svete mise sproveo nepazljivo, n. p. spavajuć, razgovarajuć se ili ogledajuć, — sgriešio bi ne samo proti propisanoj bogoljubnosti, nego i proti drugoj zapoviedi crkvenoj. — S toga da zadovoljite d. d. podpuno zapoviedi crkvenoj; a tim unapredite i slavu božju i spas vlastite si duše, trsite se vazda, kadgod dodjete k svetoj misi, slušati ju ne samo pristojnim vanjskim držanjem, nego i nutarnjom bogoljubnošću. Nebudi vam dosta, samo kakogod izmoliti njeke molitve. Ako ste željna, da vam molitva ugodi Bogu, mora vam uza ustne, moliti i srce. „I orgulje su neprestance u crkvi, prate službu božju, one vam zabiraju pjesme; pa ipak nije ikomu na kraj pameti došlo, reći: da su orgulje pobožne i pazljive, jer orgulje nerade išto, neznaju za se, nerazumiju i nećute išto. Tako nije vriedno i vam reći: da ste pobožna i pazljiva, niti vam pomaže išto: biti u crkvi, govoriti ustmeno kojekakve molitve, o kojih nezna vam išto razum; a srce jih nećuti“. (Sailer).

Buduć da druga zapovied crkvena zapovieda slušati, samo svetu misu, slute njekoji kršćani, da ja svetkujući nedjelje i blagdane dosta: slušati samo tihu svetu misu. To je pogubna bludnja. Učila ste jur u trećoj zapoviedi božjoj: da treba svetiti nedjelju obavljajuć bogoljubna djela, zatim da dolikuje ne samo slušati tihu svetu misu, nego po mogućnosti ići i k ostaloj službi božjoj, navlastito ići na propovied i kršćanski nauk. Tako želi crkva, da se svete nedjelje i blagdani; a zato se i slavi služba božja, po nedjeljah i blagdanih, prije i poslje podne; zato su dužni duhovni pastiri rieč božju naviestati, pripoviedati i kršćanski nauk naučati; zato odvraća sveta mati crkva po nedjeljah i blagdanih viernike od griešnih zabavah; a pozivlje jih na sastanak u kući božjoj, da reć bi u jedan glas slave Boga, duhovnim se načinom ponove i posvete, — potičući tim i bližnje na dobro. Tko slavi nedjelje i blagdane ovako, o tom se može reći: da jih slavi dostojno i valjano, prema želji svete matere crkve. — Tako je bio od pamtivieka običaj: slaviti nedjelje i blagdane; zato je vazda ovih danah viernomu puku navieštana rieč božja i to pod svetom misom, izza evangjelja, držana je propovied. Pa i danas se trse revni kršćani po danih gospodnjih slušati i rieč božju. Premda se dakle nije svidjelo crkvi zapovjediti: da su kršćani dužni slušati propovied kao i misu; nada se crkva ipak, da će viernici, koliko budu mogli, dragovoljno i ovoj dužnosti zadovoljiti. Slušati rieč božju, u obće je važna dužnost kršćanska, kako uči katekizam, te će se trsiti svatko zadovoljiti ovoj dužnosti, komu god je u istinu do slave božje i spasa duše. „Tko je od Boga“ (božji, božje diete),“ govori Isus, „sluša rieč božju.“ Ode li diete daleko u sviet, te sprovede li dulje vremena u tudjoj zemlji, o kako rado čuje što ob ocu pripoviedati, o ljubavi očevoj, ob imetku očevu, o blagu, što će zateći, vrativ se kući! A nas da nevuče želja slušati, što nam otac nebeski poručuje po svojih poslanicih, što nam navješta o neizcrpivoj radosti i sreći, koju nam je pripravio u nebu? Nebi li bila uvreda i ruglo Boga: nehćeti išta čuti o njem, zazirati se mjesta, gdje se navješta rieč njegova? Nebi li se onda i nas ticalo, što reče njekoć Isus židovom: „Zato vi neslušate rieč božju, jer niste od Boga?“ Iv. 8, 47. — Ako li nas nemože sklonuti ljubav prama Bogu, da marljivo slušamo rieč božju, valja da nas sklone bar ljubav prama sebi, revnost za spas vlastite duše? Što je hrana tielu, to je rieč božja duši. Treba li nam ikakve zapoviedi, da hranimo tielo? A da bi nam trebala kakva zapovied, da nas nebi od sebe vukla želja za jelom, nebismo li pravedno morali slutiti: da nam je skvaren ili bolan želudac? Tako valja i slutiti: da mu je skvarena i bolna duša, komu se nerači rieč božja, ili barem da je mlitav i lien u službi božjoj, — da je preveć prionuo uza zemaljštinu, a nehaje za vječnost. — Vi pako d. d. slušajte

marljivo po nedjeljah i blagdanih ne samo propovied, nego i kršćanski nauk; a držite se toga običaja takodjer, kada izadjete iz učione. Nemislite, da učite u učioni sve, što spada na kršćanski nauk. Čut ćete kašnje koješta, što niste prije čula; a koješta ćete bolje razumjeti, što ste dosele čula.

Opomena.

Da biste čula d. d. da imade gdje majdan od zlata, odkuda biste se lahkim trudom mogla dobaviti obilna bogatstva, nebiste li dragovoljno sve na stran metnula, pa se žurila onamo, da obogatite? Sigurno biste to učinila. Ali nemože se i s daleka uzporediti srebro i zlato s obiljem božanskih milostih, koje nam se nude u svetoj misi, propoviedi i kršćanskom nauku, kako ludo dakle rade mnogi kršćani, koji i pod najmanjom izlikom propuštaju svetu misu i propovied po nedjeljah i blagdanih, te putuju i idu na čast ovih danah, — tobož da nedangube po djelatnicih (radićacih)? Za Boga! kakvi su to kršćani? Nečini-li se, da je ovim duševni spas — deveta briga? Nečini-li se, da jim je svaki trenutak, koji sprovedu u crkvi, danguba? U zao čas i naopako, ako bi ikoje vas s nemarnosti propustilo svetu misu po nedjeljah i blagdanih, ili bez temeljita razloga. Ali nebudi vam dosta, samo ono izpuniti, što zapovieda pod smrtni grieh ova zapovied, držite se strogo i običaja, o kom govori „opomena“ u katekizmu, naime: dolazite po nedjeljah i blagdanih takodjer k službi božjoj prije i poslje podne, navlast to u župnu crkvu. Ako budete vazda dragovoljno i revno dolazila k cielokupnoj službi božjoj, dobavit ćete se sigurno u izobilju milostih božjih, koje se nemogu precieniti ikakvim zemaljskim blagom, napredovat ćete sve bolje u kršćanskom nauku i usavršivat se u kršćanskih kriepostih; a tim i braniti kojekakvih pogibeljih svjetovnih, koje će vas prije ili poslje snaći.

Treća zapovied crkvena.

Treća zapovied crkvena zapovieda: postiti zapovjedne poste i nemrsiti.

Postiti reći će u obće, uztegnuti si što od jela, ili upravo nejesti. Ova je stega dvostruka; jedna se tiče mjere jela, a druga vrsti jestvinah. — Mjere se tiče, kada po danih, propisanih od crkve, postimo — nejedući toliko, koliko obično, nego samo ono doba i onoliko, koliko dopušta crkva. Ova se stega zove obično strogi post; a dani, za ovaj post odredjeni, zovu se pravi (strogi) postni dani. Vrsti jestvinah tiče se, kada po danih, propisanih od crkve, postimo — nejedući gdjekoje jestvine n. p. meso i sve jestvine, koje se mesom ili tustinom začinjaju; — a to misli i katekizam, veleć: da nam zapovieda treća zapovied crkvena „nemrsiti.“

Zapovjedni strogi, (tičući se mjere) posti jesu:

1) **korizmeni post, t. j. četrdeset danah, od čiste sriede (pepelnice) do uzkrsa, izim nedjelje.** — Rieč „korizma“ polazi od talijanske rieči „kvaresima“ t. j. četrdesetnica, jer odbiv šest nedjeljah, izlazi upravo četrdeset danah ovoga posta. — Četrdesetdnevni post obdržavan je jur najstarje doba u crkvi i s toga pravedno se misli, da polazi upravo od apoštolah. „Postimo četrdeset danah“, piše sveti Jeronim (l. 54.) „polag apoštolskoga predanja“. Razlog ovomu spasonosnomu običaju, polag riečih svetoga Lava (gov. 49.), ovaj je: „Uzkrs se primiče, zato valja, da mu idemo u susret četrdesetdnevnim postom, koji nam promiče tjelovno i duševno zdravlje. Jer na pragu blagdana svih blagdanah, valja nam se pripravljati: da umremo i sami s umrvšim spasiteljem, te uzmognemo uzkrsnuti s uzkrsnuvšim“. — Crkva je s toga ponajviše uzela četrdeset danah, jer su staroga zakona četrdeset danah postili Mojsija i Ilija; a novoga je zakona sam Isus strogo postio četrdeset danah.

2) **kvatreni post, t. j. srieda, petak i subota u četiri godišnje dobe.** — Ovaj je post pozvan kvatreni od latinske rieči „quatuor“, koja znamenuje naški četir (a podpuno zove se latinski: jejunium quatuor temporum; po

naški bilo bi: post četiri vremenah (godišnjih —). I ovom je postu postanak odavna; a sveti Lav pripisuje i njega apoštolskoj naredbi. Naredjen je pako kvatreni post, da se početkom svake godišnje dobe nanovo posvetimo, — kajući se za griehe prošle dobe; a moleći se Bogu, da nas sačuva grieha buduće dobe; — zatim da izprosimo od Boga postom i molitvom, vriedne i valjane svećenike, jer je crkveni običaj, ovih danah rediti svećenike.

3) **post u prihodu, sriedu i petak.** Prije sto petdeset godinah po priliki, slavilo se je više blagdanah; a i postilo se u oči više blagdanah, nego li danas. Tadanjemu papi Klementu XIV. svidjelo se je: njekoje blagdane ukinuti; a post u oči njekih ukinutih blagdanah, prenešen je na sriedu i petak u prihodu. Odtuda dakle polazi post (u sriedu i petak) u prihodu.

4) **post u oči stanovitih blagdanah.** — I ovaj je post od pamtivieka; ali i danas nije posvuda običaj: postiti u oči istih blagdanah, nego u jednoj se biskupiji posti u oči kojega blagdana; a drugoj se u oči istoga blagdana, možebit neposti. U zagrebačkoj nadbiskupiji posti se u oči: božića (na badnjak), uzkrsa, duhova (a valjda i posvuda u oči ova tri blagdana); petrova, velike gospê, sesvetah, prečistoga začeća bl. dj. Marije. Razlog postu u oči blagdanah, jest taj: što nam se valja trapnjom i pokorom pripravljati, da što dostojnije proslavimo ove blagdane.*

Strogo postnih danah zabranjeno je još i to: više nego jedanput i to o podne do sita jesti; u večer je ipak dopušteno nješto malo založiti.

Odovuda učite: da je strogo postnih danah slobodno samo jedan put do sita jesti i to o podne; nadalje da nije slobodno preko dana više putah jesti, izvan u večer nješto malo. U večer, kada se zalaže, može se u obzir uzeti: tko posti i vrst jestvinah. Proti ovoj zapoviedi sgriešio bi dakle: tko bi bez razloga više nego jedanput i osim što bi u večer nješto malo založio, na dan jeo; i to sgriešio bi lahko, ako bi samo malo jeo; a težko, ako

* Gg. katekete izvan zagrebačke nadbiskupije, neka izvolje po ovom primjeru izbrojiti mladeži poste, (u oči blagdanah)' propisane u svojoj biskupiji. (Opazka prevoditelj.)

bi izvan u podne toliko jeo, da bi mu, skupa s onim, što založi na večer, do sita bilo dosta. Jer tko bi toliko jeo, osujetio bi zapovied crkvenu, koja naročito zabranjuje: više nego jedan put do sita jesti. — Crkva vendar neprigovara zavladalu gdješto običaju: jutrom piti kavu i ako se kavi prilije malko mlieka. U obće nezabranjuje se piće, koje neima preveć hrane u sebi, kao što ima n. p. mlieko, premda bi sgriešio proti želji crkvenoj, tko bi išao više na to: da zadovolji putenosti, nego li pravoj žedji.

Ovako postiti dužan je svaki kršćanin, koji je navršio dvadeset i prvu godinu, ako ga neizpriča valjan razlog.

Poput prave majke zabrinuta je i katolička crkva za sreću svoje djece. Znajuć da treba djeci, doklam rastu i tjelesne jim se sile razvijaju, više putah na dan jesti, nezapovieda ikomu postiti, dok nenavrši podpuno dvadeset i jednu godinu. Zato netreba vam još sada strogo postiti, te vam je slobodno, postnih danah, — više putah na dan jesti, samo da nejedete što mrsna. Ali vam je ipak na volju postnih danah uzkratiti si štogod od ljubavi prama Bogu; ako vam neškodi zdravlju, što si uzkratite. Ali kada budete navršila dvadeset i jednu godinu, t. j. onaj dan, kada dodjete u dvadeset i drugu godinu, bit ćete dužna strogo postiti; ako vas neizpriča valjan razlog. — Valjano su izpričani: bolestnici, bolešljiva čeljad i koja se oporavlja iza bolesti, u obće sva čeljad slabe tjelesne gradje, kojoj bi škodio post zdravlju; a drži se da su izpričani i starci, koji su prekoračili šestdeset godinah; siromaci, neimajući odkud, pribaviti si objed, kojim bi se mogli do sita nahraniti, ili jim je tako mršava hrana, te jim nedosježu sile za posao; čeljad koja težko posluje, te nemože postiti ili može samo jedva jedvice; tkogod bi morao uza strogi post što to zanemariti zvanične dužnosti. — Vendar nesmije se čovjek dati prevariti kakvimgod razlogom. Niti bi bio izpričan od stroga posta, tko bi se postni dan umorio navlaš u lovu i na šetnji. S toga je dobro porazgovoriti se s duhovnim pastirom, ili izpovjednikom kada tko dvoji: je li dužan postiti.

Njekih danah zabranjuje se samo mrsiti.

Treća zapovied crkvena zapovieda nam, osim strogoga posta, koji sam vam dosele razlagao, — i drugo nješto glede vrsti jestvinah. U tom pogledu zabranjuje nam njekih danah jesti meso i to ne samo zabranjuje nam jesti meso, nego i juhu od mesa i svaku jestvinu, začinjenu mesom ili tustinom. Pače, polag obćega crkvenoga propisa, kojega se po gdjekojih krajevih, imenito u Rimu, drže katolici, nebi slobodno bilo cieloga četrdesetdnevnoga posta jesti i ono, što dolazi od mesa (t. j. kako kažu: bjelivo), n. p. maslac, sir, mlieko, jaja. Kod nas pako i po Njemačkoj zabranjuje se samo jesti meso iliti mrsiti; a ribe, raci, puževi, žabe i druge, kojim je krv hladna, životinje, neračunaju se da su meso.

Mrsiti je zabranjeno: 1) po petkih i subotah, 2) po korizmenih nedjeljah, 3) po svih zapovjednih (strogih) postnih dnevih.*

To je obćeniti propis crkveni.** Ali je po gdjekojih biskupijah radi važnih razlogah ovaj propis ublažen, te je gdjekojih danah slobodno mrsiti, premda polag obćenite zabrane nebi slobodno bilo. K tomu su ovlašteni biskupi od papinske stolice viernikom dieliti oprost (dispenzaciju), t. j. dozvoljiti jim: mrsiti po gdjekojih postnih dnevih. Buduć naime crkva izdala zapovied postiti, može od posta i oprostiti. — Obširnije ob oprostu ovom, govorit ćemo doskora.

* Zapovjedni (strogi) postni dani, izbrojeni su na strani. 189—198

** Pamtiti ipak valja: da je slobodno mrsiti; ako božić dodje u petak ili subotu. — Nadalje, premda se neda točno dokazati: da su posvuda kršćani postili (t. j. da nisu mrsili) subotom, ipak potvrdjuje pismo pape Inocenca I., biskupu Decenciju, da su kršćani početkom petoga stoljeća postili i subotom. U ovom se pismu veli: valja postiti, ne samo petkom, nego i subotom.« — Da su pako naši djedovi postili subotom, vidi se jur odatle, što obćenita zapovied crkvena, („posti zapovjedne poste i obdržavaj razliku u jestvinah«), kod nas glasi: korizmene, kvatrene i ostale crkvene poste marljivo posti, a u petak i subotu nejedi mesa. Mrsiti po korizmenih nedjeljah, zabranjuje se obćenitom crkvenom zapoviedju, koja zabranjuje mrsiti od čiste sriede pa do uzkrsa. — Buduć dakle, po ovih nedjeljah slobodno mrsiti (jesti meso) samo uz oprost (dispenzaciju), odlučio je papa Benedikt XIV. da nije slobodno po ovih dnevih za isti obrok jesti meso

Mrsiti je zabranjeno svakomu kršćaninu, počam od sedme godine, ako ga neizpriča valjan razlog n. p. bolest, siromaštvo itd.

Ovdje se govori o vrsti jestvinah; pa buduć u tom pogledu laglje zadovoljiti zapoviedi crkvenoj; zato se tiče dužnost nemrsiti, ne samo kršćanah, prekoračivših dvadeset i prvu godinu, nego jur nejake mladeži, čim dodje k razumu, dakle počam od sedme godine. Ova je naredba d. d. veoma mudra i pravedna. Crkva istina dopušta u jednu ruku djeci i mladeži, postnih danah više putah do sita jesti, — da jim nesmeta strogi post uzrastu i razvoju tjelesnih silah; ali jih u drugu ruku ozbiljno sjeća: da treba kršćaninu, željnu u nebo dospjeti, zatajivati se i trapiti; pa jim zato nalaže dužnost, činiti i trpiti što mogu, — naime nemrsiti po zabranjenih dnevih.

Mrsiti je ipak slobodno: pravim siromakom, koji neimaju drugoga (do mrsnoga) jela, da se uzmognu do sita najesti; bolestnikom, kojim bi škodile postne (nemrsne) jestvine; putnikom, koji si nemogu pribaviti postne jestvine; služinčadi, kojoj nedadu gospodari drugo (do mrsno) jesti, izvan ako daju gospodari upravo i jedino uzprkos crkvenoj zapoviedi služinčadi mrsno jelo; vojnici, kojim glavarstvo daje samo meso.

Komu je težko nemrsiti, neka potraži oprost u svoga duhovnoga pastira; a mjesto toga neka ovršuje druga dobra djela.

Spomenusmo onomadne: da crkva može oprostiti od posta, te su biskupi ovlašteni od papinske stolice viernikom dieliti oprost od posta. Oprost, podieljen od kojega biskupa, proglašuje se obično u nedjelju petdesetnicu (nedjelju prije čiste sriede), da znadu vierníci, česa jim se valja držati glede ove crkvene zapoviedi. Svakomu je slobodno držati se običaja, koji vlada, usljed naredbe crkvenoga glavarstva, u biskupiji, gdje tko obitava; ali se

i ribu; jer tko se može nasititi ribom, netreba mu meso; pa zato prestaje za njega oprost. S toga se po gdjekojih biskupijah u naredbah glede posta, naročito zabranjuje: za isti ob ok jesti meso i ribu po korizmenih nedjeljah. Da se u smislu obćenitih crkvenih propisah uza zapovjedni (strogi post) zabranjuje takodjer mrsiti (jesti meso), razumieva se po sebi i netreba na širje razlagati.

nije slobodno držati običaja susjedne, ili one biskupije, gdje je tko prije obitavao; jer oprost jednoga biskupa, nepatri drugu biskupiju osim vlastite.

U hrvatsko-slavonskoj crkvenoj pokrajini (t. j. nadbiskupiji zagrebačkoj, djakovačkoj, senskoj i križevačkoj) slobodno je mrsîti, — usljed apoštolske dozvole, — po subotah preko godine i u prišašću; a po petkih preko godine, po sredah i petkih u prišašću i svih postih slobodno je svakom mašću jestvine začinjati. Po kvatrenih sriedah, petkih i subotah dužan je ipak svaki kršćanin postiti; a tako je nadalje dužan svatko postiti, u oči duhova, Petrova, veliko gospe, svih svetih i božica, (u zagreb. nadb. takodjer uoči prečistog začeća bl. dj. Marije) Ako li dodje petak u oči kojega ovoga blagdana, slobodno je samo u podne mašću začinjati. Glede korizmenoga posta neka se svatko drži propisa svoje biskupije. Tko se uživa ove dozvole, neka nadoknadi post kojim drugim bogoljubnim djelom i milostinjom prama siromakom, Po petkih i inih postih, kada je slobodno začinjati mašću, nije ipak slobodno jesti slaninu.

Odatle, što je crkva, dieleć oprost, ublažila post, učite d. d. koliko je crkvi do toga: da viernici sdušno obdržavaju ovu zapovied, te da ju tko lahkoumno neprekrši izgovarajuć se: da mu je tobož nemoguće, ili veoma težko, ovoj zapoviedi zadovoljiti. Tim su veće kazne dakle vriedni, koji i ovako ublaženu zapovied neobdržavaju. Čula ste jur: da težko sgrieši, tko prekrši zapovjedni (strogi) post, ili tko mrsi. Staro doba kažnjen je strogo ne samo od crkve, nego i od kršćanske države, tko je mrsio. Kako je strogo gledala crkva na post, razabrat ćete iz naredbe crkvenoga sabora (u Toledu god. 653), gdje se kaže; „da nesmije na uzkrs na svetu pričest; a cielu godinu da mora postit, — tko se usudi premrsiti u korizmi.“

Zaglavljujuć ovu zapovied, moram vas opomenuti d. d., da se nepovadjate za pogubnim naukom i razuzdanim životom zasliepljenih ljudih, kojim neide u glavu: što crkva zapovieda zatajivati sama sebe, krotiti i uztezati putene požude; što zapovieda njezinim se naredbam pokoravati; — pa s toga i na ruglo meću crkveni post. Neslušajte njihove bezobrazne govore i nepovedite se njihovim tragom. Oni spadaju medju one, o kojih, roneć suze, piše sveti Pavao (Filip. 3, 18. 19.): „Mnogi hodaju, kako sam vam često rekao; (a i sada, roneć suze, velim,) kao nepri-

jatelji križa Isusova, kojim je konac propast, kojim je bog trbuh; koji se ponose svojim ruglom, koji prianjaju uza zemaljštinu.“ Pokažite: da ste vierna, pokorna djeca svete matere crkve, te krotite tielo dragovoljno, kako vam ona propisuje. Znademo jur unapried: da je dobro i spasonosno, štogod nas crkva uči; jer crkvu ravna duh sveti. Pa tako je imenito i post naredila crkva s najboljih razlogah. Znade crkva: da je post gospodinu Bogu veoma ugodan; a nam veoma koristan i spasonosan. Nebijaše li jur prva zapovied, praroditeljem našim u raju zemaljskom, dana — post? Obdržavši ovu zapovied, pokazali bi praroditelji svoju viernost, ljubav i pokornost prama Bogu; ali prekršivši u zao čas ovu zapovied, oborili su sebe i nas u najveću nevolju. Koliko je putah kašnje objavio Bog, da mu je ugodan post? „Obratite se k meni,“ govori Bog na usta Joela proroka, „svesrdno, posteći, plačući i cvileći;“ a praangjeo Rafajel uči pobožnoga Tobiju (Tob. 12, 8.) „Dobra je molitva uza post.“ Isus uči naročito; da je post dobar i osobito spasonosan; jer kada bi se njekoć uzalud trudili apoštoli, terajući vraga, reče jim: „Ovaj rod vražji, neda se izterati, nego molitvom i postom.“ Mat. 17, 20. Ali još krepčije uči nas Isus postiti svojim primjerom. Davši se krstiti od Ivana u Jordanu, nepoče odmah javno naučati, nego otidje u pustinju i tudier je postio četrdeset danah i četrdeset noćih. Tragom Isusovim povedoše mu se svi vierni učenici. Apoštoli su postili i zapoviedali kršćanskim občinam: postiti, osobito kada su što važna počimali ili osobitu milost od Boga tražili. Djel. apošt. 14, 22.; 13, 2. 3. Životopisi svetacah spominju često post; niti je bio ikoji svetac, koji nebi postio.*

Opomena.

Cienite dakle post, kano spasonosnu zapovied, koju vam je dao sam Bog po svojoj crkvi. Neizabirajte, što vam godi tielu i putenosti, nego što godi Bogu i vodi vas u život vječni. Nadalje, nebudi vam dosta: postiti samo zato, da

* Staro doba držali su mnogo do posta, ne samo redovnici, nego i kršćani svakoga staleža. Sveti Augustin pripovieda, da se je osvjedočio, kako su kršćani u Milanu i Rimu za čudo strogo postili. „Imade jih tudier,“ piše „koji su po tri dana zasebice na tašte — nejedući i nepijući išta — i to ne samo muži, nego i žene, živuće od svojih rukotvorinah“.

*

nesgriešite smrtno; nego si kadšto i posve dragovoljno uzkratite štogod, što vam neškodi zdravlju, a duši vam je koristno. Tim ćete se navaditi za mlada: krotiti griešne požude po primjeru svetacah; a ova će vas navada podupirati u borbi proti zlu i hrabriti na putu krieposti.

Četvrta zapovied crkvena.

Četvrta zapovied crkvena zapovieda: 1) izpovjediti se najmanje jedanput u godini, na to odredjenu svećeniku i 2) dostojno se pričestiti ob uzkrsu.*

Ovdje d. d. morate na pameti držati: što je sam Spasitelj naredio; a što je kašnje naredila crkva. Tko je željan, da mu Bog griehe prosti, mora na izpovied ići, jer je sam Isus tako zapovjedio; tako je i zapovjedio sam Gospodin, da moramo primati njegovo presveto tielo i krv na svetoj pričesti, jer ako to propustimo, nećemo, — kako nam se on sam grozi — »imati život u sebi.“ Iv. 6, 54. Uslied ove naredbe gospodnje izpoviedali su se kršćani i pričešćali od postanka crkve. Željni prvi kršćani ovoga kruha života, išli su dan na dan na svetu pričest; a to jim bje slobodno; jer su sveto živjeli. Tako je trajao običaj: ići češće na svetu pričest, više viekovah; pa upravo odatle crpili su nebrojeni mučenici ono doba, divnu jakost i stalnost za progonstva i mukah. Što dalje pako, — to više popuštala je revnost kršćanah, te su mlitavci ikada ili nikada dolazili na svetu pričest. S toga je bilo od potrebe, da crkva izdade zapovied: da je svaki kršćanin pod najstrožiju crkvenu kaznu dužan, bar jedanput u godini doći na svetu izpovied i pričest. Ovu je zapovied izdala crkva na obćem saboru u Rimu g. 1215.; a glasi ovako: „Svi viernici obojega spola, dužni su, kada dodju k razumu, sve griehe iskreno izpovjediti u potaji; bar jedanput u godini vlastitomu (na to odredjenomu) svećeniku; a bar ob uzkrsu pobožno se pričestiti; inače jim se imade za života zabraniti u crkvu ići, po smrti pako uzkratiti kršćanski sprovod.« (Čl. 21.) Odatle razaberite, kako su postale ove dvie zapovjedi (naredbe) i njihov smisao. Crkvi nije bilo i na kraj pameti, ovimá dvima naredbama pokazati: da joj je drago, ako kršćani nedolaze više nego jedanput u godini na svetu izpovied i pričest; pače riečica »najmanje« svjedoči dovoljno: da je crkvi posve drago, ako se kršćani češće u godini izpoviedaju i pričešćaju. Crkva ovdje zapovieda: što je dužan svaki kršćanin najmanje (na svaku ruku) činiti, ako je željan ostati s njom u zadrugi. Ove težke kazne nedobavlja se ipak kršćanin, prekršiv ove zapoviedi, — prije, nego li crkveno glavarstvo ovu kaznu naročito nanj obori. Ali svakako možete iz ove crkvene grožnje, razabrati, da smrtno sgrieši, tko i jedne godine propusti ovu dužnost.

* Gdje peta zapovied crkvena govori o »zabranjenu vremenu“ (kako kod nas), tudier su u jednu zapovied stopljene ove dvie zapoviedi, kako su i sbilja stopljene, u dotičnom članku lateranskoga crkvenoga sabora. Inače je ova prva zapovied (— dotično prva točka, ob izpoviedi) četvrta; a druga (o pričesti) peta zapovied crkvena.

Razumieva se nadalje po sebi, da nebi izpunio crkvenu zapovied, tko bi se nevaljalo izpovjedio, ili nedostojno pričestio; pače tim bi dvaput smrtno sgriešio i krivcem svetogrdja postao; a dužnost bi mu ostala: još jedanput i to valjano se izpovjediti, te se dostojno pričestiti.

Za godišnju izpovied nije opredielila crkva stalno doba, te je moći, istina, zadovoljiti ovoj zapoviedi, kadagod se komu svidi u godini; ali budući za svetu pričest odredjeno vrieme „ob uzkrsu« (uzkrsno doba), neće ijedan kršćanin propustiti: pripraviti se valjanom izpoviedju na uzkrsnu pričest. Uzkrsno doba traje obično od cvjetnice do biele nedjelje (mladoga uzkrsa) uključno; ali je prosto svakomu biskupu za svoju biskupiju razširiti uzkrsno vrieme.

Prigodom pastirskoga sastanka u Zagrebu, razširio je pokojni stožernik i nadbiskup Gjuro Haulik, uzkrsno vrieme za nadbiskupiju zagrebačku, od čiste sriede do presv. trojstva uključno.

Katekizam vas uči: tko se razumieva po »svećeniku na to odredjenu.«

Razumieva se svaki svećenik, koga je biskup ovlastio izpoviedati. Glede uzkrsne svete pričesti imade crkvena naredba, da se primi u župnoj crkvi. Ovoj je naredbi razlog: što se pristoji, da se svi župljani saberu kano jedna porodica na svečanu uzkrsnu pričest, oko obćega stola gospodnjega, te bar jednoć u godini prime iz rukuh svoga duhovnoga pastira kruh života, otajstvo ljubavi.

Preostaje mi još kazati: kada imadu djeca poći na svetu izpovied i pričest. Jedanput na godinu ići na svetu

izpovied dužni su, — polag riečih crkvenoga sabora — svi viernici kada dodju k *razumu* t. j. svi, koji znadu u toliko razabrati dobro od zla, te mogu *smrtno* sgriešiti. To valja i glede uzkrsne *príčesti* t. j. kada mogu djeca razabrati ovu nebesku hranu od proste; a uza to su dobro podučena i pripravljena, te mogu spasonosno i smierno blagovati ovu nebesku hranu. K tomu se pako hoće zrelijega uma i obširnije obuke; pa zato uči katekizam: da o tom ima suditi *duhovni pastir*; (a ne roditelji ili tko drugi, komu bi se možebit svidjelo).*

Opomena.

Na pitanje: Ima li biti dosta pričestiti se *samo jedanput* u godini, odgovara kateki am: „da je goruća želja svete matere crkve, da si što češće kriepimo dušu ovom nebeskom hranom.“ Nuder d. d. izpunite ovu goruću želju vierne i najmilije si majke, — svete katoličke crkve. Promislite: kako će vam biti koristno po dušu, ako budete češće dolazila na svetu izpovied i pričest. Nestajat će vam malo po malo griešnih ljagah s duše na svetoj izpovied; a hraneći se kruhom nebeskim, na svetoj pričesti, — napredovat ćete u kriepostí i svetosti; a po tom će vas zapasti jednoć i veća slava u nebu.

O *petoj* zapovledi crkvenoj, govorit će se kod otajstva ženitbe.

Prestupak zapoviedih.

Govoreći o zapoviedih, govorili smo i o prestupku zapoviedih, — o različitih griesih, proti zapoviedim. Sada ćemo još napose govoriti o griehu, da što bolje spoznadete: što je grieh u sebi, kolika je zloća grieh, kakve su mu pogubne posljedice, te koliko imade vrstih griehah. To vam je veoma od potrebe znati, d. d., da se budete do smrti brižljivo klonila grieha; jer neima pogibeljnijega i ljućega neprijatelja nad grieh. Tko nezna, da će s mjesta

* U starom crkvenom katekizmu, pod imenom „kratki nauk,“ glasi četvrta zapovied crkvena ovako: „Svaku se godinu najmanje jedanput svomu vlastitomu duhovnomu pastiru *ili drugomu*, *s njegovim dopuštenjem*, izpovjedi; i o uzkrsu *kod njega* se pričesti. — Odatle nesliedi kano da i drugi, na to od biskupa ovlašteni svećenici, nebi smjeli u rečeno doba primati pokornike na sv. ispovied. Dopušteno je to. —

na smrt otrovan biti, ako ga ugrize zmija, taj se neće mnogo bojati zmije; tko pako znade, da će s mjesta mrtav pasti, ako ga zmija ugrize, taj će se već s daleka zmiji ugibati. Što je grieh?

Grieh je svojevoljan prestupak zapoviedi božje.

Tko učini, što zapovied zabranjuje; ili neučini, što zapovieda, — taj prestupi zapovied. Božja zapovied zabranjuje n. p. ukrasti; a tko ipak ukrade, prestupi ovu zapovied i s toga sgrieši. Božja zapovied zapovieda: štovati oca i mater; a koje diete neštuje oca i mater, prestupljuje ovu zapovied i grieši. Svaki je grieh *prestupak zapoviedi božje*. Bog je dao ljudem *zapoviedi* t. j. razne naredbe i propise; a čovjek je dužan slušati ove zapoviedi, ako hoće ugoditi Bogu i dostići svoj zadnji cilj, — vječno blaženstvo. Ove su zapoviedi čovjeku put, koji ga jedini vodi k cilju; te ako čovjek zadje s ovoga puta na stranputice, propao je za vieke. Pamtite dobro: grieh je prestupak zapoviedi *božje*. Odatle možete suditi: kolika je zloća grieh. Tko sgrieši, — protivi, opire se ne proti čovjeku, ne proti angjelu, nego proti — *Bogu*. Samo dakle onaj sgrieši, tko prestupi zapovied božju, tko drzovito u nemar baci, što sam Bog propiše. Tudier pako nerazumieva se samo deset zapoviedih božjih, nego *sve*, štogod nam je Bog zapovjedio ili zabranio. Prestupiv sin zapovied očevu, ili kršćanin zapovied crkvenu, sgriešili su. Zašto? Filipe! Dá: — jer su i oni prestupili zapovied božju, koja traži: da djeca slušaju roditelje, a kršćani crkvu.

Grieh je ipak samo *svojevoljan* prestupak zapoviedi božje, t. j. prestupak, učinjen slobodne volje. Što čovjek neučini svojevoljno, tomu nije kriv, to mu se nemože u grieh upisati.

Uzmimo da njetko nosi u ruki dragocjen pjehar (čašu); idué pako potepe se iznenada, pjehar mu se izmakne iz ruke, padne na tle i razbije se. Tko će ga zato pravedno koriti, jer nije svojevoljno pustio času iz ruke? To valja i glede prestupka zapoviedi božje. Učini li tko proti svojoj volji štogod, što zabranjuje zapovied božja, n. p. kvar bližnjemu, nesgrieši; jer nije učinio svojevoljno.

A kada je prestupak zapoviedi svojevoljan? Pazite, d. d. da što bolje budete razumjela.

Da se bude moglo sigurno reći: ovaj je prestupak zapoviedi božje svojevoljan, od potrebe je, da tko prestupi zapovied božju znatice, t. j. da zna ili bar sluti, da je zlo, što čini, zatim hotice, t. j. slobodne volje, — pristane na zlo. Od potrebe je dakle prvo, da tko prestupljujuć zapovied božju znade, ili bar ponješto sluti, da čini zlo, ili radi proti zapoviedi božjoj. Uzmimo n. p. da tko počme mrsiti u post; pa mu iznenada padne na pamet, da je postni dan; zatim odmah prestane jesti.

Je li tim sgriešio? Nije; jer nije znao i mislio, da zlo radi — jeduć meso. Tudier pako imadem vam napomenuti, da može tko sam biti kriv, što ovo ili ono nezna (ili na što nemisli); pa zato sgrieši radeć zlo, premda nezna ili nemisli na zlo. Uzmimo čovjeka, koji nezna, da li je post ovaj ili onaj dan; zatim ga povuče želja: da jede meso; pa i sbilja, — nepitajuć dalje, — jede meso. Ovomu se mora doista upisati u grieh: što je mrsio. Nemože se izpričati od grieha i čovjek, kojega bi zaniela na zlo iznenada kakva strast, n. p. srčba, mržnja, osveta, — što tobož nije mislio onaj hip na zlo, kada je zlo uradio.

Da bude prestupak svojevoljan, od potrebe je drugo, da tko prestupi zapovied božju hotice, naime slobodne volje. Za progonstva kršćanskoga doveli bi kadšto krivobožci pod silu kršćane pred krivobožke žrtvenike, metnuli jim tamjana u ruku; a zatim jim ruku nad žeravicom pod silu otvorili, da jim se iz ruke saspe tamjan na žeravicu. Tim su krivobožci tvrdili: da su kršćani žrtvovali krivim bogovom. Ali premda se je sasuo iz rukuh kršćanskih tamjan na žeravicu, nisu ipak sgriešili kršćani, jer nisu pristali slobodne volje na taj posao, nego su radili samo pod silu i na izliku; a u srcu su svejedno mrzili krivoboštvo. Nego vas i ovdje moram odgovarati od bludnje, koje dopadnu lahko slabi i bezumni ljudi. Ovi ljudi misle da nisu sgriešili, nemogavši tobož odoljeti napasti i grožnji kojega lukava i bezstidna smutljivca. Kako li se ljuto varaju! Kršćanskim mučenikom nisu se samo grozili neznabožci strašnimi mukami, ne! — nego su je i metali upravo na užasne muke; pa ipak bismo jim morali upisati u grieh, da su sried mukah iole popustili od vjere; jer sudiv jim Bog: da dodju na ove muke, kriepio jih je ta-

kodjer dovoljno, dà i preobilno, svojom milošću. Pamtite dakle: Tkogod pristane slobodne volje na zlo, na koje ga drugi sili, — sgrieši; pa bila kako mu drago žestoka sila. Imademo slobodnu volju; a tu nam nemože itko oteti. Kada dakle pristanemo slobodnom voljom na zlo, — krivi smo i mora nam se upisati u grieh.

Ali kakogod što je istina, da sgriešimo kada slobodne volje pristanemo na zlo; tako nam se i nemože išto upisati u grieh, što se dogodi bez naše slobodne volje, — bilô kako mu drago inače zlo. Tako n. p. nije grieh, što popadne kadšto čovjeka iznenada zlovolja, srčba, želja za osvetom, ili kakva druga napast, upravo zato, jer ga snadju bez njegove volje. Ali su ove napasti svojevoljne i grieh, čim jih čovjek spazi; a ipak jim se neće da opre ozbiljno. —

Kadšto se čini, da nije volja pristala na zlo; a ipak je pristala. To se sbude, kada čovjek neće istina, upravo zlo; ali hoće uzrok, odkuda polazi zlo; pa vidi unaprieđ, da će se iz ovoga uzroka izleći zlo. Stoga je n. p. pijanac kriv svemu zlu, koje počini pijan; ako znade od prije, da čini zlo, kada se napije; pa ipak nečuva se pijanstva.

Sagriešiti se može:

1) zlom mišlju, željom riečju i činom. — Mišlju sgrieši, tko si u duši uzbudjuje zlu misao, ili ju nesuzbije odmah, nego se dragovoljno njom bavi, kada ga iznenada snadje.

Željom sgrieši, tko je rad i učiniti zlo, na koje misli, ili pače odluči, učiniti.

Riečju sgrieši, tko izusti štogod protivna kojoj zapoviedi božjoj. Sgrieši dakle, tko rekne štogod proti svetoj vjeri, proti sramežljivosti i ljubavi bližnjega.

Činom sgrieši, tkogod učini nješto, što zabranjuje koja zapovied božja ili crkvena.

2) kada tko propusti dobro, što je dužan učiniti. — Tko propusti svetu misu u djelatnik (radićak); — propusti, istina, nješto dobra, ali nesgrieši; jer crkva nezapovieda: slušati svetu misu u djelatnik. Tko pako propusti svetu misu u nedjelju, sgrieši; jer je dužan u nedjelju slušati svetu misu. Čovjek dakle sgrieši svaki put, kadagod propusti dobro, što je dužan učiniti.

Nisu svi griesi jednaki; ima težkih, koji se zovu smrtni griesi; a ima opet lahkih, koji se zovu prostivi griesi.

Da bi svi griesi jednaki bili, zaslužili bi i istu kaznu. Tko bi dakle slagao od nevolje, morao bi biti kažnjen kao i onaj, koji bi krivo prisegao. Ili tko bi ukrao bližnjemu jedan novčić, zaslužio bi istu kaznu, koju onaj, tko mu život otme. Bezumno bi bilo tako misliti. Crkva je katolička zabacila krivi nauk: da su svi griesi jednaki. Usuprot je učila vazda katolička crkva: da ima razlika izmedju težkih ili smrtnih, te izmedju malih ili prostivih griehah, — drugimi riečmi: izmedju griehah, s kojih gubi griešnik nebo, a zaslužuje muke paklene; te izmedju griehah, s kojih negubi griešnik nebo, nego ga čeka samo vremenita kazna. O toj razliki govori posve jasno sveto pismo na više mjestah. U Mat. 7, 3. sravnjuje božanski spasitelj njeke griehe s trunjem, njeke s brvnom govoreć: „Što vidiš trunj u oku svoga brata: a brvno nevidiš u svojem oku?“ hoće da reče: zašto osudjuješ tako nemilo griehe svoga bližnjega; a neosudjuješ svoje vlastite griehe? Nadalje spominje sveto pismo griehe, s kojih se dobavlja čovjek srčbe i neprijateljstva božjega i obara se u oganj pakleni, n. p. 1. Kor. 6, 9—10.; a drugdje o griesih, koje čini pravednik, pa ipak ostaje pravedan. Tako se spominje u knjigi propovjed. (7, 21.): „Neima pravednika na zemlji, koji nebi griešio;“ a knjiga poslov. (24, 16.) piše: „Sedam putah padne pravednik i opet se digne.“ Ob ovih malih griesih govori i sveti Jakob (3, 2.): „U mnogih smo stvarih sgriešili svi.“

Težki grieh zove se takodjer smrtni; „jer po njem gubi duša duhovni život ili posvećujuću milost; a dobavlja se vječne smrti ili prokletstva.“

Duši ostane, istina, i u smrtnom griehu i vječnom prokletstvu naravni život, naravne sile: spoznavajuća, ćuteća i pohotna moć; ali joj nestane sasvim vrhunaravnoga života, t. j. posvećujuće milosti, kako ćete naskoro učiti. Bogu i nebu mrtva je ova duša; pa će sigurno dopasti ognja paklenoga, ako se još za ovoga zemaljskoga života neobrati. O takovu griehu piše sveti Jakob (1, 15.) „Grieh, kada se svrši, radja smrt;“ a ob onom, kojemu je na duši takav grieh, govori Isus (obj. 3, 1.) „Imaš ime da živeš; ali si mrtav.“

Mali se griesi zovu takodjer prostivi; „jer, kako uči katekizam, praštaju nam se laglje, pak i bez izpovedi“ n. p. kada dielimo milostinju, slušamo svetu misu, ili obavljamo druga bogoljubna djela; a uza to se — budi naročito (explicite) budi uklopice (implicite) — kajemo za male griehe.

Smrtno sgrieši, tko svojevoljno prestupi zapovied božju u velikoj stvari; lahko sgrieši, tko prestupi zapovied božju ili u maloj stvari ili ne posve svojevoljno.

Nesgrieši se posve svojevoljno, kada razum nepozna dovoljno zlo, ili volja nepristane sasvim na prestupak.

Ovo vam je veoma važan odgovor d. d. Odatle učite najprvo, kada tko sgrieši težko ili smrtno. Katekizam veli: Smrtno se sgrieši: kada tko svojevoljno prestupi zapovied božju u velikoj stvari. Jur onomadne razložio sam vam: da svojevoljno sgrieši: tko dovoljno pozna zlo i slobodne volje na zlo pristane. Hoće se troje, da tko smrtno sgrieši, naime: „1) velika stvar, 2) mora razum podpuno poznati zlo, 3) volja sasvim pristati na zlo.“ Ovo ću vam troje odmah jedno po jedno razložiti.

Da tko smrtno sgrieši, hoće se, kako rekoh, 1) velika stvar. Dragi spasitelj, govori nemilice „jao“ farizejem i pismoznancem, jer nisu marili „za važnije (veće) stvari (staroga zakona);“ a u neznatnih sitnarijah bili su veoma točni, da jih bude štovao sviet, kao pobožne ljude. Zatim dodaje spasitelj: „Ovo (važnije) valja činite; a ono (manje važno) nepropustiti.“ Mat. 23, 23. Izpunjujući zapovjedi božje, valja nam ponajprije gledati na važnije, te se čuvati, da neprestupimo zapovied božju u većoj stvari; zatim valja dakako gledati, da i u malih stvarih budemo što vierniji i točniji. Sada ste valjda željna znati: kada je koja stvar velika, te je moći u njoj smrtno sgriešiti. U obće dade se reći: Štogod Bog zapovieda, ili zabranjuje, pod vječno prokletstvo, sigurno je stvar važna, te je moći u njoj smrtno sgriešiti. Bog zapovieda: pod vječno prokletstvo, da obdržavamo sve deset zapoviedih božjih i zapoviedi crkvene; jer glede zapoviedih božjih kaže spasitelj:

»Ako hoćeš uljezti u život, obdržavaj zapoviedi;« a glede zapoviedih crkvenih kaže: »Tko nesluša crkvu, bio ti kao neznabožac i očitnik«. Ali nezabranjuje Bog ipak pod vječno prokletstvo svaki i nesjetni prestupak zapoviedih. Glede božjih, a i crkvenih zapoviedih, imade kadšto malenih stvarih, te tko prestupi koju zapovied u malenoj stvari, sgrieši lahko; a tko prestupi u velikoj stvari, sgrieši težko. Tko bi ukrao njekoliko novčićah, sgriešio bi lahko; a tko bi ukrao njekoliko stotinjakah, sgriešio bi smrtno Tko bi se malo zamjerio roditeljem, sgriešio bi lahko; a tko bi jim se zamjerio ljuto, sgriešio bi smrtno. Ali je kadšto težko odlučiti: gdje je upravo medja izmedju lahkoga i težkoga prestupka zapoviedi božje. Razlažuć zapoviedi božje i crkvene, kazao sam vam gdješto, kada jim je prestupak težak. Osim toga moći je i drugdje posve sigurno odlučiti, kakav je prestupak — lahak ili težak. Ali se često težko dade odlučiti.

»Valjda zato nemožemo odlučiti« kaže sveti Augustin, »da se tim sigurnije klonimo svakoga grieha.

Da tko smrtno sgrieši hoće se 2) da razum podpuno pozna zlo. Onomadne rekao sam: da imalo nesgrieši, tko nezna, da je zlo ili od Boga zabranjeno, što čini. Tko pako podpuno zna, da je zlo od Boga zabranjeno, pod vječno prokletstvo, što čini, — sgrieši smrtno. Podpuno zna, da je zlo, što čini, ili kani učiniti, — komu to jasno kaže duša (savjest.) A što ćemo reći, kada tko nezna upravo, nego dvoji: da li je smrtni grieh, što kani učiniti? I onda bi smrtno sgriešio, ako bi učinio, o čem dvoji; jer kada mu jasno kaže duša: da je možebit smrtni grieh, što kani učiniti, pokazao, bi, da mu je veoma opaka ćud, kada bi ipak učinio, — nemareć, uvriedio Boga ili neuvredio. Nadalje smrtno bi sgriešio, tko bi neznatice, istina, prestupio važnu zapovied božju; ali si je sam kriv, što nezna, — budi da bi pod težki grieh to morao znati, budi da navlaš hoće: da nezna. Imade naime opakih ljudih, koji svojevoljno neće da slušaju, gdje se što uči, te si duševne opomene navlaš suzbijaju, da budu mogli tim mirnije i slobodnije griešiti.

Usuprot se smatra, kadšto po sebi smrtni grieh, — lahkim. Ako se je naime tko bez svoje krivnje prevario ili sbilja mislio: da nije što tako težak grieh, kako je u istinu. Nadalje, što je po sebi smrtni grieh; ali si ga čovjek

nije posve svjestan kada učini, (n. p. iza sna), nesmatra se smrtnim griehom, osobito kada se mora uzeti, da ovaj čovjek, — svjestan si, što radi, to nebi učinio za išto pod nebom.

Da tko smrtno sgrieši, hoće se 3) da volja sasvim pristane na zlo. Nemože se čovjeku ipak upisati u grieh, premda i pozna jasno, da koja napast vodi u smrtni grieh, — doklegod joj se opire i u nju neprivoli. Ako li bi se ponješto mlitavo napasti opirao, bilo bi mu mali grieh; a smrtno bi stopram onda sgriešio, kada bi slobodne volje uz ovu griešnu napast pristao. Mislite si Adama onaj trenutak, kada ga je Eva napastovala, da jede zabranjeno voće. Da je Adam ponješto dragovoljno slušao Evu, ili da mu je ponješto godila ova napast: ali se ipak brzo otresao napasti, spaziv, da ga na zlo vodi; — sgriešio bi, istina, ponješto, jer je čovjek dužan s mjesta se otresti griešne napasti, ali mu se ipak nebi mogla napast upisati u smrtni grieh, jer mu nije posve svojevoljno godila. Sada si pako pomislite: da je Adam svojevoljno pristao uza Evinu napast, (kako je i sbilja), da je Evinu ponudu prifatio; — onda je doista u srcu težko sgriešio, sve da se je kašnje kajao i niti se ikada voća ustima okusio.

Odatle možete razabrati, što spada k smrtnomu griehu, a odatle odmah i razabrati, kada je grieh lahak. Grieh je lahak, kada je ili stvar malena, ili je stvar, istina, velika, te bi po sebi mogla biti smrtni grieh; ali prestupak nije posve svojevoljan, — budi da razum nepozna dovoljno zlo, budi da volja nepristane sasvim na prestupak. Tako je kadšto rieč, koja je po sebi smrtni grieh; ipak lahak grieh, ako se čovjeku iznenada njekako otme; a i misao, koja je po sebi smrtni grieh, ipak lahak grieh; kada čovjek neprivolji u nju, premda ju nije s mjesta i odrešito iz pameti izbio.

Svakoga grieha, bio smrtni ili prostivi, treba se kao najvećega zla na svietu bojati i čuvati.

Budué da je Bogu mrzak svaki grieh, treba da bude i nam mrzak svaki grieh, — bio smrtni ili prostivi. Zar će dobru djetetu biti dosta, da se samo u veliko nezamjeri ocu? Nemora li se pače čuvati, da mu se i najmanje nezamjeri? Kud i kamo treba se dakle nam čuvati, da se

nezamjerimo Bogu, koga smo dužni štovati i ljubiti neizmjerno više od ikojega zemaljskoga oca? Držite vazda na pameti d. d., da svaki grieh vriedja Boga, pa se zato klonite i najmanjega. Neima zla pod nebom, koje bi se i s daleka moglo uzporediti s griehom, — upravo zato, jer jedino grieh vriedja veličanstvo božje. Svako drugo zlo tiče se stvorovah; ali grieh je zlo, koje se tiče samoga Boga; jer griešeć otima čovjek poštenje Bogu i uzkraćuje mu dužnu pokornost. Što je rekao Josip nesramnoj ženi, kada ga je hćela zavesti na težki grieh; — to i vi recite, kadagod vas snadje kakva napast: »Kako bih ja toliko zlo, učinio, te sgriešio proti Bogu svomu!« 1. Mojs. 39, 9.

Ali grieh i nam škodi više od svih zalah. Što ljudi „zlim" zovu, to je ili posljedica i kazna grieha, ili pače dragocien dar božji. Nije li n. p. siromaštvo mnogim, da nereknemo svim ljudem, koji ga podnose od ljubavi prama Bogu, spasonosno vrelo dragocienih zaslugah? To se dade reći o svih drugih vremenitih nevoljah: bolesti, progonstvu, mukah i smrti. Čuvajmo se dakle grieha; grieh nam uviek škodi i to kud i kamo više, nego li možemo slutiti i misliti.

A da vas bude još više strah grieha, razložit ću vam sada: zloću i posljedice grieha, — samo slušajte pazljivo i u srce si usadite ovaj nauk.

Kolika je zloća smrtnoga grieha, vidimo odtuda, što je smrtni grieh.

1) težka uvreda Boga, našega najvećega Gospodina. Tko je Bog? Bog je Višnji, Gospodin neba i zemlje. Milijuni angjelah padaju ničice pred njegovim priestolom i paze sveudilj na njegov mig. Njemu se klanja svaki stvor na zemlji. Na njegovu rieč stvoreno je gdjegod je što iz ništa. Bog je pokazao nebrojenim zviezdam stazu, pa od pamtivieka slušaju mûkom njegovu zapovied. Bog je pokazao moru medju; a more se pokorava i neprekorači svoju medju. Tko je kao Bog? A ovaj višnji, svemogući Bog i naš je Bog i najveći Gospodin. I nas je stvorio Bog i zapovied nam dao, da mu služimo, ter se spasimo. A što učini čovjek, sgriešiv smrtno? Sbaci božju zapovied kao dosadni jaram sa sebe, te drzovito odgovara Višnjemu, ako ne riečju, to bar činom: »Neću služiti.« Jerem. 2, 20.

»Što, zar ti nećeš meni služiti, nećeš slušati mene, svoga Boga, svoga višnjega Gospodina? Znaj dakle: ako nebudeš meni služio, nisi za vieke moj.« Ali se griešnik drzne te odgovara ponosito: »Netreba meni tebe, što mi je stalo do tvoje ljubavi, do tvoje milosti, do tvoga neba; — ja ti neću služiti."

»U zao čas netreba ti mene«, odvraća Gospodin, — »ti si propao u muke paklene, u vječni oganj, — pripravljen vragu i njegovim privrženikom«.

Pa koga da nepopadne groza, gdjeno griešnik, zločudan, — haje i nehaje za pakao, nego se bi reć u oči ruga vječnomu sudcu i govori: »Dá, kazni me, kako ti je volja, obori me u pakao; neću te slušati, hoću da bude na moju!« Griešnik sgrieši smrtno. Kolika drzovitost i zloća! Tko će prosuditi, koli je težka ova uvreda? Što je čovjek, ako se uzporedi s Bogom? Kukavan crv zemaljski, koji žive samo do božje volje, — žive, štono rieč, od danas do sutra. Pa ipak se usudi, oprieti se Višnjemu, uzprkos mu raditi, kao da mu neima Bog išto zapoviedati! Griešnik se odriče službe i ljubavi božje; a sluša radje vraga, koji mu neprestance šapće: »Radi, što ti volja; zadovolji svojoj požudi; nebrini se, što ti Bog zapovieda.« Sluša radje vraga, nego li Boga, koji ga u srcu nagovara na dobro, obećaje mu nebo; a grozi mu se paklom. Kuda će veće ruglo, kuda li veća zloća, nego li se ovako odkrenuti od višnjega Boga, ovako prezreti Boga, kojemu se je dužan klanjati u prahu svaki stvor? A kuda će i veća drzovitost? Tko bi se usudio, zamjeriti se ili što na žao učiniti onomu, koji ga drži iznad ponora i svaki trenutak može ga strmoglaviti u ponor? Mislite si, da Bog drži na tankoj niti zemaljskoga života griešnika iznad ponora paklenoga, odtuda suklja pogubni dim i plamen, a svaki čas može ga pustiti iz ruke.

Pa nuto ipak se usudjuje griešnik uvriediti Boga, njemu se zamjeriti, njegovoj se kazni rugati! Tko će prosuditi opet ovu drzovitost?

Imajući to na pameti d. d., neće vam se dati na čudo, što je pobožna Blanka, mati svetoga Ljudevita, svomu sinčiću nemalo svaki dan govorila, »Sinko, znadeš, kako si mi drag i mio; ali bi te ipak radje mrtva ugledala i na skolkah (odru) pružena, nego li da smrtno sgriešiš.« Smrtni je grieh nadalje:

2) **grdna nezafalnost proti Bogu, najboljem našem ocu.** Kako li je mio i drag čovjek Bogu! Vječnom ga je ljubavlju ljubio, te mislio na njega prije, nego li ga je stvorio. Smilovao mu se je zatim Bog i svojom svemožnom riečju stvorio ga je iz ništa, dao mu je da žive i liepimi ga je darovi ukrasio. Svaki trenutak motri neprestano, ljubezno oko višnjega oca, ovo svoje diete, na zemlji, čuva mu život i skrbi mu se za vremenitu sreću. A kako stopram revno brine se ovaj predobri otac za dušu svoga djeteta? Radi duše ovoga djeteta nije štedio otac nebeski, jedinca sina; nego ga je dao na muke, da ju odkupi. Što smo dobili po Isusu? Znadete jur d. d., da nam je po njem darovao otac nebeski sve. Po Isusu postali smo dragocieno odkupljena, neizmjerno ljubljena djeca božja, — odredjena s njim blagovati za jednim stolom, te baštiniti njegovo nebesko kraljestvo. Tko da neljubi tako blagotvorna oca? A što učini čovjek, sgriešiv smrtno? Postane krivcem klete i opake nezafalnosti. Da bi koji bogat i blagotvoran čovjek uzeo k sebi u kuću kukavno diete, koje bi inače od glada poginulo, pa ga zatim ljubezno odhranio i posinio; a ovo bi diete, uzrastav, ljuto vriedjalo dobrotvorca svoga, pače mu o glavi radilo, — što vam se čini, koli nezafalnim, zloćudnim i opakim pokazalo bi se ovo diete prama svomu najvećemu dobrotvorcu. A ovakovo, nezafalno, zloćudno i opako diete, svaki je griešnik. Bog je čovjeku najbolji otac, on mu je, kako spomenusmo, dao da žive, on ga je odhranio, posinio i odredio baštinikom nebeskoga kraljestva. —

Čovjek usuprot uvriedi nemilo Boga, sgriešiv smrtno; jer učini, što je neizmjerno Bogu mrzko. Ovakav čovjek nestidi se i neboji imalo Boga; jer pogazi njegovu strogu i svetu zapovied. Smjeti je takodjer reći: tko smrtno sgrieši, neće: da ima više nad sobom ikakva gospodara i sudca, te je pripravan i skončati ga; ako bi samo mogao, da izmakne zasluženoj kazni.* Kuda će grdja nezafalnost, — tim neizmjerno grdja, što ide istoga, neizmjerne fale i slave vriednoga, Boga? Kako nemilo vriedja ova nezafalnost ljudska, Boga; tuži se goropadno sam Bog po Izaiji (1, 2. 3.) proroku: »Slušajte nebesa i pazi zemljo, jer govori Gospodin: Sinove sam odhranio i uzvisio: a oni me prezreše.“ Smrtni je grieh:

* Ipsum Deum perimit. Omnino enim vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut nescire. Vult ergo eum non esse Deum. S. Bernard. serm. 3 in pasch. Istoga Boga ubija. Jer je na svaku ruku rad, da mu Bog nebude mogao griehe kazniti, ili nebude hotio, ili nebude znao. Rad je dakle, da on (Bog) — nebude Bog.

3) **kleta nevjernost proti Isusu, našemu premilomu spasitelju.** Pomislite si, po nauku svetoga Ignacija Lojolskoga, da je sviet razdieljen u dva tabora, vojujuća nemilo jedan proti drugomu. U jednom je taboru vojvoda Isus, u drugom vrag. Svaki čovjek spada u jedan izmedju ova dva tabora. Tko nevojuje s Isusom, vojuje proti Isusu, kako on sam uči. U koji tabor spadamo mi d. d., čiji hoćemo biti za života i na samrti? Zar ne, da hoćemo biti Isusovi? Isus je naš Bog, naš stvoritelj, naš premili odkupitelj. Mi smo Isusovi po stvaranju; jer stvoriv nas, imade do vieka právo na nas; niti se mi sami smijemo ikada Isusa odreći. Ali smo Isusovi i po odkupljenju. Jer kada smo po iztočnom griehu pali pod oblast vražju, te lišeni za vieka neba, smilovao nam se je Isus, došao s neba na zemlju, svojom nas mukom naukom odkupio i svojim naukom i primjerom izveo nas na pravu stazu, vlastitom krvlju griehe nam saprao, te nas nanovo napravio djecom božjom i baštinici nebeskimi. Njegovi smo dakle. Njemu smo se zatim zavjerili do vieka na svetom krstu, s njim smo, na očigled angjelom, sklopili svečano vječni savez. Što dakle učini kršćanin, sgriešiv smrtno? Raztrgne savez, sklopljen s Isusom, iznevjeri se svomu Bogu i odkupitelju; iznevjeri se zastavi Isusa, svoga vječnoga vojvode i kralja; pa pribjegne u vražji tabor. Nije li to kukavno izdajstvo, kleta nevjera? »Tko neljubi gospodina našega Isusa,“ kaže apoštol (1. Kor. 16, 22.), „proklet bio.«

Kada bi neznabožci za progonstva silili kršćane, da se iznevjere Isusu, da ga zataje ili pogrde, popao bi kršćane njeki sveti strah, te bi s mjesta pripravni bili: odprto i junački svjedočiti za Isusa i svoje svjedočanstvo vlastitom krvlju zapečatiti. Tako sveti Polikarp, biskup u Smirni. Zapovjediv mu neznabožac sudac: da zataji i pogrdi Isusa; odgovori Polikarp: „Osamdeset i šest godinah služim Isusu i nije mi ikada što na žao učinio! Kako da pogrdim svoga kralja, koji me je odkupio?“ Na to zagrozi mu se sudac: „Imade ovdje divje zvieradi, bacit ću te pred nju; ako se neopametiš“. „Nutó daj,“ odvrati Polikarp. Razjariv se sudac reče. „Na ognju ću te dati peći, ako te nije strah zvieradi;“ „Ti mi se groziš ognjem,“ odgovori Polikarp,

„koji časak gori, pa ugasne; a nemisliš na oganj budućega suda i vječne kazne, koji čeka zlotvore. Što dakle oklievaš? Daj, što ti je volja." Govoreć ovako, obuze ufanje i radost Polikarpa; a milost mu se božja izli na obličjë. Tako ga je malo grožnja sudčeva smutila ili ustrašila, te se je pače sudac smutio. Bačen jur na lomaču, zasvjedoči odprto Polikarp svoju vjeru u Isusa, te uze faliti Bogu, što ga je udostojao, tako sjajno svjedočiti za njega. Sram bilo dakle nevjerne kršćane, koji, ne radi divje zvieradi, ne radi lomače, nego radi kakvegod zabave, radi kakvegod gadne naslade, iznevjere se Isusu, svomu Bogu i kralju, svomu odkupitelju, pa pobjegnu u tabor vražji.

Kolika je zloća i kakvu kaznu zaslužuje uvreda Boga, pokazuje najbolje:

1) **težka kazna, koja je stigla zle angjelje i praroditelje naše.** — Hoteći prosuditi, kako je težka koja uvreda, valja gledati na onoga, tko je uvriedjen: čim je veći onaj, tko je uvredjen, od onoga, tko ga je uvriedio, tim je težja i veće kazne vriedna uvreda. Odatle vidite, da nismo kadri ikada podpuno prosuditi: kolika je zloća i kakvu kaznu zaslužuje grieh. Samo jedan može to podpuno prosuditi, — Bog; jer jedini Bog poznade podpuno svoje neizmjerno veličanstvo; a zato i znade samo on podpuno zloću i kakvu kaznu zaslužuje uvreda, griehom mu nanešena. Hoteći se dakle osvjedočiti: što sudi Bog o griehu, valja nam se samo obazreti na kazne, kojimi je on — neizmjerno svet i pravedan — kaznio grieh, kako nam svjedoči nepogrešna njegova objava.

a) Obazrimo se najprije na kaznu, koja je stigla zle angjele.

O tom ste učila jur u §. 4. prvoga članka vjere. Pomislite si, da sadjete u pakao, te pitate Lucifera, glavara vražjega: Jesi li ti od postanka u tom groznom mjestu? Jesi li ti od postanka tako nemio i goropadan, — od postanka osudjen na ove muke? Na to bi vam on morao odgovoriti: Nisam; mi smo njekoć stanovali gore u nebu. Mi bijasmo njekoć čisti, sveti, — liepi angjeli. Bijasmo nadareni krasnimi darovi uma, slobodne volje i dragocienimi, vrhunaravnimi darovi. Kamo sreće, da smo svladali napast, gledali bismo, ljubili i uživali Boga sada i do vieka. Ali u zao čas, uzoholio sam se, te nehotio

Bogu služiti, nego mu hotio jednak biti i proti njemu sàm ustao! A svi angjeli, koje vidiš ovdje sa mnom u ljutoj tamnici, mislili su i radili kao ja. U isti mah, udarila nas je svemožna ruka božja, te smo bržje od munje oboreni s neba u ovo strašno mučilište; gdje čamimo sada; ovdje gorimo počam od onoga nesrećnoga trenutka, pa ćemo gorjeti po sve vieke. To je kazna jednoga grieha. Grieh je dakle upalio srčbu proti nam, grieh je jedini uzrok naše muke.

Kada dakle nije štedio Bog angjele, koji su sgriešili; nego jih je „u okovih paklenih bacio u ponor i predao na muke" (2. Pet. 2, 4.); kako se usudjujemo misliti mi, da Bog — neizmjerno svet i pravedan — nemrzi naš grieh ili da ga neće kazniti?

b) Obazrimo se na kaznu naših praroditeljah. Znadete, kako su sgriešili naši praroditelji i kakve su nevolje dopali. Sveto pismo pripovieda o tom.

Adam i Eva življahu u raju zemaljskom, — krasnu vrtu, — bijahu nevini i pravedni, obdareni posvećujućom milošću; bijahu ljubimčad božja, — srećni i presrećni, te bi imali kud i kamo još srećniji biti u nebu. Ali zlo i naopako, — sele iz raja zemaljskoga, drhćući od straha, tuge i žalosti. Pitajte jih, zašto tako ljuto cvile, zašto se straše, zašto se stide, zašto su oborili glavu; pa će vam odgovoriti: Doklam smo radili, što je Bog hotio, bijasmo posve veseli i srećni; ali u zao čas sgriešismo, učinismo, što je Bog strogo zabranio bio; — pa s toga dopadosmo ove tuge i nevolje. Neima kukavnijega stvora pod nebom od nas.

Proćerani iz raja zemaljskoga, moraju praroditelji, radi ovoga jednoga grieha, uza znoj lica svoga raditi i povrh toga trpiti kojekakve nevolje, tuge i boli, dok se nepovrate u zemlju, od koje su stvoreni. Dà, radi ovoga jednoga grieha, došlo je prokletstvo božje na svu zemlju, smrt i neizrecive nevolje na sve ljude. A tko jih je kaznio tako nemilo? Bog, neizmjerno pravedan, koji nemože ljuće kazniti, nego li zavriedi grieh; Bog neizmjerno milosrdan, koji manje kazni, nego li grieh zaslužuje. Kolika je dakle strahota smrtni grieh pred Bogom?

Kolika je zloća i kolike je kazne vriedan smrtni grieh pokazuje

2) vječna kazna paklena, koju zaslužuje svaki smrtni grieh, — Prava ja istina: da svaki smrtni grieh zaslužuje vječnu kaznu paklenu. Sveti Toma uči: da Bog isti trenutak izreče osudu nad griešnikom, kada smrtno sgrieši; a osuda se ovrši odmah po smrti, kada griešnik umre u smrtnom griehu. To znade vrag. Zato, znajuć da je tko u smrtnom griehu; ide, što ikada može na to, da ga ne samo uzdrži u smrtnom griehu, nego i što prije liši života. T k o mu dakle prieči skončati griešnika, t k o mu kaže: „Nuto, evo ti ga, ali mu nediraj u život?“ Bog, onaj isti Bog, kojega je griešnik tako objestno, tako ljuto uvriedio. — Dá, što više. Uzmimo sada čovjeka, koji je sto godinah tako vierno Bogu služio, te ga nije ikada težko uvriedio; paće što marljivije čuvao se i maloga grieha. Uzmimo zatim, da ovaj siedi starac, na koncu svoga stogodišnjega života, samo j e d a n p u t i to mišlju smrtno sgrieši; pa umre u ovom smrtnom griehu. Kako će proći na sudu po smrti? Bit će viekoma proklet, premda je sto godinah nevino živio, mnogo se Bogu molio, obilno milostinju dielio, često i strogo postio. Ovaj nauk uči sveto pismo, uči katolička crkva, uče svi bogoslovci. — Tako misli Bog, tako sudi Bog, o griehu smrtnom, tako nemilo kazni Bog grieh smrtni, — Bog sveznajući, koji se nemože prevariti, dosudjujuć griehu kaznu; Bog neizmjerno pravedni, koji nemože preko mjere grieh kazniti; Bog neizmjerno milosrdni, koji vazda manje kazni grieh, nego li zaslužuje. Kada dakle Bog tako nemilo kazni i jedan smrtni grieh, kada Bog sam govori: „Pravednost neće osloboditi pravednika, — onaj dan, kada sgrieši“ (Ezek. 33, 12.); nije li bezumno, pače griehota, — reći: da se čovjek netreba preveć starati, radi grieha smrtnoga. Tako govoriti, neće li reći: rugati se pravednosti božjoj. — Ipak nam nepokazuje išta bolje: kolika je zloća i kakve je kazne vriedan grieh, nego li

3) gorka muka i smrt, koju je podnio jedinorodjeni sin božji radi naših griehah. — „Pokaži mi stotinu paklenih mukah,“ govori sveti Toma iz Villanove, „neće me tolika groza popasti, kao kada pomislim: da je sam Bog umro radi naših griehah, da je Isus, preljubljeni sin božji, uvršten medju razbojnike i nemilo na križu umro.“ — Motrite d. d. jedinorodjenoga sina božjega, gospodina i stvoritelja neba i zemlje, razapeta na sramotnom drvetu križa, — motrite ga trnjem okrunjena, krvlju

oblivena, od glave do pete izprebijana, — motrite gdje izdiše s nemile boli. Što li je skrivio božanski sin, te umire toli sramotno i nemilo? Znadete jur d. d., da neumire radi svoje krivice, nego radi naše. On žrtvuje svoj dragocieni život na križu, da nas pomiri s Bogom, komu smo se griešeći zamjerili. „On, koji nije sgriešio, nosi griehe naše ua svom tielu, na križnom drvetu.“ 1. Pet. 2, 22. Isus je trpio i umro jedino zato, da svojom pokornošću do smrti na križu, naknadi Bogu uvredu, koju smo mu mi griešeći nanieli. (Sr. sv. 1. str. 231.) Tko se usudjuje sada reći, ili i pomisliti: ništa zato, ako tko sgrieši? — Radi grieha je Isus na križ pribijen, te ako se ikada sdrznemo, smrtno sgriešiti, razapinjemo, kako piše sveti Pavao (žid. 6, 6.) nanovo sina božjega u svom srcu. Isus nemože, istina, više trpiti i umrieti; ali kažemo ipak právo: da ga grieh nanovo razapinje; jer je radi grieha Isus dopao smrti i jer ga grieh, ljuće vriedja od ikakve druge uvrede, da ljuće od iste smrti. Pa zato je Isus, da skonča grieh, budué mu neizmjerno mrzak, — želio i odabrao si smrt, dá najljuću smrt na križu.*

Pošto smo govorili o zloći, govorit ćemo sada o p o s l j e d i c a h smrtnoga grieha.

Smrtnim griehom gubi čovjek:

1) ljubav i prijateljstvo božje. — Čovjek se sdružuje gorućom ljubavlju i prijateljstvom s Bogom po milosti božjoj na svetom krstu; ako li se ikada za života zemaljskoga liši posvećujuće milosti, može je se opet dobaviti po svetotajstvu pokori. Ovim čudotvornim darom milosrdja božjega (kako ćete kašnje još bolje razumjeti), preobrazuje nam se sasvim duša, — posvećuje se, te biva neizgovorno liepa i Bogu mila. Ovako preobražena

* Kamo sreće, da bi se i mi nemilo grozili nad griehom, kako stopram obraćeni kršćani po Kitaju i Žapanu, kojim nije u glavu išlo: kako bi se mogao usuditi kršćanin, primiv toli neizmjerne milosti od Boga, smrtno sgriešiti. O Kitajcih pripovieda vjerovjestnik, da se groze i u ćudu nadju; ako jih tko poslje više godinah upita: jesu li to vrieme štogod smrtno sgriešili? „Oče,“ odgovaraju Kitajci, kako bih se usudio učiniti to proti Bogu, koji me je pozvao na svoju svetu vjeru? Sačuvao me moj odkupitelj, Isus koji je za me na križu umro toga zla! — O Žapancih sam vam prije pripoviedao (sv. 1, str. 98), kako su razjareni bili, čuvši, da ima kršćanah, koji neljube Boga, pače ljuto ga vriedjaju, te vapili: „Ah, opaka svieta! ah neharnih ćudih! Je li moguće, da kršćani mogu toliko zlo učiniti? Pa u kojoj kletoj zemlji živi ovaj bezćutni i bezumni narod?“

duša nalika je na Boga, božja sveta slika odsieva se za čudo krasno u njoj, uzdružuje se s Bogom, kao diete s ocem i još užje. Bog stanuje otajstveno u ovoj duši, a ona je živ hram duha svetoga. Pomislite sada, d. d. da ovakova, — milošću ukrašena duša, padne u smrtni grieh; — u zao čas koli užasna promjena! Hram duha svetoga, pretvorio se je u hram strahote božje, u hram nečistoga duha; — prijatelj i diete božje, postao je neprijateljem božjim, sužnjem vražjim!* Kuda će veća nesreća pod nebom od ove? Sveci su u nebu upravo s toga srećni, što su s Bogom sdruženi i njega se uživaju; a prokletnici su u paklu upravo s toga nesrećni, što su izgubili Boga, što su mrzki i odurni Bogu, te došli pod vražju oblast.**

2) **sve zazluge i prâvo na nebo.** — Posvećujućom milošću božjom sjedinjeni smo s Isusom, spasiteljem našim, tako uzko, kao člani s tielom, loze s trsom. Jedino radi ovoga uzkoga sjedinjenja s Isusom, možemo si pribaviti kraljestvo nebesko. A što se sbude, kada čovjek smrtno sgrieši? Izgubi posvećujuću milost, nestane mu životnoga sjedinjenja s Isusom, odciepljen je od Isusa kao udo od tiela, kao loza od trsa. Lišen ovako čovjek milosti božje, nemože učiniti išta spasonosna, nemože učiniti išta, što bi Bog viekom naplatiti mogao; a propale su mu sve zasluge, kojih se je dobavio, izvršujuć prije dobra djela; jer čovjek ovakov nalik je na usahnulu granu, koja nije za išto drugo, nego za oganj. Živjeli mi dakle sto godi-

* Sravni, što govori sveta Terezija o grdobi smrtnoga grieha (sv. 1. str. 284)

** U ratu sa Filistćani, za velesvećenika Helija, potučeni su nemilice Izrajelci. U nevolji uteknu se Izrajelci u pomoć svetomu kovčegu, te ga ponesu u boj, da tim sigurnije pobiede. Ali Bog bješe drugčije sudio. Izrajelci su nanovo pobjedjeni; — 30,000 padne jih mrtvih, obadva sina Helijeva poginu; a i sam kovčeg padne neprijateljem u šake. Glasonoša donese Heliju ove tužne glase. Heli sjedjaše upravo na stolici, te upita zapanjen: „Što se dogodilo, sinko?“ Glasonoša mu stane najprije pripoviedati: kakova se je nesreća dogodila, — zatim mu obznani: da su mu poginuli sinovi; a napokon reče mu: „I kovčeg je otet.“ Na ove rieči obori se starac, kao da ga je grom udario, natrag preko stolca i ostade mrtav. — D. d. kada je starac Heli tako nemilo zaglavio, — čuvši, da je propao kovčeg — svetilište, na kojem je Bog podigao priestol svoje milosti, koliki nas strah mora popasti, kada samo pomislimo, da ćemo ikada pasti u smrtni grieh? Jer po griehu smrtnom propada više, nego li sveti kovčeg, — probada nam duša, dragocienom krvlju Isusovom odkupljena: živi sveti kovčeg božji, ne Filistćanom, nego paklenomu neprijatelju u šake.

nah sveto kaoangjeli, spravili tovare dobrih djelah, molili neprestance, podielili sav imetak siromakom, uzalud bi nam bile sve ove zasluge, da na koncu života padnemo u smrtni grieh i u njem umremo. „Ako se pravednik odmetne od svoje pravednosti i zlo učini, govori Bog po proroku Ezekijelu (18, 24.), . . . neće se više gledati na pravednost, koju je činio.“ — Treba li, da vam i sada još kažem: da se smrtnim griehom gubi i prâvo na nebo, dobiveno na svetom krstu? Znadete, da je nebo samo nagrada pravednikom; a tko smrtno sagrieši, prestaje biti pravednikom, nego postaje neprijateljem božjim i lišen je prâva na nebo.

3) **dobavlja si prokletstvo božje i vječnu propast.** — Bog kazni griešnike jur na ovom svietu, — njeke očito i vidljivo, kako znadete o prvih stanovnicih u Sodomi i Gomori; druge nekazni, istina, Bog za života očito i vidljivo; ali je ipak kazni duševnim nemirom i strahom. „Bezbožnjakom nije mira, govori Gospodin.“ Izaij 48, 22. Koliko je ljudih kukavno zaglavilo poput nesrećnoga Jude, — hoteći se lišiti duševnoga nemira? Najljuća je pako vječna kazna, koja će sigurno svakoga stignuti, koji umre u smrtnom griehu. A tko je siguran, da ga neće Bog isti trenutak, kada prvi put smrtno sgrieši, na sud pozvati i u pakao oboriti? Danas može griešnik poći spavati u smrtnom griehu na duši; a sutra zorom može se probuditi u paklu. Ah, kuda će užasnija nevolja! Sjetite se na bogatoga razkošnika, o kojem se piše: „Umre i razkošnik, te bude zakopan u paklu. A budući u mukah, vapio je govoreć: Oče, Abrahame, smiluj mi se . . . . .; jer me popada groza u ovom ognju.“ Luk. 16. — Ali neima pomilovanja u paklu.

Imamo se čuvati i lahkoga grieha, jer:

1) **i lahki je grieh uvreda Boga.** — Mali je grieh uvreda, opor sluge proti gospodaru, djeteta proti ocu, budući čovjek po svojoj volji radi, mjesto po božjoj volji; — samo je mali grieh uvreda, opor, kojimi se netrga pokornost prama Bogu, neprestaje ljubav izmedju sina i oca, kao kada tko smrtno sgrieši. Ali je i mali grieh kakva takva uvreda, kojom se nezamjeri čovjek zemaljskomu ocu, nezamjeri zemaljskomu kralju, nego se zamjeri nebeskomu ocu, koji nam dieli neprestance blagodati; zamjeri se kralju neba i zemlje, uvriedi božansko veličanstvo. Neima dakle većega

zla nad mali grieh, od smrtnoga grieha i svako drugo zlo nemože se uzporediti s malim griehom upravo zato, što je mali grieh uvreda Boga. S toga nije slobodno i mali grieh učiniti; pa da bi mogao čovjek tim cieli sviet od propasti sačuvati. — Može li nam se dakle na čudo dati, što je svecem bio i mali grieh nemilo mrzak, te su ga ljuto oplakivali; ako su ga kada učinili?* Sveta Kata Genuezka običavala je reći: „Da bi znao čovjek, koliko je zlo i mali grieh, radje bi cieloga života čamio u razžarenoj peći, nego li ga na duši imao;" a samoj sebi govoraše svetica: „Radje bih podniela sve muke paklene; nego li i jedan mali grieh učinila."

2) **radi maloga grieha uzkraćuje nam Bog mnoge milosti, koje inače daje.** — Ako svojevoljno lahko sgriešimo, nedaje Bog mnoge milosti, koje bi nam dao, da nebismo sgriešili. U tom pogledu radi s nami dragi Bog, kao otac s djecom. Otac ljubi svako diete i daje mu, što ga ide i što mu treba; ali će ipak djetetu, koje si netare mnogo glavu, što se kadikad ocu zamjeri, — koješta uzkratiti, što daje drugomu, dobromu djetetu, koje se čuva, da mu se imalo nezamjeri. Tako radi i naš nebeski otac. O kako su mu draga djeca, koja ga vazda slušaju i trse se: da mu omile! O kolike jim radosti i slasti daje dragi Bog. Sveti je Stanko dobivao od Boga tolike milosti, te su mu se skoro neprestance kresile oči od veselja. Rado se Bogu moliti, rado slušati rieč božju i svetu misu, — velika je milost božja. Ali imade mnogo djece, kojim Bog uzkraćuje ovu milost, jer kadšto lažu; tašta su i ponosita, nestrpljiva, liena i nemarna. To su obično lahki griesi dječji; ali radi njih uzteže Bog djeci ove i druge milosti. — Kako li se dade na žao djetetu; ako mu se uzkrati štogod, što samo njekoliko novčićah vriedi, kako dakle da mu se nedade na žao, kada dan na dan gubi milosti božje, koje tisuć putah više vriede?

* Sveta je P a v l a, kako svjedoči sveti Jeronim, tako gorko oplakivala svoje lahke griehe, te bi mislio: da je najveća griešnica. — Sveti je A l o j z i j o G o n z a g a kao nejako diete, vojnikom svoga rodjenoga oca, potajno uzeo malko puščanoga praha i od njih se naučio njeke surove, nepristojne rieči izgovarati, — neznajuć i sam, što znamenuju. Ova dva prostiva grieha oplakivao je sveti Alojzijo cieloga života. Kada mu bje stopram osam godinah, izpoviedajuć ova dva grieha u Fiorenci; — pao je u n e s v i e s t od ž a l o s t i i b o l a. Kada je već s v e c e m, razsvietljenim trakom božanskoga svjetla, tako nemilo mrzak bio i lahki grieh, — možemo slutiti, kako će strogo kazniti Bog male griehe u čistilistu.

3) **radi lahkoga grieha stižu nas mnogo kazne od Boga.** — Ove su kazne kadšto jako stroge, kako nam svjedoči sveto pismo. Tudier vas sjećam samo na ženu Lotovu, koja se je pretvorila u stup od soli; zatim na Mojsiju, komu je zabranjeno koračiti u obećanu zemlju, premda ga je za njom silno vukla želja i premda je za nju trpio dulje od 40 godinah kojekakve nevolje. Po svoj priliki sgriešili su l a h k o i jedno i drugo: — Lotova žena s nesmotrenosti, Mojsija s neufanja. Ali kud i kamo ljuće kazni Bog lahke griehe na drugom svietu u čistilištu; ako nepretrpimo pokoru za nje na ovum svietu. Da uzmognete, koliko toliko, razumjeti: kako je težka kazna u čistilištu, ponavljam samo, što uče o njoj sveti oci; a imenito sveti Cezarij, naime: da je muka dušah u čistilištu veća od svih kaznah, koje može čovjek trpiti, ćutiti ili pomisliti na ovom svietu (sr. svez. 1. str. 346-347.) — Ali osim ovih kaznah imade lahki grieh i drugih zlih posljedicah. Radi lahkoga grieha neumre istina, duša, kao radi smrtnoga; ali škodi ipak znatno i mali grieh duši. Lahki je grieh nalik ljutoj bolesti, gadnomu čiru na duši našoj. S čira se ne samo nagrdi tielo; nego po malo i okržljavi i onemogne.

S toga uči katekizam nadalje:

4) **lahki nas grieh vodi po malo u težki.** — Ovo se nerazumieva tako: da mnogi mali griesi daju smrtni grieh; — ne; to nemože biti. Čovjek je tako dugo u posvećujućoj milosti božjoj, dok i sbilja smrtno nesgrieši. Ali ipak imade pravo katekizam, učeć: da nas lahki grieh vodi po malo u težki. Zašto? — Pazite, odmah ćete naučiti. Koga je veoma strah i lahkoga grieha, taj će dakako tim manje sgriešiti smrtno. Tko usuprot bez brige lahko grieši, ili se nemarno čuva lahkoga grieha, u tom preotimaju malo po malo mah griešne požude; duša biva sve mlitavija u napasti; — straha božjega nestaje više i više. Bog uzkraćuje tim više svoju milost, čim manje mari čovjek za njegove zapoviedi. Kakvo čudo, ako propadne ovakav čovjek napokon u smrtni grieh? Kaže sveto pismo (crk. 19, 1.): „Tko nemari za malo, propast će do skoro:" a (Luk 16, 10.): „Tko nije u malu vieran, nije i u veliku." Kako je doterao Juda dotlje, te je izdao svoga božanskoga učitelja za 30 srebrnjakah? Kada ga je pozvao Isus, da bude apoštolom, sigurno nije bio tako bezbožan. Ali

mu se zalegla u srcu pohlepa za novcem. Mjesto da se opre ovoj pohlepi, podupirao ju je kojekakvom tatbinom. „Jer se nije Juda čuvao,“ kaže veliki bogoslovac (Hugo od sv. Viktora) „male tatbine, propao je u ponor zla.“ Tako vam je d. d., to vidimo svaki dan, to nam potvrdjuju mnogi užasni primjeri.*

Opomena.

Zapamtite si d. d. rieči pobožnoga Tobije; ove su vam rieči najbolji saviet, kojim može siedi otac savjetovati nejaka si sina. „Sinko! sve dane svojega života imaj Boga na pameti i čuvaj se, da neprivoliš ikada u grieh.“ — Imajte i vi d. d. sve dane svojega života Boga na pameti; sjećajte se njegovih zapoviedih i nezaboravite: da Bog sve zna, sve vidi i da će sve dobro i zlo, — iznieti jednoć na sud. Obdržavajte dakle vierno njegove zapoviedi i čuvajte se, da neprivolite u grieh. Ali nebudi vam dosta, čuvati se samo težkih griehah; nego odlučite tvrdo: kloniti si što i kada možete i najmanjega grieha, uza pomoć božju; ne samo od straha pred kaznom, nego od djetinje ljubavi prama Bogu, vašemu najvećemu i ljubavi najvrednijemu — dobru, trseći se njemu posvema ugoditi. O srećne li vas, ako budete obdržavali ovaj nauk cieloga života! Imadete, pa si čuvajte Boga u srcu; jer tko ima Boga — pa bio najveći siromak — bogatiji je kud i kamo, nego da ima cieli sviet bez Boga. Tko ima Boga, ima jur na ovom svietu ne samo blagoslov božji, utjehu i milost; nego uza to neizgovorno blago, koje mu nemože oteti smrt, koje traje viekoma i koje ga se neprestano uživa. To je znao i pobožni Tobija, pa zato je nadalje rekao svomu sinu: „Život nam je istina siromašan; ali ćemo imati dosta dobra, ako se budemo Boga bojali, grieha se klonili i dobro tvorili.“ Tob. 4, 6. 23.

§. 2. Različite vrsti grieha.

Dosele smo govorili o griehu u obće; a sada spominje katekizam njeke vrsti grieha, o kojih ćemo odmah govoriti. — Posebne su vrsti griehah: 1) sedam glavnih griehah; 2) šest griehah proti duhu svetomu; 3) četiri u nebo vapijuća grieha; 4)

* Njeki ubojica tužio se gorko na mater, što mu nejaku nije branila mučiti životinje. S toga mu je naime tako otvrdnulo srce, te mu se kašnje nije kasalo srca, kada je mrcvario i ubijao ljude.

devet tudjih griehah. — Na čelu je dakle sedam glavnih griehah, imenito: 1) oholost, 2) skupost, 3) bludnost, 4) zavist, 5) lakomost, 6) srditost, 7) lienost.

Ovih sedam griehah zovu se glavni, jer iz njih, kao iz glavnoga svoga izvora, iztiču ostali griesi.

Ovi se dakle griesi nezovu zato glavni, kao da bi najtežji bili; jer imade griehah, po svojoj naravi i zloći, težjih i gadnijih, n. p. psovka, hotično ubojstvo itd. Glavni se zovu ovi griesi zato, — jer iz njih, kao iz glavnoga svoga izvora, iztiču ostali griesi. S toga nam se i valja osobito ovih griehah čuvati; jer kakogod potok brzo presahne, ako se zajaze i zatrpaju vrela, odkuda mu pritiče voda, — tako će se i griešne misli, rieči i djela brzo iztriebiti; ako nam podje za rukom: osloboditi se glavnih griehah. O tom ćete se brzo osvjedočiti, kada vam stanem napose razlagati svaki glavni grieh.

Glavni su griesi — težki, kada se njimi prekrši koja važna dužnost prama Bogu, bližnjemu, ili samu sebi.

Glavni griesi nisu uviek smrtni; često se njimi sgrieši samo lahko. Smrtni su pako, kada tko njimi prekrši koju važnu dužnost, budi prama Bogu, budi prama bližnjemu, budi prama samu sebi. Smrtno sgrieši: — tko n. p. u nedjelju zanemari s lienosti svetu misu, jer je propustio važnu dužnost proti Bogu; tko pako s lienosti zakasni malo k svetoj misi; a ipak posluša sve glavne diele svete mise, — sgrieši lahko. — Komu su veoma dragi novci, grieši kadšto samo lahko; tko se pako od pohlepe za vremenitim blagom pusti u kradju, lihvu i prevaru, taj prekrši važnu dužnost prama bližnjemu, te sgrieši toliko putah smrtno, koliko se putah dade tako daleko zanieti od pohlepe. — Prejesti se ili prepiti, često je lahki grieh; ali tko bi si, preveć jeduć, znatno hudio zdravlju, ili se pijuć lišio pameti, — prekršio bi važnu dužnost prama sebi i s toga bi smrtno sgriešio.

Oholost je: sama sebe preveć cieniti, Bogu dužnu čast kratiti i bližnjega prezirati.

Tko se nedrži: da je upravo onaj, — tko je; nego si utvara: da je nješto viši, taj se preveć uznosi (ponosi), — taj je ohol. Kadikad se čovjek ponosi koječim,

s česa nije imalo bolji, n. p. svojim plemenom, bogatstvom, odjećom itd. Tudier je vidjeti na prvi mah, kada se tko preveć uznosi; jer čovjek radi ovih stvarih nije imalo bolji. Nadalje ohol je, tko si utvara, da je bolji od drugih, budi radi naravnih preimućtvah n. p. znanja, spretnosti, umjetnosti, budi radi vrhunaravnih, n p. primljenih od Boga milostih, svoje kriepostí itd., pa se s toga preveć uznosi i druge prezire. Jer, kako znadete, nije čovjek išto od sebe, — manje je nego prah i pepeo i na svem se imade zafaliti dobroti i milosrdju božjemu. Tko dakle pripiše sebi; a ne Bogu, — što imade, taj se preveć uznosi, otimlje Bogu dužnu čast i oholi se. Zato govori sveti Pavao (1. Kor. 4, 7.): „Što imaš; a nisi dobio? Ako li si dobio, zašto se ponosiš, kao da nisi dobio? — Oholost je d. d. veoma pogibeljna i pogubna zloća. Čovjek i neopazi, kako mu se zaleže oholost u srcu; jerbo je čovječje srce od sebe jako sklono na oholost; zato mu treba silno na oprezu biti, da mu se kakogod nepodkrade. Čovjek se može oholiti mišlju, govorom i djelom. Komu se jednoć uvrieži oholost u srce, neće mu biti dosta samo: baviti se oholimi misli, željami i požudami; nego će se do skora početi oholiti hodom, pogledom, riečmi, ruhom i cielim držanjem. Tko nedoskoči oholosti odmah s početka, zavest će ga ova strast u nebrojene i svakojake griehe. Oholica prezire, pače meće na ruglo svakoga, tkogod mu je na putu, — bio poglavar, otac ili mati; dá napokon haje i nehaje za Boga, ustaje vjerolomno proti Bogu. Oholost je vražji grieh, jer je vrag prvi ustao proti Bogu i s toga propao u pakao. Nemilo su stradali nadalje s oholosti Nabukodonozor, Holofernes, farizej u hramu. — Iz oholosti izvire ponajprije taština, slavohleplje, nepokornost, opor, svadja i kavga, nezafalnost, okrutnost, nevjera i krivovjerstvo, mržnja Boga. „Oholost je odurna Bogu i ljudem. Ona je početak svakomu griehu; tko u njoj uztraje, natovarit će si prokletstvo i najposlje propasti“ Crk. 10, 7. 15.

Ak' češ pàsti, gizdost ide predi;
A sramota svud ju sliedom sliedi.

Skupost je: hlepiti preveć za novcem i blagom i preveć ga ljubiti; a prema bližnjemu tvrd biti.

Oholica hlepti prekomjerno za čašću, slavom i odlikom, skupac pako hlepti prekomjerno za novcem i blagom. Pamtite, što se uviek kaže: prekomjerno. To će reći: preko mjere, — što je Bog zabranio. Nije dakle grieh ocu: brinuti se, da skuca novacah, te kupi oranicu, odkuda bi sebe i obitelj si pošteno hranio i poslje smrti obitelji što ostavio. Nije nadalje grieh: siromašnu slugi štediti novce, koje si krvavo zasluži, da pod starost nebude morao prositi. Druga je dakako, kada tko prekomjerno ljubi novac i blago, te za njim hlepti? A tko radi tako? Ponajprije onaj, koji si gleda pribaviti bogatstva prevarom, lukavštinom, kradjom ili drugim nepravednim načinom; zatim onaj, koji istina nekrade i nevara; ali od brige za novci i blagom, zaboravi se skrbiti za dušu, haje i nehaje za Boga i vječnost; pa s toga metne u nemar molitvu, službu božju i pobožnost; — napokon svi, koji su tako nemilo prionuli uz novce, te jih srce boli, kadgod se moraju mašiti po novce u džep; koji nemare za sirotinju i rodbinu; premda jim strada od nevolje; ili pače sami gladuju i žedjaju radje, nego li koji novčić potroše.* — U istinu, silni su griesi, iztičući iz skuposti. „Skupost je korien svega zla,“ piše sveti apoštol Pavao 1. Tim 6, 10. Skupost vodi u laž; potiče na: kradju, prevaru i lihvu, svadju medju braćom, sestrami i rodbinom, na izdajstvo crkve i domovine. Sveto pismo kaže: „Neima veće nepravde, nego li novac ljubiti; jer tko to čini, nudi istu dušu na prodaju.“ Crk. 10, 10. Na što je zavela nesrećnoga apoštola Judu pohlepa za novcem? — Nije dobro po djecu, ako od objesti troše novce; ali i nije dobro, ako prekomjerno novac ljube ili snuju, kako će jednoć obogatiti. „Koji žele obogatiti, govori apoštol (1. Tim. 6, 9.), „padaju u napast i zamke vražje i mnoge

* Našlo se je više puta ljudih, kojim je srce tako duboko utonulo u skupost, te su pomrli od glada; premda su jim skrinje bile od vrh do dna pune zlata i srebra; ili su radje bili zatrpani novcem; nego li išto siromakom pružili. Nedavno je u Francezkoj (kotaru dordogenskom) sjedoglavi skupac mrtav iz vode izvučen, koji je za života ljuto stradao. Oko vrata mu je bio omotan konopac; a u njem nadjeno 10,000 franakah (skoro 5000 st.) Rh. Bl. 1864. br. 65.

suvišne i pogubne požude, koje utapljaju ljude u ponor i propast. »(Sr. str. 153.)

Lud, tko odveć u novac polaže
Novac samo na tom svietu važe.

Bludnost je: baviti se nepoštenom mišlju, željom, riečju ili činom, protivnim stidjivosti.

O bludnosti, njezinih zlih posljedicah; zatim kako je se imate čuvati; čula ste jur, kada sam razlagao šestu i devetu zapovied.

Zavist je: veseliti se tudjemu zlu; a žalosti se radi tudjega dobra.

Vječno blaženstvo, ima preći na ljude, kada ga je izgubio lucifer i privrženici njegovi, — pobunili se proti Bogu. To je vragu žao; ne samo zato, što je on blaženstva lišen, te bi ga rad natrag dobiti, — što nije po sebi zlo; — nego upravo zato, što ima čovjek, — premda kud i kamo manji od angjelah, — ovo blaženstvo dobiti. Vrag neda, da bude ikoji čovjek veći od njega. Nuto zavisti! David pogubio oriaša Goliata, sav narod kliče od radosti i slavu mu pjeva; ali Saulu daje se na žao ovo klicanje; mrzko mu je, što narod slavi Davida, a ne njega. Eto zavisti. Farizejem omrznuo Isus, što narod Isusa drži velikim prorokom, te više cieni nego nje; zato se poradovaše farizeji, gledajući Isusa ulovljena, naružena i na križu propeta. Eto zavisti. — Skoro netreba mi dalje razlagati: da je zavist izvor težkih griehah. Od zavisti vražje došao je grieh i sve zlo na sviet. Zato kaže sveto pismo: „Zavišću vražjom došla je smrt na sviet; a koji su njegovi, nasljeduju ga.“ Mudr. 2, 24. 25. Od zavisti ubio je Kain krotkoga si brata Abela, sinovi su Jakobovi radili bratu si Josipu, a Saul Davidu, — o životu. Od zavisti su klevetali farizeji Isusa i na križ propeli. Zavist vodi dakle u klevete, mržnju, osvetu, progonstvo; a često potiče i na ubojstvo. — Čuvajmo se osbiljno ovoga grieha! Počmite jur sada krotiti zavist. Padne li vam braći i sestram kod kuće, ili saučenikom i saučenicam u učioni, — u dio fala, te pojavili vam se u srcu zavist, — molite se odmah Bogu i trsite, da ju udušite. Što vam hasni: zavidjeti bližnjemu sreću? Ništa. Zavist grize srce zavidniku kao hrdja željezo; a crv drvo. Od zavisti nestaje veselja

i zadovoljstva u srcu; a leže se žalost i zlovolja. „Zavist je gnoj u kostih.“ Posl. 14, 30. Jeste li zaboravila: da nam zavist škoditi može životu i zdravlju? (Sr. petu zap. božju.)

Lakomost je: preko mjere jesti i piti ili u nevrieme i neuredno hlepiti za jelom i pilom.

Lakomost je: više jesti ili piti, nego li je od potrebe, ili koristno po zdravlje. Tko se napije, te se liši razuma t. j. nezna: da li je dobro ili zlo, pravedno ili nepravedno, što radi; — smrtno sgrieši. Tko se najede, ili napije toliko, te si znatno pokvari zdravlje, ili nemože svojim važnim dužnostim zadovoljiti, grieši takodjer smrtno. Lakomost je grieh, ako nije smrtni, — kada tko bez potrebe jede ili pije izvan opredieljena za jelo vremena — jedino da si nasiti želju. Nadalje grieši mnogo ljudih s toga, što preveć izbiraju jelo i piće, negledeći na stalež svoj i imetak. Grieše i oni, koji preveć naglo, štono rieč trpaju, — u sebe jelo i piće n. p. djeca, koja nemareć za zdravlje, zeleno voće jedu, od trke umorna, hladnu vodu piju, s česa su mnoga i zaglavila. Svi ovi neumiju krotiti svoju lakomost, jedu i piju jedino, da si nadovolje pohlepu za jelom i pilom; a ne, da si po božjoj odredbi čuvaju zdravlje i tjelesnu jakost. To će reći: „neuredno hlepiti za jelom i pilom.“ Iz lakomosti izvire mnogo griehah: ponajprije kod djece omrsnost, t. j. kukavna želja: kradomice jesti i piti; zatim kradja, odkud si kupuju kojekakve poslastice. Ovakova djeca dangube rado, kada odrastu. Ako li se dadu na piće, — eto ti za koju godinu pijanicah, bezsramnih razkošnikah, koji nisu vriedni, da živu medju razložnimi stvorovi. „Dá, medju živine treba je uvrstiti,“ kaže sveti Basilij, „a odlučiti od roda čovječjega.“ Ljudi, koji su lakomi na jelo i pilo, brinu se samo, da nasite svoje živinske požude; — živu, kao da neimaju dušu. Sveti apoštol govori o njih, da „jim je Bog trbuh . . . a konac propast.“ „Čuvajte se,“ opominje nas sam Spasitelj, „da si nepretovarite srce pijanstvom i proždrlošću; te vas nezatekne iznenada onaj dan“ (smrtni i sudnji). Luk. 21, 34. Kako je prošao bogati razkošnik? „Častio se je svaki dan sjajno; ali iznenada umre i bude „zakopan u paklu;“ gdjeno sada uzalud moli: da mu tko pruži kap vode, te si okvasi gorući jezik. Ah, koliko imade jur za-

kopanih u paklu razkošnikah i pijanacah, koje je snašla smrt u nepokori! Tko li će pobrojiti tisuće pijanacah, koji su stradali, vraćajući se sa pijanke kući, ili jim je na putu kap udarila?! (Sr. što je pisano na str. 127).

Srditost je: na suprotivštine se uzlovoljiti, prekomjerno se razjariti, ili se do osvete dati zanieti.

Učini li tko štogod, što nije srditu čovjeku po ćudi, to se srditu čovjeku uzbudi u srcu zlovolja, — razpali se; a obično takodjer poželi se i osvetiti. Srdit se čovjek nerazpali samo, kada ljudi učine štogod, što mu nije po ćudi; nego i svaki put, kada mu nije što po ćudi. Srdit se čovjek pače razjari kada učini niemo živinče štogod, što mu nije po ćudi; — srdi se već, ako mu neide pero od ruke, ili ga ugrize malko mušica. Ovakova je prekomjerna zlovolja uviek grieh, pače smrtni; — kada se tko dade zanieti do težke osvete, težkih kletvah i porugah, ili pače do psovkah; smrtni je grieh napokon, kada se tko dade dotlje zanieti, te kao lud biesni, druge smućuje ili si zdravlju škodi (str. 127). — Griešnu srditost, netreba ipak zamieniti pravednom zlovoljom ili gnjevom, koji popadne čovjeka pravedna, gledeć, da se tlači nevinost, pravda i kriepost. Ovaj gnjev nije grieh, ako je razložan, te neprekorači medju razboritosti; — nego je dobar i fale vriedan. Primjer ovakova pravedna gnjeva nad opačinom, daje nam Mojsija, — smotriv, da mu je narod pao u krivobožtvo; zatim Spasitelj, tjerajuć bičem kupce i prodavaoce iz hrama. Ovakav gnjev zove se gorljivost, ili revnost. — A koji griesi izviru iz srditosti? Kao iz vrutka teku iz srditosti: prvo, griesi u srcu: grožnja, mržnja, osveta itd.; drugo: griesi u ustiuh: poruga, kletve, psovke itd.; treće, griesi u činu: trganje, mrcvarenje, ubojstvo. Ezav je od srditosti radio bratu si o životu; Aman, što nehćede prignuti pred njim koljeno Mardokej, odluči razjaren, ne samo pogubiti Mardokeja, nego i sav njegov narod. Odatle vidite, kako vam se osbiljno valja brinuti, da izkorienite ovaj grieh iz srca. „Sva ogorčenost,“ opominje nas sveti Pavao, (Efež. 4, 31.) „i gnjev i srčba i vika i psovka, neka se od vas ukloni i sva zloća.“ Da nereknete, ili neučinite, išto od srditosti, radi česa biste se kašnje kajala, držite se stalno pravila: negovoriti ili nečiniti išto, dok ste srdita, — nego čekajte mirno, dok vas prodje srditost, te vam se razbistri nanovo

pamet;* jer kakögod se stištu oči od dima, tako i pamet od srditosti.

Lienost je: podati se nebrigi i neradu, pa s toga svoje dužnosti u nemar metati.

Lienost je dvovrstna: tjelovna, tičuća se zemaljskih brigah i posalah; duhovna, tičuća se službe božje. Prva vrst lienosti zove se takodjer plandovanje, bezposlenost, danguba. Stoji se pako u tom: što je komu budi svaki, budi staležu, dobi i dužnostim primjeran — posao, mrzak, dosadan. Ova je lienost protivna naredbi božjoj. „Uza znoj lica svojega hranit ćeš se kruhom,“ rekao je Bog ne samo Adamu; nego nam i svim ljudem. Zato kaže Job: „Čovjek je rodjen da posluje, kao ptica da leti.“ Job 5, 7. Pače, sveti Pavao govori naročito: „Tko neradi, neka nejede.“ 2. Sol. 3, 10. — Danguba nije samo grieh; nego i izvor mnogih griehah. To svjedoči sveto pismo; a i svaki dan vidimo. „Danguba,“ kaže knj. crk. 33, 29. „uči mnoga zla.“ A narodne poslovice u tom pogledu izpunjuju se dan na dan. „Bog daje težaku: a ne ležaku,“ „Tko radi Bog nebrani.“ Voda tekućica, — bistra je; ali voda po barah, smrdi, mutna je i kvari zrak. Tako i ljenčina. Ljenčina, koji nije vriedan i komadića kruha, ždere obično mnogo i pohlepan je za izabranimi jestvinami. Tepe se obično cieli božji dan, te zavodi lahkoumnu mladež na igru po krčmah i odpadan život. Na sramotu šalje Bog ljenčinu na nauk k neznatnoj, malušnoj životinji, — k mravu: „Idi k mravu ljenčino, pa motri puteve njegove,

---

* Primjerom, koliko je zlo kadar učiniti srdit čovjek, budi vam Ljudevit strogi. Radi sumnje proti svojoj ženi s promjene listovah; snadje ga tolika bjesnoća, te ubi stražara nad palačom u Dónavörthu, s mjesta iz puške, a jednu dvorkinju pogubi inače; drugu strmoglavi sa vrh palače; a pravoj si ženi dade odsjeći glavu, nemareć za njezine suze, kojimi ga je uvjeravala, da je nevina. Obnoć dodje ipak k sebi; ali ga popade tolika tuga i žalost s ove grozote, te je sutradan osvanuo sjedoglav, premda mu je bilo stopram 26 godinah. Odlučiv s Bogom se pomiriti i od samoga svetoga oca pape odriešen biti, ode zatim na put u Rim. Kašnje odpremio je za pokoru 2000 kacigah u svetu zemlju, utemeljio samostan Fürstenfeld; a nosio je vazda na prsih srce, probodeno strieljom, — sjecajući se svoje krivice i dužne pokore. (Herbst, krš. nauk u primj.)

Srditosti tko se čuvat neće,
Jao kol'ke taj čini nesreće.

t. j. motri, kako radi dan na dan i spravlja si hranu za zimu „i uči mudrost.“ Posl. 6, 6.

Učite se vi ljenčine
Kak' marljivo mravi čine.

Druga vrst lienosti, — duhovna lienost, zove se takodjer mlitavost ili mlačnost. Stoji u tom: što kršćanin sve što se tiče službe božje i spasa duševnoga, obavlja kukavno, pospano i samo da mu ide s vrata. Ovakav se kršćanin razlikuje od posve opakoga tim, što se ipak čuva krupnih pogrešakah: ali opet čini malo dobra i to obično nevaljalo.

Kada se Bogu moli, mlitav je, pospan i raztrešen; kod mise je nepobožan; sveta otajstva prima riedko i bez primjerne priprave, — zato i bez koristi; rieč božju nesluša ili mu je dosadna i dugotrajna. Pretežko mu je: suzbijati si zle požude i navade: pa tako propadne lahko iz mlitavosti u nemilost božju. Ipak, na stranu sve drugo; — ali mlitavac nezna da je mlitav. Čineć ipak što to dobra; a čuvajuć se krupnih, u oči udarajućih pogrešakah, — misli, da je dobar, pa s toga je miran. Odatle biva, da je kadšto lakše obratiti pravoga griešnika, koji priznaje, da je u pogibelji; nego li mlitavca, koji se gradi pravednikom. Zato se grozi Gospodin nemilo mlitavu kršćaninu: „O da bi bar mrzao bio ili topao! Ali jer si mlačan, te niti mrzao niti topao, izbljuvat ću te iz ustijuh svojih.“ Obj. 3, 15. 16. — Da se što sigurnije sačuvate opasne lienosti, — sjećajte se sudbine lienoga sluge, kojemu su svezane ruke i noge i bačen je u skrajnu tminu; sjećajte se sudbine pospanih mlitavih djevicah, kojim Isus naprosto kaže: „Nepoznam vas“; slušajte što reče pobožan pustinjak mladiću, koji mu se potuži, da mu neide od srca — dobro. „Znamenje,“ reče sjedoglavi pustinjak, „da si zaboravio na krasote nebeske i muke paklene. Jer da misliš na to dvoje, sigurno bi se trsio napredovati u kriepostí; a kajao bi se za griehe, što od želje da dospiješ u nebo, što od straha da nedospiješ u pakao. S toga bi ti ujedno nestalo mlitavosti i mlačnosti.“

Griesi proti duhu svetomu zovu se oni, koji se naročito protive milosti duha svetoga, pa zato vrlo otegoćuju obraćenje.

Ovi se griesi nezovu zato griesi proti duhu svetomu, kao da nisu i proti ocu i sinu; jer je svaki grieh uvreda Boga, toli oca i sina, koli duha svetoga; nego ponajprije zato, jer zloća ovih griehah stoji osobito u tom: što se ovi griesi protive unatoč milosti božjoj; a duh sveti, kako znadete, dieli milosti. Ob ovih griesih kaže Isus, „da se neće na ovom i na drugom svietu prostiti.“ Mat. 12, 32. Tomu pako nije kriv Bog, nego čovjek. Bog je pripravan dragovoljno prostiti svakomu griešniku, bili mu griesi veliki, koliko jim drago; ako se osbiljno za griehe pokaje i pokoru učini. Ali doklegod odbija griešnik od sebe milost božju, koja ga zove na pokoru, dotlje nemogu mu se dakako prostiti griesi. Nego me možebit pitate: a zar se nemože ovakav griešnik odazvati milosti božjoj? Može dakako. Ali kada mu napokon otvrdne srce, odbijajuć od sebe milost božju, — onda mu se je posve težko obratiti; ovaj griešnik težko će se ikada ili nikada odozvati milosti božjoj. Zato kaže katekizam: da griesi proti duhu svetomu vrlo otegoćuju obraćenje.

Griesi proti duhu svetomu ovi su:

Griešiti, prezetno ufajuć se u milosrdje božje. — Ovako grieše ljudi, misleći u sebi ili govoreći: Bog je strpljiv, milosrdan i dobrotiv; Bog će prostiti čovjeku sgriešio što i koliko mu drago; ako se samo pokaje, bilo u starosti ili pače na samrti. Razlagao sam vam jur: kolika je griehota tako misliti ili govoriti; a kako izprazno ovo ufanje. (Str. 65—66). Da je to grieh proti duhu svetomu, možete lahko razabrati odatle, što sam malo prije spomenuo. Tko je odlučio obratiti se stopram na samrti, odbija od sebe milost božju, koja mu se nudi, buduć da se njemu neće obratiti; nego mu se hoće i nadalje griešiti. Pače on zlorabi dobrotu božju, koja se osobito pripisuje duhu svetomu, te istom dobrotom vriedja Boga, kojom bi mu se valjalo obratiti. Ovakav griešnik trpa si velike kazne za sudnji dan. Zato nas opominje sveto pismo: „Nereci: milosrdje je gospodnje golemo, oprostit će mi množinu griehah (Negovori tako i negrieši dalje nego) neoklevaj obratiti se ka Gospodinu, te neodvlači od dana do dana; jer će iznenada doći srčba njegova i u vrieme plaće skončat će te.“ Crk. 5, 6—9.

2. **sdvojiti o milosti božjoj.** — O milosti božjoj sdvoji, tko se imalo neufa, da će mu ikada Bog griehe prostiti, te reče kao Kain: „Griehota je moja prevelika, te nisam vriedan oprosta.“ 1. Mojs. 4, 13. (Str. 63—64) —

To je očevidno grieh proti duhu svetomu, koji milošću svojom hoće i može opravdati najvećega griešnika. Griešnik pako očajav (sdvojiv o milosti božjoj), protivi se ovoj neizmjernoj dobroti božjoj i odbija tvrdoglavo od sebe milost božju.*

3 **protivi se priznanoj istini kršćanske vjere.** — Griešio bi proti duhu svetomu neznabožac, židov i krivovjerac, kada bi mu se razgovietno razložio katolički nauk, te bi morao priznati: da je katolička vjera jedino prava, pa se ipak nebi htio na nju obratiti. Ovaj bi odbacivao istinu, nehoteći živjeti polag istine, ili bojeći se radi toga vremenitoga kvara. Tako su griešili proti duhu svetomu farizeji, jer su poznali istinu po nauku i čudesih gospodnjih; a ipak su joj se tvrdoglavo protivili. Zato jim se i grozi Isus radi ovoga grieha, govoreć: Da nisam došao i govorio jim, nebi, griešili (tvrdoglavo odbacujući mene mesiju); ali sada se nemogu izpričati od grieha . . . Da nisam tvorio djela medju njimi koja nije itko tvorio, nebi griešili; ali su motrili ova djela, pa ipak mrze na mene i mojega oca. Iv. 15, 22. 24.

4 **zavidjeti bližnjemu darove božje.** — Zavist, grieh proti duhu svetomu, tiče se vrhunaravnih darovah, darovah i milostih, ulivenih od duha svetoga u srce. Tako je zavidio K a i n bratu si A b e l u, što je Abelova žrtva bila povoljnija Bogu. — Ah, koliko ljudih imade danas, koji se ljute, pače biesne, čuvši: da se je obratio koji predjel ili župa kojom sgodom k Bogu! Koliko imade ljudih, koji što govorom, što knjigami, hotice zavode druge, imenito bezazlenu i nevinu mladež! Koliko jih imade, koji gdjegod mogu, staju na put katoličkoj crkvi i katoličkim učionam; a idu na ruke židovom i kojekakvim sljedbam!

* Često pripusti Bog, te upravo oni sdvoje o milosti božjoj na samrti, koji su za života griešili: preuzetno ufajući se u milosrdje božje. O. Kataneo pripovieda u svojih propoviedih o »srećnoj smrti:« da je njeki mlad pustolov običavao odgovoriti, kada bi ga nagovarali, da se obrati k Bogu: »Jedna svetica, koja je svemoguća, štiti mene; a ta je svetica — milosrdje božje.« Ovim odgovorom odbijao je od sebe sve spasonosne pri govore božje pravednosti; a i nadalje griešio preuzetno se ufajuć u milosrdje božje, — svoju tobožnju svemoguću sveticu. Dopadnuv smrtne bole, dade, istina, zvati si izpovjednika; ali kada se stao pripravljati na izpovied, sletiše ga silni i grdni griesi cieloga života te biesan reče: „O griehah bez kraja i konca!« Na to umre očajav, prije; nego li se s Bogom pomirio. (Sv. Lig. prop. 52.)

Svi, koji svojevoljno tako rade, — g r i e š e proti duhu svetomu.

5 **tvrdokorno odbijati spasonosne opomene.** — Bog opominje svakojako ljude, da se obrate i spase. Bog razsvietljuje ljude iznutra svojom milošću, pobudjuje na dobro, odvraća oda zla; ili izvana po svojih namjestnicih: svećenicih, roditeljih prijateljih itd. opominje, da se klone zla, a napreduju u dobru. Kako prati Bog kadšto poput dobroga pastira i zloćudna griešnika, kako mu se grozi nemirom u duši, osbiljnimi opomenami dušobrižnikah, molbami i svjetovanjem roditeljah, — da se odvrate od puta opačine, te udare putem krieposti i pravde. Ako dakle ostane griešnik gluh na ove spasonosne opomene; ako uza sve ove grožnje i opomene uztraje u griehu, otvrdnulo mu je srce, te grieši proti duhu svetomu. Užasan primjer tvrdokornosti daje nam Farao, koji je ostao tvrdokoran, premda su mu na očigled tvorili golema čudesa Mojsija i Aron; zatim Juda, kojemu se i najmilija opomena božanskoga učitelja nije kosnula srca; napokon židovi, koje sveti Stjepan ljuto kori, radi tvrdokvorna srca (Djel. apošt. 7, 51.); „Vi tvrdokorni i neobrezani na srcu i ušiuh! Vi se sveudilj opirete duhu svetomu; kao što o c i vaši, tako i vi.“ A koliko imade i danas pijanicah psovačah, kletibabah, bludnikah itd., kojim su uzalud sve opomene i grožnje, te nemisle ikada ozbiljno k Bogu se obratiti. I ovi grieše proti duhu svetomu.

6 **uztrajati u nepokori do konca života.** — Ovako grieši tko nesamo odbacuje spasonosne opomene te grieh na grieh tovari; nego pače odluči: nikada se k Bogu obratiti. Ovakav griešnik odbija svojevoljno milost božju od sebe i očevidno se obara u ponor vječne propasti. Tako daleko može dotjerati čovjek, kada se stane opirati opomenam duha svetoga, koji ga u duši i glasom svete crkve pobudjuje, da se obrati. „Danas, ako budete čuli glas njegov, neotvrdnite srca svoja,“ — neodvlačite obraćenje na sutra. Pj. 94.

U n e b o v a p i j u ć i g r i e s i zovu se oni, o kojih kaže sveto pismo, da svojom grozovitom zloćom, reć bi vapiju za osvetom u nebo, t. j. da traže strogu, očevidnu kaznu od pravednoga Boga. Čula ste jur u bibličkoj povjestnici, kako je sam Bog rekao bratomorcu Kainu: „Što si učinio? Glas krvi brata tvoga, vapije k meni sa zemlje.“ *

* Obširnije netreba govoriti d j e c i o griesih u nebo vapijućih.

Povrh jur izbrojenih vrstih griehah imade još jedna vrst griehah, koji se zovu tudji griesi. — Ovi se griesi zovu tudji, jer se i onomu pripisuju, tko je upravo nije sam učinio, ali je koliko toliko kriv, što su učinjeni; — budi da je uzrok, što jih je drugi učinio, ili da je pripomogao drugomu učiniti. Od ovih nas griehah odgovara sveti Pavao apoštol riečmi: „Nebudi krivac tudjega grieha.“ 1. Tim. 5, 22. S toga su krivci bogomorstva velesvećenici, predavši Isusa Pilatu i tražeći: da ga osudi na smrt križa, — ne manje nego Pilat, koji je izrekao nad njim smrtnu osudu i razbojnici, koji su ga na križ razpeli. Tkogod je dakle znatice i hotice kriv, što drugi sgrieši, nemože se izgovoriti tim, što tobož nije sam sgriešio. „Kako se usudjuješ reći: da nisi sgriešio,“ govori ovakovomu griešniku sveti Zlatoustnik, „kada si uzrok grieha? Nesrećniče! ti si bratu svomu ponudio pjehar grieha, ti si mu pružio otrov; a kada ga je on izkapio i poginuo, — misliš, da ćeš se tim izgovoriti, što nisi sam izpio, nego samo ponudio otrov?“ Grozovitija je smrt duševna od tjelesne; a s toga će joj i kazna biti grozovitija.

Katekizam spominje njeke načine, kojimi može čovjek krivcem postati tudjega grieha: 1) na grieh svjetovati, 2) grieh zapoviedati. — Ove griehe netreba mi dalje razlagati, jer ćete i sama lahko razabrati: što će reći na grieh svjetovati, na grieh nagovarati, na tudji grieh privoliti; grieh zapoviedati, — faliti, — braniti. Kako nam se valja osbiljno čuvati ovih griehah, čula ste jur, kada sam razlagao petu zapovied božju. (Sjetiti djecu na ono, što je rečeno na str. 130 i sl.) Samo ću još dodati, da osobito poglavari; a navlastito roditelji težko grieše, ako privole u grieh svojih podložnikah ili djece, ili muče, kada podložnici i djeca, grieše, ili je nekazne, kada skrive. Zato ponavljam još jednoč što sam govorio, razlažuć četvrtu zapovied božju (str. 118.), te vas opominjem: da se nesrdite na roditelje; nego jim pače zafalite, kada vam štogod zabrane, ukore vas ili kazne. Kolika griehota, ako bi Bog radi vas morao kazniti roditelje, — bilo na ovom ili na drugom svietu?! Sigurno bi vas srce boljelo, da se to dogodi.

Opomena.

Odsieče li tko stablu žile, vidjet će do skora, da će početi sahnuti i lišće, otoke, grane i deblo. To valja d. d. i glede stabla grieha, usadjena u srcu našem. Ovo je stablo niklo i širi se na korenu naše glavne strasti t. j. grieha, na koji smo osobito skloni, koji najviše putah učinimo, te iz kojega izviru drugi griesi i mane. Trsite se

razabrati ponajprije ovu glavnu strast; tudier će vam dragovoljno pripomoći izpoviednik. Zatim odlučite stalno: svaki dan nješto činiti, s česa će ova strast popuštati i pomalo ginuti. Zato odlučite svako jutro, kada ustanete: danas ću se cieli dan, navlastito ovom ili onom sgodom, kod kuće ili u učioni, pazljivo čuvati ove glavne pogreške. Ako li ipak sgriešite, uza svu volju i dobre odluke, neklonite duhom, nego metnite ruku na srce, pa recite: Kajem se o Bože svesrdno i odlučujem po milosti tvojoj, odsele se bolje čuvati. Večerom izpitujte savjest: koliko ste putah ovaj dan sgriešila, te klečeći — pokajte se i odlučite: da ćete se po milosti božjoj poboljšati; a počinjene griehe na skoro izpovjediti. Povrh toga pazite na spasonosne opomene duha svetoga, na opomene svojih roditeljah, duhovnih pastirah, izpovjednikah, učiteljah i drugih pobožnih ljudih. Slušajte vazda dragovoljno i zafalno ove opomene; mislite, gdje će vam biti najviše od koristi, pa se trsite, da se ostavite glavne pogreške s vremenom posve. Ako li se sada nebudete trsila ostaviti glavne pogrieške, narast će malo po malo jaka, pa ćete jednoć stradati kao konjanik, koji pusti uzde biesnu si konju; a zatim ga konj sbaci, te povlači po kamenju i pećinah, po trnju i kupinju.

Kriepost i kršćansko savršenstvo.

Nije dosta: čuvati se samo težkih griehah i opačinah; nego treba napredovati u krieposti i savršivati se prama svomu staležu.

Što biste rekla vrtlaru, koji bi se istina trsio, — triebiti gusjenice i kukolj u vrtu; ali nebi išta sijao i sadio? Što bi koristio ovaj posao? To valja i glede života kršćanskoga. Nije nam dosta: kloniti se samo zla, griešne požude krotiti; nego nam valja i dobro činiti, dušu si kriepostmi kititi. Zato nas opominje sveto pismo: »Kloni se zla; a čini dobro.« Čula ste, kako svaka zapovied božja, ne samo zabranjuje zlo; nego i zapovieda činiti dobro. Tko se netrsi napredovati u dobru, neće dugo i dobar ostati. Ako vam nije osbiljna volja: napredovati u kriepostí i pobožnosti, — nećete se sačuvati griehah, premda odlučite: čuvati se; nego ćete proći kao brodar, na brzoj rieki. Ako nevesla sveudilj brodar, ploveći, ići će mu,

brod radi brzine vode pomalo natražke. Zato se morate jur sada svojski trsiti: stalno se kloniti zla; ali takodjer neprestance činiti dobro, te dan na dan napredovati u kriepostí. To je božja volja. „Tko je pravedan budi još pravedniji; a tko je svet, budi još svetiji.« Obj. 22, 11. Zato zapovieda i božanski spasitelj (Mat. 5, 48): „Budite savršeni kao što vam je otac nebeski savršen.« — A zašto nas sjeća katolička crkva, po godišnjih blagdanih, primjera svetacah božjih? Neopominje li nas tim: da nasljedujemo svece, — živući sveto kao i oni? Nesjeća nas samo primjera svetih pustinjakah, samostanacah, svećenikah, ili biskupah; nego takodjer svetacah s v a k o g a staleža, svake dobe i spola, opominjajući nas: da nam je dužnost usavršivati se prema našemu staležu, te da svatko može, uz božju milost, i sbilja se usavršiti. Odatle vidite: koliko je važan nauk o kriepostih i savršenstvu koji ću vam sada razlagati.

§. 1. **Kršćanska kriepost.**

Treba sve bolje napredovati u kriepostí: jer je čovjek samo toliko dobar i Bogu drag, koliko je kriepostan.

Hoćeš li poznati, koji je čovjek učen, gledaj mu znanje; hoćeš li poznati, koji je čovjek velik i na glasu pred svietom, gledaj mu na — bogatstvo, pleme, izvanredna i slavna djela; hoćeš li poznati, koji je je čovjek d o b a r i B o g u d r a g, gledaj mu na — k r i e p o s t. Bio čovjek, kako mu drago, bogat i silan, ugledan i razuman, divio mu se koliko mu drago sviet i slavio ga radi njegove pameti, umjetnosti i učenosti; ako nije kriepostan — nije d o b a r; a još manje — Bogu drag. Jur krivobožci mudraci učili su, da nije d o b a r bogat i ugledan čovjek, nego jedino kriepostan. A i po sebi se razumieva, da nemože biti Bogu drag zločest čovjek. — Jedno vam ipak ovdje valja na pameti imati naime: da samo k r š ć a n s k a kriepost pravi čovjeka u istinu dobra i Bogu ugodna; a zato i jedino nju ide vječna plaća u nebu. U čem stoji dakle kršćanska kriepost?

Kršćanska kriepost stoji u obće u postojanoj volji i težnji, činiti: što je Bogu drago.

Jedino kriepostan čovjek, dobar je; kako rekosmo. Nego lahko vam je dokučiti: da nije svatko, tko kadšto

samo što dobra učini, — jur d o b a r, kriepostan čovjek. Jer težko ćeš ipak naći tako skroz opaka čovjeka, koji nebi ikada što dobra učinio. Zato reče Isus židovom: „Vi ste zli; pa ipak dajete svojoj djeci dobro.« Luk. 11, 13. Što se traži dakle, da bude tko u istinu dobar i kriepostan? Ponajprije traži se; da mu bude dobra v o l j a. Jer tko čini dobro samo pod silu, — kao što su se farizeji Bogu molili i milostinju dielili, da je ljude fale, — taj sigurno nebi bio dobar i kriepostan; jer taj i neljubi (neće) iskreno, — dobro. Drugo, volja mora biti stalna ili uztrajna, te nije dosta samo kadšto ili riedko: hoćeti (ljubiti) dobro; nego, mora da volja sveudilj teži za dobrom, mora da bude sklona ili pripravna na dobro. Napokon i nije dosta: biti samo sklon na dobro ili sama odluka: hoćeti činiti dobro; nego valja, kada dodje do sgode: osbiljno se trsiti: dobro i sbilja činiti. Tko nečini dobro vazda ili bar obično, nego samo kadšto; nije kriepostan. Odatle vidite da kriepost stoji u o b ć e: u postojanoj volji i težnji činiti, što je pravo i dobro.

Tim pako nisam vam još razložio, što je k r š ć a n s k a kriepost: Odgovor neglasi u katekizmu ovako: „Kršćanska kriepost stoji u postojanoj volji i težnji, činiti što je pravo i dobro; nego: »činiti što je — Bogu drago.« — Zašto? Pazite dobro, sada ću vam to razložiti. Imade danas ljudih, koji se ponose, da su pravedni, i pošteni — t. j. da čine što je pravo i pošteno, te hoće, da jih i ljudi drže pravednimi i poštenimi; a ipak nisu dobri kršćani. Jesu li ovi po kršćanski kriepostni? Nipošto. Uzmimo, da ovi ljudi i sbilja čine, što misle: da je pravo i dobro, — o čem samo Bog sudi, koji iztražuje srce, — budi da jih i sviet drži pravednimi, dobrimi i poštenimi; ali ako se oni netrse uztrajno činiti: što je Bogu drago, to su oni možebit kriepostni, kako su bili njeki neznabožci; ali neimaju kršćansku kriepost, koja jedina vodi u vječni život. Kršćanska je kriepost ponajprije dar božji, uliven nam na svetom krstu uza milost božju posvećujuću. Tko pako odluči kriepostno živjeti, (iliti kriepostnim biti), od potrebe mu je, uza milost božju i kršćansku vjeru — takodjer uztrajna volja, činiti: što je Bogu drago, — kako nam je Isus pokazao svojim naukom i primjerom. Tko pako nije dobar kršćanin, taj nesliedi primjer i nauk Isusov, nečini dakle, što je Bogu drago. Njegova dakle pravednost (nje-

govo poštenje) nije dakle prava, nije kršćanska kriepost; nego samo prividna (tobožnja, na oko) kriepost, koja kod Boga nevriedi išta, nalik na pozlatu, koja neima išta zlata; — nego se samo cakli kao zlato. Ovakav se čovjek ljuto vara, ako misli: da i sbilja sve čini, što je pravedno dobro i pošteno: jer ako i čini, to čini samo: što drže ljudi da je pravedno, dobro i pošteno; ali nečini, što je pred Bogom pravedno dobro i pošteno komu je najviše do toga: da slušamo njegova preljubljenoga sina, koji mu je ugodio.

Svaka kršćanska kriepost stoji u postojanoj volji i težnji: činiti, što je Bogu drago; nego ipak imade različitih kršćanskih kriepostih, kako god imade različitih dužnostih, koje izvršujući, možemo postati Bogu dragi. Tako stoji i glede griehah. Svaki je grieh opor proti Bogu; pa ipak imade različitih griehah, jer se je moći kojekako opirati Bogu. Sada ćemo govoriti o različitih kriepostih. — Ponajprije imate si zapamtiti dvie vrsti kriepostih, bogoslovne kriepost i ćudoredne.

Bogoslovne su kriepost: vjera ufanje i ljubav: jer ove tri kriepost izviru neposredno od Boga i neposredno na Boga smjeraju.

Što možemo onako u Boga vjerovati, onako se u njega ufati i onako ga ljubiti, — kako je potrebno i koristno povječno nam spasenje, nesmijemo pripisati svojem trudu ili svojim zaslugam; — to nam je od Boga. To nam pako nije od Boga tako, kako nam je u obće sve dobro od Boga; — nego nam je to od Boga, — neposredno. „Neposredno“ reći će: ne počem drugom (nije što u sredini izmedju Boga, nas i ovih kriepostih), kako n. p. dolazi svjetlo do nas po suncu; nego Bog, sam duh sveti, daje nam ove kriepost u dušu. Zato govori sveto pismo: „Ljubav božja ulivena je u srca naša, po duhu svetom, koji nam je dan.“ Rimlj. 5, 5. A kako ljubav, — izlivena je u srce naše i vjera i ufanje, kako ćete obširnije čuti, kada vam budem razlagao nauk o svetom krstu, — gdje se naročito kaže: da nam na svetom krstu ulieva duh sveti u dušu posvećujuću milost, ujedno s bo-

goslovnimi kriepostmi.“ Ali ne samo izviru ove bogoslovne kriepost od Boga, nego i smjeraju neposredno na Boga, t. j. tiču se upravo Boga, bave se Bogom i Bog jim je povod. Jer u Boga vjerujemo, u Boga se ufamo, Boga ljubimo. Vjerujemo; jer Bog je vječna, nepogriešna istina; ufamo se, jer Bog je svemoguć, pre milosrdan i vieran, kada što obeća; ljubimo, jer Bog je neizmjerna dobrota. Vjerujemo dakako i druge spasonosne istine; ali je vjerujemo zato, što nam se je Bog po njih objavio; ufamo se i drugomu koječemu n. p. proštenju griehah i milosti božjoj; ali samo zato, što dobivši ovo, možemo k Bogu dospjeti, njega viekoma gledati i uživati; ljubimo istina i bližnjega, ali samo radi Boga.

Imamo probuditi bogoslovne kriepost više putah u životu.

Bogoslovne kriepost ulieva nam Bog posve dragovoljno na svetom krstu. Ali nevalja, da jih kao lieni sluga zanemarimo u srcu; nego treba, da vierno prionemo uza nje, treba da sveudilj do konca života napredujemo u vjeri, ufanju i ljubavi te po njih dospijemo — do cilja svoga — u nebo. Da pako neprestance budemo napredovali u bogoslovnih kriepostih, veoma je koristno: češće jih probuditi. Ove se kriepost probudjuju, kada tko srcem i ustima zajedno izmoli rieči, kako su n. p. u katekizmu napisane, ili jih samo u srcu izmoli. Koliko je putah dužnost: probuditi bogoslovne kriepost, nezna se pravo kazati; pa zato kaže i katekizam u obće: da je imamo probuditi više putah u životu. Ovoj je dužnosti ipak moći zadovoljiti, ako se i ne upravo i naročito; nego samo ukupno probude ove kriepost. Moleći n. p. vjerovanje apoštolsko, probudite i vjeru; a moleći »oče naš,« probudite ujedno vjeru, ufanje i ljubav. Jer moleći pobožno: „Oče naš, koji jesi na nebesih,“ probudite vjeru u Boga, oca nebeskoga; moleći: »Sveti se ime tvoje;“ želeći, da svi ljudi Boga spoznaju, ljube i štuju, — probudite ljubav; a moleći: »Dodji kraljestvo tvoje,“ probudite ufanje. — Osim dužnosti: u obće više putah u životu probuditi vjeru; ufanje i ljubav, dužni smo još probuditi ove bogoslovne kriepost, kako uči katekizam. 1. U žestokoj napasti proti ovim kriepostim,

navlastito, ako se neda inače napasti odoljeti. 2. Kada primamo sveta otajstva, navlastito kada smo se dužni — probudjujući ove krieposti, — pripravljati da dostojno primimo koje otajstvo. N. p. otajstvo pokoru možemo samo onda dostojno primiti, kada vjerujemo, ufamo se u Boga i za griehe se kajemo što smo uvriedili Boga, koga nada sve ljubimo. Nego je veoma koristno probuditi ove tri krieposti, kada primamo kojegod otajstvo, jer ćemo ga tim pobožnije i spasonosnije primiti. 3. U pogibelji života i na samrti, dužni smo, ako je moguće, probuditi bogoslovne krieposti, — stranom da sačuvamo onaj kobni trenutak vjeru, ufanje i ljubav, stranom, da se što bolje pripravimo na put u vječnost. — Vi pako d. d. nedajte se opominjati: da probudite ove krieposti mnogo više putah, nego li ste dužna. Povedite se za pobožnimi kršćani, koji svako jutro i večer, ili bar jedan put na dan, običaju probuditi bogoslovne krieposti.*

Sve ostale krieposti (izim bogoslovnih) zovu se ćudoredne jer nam rede ćud po božjoj volji.

Svako od vas dobije u svjedočbi bilježku o ćudorednosti. A na što se gleda, kada se daje bilježka o ćudorednosti? Gleda se, kako se vlada koje diete kod kuće, u učioni, na ulici. Ćudoredno je diete: pokorno roditeljem, učiteljem i starješinam; čedno na ulici, kada se igra i prama drugim; umjereno i pristojno kada jede; oprezno i marljivo; uljudno i prijazno prama saučenikom i saučenicam, ako i manje znadu i imaju od njega; blago i dobrohotno prama družinčadi; riečju: ćud je u redu ovomu djetetu — uredno — ćudoredno je. Ako li bi gledalo ovo diete samo na to: da ga ljudi fale, a nebi gledalo na Boga; ako se nebi trsilo, činiti sve, što zapovieda kršćanska vjera, da omili Bogu i zasluži život vječni; — nebi bilo (po) kršćanski

* Papa Benko XIV. podielio je pismom od 28. siečnja 1756. svakomu kršćaninu, tko pobožno srcem i ustima izmoli čin vjere, ufanja i ljubavi, — svaki put oprost 7 godinah i 7 put 40 danah; a onomu, tko izmoli na samrti ove krieposti, podpun oprost, ako je običavao češće u životu probudjivati ove krieposti. Isto papinsko pismo dieli podpun oprost, svakomu, jedan dan na mjesec, tko moli ove krieposti dan na dan; kada se dostojno izpovjedi i pričesti, a uza to pomoli Bogu za napredak svete crkve, itd.

kriepostno, niti bi se moglo nadati životu vječnomu. Jer što vam je rečeno o kršćanskoj kriepostí u obće, naime: — da stoji u postojanoj volji i osbiljnoj želji činiti, što je Bogu drago prema nauku Isusovu, — to valja i glede ćudorednih kriepostih. Ćudoredne su dakle krieposti samo onda kršćanske krieposti, kada izviru iz kršćanske vjere i primjerene su kršćanskom nauku.

Nadalje valja vam pamtiti glede ćudorednih krieposti, što je takodjer jur rečeno, naime da nije dosta: samo kadšto izvršiti koje dobro (ćudoredno) djelo. S toga nije moći reći komu u istinu: da je n. p. ponizan, krotak, umjeren itd., dok nebude ponješto sposoban (okretan, vješt) u tom pogledu, te nepostane uztrajan u poniznosti, krotkosti, umjerenosti itd., — ponizujući se, živući krotko i umjereno, bar kada se pruži sgoda, ponizujući se obično, te mu štono rieč, podje od ruke ovaj posao. Zato neka si neutvara srdit čovjek: da je jur krotak, što je jednoć suzbio srditost, kada je uvriedjen, te nije kleo i psovao po navadi; nego se stopram onda može o njem reći: da je krotak, ako svaki put, ili bar obično i lahko suzbija srditost, kada mu se tko zamjeri. Ovu si pako uztrajnost prisvaja kršćanin, — sveudilj prianjajuć uza kriepostna djela: a k otomu dieli mu Bog milost. Jer kriepost kao i svaku drugu okretnost i vještinu, može si čovjek prisvojiti samo marljivo prianjajuć uza posao. Kako ste se vi naučila okretno i vješto čitati i pisati? Zar ne, uztrajno prianjajući uza čitanku i pisanku, ponavljajući, t. j. više putah čitajući i pišući jedno te isto? Tako su i sveci uztrajno ponavljajući kriepostna djela, dotjerali do onoga stepena ćudorednih kriepostih, kojemu se divimo. Sveti Franjo Saleski izpovieda, sam, da je bio žestoke i srdite naravi, ali uztrajno suzbijajuć srditost, dotjerao je dotlje, da mu je krotkost u narav prošla, te postao uzorom ove liepe krieposti. Po primjeru svetacah treba dakle d. d. da i sama napredujete postojano u kriepostí. Tim će vam kriepost ići sve bolje od ruke; a tim vam i kruna u nebu biti jednoć ljepša i sjajnija.

Od ćudorednih kriepostih ove su četiri glavne ili stožerne: 1) mudrost, 2) umjerenost, 3) pravednost, 4) duševna jakost.

Ove krieposti zovu se glavne ili stožerne, jer su temelj iliti četiri stožera, — na koje se oslanjaju, ili oko kojih

se vrte ostale krieposti. Činio se tko kriepostan koliko mu drago, ako nije mudar i pravedan, ako nije umjeren i jak, kada ga snadje napast, — nije mu kriepost valjana i stalna. Ove stožerne krieposti spominje sveto pismo: „Umjerenost i mudrost, pravednost i jakost najkoristnije su u čovječjem životu.“ Mudr. 8, 7.

Mudrost stoji u tom: da razaberemo što je u istinu dobro i Bogu drago, te da se nedamo na grieh namamiti pod izlikom dobra.

Kako vam onomadne razložih, stoji kršćanska kriepost u obće u tom: da dobro — ili što je Bogu drago, uztrajno hoćemo i za njim težimo. K tomu pako treba ponajprije razabrati što je u istinu dobro i kojim putem valja udariti, da polučimo dobro. U tom stoji mudrost. Tko nije mudar, lahko se prevari pod izlikom dobra, kao lahkoumno diete, kojemu je kadšto milije caklеće se staklo od dragocienoga kamena. Tako se vara svatko, tko teži za griešnim dobrom, — misleć, da će biti zadovoljan i srećan, ako ga se dobavi. Što je protivno božjoj volji, što nas razstavlja s Bogom, najvećim dobrom, — nemože nas ikada usrećiti, nego nas obara u propast. Zato nas opominje sveti Pavao (Rimlj. 12. 2.): »Nepovadjajte se za ovim svietom,« t. j. neradite kao budalasti ljudi, koji se otimaju za izpraznu, prividnu sreću, za razkošje, ugled, čast, bogatstvo, — nebrineći se, da li gode Bogu ili negode, nego (govori apoštol nadalje) „tražite, što je božja volja, što je (u istinu) dobro, Bogu povoljno i savršeno za to prionite“ svesrdno. — I oni se ljuto varaju, koji, istina, teže za pravim dobrom, za vječnim blaženstvom, ali neudaraju pravim putem. Tako se je prevarilo ono pet bezumnih djevicah, koje hćedoše, istina, prispjeti na svatbu božanskomu zaručniku; ali su oklevale, dok je došao zaručnik, pa onda stopram pobrinule se za ulje, — a bješe jur prekasno. Tako se je prevario i bogat Englez, o kom se piše (Mafeus duh. vj.): da je odpadno živio; a uza to se uviek tješio, da će ga ipak na samrti odriešiti svećenik od griehah. A da mu se kakogod neizmakne odriešenje, — uzdržavao je sveudilj dva katolička svećenika na svoj rošak — jednoga u kući svojoj, u gradu, drugoga izvan grada na selu (imanju). „Ali Bog se neda na ruglo me-

tati,« neda se prevariti, kaže apoštol. Gal. 6, 7. Jedan put vozio se bogatar na selo: ali ga iznenada popadne uzput bolest, te morade skrenuti u gostionu. S mjesta požure se ljudi po svećenika, ali dok je došao svećenik, bješe bogatar jur mrtav. Ovaj je bogatar mislio nadmudriti Boga i na svaku ruku srećno umrieti; ali se je prevario, što je krivim putem udario, jer k srećnoj smrti vodi ponajprije kršćanski život. — Povedite se dakle za mudrimi djevicami, koje nisu samo željele uljezti u dvor nebeskoga zaručnika; nego su se takodjer obskrbile dragocienim uljem svojih kriepostih i dobrih djelah, kada je došao zaručnik.

Pravednost stoji u tom: da dobro svagda odlučno prifatimo, te s toga budemo pripravni dati svakomu svoje.

Pravedan je, tko dade svakomu svoje, polag nauka Isusova: »Podajte caru, što je carevo; a Bogu što je božje.“ Pravednik štuje Boga izvana i iznutra, kako uči prva zapovied božja; roditelje i glavare časti i sluša; prama podložnikom je uljudan i dobrohotan; prama svim ljudem ljubezan i pravedan — bez licumierstva, prevare i pretvore. A da bude čovjek svagda pripravan dati svakomu, što ga ide, te i za dlaku nepopusti od pravice, mora da odlučno prifati sve, što je dobro, pravo i pravedno. Tko se smišlja: bi li prionuo uza dobro ili nebi; tko u jedan mah hoće, da zadovolji dvima gospodarom, (ili kako kažu opaki ljudi: služi Bogu, a nebi se rad i vragu zamjeriti); tko bi rad Boga i ljude podmiriti, a i svojoj pohlepi za novcem neučiniti što na žao, — taj neima druge stožerne krieposti, neima pravednosti. Klečao tko ciele božje dane u crkvi molio se Bogu; ako on prevari svojega bližnjega u trgovini, ili se nestara da plati dug; a obratno nebio tko bližnjemu svomu kriv i dužan, ako li se nestara, da dostojno štuje Boga; nevriedi jednom i drugom išto kriepost, jer jim nije kriepost prava, kršćanska.

Umjerenost stoji u tom: da si krotimo putene požude koje nas uztežu od dobra.

Kako nam već sama rieč „umjerenost“ kaže, uči ova kriepost pravu mjeru držati, po propisu razuma i božjih

zapoviedih, i to uči ova kriepost, — smatrajući ju kao stožernu kriepost, — držati mjeru ne samo kada jedemo i pijemo; nego i svagda, kada što ćudoredno radimo. Iza iztočnoga grieha pako prianja čovjek silno uza zemaljštinu i sve, što mu putenosti godi. Zato mu se legu u srcu kojekakve želje i požude, mame ga, da prekorači propisanu medju i tim ga odvraćaju od dobra; a potiču na zlo. Umjerenost dakle stoji u tom: da si valjano krotimo ove neuredne želje i požude, poput vješta konjanika, koji drži sveudilj konja na uzdi i svraća onim putem, kojim je odlučio udariti. — Tko si neumije krotiti neuredne želje i požude, „nalik je na nerazložnu živinčad i podoban joj je.“ Pj. 48, 13. Jer čim se razlikuje čovjek od živinčadi? Navlastito razumom. Čovjek pako, koji nečini, što mu kaže razum, kao da i neima razum. „Suzbijajte dakle,“ opominje nas sveti Petar (1. l. 2, 11), „putene požude, koje se protive duši,“ t. j. nepovadjajte se za zlimi požudami, nego je odlučno odbijajte, inače ćete si upropastiti dušu. Jur Kainu reče Bog: „Zla požuda neka bude pod tobom, a ti ju kroti; ali Kain metnu u nemar ovu božju opomenu, pa zato uzraste u njem zla zavist i zavede ga u nemilo bratomorstvo. Tragom nesrećnoga Kaina proći će svi, koji neće da si krote zle požude.

Duševna jakost stoji u tom; da se nedamo ikakvom tegobom i progonom odvratiti od dobra.

Ova nam kriepost jači volju: da se nedademo odvrnuti od svojih dužnostih, strahom pred naporom i nepogodami; a kada nas i sbilja slete neprilike, tuge i nevolje, da neklonemo duhom, nego stalno uztrajemo Liep primjer pružaju nam braća Makabejci i junakinja jim majka. Oni se nedadoše odvrnuti grožnjami krvoloka kralja i goropadnimi mučili; nego podnesoše najužasnije muke i poginuše radi naredbe božje. Vi d. d. neimate se radi kriepost bojati neznabožnih krvolokah; ali ipak neufajte se: badava dobiti nebesku krunu. Tko hoće dospjeti u nebo, mora uztrajno do smrti vojevati proti napastim, koje dobavlja čovjeku sebeljubje, vrag; a i zli opaki ljudi. Ali se netreba bojati netreba duhom klonuti i kukavno svrnuti sa kriepostne staze; nego stalno uztrajati u dobru do smrti, kako su uztrajali sveci. Što li pretrpiše nebrojeni

mučenici radi krune nebeske? Pa kako stalno i veselo pretrpiše mučenici ove muke radi Isusa? (Sv. 1. str. 60.) Bog je bio njim u pomoći; a bit će i vam u pomoći svojom svemožnom milošću, pa što vas je strah? Povedite se dakle za njihovim krasnim primjerom, odlučno i stalno; pa ćete s njimi jednoć biti okrunjeni. Sàmo kratko je vrieme boja; a nebeska slava, koju ćete tim osvojiti, trajat će bez konca i kraja.

Osim stožernih imade mnogo d r u g i h ć u d o r e d n i h k r i e p o s t i h. Katekizam broji samo one, k o j e s u n a v l a s t i t o g l a v n i m g r i e h o m p r o t i v n e, — da se tim više trsite prisvojiti si o v e kriepostí; jer glavnih će se griehah čuvati najbolje onaj, koji se bude sveudilj trsio: prisvojiti si protivne kriepostí. Da si je pako uzmognete prisvojiti, od potrebe vam je ponajprije: s njimi se upoznati. U čem dakle stoje ove krieposti?

1) P o n i z n o s t je protivna oholosti, te stoji u tom, „da priznavajući svoju slabost i svoje griehe, — sve dobro pripisujemo Bogu; a same sebe preziremo.« Da Bog odvrgne od nas svoju ruku, da nas nepodupire svojom milošću, što bismo mogli učiniti sami? Ništo, posve ništo; odmah bismo propali u ništo, iz česa nas je Bog stvorio, — tako smo slabi i nemoćni. A što bi nam ostalo, da nam Bog sve uzme, što nam je dao i što je njegovo? Ništo drugo, do — grieha. Grieh je naš, u nas se je zalegao; bez Boga. Sve drugo: razum, jakost, ljepota, vještina, bogatstvo, kriepost, — dar je božji. Od Boga nam je sve dobro, naravno i vrhunaravno. Tako smo dakle podani griehu, te je samo grieh pravi naš posao, gdje neima ikakve pomoći božje. Sada se dakle osbiljno pitajmo: Radi česa se ponosimo i utvaramo si, da smo nješto? Kada nemožemo išto bez Boga, kada nam je sve dobro od Boga, nemoramo li na svem njemu faliti? Bio čovjek kud i kamo vještiji, bogatiji ili pobožniji od drugih ljudih, nesmije se imalo ponositi; jer je sve od Boga primio? Uzmimo, da tko pokloni kojemu djetetu liepu, krasnu knjigu; — nebi li ludo bilo ovo diete, kada bi se ponosilo ovom knjigom, kao da si ju je samo napravilo; a dobilo ju je samo na poklon? Pa kada čovjek sam po sebi samo grieši, nije li pravo, da s a m a s e b e p r e z i r e, opomenu i ukor dragovoljno prima, ruglo i nepogode ponizno snosi? Premda se pako mora prezirati čovjek glede sama sebe; mora se ipak cieniti i ponositi

onim, što je po milosti božjoj; a zato nam se treba takodjer čuvati, da nepogrdimo u sebi podlom ćudi, govorom ili djelom, sliku i priliku božju, na koju smo stvoreni i dostojanstvo djece božje, na koje smo uzvišeni po Isusu.

2) Darežljivost je protivna skuposti; a stoji u „pripravnosti: svojim imetkom priteći siromaku u pomoć, ili podupirati druga dobrotvorna djela." Ob ovoj ste krieposti jur koješta čula, kada smo razlagali djela milosrdja. Tko li bi nam znao pripoviedati sada liep primjer o tom? . . . . . Tudier ću dakle još samo dodati to: kaogod što je skupost: prekomjerna pohlepa za novcem i blagom: tako je darežljivost: samo uredna, razborita, kršćanska ljubav prama novcu i blagu. Skupac ljubi novce, da jih uživa; pa će radje stradati, nego li što novca potrošiti. Darežljiv pako čovjek ljubi novac i ide za njim samo zato, — da uzmogne dobro tvoriti, svoje dužnosti izpunjivati, siromakom dieliti i slavu božju širiti. Darežljiv se neveseli što su mu skrinje pune zlata i srebra; nego se veseli, što može tim siromake podupirati, ili priskočiti u pomoć, gdje se n. p. crkva gradi, gdje se radi o razširenju vjere medju neznabožci i krivovjerci. S toga dieli darežljiv vazda dragovoljno; a netraži plaću od drugoga do Boga.*

* Idjaše dječak od 13 do 14 godinah, bistre i vesele ćudi, noseć košaru punu maslaca i jajah na trg u Parizu. Putem mišljaše, kako će čestito robu prodati, te se liepim dobitkom ka gospodaru vratiti. Ali slušajte nesreću. Iznenada zaplete se dječaku pas medju noge, dječak se uzkoleba; a košara mu padne u žlieb. Maslac se razidje po blatu, a jaja se polupaju do jednoga. Sada jao i pomagaj! Dječak se siromak na pol okamenuo, suze mu curkom cure niz obraz, — znajuć, da će ne samo biti naružen i živo izbijen kod kuće; nego da će morati i sav kvar platiti gospodaru. — O da vam ga je bilo vidjeti — kako je izbuljio oči, gledeć za košarom! Ovako ga je motrio njeki vrtlar, koji je takodjer nosio povrtalje na prodaju. Ovomu dobromu vrtlaru dade se na žao bjedni, plačući dječak; zato mašiv se u džep, stisne dječaku jedan franak u ruku, a ljudstvu na okolo reče: „Nuder, uradi vas svaki ovako, pa je nesreće do skoro nestalo; moramo jedan drugomu pripomoći, inače je nevolja živjeti medju ljudmi." — Ove kratke, ali srdačne rieči, nebijahu uzalud; bakreni i srebreni novci počmu sipati u šešir siromaku, mladomu trgovcu. Napokon uzev brojiti, nabroji 25 franakah i 50 cent. (svojih 12 do 13 stot.) Sad vam se sigurno čini, da se je dječak, dobiv više, nego li je kvarovao; zafalio darovateljem, te veseo s ovimi novci vratio kući. Ali ne, Mladić izvadiv račun iz džepa, osvjedoči se, da je imao za robu donieti kući 13 franakah i 25 cent. Ove novce spravi brižljivo u džepu, a spaziv na blizu žensku, — blieda suha lica s djetetom na ramenu, pri-

3) Čistoća je, kako se po sebi razumije, protivna bludnosti i stoji u tom: da čovjek „suzbija sve nečiste želje i požude, koje se protive svetoj sramežljivosti." (Sr. što je rečeno na str. 170.) Ovu kriepost treba d. d. da osobito cienite i ljubite, uz nju neprestance prianjate, a i brižno ju čuvate. Ova je kriepost najljepši ures mladeži, — njezina čast, kruna i slava. Čistoći se dive angjeli, čistoća je osobito mila Bogu, — čistoća je obilno, neizcrpivo vrelo nebeskih milostih. Čistoća je najdragocieniji biser, radi kojega nežalite gdjegod je šte pregorjeti, jer ćete si njom dobaviti, najčišće veselje i mir na zemlji; a neizgovornu slavu i sreću na nebu.

4) Dobrotivost stoji u tom „da budemo svim ljudem od srca dobru rad, te s bližnjim dragovoljno dielimo veselje i žalost." Istina, svaka je ljubav dobrotiva; jer bez dobrotivosti neima prave ljubavi. Ali kakogod se zavistnik žalosti radi tudjega dobra; tako i ljubav, u koliko je upravo protivna zavisti, stoji navlastito u tom, da bude tko bližnjemu od srca dobru rad; da se veseli nad srećom, a žalosti nad nesrećom bližnjega. Gledajte, kako je mati dobru rada djetetu svomu, kako se stara više za diete, nego li za sebe; kako joj je drago, kada joj diete snadje sreća, a kako je snuždena, ako joj diete dopade nesreće. O tom vam netreba dalje govoriti, — to znadete po sebi; a kada veća uzrastete, znat ćete i bolje. Tako bi valjalo, da se drži svaki kršćanin prama bližnjemu svomu. Ta svi smo ljudi na svietu, — jedna obitelj. Nije li nam svim jedan otac, — Bog koji nas je stvorio; jedan gospodin, — Isus koji nas je odkupio sve, svojom dragocienom krvlju; a zar se neufamo jednoć svi sastati u slavi nebeskoj? Zato neka nemisli čovjek samo za sebe, kao da mu do bližnjega nije stalo. „Ljubite se," kaže sveti Pavao (Rimlj. 12, 10. 15). pravom, bratinskom ljubavlju. Veselite se s veselimi; a plačite s plačućimi."

5) Umjerenost u jelu i pilu, stoji u tom" da čovjek kroti sama sebe; a navlastito pohlepu za jelom i pilom." Govoreći onomadne o stožernih kriepostih, —

makne se k njoj, stisne joj u ruku 12 fr. 25 cent. viška, govoreć: „Uzmite, — vas mori veća bieda nego li mene." — Nebudi još izrekao sve, nestane ga iznenada — pobjegao brže bolje kući, da izmakne fali ljudstva, koje ga je motrilo, kada je darivao siromašnu žensku. (Muillois, Almanach. 1866.)

*

spomenuli smo, da umjerenost stoji u tom: da si krotimo putene (sve bez razlike), želje, polag razuma i kršćanskoga nauka. To valja i ovdje reći glede umjerenosti u jelu i pilu napose. Sveti Vinko Pavlov običavaše reći: da je umjerenost u jelu i pilu abecavica kršćanskoga života. Kakogod neće znati čitati, tko nepozna pismena; tako neće i kršćanski živjeti, tko nebude umjeren u jelu i pilu. Da nam i nije zapovjedjeno: umjerenim biti u jelu i pilu, morali bismo ipak umjereni biti od ljubavi prama samim sebi, jer

Umjereno tko jede i pije,
Bolan kada il' nikada nije.

Jur prije sam vam razlagao (str. 128), da bolest većinom dolazi od neumjerena jela i pila. A kako vam valja krotiti poždrlost, prema razumu i kršćanskom nauku — čula ste takodjer kada sam vam razlagao peti glavni grieh (str. 224.), zatim treću zapoviod crkvenu. (U kratko ponoviti.) Ali nećete moći valjano krotiti proždrlost; ako si nebudete suzbijali pohlepu za kojekakvimi poslasticami, ili budete išla k stolu, kao živina k jaslam ,— nemisleći: da svaki dobar dar dolazi s gora. Nepropustite dakle ikada moliti se Bogu prije i poslje jela i pila i sjedite za stol dobrom odlukom, polag riečih svetoga Pavla: »Jeli ili pili, ili što drugo radili, radite na slavu Bogu.“ 1. Kor. 10, 31.

6) Krotkost stoji u tom „da čovjek suzbija svaku pohlepu za osvetom i svaku nepravednu srditost i zlovolju.“ Tko je krotak, suzbija svaki pojav srditosti: čuva se srditih riečih i djelah, trpio kakvu mu drago nepravdu; prama uvreditelju je blag i uljudan i vraća zlo dobrim. Imade istina, kako jur znadete i pravedne srditosti; pravedna sveta gnjeva, koji se uzpaljuje od ljubavi prama redu, krieposti i pravednosti. Ova se pravedna srditost neprotivi kršćanskoj krotkosti; nego je takodjer kriepost svakoga pravoga kršćanina. Ali vam moram odmah napomenuti: da se mnogi srditi ljudi varaju u tom pogledu, te zagovaraju i najsuroviju strast, — da je tobož pravedna srditost. Kada se naime razsrde, pomuti jim se razum, te misle: da je pravedna srditost; a ono je zlobna strast, nemila ogorčenost i bjesnoća. S toga je svjetovao mudrac neznabožac rimskomu caru Augustu, — s kojim je na prijateljsku živio, — da svaki put, kada se razsrdi, prije nego li počme raditi, — izgovori abecavicu na pamet. —

Da se priučimo krotkosti, opominje nas božanski odkupitelj svojim primjerom i riečmi: „Učite se od mene, jer sam krotak i ponizna srca.« Mat. 11, 29. Da nespominjem druge primjere iz života našega Spasitelja, — motrite samo, kako Spasitelj, premda ljuto uvriedjen zloćom i nevjerom apoštola Jude i premda ga može skončati dahom ustah svojih; — ipak mu pruža obraz i prima od njega cjelov, govoreć mu posve krotko: „Prijatelju, po što si došao?“ Motrite ga, — preljubljenoga Boga i dobročinitelja ljudskoga na križ pribijena od zlobnih i neharnih stvorovah svojih, — motrite kako je željan spasiti svoje nezafalne neprijatelje, kako se za nje moli ocu nebeskomu, a nam pruža primjer uzorne krotkosti. Tko će još trpiti u srcu ikakov gnjev zlobne srditosti, ugledav se u ovaj primjer? Idite d. d. i vi tragom prekrotkoga našega Odkupitelja, budite krotka i uljudna, kada vas tko nepravedno naruži ili udari, de molite čim vas popadne srditost pobožno „oče naš,“ za onoga, tko vas je uvriedio.*

7) Revnost u dobru stoji u tom: da dragovoljno i radostno služimo Bogu, njegovu slavu što više širimo i svoje dužnosti vierno izpunjujemo.« Vierno izpunjivati svoje dužnosti, protivno je lienosti u obće. Napose duhovnoj lienosti protivno je: dragovoljno i radostno služiti Bogu i širiti njegovu slavu. Sveti je Ignatij opazio jednoć spora i nemarna podložnika. Upita ga na to: za koga radi. »Za Boga,« odgovori mu podložnik. »Da si mi rekao za čovjeka,« odvrati svetac, »nebi mi se dala na čudo tvoja lienost; ali mi neide u glavu, kako možeš tako spor biti radeć za Boga.“ — A da bih ja vas upitao: za koga

---

* Kako u drugih kriepostih, tako su bili sveci u krotkosti najrevniji učenici svoga božanskoga učitelja i uzora. (Ponoviti, što je pripoviedano o svetom Franji Saleskom str. 27.) Takav primjer pripovieda se takodjer o. P. Fernandezu, pomoćniku svetoga Franje Ksavera, u Japanu. Fernandez naučao upravo kršćanski nauk na javnom trgu, kuda je sviet najviše grnuo; kada ali eto iznenada protura se do njega kroz svjetinju čovjek, reć bi da mu ima nješto kazati — i pljune mu u obraz. Vjerovjestnik, neizustiv i rieč, nerazsrdiv se imalo, izvadi si rubac iz džepa, obriše si mirno obraz i stane dalje propoviedati. Slušaoci stajahu tronuti na okolo, te mišljahu svaki za sebe. diveći se tolikoj krotkosti: Vjera, kojom može čovjek tako daleko dotjerati, te tako krotko podnositi uvredu, mora biti božanska. Najveći učenjak u gradu obrati se odmah poslje propoviedi na vjeru Isusovu; a mnogi drugi povedu se za njim.

radite, učite se itd., sigurno biste i vi meni odgovorila: za Boga. Što neradite za Boga, za to se neimate nadati i plaći od Boga. Što pako radite za Boga, nemorate li raditi takodjer dragovoljno, radostno i što možete bolje, da vam posao omili Bogu i bude vriedan nebeske plaće? Uzmimo, da dodje premilostivi kralj jednoć u učionu, te obeća onomu, tko najljepše napiše pismo, ili najbolje rieši zadaću, — dragocien dar; o kako li biste se njegdje natjecala — pišući ili riešavajući zadaću! A što je najsmožniji kralj, ako se uzporedi s Bogom; što li najdragocieniji kraljevski dar, ako se uzporedi s krunom nebeskom?!

Opomena.

Ovdje će biti koristno: u kratko ponoviti, da je samo onaj u istinu kriepostan, koji si je uza bogoslovne kriepošti prisvojio takodjer njeku vještinu (sposobnost, okretnost), u ćudorednih kriepostih postojanom težnjom (str. 231.). Tomu se pako hoće odlučne uztrajne borbe proti našim zlim sklonostim i požudam (str. 232.).

Na tu nas uztrajnu borbu pozivlje Bog govoreć: „Budi vieran do smrti, pa ću ti dati krunu života.“ Obj. 2, 10. Odlučimo dakle stalno: po primjeru svetih mučenikah: boriti se neprestance, — ufajući se u Boga, a nadajući se nebeskoj nagradi; — jer za nebo vriedno je sve pregorjeti.

§. 2. Kršćansko savršenstvo.

Onomadne sam vam kazao d. d., da nije dosta: čuvati se samo težkih griehah i opačinah; nego nam se valja povrh toga osbiljno trsiti, da postanemo sve bolji i kriepostniji, te po primjeru svetacah: trsiti se, usavršiti prema svojemu staležu. Na to nas opominje sam božanski spasitelj, govoreć svim svojim sljedbenikom: „Budite savršeni, kako je savršen vaš otac nebeski.“ Mat. 5, 48. Tako postati savršeni, kako je Bog, nećemo ikada; ali pokazujuć nam Isus toli uzvišen uzor, koji nemožemo dostići, uči nas, da nam se valja neprestance usavršivati. A i zašto ne? Kuda će što boljega, nego li bivati sveudilj sličnijim Bogu, najsavršenijemu biću? A što je i pravednije, nego li ljubiti sve više i savršenije Boga, najveće i ljubavi najdostojnije dobro? Nismo li dužni ljubiti Boga — svim srcem svojim, svom dušom svojom, svim umom svojim i svom snagom svojom? Mark. 12, 30. A ljubi li Boga onaj svim srcem svojim, i svom dušom svojom, koji se kloni samo težkih griehah, da se otme vječnoj propasti? Da, neprieti li onomu pogibelj: pasti u težki grieh, te viekoma izgubljenu biti, tko se samo od straha čuva opačinah? (Opetovati, što je rečeno na str. 222. br. 4), Komu li je nalik onaj, koji upravo toliko čini koliko mora, a ne više, — samo da nebude proklet? Nalik je onomu, koji obilazi dubok ponor; ali tako blizu, da će se strmoglaviti, ako i najmanje skrene lievo ili desno. Komu je usuprot nalik onaj, koji se prema božjoj volji sveudilj usavršuje? Nalik je onomu, koji ide sve dalje od opasnoga ponora, te se sigurno primiče sve bližje k svomu cilju. Neradi li ovaj kud i kamo bolje i pametnije? Uzmimo, da onaj izbjegne kojom srećom vječnoj propasti; neće ipak dopasti u nebu tolikoga blaženstva, kolikoga bi dopao, da je na zemlji dotjerao do veće svetosti. Jer čim je tko svetiji na zemlji, tim je blaženiji na nebu. Pa zar da se netrsimo postati što svetiji na zemlji? Spoznav po božjoj objavi sveta Terezija, koli se raznom mjerom mjeri nebeska slava i blaženstvo, običavala je reći: „Da bi mi se dalo na volju: trpiti sve muke do konca svieta, te si tim osvojiti iole viši stepen nebeske slave, ili bez ikakva truda i napora, dobiti iole nižji; — svesrdno odabrala bih prvo.“

Kršćansko savršenstvo stoji u tom: da budemo prosti od svake neuredne ljubavi svieta i sebe, ter Boga u svem i nada sve ljubimo.

Kršćansko savršenstvo, stoji u kratko govoreć, u savršenoj ljubavi. Čim tko savršenije ljubi Boga, tim je kriepostniji, svetiji i Bogu povoljniji.

Čula ste, kada sam govorio o glavnoj zapoviedi: da nam je ljubav savršena, kada Boga ljubimo nada sve, jer je neizmjerna dobrota; a nesavršena, kada Boga ljubimo ponajviše zato, što se od njega nadamo vječnomu blaženstvu. Ali sam vam jur onda napomenuo (str. 13. sl.), da imade i glede savršene ljubavi

više stepenah. Tko u istinu nada sve ljubi Boga, ter je pripravan sve radje pregorjeti; nego Boga težko uvriediti, — taj se može spasiti. Doklam je pako tim zadovoljan, što se kloni samo smrtnih griehah, dotle je na najnižem stepenu ljubavi božje, kakova je neobhodno potrebna za spasenje a po takovu još; je daleko od kršćanskoga savršenstva. Savršen je samo onaj kršćanin, koji ljubi ne samo nada sve Boga, nego i sve u Bogu, — t. j. za Boga, radi Boga. Ovakav kršćanin nekloni se samo brižljivo svakoga težkoga, nego što ikada može i svakoga lahkoga — grieha. Gdjegod što radi, ili neradi, ima Boga na pameti; srce mu neprestance teži za Bogom, trsi se sveudilj Bogu omiliti i svetu mu volju izpuniti. Sve neprilike i nevolje, — vrućina i zima, glad i žedja, tuga i bol, bolest i smrt — sve mu je drago i povoljno, znajuć, da mu sve pruža očinska ruka božja. S toga motri u svem Boga, hoće samo, što Bog hoće, sve mu je drago i milo, u koliko je od Boga i vodi k Bogu.

Savršenoj pako ljubavi božjoj neprotivi se išto tako silno, kao neumjereno, neuredno sebeljublje. Sebeljublje je, kako sam vam jur razložio, (str. 44. sl.) izvor svih griehah. Svim ljudem prirodjeno je, da ljube sebe, te idu za svojom srećom. Da bi pako svatko tražio svoju sreću u Bogu, koji nas takodjer jedini može i hoće pravo usrećiti, nebi bilo prigovora sebeljublju, dapače bilo bi sebeljublje dobro i uredno. Ali u zao čas, netraži većina ljudih svoju sreću u Bogu; nego u dobru, razkošju i slasti svjetovnoj; a odatle se izleglo prekomjerno, neuredno sebeljublje i svjetoljublje. — Premda neljube svi ljudi opet tako sliepo ovaj sviet, te i nedrže više do njega, nego li do Boga i nevriedjaju Boga radi vremenitih dobarah težko, — ipak uzev u jedno sve ljude, malo jih je posve prostih od svakoga i najmanjega neurednoga sebeljublja i svjetoljublja. Malo jih je, kojim nije bar iole do česa drugoga osim Boga, te koji bi u istinu mogli kazati Bogu: Što imam na nebu, što li ljubim na zemlji, izvan tebe? Bože srca moga i dio moj Bože u vieke.« Pj. 72, 25. 26. — Odatle polazi, što imade i pobožnih kršćanah, mlakih u dobru, te nedotjeraju ikada do savršenstva. Nemogu se posve otresti neuredne ljubavi prama zemaljskim stvorovom; nemože jim se srce sjediniti s Bogom; jer ga priteže k sebi odviše svjetoljublje. »Posuda srca tvoga,“ govori sveti Augustin,

»mora se izprazniti, mora očistiti, mora brižljivo obrisati i oribati, da se uzmogne u nju saliti med, vino — božanske ljubavi.«

U obće put do savršenstva je: nasljedovati Isusa.

Tko želi učiti čitati ili pisati, neće sigurno ići na nauk k onomu, koji sam nezna čitati i pisati. Tko pako želi učiti trgovinu ili obrt kakov, ići će na nauk k trgovcu, koji je vješt trgovini, ili k obrtniku, koji je vješt obrtu podpuno, — t. j. umije temeljito trgovati ili obrt tjerati. Svaka vještina uči se: nasljedujuć vještake. U savršenstvu je pako Isus, Bog - čovjek, najveći umjetnik, najuzvišeniji uzor za svakoga čovjeka. Njega nam dakle valja nasljedovati, za njim se u svem povadjati, ako se želimo usavršiti; čim viernije budemo njega nasljedovali, tim ćemo se više usavršiti. »Hoćeš li savršen biti,“ govori on sam, »nasljeduj mene.« Mat. 19, 21. Isus je bio uzorom svim svecem, te u koliko su sveci dostigli ovaj uzor, u toliko su i oni nam uzor. »Budite moji nasljednici,“ piše sveti Pavao, »kao što sam i ja Isusov,« 1 Kor. 4, 16. Isus, kako sam vam jur pripoviedao nije samo zato čovjekom postao, da nas odkupi svojom gorkom mukom i smrću, nego i zato, da nam bude primjerom krieposti i svetosti. — »Isus vam je ostavio primjer,“ piše sveti Petar, »da sliedite trag njegov.« 1. Petr. 2, 21. Isusov nam je život uzorom svih kriepostih: — najvećega siromaštva, najdublje poniznosti, najsavršenije ljubavi, trpljivosti i krotkosti, bezuvjetne pokornosti, riečju: svih kriepostih, u kojih stoji svetost ili savršenstvo naše. »Nije ijedna struka duhovnoga života,“ govori sveti Bonaventura, »tako spasonosna duši, nemože ju ijedna do tako visoka stepena savršenstva uznieti, kao razmatranje života i smrti našega božanskoga odkupitelja

Isus je poglavito preporučio za savršenstvo tako zvane evangjeoske savjete: 1) dobrovoljno siromaštvo; 2) postojanu čistoću; 3) podpunu pokornost pod duhovnim glavarom.

Mladić upita Isusa: što ima činiti, da dostigne život vječni? Isus mu odgovori: »Ako hoćeš u život uljezti, drži

zapovjedi.« Kada bi mladić na to primjetio, da je držao zapovjedi od djetinstva i nadalje upitao Isusa, što mu još manjka, odgovori mu Isus. »Ako hoćeš savršen biti; idi, prodaj sve, što imaš i daj siromakom, pa dodji i nasljeduj mene.« Mat. 19, 21. Nuto, d. d. Isus nezapovieda mladiću, da dade sve siromakom, ako hoće dospjeti u kraljestvo nebesko; ali mu savjetuje, ako hoće savršen biti. Dobrovoljno dakle siromaštvo nije zapovied, nego savjet; zove se pako evangjeoski savjet, jer je zabilježen u evangjeoskom nauku. A zašto preporuča Isus ovaj savjet? Jer tko želi dotjerati do savršenstva, tomu se valja ponajprije otresti ljubavi prama zemaljskim dobrom; a mnogo je lakše neljubiti zemaljska dobra onomu, tko jih neima; nego li onomu, tko jih ima. Prvi je dakle evangjeoski savjet „dobrovoljno siromaštvo,“ t. j. dobrovoljno se odreći vremenitih dobarah, da uzmogne čovjek tim lakše prianjati uza vječna.

Drugi je evangjeoski savjet „postojana čistoća“ t. j. dobrovoljno se i do smrti odreći ne samo svega, što je protivno čistoći; nego i ženitbe, te se podpuno i sasvim posvetiti službi božjoj u djevičanskoj čistoći. »Tko neima žene«, piše sveti Pavao, »brine se samo za ono, što je gospodnje, kako će ugoditi Bogu. Tko pako ima ženu, brine se za ono, što je svjetovno, kako će ugoditi ženi; pa je razdieljen.“ 1. Kor. 7, 32. Premda je dakle Isus takodjer posvetio kršćansku ženitbu i uzvisio do svetotajstva; ipak cieni više djevičanstvo, nego li ženitbu i pozivlje si sljedbenike, naročitim savjetom, da prionu uza djevičanstvo. Govoreć naime Isus (Mat. 19.), da se nemože razriešiti ženitba, odgovore mu učenici: kada je tomu tako »bolje je i neženiti se.« Na to će jim Isus: »Nepojme svi ovu rieč (da je bolje neženiti se); nego samo oni, kojim je dano...... Tko može pojmiti, neka pojmi.« Tako piše i sveti Pavao o tom savjetu (1. Kor. 7, 25. 28.): »O djevicah neimam zapovjedi gospodnje, ali savjetujem...... Tko si udade kćer, čini dobro, a tko neudade, čini bolje.« Kako su pako mislili i učili Isus i apostoli, tako je vazda mislila i učila takodjer katolička crkva o djevičanstvu. S toga je pravedno odlučio sveti sabor tridentski (sj. 24. čl. 10): »Tko bude kazao: da je ženitba uzvišenija od djevičanstva; te da nije bolje i savršenije živjeti djevićanski, nego li se zavezati ženitbom, proklet bio.“

»Podpuna pokornost“ stoji u tom: da se tko prosto i ondje odrekne svoje volje, gdje bi, neprestupiv ikoju zapovied božju ili crkvenu, mogao raditi po svojoj volji, te radi po volji duhovnoga si glavara, koji mu je namjestnik božji. — Pokornosti se podvrgne kršćanin, da tim sigurnije pogodi božju volju. Jer radeć čovjek po svojoj volji, odmiče se često od savršenstva, mjesto da se k savršenstvu primiče; mjesto da čini, što je Bogu povoljno, čini naopako. I ovaj se savjet preporuča evangjeoskim naukom. Evangjelje nas uči: zatajivati sama sebe; a najsavršenije se zatajiva onaj, tko se odriče svoje volje, te vazda sluša volju božju.

Budući da evangjeoski savjeti nisu zapovjedi; — nije grieh: neslušati jih. Tko se pako svojevoljno zavjetuje: slušati jih, dužan jih je obdržavati pod težki grieh. Ovimi se zavjeti zavjetuju obično redovnici i redovnice, koji se razstave sa svietom, te živu u samostanskoj zadrugi, polag stanovitih duhovnih pravilah, — sasvim se žrtvujući službi božjoj. Katolička je crkva vazda cienila duhovne redove i zadruge, smatrajuć je: veoma prikladnom podporom evangjeoskim savjetom, podporom zatajivanju sama sebe i podpunom odanju u volju božju, — što nam osobito preporuča Isus. Tko dakle drži redovnički život izpraznim ili mu pače prigovara, protivi se očevidno nauku Isusa i njegove crkve, koja slavi i preporuča evangjeoske savjete, kao osobito siguran put do savršenstva.

I u svjetovnom staležu može čovjek savršeno živjeti, ako neživi po duhu svieta, nego po duhu Isusovu,

Isus nije zapovjedio: da svi kršćani obdržavaju evangjeoske savjete. Zato je, preporučujuć djevičanstvo, rekao Isus (Mat. 19, 11,): „Nepojme svi ovu rieč, nego samo oni, kojim je dano,“ t. j. koji su pozvani i milost dobili k tomu od Boga. Tko je od Boga pozvan: obdržavati evangjeoske savjete i komu je Bog k tomu podielio milost, — neka fali Bogu na toj milosti i odazove se vierno božjemu pozivu. A čula ste d. d., da se svih ljudih bez razlike tiču gospodnje rieči: »Budite savršeni, kao što je otac vaš u nebu savršen.“ Kada je dakle dužnost svim kršćanom, dakle i onim, koji su svjetovnoga staleža: osbiljno težiti za savršenstvom, mora biti moguće i u svjetovnom staležu

savršeno živjeti. A da je i sbilja moguće svjedoči nam množina svetacah, koji su sried opaka svieta neporočno, sveto živjeli. Sjetite se samo na gdjekoje svete knezove, kraljeve i careve, — kraljeve: svetoga Stjepana, Ljudevita, Ladilsava, Ferdinanda, cara Hinka; na kneginje, kraljice i carice: svetu Elizabetu, Kunigundu, Hedvigu, Ljudmilu, koji su živjeli sveto na priestolu; ili druge, koji su, vodeći rat, — slavili Boga; na svetoga Sebastijana, Mavru i cielu thebajsku četu (legiju); zatim svete obrtnike; n. p. svetoga Izidora i na mnoge druge svece svakoga staleža; pa ćete vidjeti: da je moći savršeno živjeti u svakom staležu, svakom poštenom zvanju i sried svjetovnoga meteža. Sljedeći primjer ovih svetacah, možemo i mi, uz milost božju, u svjetovnom staležu savršeno živjeti; ali se k tomu hoće, da kao i ovi sveci neživimo po duhu svieta, nego po duhu Isusovu.

Što će reći: živjeti po duhu svieta? Govoreći „sviet", razumievamo ljude, koji živu na svietu; ali ne sve ljude bez razlike; nego samo one, kojim je srce prionulo uza sviet, uza zemaljštinu, te koji vazda i svagdje idu na to, da si podmire svoje griešne požude: — pohlepu za razkošjem, častmi i imetkom i u tom traže blaženstvo Ove razumieva i sveti apoštol Ivan, pišuć: da je sve, što je na svietu, — požuda tiela, požuda očijuh i oholost života.« 1. l. 2, 16. Ovih je mnogo na svietu. „Duh svieta" je ćud ovih ljudih, — njihova težnja, njihov nauk, njihova načela. Po duhu svieta zivi dakle onaj čovjek, koji se nedrži nauka Isusova u životu; nego nauka i načelah ljudih, koji se ravna jedino po svojih požudah, te ljubi više sviet, nego Boga. Moći je dakle savršeno živjeti i u svjetovnom staležu, ali nije moći savršeno živjeti po — duhu svieta. Jer se duh svieta protivi unatoč duhu Isusovu, te živuć po duhu svieta, nije moći biti Isusov. »Tko neima duha Isusova,« kaže apoštol (Rimlj. 8, 9.) „nije njegov.«

Posve razgovjetno vidjet ćete iz osam blaženstvah, da se duh svieta, unatoč protivi duhu Isusovu. Zato ću vam ova blaženstva jedno po jedno razložiti u kratko. Ponajprije mi je ipak spomenuti, da se po rieči „blaženstvo« ovdje nerazumieva, kao navadno, — blaženstvo nebesko; jer u tom smislu imade, pravo rekuć, samo jedno blaženstvo. Rieč „blaženstvo" znamenuje ovdje ono, što mi kadšto kažemo: »blago«

(komu)! a ovoga se blaženstva uživa kršćanin, koga sviet obično drži nevoljnim. Osam blaženstvah glasi:

1) »Blaženi siromasi duhom; jer je njihovo kraljestvo nebesko.« — Siromasi su duhom, kojim duh ili duša — ćud — neblepi neuredno za zemaljštinom, kojim nije prionula duša uza izprazna zemaljska dobra. Siromasi su duhom dakle: a) pravi siromasi, koji, kao stradali Job, — podnose siromaštvo svoje odano u volju božju; b) dragovoljni siromasi, koji od ljubavi Boga prodádu i ostave svoja vremenita dobra, — sljedeći primjer Isusa i apoštolah; c) bogatari, kojim nije prionulo srce uza bogatstvo, — nego jim pomaže bogatstvo: izpunjivati dužnosti i tvoriti dobra djela; d) napokon ponizni. — Tko je ponizan, taj je u istinu i siromah duhom; jer drži sama sebe siromašnim, te sve, štogod ima, — pripisuje Bogu. — Siromahom duhom obećano je »kraljestvo nebesko.« Mjesto izpraznih stvarih zemaljskih, dat će jim Bog na dar — nebo.

2) „Blaženi krotki; jer će posjedovati zemlju.« Ja sam vam jur više putah govorio o krotkosti; a odatle možete razabrati, kolike je ciene krotkost. »Zemlja," obećana krotkim, »zemlja je živih« koju spominje često sveto pismo, baština djece božje na onom svietu, dakle — nebo. Ali se ovo obećanje tiče ponješto i ovoga svieta; budué naime krotak čovjek popustljiv i pomirljiv, uživa obično i vremenito blago, — mirno i zadovoljno.

3) »Blaženi tužni, jer će se utješiti." — Tužni, kojim govori spasitelj: „blago!« nisu svjetovni ljudi, koji tuguju i cvile do dna duše, ako jim se iznevjeri tašta zemaljska sreća, čast i ugled na svietu, ili svjetovno razkošje. »Tužni,« koje spominje ovdje Isus, pokornici su kršćani, koji tuguju gorko radi svojih griehah i manah, ili radi propasti duševne i griehah svojega bližnjega; koji trpljivo i pokorno podnose tuge zemaljske, pače obavljaju i dragovoljna pokornička djela. — Obećaje jim se za nagradu — božja utjeha; a tim se razumieva ponajprije podpuna utjeha na nebu, zatim i mnogovrstna utjeha, koju Bog dieli izabranikom svojim jur na ovom svietu.

4) »Blaženi, koji gladuju i žedjaju pravdu, jer će se nasititi.« — Ovom izrekom govori Spasitelj: „blago!« onim, koji su željni: postati kriepostnimi i savršenimi; pa zato napreduju neprestance u dobru. — Ovim se bogoljubnim kršćanom izpuni želja jur na ovom svietu, buduć da jim

Bog dieli obilne milosti, vodi je sve bliže u krieposti i savršenstvu i puni jim srce veseljem i blaženstvom; podpuno pako nasitit će jim se želja istom na drugom svietu, gdje će jih, kako piše pjesnik, »Bog napojiti potokom svoga razkošja.« Pj. 35, 9.

5) »Blaženi milosrdni, jer će biti pomilovani.« — Jur na ovom svietu vraća Bog milosrdje za milosrdje. Bog će uslišat milostivo milosrdnike, on će jim oprostiti kazne za griehe, sačuvat će jih od mnogih zalah, te podielit jim obilne milosti. Na drugom pako svietu, neće jih sudit po svojoj strogoj pravednosti; nego će jih nagradit i »po svojem velikom milosrdju« (Mat. 25, 34--40.)

6) »Blaženi čista srca, jer će Boga vidjeti.« — Komu je čisto srce?— Onomu, komu je prosta savjest ne samo od zlih riečih i djelah, nego i od zlih mislih i željah. Mislite d. d, kakva je plaća obećana ovim nevinim, — čistim dušam. „Boga će vidjeti;“ Bog će jih jur na ovom svietu razsvietliti svjetlom nebeske mudrosti, te će razsvietljeni svjetlom nebeske milosti, Boga daleko savršenije poznati od drugih ljudih, kojim nije srce tako čisto. Kakogod čovjek može samo onda gledati svjetlo sunca, kada su mu bistre i zdrave oči; tako može i Boga samo onaj čovjek gledati, komu je srce prosto od grieha i griešne požude. Čistim će dušam i poslje zemaljskoga života sreća u dio pasti: gledati Boga licem u lice. Tko li će nam opisati veselje i blaženstvo, koje uživaju sveci u nebu, gledajući lice božje? Komu pako nije posve čisto srce, nemože gledati lice božje; jer »nemože išto nečisto uljezti u nebo.« Obj. 21, 27.

7) „Blaženi mirni, jer će se zvati sinovi božji.“ — Mirni su, koji živu u miru s Bogom i bližnjim, te se trse i druge, koji su se zamjerili Bogu ili bližnjemu, vezom ljubavi i prijateljstva opet spojiti. Isus kaže »blago!« mirnim, jer će se »zvati sinovi božji,“ t. j. bit će djeca božja i baštinit kraljestvo nebesko. Mirni se zovu, — a i jesu navlastito — djeca božja, buduć naliki ocu svojemu nebeskomu, koji se zove »Bog mira« (Rimlj. 15, 33.), naliki Isusu, »vladaru mira,« kojemu su za poroda sbori angjeoski, navieštali „mir ljudem“ i koji nam je nanovo darovao mir, koji nemože dati sviet.

8) »Blaženi progonjeni radi pravde, jer je njihovo kraljestvo nebesko.« —Vrag i zli ljudi, vražji sljedbenici,

— nemogu trpiti čovjeka, koji ljubi pravdu, koji vierno služi Bogu, od kojega su oni odpali. Zato kaže sveti Pavao: „Svi, koji hoće bogoljubno živjeti u Isusu, trpit će progonstvo.« Nije dakle vazda dobro, ako nas sviet neprogoni: često bi to bio znak, da neživemo bogoljubno; nego da prianjamo uza sviet. »Blago!“ kaže Isus onim, koji trpe progonstvo radi vjere, krieposti i bogoljubnosti svoje; „jer je njihovo kraljestvo nebesko.“ Čim više trpi kršćanin progonstvo za Isusa, tim će mu veća i sjajnija biti plaća na nebu,

Sravnimo sada blaženike Isusove, s blaženici ovoga svieta, pa ćemo lahko razabrati: da je duh svieta unatoč protivan duhu Isusovu. — Isus kaže „blaženi siromasi;“ sviet pako drži siromake nesrećnimi, a kaže „blago!“ — bogatarom, koji imaju u izobilju novca i blaga. — Isus kaže: „Blaženi krotki,“ koji uvrede rado praštaju; sviet pako drži krotke kukavicami, te misli: da je sramota neosvetiti se, ili kako se kunu njeki: neposvetio se, dok ti se neosvetio. — Isus kaže: „Blaženi tužni;“ a sviet naopako: Blaženi veseljaci i lakrdijaši. — Isus kaže: „Blaženi, koji gladuju i žedjaju pravdu;“ a sviet: Blaženi, koji su siti i puni svega na svietu. — Polag nauka Isusova: milosrdje je vrutak blaženstva; a sviet misli: da treba najprije za svoju se korist starati; prošao bližnji kako mu drago. — Isus uči: da je uvjet blaženstva čisto srce; a sviet drži, da je blažen onaj, koisi podmiri tjelesne strastí i nečiste požude. — Isus kaže: „Blaj ženi mirni;“ a sviet kaže naopako: Blaženi slavni junaci, koji oružjem obaraju narode i gradove. — Isus obećaje blaženstvo onim, koji su progonjeni radi pravde; a sviet jim se smije i meće jih na ruglo. — Zato će na sudnji dan stenjati od straha sinovi ovoga svieta, gledajući krasotom nakićene dvoranike nebeske, ter vapiti: „Ovo su oni, kojim smo se njekoć smijali i rugali ružnimi riečmi. Mi budale držasmo njihov život mahnitím i konac njihov nečastnim! Pà gle sada, kako su pribrojeni medju sinove božje i baština jim je medju sveci.“ Onda će spoznati, kako jih je prevario duh svieta, te će, kajući se, govoriti: „Dakle smo zabludili s puta istine i svjetlo pravde nije nam svietlilo. Što nam je pomogla oholost? Što nam je koristio ponos bogatstva? Sve je prošlo kao sjena i ptica, kada po zraku leti.“ (Mudr. 5, 3—11).

Svakomu kršćaninu, bio koga mu drago staleža, da dodje do savršenstva treba:

1) **rado moliti, marljivo slušati rieč božju i često primati sveta otajstva.** — »Nepromiče nam išto tako kriepost,“ govori sveti Zlatoustnik, »kao uztrajna molitva, češće občenje i razgovor s Bogom.« Što čini sunce vani u prirodi: kaže isti naučitelj, — to čini molitva u duši; molitva nam razsvjetljuje, grije, kriepi, veseli i oživljuje dušu milostmi, koje nam dobavlja od Boga. Kako nerodi loza, ako ju negrije sunce, tako nerodi i duša onomu, tko se nemoli Bogu; ako se negrije duša u molitvi, na suncu božje milosti: neće ikada napredovati u kriepostí. Svi su se sveci odlikovali molitvom; živući obćili su sveudilj s Bogom; nije bilo mjesta i posla, radi česa bi zapustili molitvu. Bez molitve nećeš d. diete! do savršenstva doći, kakogod neće ptica bez krilah uzletiti u zrak. (Kako je od potrebe slušati rieč božju sravni str. 187; a kako od potrebe: primati često sveta otajstva str. 198).

2) **postojano krotiti i zatajivati sam sebe.** — Tko osbiljno suzbija zlu ćud i požude skvarene svoje naravi, tko jih reć bi tlači i ubija; o tom se kaže: da kroti i zatajiva sam sebe. To se tiče toli slobodnih, koli zabranjenih — poslovah. Uzmimo, da bude tko pozvan na čast, gdje imade za dragu volju svakovrstnih jestvinah na izbor; a ovaj uzovnik nejede prekomjerno, nejede više, nego li mu dopušta kršćanska umjerenost, premda ga pohlepa na jelo vabi, — ovdje se kroti, uzteže se glede z a b r a n j e n i h stvarih, t. j. nejede, što mu nije slobodno. Ali da bi si ovaj kršćanin uzkratjivao ne samo što je zabranjeno; nego i od onoga si gdješto uztezao, što bi mogao uživati, a nesgrešiti, — taj bi se krotio i zatajivao takodjer u s l o b o d n i h stvarih. — Nuto, ovako se treba kršćaninu krotiti i zatajivati, ne samo u jelu i pilu, nego i u svih pohlepah. n. p. za novcem i blagom, za čašću i slavom, za zabavom i veseljem i to ne samo kadšto, nego vazda, kada nas popadne kakva griešna požuda. I u slobodnih stvarih treba se kršćaninu marljivo i veledušno krotiti i zatajivati; jer će samo tim putem moći dospjeti do savršenstva. „Samo ćeš toliko napredovati,“ govori Toma Kempijski, „koliko sama sebe prisiliš.« (Nasl. Is. knj. 1. gl. 25.) Krotiti i zatajivati sam sebe u slobodnih stvarih od potrebe je takodjer

kršćaninu, da se uzmogne tim lakše i sigurnije krotiti i zatajivati u zabranjenih. „Samo onaj neće pogriešiti u dopuštenih stvarih, koji se umije pozorno krotiti u slobodnih.“ kaže papa Grgur veliki (ćud. knj. 5. gl. 6.). Uztrajno valja nam se krotiti i zatajivati, navlastito u kojekakovih nevoljah, tegobah i mukah ovoga svieta, koje Bog obično onim šalje, koji su mu mili i dragi. Koli krasan primjer junačke zataje, pripovieda nam sveto pismo u životu krotkoga Tobije! Od nejakih noguh življaše Tobija pobožno — i dieleć milostinju; pa »se ipak nepotuži, što ga je sljepoća snašla; nego uztraja stalno u strahu božjem, faleć Bogu svaki dan života.“ Tob. 2, 12. 14. Kud i kamo više opominje nas Isus svojim primjerom i naukom, da krotimo i zatajivamo sami sebe, — što podnoseć neizkazano trpljivo sveudilj tuge i nevolje od narodjenja svoga u štalici do smrti na križu, što pozivajuć nas sve do jednoga: „Tko hoće doći za mnom, neka zataji sam sebe, uzme svoj križ na se i sliedi mene.“ Mat. 16, 24.

3. **svakdanje poslove ovršivati u milosti i načinom bogumilim.** — Molitvom i svetimi otajstvi primamo potrebitu milost: da napredujemo u savršenstvu. Stalno zatajivajući sami sebe, tlačimo griešne sklonosti i požude, koje nas odvraćaju od savršenstva. Ali to nije još dosta; nego nam valja i neprestance napredovati u savršenstvu; jer smo u toliko samo savršeni, — u koliko savršeno i bogoljubno ž i v e m o. Ovaj pako bogoljubni život nije ino, nego povorka svakdanjih nam djelah. Ljuto se varaju mnogi ljudi, misleći: da je samo onaj savršen i svet, koji tvori posve izvanredna djela, n. pr. obraća divljake i neznabožce, čudesa tvori itd. Ljubljeni je spasitelj bio cieloga života uzorom podpuna savršenstva; pa ipak neznamo, da je prije tridesete godine što učinio, čemu bismo se imali osobito diviti. Sveta je bogorodica, najuzvišeniji uzor savršenstva za Isusom; pa ipak je sprovela nemalo cieli život u tihoći i samoći. Sveti Josip nije učinio išto izvanredna na svietu, ili što bi ljudem udaralo u oči; nego se je bavio običnim tesarskim poslom, pa je ipak živio kud i kamo savršeno. O blaženom se mladiću Ivanu Berchmansu, pripovieda: da mu se upravo u tom pokazuje svetost: što je obična, svakdanja djela i poslove svoga zvanja, obavljao vazda savršeno. Valja dakle d. d. da i vaše

savršenstvo stoji u tom: da obavljate načinom bogumilim svoja svakdanja djela, — činila vam se, kako mu drago, neznatna i malena. Tako radeći, radit ćete po božjoj volji, slaviti Boga i pokazati, da ga ljubite. Svakim ovakovim djelom, — obavljenim za Boga uza dobru odluku, — napredovat ćete u bogoljubnosti, te si ulagati po jedan dragocieni kamen više u nebesku krunu. Jedno jedincato ovakovo djelo vriedi pred- Bogom više; nego li sve, što su ljudi ikada učinili golema, slavna i divna, ako nisu učinili za Boga. Pamtite pako odmah, što ću do skoro obširnije razlagati, naime: da će vam samo onda u dio pasti ove zasluge za dobra djela, ako budete i sama bogumila, t. j. ako budete u milosti božjoj posvećujućoj. Ovu vam dakle milost valja neprestance čuvati i nikada ju smrtnim griehom izgubiti.

Ako li ste željna znati: kako možete najlaglje ovršivati svoja djela načinom bogumilim, odgovara vam — nikada bolje — katekizam: „Ako si predočimo, kako jih je ovršivao Isus i ako nastojimo, od ljubavi ga u tom nasljedovati.“ — Nisu ikoja djela tako neizmjerno Bogu povoljna bila, kao djela, što je tvorio njegov božanski sin, živuć na zemlji. S toga nemožemo Bogu povoljnije raditi; nego li ako se od ljubavi prama Isusu trsimo: nasljedovati ga, što više možemo, obavljajući svakdanje poslove. Božanski naš spasitelj opominje nas sam na to, govoreć: „Primjer sam vam dao, da i vi tako radite, kako sam ja radio.“ Iv. 13, 15. Da budete dakle znala, kako možete i sbilja to izvesti u svih svojih poslovih, — od uranka pa do spanka, — pokazat će vam ovaj liepi primjer. — Pobožna djevica, imenom Doroteja, naučila je od svoje bogobojne hraniteljice: u svih poslovih svojih i nevoljah, imati Isusa pred očima i po njegovu se primjeru ravnati, pa se je toga i marljivo držala. Tim je daleko napredovala u savršenstvu, te je držana uzorom svih kriepostih. Njezin dušobrižnik upita ju: kojim putem tako napreduje; a Doroteja mu odgovori posve iskreno i čedno: „Kada se probudim i ustanem, mislim: kako se je božansko diete Isus, prenuv se, prikazalo Bogu, svomu ocu nebeskomu. Po njegovu primjeru prikazujem i ja Bogu sebe i sve svoje svakdanje poslove. Kada se Bogu molim, mislim: kako se je Isus molio svomu ocu, te sdružujem srce svoje s njegovim požnim srcem. Za posla mislim: Isus je poslovao za spasenje moje, te mjesto da se tužim, sdružujem svoj posao i napor s njegovim, obavljam poslove od ljubavi prama njemu i odano u njegovu volju. Kada mi se što zapovjedi, mislim: kako je bio Isus pokoran i podložan svojoj majki Mariji i svomu hranitelju Josipu, te združujem svoju pokornost s njegovom. Dopadne li mi kakav težak i mučan posao, mislim: moj je spasitelj bio pokoran za mene na smrt, dà na smrt križa; — te izpunim trpljivo težku zapovied. Snadje li me ogovor ili kleveta, neodgovorim išto, podnosim trpljivo, mislim na Isusa, koji nije otvorio usta, kada je krivo tužen, klevetan, ružen i grdjen. Isus je bio nevin, a ja sam griešnica, te zaslužila kud i kamo više, nego li sbilja trpim. Po primjeru Isusovu umjerena sam za stolom, jedem samo zato, da se okriepim za posao na slavu božju. Od ljubavi prama Isusu, krotim tielo svoje, te kada mi se nerači koja jestvina, mislim na žuč i ocat, kojimi su neprijatelji napajaii Isusa, kada je žedjao na križu. Kada sam gladna; a neimam što jesti, mislim: Isus je od ljubavi prama meni postio 40 danah i 40 noćih, trpeć pokoru za proždrlost ljudsku. Kada sam u družtvu, mislim: kako se je prijateljski i sveto družio Isus sa svojimi učenici. Idué na svetu izpovied, predočim si golemu tugu mojega odkupitelja na Maslinovcu i križu. Kada sam kod svete mise, sdružim svoju pamet i srce s Isusom, te uzbudim želju: takovom odlukom prisustvovati ovoj presvetoj žrtvi, kakovom se odlukom žrtvuje Isus na žrtveniku po svećeničkih rukuh svojemu ocu za naše griehe i spasenje svih ljudih. Kada idem večerom na počinak, mislim: kakva je moja postelj, a kakva je postelj Isusova na križu, gdje je božanski jaganjac žrtvovao svoju dušu i tielo, te gledam da usnem uza rieči svojega propetoga Isusa: „Oče u ruke tvoje preporučam dušu svoju.“

Opomena.

Čula ste d. d. kako osbiljno traži Bog od nas, ne samo da se klonimo svakoga smrtnoga grieha; nego uz pomoć njegove milosti, takodjer se svojski trsimo usavršiti prema staležu svojemu. Svako od vas neka misli, da i njemu govori Bog, što je njekoć rekao Abrahamu: „Hodi preda mnom i budi savršen 1. Mojs. 17, 1. Kada se čovjek toliko stara, da se nauči što čestita, što će mu promicati prodju na svietu; kud i kamo više treba mu se starati, da postane savršenim kršćaninom. Tko se trsi usavršiti kao kršćanin, sabira si blago za prodju u vječnosti. Nebrani kršćansko savršenstvo, kako ste jur čula, usavršiti se podpuno i u zemaljskih poslovih, pače ide čovjeku

u tom na ruku. „Pobožnost je svemu koristna“ kaže sveti Pavao, „njoj je obećan sadanji i budući život.“ 1. Tim. 4, 8. Trsite se dakle svojski: biti dan na dan pobožnija i krepostnija; pa će možebit s vremenom milostivo pozvati Bog koje od vas u svećenički i redovnički stalež. Čuvajte se dakle, da vam Bog neuzkrati s vaše krivnje ovu osobitu milost. Ako li vas je Bog pozvao u svjetovni stalež, trsite se i u svietu u istinu pobožno živjeti. Nebudi vam dosta: samo pred ljudmi pravednimi i poštenimi biti; nego mislite vazda: da ćete jednoć razlog morati davati o cielom životu — Bogu, koji kuša srca i bubrege. — Usadite si na koncu ove druge glave katekizma o „zapoviedih,“ — duboko u srce liepe i znamenite rieči, koje je siedi kralj David na samrti rekao sinu svojemu Salomunu: „Sinko! služi Bogu savršenim srcem i dragovoljnom ćudi; jer Gospedin kuša sva srca i razumije sve misli duše. Ako ga budeš tražio, naći ćeš ga; ako li ga ostaviš, odbacit će te na vieke.“ Ljetop. 28, 9. Salomun je i sbilja tražio Boga i služio mu mnogo godinah; a Bog ga je obilno obdario svimi blagodatmi. Ali pod siedu glavu ostavi Boga, — prionuv uz griešne požude svoga srca i zaveden od neznabožkinjah. Ako nije Salomun osbiljno prionuo uza pokoru pod konac života, — to ga je Bog za vieke od sebe odbacio, premda je toli veličanstven hram sagradio Bogu na slavu. Ah, sačuvaj Bože! d. d. da ikoje od vas snadje toli golema nesreća. Ove se nesreće osloboditi, ali i dopasti te nesreće, — do vas stoji. Izpunjujte dakle vierno zapoviedi božje, klonite se grieha, prianjajte do zadnjega trenutka života svojski uza kriepost i savršenstvo: a opirajte se uztrajno napastim i zlim požudam.

Glava treća.

Izvori milosti.

Milost u obće.

Znadete d. d.: zašto ste na svietu; na svietu ste: da Boga spoznate, da ga ljubite, da mu služite, ter se spasite. Nadalje znadete put, kojim vam treba ići, da se spasite; ovaj su vam put pokazale zapoviedi božje i crkvene. A da biste od sebe mogla ovim putem ići, te dospjet do spasenja — do zadnjega cilja svojega, do vječnoga blaženstva; — nebi vam dalje išto trebalo učiti u katekizmu. Ova bi treća glava — o izvorih milostih — bila suvišna; a Bog nam nebi bio išto nadodao nad naravne sile. Nuto dakle, pošto smo zaključili nauk o zapoviedih, treba nam najprije odgovoriti na pitanje: Možemo li sami od sebe obdržavati zapoviedi božje i spasiti se?

Nemožemo sami od sebe obdržavati zapoviedi božje i spasiti se; nego nam k tomu treba pomoći ili milosti božje.

Ovaj odgovor katekizma naperen je proti veoma pogibeljnoj bludnji. Imade mnogo ljudih, koji misle: da je moći činiti dobro bez posebne pomoći božje. Svaki čovjek, misle, imade od naravi um i slobodnu volju; pa s toga može dobro razabrati od zla i na dobro se odlučiti. Netreba mu dakle božje milosti pomoći: da uzmogne dobro i kriepostno živjeti. D. d. ovako reći ili pomisliti, velika je bludnja i grehota; a naša ju sveta vjera odlučno osudjuje. Zašto je pako bludnja i grehota: ovako reći ili pomisliti; razlagao sam vam jur, kada sam vam razlagao

nauk ob odredjenju ili cilju čovjeka; a zatim kada sam razlagao nauk o griehu iztočnom (1. sv. str. 167. 172). Nego ću vam u kratko ponoviti, što sam ondje razlagao.

1) Sve da nam je narav dobra i neskvarena, kako je bila praroditeljem u raju zemaljskom, nebismo ipak od sebe rodili takovim rodom, drugimi riečmi: nebismo takova dobra djela tvorili, kakova su od potrebe, da se — spasimo. Razlog je tomu ovaj: blaženstvo, koje nam Bog nudi — vrhunaravno je; a zato mora biti vrhunaravno i sve, što vodi ili nam pripomaže k blaženstvu; treba da nam milost božja oplemeni ili posveti sve, što se tiče blaženstva. Kakogod je na svakom zlatnom, srebrenom ili bakrenom novcu slika kraljeva ili grb, tako mora da bude na naših djelih udaren pečat božje milosti; jer inače neimaju ciene pred Bogom, niti zaslužuju nebesku nagradu. Druga će vam prispodoba još jasnije pokazati. Uzmimo n. pr. divljaku. Hoće li divljaka roditi dobrim i plemenitim rodom, ako ju pusti čovjek, da raste i rodi kako joj drago? Doista neće. Nego što joj treba? Treba ju oplemeniti, uciepiti (nakalamiti), t. j. treba uzeti grančicu sa plemenite voćke, zatim ju prenieti na divljaku. Odsele će divljaka roditi plemenitim (pitomim) rodom. Tako radi i Bog s nami. Buduć da nemožemo naravnimi silami išto vrhunaravna i za vrhunaravno blaženstvo koristna učiniti, oplemenjuje nam Bog narav dragocienom, vrhunaravnom milošću i podupire nas sveudilj u poslu za vrhunaravno blaženstvo posebnom, vrhunaravnom pomoćju; pa stopram tako možemo roditi dobrim, Bogu povoljnim rodom, kako nam je od potrebe za spas. Bez vrhunaravne milosti božje nemožemo dakle tvoriti dobro, kako je Bogu povoljno, po nas spasonosno; dà nemožemo i najmanje dobra učiniti za duševni spas, bez ove vrhunaravne pomoći. Zato i govori Isus naročito: „Bez mene nemožete išto učiniti." Iv. 15, 5. To će reći: bez moje pomoći, — bez milosti, koju sam vam zaslužio i pružam ja, — vaš odkupitelj i spasitelj, — nemožete išto činiti, što vam treba za duševni spas.

2) Povrh toga se protivi gore pomenuta bludnja i drugoj istini. Narav naša naime nije posve dobra; nego je osakaćena, usljed iztočnoga grieha. Slobodno joj je, istina: činiti dobro ili zlo, a može ponješto od sebe i obdr-

žavati zapoviedi božje. Ali joj je ipak svjetlo razuma potamnulo, volja oslabila, to se nagnula više na zlo, nego li na dobro. Radi ove dakle zavladale, usljed iztočnoga grieha, nemoći, nemože čovjek od naravi činiti sve dobro, što propisuju zapoviedi božje, niti se kloniti svega zla, što zabranjuju ove zapoviedi, — bez posebne milosti božje. Čovjek privolji — uzprkos svomu umu — često u napast, te sve dublje tone u ponor zla. Koliko je već bilo pobožne djece, koja su, kako i vi sada, mrzila na grieh i bila odlučila: „uztrajati nevina do konca života; pa su se kašnje ipak dala nagovoriti na zlo, te zaglavila kao nesrećni zlotvori. Upravo zato, što smo slabi od sebe, te lahko padnemo u napasti, opominje nas dragi spasitelj na molitvu: „Bdijte i molite, da nepadnete u napasti. Duh je, istina, pripravan; ali je tielo slabo." Mat. 26, 41. — Radi naše slabosti prati nas i čuva svuda milost božja; a zato nam se i valja sveudilj Bogu moliti za milost. Neuzdajte se dakle ikada drzovito sama u sebe, kako se uzdaju mnogi; pa zato srnu u griešne pogibelji, te postaju sužnji grieha i pakla. Vjerujte: da nećete moći bez milosti božje grieha se kloniti i zapoviedi obdržavati. Znadete dobro, da je sveti Petar, glavar apoštolski, jedino zato sgriešio, što se je preveć pouzdao u sebe. Nepomislite ikada: da ćete moći služiti Bogu i zapoviedi njegove obdržavati sama po sebi (t. j. vlastitimi, naravnimi silami); ugibajte se zlu družtvu; slušajte roditelje, kada vas odgovaraju od zla i negovorite drzovito: neću ja zlo učiniti. Živite vazda u strahu božjem i molite se neprestance Bogu: da vas sveudilj prati svojom milošću.

Buduć milost božja toli golema blagodat po nas, te o njoj visi naš spas i vječno blaženstvo nebesko; treba vam sada, gdje se razlaže nauk o milosti, tim marljivije paziti i češće duha svetoga u srce si sazivati, te uzmognete dar njegove milosti valjano pojmiti i dostojno cieniti. Sada najprije ide pitanje: Što se razumieva po milosti božjoj?

Po milosti božjoj razumieva se ovdje nutarnja, vrhunaravna pomoć ili dar, što nam Bog radi zaslugah Isusovih daje za spasenje.

Evo vam jur sada sgode paziti rieč po rieč, što ću vam razlagati. Rieč „milost" znamenuje mnogo koješta; a da razumijete podpuno, što ovdje znamenuje „milost," pazite samo na pomenuti odgovor u katekizmu. „Milost" znamenuje obće dar, podieljen nam od koga dragovoljno; — a ne štono rieč pod moraš. U tom smislu kažete: da vam je majka doniela sa sajma „milošću" — milost. Kadšto znamenuje milost: privrženost ili ljubav više osobe prama nižjoj. Što će reći n. pr.: „podložnik je u milosti (u volji) kod svoga vladara?" Jest reći će: vladar mu je dobar, privržen, ima ga rad. A kada bih rekao: „vladar je ukazao, (pružio) podložniku milost," što bi znamenovala tudjer „milost?" Da; — od osobite dobrote podieljen dar. Tako upravo morate i ovdje u katekizmu pojmiti „milost;" naime: milost je od Boga, radi osobite dobrote, podieljen nam dar. — Ali se ipak nerazumievaju svi od Boga nam podieljeni darovi po rieči „milost". Imade naravnih i vrhunaravnih darovah božjih. Naravni su oni darovi, koje nam podjeljuje Bog ponajprije za vriemeniti život i sreću. Ovamo spadaju sve moći duševne: pet ćutilah, snaga i zdravlje tjelesno, hrana, odielo i mnoge ine blagodati. Vrhunaravni su pako, svi darovi, koje nam Bog dieli za vječni spas, te uzmognemo dospjeti jednoć k njemu u nebo, tudier ga viekom gledati i uživati s njim neizmjerno blaženstvo. Ovi se darovi zovu vrhunaravni, jer nadilaze kud i kamo sve naravne darove, uzdižu nas iznad naravi i ponješto nas uzporedjuju s angjeli. Ovdje je dakle skroz govor o vrhunaravnih darovih — vrhunaravnoj milosti, a ne o naravnoj. — Ali nuto imade u odgovoru pred riečmi: „vrhunaravna pomoć ili dar," još jedna rieč. Koja? Dobro. Rieč: „nutarnja." Zašto? Jer se ovdje riečju „milost" nerazumieva sve, što je Bog ikada učinio za spasenje naše, ili još sveudilj čini i tvori, nerazumieva se utjelovljenje Isusovo; nerazumieva se narodjenje, nauk, primjer, smrt Isusova, nerazumieva se propovied rieči božje, sveta misa i drugo koješta; nego samo ono, što tvori duh sveti u duši čovjeka, čovjeku na spas,

kako sam vam pokazao, razlažuć osmi članak (sv. 1. str. 272. ss.); — razumieva se dakle nutarnje svjetlo, utjeha, svetost, pobuda i okrepa na dobro itd. O tom dakle nutarnjem, nevidljivom uplivu (daru) duha svetoga, — govor je, kada se razlaže nauk o milosti. U tom se smislu uzima rieč „milost" u ovom odsjeku katekizma, a i navadno u kršćanskom nauku. — Još vam treba znati: da nam je milost, o kojoj sada govorimo, — dobavio Isus, svojom dragocienom krvlju i neizmjernimi zaslugami. Vrhunaravna milost, duhom nam svetim podieljena, toli je — dragociena, te nam ju nebi kadar bio dobaviti ikoji čovjek, ikoji angjeo, — do jedino sin božji. Koli je dragociena milost božja, nedokučujemo za ovoga života; ali ćemo dokučiti, kada jednoć, — uza dragocieni dar milosti, — dospijemo k Bogu i budemo s njim uživali neizmjernu slavu i blaženstvo. Sada ćete ponoviti svako — jedno po jedno — ovo pitanje. Dobro; sada kaži ti . . . . . još jednoć: što je milost — rieč po rieč — kako je u katekizmu . . . A sada ću vam razložit: kolikovrstna je milost. —

Milost je dvovrstna: 1) milost djelujuća, 2) posvećujuća ili opravdajuća.

Milost božja, o kojoj govorimo, dvovrstna je. Čovjek, sgriešiv težko, — mrtav je duhovno, kako znadete; pa zato mu valja nanovo si dobaviti život milosti, valja mu od grieśnika postati pravednikom, — od djeteta Adamova djetetom božjim, od čovjeka duhovno mrtva i blažena života lišena; — postati čovjekom nadahnutim vrhunaravnim životom. Milost božja, koja nas tako preporadja, zove se milost božja posvećujuća, ili opravdajuća. Buduć nadalje, da ova milost netraje samo onaj čas u duši, kada čovjeka posvećuje ili opravdava, nego i sveudilj, doklam čovjek nesgrieši smrtno; zato se i zove ova milost — uztrajna. Ova dakle posvećujuća milost, ulieva nam duši vrhunaravni život; ova je milost svagdje uz nas, bili mi u učioni, u crkvi, ili kod kuće; radi ove milosti ugodni smo Bogu; pače radi ove milosti prebiva Bog otajstveno u nas, kao u svojem hramu; posvećujuća milost božja pronikne nam skroz dušu, kao što oganj pronikne željezo, preobrazi nam, preporodi, uresi dušu; a duša nam po tom postane ugodnicom božjom. — Sada znadete dakle: što

je milost božja *posvećujuća;* a sada ću vam pokazati što je milost božja djelujuća. Kakogod nebijaše Bogu dosta: samo nas stvoriti, nego nam sveudilj uzdržaje i kriepi život, te možemo rasti i tražiti si sreću; tako i nije dosta dragomu Bogu: podieliti nam samo vrhunaravni život, t. j. posvećujuću milost, nego nam dieli osim posvećujuće milosti i druge nebrojene milosti, uza koje smo milosti kadri: kloniti se zla, a dobro činiti, te dostići vječni život u kraljestvu nebeskom. Svaki trenutak pruža nam Bog ovakove milosti, a po tom dobivaju naša djela vrhunaravnu cienu. „Kadagod dakle tvorimo dobro, djeluje Bog u nas i po nas."* Ove se milosti zovu djelujuće. Ovaj nauk o posvećujućoj i djelujućoj milosti razumjet ćete do skoro još bolje. Katekizam govori najprije o djelujućoj milosti.

§. 1. Djelujuća milost.

Milost djelujuća jest ona milost, kojom nam Bog razsvjetljuje razum, a volju odvraća oda zla i navraća na dobro.

Svakomu je dobromu djelu od potrebe: da razum spozna dobro; a slobodna volja da pristane na dobro. Razum je prvo, a volja drugo, — gdje se što radi. Razum spoznaje, što je istinito, dobro i spasonosno; a volja ako je dobra, pristaje uza ono, što je spoznao razum, da je istinito, dobro i spasonosno, te zatim ovršuje (volja) tjelovnimi silami n. pr. očima, rukama, nogama itd. Danas ste se sabrala u učionu, zašto? Razumom ste spoznala, da vam je dužnost, — da je po vas dobro i potrebno: ići u učionu. Da ste zle volje (zloćudna) mogla ste reći: „neću da idem u učionu." Ali vam je ovako volja pristala uza razum, te ste rekla, ili si bar mislila: „idem u učionu;" pa tako ste i sbilja ovamo došla. Buduć nam pako po griehu iztočnom razum potamnuo, a volja nam se nagnula na zlo, zato nam Bog podupire toli razum koli volju. Svojom milošću razsvjetljuje nam Bog razum, da što bolje spoznamo dobro; a volju nam nuka, potiče, kriepi, da što odlučnije prione uza dobra djela i obavlja jih. To je dakle milost djelujuća. — Ali mi je ovdje napomenuuti, da nam

* II. Sabor oranžki. čl. 9.

milost djelujuća: razsvjetljuje razum i potiče volju na dobro vrhunaravnim načinom; a to vam treba uviek imati na pameti, kada se govori o milosti božjoj. Čovjek spoznaje i razabire koješta naravnim načinom, te po tom i sfaća stvari bolje, n. p. misleć o čem dublje, marljivo čitajuć, ili slušajuć pazljivo kojega učitelja; a tako mu se i volja može (naravnim načinom) na što dobra sklonuti ili uza dobro prionuti. Ali je posve druga glede milosti božje djelujuće. Milost božja djelujuća razsvjetljuje nam razum i potiče volju, kako se nerazsvjetljuje razum i nepotiče volja ikakvim naravnim načinom. — Ovdje razsvetljuje razum, a potiče volju neposredno — duh sveti. Obično neosjeća istina čovjek, kako mu duh sveti razsvjetljuje razum i potiče volju; ali se dogadja kadšto, da i sbilja osjeća, te duša sfaća posve jasno istinu, prianja uza dobro, veseli se nad dobrimi djeli, — ne samo, što joj savjest o tom svjedoči, da je i sbilja tako; — nego upravo, što joj svjedoči sam duh sveti. Duh nam sveti dieli obično tim obilnije vrhunaravnu djelujuću milost, čim revnije mi obavljamo, što na nas spada u tom pogledu. Zato se možete i vi nadati u nauku tim obilnijoj milosti, čim se pobožnije budete Bogu molila, da vam podieli milost. Molite se dakle goruće: da vam Bog razsvietli razum, kako je jur kralj — prorok David goruće molio (pj. 118, 34.): »Daj mi razum, pa ću pretresati zakon i čuvati ga svesrdno," molite nadalje s istim pjesnikom, da vam okriepi slabu na dobro volju (tud. r. 36.): „Skloni mi srce na svjedočanstva tvoja," t. j. udieli mi milost, Gospodine, da razmatram zapoviedi (svjedočanstva božanske volje) tvoje, da prionem goruće uza nje, te je obavljam dragovoljno i podpuno. A u koliko nam je milost na spas potrebita?

Milost nam je u toliko na spas potrebita, da bez nje nemožemo išto za spas početi, nastaviti i dovršiti.

Kada bi nas tko upitao: koliko možemo bez milosti božje, odgovorili bismo d. d. u kratko: Nemožemo išto, za spas koristna. To tvrdi još točnije ovaj odgovor katekizma. Ja ću vam dotične rieči jasnije razložiti, da uzmognete bolje razumjeti ovaj nauk. Kaže se najprije: „da nemožemo išto za spas. Tim se nekaže: da nemožemo

učiniti išto dobra bez milosti. Znadete jur: da nismo po griehu iztočnom lišeni svake i nesjetne moći na dobro; — ostao nam je ipak čovječji razum i slobodna volja, premda jedno i drugo osakaćeno griehom, te njima momožemo koješta dobra učiniti. Ali tudier valja opet znati: što čovjek učini samo naravnimi moćmi, da to nije učinjeno za vrhunaravno, vječno blaženstvo. Još nješto glede riečih: „nemožemo išto za spas.“ Nije svejedno reći: za spas (spasonosno) i reći „zaslužno (za nebo).“ Sva su zaslužna djela takodjer spasonosna; ali nisu sva spasonosna djela takodjer zaslužna. Dobrim t. j. zaslužnim djelom hoće se opravdanja iliti posvećujuće milosti; a inače dobra t. j. spasonosna djela, (koja samo s daleka pripomažu k blaženstvu), može tvoriti i griešnik uza milost djelujuću. Može se griešnik uza milost djelujuću moliti Bogu, da mu prosti griehe, može postiti, trapiti se, milostinju dieliti itd. Ovimi djeli može se dobaviti milosti posvećujuće. A da nebi Bog podielio griešniku milost djelujuću, bila bi mu ova djela posve naravna i zato mu nebi iole koristila za vječni spas. S toga nemože čovjek bez djelujuće milosti božje išta za spas učiniti, — budi takova što, čim bi se dobavio milosti posvećujuće, budi takova što, čim bi si zaslužio nebo. Ova je nutarnja milost potrebita nevjerniku, da se obrati na vjeru; potrebita griešniku, da se ostavi grieha; potrebita pravedniku, da obavi kakvo zaslužno djelo. „Tjelovno oko“, govori sveti Augustin, „premda inače zdravo, nemože gledati, ako nedopre do njega sjajnost svjetla. Tako nemože i čovjek, ako je i pravedan, dobro živjeti, ako ga nepodupire vječno svjetlo pravde.“

Dalje se spominje u ovom odgovoru, da nemožemo bez milosti što početi, nastaviti i dovršiti. Tako je vazda vjerovala crkva, oslanjajuć se na naročiti nauk svetoga pisma. Napomenut ću vam odluku crkvenoga sabora, držana jur 529. god. u Orangu u Francuzkoj. Ova odluka glasi: „Ako tko uztvrdi: da može po naravi, što se tiče spasa vječnoga života, tako, kako je od potrebe, što dobra misliti, ili prionuti uza to — bez razsvjetljenja i nadahnuća duha svetoga, zanešen je duhom krivovjerstva; jer nerazumije rieč, koju je izustio Bog u evangjelju: „„Bez mene nemožete išto učiniti.““ (Iv. 15, 5.) i onu drugu apoštolovu (2. Kor. 3, 5.): „„Ne kao da smo kadri sami od sebe (koristno za spas) misliti, kao sami od sebe, nego što možemo, od Boga je.““ Papa Bonifac II., potvrdjujuć odluke onoga crkvenoga sabora, očitova: da mu je osobito drago, što su sabrani svećenici jednoglasno zaključili: „da nemože itko bez milosti božje išto dobra hotiti, početi, obaviti ili dovršiti. „Jer,“ piše papa dalje, „sigurno je i članak je katoličke vjere, da nam u pogledu svakoga dobra, božje milosrdje ide u susret, gdje još nećemo, da budemo hotili; da je u nas onaj trenutak, kada hoćemo, te da nas prati, da budemo postojano hotili; polag riečih proroka: „Bože, tvoje mi milosrdje ide u susret“ (pj. 58, 11.); zatim drugdje (pj. 88, 25.): „Tvoje milosrdje prati me.“ Iz ovih se izrekah svetoga pisma, koli svjedočanstva svetih otacah i odlukah crkvenih saborah, — vidi bjelodano: da je svakomu spasonosnomu djelu potrebita, nevelim kakvagod pomoć božja, kao što svakomu naravnomu poslu, n. pr. svakomu koraku, svakomu potezu ruke po artiji; — nego je svakomu spasonosnomu djelu povrh toga potrebita viša, vrhunaravna pomoć, t. j. milost božja, koja nam ide u susret, sveudilj nam dobra djela prati i podupire i dovršuje; te je i sbilja, kako uči apoštol: „Bog, koji djeluje u nas, da hoćemo i dovršimo.“ Filip. 2, 13. — Odatle učite, da je milost božja neobhodno potrebita na spas; pa zato je važno i znati: da li Bog daje svakomu čovjeku dovoljno milosti na spas. Slušajte, što govori katekizam:

Bog daje svakomu čovjeku dovoljno milosti, da se može spasiti.

Jur odatle, što sam dosele razlagao o potrebi milosti božje na spas, mogla ste d. d. pogoditi odgovor na ovo pitanje. Imade li vas koje, koje bi znalo odgovoriti, zašto?... Nuto, ja ću vam kazati. Bog hoće, da se spase svi ljudi. To uči sveto pismo na mnogih mjestih. N. pr. 1. Tim. 2, 4. kaže sveti Pavao: „Bog hoće, da se svi ljudi spase i dodju do spoznanja istine.“ Kada pako Bog sbilja hoće, da se spasimo, to će nam sigurno i sve dati, što je god od potrebe, da dospijemo do spasenja. Sigurno i vi nemislite inače o Bogu. Pametan otac netraži od djeteta, što je nemoguće,

a kamo bi tražio dragi Bog. — Pa već odatle, što je Bog učinio za naše spasenje, vidimo bjelodano, da mu je i sbilja do spasa našega, te da svakomu dragovoljno pruža ruku, koji hoće uzanj prionuti. Kako li bi nam mogao Bog očevidnije pokazati, koliko mu je do spasa našega; nego li, što je poslao svoga jedinorodjenca i žrtvovao na križu za griehe naše? Nije Isus umro samo za njekolicinu; nego za sve ljude bez razlike. Posve razgovjetno piše o tom sveti Ivan apoštol (1. l. 2, 2.): »On (Isus) je pomirenje za griehe naše; ali ne samo za naše, nego i za griehe cieloga svieta.“ A kada se je sin božji žrtvovao na križu, od grieha nas odkupio i zaslužio nam nebo i sve, što nam je od potrebe, da dospijemo u nebo, — kako da uzkrati Bog ikojemu čovjeku milost, koju je tako skupo čovjeku dobavio? Misliti: da Bog uzkraćuje čovjeku milost, - bila bi grehota i psovka; Bog neželi i netraži išto drugo od nas; nego da prionemo uza njegovu milost, te si osvojimo vječno blaženstvo. — Navlastito pamtite još: 1) da Bog daje i krivobožcem i svim nevjernikom dovoljnu milost, 2) da Bog pruža čovjeku potrebitu milost u svih i najljućih napastih, 3) da Bog svakomu čovjeku daje dovoljnu milost, da uzmogne vierno i stalno izvršivati njegove zapoviedi, a napokon 4) svakomu griešniku, da se uzmogne obratit na pokoru.

1) Što se tiče ponajprije n e v j e r n i k a h, dieli Bog potrebitu milost na spas onim, kojim nije ikada propoviedano evangjelje. Bog razsvjetljuje i ovim razum a potiče volju; zatim ako poslušaju nadahnuće božje, ako vierno obdržavaju zapoviedi, koje jim kazuje razum i savjest, podielit će jim Bog i veće milosti, te će se spasiti bar krstom želje, ako ne upravo krstom vode. Učila ste u bibličkoj povjestnici, kako je Bog neznabožcu satniku po angjelu s neba poručio, što mu valja činiti da se spasi.

2) Nadalje sigurno neće dragi Bog pripustiti napast na nas, kojoj nebismo mogli odoljeti, uza njegovu milost. „Vieran je Bog“, kaže sveti apoštol Pavao (1. Kor. 10, 13.), „te neće dati napastovati vas više, nego li ste kadri; nego će dati uza napast i uspjeh, da uzmognete odoljeti,“ t, j. Bog će vam biti u pomoći svojom milošću, te ćete svladati napast, kada vas popadne. Neima čovjeka, kojega

nebi kadagod snašla napast. Bog nam šalje napast, da se kriepimo u borbi i čistimo od kojekakvih manah. Zato budite pripravna, u svaki čas: boriti se proti napasti. A kada upravo kucne ura napasti, kada vas stane vrag ili zao čovjek na grieh navadjati, borite se, kako su se borili u napasti sveci i izabranici božji. Neustrašivo protivili su se sveci i izabranici božji bezbožnjakom, hotećim je navesti na grieh, ili na odpad od Isusove vjere, te i najljuće muke nebijahu kadre: na zlo jih sklonuti. Milost božja kriepila jih je. Što su oni uza milost božju mogli, možemo, a i moramo, takodjer i mi; jer i nam daje Bog svoju milost. Druga je opet glede napastih, kojih dopadne čovjek od objesti svoje. Za ove napasti nije nam Bog obećao milost, pače uči nas, da nesrnemo od objesti u pogibelj, nego da, bdijući i Bogu se moleći, uzmičemo napasti. »Bdijte i molite, da nepadnete u napast.« Mat. 26, 41.

3) Kako možemo uza milost božju odoljeti svim napastim, tako možemo uza milost božju i z a p o v i e d i b o ž j e obdržavati, kako sam vam po nauku sabora tridentskoga jur razlagao (Sr. str. 2.) Pače Bog nam daje ne samo dovoljno, nego i u izobilju milosti, ako ga ponizno i uztrajno molimo, te će nam, kako uči spasitelj, postati jaram gospodnji sladkim, a breme njegovo lahkim.

4) Jer „Bog neće,“ kako piše sveti Petar (2. Petr. 3, 9.), »da njeki poginu, nego da se svi na pokoru obrate;« zato daje Bog svakomu i najvećemu griešniku dovoljno milosti, da se iskreno o b r a t i. Da tomu nebi bilo tako, kako bi mogao spasitelj reći sam o sebi: da je došao t r a ž i t i i spasiti, što je poginulo; kako bi mogao reći: da je ponajviše došao zato na sviet, da zove griešnike, da se odvrate s puta propasti, a udare putem spasa (Mat. 9, 12.)? Čemu onda priče o dobrom pastiru, razmetnom sinu, čemu se tako milostivim ukazuje Isus griešnikom? Nuto, kako istomu okorjelomu Judi nudi svoju milost, govoreć mu umiljato i tronuto: »Prijatelju, na što si došao, poljubcem izdaješ sina čovječjega?« Mat. 26, 50, Luk. 22, 48. Krv je Isusova kadra, oprati i najljuće griehe. Zato je odlučila crkva u četvrtom lateranskom saboru: „Ako tko, primiv krst, natrag u grieh padne, može se pravom pokorom opet spasiti.“ »Neka dakle neočaja itko radi spasa svojega,“ govori sveti Augustin (gov. 351.)

„Bio što ti drago, sgriešio koliko ti drago, živ si ipak; a da te nebi hotio Bog spasiti, sigurno bi te s ovoga svieta uzeo.“

Da nam milost božja bude i sbilja na spas, nesmijemo se milosti božjoj protiviti, nego vierno uza nju prionuti.

Bog dieli čovjeku dovoljnu milost, da se spasi. Ali Bog neće, da se protivimo njegovoj milosti, nego hoće da vierno uza nju prionemo; jer Bog, kako govori sveti Augustin, „koji te je stvorio bez tebe, neće te spasitii bez tebe,“ ako se nepobrineš sam za spas svoj. Bog nas nesili na dobro, nego nas svojom milošću samo potiče na dobro; a zatim nam ostavlja na volju, hoćemo li odbiti njegovu milost, ili uza nju prionuti. Ako se uzprotivimo milosti božjoj, uzalud nam je milost. Uzalud bi pružio ruku čovjeku, koji je pao u jamu, ili mu uže pustio; ako ti nebi i on iz jame ruku prifatio, ili uza uže prionuo. Tako nemože i milost čovjeku pomoći, ako neće i čovjek uza milost prionuti i njoj se odazvati. Tako nas opominje naročito sveti apoštol Pavao, „da neprimamo uzalud milost.“ 2. Kor. 6, 1. — Ali nuto, kolika je sljepota ljudska! Čim obilniju milost šalje Bog, tim manje mare gdjekoji za nju. Nisu li tako radili židovi, kojim reče sveti Stjepan: „Tvrdoglavci! . . . . protivite se sveudilj duhu svetomu; kako vaši oci, tako i vi?“ Djel. apošt. 7, 51. Tako se i danas protive mnogi ljudi milosti božjoj, pače uzmiču prigodam, gdje bi jih Bog nutarnjim razsvjetljenjem i ponukami, na dobro svraćao: uzmiču izpoviedi, propoviedi, kršćanskomu nauku, neslušaju, ili pače preziraju ljebezne opomene roditeljah i učiteljah. Tako rade; jer jim se neće ostaviti kakova zla, ili prionuti uza kakovo dobro. — D. d. neuvriedite ikada duha svetoga takovim načinom, otvorite pače za takovih sgodah duhu svetomu dragovoljno srce; slušajte ponizno opomene i prigovore svojih starešinah; jer njimi pripravlja Bog srce vaše na svoju milost. Ako budete u nemar metala spasonosne opomene namjestnikah božjih, nećete prionuti i uza nutarnji glas božji, kada vas bude poticao na dobro. Izpitujte svaki dan dušu: što ste mislila, govorila i činila, kako sam vas jur učio; pa ćete lahko razabrati,

jeste li slušala, ili se protivila milosti božjoj, kada vas je odvraćala od zla, ili vas na dobro opominjala*.

Opomena.

D. d. Božja nam je milost kud i kamo dragocienija i potrebitija od istoga svakdanjega kruha. Ovdje nisam obširnije govorio o posvećujućoj milosti, koja je pravo rekuć život duše; nego sam govorio o djelujućoj milosti, koja se sastoji u pomoći ili podpori, koju nam dieli Bog, da uzmognemo vrhunaravno i spasonosno raditi za vječnost. Nego vidite, koli je dragociena i potrebita i djelujuća milost; jer samo uz djelujuću milost možemo obogatiti na duši i zasluge si dobaviti za vječnost. Djelujuću pako milost obično daje nam Bog samo, ako mu se za nju molimo. Molite se dakle često dragomu Bogu: da vam

* Slušajte kako čudotvorno razsvjetljuje kadšto milost božja razum i svraća volju na dobro; ali takodjer kako se vierno odazivlje kadšto čovjek milosti božjoj. To vam svjedoči primjer svete *Marije iz Egipta.* Djevojčica od dvanajest godinah, razstavi se Marija s roditeljskim domom, te podje po razuzdanom i bludnom životu. Naseliv se u Aleksandriji, sprovede 17 godinah u bludnosti. Jodnoć začu, da su se mnogi ljudi ukrcali u brod, ploveći u Jeruzalem, da tudier proslave blagdan uzvišenja svetoga križa. I nju povuče želja na put. Prispjev u Jeruzalem, uputi se s drugimi ljudmi na blagdau uzvišenja svetoga križa i ona u crkvu svetoga križa; ali došav do crkvenoga praga, spazi: da joj se neda i neda u crkvu. Sjednuv dakle na tle u predvorju, stane zapanjena razmišljati o tom čudotvornom dogodjaju i pitati se: što bi moglo biti uzrokom, te joj se neda prekoračiti preko praga. Na to joj sine trak milosti božje u dušu. Spoznav silne svoje griehe, domisli se: da nije vriedna koračiti na mjesto. gdje je Gospodin toliko patio radi grîchah naših; — a na to brizne gorko plakati. Nemogav se dugo smiriti, ganu ju u njeke milost božja, — dodje k sebi i počme se uzdati u milosrdje božje. Spaziv naime na stieni sliku svete bogorodice, sjeti se, da je Marija, — majka milosrdja i utočište griešnikah. Kleknuv dakle pred sliku, uze skrušeno moliti blaženu djevicu; da joj milost izprosi od Boga, a ujedno obeća blaženoj djevici, da će se u istinu poboljšati u buduće; a za prvašnje griehe oštru pokoru činiti. Iza ove molitve mogaše prosto koračiti preko praga u crkvu. Koračiv pako u crkvu, pade ničice pred križ Isusov, te roneć suze moljaše skrušeno spasitelja: da joj prosti grîehe. Zatim se povrati pred gospinu sliku, te stane gospi faliti na primljenoj milosti. Tudier čuje glas: „Idi preko Jordana i ondje ćeš se upokojiti“. S mjesta posluša ovaj glas, te izpovjediv se i pričestiv, uputi se u pustinju onkraj Jordana. Tudier sprovede svojih 47 godinah, strogo pokoru čineć u samoći i tudier umre godine 421. O koliko joj je njegdje drago sada na nebu, što se je tako brzo odazvala milosti božjoj!

podieli svoju milost; a on će vam ju podieliti obilno; jer je ljubezan otac. Ali se čuvajte takodjer, da vam neotvrdne srce na glas milosti božje. „Danas, ako čujete glas gospodnji, neotvrdnite srce«; tako nas opominje sve do jednoga Bog u svetom pismu. Pj. 94, 8. Rieč »danas“ valja za svaki dan, za svaki čas. Jer uviek nam je blizu Gospodin i sveudilj nas zove, ako samo slušamo njegov glas. „Nuto, pred vratima sam“, govori (obj. 3, 20.), „i kucam. Ako posluša tko moj glas i vrata mi otvori, svratit ću se k njemu i s njim večerat i on sa mnom“. Odatle vidite: da nam dragi Bog rado dieli svoju milost, da nas dragovoljno razsvjetljuje, potiče i podupire, ako mu mi samo otvorimo vrata na srcu, ako se naime neodvratimo od njega svojimi misli, željami i odlukami; nego se željno k njemu obratimo, tražeći i čineći, što je njemu po volji. Netužimo se dakle ikada: da nam manjka milosti; nego se tužimo sami na se, što uzalud propuštamo obilne milosti, te nerodimo rodom spasonosnim, kako Bog hoće. „Mnogi se ljudi tuže“, govori sveti Bernard; »da jim se uzmiče milost; a prije bi se mogla tužiti milost, da joj se uzmiču ljudi«. Kako je gospodar, o kojem pripovieda spasitelj u evangjelju, sve kušao na smokvenici, da mu urodi; tako kuša i Bog svojom milošću na ljudih sve, da urode rodom spasonosnim; ali ako konačno uza sve milosti ostane čovjek neplodan, dat će ga Bog posjeći i u oganj baciti.

§. 2. Posvećujuća ili opravdajuća milost.

Čula ste jur onomadne, kada smo govorili o vrstih milosti: što je milost božja posvećujuća; ovdje ću vam još posebno i na širje govoriti o posvećujućoj milosti. Pazite dakle marljivo i slušajte pozorno: što ću vas učiti o posvećujućoj milosti. Bog nas blagoslovio u to ime!

Milost posvećujuća jest nezaslužen, vrhunaravan dar, po kojem griešnici postaju pravedni, djeca božja i baštinici kraljestva nebeskoga.

Zapamtite dobro ovaj odgovor d. d.; jer ovaj vam odgovor kaže u kratko: što je milost božja posvećujuća i uči vas odmah cieniti ovaj božanski dar. Milost posve-

ćujuća jest dakle po takovu najprije: *dar*. Onomadne, govoreć o milosti božjoj, rekao sam: da je milost božja „pomoć (pripomoć, podpora) ili dar.“ Rieč „pomoć“ tiče se djelujuće milosti božje; a posvećujuća milost božja jest dar ili poklon, koji *traje* u duši; a neprolazi kao minuća (prolazna) pripomoć. — Posvećujuća je milost nadalje *vrhunaravan* dar. Posvećujuća milost daje nam naime nješto više, nego li je sve, što imamo od naravi, ili možemo ikada dobiti od naravi, daje nam „vrhunaravan život“, kojim se uzko sdružujemo s Bogom, te govoreći sa svetim Petrom (2. l. 1, 4.), bivamo dionici božanskoga života, „dionici božanske naravi“; — kakono željezo u ognju, spojiv se uzko s ognjem, postane ognjeno, te neizgubiv narav željeza, primi narav ognja. — Posvećujuća se milost zove *nezaslužen* dar, jerbo nam ju Bog posve dragovoljno daje, po svojem milosrdju i ljubavi. Milost posvećujuću nemožemo zaslužiti, budi naravnimi moćmi, budi pomoćju djelujuće milosti. Tako uči jasno sveto pismo. Sveti Pavao piše Rimljanom (3, 24.): „Svi se opravdaju *badava* po milosti, po odkupu, koji je u Isusu“, a (Tit. 3, 5—7.): „Bog nas je odkupio, ne radi pravednih djelah, koja smo ovršili, nego *po svojem milosrdju* . . . . . po Isusu, odkupitelju našem; da, opravdani njegovom milošću, budemo baštinici vječnoga života.“ Ali bi se ipak varao, tko bi mislio: da je posve uzalud truditi se i tvoriti dobra djela prije, nego li se tko opravda, te primi posvećujuću milost, — t. j. tvoriti dobra djela u smrtnom griehu. Nipošto, pače to se i traži od griešnika; neka se trudi griešnik, te tvoreć bogoljubna i dobra djela, pripravlja na posvećujuću milost u svetom otajstvu, kako ću vam potanje razložiti na skoro. A kada primi griešnik posvećujuću milost, neka ju nepripisuje svojemu trudu i svojim zaslugam; nego jedino neizmjernoj dobroti i bezkonačnomu milosrdju božjemu. Pomislite si n. pr. razbojnika, na smrt osudjena. Molio on koliko mu drago kralja, da ga pomiluje; tko će reći: da ga je kralj dužan i sbilja pomilovati? Sigurno nitko pametan. Ako li ga kralj pomiluje, svatko će reći: da ga je kralj drage volje pomilovao. A još je manje dužan Bog vratiti griešniku posvećujuću milost; tim manje, jer nam se uz posvećujuću milost nevraća samo izgubljeni vrhunaravni život; nego

ujedno i najveća čast, — vraćaju nam se najveće i najdragocjenije blagodati.

Jer posvećujućom milošću, koju nam *duh sveti ulieva u dušu, nepostajemo samo od griešnikah pravedni, nego postajemo djeca božja i baštinici nebeski.* Ove rieči katekizma uče vas d. d. cieniti veličinu i blagodat posvećujuće milosti. Ova je milost najuzvišenije djelo, najveće čudo, što Bog tvori na nas ljudih za ovoga života. Ovo se djelo može uzporediti s našim stvaranjem; ali je ipak reć bi neizmjerno veće od stvaranja. Jer stvoriv nas svemogući i predobri Bog iz ništa, napravio nas je razložnimi ljudmi i žitelji zemaljskimi; ali primivši posvećujuću milost od istoga svemogućega i predobroga Boga, prestanemo biti griešnici i neprijatelji božji, a postanemo ljubljeni prijatelji i djeca božja; — postanemo djeca nebeskoga oca i braća Isusova, te ako uzčuvamo vierno do smrti ovu dragocienu blagodat posvećujuće milosti, primit ćemo i baštinu, pripravljenu djeci božjoj u nebu. Posvećujuća je milost toli golema blagodat, te se je jedinorodjeni sin božji žrtvovao za nas na križu, da nam ju natrag osvoji; samo radi neizmjernih njegovih zaslugah, dieli nam duh sveti ovu milost, te jedino po ovoj milosti vraća se duh sveti u dušu, koju bješe vrag uzeo pod svoju oblast. — A da još bolje pojmite posljedice posvećujuće milosti u duši našoj, progovorit ću, po nauku katekizma, još nješto o njoj.

Milost posvećujuća zove se i milost opravdajuća, jer se posvećujućom milošću čovjek opravda, t. j. prelazi iz nemilosti u milost.

Svejedno je, rekli milost „posvećujuća“ ili „opravdajuća“; jer milost ova ostaje jedna te ista. Zato je i rieč „opravdati“ ovdje isto što „posvetiti.“ U svagdanjem (gradjanskom) životu znamenuje rieč „opravdati“ nješto drugo. Što će reći „opravdati“ njekoga (na sudu)? Reći će: dokazati (sudcu), da obtuženik nije kriv (da je nedužan). Ovdje pako znamenuje rieč „opravdati“ — očistiti (oprati) griešnika, otajstvom krstom ili pokorom, te ga napraviti pravednim i svetim čovjekom.

Pazite dobro: *kako* biva opravdanje posvećujućom milošću: 1) *griešnik se čisti od svih bar težkih griehah,* 2) *posvećuje mu se i preporadja duša.* O toj dvostrukoj posljedici govori sveto pismo na mnogih mjestih, n. pr. 1. Kor. 6, 11. „Oprani ste, posvećeni, opravdani u ime gospodina našega Isusa i u duhu našega Boga.“ Uzpne li se prosjak ća do priestola, ostaje tielom i dušom isti, koji prije, samo se odjene u drugo ruho i vanjska mu se čast ukazuje: ali tko primi posvećujuću milost, taj se neuzpne samo kud i kamo više od onoga prosjaka, nego se i pretvori (ili kako kaže katekizam: prerodi) sasvim*. Smrtnim griehom biva duša čovjeku do zla ružna i mrzka, te tko umre u smrtnom griehu, na vieke je bačen od Boga u pakao. Posvećujućom pako milošću božjom čisti se duša od ove rugobe i mrzkoće; dà što više, biva neizrecivo liepa, ugledna i mila Bogu, te tko umre u posvećujućoj milosti, ide u nebo i blažen je na uvieke**. Žar ne dakle d. d., da je posvećujuća milost najdragocjenije blago po nas, komu se moramo srdačno radovati? Blago nam, ako smo si osvojili i sačuvali ovo blago; ah kamo sreće, da sačuvamo ovo blago do konca života!

---

* Ovo duhovno preporodjenje za opravdanja, nećuti, istina, duša vazda; ali uza osobitu milost božju, ćuti ipak njekada. Čovjeku se čini, da je preporodjen, da je, reć bi, od mrtvih uzkrsnuo. Krasno u tom pogledu piše o sebi glasoviti spisatelj *A. Levald*, vrativ se nedavno s protestantizma u krilo katoličke crkve. „Kako li me čuvstvo zanese“ piše, „kada mi iza velike izpoviedi častni svećenik reče: „„Sada ste nalik, na diete, stopram rodjeno!““ To sam ćutio onda, to ćutim i sada. Bio sam gluh (na duši), pa sam pročuo; sliep, pa sam progledao; hrom, pa sam prohodao; mrtav, pa sam oživio, — na poziv s gora. Da bi nanovo potjeralo i procvalo drvo moga pisaćega stola, — bilo bi manje čudo, od čudesah, koja se tvore u duši, kada se k Bogu povrati. I ovdje se pojavljuje mjesto smrti, iznenada veseo i bujan život. Mrtvo deblo pozeleni nanovo, te rodi i ide u vis prama nebu! Ovako ćute sa mnom tisuće, te svi do jednoga kličemo od radosti sa serafinom svecem, Franjom asijskim.

„„Svevišnji, svemogući, predobri Bože,
Tebi samomu fala, čast, poštenje i sva slava!““

** Sveti *Pavao* pustinjak, učenik svetoga Antuna, dobio je od Boga milost, te je kadšto pogledao čovjeku u srce, kako mi gledamo jedan drugomu u lice. Jednoć dodje u njeki samóstan braći u pohode. Sjednuv na crkvena vrata, stane motriti braću, kako ulaze u crkvu na molitvu. Tudier spazi, da je braći vedro i veselo lice. Uza svakoga spazi i angjela mu čuvara vesela. Napokon smotri jednoga, kojemu bijaše lice crno kao ugljen; zli ga dusi pratijahu u crkvu; a angjeo ga čuvar pratijaše snužden i s daleka. Spaziv sveti otac Pavao ovaj prizor, udari u plač i lelek, te stade neprestance udarati se rukama u srce i vapiti k Bogu, kao da ga je snašla ljuta nevolja. Smotrivši braća svetoga Antuna, dade jim se na žao; a svaki se od njih poboja, da je

Ovdje ću vam još pokazati: kako su zabludili krivovjerci šestnajstoga vieka u nauku ob opravdanju. Oni učahu: da se grieh neopere u duši, nego da ostane i poslje opravdanja. Opravdanjem dakle, — po njihovu, — pokrije se samo grieh i Bog ga neračuna, a griešniku se nečisti i neposvećuje duša. Sveta je mati crkva proklela ovu bludnju, protivnu nauku svetoga pisma i vjeri prvašnjih vjekovah. Dakle je toli riečju božjom zajamčena, koli utješiva, istina: da se griešnik milošću Isusovom od grieha pere, te biva i sbilja pravednik i diete božje.

Spoznavši dakle, koli je goleme ciene posvećujuća milost božja; željna ste valjda čuti takodjer: što uči katekizam dalje, kako se *pripravlja* čovjek na posvećujuću milost božju; što li uči o *stanju*, o posljedicah, (plodu) posvećujuće milosti.

Opravdanje počima djelujućom milošću božjom, koja griešnika razsvietli i pobudi, da se obrati k Bogu.

Djeca, nedošla još k razumu, primaju posvećujuću milost božju bez ikakvog a ráda ili napora vlastitoga. Djeca se nemogu pripraviti na ovu mil ost, pa zato netraži i Bog od njih ikakve

---

svetac na njem štogod mrzka spazio. Pavao ostade još sveudilj na crkvenih vratih, plačuć i vapeć k Bogu. — Pošto minu služba božja, vraćahu se braća iz crkve, a Antun pogleda opet svakomu u lice. Ali gle čuda! pobielilo i povedrilo se lice bratu, kojega je Antun vidio crna, kada je ulazio u crkvu; a zli dusi, koji su vodili brata prije za ruke u crkvu, idjahu kao pomamni s daleka; angjeo pako čuvar idjaše veseo uza brata i nagovaraše ga na dobro. Kada bi Pavao to ugledao, skoči na noge, te stade iza glasa faliti višnjega Boga. Davši se taj prizor braći na čudo, slete se oko svetoga oca, te ga stanu moliti, da jim razloži: što se dogodilo. Na to stane Pavao pripoviedati, što je spazio, kada su braća išla u crkvu; što li, kada su se iz crkve vraćala. Brat pako, koga je ticao ovaj prizor, sasluša skrušeno cieli dogadjaj, zatim koračí napried, te reče: »Braćo, pogledajte me! na meni se je ukazao Bog milosrdnim; njemu na slavu pripoviedat ću vam sve od kraja do konca. Ja sam griešnik i živio u griehu sve do danas. Danas pako, slušajuć rieč božju u crkvi, ganulo mi se srce, dalo mi se na žao, što sam Boga uvriedio. Iz dna sam srca vapio k Bogu: da mi milostivo oprosti griehe, koji je došao na sviet, da spasi griešnike. Obećav stalno Bogu, da ću se poboljšati i zapoviedi njegove odsele vierno obdržavati, vratio sam se iz crkve, ponavljajuć sveudilj ovo obećanje.« — Saslušavši to braća, uzmu iza glasa faliti Bogu, što se je tako dragovoljno smilovao. (Rufin. de vit. Pat. l. 3. c. 167. po prievodu Bone-a, »knjig. otacah«).

priprave. Druga je glede čovjeka, koji je došao k razumu. Ovaj čovjek mora i sam nješto raditi, mora se pripravljati na posvećujuću milost. — A što je početi ovakovu griešniku? Treba mu ponajprije *predtečne milosti* božje; jer bez ove milosti, nemože čovjek, kako znadete i svratiti se na put spasa; a kamo li kakvo spasonosno djelo ovršiti. Ova milost razsvietli i pobudi griešnika, da se k Bogu obrati. Ovu milost, kako ste učila, neuzkrati Bog ikomu. — Griešnik je zatim dužan odazvati se predtečnoj milosti božjoj, prionuti uza nju, te uz njezinu trajnu pomoć k Bogu se obraćati, pobudjivati vjeru, ufanje, skrušenje itd. Ove kriepostі pripravljaju njivu srca čovječjega na posvećujuću milost; premda si čovjek dakako nemože ičim zaslužiti milost opravdajuću Ob ovoj od strane griešnika potrebitoj *pripravi* na opravdanje, progovorit mi je ipak nješto potanje.

Da se opravda griešnik, mora pomoćju milosti božje od svoje strane: 1) vjerovati, što je Bog objavio. — Vjera je prvi, neobhodno potrebiti korak k opravdanju: „Bez vjere nije moći Bogu ugoditi" (žid. 11, 6.); dakle bez vjere niti je moći opravdanjem postati ugodnikom, djetetom božjim. A i kako da se opravda milošću Isusa te postane od griešnika prijateljem božjim, — tko niti vjeruje u Isusa, pa dosljedno i nehaje za nauk i milost njegovu? Ovakav sa čovjek odvraća svojom nevjerom od Boga i prezire ponudjeni si spas od Boga. Budući vjera neobhodno potrebita svakomu, tko se želi opravdati; zato i odgovori djakon komorniku kraljice Kandace, molećemu, da ga okrsti: „Ako vjeruješ svesrdno, — slobodno" (ti se je okrstiti) Djel. apošt. 8, 37. — Ali nije opet dosta *sama* vjera pripravi na milost opravdajuću.

Grešnik mora nadalje 2) ufati se u milosrdje božje, početi Boga ljubiti, za griehe kajati, te odlučiti odsele Bogu povoljno živjeti. — a) Vjera uči čovjeka: kolika je zloća i rugota grieha, koli ljutimi kaznami kazni Bog grieh. Na to se prene čovjek iza sna grieha, strah ga popadne, te gleda, kako će izmaći božjoj kazni. Sada ga sjeti opet vjera: da je Bog predobar i premilostiv, te neće da pogine griešnik, nego da se obrati. Vjera uči nadalje griešnika: da je Bog toli milosrdan prama griešnikom, te radi spasa njihova, poslao jedinorodjenca sina na sviet i dao da umre njim na odkup, na križu. Ove istine obodre nanovo griešnika, te se uzbudi u njem *ufanje*: da će mu Bog prostiti. — b) Našav pako griešnik jedino utočište u milosrdju božjem, gdje će ne samo izmaći vječnoj propasti, nego takodjer nanovo uvršćen biti

medju djecu božju i baštinike nebeske, probudi mu se u srcu, uz nadu i ufanje, — takodjer *ljubav* prama Bogu, koji nam je i odkupitelj od zaslužene vječne kazne, djelitelj milosti i svih blagodatih, izvirućih iz milosti. Radi griehah pako, s kojih je dopao nemilosti božje i vječnu kaznu zaslužio, popasti će griešnika strah; ali će se takodjer pouzdano i ljubezno obratiti k Bogu, te skrušeno i iskreno *žaliti,* što se je zamjerio Bogu; mrzit će na griehe, jerbo je njimi predobroga Boga uvriedio i zaslužio vječnu kaznu. — Skrušenje ovo ili pokajanje, bit će samo onda iskreno i valjano, ako bude sdruženo s *odlukom*: primiti od Isusa naredjena otajstva, t. j. pomiriti se s Bogom; nadalje: kloniti se svih, bar smrtnih griehah, te unapried živjeti Bogu povoljno, kako dolikuje djetetu božjemu.

Griešnik mora 3) pokrstiti se, ili ako je već kršten, izpovjediti se. — Pripraviv se jur vjerom, ufanjem, ljubavlju i pokajanjem, valjano na opravdanje, pokrsti se griešnik; ili ako je kršten, izpovjedi se. Zatim, kakogod se krštenom vodom polieva, ili ga svećenik odrieši na izpoviedi, tako mu i uliva duh sveti posvećujuću milost u dušu. Ovom milošću uništuju se u isti mah griesi i čovjeku se duša preporadi. Po milosti je božjoj sada čovjek opravdan od svojih griehah i postao diete božje. Nemislite dakle: da se za opravdanja najprije grieh uništuje, pa onda duša posvećuje; nego kakogod bi u isti mah i prestao čovjek mrtav biti i oživio, da mu se povrati duša u mrtvo tielo, ili kakogod što nestane u isti mah mraka u sobi i soba postane vidna, kada se donese svjetlo u tamnu sobu, tako nestane u isti mah i grieha u duši i vrhunaravski se, božanski život, u dušu ulije, kada primi čovjek posvećujuću milost.

Milost božja posvećujuća ostaje dotlje u duši opravdanika, dok opravdanik nesagrieši smrtno.

Tudier vas moram opet sjetiti: da je posvećujuća milost, primljena budi u otajstvu krstu, budi pokori, radi zaslugah Isusovih podieljen nam dar duši, kojim postajemo novi, preporodjeni ljudi. Ovom milošću pada nam u dio božanska narav, dragocjeno blago, zalog vječnoga blaženstva. Ovo blago možemo, za zemaljskoga života, uza svoj napor, ne samo sačuvati; nego, kako ćete do skoro čuti, umnožati. Ali se možemo svojom krivnjom i lišiti ovoga blaga. Čovjek se *liši* posvećujuće milosti, kada

smrtno sgrieši. Ovaj se grieh upravo zato zove „smrtni“, jer otimlje čovjeku posvećujuću milost, razkida prijateljstvo s Bogom; a dušu predaje vragu u robstvo. — Usuprot ovomu nauku katoličke crkve učaše Kalvin: da se milost božja, kada ju čovjek jednom primi, nemože izgubiti; a Luter učaše: da se milost božja jedino nevjerstvom izgubiti može; a nijednim drugim griehom. Kako je bezuman i goropadan ovaj nauk, lahko je dokučiti. Jer po Kalvinovu mogao bi čovjek u milosti božjoj griešiti kako mu drago, pa ipak biti prijatelj božji; a po Luterovu, mogao bi čovjek takodjer smrtno griešiti, ako samo neprevrne vjerom, pa ipak biti u milosti kod Boga. Nije me strah d. d., da će ikoje vas prionuti uza ove bezbožne bludnje; ali vjerujući: da se svakim smrtnim griehom liši duša posvećujuće milosti, nebojte se, doklegod ste na svietu, išta tako silno, koli smrtnoga grieha. Držte se stalno i nepomično gesla svih slugah božjih: „Izgubio, gdjegod što imam, izgubio zdravlje, isti život, — sve mi je malo i čini mi se ništo, prema milosti i prijateljstvu božjem.“

Opravdanik tvori uz milost božju dobra, t. j. zaslužna djela; jer „svaka dobra voćka rodi dobrim plodom“ Mat. 7, 17.

Spasitelj prispodablja pravednika s dobrom voćkomu koja rodi dobrim plodom. Dobri plod čovjeka — *dobra* sa *djela.* Kako od soka, što ga sisa koren iz zemlje, tjer voćka cviet i plod, tako tjera i ljubav božja, nerazdiono sdružena s povećujućom milošću, u čovjeku dobra djela. „Koren nam je“, govori sveti Augustin (razl. pjes. 51.), „ljubav, plod su nam dobra djela, koja tvorimo.“ — Dobra djela pako nisu samo u tom smislu *dobra,* u koliko nam: što dobavljaju vječni život, ili su što to *spasonosna;* nego i u tom smislu naročito, što nam dobavljaju spas, što nam i sbilja *zaslužuju* vječni život, što nam daju sigurno právo na blaženstvo. Nedvojbeno govori ob ovoj istini sveto pismo na mnogih mjestih, gdje se spominje: da je nebo nagrada, plaća, kruna, pripravljena samo onom, tko si ju osvoji, obavljajuć dobra, kriepostna djela. Božanski spasitelj govori u tako zvanoj propoviedi na gori (Mat. 5, 12.), spominjuć progonstva, koja će u ime nje-

govo morati trpiti njegovi učenici: »Radujte se i veselite, jer vam je *plaća* golema u nebu.“ Ako li se blaženstvo nebesko ovdje zove plaća, to mora da su nevolje i progonstva učenikah, — *zasluga*; buduć da plaća ide samo onoga, tko što zasluži. Sveta je mati crkva na saboru tridentskom nanovo svečano potvrdila istinu: da su dobra djela pravednička zaslužna; a proklela bludnju krivovjeracah šestnajstoga vieka, od kojih su jedni tvrdili: da su dobra djela suvišna ili bezkoristna; drugi opet: da su pače škodljiva. Kako nam se osbiljno valja dakle trsiti d. d. da što više obavimo svaki dan dobrih djelah, — znajući, da će nam dobra djela bezdvojbeno vječnom plaćom nagradjena biti, pače da će nam i najmanje dobro djelo, polag naročitoga obećanja božanskoga spasitelja, posebno nagradjeno biti. Mark. 9, 40.: »Tkogod vam pruži pjehar vode u moje ime, što ste učenici Isusovi, u istinu vam kažem: neće mu uzmanjkati nagrada.“ — Premda je pako odlučio Bog dati nam nebo kao plaću ili nagradu, koju valja zaslužiti dobrimi djeli, ipak je nebo *milost*, dar neizmjerne dobrote i darežljivosti božje. Jer je samo neizmjerna dobrota i darežljivost božja uzrok, što nam je Bog obećao nebo za dobra djela naša. Neizmjerna je dobrota božja uzrok, što nam je Bog poslao jedinorodjenca sina i po njem nam podielio právo djece božje; iz ove neizmjerne dobrote božje izvire napokon i milost, bez koje i onako nemožemo išto zaslužna učiniti. Da smo dakle koliko mu drago dobra učinili, da smo Bogu od malih noguh do siede glave neprestance služili: nebismo se ipak iole ponositi mogli. Jer morali bismo sve dobro, što smo pomoćju božje milosti učinili, pripisati jedino milosrdju božjemu i priznati: da smo učinili samo, što smo dužni bili učiniti. Luk. 17, 10: »Kada budete sve učinili, što vam je zapovjedjeno, recite: Nevriedni smo sluge, učinili smo, što smo dužni bili.“

Može čovjek i u smrtnom griehu tvoriti dobra djela, ali bez zasluge za nebo.

Netajimo: da može i griešnik postiti, Bogu se moliti, tvoriti djela duhovnoga i tjelovnoga milosrdja; ali ova djela, obavljena u smrtnom griehu, bezkoristna su za nebo, nedaju nam právo na nebo. Ako hoćemo tvoriti

dobra djela, zaslužna za nebo, neobhodno je potrebito, da *budemo* u *posvećujućoj milosti*. To uči bjelodano naš spasitelj. Ivan. 15, 4.: „Kako loza nerodi od sebe; ako nije na trsu; tako i vi, ako niste u meni.“ Isus hćede naročito tim kazati: ako neostanete vezom milosti i ljubavi sa mnom sdruženi, kako ste sada: nećete moći roditi rodom vječnoga života, t. j. nećete moći obavljati zaslužna djela za nebo, kako nemože i loza roditi grožđjem, ako se otrgne od trsa. Zato kaže apoštol (1. Kor. 13, 2.): „Ako nebudem imao ljubavi, ništa sam“, t. j. ništa pred Bogom, nesposoban sam učiniti išto, što bi zaslužilo plaću od Boga. Odatle vidite d. d., da sva, pače i dobra djela, nisu zaslužna za nebo, doklam je čovjek u smrtnom griehu, te neprijatelj božji. Sgriešiv smrtno, krivac je čovjek vječnoga prokletstva; a kako će da traži nebo, — tko je zaslužio pakao? Dakle samo onaj, tko postane po milosti božjoj posvećujućoj diete božje, može tvoriti djela, koja zaslužuju nagradu nebesku.

Dobra djela, koja se tvore u smrtnom griehu, nisu ipak bezkoristna, pače su veoma koristna:

1) j e r p r i b a v l j a j u g r i e š n i k u o d B o g a m i l o s t p o k o r e. — Griešnik je, kako sva znadete, nesrećni, razmetni sin, koji je ostavio očinsku kuću, pa bludi po svietu od nemila do nedraga. Bog otac ga nije još s oka smetnuo, nego ga prati sveudilj, neće li se poboljšati i skrušeno kući vratiti. Dobra djela dakle, koja tvori griešnik, n. pr. molitvu, post, milostinju itd, nezabacuje Bog; nisu ova djela bezkoristna i ništetna pred Bogom; nego pače pobudjuje Bog griešnika svojom djelujućom milošću, da što više i uztrajnije tvori dobra djela, te ako griešnik prione uza milost božju odlučno, vodi ga Bog sve bliže do posvećujuće milosti i prijateljstva. Učila ste jur, da su odraslim neobhodna priprava na opravdanje iliti posvećujuću milost: vjera, ufanje, ljubav i pokajanje. Ove su krieposti neobhodni stepeni, preko kojih mora stupati odrasao griešnik, dok dotjera do milosti božje, budi u otajstvu krstu, budi pokori. Ali i negledeć na ove krieposti, imade još bez broja inih dobrih djelah, koja može obavljati griešnik, a svako mu je veoma koristno. Dobri i milosrdni Bog povuče kadšto natrag mač srčbe svoje,

kojim je jur zamahnuo na griešnika, ter neće, da obori griešnika u pakao; nego mu se smiluje, dade mu vremena, i djelujuću milost, da se obrati, — gledeć na ova dobra djela. S toga opominje prorok Danijel kralja Nabukodonozora: „Odkupi se od griehah milostinjom, od svojih zločinah, milostinjom prama siromakom: pa će ti možebit Bog oprostiti griehe*.

2) Ovakova dobra djela odvraćaju kad i kad vremenite kazne. — Moramo uzeti, da Bog dobra djela griešnikah kad i kad nagradjuje vremenitimi blagodatmi, a kad i kad odvraća radi njih vremenite kazne od griešnikah. To nam bjelodano svjedoči primjer Ninivićanah. Njihovi su griesi jur prekoračili mjeru trpljivosti božje, te po zapoviedi božjoj navjesti jim prorok Jona: da će jim Bog do skoro skončati grad. S mjesta prionu Ninivićani uza pokoru, — uzmu postiti i Bogu se moliti. Bog jim se smilova i odvrati od njih kaznu, kojom jim se bješe zagrozio.

Čula ste d. d., da su dobra djela, obavljena u milosti božjoj, — u istinu spasonosna. Od potrebe je, da vam razložim još: *što* zaslužujemo dobrimi djeli, koja tvorimo u posvećujućoj milosti.

Dobrimi djeli, koja tvorimo u posvećujućoj milosti, zaslužujemo: I) umnoženje posvećujuće milosti, 2) vejčno blaženstvo.

Da zaslužujemo dobrimi djeli *vječno blaženstvo*, čula ste jur, kada sam vam razlagao dvanajsti članak vjerovanja apoštolskoga. Čula ste naime: da pravednici uživaju vječno blaženstvo u nebu, (svez. 1. str. 371.); nadalje: da neće svi biti jednako blaženi, nego da će svaki primiti plaću po svojih djelih. (str. 379.). »Tamo će«, govori sveti Pavao, „primiti svaki plaću po svojih djelih.« 1. Kor. 3,

* Znamenit primjer u tom pogledu pruža nam kralj *Manase*. Ovaj je židovski kralj počinio goropadne opačine, kako sam vam jur pripoviedao. (svez. I. str. 101.). Bog ga je s toga nemilo kaznio i dao odvesti u roblje kralju asirskomu. Okovan čamio je u tamnici Manase u Babilonu. Sada dodje k sebi, te se stane skrušeno moliti Bogu, da mu oprosti griehe; a k tomu strogo postiti, da ukroti srčbu božju. Bog usliša njegovu molitvu i dovede ga opet na kraljevsku stolicu u Jeruzalem. Tudier je Manase revno služio Bogu do smrti i popravio sve učinjeno zlo, kolikogod je mogao.

8. „Tko riedko sije, riedko će i žeti; a tko obilno sije, obilno će i žeti." 2. Kor. 9, 6. Dakle je nedvojbena istina naše svete vjere: da zaslužujemo dobrimi djeli, u milosti božjoj posvećujućoj, *vječno blaženstvo;* a svakim pojedinim dobrim djelom umnoženje blaženstva nebeskoga, te da ćemo ovu nagradu u istinu primiti, ako uztrajemo u posvećujućoj milosti do smrti. — Ali je takodjer nedvojbena istina: da zaslužujemo dobrimi djeli, u milosti božjoj posvećujućoj, jur na zemlji *umnoženje posvećujuće milosti.* Ova se istina d. d. osniva nedvojbeno na prvašnjoj. Jer kada je istina, da se nebesko blaženstvo dieli mjerom dobrih djelah, — dosljedno je takodjer istina, da se nebesko blaženstvo ravna po stupnju svetosti, do kojega je tko dotjerao za života na zemlji. Zato i napreduje u istinu jur na zemlji svakim dobrim djelom nutarnja nam svetost, a dosljedno i milost posvećujuća. Kako nam se dakle svakim dobrim djelom, u milosti posvećujućoj, umnožava nebesko blaženstvo, tako nam se umnožava i posvećujuća milost. Pamtite dakle d. d. kako su nam dobra djela dragociena pred Bogom, te se trsite dan na dan tvoriti dobra djela. Bog nam nagradjuje dobra djela ne samo kakvim kraljestvom, nego kud i kamo većom nagradom. Čim više tvorimo dobrih djelah, tim nam se više krasi i posvećuje duša; tim više napreduje nam i posvećujuća milost. Ali će nam Bog naplatiti takodjer dobra djela podpuno u nebu. Koliko ćemo blaženstvo uživati u nebu, gledajući Boga licem u lice navieke s njegovimi izabranici!

Nečudite se ipak, d. d., da su nam dobra djela tako dragociena pred Bogom, te da zaslužuju toli golemu nagradu; jer je *ovakvim dobrim djelom nutarnja ciena od neizmjernih zaslugah Isusovih,* komu postajemo živi članovi po milosti posvećujućoj. Bez zasluge Isusove, neima zasluge čovjeku. Jer nas je Bog jedino radi zaslugah Isusovih u milost primio i za dobra nam djela obećao nebo. Jedino radi zaslugah Isusovih djeli nam Bog potrebitu milost za dobra djela. Jedino što smo udruženi s Isusom, dobivaju nam dobra djela nutarnju cienu, ili zaslužnost. Kakogod je član tiela, odciepljen od glave mrtav; kakogod grana, ako nedopire do nje sok od korena i debla, — niti se zeleni, niti cvate, niti rodi; tako bi nam i duša bila mrtva i neplodna, da se posvećujućom milošću neudruži kao živ član s Isusom, — glavom; kao živa loza s Isusom, — pravim trsom; da nebi

Isus, — kao glava člane, kao trs loze, — neprestance kriepio nam dušu svojom milošću. Jer ova milost ide našim dobrim djelom u susret, podupire nam dobra djela i prati. Zato govori sam Spasitelj (Iv. 15, 5.): „Ja sam trs, vi loze; tko uztraje u meni, a ja u njem, — rodi obilnim plodom; jer bez mene nemožete išto učiniti."

Doslje smo govorili samo o cieni ili zaslužnosti i vječnoj koristi dobrih djelah. Ali dobra djela nisu samo koristna za spas, nego i *potrebita.*

Svakomu kršćaninu treba tvoriti dobra djela; jer „svaka voćka, koja nenosi dobar plod, bit će posječena i u oganj bačena."

Poslanici božji i Isusovi, nisu samo učili ljude: da su dobra djela koristna i spasonosna, kada su je opominjali na dobro; nego su je vazda takodjer strogo i osbiljno sjećali: da su dobra djela neobhodno potrebita. Došavši mnogi farizeji i saduceji k Ivanu krstitelju, da se dadu krstiti, stade jih strogo opominjati sveti Ivan: da su jim neobhodno potrebita dobra djela, ako se hoće viekoma spasiti. Držeći naime farizeji i saduceji, da će se sigurno spasiti, što vuku lozu od Abrahama, te s toga nehajući pokazati *djeli,* da polaze od Abrahama, pokara je Ivan radi ovoga preuzetnoga ufanja, te opomenu naročito, da prionu uza *djela* pokore. Neponosite se, reče jim, te nemislite u srcu: »Abraham nam je otac." Nemislite, da ćete s toga izmaći budućoj osudi; jer kažem vam: »Sjekira je jur zasjekla u koren drveću. Svako drvo dakle, koje nenosi dobar plod, bit će posječeno i u oganj bačeno." Predtječa Isusov neveli: Svako drvo, koje nosi nevaljao plod, bit će posječeno i u oganj bačeno; nego: svako drvo, koje nenosi dobar plod — svako neplodno. Tkogod dakle nemari za dobra djela, bit će osudjen. — Često je i naročito učio tako Isus. Pripoviedajuć priču o neplodnoj smokvenici, metnuo je na jezik gospodaru, komu bješe u vinogradu usadjena smokvenica: »Nuto, jur tri godine dolazim i tražim plod na ovoj smokvenici, pa ga neima; posjeci ju dakle! Čemu da smeta ovdje?" Luk. 13, 7. Isto znamenuje priča o pet mudrih, a pet bezumnih djevicah. Mat. 25, 1—14. Pet bezumnih djevicah nisu išto drugo skrivile, nego što nisu poniele ulja u uljenicah,

t. j. nisu imale dobrih djelah; jer uljenica bez ulja, znamenuje poleg nauka svetih otacah, — vjeru bez dobrih djelah. Ovaj nauk ponavlja Isus opet strogo, pripoviedajuć priču o lienom slugi, (Tud. r. 14—30.). Lieni sluga nije prošundrao i izgubio, nego je samo zakopao i u nemar metnuo povjereno si blago; ali ga je radi ove nebrige ljuto ukorio i osudio razjaren gospodar: »Nemarnoga slugu bacite u skrajnu tminu, gdje će biti plača i škripe zubih.« Osobito se bjelodano vidi: kako su od potrebe dobra djela, iz nauka Isusova o sudnjem danu. Mat. 25. Vječni sudac nekori one, koji su na lievoj strani: tobož da nisu vjerovali; ali je kori i te kako: što nisu tvorili djela milosrdja. — Koliko bi se dalo izrekah navesti, to staroga to novoga zakona, koje svjedoče bezdvojbeno: da su dobra djela neobhodno potrebita za spas. S toga nije moći, reć bi, dokučiti, kako se je moglo naći krivovjeracah, koji su tvrdili: da nisu dobra djela potrebita, ili pače da su škodljiva za spas. Doista nisu mogli gorje na ruglo metnuti rieč božju, dà zdrav um čovječji, — nego li su metnuli, učeći: da se čovjek spasi *samom* vjerom; a na djela, da se negleda.

Sada znadete dakle d. d., koliko stoji do dobrih djelah; a znadete takodjer, kolike su ciene dobra djela pred Bogom. Gledajte dakle tvoriti dobro neumorno i revno dan na dan. »Nuderte tvorimo dobro«, piše sveti apoštol Pavao (Gal. 6, 9.), »neumorno; jer ćemo jednoć žeti, ako se neumorimo.« — Ako ste pako željna znati: *koja* vam dobra djela valja osobito tvoriti, odgovara vam katekizam.

Osobito nam valja ona dobra djela tvoriti: 1) koja zapoviedaju zapoviedi božje i crkvene svim kršćanom, 2) koja nam nalažu zvanične dužnosti.

Svako zvanje ili stalež zapovieda posebna dobra djela. Druge su dužnosti dječje i podložničke, druge roditeljske i poglavarske; druge su dužnosti učeničke, druge su učiteljske i odhraniteljske; druge svećeničke; — svatko imade dakle posebne dužnosti prema zvanju svomu, o kojih će jednoć davati razlog Bogu. Svaki kršćanin neka izpunjuje ponajprije ona dobra djela, na koja je obvezan po zapoviedih božjih i crkvenih, ili koja mu nalaže zvanje ili

stalež njegov. — Ali revnu kršćaninu neće biti dosta: tvoriti samo ona djela, na koja je strogo obvezan. Kako ljudi, željni novca, prianjaju uza svaku sgodu, gdje bi mogli do novac doći, te obogatiti; tako se stara sveudilj i revan kršćanin, da obogati zaslugami, tvoreć mnoga dobra djela, koja nam preporuča sveto pismo.

Sveto pismo preporuča osobito: molitvu, post i milostinju; a po ovih se razumievaju u obće djela pobožnosti, trapnje i ljubavi bližnjega.

Sveto pismo govori na mnogih mjestih o koristi i krasoti pomenutih djelah. Pobožnomu Tobiji objavi glasonoša nebeski, praangjeo Rafael, da je naročito ovimi dobrimi djeli omilio Bogu i obilne si zasluge prisvojio. Jer „molitva", govori praangjeo Tobiji (Tob. 12, 8.) „uza post i milostinju, bolja je, nego li tovariti blago od zlata." Molitvom žrtvujemo Bogu dušu, postom tielo, milostinjom vremenito blago. Na molitvu spada nabožno čitanje i slušanje rieči božje; na post spada: štogod si tko odkine od jela i pila i svaka tegotna pokora; a na milostinu spadaju sva milosrdna i darežljiva djela. Svi sveci, to staroga to novoga zakona, tvorili su gorljivo ovakova djela. Na čudo nam se daje njihova molitva, pokora i junačka ljubav bližnjega. Sveti mladić *Alojsij* uztrajao bi kadšto po pet satih zasebice u molitvi; a jur kao nejaki dječak ustajao bi u pô noći, pa se Bogu molio. Tako je sveto živio ovaj mladić, te su ga prozvali angjelom u čovječjem tielu; pa je ipak strogu pokoru činio, posteć često o suhu kruhu i vodi i u obće jeduć tako malo, te bi mu se čudili ljudi, kako o tom može živjeti. Buknuv kuga u *Rimu*, zaputi se Alojzij, — visoka plemena mladić, — po bolnicah, te dvoreć siromakom kužnikom, dobavi se u cvietu svoje dobe i sam smrti. — I vam je prosto d. d. tvoriti ovakova djela. Ta i vi znadete i možete se Bogu moliti; molite, pa ćete omiliti Bogu i golemih se milostih od Boga dobaviti. Možete se i primjerenim postom i trapnjom velikih zaslugah dobaviti, a zdravlju si i uzrastu nećete tim nahuditi. Možete se priučiti: od ljubavi prama Bogu za jela si štogod uztegnuti, osobito kada vam što upravo u slast ide; a tom ćete žrtvicom ugoditi Bogu. Osobito možete lahko prionuti uz duhovni post: kroteći si objest i tvrdoglavost; pokoravajući se dragovoljno roditeljem i glavarom; pače braći, sestram i vrstnjakom; suzbijajući odlučno srčbu i zlovolju, kada vas popadne kakva bol ili nepogoda. Ova nutarnja trapnja vriedi više od vanjske, koja udara u oči. Ovakovih sgodah pruža vam se na tisuće dan na dan. Tako možete i milostinju dieliti, premda nesmijete roditeljem što u potaji uzeti; jer možete siromašnijoj si braći, sestram ili bližnjim što svojega dragovoljno pružiti, ili roditelje moliti, da jim što pruže. Osobito pako možete duhovnu milostinju lahko dieliti: moleći se Bogu za druge, tješeći je prijaznim razgovorom, ili jim dobrovoljno dvoreći. Ovakova djela kršćanske ljubavi cieni Bog veoma; a jur od djetinstva, valja, da se učenici Isusovi odlikuju ovimi djeli. — Nego imade nješto, na što Bog osobito gleda u naših dobrih djelih i to nam nevalja ikada s pameti smetnuti, — a to je: dobra nakana.

Bog gleda u naših dobrih djelih osobito na dobru nakanu, kojom i malenimi djeli možemo zaslužiti veliku plaću od Boga.

Rieč „nakana" znamenuje odluku našega rada, t. j. znamenuje ono, zašto radimo, ili što mislimo postići, radeći. Vi idete u učionu; a nakana vam, ili odluka, zašto idete, jest ta: da se štogod naučite. Tako imade svaki razborit čovjek kakvu takvu nakanu, kada se prima rada. Nakana mu pako može biti dobra, ili zla. Dobra nakana potiče iz dobre volje, — iz dobre nutarnje ćudi. Nuto na ovu našu nutarnju odluku i ćud upire Bog navlastito oko. Tko samo na izliku tvori dobro, nevriedi mu išto posao. Božanski spasitelj uči naročito (Mat. 6, 22—23.): da je čovjeku uzalud svaki rad, udarao koliko mu drago u oči, ako nepolazi iz čiste i dobre nakane. Tudier prispodablja spasitelj nakanu s okom, govoreć: „Svjetlo tiela tvoga, — oko je. Ako ti je dakle oko čisto, bit će ti svjetlo cielo tielo. Ako li ti bude oko nevaljalo, bit će ti cielo tielo mračno". Sudeć toli po spoju, koli po tumačenju svetih otacah, — govori ovdje Spasitelj o nakani u poslovih naših. Sigurno je dakle ovo smisao riečih spasiteljevih: Ako vam je tjelesno oko čisto i vedro, svietli svim članovom tjelesnim, te mogu članovi slobodno i bez zapreke poslovati; ako li vam je oko mutno, mračno

vam je cielo tielo. Ruka vam nezna, česa se prima; noga nezna, hoće li nagaziti na tvrdo ili sklizko tlo. To valja i glede duhovnoga vam oka, — nakane. Ako vam je nakana čista, te smiera na dobro, bit će vam dobra i molitva, post i milostinja; ako li vam koja strast pomuti nakanu, neće vam biti čista i djela; nego nečista, mračna, — zla. To vam ide d. d. posve lahko u glavu. Pomislite si: da imadete što raditi za roditelje, pa i sbilja radite na oko posve točno; ali neradite dobrom nakanom; nego samo pod silu, smrknuto i zlovoljno; — što vam se čini, bi li vam posao povoljan bio roditeljem, da vam mogu zaviriti u srce? Sigurno nebi. Nadalje znadete, da Bog dopire svojim očinskim okom do dna srca našega, te znade i najtajnije naše odluke. Kako će mu dakle ugoditi naša djela, ako jim je zla nakana? Po sebi inače kako mu drago dobra djela, n. pr. molitva, post i milostinja, mogu biti uzalud, pače griešna; ako jim je nakana izprazna, nevaljala, griešna. — Dobrom odlukom usuprot možemo i malenimi dobrimi djeli zaslužiti veliko plaću od Boga i Bogu ugoditi. Isus sam potvrdjuje ovaj nauk: »Tko pruži najmanjemu od ovih pjehar hladne vode u moje ime (t. j. radi mene), u istinu vam kažem, neće mu uzmanjkati plaća", t. j. dobit će vječnu, neizgubivu plaću. Mat. 10, 42. i Mark. 9, 40. — Ali ne samo malena dobra djela; nego i — djela, niti zla niti dobra po sebi — kao jesti, piti, šetati, igrati se itd., bivaju Bogu ugodna i za nebo zaslužna, ako jih obavljamo dobrom, pobožnom namjerom. Zato i piše sveti Pavao Korinćanom (1. l. 10, 31.): „Jeli ili pili, ili što drugo radili, radite sve na slavu Bogu." — Napokon je kadšto veoma zaslužno neznatno djelo, malena žrtva, buduć praćena nakanom: kada bi se dalo učiniti važnije djelo, žrtvovati i veću žrtvu. Takovom je nakanom pratila svoj novčić udova, darujuća ga u škrabicu u Jeruzalemu; jer davši, polag svjedočanstva spasiteljeva, »sve, što je imala«. (Mark. 12, 44.), sudit nam je: da joj je bila nakana: više dati, da bi bila više imala.

Dobra nakana jest namjera ili volja služiti Bogu i štovati ga.

Dobra nakana nije ino, nego li dobra volja: obavljati djela radi Boga. Jer kako će se nadati nagradi

od Boga, tko neradi za Boga. To uči spasitelj izrikom u svojoj propoviedi na gori: »Pazite se" kaže, „da nečinite pravdu (dobra djela), pred ljudmi, da vas vide (fale, slave); jer nećete imati plaću, kod svoga oca, koji je na nebesih«. (Mat. 6, 1); drugoj plaći nemožete se nadati, do pustoj slavi od ljudih, kojim kanite ugoditi. Ta i svjetovnomu je gospodaru samo u toliko mio sluga, u koliko mu radi po volji; te će i naplatiti slugi samo ona djela, koja je za njega obavio. Tako traži i Bog, naš gospodar: da radimo po njegovoj volji, te se cieloga života vladamo kao vierni mu sluge i poslušna djeca. S toga neka nemislimo: da ćemo ugoditi Bogu, ako njemu neslužimo; nenadajmo se od njega plaći za djela, koja nismo obavili njemu na slavu, ili ne po njegovoj volji. Upravo zato opominje nas opetovano sveti Pavao, da sva djela obavljamo Bogu na slavu. »Sve, štogod tvorite riečju ili djelom, tvorite sve u ime našega gospodina Isusa (Kol. 3, 17.); tvorite sve Bogu na slavu." 1. Kor. 10, 31. — Bogu na slavu tvorimo ipak ne samo onda, kada tvorimo izričnom nakanom: Bogu na falu i slavu; nego takodjer, kada tvorimo nakanom: nebo si zaslužiti, za griehe pokoru činiti, milost božju dobiti, ili žrtvujemo dobra djela na utjehu dušam u čistilištu, na obraćenje krivovjeracah i neznabožacah i drugo što spasonosna; budu da su sve ove bogoljubne nakane ugodne i na slavu Bogu.

Ako ste dakle željna obilovati zaslugami pred Bogom, držite se vazda ovoga nauka u svojih poslovih. Nije lahko, kako se u prvi mah čini: imati vazda dobru i čistu nakanu. Čovjek i nesluti zlo, pa ga i u najplemenitijem vanjskom poslu zanese oholost i sebeljubje i pomuti mu nakanu. Odtuda gube često dobra djela ljudska, — budi posve budi bar djelomice, — cienu pred Bogom. Čuvajte si dakle srce i ponavljajte marljivo dobru nakanu. Nezaboravite ikada jutrom žrtvovati Bogu poslove dobrom nakanom. Recite svaki dan, čim se prenete iza sna, ovako po prilici: „Bože prikazujem ti na čast i slavu sve misli, rieči i čine." Ili ovako: »Bože i gospodine, sve tebi na slavu". Prikazavši jutrom ovako sve poslove Bogu, te uztrajavši danju kod ove nakane

(neopozvavši ju zlom nakanom), upliva ova jutrnja dobra nakana spasonosno na sva dobra i sva — djela, koja su po sebi niti dobra niti zla, te njom postaju nam sva djela preko dana, ugodna Bogu i zaslužna za nebo. Nebudi vam ipak i ova jutrnja nakana posve dosta, nego uzdignite češće po danu srce k Bogu, — žrtvujući mu same sebe i sve, štogod činite. Tako će vam se dobra volja sve više kriepiti, svladat ćete nečiste sklonosti; a dobrim si djelom, dobavljati sve veću cienu.*

Pošto ste se dovoljno upoznala s neizgovornom cienom milosti božje, — učit ćete odsele d. d. poznavati i tražiti izvore, koji nam dobavljaju milost božju. Dragi je Bog pripravan, po svojoj dobroti i darežljivosti: podieliti svakomu čovjeku milost; dà i sbilja dieli ljudem gdjekoje milosti, premda ga nemoli itko za nje. To valja navlastito o predtječnoj milosti, da uzmogne griešnik moliti, vjerovati, obratiti se itd. Nego je ipak s predobrih i premudrih odlukah naredio Bog posebne izvore, koji nas vode do milosti božje. Tko nebi mario za ove izvore, misleć: da se drugim putem može dobaviti milosti božje, prevario bi se, upravo kao Naman, sirac, koji nije hotio ići se kupati u Jordan, — te onda istom ozdravio, kada se je okanio svoje objesti, te se kupao sedam putah u Jordanu, kako mu bje prorok zapovjedio u prvi kraj.

* Pod konac pripoviedat ću vam primjer, odkuda ćete razabrati, koliko su se starali sveti ljudi: vazda imati dobru nakanu; pa da se i sama učite: prikazivati sva svoja djela Bogu na slavu. — Njeki pobožan pustinjak, počasio bi svaki put, kada bi se primao česa važna, u miru, zamišljen. Učenik, upitav ga nješto jednoć, morade dugo čekati na odgovor, pa ga upita: „Što si se zamislio? daj, odgovori mi u njeke.“ Na to će mu pobožni starina: »Vidio si onomadne lovca u ovoj pustinji sa tobolcem i lúkom, idućega u lov. Valjda si zatim vidio, kada je u jedan mah stao, podbočio se, strielju nagodio, na oko nišanio, pa onda stopram luk odapeo. Toga se običaja držim i ja, kadagod imam što odlučiti ili prifatiti. Najprije uzmem nišan na oko, pitajuć se: da li je Bogu ugodno i na slavu, što sam naumio; jer bez toga uzalud bi mi bio posao. Dobra nakana odlučuje: jesu li nam djela i sbilja dobra. Do Boga je zatim: hoće li nam srećno uspjeti posao. Na Boga se moramo osloniti, kada smo učinili sa svoje strane, što smo dužni bili, pa onda mirno i trpljivo čekati, što Bog dâ.«

Da dobijemo i sačuvamo milost božju, treba nam osobito svetih otajstvah i molitve.

Po svetih otajstvih i molitvi nedobivamo ipak jednako milost božju; jerbo „nam sveta otajstva milost božju d i e l e; a molitvom si milost od Boga prosimo.“ Svetimi otajstvi dobivamo nedvojbeno i sigurno milost božju, za koju je koje sveto otajstvo naredjeno, ako samo koje dostojno primimo, — kako ću vam kašnje razlagati. Bolestnik, koji bi prvi skočio u ribnjak u Betsajdi, pošto bi angjeo ganuo vodom, ozdravio bi nedvojbeno; pa tako i tko primi koje otajstvo vriedno, dobije nedvojbeno milost božju. Molitva obratno ide na to: da skloni Boga, te se Bog smiluje i podieli molećemu kakvugod milost, po svojem milosrdju; uzev na um, da se tko valjano, t. j. onako Bogu moli, kako je Bogu ugodno. Sveta su dakle otajstva pravi i z v o r i m i l o s t i; jer njimi neprosimo milost od Boga, nego upravo po naredbi božjoj primamo milost. Nadalje nemožemo milosti, koje dobivamo samo po svetih otajstvih inače dobiti, nego samo primajuć vriedno sveta otajstva; a druge nam milosti dieli Bog, ako mu se molimo.

Opomena.

Pod konac nauka o milosti, imade u katekizmu „opomena“, koja nas sjeća, što je u ovom nauku najpotrebije i najznamenitije po nas. Ova nas opomena sjeća: da se trsimo brižno čuvati posvećujuću milost. Pa i sama uvidjate: da se čovjek i sbilja neima za išto prečje brinuti, nego li za milost božju posvećujuću. Doklam smo u posvećujućoj milosti, djeca smo božja, te dostojni jednoć, sdruženi sa svetimi angjeli, — pristupiti k priestolu božjemu i s Bogom viekoma kraljevati. Bez milosti božje, neprijatelji smo božji, niti se možemo nebu nadati. Što da nam dakle bude prečje, nego li brižno čuvati posvećujuću milost božju? Kamo sreće, da je Adam brižljivije čuvao ovaj dragocieni dar božji; kamo sreće, da je vierno uztrajao u nevinosti i milosti, te nebi tolike nevolje sletile ljude, kojimi obiluje kukavni sviet danas! Koli je skupo zatim platio, Isus d. d., skupocieni dar milosti božje? Kako da necienimo nada sve posvećujuću milost

božju, — uzevši na um, koliko je sin božji činio i trpio, dok nam je ovo izgubljeno blago povratio, te nas posvećujućom milošću napravio od grešnikah posve novimi stvorovi, svetom i Bogu milom djecom? Koje bi se vas usudilo, nogama gaziti krv Isusovu, buduć vam svim dragociena i presveta?! A tako vam je i griehota: osujetiti u duši svojoj i potlačiti cienu presvete krvi Isusove, naime posvećujuću milost božju. Ah, grozite se vazda nad ovakovom zloćom. Čuvajte vierno posvećujuću milost cieloga života, te stupite jednoć, zaodjenuta ovim pirnim ruhom, pred božanskoga sudca. Napredujte sveudilj u milosti božjoj i rodite spasonosnim rodom, — tvoreći dobra djela, a k tomu često i dostojno primajući sveta otajstva, o kojih ćemo budući put početi sboriti.

Sveta otajstva ili sveti sakramenti.

Sveto otajstvo jest vidljiv znak, naredjen od Isusa, kojim nam Bog dieli nevidljivu milost i nutarnje posvećenje.

Rieč »otajstvo (sakramenat)“ znamenuje u obće „tajnu.“ Naročito pako zovu se sedam izvorah milosti naše svete vjere, sveta „otajstva“ ili sakramenti. Što je dakle sveto otajstvo, u ovom potonjem smislu? Na to vam odgovara razgovjetno katekizam; zapamtite si dobro ovaj odgovor. Tudier se spominje troje, što je potrebito svakomu otajstvu, naime „1) vidljiv znak; 2) nevidljiva milost, na spas duši; 3) naredba od Isusa“. U svakom otajstvu novoga zakona imade ovo troje, te ako bi i jedno manjkalo kojemu otajstvu, izgubilo bi se otajstvo. O svakoj ovoj stvari govorit mi je još napose. — Svakomu se dakle otajstvu hoće najprije v i d l j i v z n a k. Valjda vas svako znade: što je znak. Z n a k je, — u oči, ili koje drugo osjećalo udarajuća, stvar, koja nam pokazuje što drugo, ili po kojoj se pozna što drugo. Dim je n. pr. znak ognja, ili pokazuje, da nješto gori; rieči nam i pismo pokazuju, što mislimo (rieči su nam i pismo znaci mislih); jer riečmi i pismom pokazujemo drugim, što mislimo. Tako su i sveta otajstva — znaci vidljivi, t. j. takovi

znaci, koji udaraju u gdjekoja osjećala, n. pr. oko, uho, živce, te pokazuju izvana nevidljivu milost, koju prima duša po svetih otajstvih. Tako udara na oči i živce voda; udaraju na uši rieči na svetom krstu: »Ja te krstim u ime oca i sina i duha svetoga.“ U svakom svetom otajstvu imade, kako i svetom krstu d v o j e, što spada na vanjski, vidljivi znak, naime t v a r (materija), t. j. stvar ili djelo, što udara u osjećala (n. pr. u svetom krstu voda — pranje vodom, u posljednoj pomasti sveto ulje — mazanje svetim uljem); zatim imade u svetom otajstvu o b l i k (forma), t. j. propisane rieči, koje se govore ujedno, rabeć tvar, n. pr. polievajuć vodom ili mažuć uljem. Tim stopram biva djelo, — u sebi ni dobro, ni zlo, — svetim otajstvom. Ovo dvoje zajedno, daju nam ono, što je neobhodno i bitno potrebito svakomu otajstvu, daju nam vanjski, vidiv znak. „Oduzmi rieč“, kaže sveti Augustin o krstu, „pa što je voda, nego voda? Pridruži se rieč uz elemenat (vidljivu tvar), pa bude sakramenat (sveto otajstvo).“ — Drugo, imade u svakom otajstvu n e v i d l j i v a m i l o s t; a tu nam milost reć bi predočuje vanjski, vidljivi znak. Ovu je nevidljivu milost božanski utemeljitelj (početnik) svetih otajstvah tako uzko spojio s vanjskim znakom, te u isti mah, kada se, polag božanskoga propisa, vidljivi znak obavlja, n. pr. kada se na krstu pere vodom, na potvrdi maže svetom krizmom itd. — posvećuje se duša čovječja i prima milost božju. — Treće imade u svakom svetom otajstvu n a r e d b a o d I s u s a. Po sebi naime neimadu vidljivi znaci svetih otajstvah ikakvu moć: očistiti dušu od griehah ili posvetiti. Tu moć nemože jim pako ijedan čovjek dati. Sam je Bog dakle mogao sa vidljivim znakom spojiti toli čudotvornu moć, — samo je Bog mogao narediti sveta otajstva. Niti je namjestnica Isusova na zemlji — sveta crkva — primila oblast: narediti ikoje sveto otajstvo; nego je samo primila oblast: dieliti si djeci, naredjena od Isusa, otajstva.

Vanjski, vidljivi znaci u svetih otajstvih nepokazuju (neznamenuju) samo milost, nego ju upravo tvore, ako ju inače mi nepriečimo; pa zato se i zovu otajstva: kriepki — djelotvorni znaci.

Vidljivi znaci, naredjeni od božanskoga spasitelja, znamenuju veoma prikladno nutarnju milost, koju nam

diele. Voda (pranje vodom) na svetom krstu, znamenuje, da se pere duša od grieha iztočnoga i drugih osobnih griehah, ako jih imade na duši, tko se krsti; ulje ili krizma (mazanje krizmom) znamenuje, da se duša maže (kriepi) na potvrdi milošću božjom, kako se kriepi tielo, kada se pomaže uljem. To je moći lahko pokazati i glede ostalih otajstvah. — Ali moć svetih otajstvah nije izcrpljena tim, što znamenuju milost božju. Sveta otajstva i diele upravo milost, koju znamenuju. Sveta otajstva nisu dakle znaci u tom smislu, u kom je smislu n. pr. danica znak, da će skoro svanuti dan; nego su sveta otajstva znaci u tom smislu, u kom je smislu zora znak dana; jer zora nepokazuje samo, da će svanuti, nego upravo čini, da svane dan. Kada se čovjek dakle opere vodom na svetom krstu, uza propisane rieči, to se opere u isti mah i duša, kriepošću duha svetoga, od svakoga grieha, posveti se i bi reć preporodi. — Može se istina osujetiti kadšto moć svetih otajstvah; ali tomu nisu imalo kriva sveta otajstva, nego mi. Podpaljivao ti koliko ti drago ognjem sirova i vlažna drva; neće istina buknuti plamen. Ali se ipak mora pripisati ognju, ako igdje išto gori, jer bez ognja negore i suha drva. To valja i glede svetih otajstvah; jer uzmimo, da i najmanje nepriečimo milosti božjoj, dolazi ipak milost božja od svetih otajstvah; a nipošto od našega napora, priprave ili bogoljubnosti. — A sada ste valjda željna znati, kakve milosti primamo po svetih otajstvih?

1) **Sveta otajstva diele ili umnožavaju posvećujuću milost.** — Prva i najglavnija milost, koju primamo po svetih otajstvih, jest posvećujuća milost; ili ako smo u milosti posvećujućoj umnožava nam se ova (posvećujuća) milost. Posvećujuću milost primamo najprije na svetom krstu; ako li se kojom nesrećom lišimo posvećujuće milosti, možemo se ipak natrag dobaviti posvećujuće milosti svetim otajstvom pokorom, t. j. iskrenom, skrušenom izpoviedju. Primajući drugo koje sveto otajstvo, osim krsta i pokore, — treba, da jur imamo posvećujuću milost; pa zato nam druga otajstva (osim krsta i pokore), umnožavaju milost posvećujuću, koju primajući ova otajstva, treba da jur imamo. Nego i otajstvo pokora, samo umnožava kadšto posvećujuću milost; naime, kada tko neima na izpoviedi drugih, do lahkih griehah;

drugimi riečmi: kada tko prima otajstvo pokoru u milosti božjoj posvećujućoj.

2) **Svako otajstvo daje i drugih posebnih milostih, za koje je naredjeno.** — Svako je otajstvo naredjeno: da se čovjek njim posvećuje, te po tom idu sva otajstva na jedno, naime: da posvete i opravdaju čovjeka, ili ako je jur posvećen i opravdan, da ga — umnožavajući mu milost posvećujuću, — još više posvete i opravdaju. Ali osim ove obćenite milosti, daje svako otajstvo još posebnu milost, za koju je naročito naredjeno. Tako nam n. pr. krst nedieli samo posvećujuću milost, kojom se čistimo od grieha iztočnoga; nego po krstu postajemo takodjer kršćani, — članovi svete crkve. Otajstvo sveti red nije samo zato naredjeno: da se umnožava posvećujuća milost onomu, tko ga primi; nego tko primi ovo otajstvo, postane takodjer svećenikom, dobiv po ovom otajstvu oblast prikazivati svetu misu i otajstva dieliti. Buduć dakle, da svako otajstvo, osim posvećujuće milosti ili umnožavanja ove milosti, dieli još posebnu milost, za koju je naredjeno, — to dieli sveti krst još milost: obavljati dužnosti kršćanske; sveti red, milost obavljati dužnosti svećeničke; a ženitba milost, obavljati dužnosti ženitbene. Tako se dakle razumieva odgovor u katekizmu, gdje se veli: da svako otajstvo dieli i drugih posebnih milostih, za koje je naredjeno. — O trećoj njekoj posljedici trih svetih otajstvah: naime o neizbrisljivoj biljegi, govorit ćemo do skora napose. — A sada ćemo odmah sboriti o nauku, veoma važnu po vas d. d. i sve ljude, — tičućem se primanja svetih otajstvah.

Da dobijemo milosti, za koje su naredjena sveta otajstva, imamo dostojno i valjano primati sveta otajstva.

Sveta nam otajstva mogu samo onda dieliti spasonosne milosti, za koje su naredjena, ako je dostojno i valjano primamo. — Uzmimo najprije, da onaj, tko dieli; ili onaj, tko prima — koje sveto otajstvo, neučine sve, što bi morali, ili da glede tvari ili oblika uzmanjka štogod, što je upravo potrebito otajstvu, — to bi otajstvena milost bila osujećena, t. j. niti bi bilo otajstvo. Dakle glede onoga, tko prima otajstvo, bila bi milost otajstvena

osujećena, ako nebi prije bio kršten, ili nebi pravo odlučen bio i sbilja primiti otajstvo, koje mu se dieli. Glede onoga tko dieli otajstvo, bila bi milost otajstvena osujećena, ako nebi imao pravu odluku: i sbilja podieliti otajstvo, ili ako mu nebi za gdjekoja otajstva potrebita oblast bila podieljena, ili bi ove oblasti bio lišen. Glede tvari i oblika bila bi milost otajstvena osujećena, ako se nebi uzela prava tvar, n. pr. ako bi se uzelo vino na mjesto naravne vode za sveti krst, ili ako bi se propisani oblik izpustio, ili bitno promienio. Ako bi se kada tako sgodilo, morala bi se sveta otajstva ništetnimi smatrati, t. j. smatrati: da niti su primljena, te ponoviti, ako bi tko hotio i sbilja primiti milost svetih otajstvah. — Nego može milost svetih otajstvah, premda su valjano podieljena, ipak osujećena biti; te se čovjek, primajući sveta otajstva, nedobaviti niti posvećujuće, niti druge koje osobite milosti. To bi se dogodilo, kada bi tko nedostojno primio koje otajstvo. Krst i pokoru primio bi čovjek nedostojno, kada se nebi pripravio na ova dva otajstva onako, kako je potrebito i kako ste učila u nauku o milosti (str. 279.); ostala pako otajstva primio bi čovjek nedostojno, kada bi je primio u smrtnom griehu. Zato, tko želi primiti koje od ovih pet otajstvah valjano, mora se prije dobaviti milosti božje posvećujuće. — Pamtite ipak, da sveta otajstva: krst, pokora i sveti red biljeze dušu neizbrisljivom biljegom, premda je tko primi nedostojno te osujeti njihove milosti; a tako i otajstvo ženitba veže i one nerazvezljivom vezom, koji ga nedostojno prime. Tko se dakle jednoć okrsti, kršćanin je, a po tom član crkve, premda mrtav; — ako se je nedostojno okrstio. Kršćani, jednoć zavezani otajstvom ženitbom, zavezani su i ostaju zavezani, dok je nerazveže napokon smrt; — ako su i nedostojno primili otajstvo ženitbu.

Što će dakle početi d. d. nesrećnici, primivši možebit nedostojno koje od ova tri otajstva, koja bilježe dušu neizbrisljivim biljegom, te se nemogu ponoviti? Što vam se čini: hoće li ovi morati do smrti živjeti bez milosti otajstva, nedostojno primljena, — n. pr. bez milosti otajstva krsta? Što vam se čini: nebi li se ovi nesrećnici mogli opet dobaviti otajstvene milosti, ako bi se pokajali za griehe i obratili? Tako da, nije druga; jer krstit se nanovo nije moći, a bez krsta nije se moći spasiti; — dakle ipak mora biti igdje kakva takva pomoć ovomu griešniku, da se uzmogne spasiti. Pa i sbilja uče bogoslovci svi do jednoga: da sveta otajstva: krst, potvrda i sveti red, radi neizbrisljive biljege, duši utiskane, ako je tko nedostojno primi; — nanovo ožive, t. j. podiele milost, za koju su naredjena, čim nestane zapreke, s koje jim je osujećena milost.

Bog vas čuvao d. d., da neprimite ikada ikoje sveto otajstvo — nedostojno. — Ah, kolika je griehota: nedostojno primiti koje otajstvo, kada nam je Bog od neizmjerne ljubavi darovao sveta otajstva na spas! Tko primi znatice i hotice koje sveto otajstvo — nedostojno, sagrieši težko i krivac je svetogrdja. S toga odlučite tvrdo: da ćete se vazda, doklegod budete živjela, dostojno pripravljati, kada budete primala koje sveto otajstvo. Tako ćete se ne samo sačuvati svetogrdja, nego ćete takodjer podpuno primiti milosti, koje diele sveta otajstva. Duh sveti dieli po svetih otajstvih sada veće milosti, sada manje; kako smo mi više ili manje, polag naše priprave, dostojni primiti otajstvene milosti. Glede svetih otajstvah valja ono, što glede prirodnih ljekovitih kupeljih. Liek kupeljski nepolazi od bolestnika, koji se kupa; nepolazi od liečnika, koji kupelj propisuje, nego polazi upravo od vode, kojoj je Bog podielio ljekovitu moć. Ali ipak znade svatko: da bolestnik mora koješta raditi, a koješta pustiti, da mu dobavi kupelj zdravlje. To, kako rekob, valja glede otajstvenih milostih. Može čovjek, moleć se Bogu, tvoreć gdjekoja kriepostna djela, na toliko pripraviti dušu, te se milost božja izvanredno obilno ulije unj; a može se i s tolikim nemarom primaći k svetim otajstvom, te mu jedva i trag milosti ostane u duši, pače se može, ako se zlom ćudi primakne k svetim otajstvom — dobaviti vječne smrti i prokletstva, mjesto života i milosti.

Valjanost se svetih otajstvah neravna po vriednosti onoga, tko je dieli; jer otajstva neprimaju moć od onoga, tko je dieli, nego od naredbe Isusove i njegovih zaslugah.

„Sva otajstva", govori sveti Augustin, „premda hude onim, koji je nevriedno diele, koriste ipak onim, koji je primaju." Tako vjeruje tvrdo i uči posvuda crkva. Zato proglašuje sabor tridentski (sj. 7. čl. 12.): „Tko bi rekao, da djelitelj svetih otajstvah — budući u smrtnom griehu — premda obavi sve bitno, što spada na otajstvo, ipak nesatvori i nepodieli otajstvo, proklet bio." Ova istina sliedom sliedi iz vjere katoličke crkve ob otajstvih. Jer katolička crkva, kako rekosmo, vjeruje: da otajstva nepri-

maju moć od onoga, tko je dieli, nego od Isusa, u čije se ime diele, te koji je svoju milost sahranio u otajstva. Tko će zabraniti gospodaru: izručiti obilnu milostinju siromaku, po najkukavnijem slugi, — tko li će zabraniti Isusu: po kukavnom si namjestniku dieliti drugim obilne blagodati svoje milosti?!

Isus je naredio ovih sedam otajstvah: 1) krst, 2) potvrdu, 3) presveto oltarno otajstvo, 4) pokoru, 5) posljednju pomast, 6) sveti red, 7) ženitbu.

Tako je crkva od postanka jednoglasno učila i vjerovala, — ovaj je nauk primila crkva upravo od svetih apoštolah. Pa zato je crkva osudila u saboru tridentskom sve, koji bi inače vjerovali i učili. „Ako bi tko uztvrdio", glase saborske rieči (sj. 7. o sv. otajst. čl. 1.), „da otajstva novoga zakona nisu sva naredjena od Isusa, našega gospodina, ili da jih imade budi više ili manje od sedam, naime: krst, potvrda, itd. ili takodjer, da kojegod ovih sedam nije i sbilja pravo otajstvo, — proklet bio." Crkva se nemože varati. Ona je „stup i temelj istine." 1. Tim. 3, 15. Tko nesluša crkvu, taj nije bolji, po nauku Isusovu, od neznabožca i javnoga griešnika. Pravo je dakle svakomu, da bude izključen iz crkve, tko drži po nauku Luterovu i Kalvinovu: da imadu samo dva ili tri sveta otajstva, mjesto sedam.

Da je crkva primila, kako rekosmo, upravo od apoštolah nauk: da ima sedam otajstvah, uči ne samo sveto pismo i svjedoče suglasno sveti oci, od kojih ću vam kašnje njekoliko spomenuti, nego znademo takodjer od njekuda, što je svemu svietu poznato, te što ću vam odmah pripoviedati. Imade sve do danas po Aziji sliedbah, poimence: jakobitah, koptah, ili monofizitah, odciepljenih jur prije 1400 godinah od katoličke crkve. Pa tako imade i kod nas, u Grčkoj, Turskoj, navlastito u Ruskoj, tako zvanih iztočnjakah, kojimi, kao i nami katolici, upravljaju biskupi (ili po njihovu: vladike). Ovi nespadaju u crkvu katoličku, jer su jim se pradjedovi jur prije tisuću godinah odciepili od rimske stolice. Mi katolici zovemo je jednim imenom „grci-razkolnici." Ovi grci-razkolnici i sve ove različne sljedbe, nedruže se iole s katoličkom crkvom, pače mrze na nju i progone ju, od kada su se odciepili od nje. Nego ipak vjeruju i uče, da je naredio Isus sedam otajstvah, a ne samo dva ili tri, te drže

svakoga, tko inače vjeruje i uči, krivovjercem; jer se protivi (kažu) nauku apoštolskomu. Tako su isti biskupi grčki odgovorili, kada bi je pitali protestanti bogoslovi: što uče o broju svetih otajstvah? A kada bi kašnje grčki biskup, Ćiril Lukaris, sprijateljiv se jur prije s Kalvini u Genevi, — pristao uza krivi nauk: da imadu samo dva otajstva, osude svi ostali biskupi razkolnici, brojem više njih od 20, ovaj krivi nauk u tri sabora jedan za drugim; a biskupa Lukarisa izobće iz crkve kao krivovjerca, premda bje medjutim jur umro. — Odkuda dakle: da svi ovi, od katoličke crkve odciepljeni kršćani, na čelu jim sami biskupi, — tako kao i mi vjeruju: da je Isus naredio sedam otajstvah? Tomu nemože biti drugi razlog; nego da su svi kršćani na svietu bezdvojbeno vjerovali: da je Isus naredio sedam svetih otajstvah, jur onda: kada su se ovi razkolnici odciepili od katoličke crkve. To nam je pako sigurnim dokazom, da su apoštoli učili: da je Isus naredio sedam svetih otajstvah. Jer da su apoštoli, koji su glede ovih sljedbah prije njekoliko stoljećah pomrli, — drugo učili, nedade se prerazumjeti, kako bi se vjera: da ima sedam svetih otajstvah, tako naglo razširila do cielom svietu, premda bi po takovu apoštoli drugo bili učili. To se neda vjerovati, znajući: kako su se čvrsto držali kršćani apoštolskoga nauka; te kako su onda na milijune ginuli, za vjeru apoštolsku. A da bi tko bio počco širiti ovakav nov nauk, sigurno bi nagazio bio na silan odpor, izlegla bi se bila nesloga i svadja, kakogod se je izlegla svaki put, kada je ustao kakav krivovjerac. Ali toj neslogi i svadji neima traga u crkvenoj poviesti i spisih svetih otacah. Nuto dakle d. d., niti nam treba bibličke povjestnice, niti spisah svetih otacah, a možemo suzbiti svakoga krivovjerca, koji bi tajio: da ima s e d a m svetih otajstvah; budući nam dosta: samo ga sjetiti, da i danas vjeruju grčko-iztočni razkolnici i sljedbe po Siriji, Egiptu, Abisiniji itd., tako kao i mi, da je Isus naredio sedam svetih otajstvah.

Nauk, da imade sedam svetih otajstvah, slaže se inače i sa potrebami čovječjimi. Isus je došao na sviet, „da budu imali ljudi život i u izobilju imali." Iv. 10, 10. Na ovaj duhovni, v r h u n a r a v n i ž i v o t svraćao se je Spasitelj, kadgod je što činio, učio i trpio; na taj vrhunaravni život svraćao se je, kada je i sveta otajstva naredio. Na svetom k r s t u prima duša vrhunaravni život, pa zato i zove sam Isus ovo otajstvo: preporodom. — Dok nedodje čovjek k razumu, počiva mu vrhunaravni život, t. j. milost božja posvećujuća, primljena na svetom krstu, — mirno i pokojno, u svetištu djetinjega srca. Ali brzo doleti vrieme,

gdje se mora boriti mladi kršćanin, čuvajuć posvećujuću si milost, gdje mu treba izpoviedati stalno vjeru, na očigled cielomu svietu, opirati se napastim paklenim, svjetskim i svojoj vlastitoj ćudi, te se pokazati kršćanskim junakom i viernim sljedbenikom Isusovim. Zato mu se dieli sveta potvrda i tudier se uvršćuje medju vojake Isusove, te prima s gora jakost duha svetoga. — Nadalje, kakogod treba čovjeku sveudilj prirodne hrane, da mu se kriepi i napreduje tjelesni život, tako je naredio Isus presveto oltarno otajstvo i tudier nam pruža svoje presveto tielo i presvetu krv, da nam se kriepi i napreduje vrhunaravni, duševni život, ovom nebeskom hranom i pićem. — A kuda će i kamo kršćanin, ako uza ove obilne milosti, ipak padne u grieh, ili se pače liši vrhunaravnoga života sgriešiv smrtno? Trebat će još drugo otajstvo, gdje će se moći kršćanin riešiti grieha i dobaviti natrag izgubljene posvećujuće milosti; jer je inače viekoma propao. To biva svetim otajstvom pokorom. — A što, kada korači čovjek na prag vječnosti, te mu valja, tako rekuć, smrti u oči gledati? Ah, za ovaj odlučni i posljednji čas borbe, treba mu osobite pomoći. Pa nuto i ovu pomoć pruža nam dragi spasitelj po svetom otajstvu posljednjoj pomasti na samrti. Osim ovih pet otajstvah, naredjenih za sve ljude bez razlike, naredio je spasitelj još dva otajstva, za dva posebna striša crkovna, kojim je potrebita izvanredna milost, — buduć jim zvanje osobito sveto, dužnosti veoma težke, — a ta su dva otajstva; sveti red za svećenike i ženitba, za one, koji se žene ili udavaju. Nuto dakle, kako nam se jasno pokazuje ovdje božja mudrost i prevelika ljubav, kako se je predobri Bog, naredjujuć sveta otajstva, pobrinuo za sve naše potrebe, kako nam je pripravio i toči obilje milosti po neizcrpivih vrelih svetih otajstvah. O falimo mu često na toj neizmjernoj dobroti

Otajstva se razlikuju:

1) otajstva živih i otajstva mrtvih. — Pošto ste jur izučila nauk o posvećujućoj milosti, neće vam biti težko pogoditi: što znamenuje ovdje rieč „živi"; a što rieč „mrtvi." Živ je onaj kršćanin, koji imade život milosti, koji je u posvećujućoj milosti; usuprot mrtav je, tko ili nije bio ikada u posvećujućoj milosti, kao što oni, koji nisu još kršteni; — ili tko se je smrtnim griehom lišio posvećujuće milosti, primljene na svetom krstu. Otajstva su dakle živih, koja možemo dostojno primiti

samo kada smo na duši živi, t. j. u milosti božjoj posvećujućoj. Ova su otajstva: 1) potvrda, 2) presveto oltarno otajstvo, 3) posljednja pomast, 4) sveti red, 5) ženitba. Tko bi u smrtnom griehu primio ovo koje otajstvo, sgriešio bi nanovo smrtno i okrivio si dušu svetogrdjem. — Otajstva su mrtvih: krst i pokora. Otajstva se razliku:

2) otajstva, koja možemo samo jedanput u životu primiti i otajstva, koja možemo više putah primiti. Otajstva, koja možemo samo jedanput primiti, jesu: krst, potvrda i sveti red. — Razlog, zašto nesmijemo ova tri otajstva više nego jedanput primiti, taj je: što bilježe dušu neizbrisljivim biljegom, daju duši svetost i čast, koja traje viekoma, — budi na propast, budi na slavu. Neizbrisljivi se ovaj biljeg duše (po grčki: karakter) neda viditi tjelesnim okom, jerbo je duhovan — duši utiskan. Ovim se biljegom razlikuje kršten od nekrštena, potvrdjen od nepotvrdjena, svećenik od nesvećenika. Ovaj je biljeg neizbrisljiv. Ako bi se dakle i lišio tkogod milosti, po ovih otajstvih dobivene; ako bi se tko n. pr. poslje svetoga krsta i od vjere odmetnuo; nebi se ipak lišio biljega, kojim je zabilježen na svetom krstu, nego bi mu ostao biljeg za uviek, ne na slavu, nego na tim dublju propast. To valja i za svetu potvrdu i sveti red. — Ovaj je neizbrisljivi biljeg, po nauku svete crkve, takodjer uzrokom, što se ova tri otajstva nemogu više, nego jedanput primiti. Buduć naime, da ovima trima otajstvima traje sveudilj biljeg, — dakle i otajstva po biljegu, — to radi ovoga biljega oživu takodjer milosti, koje ova otajstva diele, ako bi jih kad mu drago nestalo, i to oživu odmah, čim po skrušenom pokajanju nestane u srcu kršćenika, potvrdjenika ili svećenika — grieha, s koga je nestalo posvećujuće milosti. S toga bi onesvetio ova tri otajstva, toli onaj, tko bi je dielio, koli onaj, tko bi je primao nanovo; — buduć bi je dielio ili primao uzalud, dieleć ili primajuć je po dva ili više putah.

Opomena.

Cienite d. d. sveta otajstva, jer su naredjena od Isusa, da nam budu dragocienimi izvori milosti. Falite često Bogu na njih; a čuvajte se, da je neprimite ikada nedostojno. Cieneći i štujući sveta otajstva, cienite i štu-

jete samoga Isusa; jer Isus je naredio sveta otajstva i nam je kao baštinu ostavio. Sedam su svetih otajstvah, sedam spomenikah neizmjerne ljubavi božanskoga našega spasitelja, prama svakomu nas. Jer što bismo bili, da nije Isus otvorio ovih sedam spasonosnih izvorah, da nam nije njimi prokrčio put do vječnoga života, nego nas ostavio da ginemo s grieha i nemilosti božje? Bili bismo djeca vječne srčbe božje, — bez nade vječnoga spasenja. Isus nas pako oslobodi vječne smrti; a darova nam vječni život, veselje i blaženstvo djece božje, narediv sveta otajstva i dieleć nam po njih vječni život, posvećujuću milost. Milošću nas posvećujućom oplemenjuje i usavršuje. U jednom ovih otajstvah, znadete jur u kojem, — prebiva pače medju nami sa svojim božanstvom i čovječanstvom. Obećanje božje, puno utjehe, po ustih proroka Izaije (Is. 12, 13.) tiče se ponajprije svetih otajstvah, a glasi: Crpsti ćete veselo vodu iz vrutakah spasiteljevih i govoriti (faleći) onaj dan: Slavite Gospodina i zazivajte mu ime.... Pjevajte Gospodinu; jer je slavno uradio." Falite dakle djeco gospodinu Bogu, na njegovom velikom milosrdju, što je naredio sveta otajstva; a opet vas opominjem, čuvajte se, da neprimite ikada ijedno otajstvo nedostojno.

Krst.

Krst je prvo i najpotrebitije otajstvo.

Otajstvo, o kojem sada govorimo, primila ste jur sva d. d., a to je bilo i prvo izmedju otajstvah, koja ste primila od svete crkve. Tako je i moralo da bude. Sveti je krst upravo zato p r v o otajstvo; prvo, koje mora primiti svaki čovjek; jer se prije krsta nemože ijedno otajstvo valjano primiti. Sveti je krst naime otajstvo, kojim primamo duhovni, vrhunaravni život, kojim se preporadjamo od smrti na novi, Bogu ugodni život, zato se i zove sveti krst „otajstvo preporoda." Sva su ostala otajstva naredjena, da nam ovaj vrhunaravni život što čuvaju, što kriepe i umnožavaju; ili nam povrate taj život, ako ga se lišimo. Zato nemože čovjek nekršten ostala otajstva

primiti, kakogod se nemože diete, koje se mrtvo rodi, budi hranom kriepiti, budi inače liečiti, te si čuvati ili unaprediti život. — Sveti je krst, dalje, po nauku sabora tridentskoga, „vrata, na koja ulazimo u crkvu", t. j. postajemo kršćani, članovi kršćanske crkve. Ostala su pako otajstva naredjena samo za kršćane, članove kršćanske crkve; tko jih želi dakle primiti, valja mu prije unići po svetom krstu u crkvu, koja je, naredjeno od Isusa, spasište za ljude.

Ali ne samo, da ste primila krst prije, nego li ikoje sveto otajstvo, nego ste ga takodjer primila, čim ste se rodila na sviet i neznajući imalo, kolika vam je dragociena blagodat u dio pala. A znadete li, zašto se je tako sbilo i zašto su vam se roditelji tako žurli, da vas dadu krstiti? Zato, jer je sveti krst n a j p o t r e b i t i j e otajstvo, — tako potrebito, te se bez krsta nemože itko spasiti. Mnoga djeca pomru i dodju u nebo, premda nisu ikoje otajstvo primila, doli krst; a tko umre bez krsta, nemože doći u kraljestvo nebesko. Razgovjetno uči nas to sam božanski spasitelj (Iv. 3, 3.) govoreć i tvrdeć svečano Nikodemu: „Ako se tko nepreporodi, nemože gledati kraljestvo božje." Davši se Nikodemu ovaj nauk na čudo, uze pitati Spasitelja: kako se može čovjek, jur odrastao, preporoditi; odgovori mu Isus s nova: da se i sbilja čovjek mora preporoditi i dodade ujedno, da se mora preporoditi duhovno, — vodom i duhom svetim: „U istinu, u istinu kažem ti, ako se tko nepreporodi vodom i duhom svetim, nemože unići u kraljestvo nebesko." S toga razloga prispodablja sveti Petar u svojem prvom listu (3, 20. 21.) krst sa korabljom: kakogod je naime korablja za potopa bila jedino spasište vremenitoga života; tako se može i čovjek jedino krstom spasiti od vječne propasti. *

Budući da ste d. d. sva do jednoga jur primila ovo prvo i najpotrebitije otajstvo, valja, da se sada, došavši k razumu, takodjer upoznadete pobližje: — što je sveti krst, te koje milosti dieli duši; jer čim se bolje upozna-

* Kako prodju djeca, umrla bez svetoga krsta, nije nam Bog objavio. Crkva uči samo: da negledaju lice božje; ali da i netrpe kazne, kano oni, koji su sami sgriešili. Nego slobodno nam je ipak tudier prifatiti nauk velikoga bogoslovca, svetoga Tome Akvina, koji kaže: da su ova djeca ne samo prosta paklenih mukah, nego da jim je i drago, što su živa, te da će s toga viekom Bogu faliti.

dete s blagodatmi svetoga krsta, tim ćete revnije faliti Bogu na primljenih blagodatih; a tim i brižljivije čuvati primljene milosti.

Krst je otajstvo, u kojem se čovjek vodom i riečju božjom čisti od svakoga grieha i u Isusu na život vječni preporadja i posvećuje.

Sve troje, što treba da bude u svakom otajstvu novoga zakona, naime: vidljiv znak, nevidljiva milost i naredba od Isusa, ima takodjer u svetom krstu. „Voda i rieč božja", kojima se krsti čovjek, zajedno uzete, jesu vidljiv znak; nutarnja milost, koju dieli sveti krst, stoji navlastito u tom: „što se čovjek čisti od svakoga grieha i u Isusu na život vječni preporadja i posvećuje"; a da je naredjen sveti krst od Isusa, svjedoče bjelodano rieči svetoga pisma, kako ću vam doskora razložiti. Nu prije mi je potanje govoriti o vidljivu znaku.

I. Vidljivi znak svetoga krsta jesu voda (tvar) i rieč božja, zajedno uzete. Krst se naime dieli — polievajuć vodom glavu ili bar tielo onomu, tko se krsti i ujedno izgovaraju rieči: „Ja te krstim, u ime oca i sina i duha svetoga." Pazite dobro, da se na krstu zajedno polieva voda i govore rieči i to mora polievati i govoriti u isti mah isto čeljade, inače nebi valjao krst. Pazite rekoh dobro, jer bi se moglo dogoditi, da budete i vi morala kadgod u potrebi krstiti.

Što se tiče 1) vode, moći je krstiti svakom pravom naravnom vodom. Prava je, — naravna voda ono, što se naročito i obično zove „voda", naime: tekućica, morska voda, snježnica ili kišnica; ali ne druge kojekakve vodice, — nipošto dakle vino, pivo, šira itd. Premda je moći krstiti svakom pravom, naravnom vodom; ipak, ako je moguće, valja krstiti krstnom vodom, koja se svečano blagoslivlje u oči uzkrsa i duhova; ili ako nebi bilo pri ruci krstne vode, onda uzeti običnu svetu vodu. — Lahko se možemo domisliti mudrosti božjoj, držeći na pameti, da se na krstu uzima voda. Voda nam predočuje milosti svetoga krsta; jer kako voda pere, gasi, kriepi tielo, — tako pere na svetom krstu voda dušu od svakoga grieha, gasi u njoj griešne požude i kriepi ju obiljem vrhunaravnoga, božanskoga života. Vode, na-

dalje, imade svagdje, pa zato i dolikuje naročito voda svetomu krstu, budući krst potrebit za spas svakomu čovjeku. Da bude valjao krst, nije dosta, da se tielo samo dotakne vode, nego se imade upravo prati onaj, tko se krsti. A to biva, ako se namoči koža onomu, tko se krsti, te voda pocuri po koži. Polievati se mora glava, ako je moguće, ako li nebi tko polievao glavu, morao bi se krst uvjetno ponoviti. — 2) Rieči, drugi bitni dio krstnoga vidljivoga znaka, uzimaju se podpuno po zapoviedi Isusovoj: „Idite, učite sve narode, i krstite je u ime oca i sina i duha svetoga." Mat. 28, 19. S toga glase rieči na svetom krstu: „Ja te krstim, u ime oca i sina i duha svetoga." Nebi dakle valjao krst, ako bi onaj, tko krsti, išto bitno promienio u ovom obliku, budući se ovim oblikom pranje pretvara u otajstvo; — ako bi onaj, tko krsti, recimo izpustio, samo riečicu „te", ili nebi izgovorio kojegod ime presvete trojice, nebi valjao krst.

II. Posljedice, ili nutarnje milosti svetoga krsta, osim neizbrisljivoga biljega, ponajglavnije su ove: 1) Opraštaju se onomu, tko se krsti, svi griesi i kazne, 2) preporadja se i posvećuje, 3) združuje se s Isusom i njegovom crkvom.

1) Praštaju se a) svi griesi i b) sve kazne. — a) Na svetom krstu prašta se toli iztočni grieh, koli svi drugi griesi, koje tko učini prije krsta. Premda je ovo otajstvo ponajprije naredjeno, da nas opere od grieha iztočnoga, ipak pere čovjeka i od svakoga drugoga grieha, počinjena prije krsta, kako nas uči naročito sveto pismo, a i crkva je od postanka svoga vjerovala. Jur na usta proroka Ezekijela (36, 25.) obećaje Bog ljudem otajstvo, koje će jim prati sve griehe: »Izlit ću nad vas čistu vodu, da se očistite od svih svojih griehah". Da se je ovo obećanje, koje uzima sveta mati crkva za sveti krst i sbilja izpunilo u novom zakonu, — potvrdjuju rieči svetoga Petra, rečene na duhovo židovom, koji su propeli Isusa, gospodina (djel. ap. 2, 38.): „Činite pokoru i svaki vas neka se okrsti, te mu se proste griesi.« Glavar apoštolski nepravi razlike izmedju griehah, pače nerazlikuje ni bogomorstvo, počinjeno od slušaocah. I sveti Pavao uči (Rim. 8, 1.), da u onih, koji su po krstu udruženi Isusu, „neima išta, što bi vriedno bilo osude"; a nadalje (Efež. 5, 26. 27.) uči: da je Isus po vodi na svetom krstu crkvu

(ljude, koji sačinjavaju crkvu) posvetio i očistio, te joj neima ljage i mrlje, ili što drugo, nego da je sveta i neokaljana.« Kako je dakle jordanska voda očistila podpuno sirca Namana od tjelesne gube, čudom božjega milosrdja, te mu je postalo tielo nježno kao djetinje (4. kr. 5, 14.); tako očisti i krstna voda dušu, te se može natjecat glede čistoće s nebeskimi duhovi i ako se ovako nevina razstane s tielom, dospije pravac u nebo pred lice božje.

b) Griesi se praštaju na svetom krstu sasvim i podpuno, t. j. nepraštaju se samo svi prije krsta počinjeni griesi, nego i s v e k a z n e grieha: dakle ne samo vječna paklena kazna, nego i v r e m e n i t e kazne, koje bi morao čovjek trpiti budi na ovom svietu, budi u čistilištu. Ovako je učila crkva vazda suglasno sa svetim pismom, a ovaj je nauk takodjer javno proglasila na saboru florentskom ovako: „Posljedica svetotajstva krsta jest oprost svakoga grieha, iztočnoga i pravoga (osobnoga); zatim oprost svih kaznah, zasluženih za griehe. Zato se neimade čovjeku, koji se okrsti, nalagati ikakva pokora za prvašnje griehe, nego dospije (čovjek, kada se okrsti), ako umre prije, nego li sgrieši, odmah u nebo pred lice božje.“ — Kod nejake se djece nemože osujetiti ova posljedica; jer se nejaka djeca nemogu imalo oprieti milosti svetoga krsta. Ali je druga, kada se okrsti odrasao čovjek. Odraslu čovjeku, kako jur spomenusmo, razlažući nauk ob opravdanju, — treba primjerne priprave na sveti krst; a ta se priprava navlastito sastoji u tom: da se uklone zapreke, koje bi mogle, — budi više budi manje, — smetati milost svetoga krsta; — te će milost svetoga krsta stopram onda moći valjano uspjevati, kada se ukloni svaka zapreka, t. j. kada nestane svake griešne pohlepe.

2) Nadalje uči katekizam, da se čovjek na svetom krstu, d u h o v n i m n a č i n o m p r e p o r a d j a i p o s v e ć u j e«; jer se čovjek na svetom krstu nečisti samo od svih griehah, nego se i obnavlja duhovnim načinom, posvećuje, postaje diete božje i baštinik kraljestva nebeskoga.“ Liepo nam razlaže sveti Pavao ovu duhovnu obnovu na svetom krstu u 6. glavi svoga lista Rimljanom. Tudier uči sveti Pavao: da se na svetom krstu dogadja s dušom našom, što se dogodilo s presvetim tielom Isusovim, — umrlim na križu, pokopanim i uzkrsnulim. Tielo je Isusovo umrlo, kada nas je Isus na križu od

grieha odkupio; a zatim je sahranjeno u grob. Ali čim se je treći dan presveta duša Isusova sjedinila s tielom, obnovilo se je tielo, na jedan mah preobrazilo, proslavilo i prosinulo nebeskom sjajnošću. To biva i s dušom našom na svetom krstu. Na svetom krstu, bi reć umre stari, griehom i nemilošću božjom okaljani čovjek i sahrani se u grob; a nov, posvećujućom milošću božjom nakićen i angjeoskom krasotom odjeven, — uzkrsne iz ove kupelji vrhunaravnoga života.* To je duhovni preporod, o kojem govori božanski spasitelj Nikodemu: „Ako se tko nepreporodi vodom i duhom svetim, nemože unići u kraljestvo božje.“ Iv. 3, 5. Ovaj vrhunaravni život u milosti božjoj, ostat će viekoma u nas, niti će ikada utrnuti, ako ga se mi sami nelišimo smrtnim griehom; ovaj će vrhunaravni život sveudilj uspievati i napredovati u nas, te jednoć u nebeskoj slavi i podpunu sjedinjenju s Bogom sveudilj i viekoma trajati. — Ali se nesamo preporadja i posvećuje čovjek na svetom krstu, nego i postaje d i e t e b o ž j e i b a š t i n i k k r a l j e s t v a n e b e s k o g a. „Svim“ govori sveti Ivan apoštol (1, 12. 13.), »koji su rodjeni od Boga (vodom i duhom svetim), dao je oblast jedinorodjenac sin božji, da budu djeca božja.“ Zato i opominje viernike, da si u srce usade, toli neizgovornu, golemu ljubav. „Nuto piše jim (1. list. 3, 1.) koliku nam je ljubav ukazao otac, da se zovemo djeca božja i budemo.“ Pa i sbilja, kuda će nam veća ljubav od Boga, nego li, što nas je napravio ne samo prijatelji, ljubimci i ukućani svojimi; nego upravo djecom svojom, — braćom vječnoga, jedinorodjenca sina svojega?**. Posiniv nas pako Bog,

* Sveti Z l a t o u s t n i k (sv. 2. katek. 1.) razlaže nam ovaj preporod sljedećom prispodobom. Kako umjetnik obnovi i očisti u ognju, zlatnu sliku, ako je od dima pocrnila ili se oprašila i zamrljala, te ju poljepša i osvjetla; tako radi i Bog. Bog nam umoči u krstnu kupelj narav, — griehom zahrdjanu, griehom praroditeljah naših nagrdjenu, prvobitne ljepote sasvim lišenu; te što je zlatu oganj, to je duši na svetom krstu milost duha svetoga. Bio kako mu drago čovjek griesi zamrljan, izroni ipak svjetliji od sunca, iz krstne vode; stari čovjek obumre, a novi uzkrsne, za čudo slavan.

** Koli nam valja cieniti sreću: što smo na svetom krstu postali djeca božja, pokazat će nam primjer dvojice amerikanskih sljepacah, kojim je milost božja u srcu uzbudila goruću želju: da postanu djeca božja, davši se krstiti. Ova se pripoviest osniva na ugledu veoma vjerodostojna muža, — oca Franje Gonzalesa, — koji je njom izvjestio iz Brazilije, po duši, — glavara družbe Isusove u Rimu. — Kada su još unutar u Braziliji obitavali neznabožci; a po

podielio nam je ne samo ime i čast djeteta božjega, nego i sva preimućtva i prâva djeteta božjega. Pouzdano dakle smijemo poslje svetoga krsta pristupiti k priestolu Višnjega, te poput drage djece u svih nesgodah vapiti: „Abba, oče“ pomozi (Rimlj. 8, 15.); od njega se smijemo takodjer pouzdano nadati kraljestvu nebeskomu, vječnomu životu. Tit. 3, 7. Jer „kada smo djeca“, govori sveti Pavao (Rimlj. 8, 17.), „to smo i baštinici, naime baštinici božji, a subaštinici Isusovi.“ *

Ako li ste željna znati: kako biva ova duhovna obnova, ova nagla posveta duše, to vam odgovara katekizam: Ova duhovna obnova i posveta biva milošću posvećujućom, koju ulieva duh sveti u dušu, ujedno s bogoslovnimi kriepostmi. Posvećujuća milost, — koja se onaj trenutak izlije u dušu, kada se čovjeku na svetom krstu polije vodom glava, — nalika

---

obalah jur kršćani, dodju jednoć, buduć je vukla neodoljiva želja za svetim krstom, dva sljepca neznabožca bezprikorna, poštenja, — u pohode kršćanom vjerovjestnikom, moleći, da je okrste. Na ovaj su se put krenulu ova dva sljepca iz pokrajine, dvie sto urah daleko. Ondje bješe naime dočula ova dva sljepca, da imade na morskoj obali ljudih, koji mogu čovjeka napraviti djetetom božjim. Fovukla je goruća želja: da i sami postanu djeca božja, te krenuli su na put, bez ikakova vodje, preko strmih planinah i pustih šumah, preko brzih potokah i riekah, te srećno i prevalili daleki put. Uzput, kako su vjerovatno pripoviedali, nagazili su na rise i drugu kojekakvu zvjerad, koje je za onda sijaset bilo u tamošnjih pokrajinah, — ali jim neučini išto zvjerad na žao. Pripoviedahu ova dva sljepca, da su govorili zvjeradi, kada su na nju nagazili: „Nedirajte u nas; jer mi idemo u hram božji, da postanemo djeca božja“; a tako, da se je zvjerad i sbilja smirila. A upitavši je vjerovjestnici: kako su poznali ovu zvjerad, kada nevide, odgovorili su: da su ju lahko nosom nanjušili. Pa i sbilja jačji je njuh u brazilijanskih divljakah, nego li u istih pasah. Oci družbe Isusove dočekaju ljubeznu ova dva sljepca, od Boga jim poslana, a od angjela praćena, poduče je brižljivo u kršćanskom nauku i naprave je, svetim krstom, djecom božjom (Theoph. Raynaudi tom. 9. hagiolog, pag. 272). Ovaj nam primjer svjedoči takodjer, kako Bog šalje i krivobožcem obilne milosti, te jim kadšto i čudotvorno krči put k spasenju, ako prionu uz njegovu milost.

* Kateketa neka pripovieda ovdje o krstu Isusovu (Mat. 3, 16. 17), ili neka dade, da pripovieda koje diete; a zatim pokaže, da se isto sgadja na svakom krstu. Duh sveti silazi s neba, posvećuje dušu čovjeku, koji se krsti, pretvara ju u svoj hram i stan presvete trojice. Nebeski otac uzima čovjeka pod svoje diete, kao da bi mu rekao: „Ovo je sin moj ljubezni, koji mi je omilio.“ A nebo, dosele zatvoreno čovjeku radi grieha, otvori mu se sada (poslje svetoga krsta, — premda nevidljivo), kao budućemu baštiniku.

je na božansko svjetlo ili oganj, koji skroz ugrije i užge dušu, sve mrlje grieha u njoj skonča, nanovo ju oživi, pretvori, preobrazi, te napravi vrhunaravnom, divnom slikom i prilikom božjom, nad kojom se mili samomu višnjemu Bogu. (Sr. str. 374. sll.) Uza ovu milost dieli duh sveti duši i ures svih kriepostih i sve vrhunaravne darove. Zato uči sveti Pavao, da smo kršćani primili, „obilje darovah i pravde“ (Rimlj. 5, 17.), da se je „duh sveti obilno u nas izlio“ (Tit. 3, 5.); a zatim, da je „ljubav božja ulivena u srca naša po duhu svetom, koji nam je dan.“ Rimlj. 5, 5. A kako je ljubav, tako nam su ulivena i vjera i ufanje u dušu i sahranjena u njoj. Zato uči naročito sabor tridentski (sj. 6. gl. 7), da se i čovjeku ulieva po opravdanju uza proštenje griehah i vjera ufanje i ljubav.

Dakle ste i vi d. d. primila na svetom krstu uza posvećujuću milost takodjer bogoslovne krieposti: vjeru, ufanje i ljubav; ali vam je milost duha svetoga jur onda usadila u srce korien ovih bogoslovnih, vrhunaravnih kriepostih, te uzmognete, kada vam se probudi razum, kada počmete Boga poznavati, — u Boga takodjer tako vjerovati, u njega se tako ufati i njega tako ljubiti, kako je od potrebe, da postignete vječni život. Primjer će vam to jasnije pokazati. — Da proklije zrno u zemlju usijano, te uzraste od njega klas ili deblo, mora istina dopirati do njega vlaga od kiše i toplina od sunca; ali bi ipak uzalud bila kiša i sunce, da nije Bog zrnu moć dao, da proklije, uzraste, procvate i rodom urodi. To valja i glede čovjeka i kršćanskih kriepostih. Da uzmogne čovjek božanske krieposti: vjeru, ufanje i ljubav buditi i obavljati, potrebit mu je istina razum i slobodna volja, potrebito mu je, da bude podučen u spasonosnih istinah, ili bar da zna: da imade Bog; ali bez milosti božje bio bi mu uzalud razum, uzalud slobodna volja i obuka u spasonosnih istinah. Znadete jur, da se vječnomu spasenju hoće vrhunaravnih kriepostnih djelah. Ali kakogod nemože mrtvac sam sebe uzkrisiti, tako nemožemo mi sami po sebi obavljati vrhunaravna kriepostna djela. K tomu nam treba božje milosti; pa upravo zato, jer nemožemo išta bez milosti božje, pače niti mili biti Bogu; — ulieva nam duh sveti milost božju jur na svetom krstu, a uza milost božju i sposobnost: buditi i obavljati bogoslovne kriepostí,

čim dodjemo k razumu te spoznademo: da ima Bog. Po krstu dakle dobiva jur nejako diete sposobnost ili moć (mogućnost): da uzmogne, kako je potrebno za spas — vjerovati, ufati se i Boga ljubiti; dobiva ovu sposobnost ili moć, kano duševni dar od Boga, premda ga još rabiti nemože.

Nego ću vam odmah i razložiti: zašto naime kažemo, da nam se posvećujuća milost i bogoslovne kriepostí ulievaju. Toliko ćete, ufam se ipak pameti imati, te nećete misliti, da nam se posvećujuća milost i bogoslovne kriepostí ulievaju u dušu, kako se ulieva vino ili što drugo, na lievak u posudu. Govoreći dakle, da nam se posvećujuća milost i bogoslovne kriepostí ulievaju na svetom krstu, hoćemo da pokažemo, tragom svetoga pisma, da posvećujuću milost i bogoslovne kriepostí nezaslužimo sami, nego nam je Bog dragovoljno dieli.

3) Treća je posljedica svetoga krsta: udruženje s Isusom i njegovom crkvom. O toj posljedici govori sabor florentski ovako: »Po krstu postajemo članovi Isusovi, i pridružujemo se crkvi.« — Po smislu ovoga nauka udružujemo se na svetom krstu s Isusom ne samo izvana, nego i iznutra — što užje. Izvana se udružujemo tim, što se pribrajamo crkvi, koju je utemeljio Spasitelj, na spas svietu, kojoj je povjerio svoj božanski nauk i spasonosne milosti, s kojom je obećao ostati do konca svieta. Po svetom smo dakle krstu postali djeca katoličke crkve, postali gradjani kraljestva i ovce stada Isusova. — Ali osim ovoga vanjskoga udruženja imade na svetom krstu i drugo, nutarnje, nevidljivo udruženje, koje nas još kud i kamo užje spaja s Isusom. „Svikoliki“; kaže sveti Pavao (Gal. 3, 27, 28.), „koji ste u Isusu okršteni, . . . jedno ste (jedno tielo) u Isusu“. Po svetom smo naime krstu udruženi s Isusom, kako člani jednoga tiela s glavom. To vam se neće dati na čudo d. d., ako se sjetite, što ste učila ob občinstvu svetih. Tamo ste učila: da su člani vojujuće crkve, t. j. pravovjernici na zemlji; člani trpeće crkve, t. j. duše u čistilištu, člani slavodobitne crkve, t. j. blaženi u nebu; — sdruženi duhovnim, otajstvenim načinom u jedno tielo, komu je glava Isus. (Sr. 1. sv. str. 339. ss.) „Kako dakle polazi od glave našega tiela — sila, koja kreće sve članove i usposobljuje svaki za dolikujući mu posao; tako dieli i Isus od

obilja svoga božanskoga života svim opravdanikom, božansku jakost i milost i usposobljuje jih za sve bogoljubne poslove, koji jim nadleže kano kršćanom.« (Rims. katek. ob otajst. krst. br. 52.). Odatle vidite, da nam od Isusa spasitelja, izviru sve milosti, koje dobivamo na svetom krstu, budać po svetom krstu pridruženi njegovoj crkvi, te kano živi članovi udruženi njegovu otajstvenomu tielu. Pa kako smo se upravo zato s griehom na sviet rodili, što vučemo lozu od griešnika praoca; tako smo upravo zato postali po svetom krstu novi, plemeniti, sveti rod, djeca božja i nadom baštinici kraljestva nebeskoga, jer smo postali potomci novoga praoca, — Isusa. Zato se i zove Isus — drugi Adam. (Sabor trid. sj. 6. gl. 4.). A zato kaže i katekizam: „Krst je otajstvo, u kojem se čovjek u Isusu na život vječni preporadja i posvećuje.« Jer rieči: »u Isusu“ dodajemo, kako kaže katekizam, da izpovjedimo: da čovjek sve milosti dobiva odtuda, što se na krstu sjedinjuje s Isusom i prima u njegovu crkvu.

Razloživ vam dakle: što je vidljivi znak i kakove se milosti primaju na svetom krstu; preostaje mi još govoriti o trećem: što ima u svakom otajstvu, naime: da je sveti krst naredjen od Isusa.

Isus je zapovjedio apoštolom krstiti, prije svoga uzlaza na nebo.

Da je Isus naredio sveti krst, svjedoče razgovjetno njegove rieči prije njegova uzlaza na nebo. „Idite“, govori Isus apoštolom, „učite sve narode i krstite jih u ime oca i sina i duha svetoga.« Mat. 28, 19. Ali nije smjeti zaključiti iz ovih riečih, da je stopram onda naredjen sveti krst, kada je božanski spasitelj izustio ove rieči; pače svjedoči sveto pismo, da je jur mnogo prije naredjen sveti krst. Tako se čita Iv. 3, 22, zatim 4, 1. 2. da su učenici Isusovi mnogo ljudih krstili i to u ime, po naredbi i zapoviedi Isusovoj. Nedade se ipak točno kazati, kada je upravo naredjen sveti krst. Sveti oci i bogoslovci uzimaju obično, da je Isus naredio sveti krst, kada je sam kršten u Jordanu. — A gore navedene rieči Isusove Mat. 28, 19. kakogod su u jednu ruku zapovied, dana apoštolom: da krste sve narode; tako su u drugu ruku zapovied svim ljudem: da se dadu krstiti i to s dva raz-

loga: jedno, što je sveti krst najpotrebitije otajstvo, kako jur s početka napomenusmo, t. j. da je sveti krst izvor milosti, bez kojega se nemože itko spasiti; drugo, jer je Bog naročito zapovjedio, da se je dužan svaki čovjek dati krstiti.

Valjano krstiti može svaki čovjek; ali gdje nije upravo potreba, imade krstiti samo svećenik i to duhovni pastir.

Imademo glede svetoga krsta razpravljati još gdjekoja pitanja, po spas naš veoma važna; o kojih nam negovori sveto pismo; ali nam ipak za njihovu istinitost jamči ustmeno predanje. Pa tko nam drugi jamči, da valja, pače da je dužnost i n e j a k u d j e c u dati krstiti, premda nisu došla k razumu, tko nam jamči, rekoh, — nego li sveudiljno predanje svete matere crkve? A tako nas i nadalje uči prastaro, nepogrešno predanje svete matere crkve: da može valjano krstiti svaki čovjek. — pače krivovjerac i krivobožac. „Sveto je otajstvo krst spasonosno, — valjano podieljeno, od koga mu drago“, uči četvrti obći crkveni sabor lateranski. Tako je učila i crkva od pamtivieka. Pa budué crkva od apoštolske dobe to vjerovala, nije dala ikoga krstiti po drugi put, krstio ga tko mu drago u prvi kraj, samo ako je krstio valjano. Jedino traži crkva, da se nadopune propisani za krst obredi, kada se tko u potrebi krsti. — Nego premda je valjan krst, krstio tko mu drago, ipak nije s l o b o d n o krstiti drugomu, gdje nije upravo potreba, nego svećeniku i to duhovnomu pastiru. Tako je od starine običaj u crkvi. Zato i kaže papa Eugen IV., da je svećenik „djelitelj svetoga krsta, kojemu zvanično nadleži krstiti.“ A po sadanjem crkvenom propisu imade oblast i dužnost kŕstiti samo duhovni pastir, t. j. župnik, ili drugi, od župnika ili biskupa, ovlašten svećenik.

Što se tiče n a k a n e, da bude valjan krst, treba znati, da onaj tko krsti, mora imati nakanu: sbilja krstiti, t. j. činiti, što čini crkva, ili što je naredio Isus. Tko bi krstio bez ove nakane, samo od šale ili na ruglo svetomu krstu, nebi krstio valjano; nego bi se samo izprazno i drzovito igrao svetim krstom.

Krstnim zavjetom zavjeravamo se Bogu: 1) vjerovati tvrdo i stalno katolički nauk, 2) kloniti se grieha i griešnih prigodah te bogoljubno živjeti.

Kako je njekoć izrajelski narod na brdu Sinaju sklopio svečani ugovor s Bogom, zavjeriv se Bogu: da će mu vierno izpunjivati zapoviedi (2. Mojs. 24.), tako se zavjeravamo i mi kršćani Bogu na svetom krstu. Dà, ovaj je kršćanski ugovor kud i kamo svetiji, te mu je židovski ugovor bio samo sjena. Ugovor na Sinaju zapečaćen je krvlju govedskom; kršćanski pako ugovor, koji sklapamo na svetom krstu, zapečaćen je krvlju sina božjega, koji je postao čovjekom, — krvlju prolivenom na križu, za spasenje svieta. Pa budué krv boga-čovjeka kud i kamo dragocienija od govedske krvi, to su i preimućtva novoga ugovora, iliti, kako rekosmo, novoga — zavjeta kud i kamo veća. Bog nam je obećao goleme blagodati, ako budemo vierno držali ugovor, sklopljen na svetom krstu; obećao nam je: obilje milosti, prâvo na nebo, gdje ćemo slavno i blaženo kraljevati kao posinci njegovi, zajedno s jedincem sinom njegovim, na vieke. — 1) Zavjeravamo se dakle krstnim zavjetom ponajprije: v j e r o v a t i t v r d o i s t a l n o k a t o l i č k i n a u k. Znadete jur, da svatko mora prije vjerovati, tko želi stupiti u crkvu. Zato se zavjerava svatko prije svetoga krsta, da će v j e r o v a t i; te čim upita svećenik onoga, tko će se krstiti, ili kuma: kako mu je ime; pita odmah: „Vjeruješ li u Boga oca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje?“ Zatim moli onaj, tko će se krstiti, ili kumovi, na mjesto njega: oče naš, zdravo Marijo i v j e r o v a n j e apoštolsko. Napokon neposredno prije svetoga krsta, pita svećenik još jedanput: „Vjeruješ li u Boga oca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje?“ A diete ili na mjesto djeteta odgovara kum: „Vjerujem“ Svećenik: „Vjeruješ li u Isusa, sina njegova jedinca, gospodina našega rodjenoga; mučenoga?“ Odgovara: „Vjerujem.“ Svećenik: „Vjeruješ li u duha svetoga, svetu crkvu katoličku, občinstvo svetih, oproštenje griehah, tiela uzkrsnuće i život vječni?“ Odgovara: „Vjerujem.“ Tu svečanu vjeroizpoviest traži upravo zato katolička crkva na svetom krstu, jer je vjera prije svega potrebita i korien našega spasenja. Tko nevjeruje u Isusa i nedrži tvrdo i stalno za istinu njegov nauk, taj nije njegov; a

s toga će i biti proklet. Držite dakle vierno i stalno, sklopljeni na svetom krstu, zavjet. Nesumnjajte ikada svojevoljno proti istinam svete vjere; jer sumnja proti vjeri polazi od vraga, neprijatelja vašega spasenja. Cienite se srećnom, što ste u pravoj vjeri; probudite često vjeru, da vam se što dublje u srce ukorieni. Izpoviedajte takodjer dragovoljno i odvažno vjeru riečmi i djeli, kako su ju izpoviedali prvi kršćani na očigled židovom i neznabožcem, držeći se najsrećnijimi, kada bi došli do sgode, da svoju vjeru zapečate vlastitom krvlju. — 2) Znadete nadalje d. d., da nije dosta za spasenje samo vjerovati, nego se traži, da i živemo polag nauka svete vjere. S toga se zavjerava onaj, tko se krsti, drugo: da će se kloniti grieha i griešnih prigodah, te bogoljubno živjeti. Zato traži takodjer svećenik, dotjerav upravo do svetoga krsta, da se onaj, tko će se krstiti, odrekne svečano svega, što se viekoma protivi Isusu i njegovu kraljestvu; — pitajuć ga u tri puta: „Odričeš li se vraga? — i svih njegovih djelah — i sve njegove oholosti?“ Onaj tko se krsti, ili na mjesto njega, odgovara kum: „Odričem.“ Zavjerovav se ovako kršćanin Isusu, uvršten je medju sljedbenike njegove, te se sdružuje s njim, svojim božanskim odkupiteljem, vječnom ljubavlju; a razstaje se za vieke, sa svim, što je protivno Isusu.

Kad ste se zavjerovala d. d., po ustih vaših kumovah Isusu, krštena ste u ime presvete trojice, te udružena kraljestvu Isusovu, crkvi — sprijateljila ste se s Isusom, pače postala mu braća i sestre, te kako kaže sveti apoštol, članovi njegova tiela. Sada pako došavši k razumu, nastalo je doba, da izvršujete svoj krstni zavjet, da pokažete spasitelju, da ste mu i sbilja vierna, da pokažete srcem, riečmi i djeli, da ste pravi kršćani i djeca presvetoga Boga. Morate dakle izpuniti, što ste obećala spasitelju, govoreći: „Odgovaram se vraga.“ Ovaj vas napastnik gleda jur sada potajno, da zavede na grieh, a gledat će i do konca vašega života. Gledat će neprestance, da vam se podkrade u srce, podmićuć vam zle misli i želje. Zato valja vam neprestance biti na oprezu, te se s mjesta odlučno uzprotiviti ovomu neprijatelju, kada vam se uzbudi u srcu koja zla misao ili požuda. Po takovu će moći vazda ostati uz vas Isus, komu ste se zavjerila. — Odrekla ste se nadalje na svetom krstu svih djelah vražjih. Nuder, izpunite sada osbiljno ovo obećanje. Znadete zapoviedi božje. Štogod se protivi zapoviedim božjim,

vražje je djelo. Zato reče Isus židovom, (Iv. 8. 41, 44.), koji su u nemar metali zapoviedi božje: „Vi činite djela oca vašega“, — vraga. A sveti Ivan piše: „Tko grieši, od vraga je; jer vrag grieši od postanka.“ (1. Iv. 3, 8.) Zato čuvajte se svojski, da neprestupite ikada znatice i hotice koju zapovied božju; mrzite sveudilj na grieh i klonite ga se više, nego ikakva zla. — Napokon ste se odrekla na svetom krstu sve oholosti vražje.

Govoreći ob oholosti vražjoj razumievaju se himba i zamke vražje, kojimi vrag navadja ljude na grieh, obećavajuć jim naslade i izprazno blago na svietu. Znadete, kako se je usudio duh pakleni napastovati istoga božanskoga spasitelja. Sa vrh brda pokaza mu svâ kraljestva zemaljska i njihovu sjajnost, te reče: „Sve ću ti to dati, ako klekneš preda me i meni se pokloniš.“ Tako napastuje vrag ljude i danas, da odpadnu od Boga, noseć jim pred oči bliskavo svjetovno blago, bogatstvo, časti, razkošje i slasti, gleda, da zatravi već od mlada ljudem srce, te prionu uza izprazna svjetovna dobra, — tobož da će jih ova dobra podpuno nadovoljiti. Tako zavede zlobni napastnik ljude i sbilja zaborave ljudi na dušu, te prionu sasvim uza zemaljštinu. Tako smetnu s pameti i gaze ljudi zapoviedi božje; a radi česa? Žalibože obično radi njekoliko novčićah, radi kukavne taštine, ili kakvegod naslade. Pa zato ste se odrekla na svetom krstu ne samo djela vražjih, nego i vražje oholosti. Krstnim ste se zavjetom zavjerila Bogu, da nećete prionuti uza izprazno blago zemaljsko, zavjerila ste se Bogu, da ćete se kloniti ne samo grieha, nego i griešnih prigodah, t. j. družtva, zabavah i razkošja, što lahko ili obično na grieh navode. Jer kako ćemo vjerovati onomu, da se osbiljno misli grieha kloniti, tko drzovito ide u griešnu prigodu? Sjećajte se dakle cieloga života ovoga svetoga zavjeta, te ako vas tko ikada pozove na griešne sastanke, ili pogibeljne zabave, odgovorite mu: Bože sačuvaj, neću ja da idem u vražje zamke; vraga sam se odrekoh jur na svetom krstu!

Razumieva se po sebi, da ste, odrekavši se vraga, vražjih djelah i vražje oholosti, obećala takodjer po nauku i primjeru Isusovu, — bogoljubno živjeti. Sjetite se samo, što smo učili o posljedicah svetoga krsta. Na svetom smo se krstu preporodili, od griešnikah smo postali sveci i pravednici. A što nam sve to koristi, ako neuztrajemo sveti i pravedni? Na svetom krstu postali smo zatim djeca božja i članovi Isusovi. A budući djeca božja, nemoramo li tako pobožno i sveto živjeti, kako se

pristoji djeci božjoj? Budući članovi Isusovi, nemoramo li njemu sve sličniji bivati; nemoramo li tako misliti, govoriti, raditi, trpiti, riečju, — tako živjeti, kako nas je učio sam Isus svojim naukom i primjerom? Dá, „valja nam znati", govori sveti Grgur Nazianzki (gov. 40.) „da smo na svetom krstu ugovor sklopili s Bogom, te se zavjerili: čisto i bogoljubno živjeti. Zato čuvajmo se i budimo na oprezu, da nebudemo proglašeni vjerolomci na sudu božjem. Jer ako je griehota prekršiti ugovor, sklopljen zazivajuć ime božje, kud i kamo više mora nas strah biti, prekršiti ugovor, sklopljen sa samim Bogom?" Držite dakle vierno krstní zavjet d. d. — izpunjujući dragovoljno sve, što nas je učio Isus, te živući od dana do dana sve pobožnije i krepostnije. U tom neka vam idu na ruku kumovi, osobito ako su vam pomrli roditelji; jer su kumovi primili na sebe tu dužnost prama vam na svetom krstu.

Vi ste se srećom rodila d. d. u krilu katoličke crkve, te vam bijaše lahko jur prvi dan, kada ste se rodila, — okrstiti se krstnom vodom. Ali koliko imade ljudih na svietu: židovah, neznabožacah, muhamedanacah, koji se dosele nisu okrstili „po vodi", — dà što više, možebit i neznadu, da se krsti vodom. Zato se ovdje pita: nebi li se ovi mogli takodjer spasiti izvan krstom „po vodi"?

Krst se „po vodi" može nadomjestiti, ako se nemože primiti, krstom po želji, ili krstom po krvi.

Samo je j e d n o o t a j s t v o krst, naime krst po vodi; kako je samo jedan Gospodin i jedna vjera. Efež. 4, 5. Zato se krst po želji i krst po krvi, zovu samo u tom smislu „krst", u koliko se i po njih prašta iztočni grieh i dobavlja nebo. Budué pako dužan svatko: primit otajstvo krst; zato se krst po vodi može samo onda nadomjestiti krstom po želji i po krvi, ako se krst po vodi nemože primiti; a dužni su i oni krstiti se dati po vodi, koji su možebit jur opravdani krstom po želji. — Kako se u jednu ruku vidi bjelodano iz riečih Isusovih Iv. 3, 5.: da je potrebit krst po vodi, te kakogod je sveta mati crkva ovu istinu od postanka vjerovala; tako se vidi u drugu ruku bjelodano iz nauka Isusova i svete matere crkve: da se krstom po želji i krstom po krvi može takodjer opravdati čovjek.

1) Razložit ćemo najprije nauk: kako se čovjek može

opravdati k r s t o m p o ž e l j i. Iv. 14, 23. govori spasitelj: „Tko mene ljubi, ljubit će i njega moj otac i mi ćemo k njemu doći i nastaniti se kod njega." Suglasno s božanskim si učiteljem govori i ljubljeni učenik (1. Iv. 4, 7.): „Tkogod ljubi, od Boga je." Odovud vidite, da je svatko, tkogod u istinu ljubi Boga, prijatelj božji, stan božji; — dosljedno, da je opravdan svetom ljubavlju božjom, te nemože biti ujedno diete srčbe božje, sužanj vražji. Krst po želji pako nije drugo, nego „savršena ljubav Boga, ili iz ljubavi izviruće savršeno pokajanje, uza goruću želju i pravu volju: krstite se." Tko se dakle krsti po želji, tko ljubi savršeno Boga, pripravan je: učiniti sve, što je Bog naredio za spas, — želi dakle i odlučio je, dati se krstiti, ako bi bilo moguće. Crkva uči na saboru tridentskom: da se čovjek može opravdati krstom po želji, govoreć: da je nemoguće čovjeku u novom se zakonu spasiti „bez preporodne kupelji i želje za njom." Niti je vazda potrebita n a r o č i t a želja za krstom po vodi, onomu, tko se opravda krstom po želji: nego je dovoljna i u k l u p n a (implicita). Uzmimo, da nebi znao neznabožac išto o svetom krstu, — mogao bi se ipak spasiti krstom po želji; ako bi mu naime bila savršena ljubav Boga i prava volja: učiniti sve, što nam je naredio Bog na spas.

2) „Krst p o k r v i jest mučenička smrt radi Isusa." Tko bi poginuo mučeničkom smrću radi Isusa, opravdan bi bio u istinu i dospio u nebo, premda nije kršten vodom. To svjedoče bjelodano rieči Isusove, Mat. 10, 39: „Tko izgubi život radi mene, naći će ga." Ovimi se riečmi zavjerava Isus: dati svakomu život vječni, tko dade za njega život vremeniti. Isus nepravi razliku izmedju krštenih ljudih (kršćanah) i nekrštenih (nekršćanah n. pr. židovah, muhamedanacah, neznabožacah itd.); nego tkogod na svietu pogine radi Isusa, toga će Isus naplatit nebom u vječnosti. Ovako uče jednoglasno sveti oci i ciela katolička crkva. A da postane čovjek pravim mučenikom radi Isusa, potrebito je: povrh umorstva ili bar muke na smrt, — da bude podnešeno umorstvo ili muka na smrt „radi Isusa." To se dogodi, kada bude pogubljen tko od neprijatelja kršćanske vjere ili kršćanske kriepost, — upravo što izpovieda ovu vjeru, ili obavlja ovu kriepost. — Krst po krvi ide u toliko priednost pred krstom po želji, što

se krstom po krvi opravdaju i djeca, nemoguća još probuditi čin ljubavi. — S toga drži crkva, pomorenu u Betlehemu dječicu radi Isusa, — pravimi mučenici, pozdravlja je pjesmom, kano »cviet mučenički“ i štuje od postanka svojega, javno i svečano. Napokon je i s toga odličniji krst po krvi, od krsta po želji; što se krstom po krvi praštaju takodjer s v e v r e m e n i t e kazne: a nepraštaju se krstom po želji.

Opomena.

Sjećajte se d. d. doklegod ste živa na svietu, — milosti božje, primljene na svetom krstu. Na svetom ste krstu postala čista, nevina djeca božja, postala ste slika i prilika božja. Ljepota, kojom vam je nakićena duša na svetom krstu, nadkriljuje sve ljepote ovoga svieta; jer ste ovom ljepotom postala nalika ne samo nebeskim dvoranikom, nego samomu Bogu. Neda se dovoljno i pomisliti, kako je mila Bogu duša, kada se čovjek okrsti. Sveta Marija Mandaljena Pazijska, gledala je jednoć zanešena, dušu u milosti božjoj posvećujućoj, te je, svjetlom božjim razsvjetljena, očitovala, „da bi duša u milosti božjoj posvećujućoj, morala poginuti od obilja veselja, da bi spoznala, kako ju goruće ljubi i cieni Bog; a s druge strane, morala bi proći u prah i pepeo, da bi spozeala svoju grdobu, čim se liši posvećujuće milosti.“ Prastaro kršćansko doba bijaše običaj: te su ljudi, čim su kršteni, ogrnuli bielo ruho, prije, nego li su privedeni k žrtveniku i to su bielo ruho nosili osam danah; a osmi dan svukli. Ovo je ruho čuvano na uspomenu goleme sreće, koja je kršćanom u dio pala na svetom krstu; na uspomenu čistoga ruha svete nevinosti, kojom je Bog nakitio dušu za nebeski pir. * A i vi ste d. d. dobila na svetom krstu bielu opravicu, govorio je: »Primi bielu opravu, te ju neokaljanu donesi pred priestol gospodina našega Isusa, da postigneš vječni život.« Neokaljanu donesite dakle pred priestol božji nevinost, neokaljan ures posvećujuće milosti, — podieljene vam na svetom krstu, na koju vas sjeća biela opravica. Primila ste na svetom krstu neprocieniv ures božje milosti, čuvajte ga dakle vierno za života, te napredujte dan na dan u krieposti i milosti. Čuvajte ovaj ures brižljivo i trsite se bogoljubno i kriepostno živući — što bolje, osvjetlati ga; onda ćete takodjer, ogrnuti ovim pirnim ruhom, — veselo stupiti pred priestol Isusov, kadagod vas pozove s ovoga svieta na sud.

* Grozan primjer u tom pogledu, pripovieda povjestnica. Pobožni djakon M u r i t a kumovao je njekomu Elpidoforu na svetom krstu, te mu brižljivo spravio krstno ruho. Elfidofor se pako kašnje iznevjerio zastavi svojega spasitelja, pače uzeo i progoniti nemilo pravovjernike. Napokon dotjera Elpidofor tako daleko, te je sjedio u pročelju sudišta proti kršćanom u Kartagi, za vandalskoga progonstva. Dodje u njeke red i na Elpidoforova kuma, — jur sjedoglava starca — djakona Muritu, — koji je jur u tri puta odlučno posvjedočio vjeru Isusovu, — da ide na sud pred odpadnika, — kumče si. Pun veselja, što može nanovo trpiti muke za Isusa; — bješe ipak Muriti ljuta žalost obuzela srce. Sjećajuć se naime, kako će nemilo za uvieke poginuti duša njegova kumčeta, — namisli, po što po to, pokušati sreću, nebi li obratio hudoga zlotvora. Zapovjediv mu kumče, da svlači sa sebe odielo, da bude bičevan po golu, izvadi Murita iz njedarah bielu opravicu, koju je nosio Elpidofor osam danah poslje svetoga krsta, razvi ju na očigled svim sudcem, te uze besjediti sudbenomu predsjedniku, — svomu kumčetu: »Nuto« reče „vjerolomče Elpidofore; nuto, ovo ćete ruho tužiti, kada dodje veličanstveno i slavno suditi božanski sudac; ja sam brižljivo spremio ovo ruho, da ti bude svjedokom: da si odpadnik i propalica. Ovim si se ruhom ogrnuo, kada si čist i nevin postao na svetom krstu; a jednoć ćeš radi njega trpiti dvostruko paklene muke; jer odpadnuv od vjere, ogrnuo si se prokletstvom, kao ruhom, — što si oskvrnuo i zaigrao otajstvo pravoga krsta, otajstvo vjere. Što ćeš početi, kukavče! kada te pozovu dvoranici nebeskoga gospodara na kraljevski pir? Kada te bude smotrio kralj bez pirne oprave, pa te grozno i užasno zapita: Kako si došao ovamo bez pirne oprave? a zatim zapovjedi svojim slugam: Svežite mu ruke i noge, pa ga bacite na polje u skrajnu tminu, gdje će biti plač i škripa zubih?« Elpidofor pobliedi kano krpa i ukoči se na stolcu. Pobožni pako djakon, pošto bi izpunio kumovsku dužnost, ukoriv osbiljno i ljubezno Elpidofora, odgali pleća i hrbat, da ga gola šibaju mučitelji. Ali niti mogahu šibe, niti muke, na koje su ga metali, prestrašiti ovoga svetoga, junačkoga vjeroizpovjednika (Viktor od Vite o vandalskom progonstvu kršćanah).

Potvrda.

Na svetom krstu dobiva čovjek vrhunaravni život. Ali nije dosta primiti samo vrhunaravni život; nego valja da napreduje i da se kriepi ovaj vrhunaravni život, kako napreduje i kriepi se čovječji, zemaljski život—dobom. Osobito se pako kriepi i napreduje vrhunaravni život svetom potvrdom.

Potvrda je otajstvo, u kojem se krštenik polaganjem rukuh, pomašću i molitvom biskupovom od duha svetoga potvrdjuje, da vjeru svoju stalno izpovieda i po njoj živе.

Riеč »potvrda« pokazuje nam, što djeluje milost duha svetoga u ovom otajstvu. Otajstvo potvrda naredjeno je naime, da nas duh sveti potvrdi (ojači, okriepi, učvrsti) u vjeri, primljenoj na svetom krstu, te ju uzmognemo (pred svietom) stalno izpoviedati i po njoj živjeti. Učeći se pako: da u otajstvu potvrdi krštenik prima duha svetoga, iliti milost i jakost od duha svetoga, — nemislite: da čovjek neprima jur na svetom krstu duha svetoga s njegovom božanskom milošću i jakošću. Nipošto d. d.; nego držite sveudilj na pameti: da ste sva, — koja ste jur potvrdjena i koja niste, — primila na svetom krstu duha svetoga i njegove darove, te u istinu postala hramom duha svetoga. Ali se ipak osobitim načinom prima duh sveti u otajstvu potvrdi. To nam pokazuju bjelodano sveti apoštoli. Bezdvojbeno su bili apoštoli kršteni, te primili duha svetoga, jur prije zadnje večere, kada su blagovali presveto tielo Isusovo, pili njegovu dragocienu krv i redjeni u svećenike; ali jim je ipak obećao Isus poslje večere i prije uzašašća svoga, naročito duha svetoga. Pà i sbilja sadje duh sveti na duhovo u blagovalištu jeruzalemskom, nad apoštole i oni ga primiše u izobilju. Kako je dakle podielio — svoga duha svetoga apoštolom, ne samo na svetom krstu, nego i poslje svetoga krsta i to u izobilju; tako je i naredio Isus u svojoj neizmjernoj ljubavi i mudrosti, da pravovjernici njegovi primaju sveudilj do konca svieta duha svetoga s njegovimi darovi, posebnim načinom. K tomu je dao Isus apoštolom i njihovim nasljednikom oblast: polaganjem rukuh, pomašću i molitvom, dieliti njegovim sljedbenikom duha svetoga; drugimi riečmi: dieliti otajstvo potvrdu. Da su pako apoštoli polaganjem rukuh i sbilja dielili krštenikom duha svetoga, pripoviedaju nam djela apoštolska. Djakon Filip bješe propoviedao u Samariji rieč božju, mnoge propoviedajuć obratio; a zatim krstio. Ali potvrditi je nemogaše, jerbo je naredio Isus, da samo apoštoli i njihovi nasljednici — biskupi, — uredno diele svetu potvrdu. Zato stigoše dva apoštola — Petar i Ivan — iz Jeruzalema u Samariju, te potvrdiše pravovjernike. „Položiše jim ruke, te dobiše duha svetoga“. Djel. apošt. 8, 17. — Od apoštolske dobe, pa do danas, dielili su biskupi pravovjernikom svetu potvrdu. Imade mnogo svjedočanstvah svetih otacah, crkvenih saborah i crkvenih knjigah, odkuda je moći nepobitno dokazati: da je otajstvo potvrda od postanka bilo u crkvi; pa s toga, da nije potvrda izmišljena od ljudih, nego naredjena od samoga božanskoga utemeljitelja crkve.

Slušajte nadalje: čemu je navlastito naredio Isus svetu potvrdu, iliti koje nam dieli Bog milosti u svetoj potvrdi.

1) Sveta potvrda umnožava posvećujuću milost. — Potvrda je, kako ste jur učila, otajstvo živih. Kaži Tomo, zašto se njeka otajstva, zovu: otajstva živih? Dà; jer njekoja otajstva možemo samo u milosti posvećujućoj dostojno primiti. To valja i glede svete potvrde. Potvrda nije dakle naredjena, da dieli milost posvećujuću onim, koji ju neimaju; nego da umnoža milost posvećujuću onim, koji ju jur imaju. Tko dakle odluči dostojno potvrdjen biti, mora se prije dobaviti posvećujuće milosti; inače sgrieši smrtno nanovo.

2) Sveta potvrda dieli nam duha svetoga, da se možemo opirati zlu, a napredovati u dobru. — Sveta nam potvrda dieli osobitim načinom duha svetoga. Čovjek postane jur na svetom krstu hramom duha svetoga; ali prima u svetoj potvrdi još veće obilje milosti, od ovoga božanskoga gosta; u svetoj potvrdi usposobljuje duh sveti podpuno krštenika, da se bude mogao opirati (boriti proti) zlu; a činiti dobro i živjeti kriepostno. Kako su pomoćju duha svetoga svladali apoštoli sve napasti svjetske, te izpovjedajući vjeru, veselo na smrt išli; tako kriepi u svetoj potvrdi duh sveti svakoga kršćanina, da uzmogne stalno svladati sve napasti, koje ga snadju; budi od vraga, budi od svieta, budi od vlastitoga tiela: a uza to, tvoreć uztrajno i revno dobra djela, — da dotjera do vrhunca kršćanskoga savršenstva. Poniznost, želja za siromaštvom, trpljivost u nevolji, jakost u progonstvu radi vjere ili pravde i druge krieposti, — premda čovječjoj ćudi mrzke, — bivaju kršćaninu sladke i lagane uza obilnu milost božju, primljenu od duha svetoga u svetoj potvrdi.

3) Potvrda nas bilježi neizbrisljivim biljegom kao vojake Isusove. — Kakogod se čovjek na svetom krstu bilježi duhovnim biljegom, koji se nemože

ikada izgubiti; nego tko je jednoć kršten, ostaje viekoma kršten ili kršćanin, tako se bilježi i u svetoj potvrdi krštenik osobitim duhovnim biljegom, koji viekoma pokazuje: da je onaj vojak Isusov, tko je jednoć potvrdjen. Ovaj duhovni biljeg spominje često svetih Pavao u svojih poslanicah. (2. Kor. 1, 21. 22.): „Bog je, koji nas je skupa s vami u Isusu potvrdio i koji nas je pomazao, koji nam je i pečat udario i zalog duha u srcu nam dao.“

Razloživ vam dakle, u jednu ruku: da je sveta potvrda otajstvo novoga zakona, naredjeno od samoga Isusa, utemeljitelja naše svete vjere; u drugu ruku: milosti, koje dieli ovo otajstvo; — razložit ću vam još u kratko: tko ima oblast potvrdjivati i kako potvrdjuje. Oblast potvrdjivati redovito imade biskup; a potvrdjuje ovako: Razkriliv ruke nada sve, koji će se potvrdjivati, zaziva (biskup) duha svetoga nada nje; zatim položi svakomu napose ruku na glavu i pomaže ga svetom krizmom. Biskup (mažuć svetom krizmom) pravi svakomu na čelu svetom krizmom znak svetoga križa govoreć: „Bilježim te znakom svetoga križa i potvrdjujem te krizmom spasa, u ime oca i sina i duha svetoga. Amen.“ Na koncu dieli biskup svim zajedno blagoslov. — Sveti obredi za potvrde sjećaju nas na nevidljive milosti, koje dobivamo u ovom otajstvu. Biskup polaže ruke; a to nas sjeća: da će biskup dieliti duha svetoga s obiljem njegovih milostih. Biskup maže svetom krizmom; a to znamenuje: da se duh sveti ulieva otajstveno u dušu potvrdjeniku; a uza to ga kriepi, da se uzmogne opirati duševnim neprijateljem. Krizma je naime pomast od maslinova ulja i balzama. Kakogod dakle ulje kriepi i pripravlja tjelesne članove za boj; tako nas kriepi i pripravlja za duhovnu borbu milost božja, proti neprijateljem spasa. Mirišavi balzam, pomješan s uljem, znamenuje miris kriepostí, koji valja kršćaninu širiti bogoljubnim žićem. Križ na čelu, znamenuje, da se kršćanin neima stiditi križa, nego odprto i slobodno izpoviedati svoju vjeru u razpetoga Isusa. Mala pljuska poslje pomazanja, znamenuje: da su dužni potvrdjeni za ime Isusovo sve nevolje trpljivo podnositi.

Čini mi se d. d., da se vesele izmedju vas ona, koja su jur potvrdjena; a ona, koja nisu, da žele što prije potvrdit se dati. Pràvo; jer premda potvrda nije za spas neobhodno potrebita, ipak je veoma koristna. Kako su njekoć željno čekali duha svetoga sveti apoštoli, tako mora želiti potvrdjen biti i svaki kršćanin; jer u svetoj potvrdi dolazi duh sveti u našu dušu. Što je Bog naredio svim na spas, to neka i svi goruće žele i zafalno primaju. Tko bi svojevoljno zanemario svetu potvrdu, težko bi sagriešio i golemu milost uzalud propustio. — U ovaj par budi vam dosta rečeno o svetoj potvrdi; a kada upravo prispije doba za svetu potvrdu, razlagat ću vam obširnije.

Presveto oltarno otajstvo.

Došao je red d. d., da govorimo o najsvetijem otajstvu. Sva nam otajstva valja smjerno cieniti i štovati; jer su otajstva spomenici ljubavi premilostivoga Odkupitelja i obilni, neizcrpivi izvori milosti. Nego se ipak odlikuje presveto oltarno otajstvo kud i kamo nada sva otajstva. A čim se odlikuje? Tim d. d., što je Isus prisutan sam u presvetom oltarnom otajstvu kao Bog i čovjek, te nam toliko putah dolazi sam u pohode, kolikogod putah primamo ovo presveto otajstvo; — a u ostalih nam otajstvih dieli samo svoju milost.

§. 1. Prisutnost Isusova u presvetom oltarnom otajstvu.

Presveto oltarno otajstvo jest pravo tielo i prava krv gospodina našega Isusa u priliki kruha i vina za hranu duše naše.

Ove vas rieči uče d. d., što je upravo presveto oltarno otajstvo. Otajstvo, što vidite na žrtveniku, kada svećenik podigne svetu hostiju pod svetom misom, da joj se klanjamo, — jest „tielo i krv gospodina našega Isusa.“ Premda nevidimo na žrtveniku za podizanja i poslje išto do prilikah kruha i vina, ipak nas nedvojbeno uči sveta vjera, da nije ovo otajstvo kruh i vino, nego je presveto tielo i presveta krv Isusova. Da neposumnja itko ob ovoj istini, dodaje katekizam rieč: „pravo“ tielo i „prava“ krv Isusova. Pogledajte malko na propelo. I tudier vidite tielo i krv, koja teče iz rukuh, noguh i prsah spasiteljeve slike. Je li i to pravo tielo i prava krv Isusova? Nije;

nego je na propelu samo slika tiela Isusova i njegove, na križu prolivene, krvi. Presveto oltarno otajstvo jest pako pravo tielo Isusovo, — isto tielo, koje je Isus imao za života na zemlji, te koje i sada ima na nebu, a tako je i krv ista. — Presveto tielo Isusovo i presveta krv u otajstvu, nedadu nam se dakako vidjeti očima, nego vidimo samo priliku kruha i vina; ali u prilici kruha i vina nije kruh i vino, nego je Isus prisutan. Pà zato i kaže katekizam: „p r a v o t i e l o i k r v g o s p o d i n a n a š e g a I s u s a „u priliki kruha i vina. Pazite samo dobro! Kažemo: „u p r i l i k i kruha i vina“; a nekažemo: u kruhu i vinu. U presvetom otajstvu i neima kruha i vina; nego što je bilo prije kruh, pretvorilo se je sasvim u tielo Isusovo; a što je bilo prije vino, pretvorilo se je sasvim u krv Isusovu. Od kruha i vina neostaje išto u presvetom oltarnom otajstvu, — do prilikah. Što se pako razumieva „po priliki kruha i vina?“ Nerazumieva se sám kruh i vino, nego samo ono, „što udara u osjećala od kruha i vina, kano: oblik, boja, tek, miris“ itd. Imademo pet osjećalah: vid, sluh, njuh, tek i opip. Vidom ponjamo, kakova je vanjskoga oblika i boje koja stvar; sluhom, ponjamo samo kako zveči koja stvar; njuhom, kako miriši koja stvar; tekom, kako nam ide u slast, ili kako kisi koja stvar; a opipom, kako je tvrda ili mehka, hrapava ili ravna koja stvar. Da biste stala motriti n. pr. hljeb, vidjela biste očima oblik i boju hljeba; njuhom biste razabrala miris hljeba; tekom biste razabrala, da li je hljeb sladak, ili da li kisi; opipom, da li je hljeb tvrd ili mehak, hrapav ili ravan (gladak). Nuto, — to je, što udara u osjećala od kruha, ili što ponjate osjećali od kruha i vina. A to sve, što udara u osjećala od kruha, kano: oblik, boja, tek, miris, — zove se p r i l i k a kruha. U presvetom oltarnom otajstvu dakle neima išto od kruha i vina, do samo ovih prilikah. Čini se istina našim osjećalom, da je i u presvetom otajstvu sbilja kruh i vino; udara nam po kruhu i vinu, ako ga pomirišimo, okusimo ga se ili dotaknemo; ali nije više kruh i vino. Za svetoga je podizanja i poslje u prilikah kruha i vina — presveto, predragocieno tielo gospodina našega Isusa i njegova presveta, predragociena krv.

Vjerujući, da je u presvetom oltarnom otajstvu „pravo“ tielo i »prava« krv gospodina našega Isusa, vjerujemo:

1) da je Isus u presvetom otajstvu ne samo onako (prisutan), kako si ga mi, moleći se Bogu, prisutna m i s l i m o (utvaramo); nego vjerujemo, da je Isus u presvetom oltarnom otajstvu (prisutan), kano što je bio (prisutan) njekoć u štalici betlehemskoj, u kući nazaretskoj i kako je sada (prisutan) u nebu, na desnici oca nebeskoga. — Vjerujući, da je „pravo“ tielo i „prava“ krv gospodina Isusa u presvetom oltarnom otajstvu vjerujemo: 2) da je Isus u presvetom oltarnom otajstvu b i t n o (prisutan). Ali vi nerazumijete valjda: što znamenuje rieč »bitno« ili „bit.“ Rieč »bit“ (je samostavnik ženskoga spola, a) znamenuje ono, što čini, da je koja stvar i sbilja ono, što je. Bit dakle čovjeka jest čovječje tielo i duša, imajuća razum i oživljujuća tielo. Što je dakle bit našega Spasitelja? Njegovo božanstvo i čovječanstvo; a glede njegova svetoga čovječanstva bit je njegovo tielo i duša, — dalje glede njegova presvetoga tiela, bit je njegovo meso i krv. Što će reći dakle: Isus je b i t n o (prisutan) u presvetom oltarnom otajstvu? Odgovor: Isus je u presvetom otajstvu (prisutan) sa svim, što spada na njegovu bit, naime: sa mesom i krvlju, dušom i tielom, božanstvom i čovječanstvom.

Samo još nješto imademo razpravljati u ovom odgovoru. — Što Martine? Dà; rieči: »za hranu duše naše.« Razložio sam jur: da u prilikah kruha i vina neima kruha i vina. Ostaje samo prilika, vanjski reć bi zastor, kruha i vina; a u toj neznatnoj priliki, u tom otajstvenom zastoru, sakriven je sam Isus s tielom i dušom, s božanstvom i čovječanstvom. Tudier vam valjda dolazi na pamet pitati: zašto hoće Isus u tako neznatnoj priliki sveudilj biti s nami? On je u ovih prilikah tako sniženo i skrovno s nami — »za hranu duše naše« odgovara katekizam. Kako je njekoć, za života na zemlji, rekao u sbornici kafarnaumskoj: „Ja sam živi kruh, koji je sašao s neba; tko bude jeo ovaj kruh, živjet će viekoma“, (Iv. 6, 51, 52.); tako se do slova sbiva u presvetom oltarnom otajstvu. Isus, predragi nam spasitelj, (to kako da vam se nedade na čudo d. d.?!), — prava je — č u d o t v o r n a — hrana duše naše, u ovom božanskom otajstvu; a na to sluti vanjska prilika kruha i vina, u kojoj je sakriven. Čudite se samo i klanjajte d. d., neizmjernoj ljubavi našega Boga. Čudo je neizgovorno ljubavi spasi-

telja našega, što je primio čovječju narav; čudo je, što je ležao kano nejako diete u jaslicah betlehemskih; — kud i kamo dakle veće je čudo njegove ljubavi, što nam daje za hranu duše naše, samoga sebe?!

U presvetom oltarnom otajstvu ima sve, što treba za otajstvo. Vidljiv znak je prilika kruha i vina. Nevidljiva je milost sam Isus, početnik i izvor svih milostih. Naredjeno je od Isusa.

Isus je naredio presveto oltarno otajstvo na zadnjoj večeri, u oči svoje gorke muke.

Nebrojeno je putah pokazao Isus: da ljubi svoje učenike, onih triuh godinah, što je sproveo s njimi. Ali nuto primače se i konac njegova života na svietu. Znamenit i svečan udari čas, kada sjede Isus, u oči svoje muke, za stol sa svojimi učenici, te stade s njimi blagovati posljednji put vazmeno jagnje. Tudier je slavljena unapried njegova smrt. Vazmeno jagnje židovsko, bijaše slika Isusova, koji se ima žrtvovati za griehe naše. Za ove posljednje večere činjaše se, da će se izcrpsti neizmjerna ljubav Isusova prama njegovim učenikom. Božanska mu usta reć bi prekipiše od obilja nježne i goruće ljubavi. Da jim pokaže, koli neizmjerno jih ljubi, uze jim prati noge; — a noge su prali gostom inače, kukavni sužnji. Ali sve to bijaše premalo, kada se sravni s onim, što sada učini. Dade naime samoga sebe — čudotvorno — učenikom za hranu; a tim naredi zajedno oltarno otajstvo, da bude najvećim spomenikom ljubavi njegove, viekoma. To se dogodi ovako. Pošto bi jeo Isus po propisu vazmeno jagnje s učenici svojimi, uze kruh u svoje svete i častne ruke, uzdiže oči prama nebu k Bogu, svemogućemu svomu ocu, zafali mu, blagoslovi kruh, razlomi i dade učenikom, govoreć: „Uzmite i jedite; to je tielo moje, koje će se za vas predat.« Zatim uze istim načinom kalež s vinom, zafali opet, blagoslovi i pruži učenikom kalež, govoreć: „Pijte svi iz njega; to je krv moja, krv novoga zakona, koja će se za vas i za mnoge proliti na oproštenje griehah. Kolikogod putah budete to činili, činit ćete meni na uspomenu.« Na to je prvi put satvoreno otajstvo tiela i krvi Isusove; a satvori ga sam božanski utemeljitelj. Riečmi pako: Kolikogod putah budete to činili, činit ćete meni na uspomenu", — zapovjedi Isus i dade oblast učenikom: činite to isto, što je uprav onaj čas činio sam Isus, naime obraćati kruh i vino u tielo i krv gospodnju. Kako je za postanka svieta na rieč stvoriteljevu: „da bude svjetlo«, postalo svjetlo, tako je i tudier na svemožnu rieč odkupiteljevu, s mjesta pretvoren kruh i vino otajstveno u tielo i krv Isusovu. Iza pretvorbe nepreosta išto od kruha i vina do prilikah; t. j. ono, što je pružao Isus apoštolom, da jedu i piju, — činilo se je, da je kruh i vino, išlo je u slast kano kruh i vino, mirišalo kano kruh i vino, imalo boju kano kruh i vino itd., — ali nebijaše kruh i vino, nego pravo pravcato tielo Isusovo, prava pravcata krv Isusova.

Da je Isus riečmi: „Ovo je moje tielo — ovo je krv moja", dao apoštolom svoje pravo tielo i svoju pravu krv da jedu i piju, znademo nedvojbeno sigurno, odtuda: 1) što je Isus jur prije obećao svojim učenikom: sbilja dati blagovati svoje tielo i krv, te što je na zadnjoj večeri izrikom očitovao: da je ono, što jim daje za jelo i pilo, sbilja tielo njegovo i krv:

2) što su apoštoli i crkva tako od postanka vjerovali i učili.

Da je Isus riečmi: „Ovo je moje tielo, — ovo je krv moja", dao apoštolom svoje pravo tielo i pravu svoju krv, — nedvojbena je istina. Tko bi sumnjao o tom, sumnjao bi: da je Isus istinu govorio; tko bi o tom sumnjao, protuslovio bi apoštolom i katoličkoj crkvi. Isus je u dva puta i to posve razgovjetno tvrdio i naučao ovaj nauk; a apoštoli i katolička crkva vazda su tako vjerovali.

1) Razaberimo ponajprije smjerno i pazljivo, što govori Spasitelj ob ovoj istini. — a) Isus je jur prije obećao svojim učenikom: dati jim pravo svoje meso, da jedu i pravu svoju krv, da piju. To nam pripovieda Ivan u 6. glavi svojega evangjelja. Božanski spisatelj bješe nahranio čudotvorno pet tisućah ljudih s pet hljebacah. Sutradan navali opet svjetina na njega, ne toliko, što bi ju želja vukla za naukom; da se i po drugi put nasiti kruha iz njegovih čudotvornih rukuh. Božanski spasitelj, uzbrinut ponajprije za vječni spas ljudski; prifati ovu liepu sgodu,

te uze nagovarati svjetinu: da se nestara toliko za hranu zemaljsku, nego više da se stara za hranu nebesku, koju će jim on dati i koja je kud i kamo plemenitija od mane, koju je davao Bog židovom u pustinji. A koju je hranu mislio Isus tudier? Pokazav Isus židovom ponajprije: da je neobhodno potrebito vjerovati u njega, ako hoće dobiti od Boga život vječni; — očitova jim posve razgovjetno (r. 52.): kakav će jim kruh dati: „Kruh, koji ću vam ja dati, jest moje meso, svietu za život." Nuto d. d., Isus govori posve razgovjetno: da razumieva pod kruhom, koji će židovom dati, — svoje vlastito meso. Slušajte samo dalje! Čuvši židovi ove rieči, uzbudi jim se u srcu — nevjera. Uzeše, istina, rieči spasiteljeve u pravom smislu; povjerovaše: da će jim Isus i sbilja dati svoje meso, da jedu; ali jim dodje u glavu: da to nije moguće. Zato se stadoše »prepirati medju sobom te govoriti: Kako nam može ovaj meso svoje dati jesti?" Isus znajuć dobro: da su mu slušaoci razumjeli rieči po slovu, u pravom smislu, t. j. da su razumjeli: da će jim Isus pravo svoje meso dati upravo i sbilja jesti; ali da nevjeruju: da može Isus i sbilja to učiniti; — neukori je, s toga, što su mu rieči tako razumjeli, pače potvrdi svoje rieči posve razgovjetno i točno, govoreć: „U istinu, u istinu, (amen, amen), kažem vam, ako nebudete jeli meso sina čovječjega i nebudete pili krv njegovu, nećete imati život u sebi. Tko jede moje meso i pije moju krv, ima život vječni i ja ću ga probuditi na sudnji dan. Jer je moje meso pravo jelo i moja krv pravo pilo." Tkogod d. d. sasluša ili pročita ove rieči našega spasitelja, nemože mu se dati na ino, nego vjerovati: da je Isus, preljubljeni odkupitelj i sbilja odlučio: dati ljudem svoje pravo meso, da jedu i pravu krv da piju. — Uzmimo sada: da nije Isus u smislu po slovu i pravom uzeo rieči: „Kruh, koji ću vam ja dati, meso je moje za spas svieta, — to bi preljubljeni božanski učitelj, znajuć, da su ga židovi krivo razumjeli, opozvao bio svoje rieči i pravi jim smisao dao; jer Isusu sigurno nije do česa drugoga, nego do spasa ljudskoga i istine. Isus ipak neopozva svoje rieči, niti jim dade drugi smisao; pače je ponovi i potvrdi. A što se drugo dade zaključiti odtuda; nego li: da je Isus uzeo svoje rieči po slovu i u pravom smislu, te s toga tražio i od židovah: da ove rieči u smislu po slovu i pravom, vjeruju?

Isus je znao unapried: da će mu se radi ovih riečih iznevjeriti i mnogi učenici; pa ipak neopozva ovo naročito obećanje. Isus odpusti mnoge učenike; a zatim upita odlučno apoštole: „Hoćete li i vi otići«?! Kano da bi jim rekao: Ako i vi sumnjate ob istinitosti mojega obećanja, odlazite; — ja tražim: da mi svi moji učenici na rieč i bez ikakve sumnje vjeruju, što jim kažem.

b) Što je Isus učenikom u sbornici kafarnaumskoj svečano obećao, to jim je d a o na razstanku s ovim svietom, na zadnjoj večeri, govoreć: „Uzmite i jedite" itd. Mat. 26.; Mark. 14.; Luk. 22. — Isus, vječna, nepogriešna istina, govori razgovjetno i jasno: da je ono, što daje učenikom, da jedu i piju, — njegovo meso i krv; dakle nije drnga, nego moramo i mi tvrdo i stalno vjerovati: da je Isus u istinu i sbilja dao učenikom svojim svoje meso i krv. Ljuto bismo uvriedili božanskoga spasitelja; ako bismo iole o tom sumnjali. Isus nije hotio onaj zadnji svečani čas života na zemlji samo pokazati si milim učenikom, da je ljubi, ne samo ostaviti jim dragocienu uspomenu, — nego je hotio i oporuku napravati, zakon skrojiti, otajstvo narediti, koje će (otajstvo) imati trajati uvieke, kano njegova dragociena ostavština. Pà sada sudite d. d., je li mogao Isus taj odlučni čas, u toli važnoj i zamašnoj stvari, — govoriti dvolično? Je li mogao govoriti: „Ovo je tielo moje, ovo je krv moja", a misliti: da nije njegovo tielo, da nije njegova krv; nego samo slika ili znak njegova tiela? Nebi li po takovu zaveo u bludnju svoje učenike i sve pravoviernike, koji su mu na rieč vjerovali? Tà znademo posve sigurno: da su ne samo apoštoli vjerovali; nego i da je vjerovala svakolika sveta mati crkva svih vjekovah jednodušno: da je Isus i sbilja (prisutan) u presvetom otajstvu; znademo, da su od postanka sva djeca svete matere crkve štovala najsmjernije presveto tielo i presvetu krv Isusovu u oltarnom otajstvu i njemu se klanjala. Pà sada, tko će se usuditi i pomisliti: da je Isus, — sigurno unapried znajuć, da će se tako dogoditi; — pripustio tu strašnu bludnju, dà što više: svojimi riečmi u bludnju z a v e o milijune i milijune svojih učenikah, koji su mu ove rieči u pravom smislu razumjeli i prosto vjerovali.

2) Uzmimo da nisu ove rieči gospodnje posve razgovjetne; uzmimo, da je moći dvojiti o njihovu smislu, —

pitamo: tko će nam razložit njihov smisao; tko će nam riešiti ovu dvojbu? Doista nitko ini, nego li apoštoli i katolička crkva. Apoštoli su i katolička crkva primili nauk Isusov i uz pomoć duha svetoga čist i nepokvaren sačuvali. Što dakle govore apoštoli? Sveti Pavao, komu je, kako tvrdi, sam Isus priobćio ovu tajnu, piše (1. Kor. 11, 23—25.) o naredbi ovoga otajstva tako razgovjetno i jasno, kano i evangjeliste. Piše dalje u gl. 10. pomenutoga lista: Tkogod pije iz kaleža, nad kojim su izrečene rieči blagoslova (svete pretvorbe), prima dio krvi Isusove; a tko jede (blagoslovljeni, pretvoreni) kruh, prima dio tiela Isusova. Ob onom pako, tko se nedostojno pričesti, piše sveti Pavao (1. Kor. 11, 27.): „Krivac je tiela i krvi gospodinove“, — sgrieši na tielu i krvi gospodinovoj. A kako bi mogao tko biti krivac tiela gospodinova u otajstvu, ako nebi i sbilja bio gospodin u otajstvu (prisutan)?

Kako su vjerovali i učili apoštoli, tako je od postanka vjerovala i učila sva katolička crkva: da je Isus dao u otajstvu svojim učenikom svoje pravo tielo i pravu krv. Nauk svetih otacah, — od kojih su mnogi n. pr. Ignatij, Justin, Irenej, Ciprijan, glavu izgubili za Isusa, — toli je jasan i razgovjetan, te svatko, tko jim pročita spise, mora se osvjedočiti, da su upravo tako vjerovali i učili, kako i dan danas vjeruje i uči katolička crkva. Imademo govorah, sastavljenih i držanih od svetoga Cirila, nadbiskupa jeruzalemskoga i svetoga Ambrozija, nadbiskupa milanskoga, koja su obodvojica živjela jur prije 1500 godinah, — kojimi (govori) svjetuju one, koji su se istom krstili: kako jim valja primiti svetu pričest. Ovi nam govori svjedoče, da su sveti oci isto govorili ono doba, što mi vam govorimo danas, razlažući vam nauk o Isusu u presvetom oltarnom otajstvu. Sveti Ciril spominje najprije rieči, kojimi je Isus naredio ovo presveto otajstvo, pa zatim zaključuje ovako: „Budući dakle rekao sam Gospodin: Ovo je tielo moje; tko smije još dvojiti? A budući nas on sam opet uvjerava, govoreći: Ovo je krv moja; tko se smije smišljati još i misliti: da nije njegova krv? Gospodin je njekoć pretvorio u Kani galilejskoj vodu u vino? . . . . Budite dakle tvrdo uvjereni, da nije kruh, što se čini: da je kruh, nego je tielo Isusovo; a da nije vino, što se čini: da je vino, nego je

krv Isusova; premda udara po kruhu i vinu« itd. — Upravo tako uči i sveti Ambrozij (o tajnah gl. 8. i 9.): »Izrajelci su u pustinji«, kaže „dobili u màni dakako dragocien, ali ipak puki-kruh; a vi primate meso Isusa, pravo tielo onoga, koji je život . . . Vi si možebit mislite: Kako ćemo ti vjerovati, da primamo tielo Isusovo, gdjeno ipak nješto posve drugo vidimo?« Na to odgovara sveti crkveni naučitelj: »Čitali ste o stvaranju svieta: Bog je rekao, a stvari su postale; zapovjedio je, pa su stvorene. Kako dakle, da nebude mogla rieč Isusova, koja je mogla od ništa nješto stvoriti, što nije bilo, — pretvoriti nješto, što je, u nješto, što (—ovo nješto što je—) prije nije bilo? Valjda treba veća moć, da se stvore stvari, kojih neima; nego li pretvoriti jur obstojeće stvari u što drugo.« Zatim nastavlja: »Sigurno je pravo meso Isusovo na križ razapeto i u grob položeno; a tako je pravo meso Isusovo i u otajstvu. Gospodin Isus govori sam jasno: Ovo je moje tielo« itd. — Poslušajte još, što uznosito govori sveti Zlatoustnik, nadbiskup carigradski, a živio je isto doba, (hom. 83. o Mat. 25): „Koliko jih imade, koji govore: Rad bih vidio njegovo (spasiteljevo) obličje, opravu, obuću! A nuto gledaš, pipaš, jedeš njega sama. Rad bi ti vidio njegovu opravu; a on tebi daje sama sebe, ne možebit samo, da ga vidiš, nego da ga opipaš i u sebi imadeš.« „Kada ugledaš ovo presveto tielo“, govori u njekom drugom govoru (hom. 24. o 1. l. Kor.) isti crkveni naučitelj „na žrtveniku položeno, reci: Pred ovim se je tielom zastrlo sunce u crninu, videć ga, da visi na križu. Ovo je tielo, koje je bilo krvlju obliveno, sulicom probodeno, iz kojega je točila krv i voda na spas cieloga svieta . . . . Ovomu su se tielu klanjali mudraci s iztoka u jaslicah, pred ovo su tielo pali ničice uza strah i trepet.«

Dalo bi se navesti još bez broja svjedočanstvah iz spisah svetih otacah, koja potvrdjuju jaku njihovu vjeru: da je Isus u presvetom otajstvu (prisutan) Posvema suglasno s naukom svetih otacah potvrdio je šestnajstoga vieka sveti crkveni sabor tridentski — katolički nauk o presvetom otajstvu; a osudio pod crkveno prokletstvo svaku, protivnu ovomu nauku — bludnju, govoreć: »Tko bude tajio: da je u presvetom oltarnom otajstvu tielo i krv skupa s dušom i božanstvom gospodina našega Isusa, — dakle cio Isus u istinu i sbilja i bitno . . . . proklet bio.“

(Sjed. 13. čl. 1.) — Upravo zato, što nas crkva tako uči, dužni smo d. d. ovaj nauk tvrdje vjerovati, nego li da vidimo Isusa vlastitima očima u presvetom otajstvu. Našima se očima može kadšto gdjekoja stvar inače činiti, nego li je i sbilja, — kako nam se i sbilja čini: da se sunce vrti dan na dan oko zemlje, premda se vrti zemlja oko sunca; — ali crkva nemože drugčije učiti, nego li Isus, vječna, nepogrešna istina. Pozvan njekoč pobožni grof Montfort, da trči što brže u crkvu, jer je vidjeti u rukuh svećenika mjesto svete hostije — diete — Isusa upravo s tielom i krvlju; odgovori grof: »Hodite gledati vi, koji nevjerujete; jer ja vjerujem tvrdo, kako nam predlaže crkva vjerovati. A znadete li, koja mi je korist odtuda, što vjerujem za ovoga umrloga života, kako nas uči crkva? Dobit ću tim sjajniju krunu.« (Tako je pripoviedao ovaj dogadjaj sveti kralj Ljudevit, prijatelju si Joinvillu, koji je ovu pripoviest napisao). Nuto d. d., vjerujmo tako i mi. Nevjerujmo zàto, što vidimo ili razumijemo; nego vjerujmo zato, što nas Bog uči po svojoj crkvi. — Premda bi nam pako dosta bilo znati, da katolička crkva tako uči, ipak se je svidjelo Bogu potvrditi nauk katoličke crkve o presvetom otajstvu, mnogimi, očitimi i nepobitnimi čudesi; a osramotiti nevjeru. Sigurno će vam biti drago slušati, ako vam koje ovakovo čudo pripovjedim.

U Favernayu, gradu njekadanje grofije burgundske, sbio se je godine 1608. dne 25. svibnja, sljedeći čudotvorni, viekom znameniti dogodjaj. U crkvi „drage gospe" bilo je izloženo presveto otajstvo, noćju od duhovske nedjelje na ponedjeljak, na obilno nakićenom žrtveniku. Po nesreći padne iskra sa voštenice; a od iskre se upali umjetno cvieće, svilno ruho i sagovi, povješani i prostrti po žrtveniku. Na to se užge i priestol, na kojemu bje izloženo sveto otajstvo. Ali se nedotaknu oganj svete hostije i pokaznice, nego ostade sveta hostija i pokaznica, pošto bi sve podpore do jedne izgorele, na očigled silnoj svjetini, svojih trideset i trih urah, prosto u zraku, kano da ju angjeli drže. Stopram treći dan duhovah, oko deset urah, kada je za podizanja pod svetom misom, svećenik na žrtveniku podigao svetu hostiju, spusti se polagano i čudotvorna pokaznica na tjelovnjak. Neizgovorna pobožnost potrese srcem nazočnim vjernikom za ovoga prizora. — Nadbiskup besanconski, Ferdo Longuy, osvjedoči se potanko o cielom ovom dogodjaju, dade ga štampati i posla izvješće u Rim, a tudier udari u veselje s toga cieli grad.

Papa Pavao V. potvrdi istinitost toga čuda, koje je gledalo preko deset tisućah ljudih. (Ovaj se dogadjaj spominje potanko i u žiću svetoga Franje Saleskoga. Sveti je Franjo došao naime na skoro iza ovoga čudotvornoga dogodjaja u Favernay i tudier zatekao gradjane još u velike vesele. Sveta je čudotvorna hostija bila još spravljena, te svetomu Franji pade u dio sreća, vidjeti ju i poklonit joj se. (Gl. žiće sv. Franje Saleskoga od Perenesa, knj. 7. br. 3.)

U Parizu je godine 1725. za tjelovskoga javnoga prohoda gospodja, imenom Ana de la Fosse u jedan mah čudotvorno ozdravila. S ljute i težke bolesti, s koje je dvadeset godinah stradala, bješe ova gospodja tako iznemogla, te nebijaše kadra i na štakah hoditi. Povrh toga bjehu ju i oči izdale, te nemogahu snositi svjetlo; a cielo tielo joj tako oslabilo, te je u nesvjest padala, kada bi se iole kamo ganula. Tako iznemogla, dade se kukavna gospodja za tjelovskoga prohoda iznieti na kućna vrata, kuda je prolazio prohod, odlučiv: moliti se Isusu u presvetom otajstvu, da joj povrati zdravlje. Primaknuv se bliže prohod, rekoše joj ljudi: da ide presveto otajstvo; a ona kleknuv, uze moliti, ovako po priliki: „Gospodine; ako hoćeš, možeš me ozdraviti; vjerujem, da si ti isti, koji si jednoć prispio slavno u Jeruzalem." Zatim podje bližje rukučice, neprestano moleć: „Isuse, možeš me ozdraviti." Svjetini, pratećoj presveto otajstvo, dodje zlovolja, te uze opominjati gospodju, da ide natrag. Ali gospodja stade iza glasa vikati: „Gospodine, daj mi, da dospijem u crkvu tvoju, pa ću ozdraviti." Na to, slušajte čudo, — osovi se gospodja, te podje, prateć sveto otajstvo, sa svjetinom u župnu crkvu; a onaj čas, kada je koračila preko crkvenoga praga, osjeti, da je podpuno zdrava. Dulje od poldruge ure ostade gospodja zdrava u crkvi; a zatim se vrati pješice kući; niti je trebala ikoga, tko bi ju vodio ili podupirao. Svjetina ju pako, sprovede, čudom se čudeći, do kuće. Stožernik iz Moaillesa, nadbiskup parižki, izdade 10. kolovoza iste godine pastirsku poslanicu, navještajuć svemukolikomu svietu, ovo čudo na slavu presvetomu otajstvu.

Pripoviedat ću vam samo još jedno čudo, koje se dogodilo onomadne, godine 1865. u Metzu, da vidite, kako izvanredno i očevidno usliša Isus u presvetom otajstvu kadšto molitvu svojih viernikah. Gospodična Ana de Clery, odlične i glasovite porodice u Francuzkoj, dopadne pete godine svojega života uzetine hrbtenjače. Bolest je, uzprkos svakomu lieku, preotimala sveudilj mah, te nemogaše gospodična Ana od godine

1856. ni kud ni kamo s postelje. Osim ramenah bili su joj uzeti svi članovi; nije mogla pružiti noge, jer su joj se žile srasle sa stegnom; nije mogla probaviti iole tvrdo jelo, te je reć bi, živjela samo o hladnoj vodici. Devet godinah danah nije stala nogom na zemlju; a najglasovitiji liečnici parižki, strasburžki i metzki, rekli su: da gospodični de Clery neima pomoći. Dne 14. lipnja god. 1865. izloženo je presveto otajstvo u njezinoj župnoj crkvi na sveudiljno poklonstvo. U oči ovoga dana dodje gospodični de Clery u pohode župnik, faleć joj na 400 umjetnih ružah, koje bje poklonila gospodična, da nakiti žrtvenik. Tom sgodom, neznajuć i sam kako, dodje župniku iznenada na pamet, te pozva gospodičnu, da se sutradan dade od svoje dvorkinje donieti u crkvu. Gospodična de Clery pristade i sbilja na ovaj poziv. Sutradan prime ju dvorkinje pod pazuh i donesu u crkvu. Prispjevši u crkvu, sjedne dvorkinja u prva klecala, držeć na krilu gospodičnu. Stopram, što bi se gospodična pomolila presvetomu otajstvu; kad' al' usta prasak njezinih tjelesnih članovah. „Molite se Bogu, molite“, uze vikati iza glasa gospodična, „podignite me na koljena!“ Do mala osovi se gospodična, podje pravno i uputi se tronuta srca kući; samo su ju za ruke vodile mati i dvorkinja, plačući od veselja. U tri ure po podne vrati se gospodična na večernicu u crkvu; a sutradan idjaše na svetu pričest. Riečju: gospodična de Clery podpuno ozdravila. (Propagateur de Sille).

Isus je i apoštolom dao oblast pretvarati kruh i vino u sveto njegovo tielo i svetu krv; a apoštoli su predali ovu oblast biskupom i svećenikom.

Pretvoriv Isus, gospodin, kruh u svoje pravo tielo; a vino u svoju pravu krv, te davši jesti i piti milim si učenikom, reče jim: „Ovo činite meni na uspomenu.“ Što znamenuju ove rieči, — razumije svatko. Timi je riečmi pridao Isus apoštolom oblast i zapovjedio jim, po njegovoj smrti činiti ono, što je on sam tudier, njim na očigled učinio, naime: uzeti kruha i vina, blagosloviti, u njegovo tielo i krv preobratiti, drugim davati, da jedu njegovo tielo i piju njegovu krv. Razumieva se po sebi, da je Isus, zapovjediv apoštolom: da pretvaraju kruh i vino u tielo i krv njegovu, — upravo jim tim i oblast dao: pretvarati kruh i vino u tielo i krv njegovu. Uzmimo, da je zapovjedio Isus kojemu apoštolu: Idi, uzkrisi onoga mrtvaca,

Što je morao Isus uz ovu zapoviedi dati još apoštolu? Zar ne i oblast: mrtvaca uzkrisiti? Tako jo i tudier. Zapovjediv Isus apoštolom: činiti, što je on činio, naime: pretvarati kruh i vino u njegovo presveto tielo i presvetu krv, — dao jim je ujedno i oblast, izpuniti ovu zapovied.

Zapovied pako Isusova: „Činite ovo meni na uspomenu“, netiče se samih apoštolah, nego i svih nasljednikah njihovih u službi. Isus je naime utemeljio crkvu da traje do konca svieta; pa zato treba, da traju i izvori milosti, koje je naredio u crkvi svojoj, do konca svieta. Crkva vodi povjerenu si djecu najviše po milosti k spasu, te nebi mogla bez milosti ikoga k spasu privesti. (Sr. svez. 1. str. 326. i sll.) Rekav dakle Isus apoštolom: „Ovo činite meni na uspomenu“, nije doista ovo otajstvo svojega tiela i krvi naredio samo na kratko vrieme, dok su živjeli apoštoli; nego za vieke, do konca svieta. Naročito potvrdjuje ovu istinu sveti Pavao (1. Kor. 11, 26.), dodajuć riečim Isusovim: „Ovo činite meni na uspomenu“: „Jer kolikogod putah budete jeli ovaj kruh i ovaj kalež pili, navještat ćete (spominjat, slavit) smrt gospodinovu, doklam dodje“ (gospodin Isus); t. j. doklam dodje sudit žive i mrtve. Kada imade dakle trajati ovo presveto otajstvo do sudnjega dana, što mora uz ovo otajstvo još trajati? Zar ne i oblast: pretvarati kruh i vino u tielo i krv Isusovu? A na koga je prešla ova oblast od apoštolah? Sigurno na one, kojim su apoštoli tu oblast predali, t. j. koje su odabrali nasljednici svojimi u svećeničkoj službi. Da se pako sačuva ova oblast u crkvi i dalje razširi, redili su apoštoli ne samo druge u svećenike, nego redili gdjekoje i u biskupe, a biskupom su povjerili takodjer oblast: rediti druge, to u svećenike, to u biskupe. (Svez. 1. str. 299.). Nuto d. d., tako se je pobrinuo dragi Isus, da neprestane i nepogine ikada u crkvi oblast: pretvarati kruh i vino u njegovo presveto tielo i presvetu krv.

Biskupi i svećenici ovršuju ovu oblast u svetoj misi, izgovarajući nad kruhom i vinom Isusove rieči: „Ovo je tielo moje, ovo je krv moja.“ Jer izgovoriv biskup ili svećenik ove rieči, nije na žrtveniku više kruh i vino, nego je pravo tielo i prava krv Isusova, u priliki kruha i vina.

Uzvišeni trenutak, kada ovršuju biskupi i svećenici podieljenu si od Isusa oblast: pretvarati kruh i vino u njego tielo i krv, — jest dakle u svetoj misi, prije podizanja. Ovaj trenutak naime izpunjuju vierno nalog Isusov: »Ovo činite meni na uspomenu.« Kako je radio Isus za posljednje večere, — uzmu i biskupi i svećenici kruh u ruke, te govore nad kruhom, na mjesto Isusa, rieči: »Ovo je tielo moje.« Zatim uzmu kalež u ruke, te govore i nad kaležom rieči Isusove: »Ovo je krv moja.« A čim izusti biskup ili svećenik ove rieči, nije na žrtveniku više kruh i vino, nego tielo Isusovo i krv. Zato motrite samo pozorno, pa ćete vidjeti: da svećenik, odmah čim izusti ove rieči, poklekne i klanja se presvetom tielu i krvi; a zatim diže u vis sveto tielo i krv, sjećajuć pravovjernike, da se i oni poklone. — Za podizanja dakle, pa sve dok ima prilikah kruha i vina, Isus je u presvetom oltarnom otajstvu. Isus je u svetohraništu (tabernakulu), gdje su spravljene svete hostije; Isusa primamo na svetoj pričesti u priliki kruha; Isusa nosi svećenik u priliki kruha k bolestnikom, u priproste kuće, da jim bude poputbinom na samrti. Komu da se nedade na čudo d. d., ova sniženost i skrovnost našega dragoga odkupitelja?! O falite mu na neizgovornoj dobroti, što se možemo u svaki čas i na svakom mjestu uteći k njemu, buduć sveudilj i posvuda uz nas u presvetom otajstvu (prisutan).

Isus je u svakoj priliki čitav i nerazdjeljen, kako je čitav i nerazdjeljen u nebu.

Nemislite d. d., da je u priliki kruha samo tielo Isusovo bez krvi; a u priliki vina samo krv, — razstavljena od tiela. Isus je (prisutan) čitav i podpun s mesom i krvlju, s tielom i dušom, s božanstvom i čovječanstvom, u svakoj posebnoj priliki. Isus je u presvetom otajstvu nerazdjeljen, — njegovo je meso združeno s krvlju, njegovo tielo s dušom; — a božanstvo je sdruženo s jednim i drugim. Isus je u presvetom oltarnom otajstvu čitav i nerazdjeljen, kako je čitav i nerazdjeljen na nebu, ob desnici nebeskoga oca. U nebu pako nije dakako Isus mrtav, nego živ; niti je u nebu razstavljeno Isusovo meso od krvi, tielo od duše, čovječanstvo od božanstva, nego sve ujedno spojeno. Pa zato niti je u presvetom oltarnom otajstvu razstavljeno Isusovo meso od krvi, tielo od duše, čovječanstvo od božanstva; — nego je u svakoj priliki tielo Isusovo i krv s njegovom dušom i božanstvom. Tko se dakle pričesti u priliki kruha, neprimi samo tielo Isusovo, nego s tielom i krv, dušu i božanstvo Isusovo. A tko bi se pričestio samo u priliki vina, primio bi opet ne samo krv, nego i tielo Isusovo, s dušom i božanstvom.

Isus je pako u presvetom otajstvu ne samo čitav i nerazdjeljen, nego se i nemože razdieliti (razstaviti, razlomiti.). S v e ć e n i k d a k l e n a ž r t v e n i k u l o m i i l i d i e l i s a m o p r i l i k e (a nelomi i nedieli tielo Isusovo), k a d a l o m i i l i d i e l i s v e t u h o s t i j u. Tim se dakle nevriedja iole tielo Isusovo; — tielo je Isusovo čitavo i živo u svakom i nesjetnom dielku svete hostije. Primjerom vam budi zrcalo. Uzmimo, da se razbije zrcalo, te razpadne na tisuću komadićah, što vam se čini, hoće li vam se razpasti i slika „u zrcalu na tisuću komadićah, — ili ćete si p o d p u n u sliku vidjeti u svakom i nesjetnom komadiću? To vam je ipak samo za nevolju primjer; jer Isus u presvetom oltarnom otajstvu ostaje svakako nedočivo čudo i božanska tajna; ali nam budi dosta, znati, da Bog može više učiniti, nego li mi dokučiti; jer Bogu »nije išto nemoguće.« Apoštoli nemogahu takodjer dokučiti: kako je mogao Isus iza uzkrsnuća k njimi u sobu unići na zaključana vrata, — kako naime može tielo proći na zaključana vrata, dakle kroz drvo, željezo, kamen, ili od česa su već bila vrata, — pa je ipak Isus unišao. U nebu ćemo to sve jasno razumjeti; a tudier na zemlji valja nam, ponizno vjerući, zaslužiti nebo. Zato kaže Isus: „Blaženi, koji nevide, pa ipak vjeruju.« Iv. 20, 29.

Dužni smo Isusa u presvetom oltarnom otajstvu češće pohoditi, smjerno mu se i srdačno klanjati.

Tisuće su i tisuće kršćanskoga naroda bodočastile u Jeruzalem, uza težke napore i pogibelji, samo da obadju

*

mjesta i predjele, gdje je Isus jednoć živio i muku trpio. Prispjevši pako iza duga i tegotna puta u Jeruzalem, — tko da jim opiše sreću? kako li su žurno i gorljivo obilazili jedno sveto mjesto za drugim, kako li smjerno cjelivali svetu zemlju? — Draga djeco! U presvetom je otajstvu nazočan sam Isus. Da njemu dodjemo u pohode, netreba nam duga, tegotna i pogibeljna puta, po moru ili divljih pokrajinah. Isus nehtjede prebivati samo na jednom mjestu na svietu, nego si odabra stan blizu nas, — u našoj sredini. On je zadovoljan s najsiromašnijom crkvicom, s najkukavnijim svetohraništem, samo da bude blizu nas. A zašto hoće gospodar neba i zemlje, tako ljubezno da prebiva medju nami, kukavnimi ljudmi? Da tim lakše uzmognemo dospjeti k njemu, njemu u pohode doći, u njega pomoć i utjehu naći. Jer njemu je drago biti uz nas, pomoći nam i obilne milosti dieliti. Pače znajte za sigurno, da je ljubljenomu spasitelju osobito drago, kada mu u presvetom oltarnom otajstvu dodju u pohode pobožna djeca. Živeć božanski spasitelj na zemlji, pokazivao se je djeci osobito ljubeznim. Valjda ste jur čula, kako je odgovorio onim, koji su odbijali djecu od njega: „Pustite dječicu k meni i nebranite jim; jer je njihovo kraljestvo nebesko"; pa kako ju je zatim grlio, ruke joj polagao i blagoslivljao ju. — Kada je pako Isusu drago: biti s nami kukavnimi ljudmi, zar da nebude i nam drago, biti s Isusom, — s Isusom, koji nam je ljubezniji od ikoga prijatelja, miliji od ikoga oca i majke, dragocjeniji od išta na svietu; jer je on naš Bog, najveće i najmilije dobro? Sjetite se na dragu majku božju, na svetoga Josipa; kako se je radostno njih dvoje družilo s Isusom, te kakova jih je snašla žalost, kada su jednoć Isusa izgubili? Sjetite se na pobožne pastire, ili na sveta tri kralja; kako su se veselili, došavši u pohode božanskomu djetešcu i njemu sd klanjajući? Sjetite se na svete apoštole, kako bijahu srećni, družeći se s Isusom, a kako bijahu žalostni, kada jim reče: da će se razstati s njimi; zatim pako, kako se poveseliše, kako li bijahu srećni, kada jim se uzkrsnuo nanovo ukazao. O djeco! neće li nam drago biti, doći mu u pohode u crkvi, tudier mu se smjerno pokloniti, te ujedno ljubezno i od srca mu faliti na dragocienoj krvi, koju je iztočio za nas na križu i

nebrojenih milostih i blagodatih, koje nam neprestance dieli?

Pà sve ako nas nepotiče ljubav, da dodjemo što radje i češće Isusu u pohode, neka nas potiče bar vlastita nužda i nevolja. Isus je prisutan u ovom otajstvu ljubavi, da nas obogati i usreći za vieke. Tkogod njemu pobožno i ljubezno dodje u pohode, taj se nevraća prazan kući. Da bi se kojigod kralj namjerio na siromašna prosjaka, pa mu rekao: Dragi prijatelju, vidim, da si u nevolji; dodji k meni, kadagod i kolikogod ti je putah volja, išti štogod ti treba i sigurno ćeš dobiti; nebi li ovaj prosjak bio srećan i presrećan? Što vam se čini: bi li ovaj prosjak radje stradao od nevolje, nego li njekoliko putah koračio do kraljevske palače? Nuto, d. d., mi smo svikoliki kukavni prosjaci, neimademo išta od sebe, nego dobivamo sve iz rukuh božjih. Zašto dakle nepristupimo k Isusu, koji nas k sebi pozivlje, koji je u svako doba pripravan, dočekati nas i molbe nam uslišati, koji nam se pače zavjerava, govoreć: „Ako me za štogod zamolite u moje ime, učinit ću"? Iv. 14, 14. Jednoć klečaše pobožni izpovjednik svete Terezije (Baltazar Alvarez) pred presvetim otajstvom, sasvim zamišljen, razmatrajuć ovo otajstvo, — ele iznenada ukaza mu se u svetoj hostiji djetešce Isus. Djetešce pružilo svoje ručice prama njemu; a u ručicah caklilo mu se je biserje i drago kamenje, kolikogod je moglo stati u nje. U isti trenutak reče božansko djetešce pobožnomu svećeniku: »Kamo sreće, da dodje tkogod, te mu saspem ovo biserje i drago kamenje u ruke.« Ovo biserje i drago kamenje znamenuje dragociene milosti, koje nam nudi Isus u presvetom otajstvu, ako se samo primaknemo k njemu i zamoli ga za nje.

Buduć da je Isus kod nas sveudilj u presvetom oltarnom otajstvu i obiljem nas svojih milostih dariva, to se presveto otajstvo pravedno takodjer slavi najvećom i najuzvišenijom svečanošću. Uspomena, kada je ovo otajstvo naredjeno, drži se na veliki četvrtak i slavi se svake godine u crkvi velikom pobožnošću. Vendar htjede sveta crkva svoju golemu radost sjajnije pokazati na očigled cielomu svietu, nego li se dade pokazati velikoga (ili žalostnoga) tjedna. Što je s toga učinila? Naredila je posebni blagdan u takovo doba, koje bolje dolikuje radostnoj svečanosti i propisala za taj blagdan sjajnu svečanost, kojoj neima para ciele godine. Crkva slavi ovaj blagdan — tielovo

ili brašančevo, — svečani prohod, na čast svomu kraljevskomu zaručniku i božanskomu odkupitelju. Nije dosta ovoga blagdana, da se pokaže Isus u presvetom oltarnom otajstvu, kano kralj i Bog samo u nakićenoj crkvi i na očigled svojim pravovjernikom; nego se nosi po rukuh svećeničkih, po cviećem posutih ulicah gradskih, po cvatućih gajevih, oko selah i gradićah, — uza pratnju i vesele pjesme nebrojenoga jata svojega puka i miris tamjana. Četiri svečano odjevena žrtvenika podižu se pod vedrim nebom, da budu priestolom, na sva četiri kraja svieta, kralju božanskomu; a on da s ovoga priestola, pošto se cielokupni pravovjerni narod pred njim prostre na koljena, blagoslov nebeski podieli cieloj zemlji.

Buduć pako, da se presvetomu srcu Isusovu, koje toli goruće ljubi ljude, nevraća uviek ljubav za ljubav, kako bi vriedno bilo; nego se pače češće u istom ovom otajstvu nemilo vriedja i onesvećuje, pobrinula se je sveta mati crkva, da nadoknadi ponješto ovu nezafalnost i uvrede gorućom ljubavlju svoje dobre djece, pa je u to ime naredila poseban blagdan — blagdan srca Isusova, — a uza to odobrila i odpustmi obdarila bratovštinu pod istim imenom i u istu svrhu.*

Na ljubav i smjernost, koju sveta mati crkva neprestance goji prama presvetomu oltarnomu otajstvu, sjeća nas nadalje i — vječno svjetlo, koje gori dan i noć pred žrtvenikom, gdje se čuva presveto otajstvo. Ovo svjetlo znamenuje Isusa, — svjetlo svieta i sjeća nas ujedno na plamen svete ljubavi prama Isusu, koja treba da nam sveudilj gori u srcu, te neugasne ikada. — Napokon štuje sveta crkva presveto otajstvo popoldašnjom pobožnošću (tako zvanim — blagoslovom ili večernicom) vječnim (sveudiljnim) poklonstvom i poklonstvom od 40 urah, svečanom pratnjom presvetoga otajstva, kada se nosi k bolestnikom i raznimi pobožnimi običaji, bratovštinami i duhovnimi zadrugami, koje vam ovdje nemogu sve izbrojiti.

Čula ste sada d. d., da je božanska ljubav sklonula našega dragoga spasitelja, te je naredio presveto oltarno otajstvo, da bude i kano čovjek sveudilj kod nas. Ali premda je ova ljubav golema i nepresježna, ipak nije ona jedina i najveća, koju nam je ukazao Isus, narediv ovo presveto otajstvo. Isus naime nije samo zato prisutan u presvetom otajstvu, da bude uza nas; nego je prisutan i za

* Pobližje o bratovštini presvetoga srca Isusova čitati je u knjižici: Apoštolstvo molitve.

to, da se sveudilj žrtvuje za nas, pače da nam se njim i duša hrani. Žrtvuje se za nas u svetoj misi; a duša nam se njim hrani na svetoj pričesti. Zato nam valja još govoriti napose o svetoj misi i pričesti.

Opomena.

Na što ću vas ovom prigodom opomenuti, znadete jur unapried, ako ste me dosele pazljivo slušala. Buduć naime Isus u istinu kano Bog i čovjek prisutan u presvetom otajstvu, znadete što zahtjeva od vas ova prisutnost, ili kako se imdete vladati prama Isusu u presvetom otajstvu. Nemalo svaki dan idete u crkvu, kuću božju. Idete li pako takodjer smjerno u nju? Da li se molite ondje pobožno Bogu, pred licem božjim? Isus gleda ponajprije na srce vaše. Gledajte dakle i vi, da vam u nazočnosti ovoga otajstva bude takovo srce, te bude Isusu drago, motriti vam srce sa žrtvenika. Sjetite se, čim stupite preko praga u crkvu, da je unutar Isus. Sveti strah neka vas popadne, znajući, da ste pred licem neizrecivoga veličanstva, pred kojim angjeli smjerno obraz zastiraju i padajući ničice govore: Svet, svet, svet! A buduć da Bog i spasitelj naš u svetohraništu krije svoje veličanstvo, te ga nemožete gledati tjelovnima očima, probudite u srcu odmah vjeru: da je Isus prisutan u presvetom otajstvu, ovako po priliki: Vjerujem Isuse, da si ovdje prisutan u presvetom otajstvu, jerbo si ti, istiniti Bog, sam to rekao; u ovoj vjeri pripravan sam živjeti i umrieti. Nebavite se onda u crkvi ničim drugim, do li s Isusom, preljubljenim svojim spasiteljem. Klanjajte se njemu, Bogu svojemu; ljubite njega, svoje najveće dobro; falite njemu, svojemu najvećemu dobročinitelju; molite ga, da vam prosti i pokajte se za griehe. Poniznu i skrušenu srcu smilovat će se Isus. Molite se nadalje Isusu, da udieli svoju milost vam, vašim roditeljem, dobročiniteljem, prijateljem i neprijateljem. — Ovoj vašoj nutarnjoj bogoljubnosti neka odgovara i vanjsko držanje u crkvi. Ljuto biste se zamjerila Isusu, ako biste se usudila u crkvi smjehati, šaptati, razgledavati, druge smetati. To neučinite ikada! Krotkost i čednost neka vas posvuda prate poput angjela čuvara; a navlastito neka vas u crkvi riese, te se svatko uzmogne ugledati u vaše pristojno držanje. Crkva,

kuća božja budi vam najsvetije i najmilije mjesto. Pokažite svoju pobožnost i ljubav prama Isusu u presvetom oltarnom otajstvu, — polazeći ga često i smjerno u crkvi; a tim ćete ujedno i pokazati, da ste vierne ovce ovoga nebeskoga pastira, koje se odazivaju radostno njegovu sladkomu pozivu: „Dodjite k meni svi, koji ste nevoljni i opterećeni, ja ću vas okriepiti.“ Mat. 11, 28.

§. Sveta misa.

Isus je, kako vam onomadne spomenuh, prisutan u presvetom oltarnom otajstvu, takodjer za to, da se žrtvuje za nas u svetoj misi. Da uzmognete ovaj nauk bolje razumjeti, moram vam najprije razložiti: što je žrtva.

Žrtva u obće jest vidljiv dar, prikazan Bogu, kao najvećemu gospodaru, na čast i poklon.

Žrtvi treba ponajprije dar. Darovî se pokazuje, kako znadete, nutarnja ljubav i čast. Hoteći ljudi pokazati, da jedan drugoga osobito ljube i časte, daju si medjusobno darove. Darovî se kud i kamo bolje pokazuje ljubav, nego li golimi riečmi. Zar ne, da je tako? Zar ne, da vam srce igra od radosti, kada vam otac ili majka, kum ili kuma, pruže stogod na dar? Neslutite li, da vas ljube, kadagod vam pruže štogod na dar? Sam Bog nam je tim ponajprije pokazao, da nas ljubi, što nam je podielio najskupocjenije darove, pače sama sebe. S toga dakle, što darovi pokazujemo toli ljubav koli čast prama drugomu, vukla je želja od pamtivieka sve bogoljubne i pobožne ljude: prikazivati darove višnjemu i preljubljenomu Bogu. Istina netreba Bogu naših darovah; ali darovî, koje prikazujemo Bogu, pokazujemo u jednu ruku podpunu, živu svoju ljubav prama njemu; u drugu ruku svoje najdublje poklonstvo i podpunu odanost. — Darovi, prikazani Bogu, zovu se žrtva. Nije dakle žrtva, što čovjek čovjeku dade na dar, bilo i radi Boga; nego samo darovi prikazani Bogu, — zovu se u pravom smislu žrtva.

Žrtva je — u pravom smislu — vidljiv dar, t. j. dar, koji kako mu drago, udara u osjećala. Istina zove se kadišto žrtvom sve, što ide, ili se tvori, na slavu božju, n. pr. molitva, trapnja i milostinja. Zato zove i sveto

pismo falnu molitvu „žrtvom fale“, zatim skrušeno srce „žrtvom Bogu.“ Ali to nisu žrtve u pravom smislu, o kojih sada sborimo; — žrtva, o kojoj sada sborimo, mora biti vidljiva. — Ovakova vidljiva žrtva bijahu n. pr. janjci, goveda, žitak, zatim vino i hljeb itd., što prikazivahu Izrajelci u starom zakonu Bogu na dar. — Vidljivi pako dar, da bude u istinu prava žrtva, mora prikazan biti s odlukom, da njim štujemo Boga kano največega gospodara i njemu se klanjamo. Bog je, kako znadete, neizmjerno veći od svih stvorovah. Pa upravo zato, što je Bog kud i kamo veći od svakoga stvora, te najviši, neomedjašeni gospodar nad svim, gdjegod je što, valja mu i čast ukazivati, kakva samo njemu dolikuje i kakvu nije smjeti ukazati ikojemu stvoru. Svečani dakle čin, kojim se ta čast ukazuje, čin kojim čovjek sbilja ukazuje Bogu podpunu odanost i poklon, — zove se u pravom smislu žrtva. Zato je grehota ikomu, osim Bogu, prikazati žrtvu. Odluka, Bogu se žrtvom klanjati kano največemu gospodaru i njega častiti, pokazivala se je vanjski, kada god je žrtva prikazivana. A znadete li kako? Slušajte. — Žrtva je zaklana ili kojim drugim načinom uništena. Jagnje je zaklano, kada je prikazivano; tamjan je sažgan; — što je bilo tekućina, prolinveno je. A čemu to klanje, žganje i prolievanje? Tim je pokazivao, tko je žrtvovao, da je Bog neomedjašeni gospodar nada svim, nada svimi stvorovi, nad životom i smrću, te da se njemu sasvim predaje i pokorava. Žrtvujuć n. pr. jagnje, činilo se je, kao da govori Bogu: Dužan sam ti isti svoj život dati; a buduć da netražiš od mene život, dajem ti život ovoga jagnjeta izpoviedajuć tim, da je sve tvoje i ti gospodar nad životom i smrću.

Žrtvah je bilo od postanka svieta, a sam jih je Bog naredio u starom zakonu.

Jur Adamovi sinovi, Kain i Abel, prikazivahu Višnjemu žrtve, kako ste učila u bibličkoj poviesti; pa buduć da činjahu to već za života oćeva, možemo reći: da je i sam Adam žrtvovao i učio si djecu, žrtvujući, — Boga častiti. Nadalje ste učila, da su bogobojni patriarsi, Noe, Abraham itd., zatim Melkisedek, kralj salemski, a i pobožni Job, prikazivali Bogu povoljne žrtve. Isti krivo-

božci držahu, da neima išto Bogu povoljnijega, nego li žrtve; zato je vladao i u njih običaj: žrtvovati bogovom; a znadete takodjer, kako su ginuli kršćani na tisuće sried najljućih mukah, nehoteći žrtvovati krivim bogovom. Izrajelcem je pako, klanjajućim se jedino pravomu Bogu, propisao sam Bog, kada su boravili u pustinji, na usta Mojsijeva, — što i kako mu imadu žrtvovati. Žrtve propisane, bile su dvovrstne: što krvne, što nekrvne. Krvne su bile životinje, kojim se je krv iztočila, pošto su zaklane; nekrvne su bile: brašno, hljeb, ulje, vino itd. Oboje vrsti bile su što žgane ili falne žrtve, koje su sasvim sažgane na žrtveniku; što zafalne, prosbene i pomirne žrtve, od kojih je samo salo (kano ono, što je najbolje) na žrtveniku sažgano, a ostalo blagovano (pojedjeno, potrošeno). O tom piše obširnije vaša biblička povjestnica, čitajte samo! —

Bog je pako propisao žrtve staroga zakona, da budu pralici ili znamenja neokaljane presvete žrtve, koju će njekoć božanski, od prorokah obećani odkupitelj, prikazati na spas svemu kolikomu svietu. (O pralicih čitaj svez. I. str. 179.) Židovom bje dakle propisano, da prikazuju žrtve, ne kano da bi njihove žrtve bile kadre same po sebi griehe praštati; nego da se židovi, prikazujući ove žrtve, sjećaju budućega odkupitelja, da svoju vjeru u njega izpoviedaju, od njega se spasu nadaju i želju za njim pobudjuju. Buduć dakle, da su žrtve staroga zakona od Boga naredjene bile, da unapried slikaju žrtvu novoga zakona; s toga moradoše prestati sve do jedne, čim dodje na sviet Odkupitelj, te prikaza žrtvu novoga zakona; kakogod su prestala proročanstva o budućem Odkupitelju, čim je Odkupitelj osobno došao na zemlju. Kada prispije jednoć kralj glavom u grad, koji ga težko čeka, — prestaju glasonoše i znaci, koji su kralja navieštali.

Žrtva novoga zakona jest sam Isus, sin božji, koji se je svojem smrću na križu, žrtvovao ocu svomu nebeskomu.

Prije, nego li je Isus došao na sviet, nisu imali ljudi žrtve, kojom bi mogli častiti Boga upravo onako, kako je vriedan. Jer Boga treba častiti i slaviti bez ikakve mjere i nada sve; a tako ga častiti i slaviti nije kadar

ijedan stvor, dakle niti čovjek. Osim toga se je čovjek jur u raju zemaljskom ljuto zamjerio Bogu, svojom nepokornošću; pa zato bio dužan primjerno zadovoljiti uvriedjenomu veličanstvu božjemu; to će reći: dužan naknaditi Višnjemu učinjenu bezčast, nemanjom čašću. Ijedan stvor, a kamo li toli duboko propao čovjek, nebijaše kadar podpuno naknaditi Bogu otetu čast, — poklonio gdjegod što ima, makar i svoj vlastiti život Bogu. (Sravn. svez. I. str. 173.). Da li ćemo dakle poginuti svi do jednoga? — Ele čuda golemoga dobrote i milosrdja božjega! Jedinorodjenac sin božji sadje sa svoga nebeskoga priestola, da nas odkupi, zaodjenu se našom čovječjom naravi, te zadovolji podpuno pravici božanskoj za nas, dragocienom žrtvom svojega života, Tako se je dâ, d. d. Isus, dragi naš spasitelj, žrtvovao je za svakoga nas Bogu, te je svojom žrtvom na križu skončao griehe naše, s Bogom nas pomirio i svojom dragocienom krvlju zaslužio nam nebo. On ustade kao posrednik izmedju nas grieśnikah i razsrdjenoga Boga, te uze nebeskomu ocu reć bi ovako govoriti: „Nuto oče, ljudi, koje si ti stvorio, nemilo su te uvriedili, prekršivši tvoju svetu zapovied, a po tom zaslužili, biti viekoma prokleti; nisu vriedni, da jih nanovo pomiluješ. Ali buduć da ti ljudi nemogu vratiti otetu čast, kako bi dužni bili, to ću ja, tvoj jedinorodjenac, od ljubavi i milosrdja prama njim, primiti njihovu krivicu na sebe; ja ću svoj život za nje žrtvovati, te svojom dragovoljnom pokornošću do smrti, naknaditi čast, koju su ti oni oteli svojom nepokornošću." (Srav. svez, I. str. 231—232.). Tako se i sbilja sbude. Isus „nas je ljubio i samoga sebe za nas dao, kano dar i žrtvu, Bogu na ugodan miris." Efež. 5, 2. Tako je postao Isus u mah i svećenik i žrtva, — svećenik, jer je žrtvovao; pošto ga nemogaše itko lišiti života, bez njegove volje; nego se liši Isus života dragovoljno za nas — žrtva, jer Isus bijaše osobno dar, što ga prikaza nebeskomu ocu nam na spas, na žrtveniku križa. Kolike dakle sreće po nas! Isus nam je neprocienjena, Bogu, nebeskomu ocu nada sve ugodna žrtva. Po ovoj smo žrtvi došli opet posvema Bogu u milost i smijemo se nadati, da ćemo jednoć viekoma gledati Boga i uživati nebesko blaženstvo. Falite dakle neprestano božanskomu našemu Odkupitelju na neizgovornoj ljubavi, s koje se je žrtvovao za nas!

Smrću Isusa nisu prestale sve žrtve; nego je trebalo da bude i u novom zakonu (zakonu milosti) sveudiljna žrtva, * kako je već u starom zakonu predslikana i prorečena po proroku Malakiji.

Žrtva novoga zakona jest, kako onomadne čuste, — Isus, sin božji, koji se prikazao za nas na križu ocu nebeskomu. Pitamo sada: hoće li biti konac žrtvi novoga zakona, pošto se je Isus krvno za nas na križu prikazao, ili će se i nadalje i sveudilj do konca svieta žrtvovati Bogu? Svakomu od vas čini se već na prvi mah prikladno, da se i u novom zakonu prikazuje Bogu žrtva. To dolikuje već izvrstnosti naše vjere. Žrtva je naime najuzvišenije bogoslužje; žrtvom pokazujemo najbolje svoju podložnost prama Bogu i božje neomedjašeno gospodstvo nad stvorovi. Tako su držali ljudi svih vjekovah. Zato je bila žrtva, jur prije Isusova dolazka na sviet, — jezgra svakoga javnoga bogoslužja. Kakogod nebijaše naroda pod nebom bez vjere, tako nebijaše vjere bez žrtve. Uzmimo dakle, da bi našoj vjeri manjkala ova jezgra javnoga bogoslužja, bilo bi nam kršćansko bogoslužje za čudo jalovo i pusto; jer u hramu jeruzalemskom prikazivana je dan na dan žrtva višnjemu Bogu. Pa ipak je bio stari zakon sjena napram novomu. S toga je trebalo, da bude i u novom zakonu sveudiljna, svakdanja žrtva, — dakako kud i kamo uzvišenija i plemenitija od žrtavah staroga zakona. A takova je žrtva i sbilja jur u starom zakonu predslikana, naročito žrtvom Melkisedekovom; a prorokom Malakijom prorečena.

1) Kralj i svećenik Melkisedek bio je u istinu pralik Isusov. Kako učite u bibličkoj poviesti, prikazao je Melkisedek, za vieka Abrahamova, Višnjemu žrtvu od hljeba i vina. Da je Melkisedek bio pralik Isusov, a Melkisedekova žrtva predslikala žrtvu Isusovu, svjedoči nam list svetoga Pavla židovom, svjedoče nam rieči Boga oca, rečene svomu jedinorodjencu sinu, budućemu odkupitelju: „Ti si svećenik viekoma, po redu Melkisedekovu. Pj. 109,4. A kada je Spasitelj svećenik po redu Melkisedekovu, to mora i Spasitelj, poput Melkisedeka, prikazivati nekrvnu žrtvu od hljeba i vina; zatim ako je spasitelj svećenik viekoma, nije dosta, da prikaže žrtvu od hljeba i vina samo jedan put; nego treba, da ju prikazuje sveudilj, dok je svieta i vieka. Takova žrtva nemože da bude — žrtva na križu; jer je žrtva na križu krvna, pa i nije prikazana više nego li jedan put. Dakle po ovoj žrtvi nemože se druga žrtva razumievati, nego li sveta misa. Kako je Melkisedek prikazao hljeb i vino, tako prikazuje Isus sam sebe pod prilikom kruha i vina. Motrite dakle, kako je žrtva Isusova nalika žrtvi Melkisedekovoj; motrite nadalje, kuda je i kamo uzvišenija žrtva Isusova od žrtve Melkisedekove, pošto Isus neprikazuje kruh i vino, nego samoga sebe pod prilikom kruha i vina. Napokon prikazuje se žrtva Isusova ne samo jedan put, nego sveudilj do konca svieta.

* Rieči katekizma: »da se križna žrtva sveudilj ponavlja, a mi si pribavljamo milosti, njom zaslužene«, — bit će ljepša sgoda razložiti iza sljedećih pitanjah: o bitnosti svete mise; pa se zato za čas mogu mimoići ove rieči.

2) Sveudiljnu, nekrvnu žrtvu novoga zakona obećao je Bog naročito i prorekao po proroku Malakiji. Ovako piše prorok Malakija (1, 10, 11.): „Niste mi po volji, govori gospodin četah i neću više da primim dar iz ruke vaše, jer od iztoka sunca do zapada, slavit će se ime moje medju narodi i po svih mjestih žrtvovat će se imenu mojemu i prikazivati čisto (od kruha) prikazanje.« Ovo nam svjedočanstvo kaže: da će židovske žrtve jednoć prestati, te da će svi narodi na svietu prikazivati Bogu čistu žrtvu. A kakva bi to mogla biti žrtva? Nemože biti krvna na Golgoti prikazana žrtva; jer ova je žrtva prikazana samo jedan put i na jednom mjestu. Ova čista žrtva, koju prikazuju svi narodi na svietu, nije ina žrtva, nego li — sveta misa. Jer sveta je misa: 1) posve čista, sveta, Bogu nada sve ugodna žrtva; 2) prikazuje se „od iztoka do zapada«, t. j. po svem kolikom svietu, buduć da je katolička crkva razširena po cieloj zemlji i sveudilj se širi. Dà, neima časa i trenutka cieloga dana, kada se gdjegod neprikazuje sveta misa; jer kada se kod nas mrači, ili nastane noć, na drugoj je strani zemaljske kruglje zora, te se ondje služi sveta misa.

Sveudiljna, po Malakiji prorečena, žrtva, jest sveta misa.

Sveudiljna, po Malakiji prorečena, žrtva poznata vam je svimkolikim, jur od djetinstva; čula ste sto i sto putah

o njoj govoriti, pod imenem »sveta misa«, pače ste i bila toliko i toliko putah kod nje. Dakle su se izpunile rieči Malakije proroka i po naših krajevih; i kod nas poznato je i slavi se ime božje i u našoj crkvi prikazuje se čista, Bogu ugodna žrtva. Rieč „misa« latinskoga je izvora, te znamenuje odpust. Ovo je ime nadjenuto svetoj žrtvi novoga zakona, jur od postanka katoličke crkve; a poteklo je odtuda, što su njekoć javni griešnici i svi, nepokršteni, morali svaki put izstupiti iz crkve, iliti bijahu odpušteni, čim je počela sveta žrtva. Ovo nas ime sjeća dakle na golemu svetost naše žrtve i uči nas, da se vladamo smjerno i pobožno kod svete mise.

Isus je naredio svetu misu na zadnjoj večeri, kada je samoga sebe prikazao ocu nebeskomu pod prilikom kruha i vina, te zapovjedio apoštolom, da sveudilj prikazuju ovu njegovu žrtvu.

Učila ste d. d., da je Isus na zadnjoj večeri naredio presveto oltarno otajstvo; a sada vam treba još učiti, da je Isus one znamenite ure sa presvetim otajstvom ujedno naredio žrtvu, budnć i sam prikazao žrtvu, te svojim apoštolom i njihovim nasljednikom, svećenikom, zapovjedio, da prikazuju istu žrtvu. Tako je vazda vjerovala i učila sveta katolička crkva, te u suglasju sa svim prastarim, od apoštolah predanim naukom, uči sveti sabor tridentski, da je: »Isus na zadnjoj večeri svoje tielo i krv pod prilikami kruha i vina prikazao Bogu ocu, te apoštolom, rediv je tada u svećenike novoga zakona i njihovim nasljednikom, svećenikom, zapovjedio: žrtvovati govoreći Činite ovo meni na uspomenu.“ (Sjed. 22. gl. 1.). Isus nije se dakle samo na križu žrtvovao Bogu ocu, iztočiv svoju dragocienu krv; nego je jur u oči svoje gorke muke, nam na spas, žrtvovao pod prilikom kruha i vina, svoje presveto tielo i svoju dragocienu krv. Ovo bijaše istina nekrvna, ali ipak prava žrtva. Ova se presveta žrtva imade nadalje prikazivati, ne samo jedanput, nego dan na dan; ne samo na jednom mjestu, nego svagdje, po svem širokom svietu. Tako je naime Bog obećao, a prorok Malakija prorekao. Što naredi dakle Isus, da se izpuni ovo božje obećanje i proročanstvo Malakije proroka? — Na rastanku sa svojimi apoštoli i povratku k svomu ocu

u nebo, zaredi apoštole sebi u namjestnike i svećenike novoga zakona, te jim reče: „Činite ovo, meni na uspomenu“, t. j. činite, što sam ja upravo sada činio, dosljedno: obraćajte i vi, kruh i vino u tielo moje i krv, pà prikazujte ovu žrtvu sveudilj ocu nebeskomu. Tako ćete slaviti uspomenu na moju krvnu žrtvu na križu.

D. d.! — Sveta misa dakle, kod koje ste dan na dan, nije po takovu što drugo, nego li ova presveta, otajstvena žrtva, koju je naredio božanski spasitelj na zadnjoj večeri, te zapovjedio po apoštolih svećenikom, da ju prikazuju do konca svieta i vieka. Usljed ove zapoviedi prikazivana je sveta misa u crkvi od postanka, pa sve do danas. Već sveti Pavao svjedoči: da su kršćani za njegova života imali žrtvenik, na kojem su prikazivali žrtvu: „Imademo žrtvenik, gdje prikazujemo žrtvu, od koje se zabranjuje blagovati onim, koji služe šatoru“. t. j. zabranjuje se židovom. Žid. 13, 10. A kada su kršćani Pavlova* vieka imali žrtvenik, gdje su prikazivali žrtve, morali su sigurno i prikazivati žrtve. Ova je žrtva nadalje blagovana, kako se po sebi vidi; jer inače nebi apoštol rekao, da židovi nesmiju blagovati ovu žrtvu. Ova pako žrtva bila je presveto tielo Isusovo i krv, kako nam svjedoči prvi list svetoga Pavla, pisan Korinćanom. (10, 16—21.). Ova je pako žrtva, kako jur razložismo, — sveta misa.* Kakogod je pako za života apoštolah prikazivana sveta misa, tako je prikazivana i po njihovoj smrti svih vjekovah do danas i to u katoličkoj crkvi na iztoku i zapadu. To je nepobitna istina, koju potvrdjuju sveti oci, crkveni pisci i nebrojeni spomenici. Možemo pače pokazati misne molitve, koje su se molile prastare dobe u crkvah, utemeljenih od apoštolah, n. pr. rimskoj, jeruzalemskoj, antiokijskoj, aleksandrijskoj. Ove molitve pokazuju bjelodano, da su prvi kršćani vjerovali: da se u svetoj misi prikazuje ocu nebeskomu sam Isus, njegovo tielo i krv, da je ova žrtva najsvetije, najuzvišenije bogoslužje; da je vrelo spasa, utjeha, radost i ponos kršćanske vjere. Nikada i za najljućih progonstvah, za neznabožkih carevah, nisu prestali kršćani obsluživati svetu misu. Sveta misa bijaše jim vrelom, odkuda su crpili utjehu, jakost i junačku silu u ljutih tugah i nevoljah. Kada se nebi mogli sastati u javnih crkvah, pošto bi jim ne-

* I danas vidjeti je u lateranskoj crkvi, u Rimu, žrtvenik, na kojem je prikazivao sveti Petar apoštol svetu misu. Napravljen je istina samo od drveta; ali se veoma cieni i samo papi slobodno je na ovom žrtveniku služiti svetu misu.

znabožci crkve porušili ili popalili, sabirali bi se po sukromnih kućah, pače i po podzemnih hodnicih i špiljah, te tudier obdržavali svetu misu. S toga vidjeti je i danas po rimskih podzemnicah (katakombah, sravn. str. 37.) crkvice i žrtvenike, gdje su kršćani služili svetu misu; tudier imade i nadpisah i slikah, odnosećih se na svetu misu. Kršćani su toliko držali do svetosti, ciene i moći svete mise, te su ju, ako se je ikako dalo, služili i po tamnicah, odkuda su vodjeni na ljute muke i nemilu smrt. Pripoviedat ću vam samo primjer o svećeniku, koji je prikazao svetu misu jednoć u tamnici. Ovomu svećeniku, — ime mu je Lucijan, a spremao se upravo na mučeničku smrt, — pribave kršćani u potaji kruha i vina, te uzmogne prije smrti prikazati svetu žrtvu. Neimajuć u tamnici stol, gdje bi žrtvu prikazao, prostre se svećenik na ledjih na tle, metne si zatim kruh i vino na grudi, kano na žrtvenik, te prikaza svetu žrtvu; a medjutim stajahu kršćani na okolo, moleći se Bogu. Pisac, koji ovaj dogodjaj pripovieda, dodaje još: „On odsluži častnu žrtvu, blagova sam, i dade prisutnim, da blaguju neokaljanu žrtvu.“ Kao što se danas slavi sveta misa, tako su ju dakle slavili kršćani svih vjekovah i posvuda. Sveti crkveni oci, koji su živjeli prije šestnajest vjekovah, svjedoče nam: da je jur njihova vieka prikazivana ova sveta žrtva po svem širokom svietu.

Sveta misa jest sveudiljna žrtva novoga zakona; u kojoj se Isus, gospodin naš, prikazuje po rukuh svećeničkih u priliki kruha i vina, ocu svomu nebeskomu, nekrvnim načinom, kako se je negda krvnim načinom prikazao na križu.

Odatle, što sam vam dosele govorio o svetoj misi, možete jur razumjeti ovaj odgovor katekizma. Ali možda vam ipak nije sve podpuno razumljivo; pa zato ćemo još jednoć razmatrati sve, rieč po rieč. — Sveta je misa prava ž r t v a. Zašto? Žrtva je vidljiv dar, prikazan Bogu, kao najvećemu gospodaru na čast i poklon. To valja podpuno i o svetoj misi; samo slušajte. Sveta je misa žrtva n o v o g a z a k o n a, t. j. zakona puna milosti, koji je sklopio Bog po svojem jedinorodjencu sinu Isusu, s nami griešnici. Ovaj se zakon zove n o v i, napram staromu zakonu, kojega je sklopio Bog s Izrajelci (sr. svez. I. str. 178. ss.) na brdu Sinaju. Kakogod je Bog naredio žrtve u starom zakonu, tako je i naredio žrtvu; ali kud

i kamo skupocjeniju i u novom zakonu. — Sveta je misa s v e u d i l j n a žrtva. — Krvna je žrtva na križu bila istina takodjer žrtva novoga zakona; ali je ipak prikazana samo jedan put; sveta misa pako prikazivana je vazda, odkada je naredjena, pa sve do danas, niti će ikada prestati, doklam bude trajao novi zakon; te po tom prikazivat će se do konca svieta. Zato zovemo svetu misu „sveudiljnom žrtvom“, razlikujući ju od žrtve na križu, koja je prikazana samo jedan put. — Ali se može sveta misa i s toga obzira zvati sveudiljnom (neprestanom) žrtvom, što se prikazuje ne samo dan na dan, nego i svake ure bez prestanka. Jer, kako onomadne spomenuh, težko da imade čas ili trenutak, budi danom ili noći, gdje neprikazuje koji toji svećenik ovu presvetu žrtvu Bogu. Da bismo mogli jednoć pratiti uzastopce sunce, osvjedočili bismo se, da imade u svakom kraju, gdje se pomoli sunce na iztoku, katoličkih crkvah i žrtvenikah, gdje se u zoru sabiru pravovjernici te prikazuju svetu misu. Pomislite si samo živo d. d., što će to reći! — Koliko smo dužni ljubiti božanskoga spasitelja, koliko mu zafalni biti i koliko se u njega ufati, kada se za nas u svetoj misi žrtvuje neprestance! — A kakav se d a r prikazuje u svetoj misi Bogu? Sam Isus. A koji upravo svećenik prikazuje Isusa gospodina? Opet Isus sam. Nuto, zato kaže katekizam: „u kojoj se Isus gospodin.“ Kod žrtvah staroga zakona bila je drugo žrtva, drugo svećenik; svećenik je bio čovjek, žrtva pako, bilo je n. pr. janje. Druga je glede žrtve novoga zakona. Isus, velesvećenik novoga zakona, neprikazuje ocu nebeskomu tudji ili stvoreni dar; ne, nego je on sam žrtva, on se sam prikazuje ocu nebeskomu na dar za nas; pà zato i je ova žrtva tako sveta i dragociena, da joj neima para, zato je Bogu nada sve ugodna i služi mu na najveću čast i slavu. — A k a k o se žrtvuje Isus u svetoj misi? Vidimo li ga u vlastitoj spodobi, kakono je njekoć boravio na svietu? Nevidimo; nego vidimo samo prilike kruha i vina. Odkuda dakle znademo, da je Isus u istinu i sbilja prisutan u svetoj misi, kada nevidimo ništa do prilikah kruha i vina? Znademo odtuda, što nas uči sam Isus, da je prisutan u istinu kano Bog i čovjek pod ovima prilikama, čim dovrši svećenik, u njegovo ime, pretvorbu. — Slušajte dalje, što će reći, da se Isus prikazuje p o r u k u h

svećeničkih? To će reći, da svećenik služi, ili ide Isusu na ruku, kod svete mise. Uzmimo, da kojemu od vas dade otac ili majka novčić i kaže mu: da uruči taj novčić siromaku. Pitam: tko je, pravo rekuć, dao siromaku novčić? Zar ne, da je dao otac? Jest otac je, pravo rekuć, dao; ali je dao po djetinjih rukuh. Pa tako, pravorekuć, prikazuje Isus svetu misu, ocu nebeskomu; a svećenik mu je vidljivi zastupnik; iliti, kako rekosmo, svećenik služi, ide Isusu na ruku kod svete mise. A zato i nekaže za pretvorbe svećenik: »Ovo je tielo Isusovo«; nego upravo tako, kano da govori sam Isus, kano njekoć na zadnjoj večeri: „Ovo je tielo moje." — Još vam imam samo razložiti: što znamenuju rieči: „Isus se prikazuje u svetoj misi nekrvnim načinom, kako se je negda krvnim načinom prikazao na križu." To ćete do skora razumjeti, kada razložim sljedeće pitanje, gdje se govori o razliki izmedju svete mise i žrtve na križu.

Sveta misa jest bitno ista žrtva, koja je prikazana na križu, jer u obadvie žrtve prikazuje i prikazuje se isti Isus, gospodin naš.

Što će reći: Sveta misa jest bitno ista žrtva, koja je prikazana na križu. Pazite, to ću vam s mjesta razložit. Najprije valja vam znati: što je u koje osobe ili stvari — bitno. Bitno je ono, što daje kojoj osobi ili stvari, da je osoba ili stvar upravo tâ (a ne druga), osoba ili stvar. N. pr. da je milostinja upravo milostinja, od potrebe je, da njetko i nješto dade; kojim pako načinom dade: da li u zlatu ili srebru, da li vlastoručno pruži, ili po drugom pošalje, — to nije bitno; jer milostinja može biti i bez toga. To valja i glede žrtve. Bitno je u žrtve: da njetko i nješto žrtvuje. U starom se je zakonu žrtvovalo na više načinah, pa ipak bijaše svaki način napose prava žrtva. — Nuto po takovu kažemo, da je sveta misa bitno ista žrtva, koja je prikazana na križu, premda se razlikuje način, kojim se prikazuje Isus u svetoj misi, od načina, kojim se je prikazao na križu. A zašto kažemo dakle, da je sveta misa bitno ista žrtva, koja je prikazana na križu? . . . . Dobro, dà: jer u obadvie žrtve prikazuje i prikazuje se isti — Isus, gospodin naš. Nuder sravnimo žrtvu na križu, sa svetom misom, pa ćemo se osvjedočiti,

da je u obadvie žrtve isti svećenik i ista žrtva. Na križu je žrtvovao sam Isus, sin božji. „žrtvovan je, jer je sam hotio." Izaij. 53,7. Isus je dakle žrtvovao na križu, te po tom je bio sam svećenik. A Isus je takodjer pravi, premda nevidljivi, svećenik u svetoj misi. Sjećate li se, kako vam onomadne razložih: da je vidljivi svećenik, uz žrtvenik, samo sluga i zastupnik nevidljivoga svećenika — Isusa? — Pitamo nadalje: što je Isus upravo prikazao iliti žrtvovao na križu? Prikazao, žrtvovao je sama sebe. „Prikazao je sama sebe kao neokaljanu žrtvu Bogu.« Žid. 9, 14. A što se žrtvuje u svetoj misi? Ništo drugo, do li sam Isus, njegovo presveto tielo i dragociena krv pod prilikom kruha i vina. Odovud vidite: da je sveta misa bitno ista žrtva, koja je prikazana na križu.

Način, kojim se prikazuju ove dvie žrtve, razlikuje se tim: što se je Isus na križu žrtvovao načinom krvnim; a u svetoj misi prikazuje se načinom nekrvnim; jer u svetoj misi niti trpi Isus niti umire.

Znadete dobro, kojim se je načinom Isus na križu žrtvovao. Tri ure visio je Isus u grozovitoj muki na križu. Krv je točila na sve strane.

Napokon reče: Oči u tvoje ruke preporučam dušu svoju, nakloni glavu i izpusti dušu. Ova se žrtva zove krvna; jer je Isus, prikazujuć ovu žrtvu, iztočio krv. U svetoj misi prikazuje Isus ocu nebeskomu isto tielo, koje je na križu probodeno, istu krv, koja je na križu iztočila; — ali u svetoj misi nije krv od tiela razstavljena, krv se netoči, kao što na križu, Isus netrpi i neumire u svetoj misi. S toga kažemo: da se Isus prikazuje u svetoj misi nekrvno. — Nu premda netrpi božanski Spasitelj i neumire u svetoj misi, to se ipak ponavlja i predstavlja otajstveno smrt Isusova u svetoj misi. A kako? Slušajte samo. Znadete jur, da se u svakom otajstvu nješto nevidljiva pokazuje vidljivim znakom (str. 291. ss.), znadete nadalje, da je u presvetom oltarnom otajstvu ovaj vidljivi znak: — prilika kruha i vina. Premda je pako, kako ste učila i pod prilikom kruha i pod prilikom vina, — Isus čitav i nerazdjeljen, dakle s tielom i krvlju prisutan, to nam ipak predstavlja prilika kruha ponajprije tielo Isusovo; a prilika vina ponajprije krv Isusovu. To

nam pokazuju i rieči Isusove na zadnjoj večeri, kakono i svećenik ponavlja prije podizanja, za pretvorbe, ove rieči, govoreć: »Ovo je tielo moje, ovo je krv moja.“ Buduć dakle, da su ove dvie prilike na žrtveniku razstavljene jedna od druge, to nam se tim predstavlja razlučena krv Isusova od tiela, kakono je bila razlučena na križu; a po takovu otajstveno, bi reć predočuje razlučena krv od tiela; — premda upravo dragociena krv Isusova od tiela danas razlučena nije. — Odtuda pojmite d. d., kako je sveta misa, kolikogod se putah prikazuje, — vazda ista žrtva, koja je prikazana na križu. Jer: 1) Isus prikazuje, i prikazuje se u svetoj misi, kakogod je prikazivao, i prikazivao se njekoć na križu; 2) prikazuje se u svetoj misi na slavu i poklon ocu nebeskomu, toli gorućom ljubavlju prama Bogu i nam ljudem, kolikom se je njekoć prikazao na križu; 3) predstavlja se, kako sada čuste, u svetoj misi, otajstveno smrt Isusova na križu, buduć da se Isus u svetoj misi u istinu i sbilja žrtvuje pod spodobami smrti na križu, naime: razlučenima prilikama kruha i vina.

Nješto vam ipak treba dobro pamtiti. Sveta je misa istina naredjena nam na spas; ali ne zato, da budemo nanovo odkupljeni, kao da tobož nedotiče nam žrtva na križu podpuno na spas. Tomu nije tako; jer Isus je jur davno dovršio na križu odkupljenje roda čovječjega. Bila koliko mu drago golema krivica i griesi ljudski, ipak je kud i kamo veća odkupnina, koju je Isus na križu za nas namirio. Njegova neprocienjena žrtva na križu, zadovoljila je podpuno pravici božanskoj i svim ljudem pribavila obilje milosti, te uzmognu dostići vječno blaženstvo. Ali sada bi moglo komu lahko u glavu doći, pitati: Čemu je dakle Isus naredio svetu misu i zapovjedio, da se sveudilj prikazuje, kada je žrtvom na križu podpuno dovršeno spasenje ljudsko?

Isus je naredio svetu misu od neizmjerne ljubavi prama nam, da sveudiljnom žrtvom u svetoj misi: 1) ponavlja do konca svieta žrtvu, jednoć na križu dovršenu; a 2) dieli nam milosti na križu zaslužene.

1) Isus hotijaše, da se što češće sjećamo njegove krvne žrtve na križu, kojom nam je neizmjernu svoju ljubav pokazao i odkupio nas; te da nas potiče ova žrtva sveudilj na dužnu zafalnost i ljubav prama njemu. S toga nam neostavi Isus samo kakvugod sliku, ili goli znak svoje muke i smrti; nego naredi

svetu misu, u kojoj je on sam prisutan, — božansko jaguje, koje je na križu za nas krv iztočilo, te sveudilj pod spodobom kruha i vina, otajstveno istina, — no vidljivo, — ponavlja žrtvu, njekoć za nas na križu prikazanu. Sveta je misa po takovu: prava uspomena muke i smrti našega božanskoga spasitelja. Zato i reče Isus, narediv ovu žrrvu: „To činite meni na uspomenu“; a sveti Pavao opominje nas (1. Kor. 11, 26.) da kod svete mise slavimo svaki put žrtvu gospodnju (na križu.) — Prenesite se dakle d. d. kod svete mise u pameti na Golgotu, te si živo u pamet dozovite, da je na žrtveniku: prisutno odmah iza pretvorbe, isto presveto tielo, koje je na križu za nas probodeno i umrlo, — ista presveta krv, koja se je toli obilno na križu za nas iztočila, te da se nanovo žrtvuje Bogu ovo presveto tielo i krv. Sjetite se zatim neizmjerne ljubavi, s koje se je Isus žrtvovao za nas, sjetite se neizgovornih mukah i bolih, koje je Isus za nas pretrpio. Neka vam se dade na žao, što ste ga dosele tako malo ljubila; odlučite, da ćete ga odsele ljubiti svesrdno i goruće. Sjećajući se bolne žrtve Isusove na križu, koja nam se predstavlja kod svete mise, bijahu sveci duboko tronuti vazda pod svetom misom; srce jim se upali gorućom ljubavlju; a na oči jim udarahu suze od tuge i sladke pobožnosti. Sveti Vilim, nadbiskup bourgežki, običavaše govoriti: „Kada promislim kod svete mise, da se Isus na žrtveniku prikazuje ocu nebeskomu, kao klana žrtva, — dade mi se tako silno na žao, kano da ga motrim na Golgoti na križu razapeta.“

2) Ali ne samo da nas sveta misa potiče na ljubav i zafalnost prama božanskomu odkupitelju, nego nam se po svetoj misi diele takodjer obilne milosti, koje nam je zaslužio Isus svojom mukom i smrću na križu. Da si što lakše zapamtite ovaj nauk, pomislite si: da je križ, na kojem je umro Isus, — visoka voćka, puna liepoga i dragocienoga voća. Ovo voće znamenuje obilnu nebesku milost, koju nam je dobavio Isus, iztočiv svoju dragocienu krv. Tom se nebeskom milošću kriepimo, te primičemo k vječnomu blaženstvu. Kako nam pako voće sa voćke samo onda koristi, kada nam do ruke dodje i jedemo ga; tako je potrebito, da nam padnu u dio i božanske milosti, ako ćemo se inače njimi spasiti. Potrebito je naime, da dopre do nas milost i mi uza milosti vierno prionemo; jer će nam samo tako pripomoći milost božja k vječnomu blaženstvu. Pa nuto d. d. u svetoj misi diele nam se obilne milosti, koje nam je zaslužio Isus na križu, premda ima Bog mnogo razlogah srditi se na nas. Jer u svetoj misi moli isti božanski sin za nas, oca nebeskoga,

da nam se smiluje. U svetoj misi moli božanski sin kano zaklano i žrtvovano jagnje, da nam prosti griehe uvriedjeni otac nebeski, radi pregorke smrti, koju je podnio za nas na drvetu križu. Kako dakle da neusliša predobri otac nebeski ovu molitvu i vapaj? Doista će uslišat, ako samo mi budemo pripravni, prigrliti milost božansku. O koli obilne milosti i blagoslov s neba dieli nam Bog otac, radi predragoga mu sina, koji mu se žrtvuje u svetoj misi! A i koliki bi se griešnici bili spasili, koji su viekoma propali, da se nisu silom odkrenuli od milosti, koju jim je nudio Bog u svetoj misi! — Što pako uči katekizam: da je Isus naredio svetu misu zato, da nam dieli milost, zasluženu mukom i smrću na križu, — neimade se tako razumjeti, da nam neima drugoga izvora milosti božje, do svete mise; jer primamo mnogo milostih i svetimi otajstvi i molitvom. Nego nam se diele obilne milosti u svetoj misi, da primamo dostojno sveta otajstva; a i molitva nam se kriepi u svetoj misi, te biva ugodnija Bogu i laglje bude uslišana. Po takovu je sveta misa ipak obilan, dragocien izvor milosti i spasa, odkuda teku obilni potoci milosti, te kriepe nas i savkoliki sviet.

Sveta misa prikazuje se samo Bogu; ali se ipak uz to slavi i uspomena svetih.

Žrtva se prikazuje, kako znadete, — Bogu, kao najvećemu gospodaru na čast i poklon. Odtuda možete suditi: da nije slobodno ikomu prikazati žrtvu, do Bogu. A kada to valja o svakoj žrtvi, kud i kamo više mora valjati o svetoj misi, gdje se žrtvuje jedinorodjenac sin božji. Nego ste po svoj priliki jur čula: da se kadšto prikazuje sveta misa na čast blaženoj djevici, bogorodici Mariji, angjelom i kojemu svecu. Sigurno se i danas to dogadja, upravo onako dobro, kao prastarih crkvenih vremenah. Ali slaveći svetu misu kojemu svecu na čast, nemisli itko: njemu (svecu kojemu) prikazati svetu misu; nego se kod mise slavi samo uspomena kojega sveca, t. j. ukazujemo čast svecu, sjećajući se njega, ili spominjajući ga se, — kod svete mise. Zato govori jur sveti Augustin: „Negradimo žrtvenike ikojemu mučeniku; nego samo na uspomenu mučenikom. Kada li je molio ikoji svećenik uza žrtvenik, gdje su sahranjeni ostanci svetacah: Tebi žrtvujemo, Petre, Pavle, Ciprijane? — Prikazujemo Bogu žrtvu na grobu mučeničkom, zafaljujući mu na pobjedi, koju je pružio slavnim mučenikom, da nas uzbudi njihova uspomena, te i sami prionemo za krunu i paomu i sami budemo djelnici njihovih zaslugah i njihov nam zagovor bude na pomoć!“ (Proti Faustu, l. 2. gl. 21.).

Po takovu slavi se pod svetom misom uspomena svetih: 1) što falimo Bogu na milosti i blaženstvu podjeljenu svetim; 2) što zazivamo svete u pomoć.

Sveci d. d. preselivši se s ovoga svieta, uživaju neizmjernu sreću, buduć jih Bog, komu su vierno služili na zemlji, primio u dvor nebeski; te sada poredani oko priestola Višnjega, — gledaju Boga, te uživaju zajedno s njim blaženstvo, niti će se ikada razstati od njega. S toga fale sveci i faliti će viekoma Bogu na podjeljenoj si sreći. Ali treba da i mi falimo Bogu na milosti i blaženstvu, podjeljenom svecem. Jer su nam sveci braća i sestre; a i mi smo s njimi udruženi u jednu obitelj božju. Padne li u dio ikojemu članu obitelji kakva sreća ili blagodat, to je na tom zafalna ciela obitelj, svaki je član obitelji veseo, kao da je i njega snašla sreća. Nije li po takovu pravedno, da se i mi veselimo nad srećom svetacah, te pod svetom misom, koja je ponajprije falna i zafalna žrtva, izkazujemo Bogu dužnu zafalnost?!

2) Pod svetom misom zazivamo takodjer svece u pomoć. Tako su radili kršćani od postanka. „Prikazujući ovu žrtvu“, govori sveti Ciril jeruzalemski (umro 386.) „sjećamo se onih, koji su pred nami usnuli; ponajprije patriarkah, prorokah, apoštolah, mučenikah, da Bog usliša naš vapaj radi njihove molitve i zagovora.“ Želeći zadobiti od Boga milosrdje i u njega naći milost, sdružujemo našu molitvu sa molitvom gospodina i spasitelja našega Isusa, koji se žrtvuje za nas u svetoj misi; a da nam tim jačja bude molitva, zazivamo u pomoć takodjer svece, koji su kod Boga u najvećoj milosti, da nam pripomognu svojim krepkim zagovorom. „Faleći Bogu na pobjedah“, piše sveti sabor tridentski „podjeljenih svecem, molimo je za pomoć, da se oni, kojih se ovdje na zemlji sjećamo, mole dobrovoljno za nas u nebu.“

Svetu misu prikazujemo Bogu kao žrtvu;

1) **na poklon i čast, da ga štujemo i slavimo.** — Pobožna njeka djevojka, veoma bogoljubna; pà s toga željna, Gospodina faliti i slaviti, uzdisaše često u srcu, ovako: Kamo sreće, da imadem tisuć jezikah, te uzmognem dostojno slaviti Boga! O da bi te Bože! mogla više slaviti, od sborovah nebeskih duhovah! O da bi mogla stvoriti više zemaljah i nebesah, te u njih smjestiti milijune serafinah, da te viekoma fale i slave, — kud bi veće sreće po mene! Kada bi joj jednoć od takovih mislih i željah uzkipilo srce, pričini joj se, da joj njetko govori: Draga kćeri! znaj, da mi je od jedne jedine mise kud i kamo veća slava, nego li ti poželiti možeš. Idi dakle marljivo k svetoj misi i prikazuj mi slavu, koja me ide u svetoj misi; pa ćeš svoju goruću želju podpuno nadovoljiti. — D. d.! To budi rečeno i nam svimkolikim. Bog nas je stvorio, da ga falimo i slavimo; pa zato valja nam se ponajprije brinuti, da Boga dostojno slavimo i njemu se klanjamo. Nadalje često smo se zamjerili, griešeći, višnjemu Bogu, možebit i ljuto zamjerili, možebit ga pače osramotili i obezčastili. Nije li dakle posve pravedno, da vratimo Višnjemu, otetu čast i slavu? A kako ćemo vratiti Bogu svemogućemu, otetu čast, kada smo kukavni stvorovi, nevoljni griešnici? Kako ćemo ga valjano štovati i slaviti? Nuto d. d., što je nam po sebi nemoguće, to nam je moguće po svetoj misi, naredjenoj od Isusa. Prikazujući svetu misu, štujemo i slavimo Boga, kako ga nisu kadri štovati i slaviti svi angjeli i sveci, svi stvorovi na nebu i na zemlji, da bi se složili svi u jedan slavospjev, — štujemo i slavimo Boga podpuno, kako dolikuje Svevišnjemu. Prikazujuć Isus u svetoj misi sam sebe, — časti i slavi mjesto nas božansko veličanstvo podpuno i neizmjerno, kako ga nemože častiti i slaviti ijedan stvor. Nesliedi li pako odtuda, da se svojski imademo trsiti, što češće i pobožnije prisustvovati svetoj misi?

2) **Na zafalu za primljene darove i milosti.** — Vrativ se mladi Tobija s puta k ocu, poželiše obadva Tobije: vratiti primjernim uzdarjem nebeskomu pratiocu, primljene blagodati. »On nas je«, govoraše mladi Tobija, „obasuo svimi dobri. Što ćemo mu primjerna za to dati"? Dragovoljno bi mu dali bili polovicu svojega imetka, a i

to jim se činjaše premalo. Ali što su blagodati, koje Tobija primi od angjela, prama blagodatim, koje mi primamo dan na dan, što na duši što na tielu od Boga, za zemaljski život i vječni? (Ovdje će biti koristno sjetiti djecu na ono, što je pisano svez. I. str, 96.). Zar da nas nevuče želja faliti Bogu i prikazati mu što na uzdarje? A kakvo ćemo uzdarje prikazati Svevišnjemu? Tielo i duša, imetak i život, sve što jesmo i štogod imamo, — njegovo je. A kako je i ništetno, što jesmo i što imamo prama svemogućemu Bogu, sjedećemu iznad zviezdah na priestolu nebeskomu? — Ali nuto goleme sreće po nas; imamo dar posve dostojan Boga, a kud i kamo veći od svih blagodatih, primljenih od njega! Taj dar je sveta misa; jer ova dragociena žrtva, nije samo dar, što ga prikazuje božanski sin ocu nebeskomu; nego je takodjer dar, što ga mi prikazujemo Bogu. Sveto jagnje božansko, predaje se svećeniku uza žrtvenik, u ruke; a mi sdružujući svoju molitvu i falu sa svećenikom, prikazujemo i sami presvetu žrtvu Bogu. S toga smijemo pouzdano uprti oči k nebeskomu ocu i moliti ga: da milostivo primi žrtvu, — koju mu smjerno prikazujemo, po njegovom preljubljenom sinu, našemu gospodinu Isusu, — na falu i uzdarje za nebrojene blagodati, od njega primljene. Tako radite i sama d. d. kadagod ste kod svete mise, od prave ljubavi i zafalnosti prama Bogu, pa će vam za to sveudilj nove milosti dieliti predobri Bog.

3) **Za mirovno i zadovoljštinu za griehe i kazne,** t. j. da se pomirimo s Bogom, komu smo se griešeći zamjerili, te nam oprosti griehe i odpusti zaslužene kazne. Nuto djeco! kako je opet dobar i milosrdan Bog. Premda nas je ljubio Isus na smrt i svoju dragocienu krv do kapi iztočio za nas, ipak smo toli nezafalni i vriedjamo ga neprestance. Neviču li mnogi, u nebo vapijući griesi, dan na dan, za osvetom k Bogu? Pomislite, da koji gospodar prosti slugi u dva u tri puta; a sluga uza sve to vriedja i nadalje objestno gospodara. Neće li gospodar s mjesta zatim proterati iz kuće toga slugu? Zašto dakle trpi Bog nas tako dugo? Zašto čeka tako dugo na pokoru, toli silne griešnike, koji ga dan na dan nemilo psuju; zašto je neskonča ognjem nebeskim, kakono njekoć bezbožnjake sodomske i gomorske? Na tom imademo faliti mirovnoj žrtvi svete mise. Sa svetim propovjedni-

kom, Leonardom a porto Mauricio, možemo reći: „Što se mene tiče, mislim, da bi jur odavna propao sviet, radi silnih griehah, da neima svete mise.« Bog uzdržava svoju pravednu desnicu, motreć na žrtveniku krv našega Odkupitelja, a svojega preljubljenoga sina, koja saziva milost i milosrdje za nas s neba. — Držite dakle vazda na pameti d. d. kadagod ste kod svete mise, da je sveta misa mirovno i zadovoljština za naše griehe, kaogod što bijaše krvna žrtva na križu; te da se svetom misom odvraćaju od nas i kazne, koje zaslužujemo radi griehah. Njekoć plovijaše u Indiju s vojskom glasoviti kršćanski vojvoda Alfonz Albukverkve. Iznenada udari nemila oluja, te strah popadne brodare, da će u jedan trenutak svi potonuti. Svi do jednoga stanu vapiti k Bogu, da jim se smiluje i dodje u pomoć: ali oluja neprestade. Na to uzme Alfonz u naručaj maleno diete s broda, digne u vis i rekne: »Mi smo istina griešnici i nezaslužujemo pomilovanja; ali ovo je diete posve nedužno. Bože! nedaj da poginemo, od ljubavi prama ovomu djetetu.« I sbilja, oluja prestade i svi se oslobodiše propasti. Tako molimo dakle i mi d. d.; kada svećenik diže sveto tielo i krv pod svetom misom; govorimo onda i mi skrušeno: Nebeski oče! mi smo sagriešili i s toga nevriedni tvoje milosti; ali pogledaj na žrtveniku svojega ljubljenoga sina, koji je našu krivicu primio na sebe i za nas trpio. Pogledaj na žrtveniku tielo, za nas mučeno i umrlo; krv, za nas iztočenu; primi zadovoljštinu, koju daje nedužni za krivce, — pa nam budi milostiv i milosrdan.

Rekoh vam: da je sveta misa m i r o v n o za griehe i kazne, koje smo zaslužili. To će vam trebat još malo dalje razložiti. — Varao bi se, tko bi rekao ili pomislio: da su mu griesi jur prošteni i pakla, da se riešio, ako posluša svetu misu, ili ju dade za sebe služiti. Tko se želi griehah riešiti, mora se prije svega grieha odreći, pa ako je smrtno sagriešio, mora se i izpovjediti, ili bar osbiljno odlučiti: izpovjediti se. Svetom misom nije dakle moći nadomjestiti sveta otajstva, naredjena na proštenje griehah; ali može griešnik po svetoj misi dobiti, što je ponajprije od potrebe, da se griesi proste, naime milost p o k a j a n j a i p o k o r e, te spoznade zloću svojih griehah, od srca se za nje pokaje i odluči: izpovjediti se i pokoru činiti. Mnogi su jur griešnici dobili od Boga milost osbiljne i stalne pokore, što su, uza svoje griehe, navadni ipak bili, svaki dan ići k svetoj misi. Ali

jao si ga onomu, koji nemari i za crkvenu zapovied, koja nalaže: slušati bogoljubno svetu misu po nedjeljah i blagdanih. — Što rekosmo o proštenju smrtnih griehah, budi takodjer rečeno o proštenju v j e č n e k a z n e, buduć da se griešniku neoprašta kazna prije, nego li mu se proste griesi, kojimi je zaslužio kaznu. Svetom se misom odvraća dakle vječna kazna samo u toliko, u koliko nam se svetom misom dobavlja milost prave pokore. Druga je u pogledu v r e m e n i t i h k a z n a h, t. j. kaznah, koje nemoramo viekoma, no ipak koje vrieme, — trpiti, premda su nam griesi jur prošteni Ove vremenite kazne za griehe, moramo ovdje na zemlji pretrpiti, dragovoljno snoseći nevolje, koje nam Bog pošalje, trapeći se, Bogu se moleći, milostinju djeleći itd.; ili, ako to propustimo ovdje na zemlji, morat ćemo trpiti muke u čistilištu, dok namirimo zaslužene vremenite kazne. Ali, kako uči katekizam: p r a š t a j u n a m s e v r e m e n i t e k a z n e i s v e t o m m i s o m. Svetom misom naime, nedieli nam se samo milost, koju je zaslužio Isus svojom smrću na križu; nego nam ide u dio i zadovoljština njegova, t. j. m u k a, koju je pretrpio božanski odkupitelj za naše griehe. O kako će nam drago biti na samrti, ako budemo za života često i pobožno slušali svetu misu; jer ćemo se moći onda nadati, da ćemo možebit malo ili nimalo trpiti morati muke u čistilištu.

4) **Kao žrtvu uprosnu, da si od Boga izprosimo pomoć u svakoj potrebi duše i tiela.** — Neprestance nam treba pomoći od Boga. Neznade se broja i tjelesnim našim potrebam i nevoljam; a tko će nam izbrojiti stopram potrebe i pogibelji duševne, s kojih ćemo bezdvojbeno viekoma stradati, ako nas neobrani ruka božja. Kako dakle, da se neutičemo Bogu u milost i obranu? Bez pomoći i milosti božje, nemožemo u dobru uztrajati do konca života, nemožemo polučiti svoj cilj i nebo dostići. Za ovu pako milost valja nam se smjerno i goruće Bogu moliti. Dakle nam se valja d. d. Bogu moliti, — moliti nam se valja, — moliti bez prestanka. Koli golema sreća po nas opet, što je naredio Isus svetu misu! Sveta misa nam je najkrepčija uprosna žrtva, što si ju igda željeti možemo. Što li će nam igda uzkratiti moći nebeski otac, što nam je u istinu spasonosno i potrebno, — ako mu se uzmolimo po jedinorodjencu sinu njegovu, koji mu se žrtvuje na žrtveniku za nas. (Srav. str. 357. br. 2.) Sveta nam je misa, — koja se neprestance prikazuje na žrtveniku — neizmjerni, neizcrpivi vrutak milosti, odkuda

možemo pouzdano crpsti, što treba i samim nam i našoj rodbini, prijateljem, braći i sestram, svim nevoljnikom, riečju, svim: koji su u kakovoj biedi ili tugi. To su znali dobro sveci i izabranici božji; zato su i cienili nada sve, vrieme, kada su svetu misu prikazivali ili kod svete mise bili. Kod svete su mise primali najdragocjenije milosti od Boga, kod svete jim je mise najprije uslišana bila molba*.

Sveta misa koristi svojkolikoj crkvi, živim i mrtvim. Govoreći o koristi svete mise, imademo na pameti ponajprije duhovne blagodati, milosti i blagoslov; zatim i vremenite darove i dobročinstva, koja nam Bog dieli po svetoj misi. Ovákova korist svete mise pripada:

1) svojkolikoj katoličkoj crkvi i pojedinim njezinim članovom, — živim i mrtvim. Ova se korist zove obća, jer pripada ukupno (u obće) svim članovom crkve. Dragi spasitelj ostavio je crkvi svetu misu, kano najdragocjeniju baštinu, da bude imala u svih potrebah i nevoljah obilni vrutak milosti, pomoći i utjehe. Usljed toga žrtvuje i svećenik, kano sluga svete crkve, svetu misu vazda u ime i na odluku svete crkve, na korist i napredak svete crkve, na spas njezine djece, toli žive koli mrtve. Kuda će nam dakle veća sreća, nego li biti djeca svete katoličke crkve, te uživati milosti i koristi svetih misah, koje se prikazuju po svem širokom svietu?!

2) Osim obće koristi, koja pripada svojkolikoj crkvi

* Mnogo bih vam mogao pripoviedati, kako je Bog uslišao svecem molbu, kod svete mise; ali mi je u ovaj par više do toga, da vam pokažem primjerom, kako pobožno valja slušati svetu misu. U to ime slušajte primjer blaženoga Ivana Berhmansa, koji je god. 1865. blaženim proglašen, te od svetoga oca Pija IX., poput svetoga Alojzija i Stanka Kostke, uzorom i zaštitnikom odredjen kršćanskoj mladeži. — Ivan znadijaše od malenih noguh, koli su dragociene milosti, sahranjene u svetoj misi. Kud će veća sreća po njega, nego li dvoriti svećeniku kod svete mise. Premda mu bijaše stopram sedam godinah, zatekla bi ga vazda majka, moleć se Bogu i pripravna u crkvu ići, kada bi ga zarana hotila buditi; a to i po ciči-zimi. Jednoć upita ga majka: zašto tako rano ustaje; a on joj odgovori, za čudo pametno prema svojoj nejakoj dobi: „da tim neželi išta drugo, nego izprositi si od Boga blagoslov za nauk.“ Činilo mu se naime, da si nemože sigurnije od Boga izprositi blagoslov za nauk; nego li dvoreć dan na dan kod dvih, trih svetih misah, prije, nego li podje u učionu. Ali nuto, doklam je doteralo takovim putem, po milosti božjoj, ovo diete. Danas uživa kraljestvo nebesko s izabranici božjimi; a crkva ga slavi po cielom širokom svietu kano blaženika.

od svete mise, izvire od svete mise i posebna korist, koja nepripada svimkolikim članovom crkve. Ova posebna korist ide: — a) svećeniku, koji prikazuje svetu misu. Budući naime, da je svećenik zastupnik Isusov kod svete mise, te na mjesto Isusa prikazuje svetu žrtvu, razumieva se od sebe, da njemu ide posebna korist od svete mise. — b) Posebna korist ide nadalje onim, za koje napose prikazuje svećenik svetu misu. Zato je bio od postanka običaj u crkvi: prikazivati svetu misu ne samo za obće potrebe, nego i za posebne, ovoga ili onoga kršćanina, na njegovu nakanu ili odluku. Svetu su misu smatrali vazda kršćani najsigurnijim utočištem u svih potrebah i nevoljah, pa zato se brinuli, da se prikazuje sveta misa budi za nje, budi za rodbinu jim i prijatelje, za života i poslje smrti. Da pako i sbilja koristi sveta misa ne samo živim, nego i mrtvim, trpećim u čistilištu, razlagao sam vam dovoljno jur prije (Srav. svez. I. str. 269. sl. zatim str. 243—247.) — Posebna korist od svete mise ide najposlje i onim, koji bogoljubno slušaju svetu misu. Ova je korist tim veća, čim tko pobožnije i čišćim srcem sluša svetu misu. Sveta je misa nalik na neizcrpivo more. Ali kakogod što onaj mnogo vode nagrabiti može, tko donese na zdenac golemu, praznu posudu: tako crpi i onaj više milosti od svete mise, kojemu je srce prosto od griešnih sklonostih i požudah, a k tomu, bi reć, široko od žive vjere, goruće želje, revne molitve, skrušenoga pokajanja itd. te s toga i pripravno primiti milost.

Poglaviti djelovi svete mise jesu: 1) prikazba, 2) pretvorba, 3) pričest.

Najpoglavitiji je dio svete mise — pretvorba; jer se za pretvorbe upravo prikazuje sveta misa. Prvi je dio, t. j. tako zvana prikazba, samo bližnja priprava; a treći dio, naime pričest, gdje se blaguje žrtva, završuje (dokanča) samo prikazanje žrtve. To ćete bolje pojmiti, kada vam u kratko razložim, što biva kod svete mise.

Svećenik neide k žrtveniku u navadnoj odjeći, nego u posvećenoj, misničkoj, — u znak, da će prikazivati dragocienu, presvetu žrtvu novoga zakona. Svetu misu počima svećenik u nizi, na podnožju žrtvenika, te moli, izmjence sa podvornici, koji

su na mjesto puka, — 42. pjesan. Svećenik moli ovu pjesan na najnižjem stepenu žrtvenika, ponizujuć se i izpoviedajuć, da se nesmatra vriednim, prikazati Bogu presvetu žrtvu. Skrušeno, duboko prignut, moli svećenik obćenitu izpovied, iliti tako zvani „konfiteor“, a za njim mole podvornici na mjesto puka, — utičući se Bogu ovim poniženjem u milosrdje, da milostivo primi ovu presvetu žrtvu po rukuh svećeničkih. Na to uzilazi svećenik k žrtveniku, uzdajuć se u milosrdje božje, zatim poljubi smjerno žrtvenik; a sveudilj još moli od Boga, u ime puka, milost i proštenje. Na to skrene desno na stranu žrtvenika, gdje se čita poslanica, te moli (introit, ili po naški): ulaz u svetu misu. — Za toga možete vi ponoviti svoju pobožnost i po prilici moliti: U tvoje presveto ime i tebi na veću slavu, Bože! prikazat ću ovu svetu žrtvu tako pobožno, kao da sam na brdu Kalvariji, gdje se je žrtvovao predragi spasitelj na križu za mene i savkoliki sviet. Sdružujem svoju odluku s odlukom svećeničkom i prikazujem ti, oče nebeski, ovu svetu misu za sebe i sve žive i mrtve, navlastito za . . . . i za sve, za koje hoćeš da prikažem. Svećenik moli zatim, sried žrtvenika, u devet putah: Kirie eleison, „Gospodine smiluj se“; a zatim zapjeva slavospjev angjeoski (Gloria . . . slava); a na to obrativ se puku, želi mu blagoslov od Boga i pobudjuje ga na molitvu. To ponavlja svećenik više putah za svete mise. Po tom moli sa strane, gdje se čita poslanica, na mjesto svih prisutnih, po jednu molitvu, ili po više, a iza toga čita jedan odsjek svetoga pisma, koji se zove epistola ili (po naški — poslanica) list; jerbo se ovaj odsjek obično uzima iz listovah apoštolskih. Zatim ide čitati evangjelje na drugu stranu žrtvenika; a to znamenuje, da je evangjeoski nauk prešao k neznabožcem, pošto su se odmetnuli od njega židovi. Evangjelje sluša puk stojeć; a tim se pokazuje, da imademo slušati evangjelje smjerno i pazljivo i ujedno, da su dužni pravovjerniei istinu i nauk evangjeoski zafalno poprimiti i obdržavati. (Zašto se križamo prije evangjelja gl. svez. I. str. 68.). Poslje evangjelja moli se gdjekad nicejska vjeroizpoviest. Dotlje ide predmisa, iliti predslavje, koje sačinjava daljnu pripravu za svetu žrtvu.

Sada počima pravo prikazanje, iliti prikazba. Svećenik prikazuje, a s njim sjedinjen i puk, — kruh i vino, što će se doskora, naime za pretvorbe, preobratiti u tielo i krv Isusovu. Ovu prikazbu ili prikazanje kruha i vina treba dobro razlikovati od prikazanja ili žrtve svete mise. Žrtva svete mise nije kruh i vino, nego sam Isus. koji bude prisutan stopram za

pretvorbe; dakle je pretvorba práva, istinita žrtva — prava istinita sveta misa; a nije prikazba. Za prikazanja ovoga, izà evangjelja, odluči se kruh i vino za svetu misu, od drugoga svakdanjega kruha i vina, blagoslovi se i prikaže Bogu kano dar, koji će se doskora pretvoriti u žrtvu novoga zakona — u Isusovo tielo i krv. A što ponajprije da mislite za prikazbe? Prikažite sama sebe Bogu dragovoljno i sasvim, t. j. obećajte mu: „Tvoja ćemo sasvim djeca biti Bože, bit ćemo ti pokorna, kako ti je pokoran bio Isus; sve što imamo, neka ti služi na falu i slavu: naše oči, ruke, jezik, um, srce i život; tvoja ćemo djeca, — biti živa i mrtva, sada i na vieke.“ — Poslje prikazbe pere si svećenik ruke, u znak, da je samo čistima rukama slobodno primaći se k žrtveniku. Zatim se obrati svećenik k pravovjernikom, te pozivlje svekolike, da se svesrdno mole Bogu, govoreć: „Molite braćo, da moja i vaša žrtva, bude ugodna Bogu, ocu svemogućemu.“ Na to moli u potaji molitvu, — zvanu stoga „otajnicu.“ Sada ide tako zvani predpjev (po latinski prefacija), falospjev i svečana zafalnica Bogu, na primljenih blagodatih. Predpjev svršuje se, faleći Boga s nebeskimi dvoranici, govoreći u tri puta: sanktus, t. j. „svet.“ Za toga falimo i sami Bogu na nebrojenih blagodatih i milostih, koje nam je ukazao i dan na dan ukazuje na tielu i duši. — Sve se bliže primiče trenutak presvete pretvorbe. Svećenik moli se Bogu za svukoliku crkvu, njezine glavare; za koje je odlučio napose moliti; za sve prisutne, te zaziva blaženu bogorodicu i svete, da se mole za nas.

Na to izgovara svećenik otajstvene svete rieči, — na koje se pretvori kruh i vino u Isusovo tielo i krv, t. j. sada biva pretvorba. Zatim poklekne svećenik, klanjajuć se presvetomu tielu; a na to podigne u vis presveto tielo i presvetu krv. Zvonce zazvoni; a pobožni puk klekne na koljena i udara se skrušeno u prsa. Koli srećna i blažena trenutka! Isus prisutan kano Bog i čovjek na žrtveniku, — žrtvuje se ocu nebeskomu za nas. O žrtvujte ga i vi d. d. što smjernije sa svećenikom, molite mu se, da vam prosti griehe (gl. str. 362.) i govorite skrušeno u srcu: „Isuse tebi živem; Isuse tebi umirem; Isuse tvoj sam, živ i mrtav.“ — Iza pretvorbe moli se svećenik Bogu, da primi milostivo nazočnu žrtvu, da se smiluje svim ljudem, a navlastito dušam u čistilištu; a zaključuje molitvu svoju „oče našem“, u kojem je u kratko sve, što možemo od Boga moliti. Iza pripravne molitve, — za koje se pod svečanom svetom misom dieli mirovni poljubac, — ide sveta pričest. Sada se je primaknuo važan trenutak, za sve prisutne. Jer se pristoji, da

se svi pravovjernici pričeste sa svećenikom, ako ne i sbilja, to bar duhovnim načinom. Molite se dakle d. d. svaki put, kadagod se svećenik pričešća, predragomu spasitelju goruće: da se nevidljivo svrati u vaše srce; a k tomu pripravite mu stan u srcu, kajući se za griehe i gorljivo moleći. Iza svete pričesti ide još koja molitva zafalnica, blagoslov svećenički; a napokon početak evangjelja svetoga Ivana, gdje nam se naviešta utjelovljenje vječnoga sina božjega. Govoreć: „I rieč postade tielom“, poklekne svećenik, a s njim i sabrani puk. Kada se završi sveta misa, falimo dragomu Bogu, što smo mogli prisustvovati svetoj misi i molimo ga, da nam oprosti, ako smo što sgriešili pod svetom misom.

Opomena.

Saslušavši nauk o svetoj misi, znadete d. d. jur unapried; na što vas imadem sada ponajprije opomenuti. Opominjem vas, da se trsite svaki dan doći k svetoj misi. A zašto vam tako toplo preporučam: da svaki dan dodjete k svetoj misi? Zato; jer nije ijedan posao tako svet i bogoljuban, tako spasonosan i Bogu ugodan, kao sveta misa. Sigurno mislite svakolika spraviti si, za života zemaljskoga, obilne zasluge za budući. A kako ćete si spraviti obilnije zasluge, nego li slušajući svetu misu; jer u svetoj misi, kako znadete, primamo dio neizcrpivih zaslugah Isusovih. Kolika utjeha po vas na samrti, ako podjete tragom pobožnih kršćanah, koji su svaki dan prisustvovali žrtvi novoga zakona! Kolika li će vam plaća dopasti od Isusa, sudca božanskoga, poslje smrti! — Što tko sije na ovom svietu, to će žeti na drugom.* Nedajte se varati od nevaljalih, zemaljskih ljudih, koji misle: da će kvarovati u trgovini, da će jim malaksati imetak, ako budu žrtvovali Bogu svaki dan pol ure, slušajući svetu

* Uzoran primjer dade nedavno papinski vojnik iz Perua, u južnoj Ameriki. Ovaj vojnik dopade ranah u borbi sa razbojničkimi četami talijanskimi, — te ležaše posut ranami u bolnici k svetomu duhu u Rimu. Kneginja Odeskalki, imajuć jur jednoga ranjenika, zaiska još drugoga. Nadzornikom bolnice dodje u glavu mladić Perujanac. »Hoću li ondje moći biti svaki dan kod svete mise?« upita ranjenik. „Nećete; ali ćete biti udobno njegovan od veoma pobožne obitelji i u kneževskoj palači stanovati.« „Neću«, odgovori ranjenik, „ako neima ondje svaki dan mise.« I sbilja ostade mladić Perujanac u obćoj bolnici u Rimu, gdje ima svaki dan misa.

misu. Sigurno neće Bog dati, da kvaruju pobožni ljudi, koji se trse doći svaki dan k svetoj misi; nego će jim dapače stostruko blagosloviti i zemaljske poslove. Koli su ugodni Bogu ljudi, koji svaki dan dodju k svetoj misi, — pokazao je Bog više putah upravo čudesi. Sveti Izidor bijaše siromah poljodjelac, te obradjivaše vlastelinsko polje. Dan na dan idjaše k svetoj misi. S toga bude obtužen od opakih ljudih, da se bavi preveć u crkvi te propušta posao. Na to razjaren gospodar, — zateče mladića u bielo obučena, oruć na mjesto Izidora! Bog poslao angjela preobučena, da pokaže, koli mila mu je i draga Izidorova pobožnost.* — Kada pako dodjete k svetoj misi, vladajte se pristojno s vana i s nutra. Budite krotka i čedna s vana, kako se pristoji svetosti crkve i časti prama svetoj žrtvi. No vanjska pobožnost neka vam bude samo zrcalo nutarnje pobožnosti; jer kod svete mise treba više da budete prisutna dušom, nego li tielom. Ova će

* Pripoviedat ću vam još jedan primjer iz života svetice, koja je nedavno (29. lipnja 1867.), svečano sveticom proglašena. Zove se Germana Cousin, rodom iz sela Pibraka, toulužke biskupije, rodjena godine 1579., a umrla godine 1601. Bila je siromaška djevojka, prosta pastirica. Budući joj od malih noguh predano stado, da ga čuva, sprovela je kratko življenje svoje na polju, po zimi i vjetru, po vedrini i kiši. Osim toga bila je slaba i bolešljiva; a uza to pod jarmom maćuhe. Ali čim se je manje starao sviet za nju, tim je osbiljnije ona prianjala od djetinstva uza Boga. Toli goruće bijaše joj uzkipila ljubav prama Bogu, te nigda neprestade Bogu se moliti, — vodila stado na pašu, ili prela na kolovrat. Bogoljubne zabave naše svete vjere, bješe joj toli čvrsto k srcu prirasle, te ju nemogaše odvratiti od crkve, — budi dalek, budi nevaljao put. Stado bi pustila na polju; a sama pohitila u crkvu svaki dan — bilo koliko mu drago daleko, da bude kod svete mise. Dakako, da nije taj običaj odsebe poprimila, jerbo joj bijaše zapovjedjeno: da vierno čuva stado; nego je Germana slušala u tom pogledu posebnu božju naredbu. Ona je znala, da joj neće nesreća snaći stado, znala je, da će Bog pod svoju obrambu uzeti ovce, doklam bude ona u crkvi. Dà i onda, kada bi Germana doterala ovce do šume, pune vukovah, na pašu, ostavila bi s mjesta stado, čuvši glas zvona, te zabodši si palicu pastirsku ili kolovrat u zemlju, pohitila bi u crkvu, kamo ju je pozvao Bog u srcu. Vrativ se iz crkve, zatekla bi ovce upravo ondje, gdje jih je ostavila, tako mirne i sigurne, kano da su u staji. Bog je pomagao Germani i drugčije kojekako, da bude mogla slušati svaki dan svetu misu. Morala je naime, da dospije do crkve, ići preko potoka; a taj potok je kadšto od bujice tako nabreknuo, da nebijaše moguće suhom nogom ići preko njega. Germana je pako, ni pet ni šest, išla preko njega; a nije joj se okvasio i skut na opravi.

vam se nutarnja pobožnost buditi u srcu, ako budete pazila na sve, — od početka svete mise pa do kraja, — što se sbiva na žrtveniku, te budete sve u srcu si promatrala; ako se budete pobožno Bogu molila, a navlastito za poglavitih djelovah svete mise, naime za: prikazbe, pretvorbe i pričesti, — bogoljubne misli gojila, o kojih smo onomadne govorili.

§. 3. Sveta pričest.

Sveta je pričest pravo blagovanje tiela i krvi Isusove, duši za hranu.

D. d.! Presveto oltarno otajstvo jest zalog neizgovorne ljubavi Isusa, našega odkupitelja prama nam. Isusu nebijaše dosta: ostati s nami sveudilj do konca svieta, nebijaše mu dosta: žrtvovati se neprestance za nas nebeskomu ocu; nego nam se je dao Isus u ovom presvetom otajstvu, takodjer za hranu duši. Pod prilikom kruha i vina primamo presveto tielo njegovo i presvetu krv, kadagod idemo k njegovu stolu; primamo isto njegovo tielo, koje je žrtvovao za nas na križu; istu krv, koja je iztočena, nam na proštenje griehah. Ali neprimamo samo Isusovo tielo i krv, nego samoga Isusa, s tielom i dušom, čovječanstvom i božanstvom; jer gdje je tielo Isusovo i krv, — tudje je i Isus, čitav i nerazdjeljen. Ovo pravo blagovanje zove se s v e t a p r i č e s t, ili po slovu: primanje čésti iliti diela Isusova tiela, t. j. sama Isusa. O v a se sveta pričest zove naročito: p r a v o blagovanje Isusova tiela i krvi, da se razlikuje od duhovne svete pričesti, gdje se neprima pravo tielo Isusovo, nego se samo osbiljno ž e l i: primiti presveto tielo. Na svetoj pričesti primamo presveto tielo Isusovo, — duši za hranu. Kakogod je u starom zakonu žrtva (n. pr. vazmeno jagnje) b l a g o v a n a, tako se je i nam Isus dao ne samo za žrtvu, nego i za h r a n u. Isus je u presvetom oltarnom otajstvu hrana duše naše, kakono je prorekao, govoreć: „Moje je meso prava hrana, a moja krv pravo piće.“ Iv. 6, 56. Ono što pruža naravna hrana tielu, pruža sveta pričest duši. Što li se spoji užje s našim tielom, što li mu je više od potrebe ili koristi, nego li hrana? Hrana nam se pretvara u meso i krv, drži nas na životu, promiče tjelesno zdravlje, jakost

i razvoj. To isto, ali kud i kamo čudnovatije i u veće, — pruža Isus duši, kada ga dostojno primimo na svetoj pričesti. Isus se posve udruži s nami na svetoj pričesti. „Tko jede moje meso i pije moju krv, ostaje u men, a ja u njem.“ Iv. 6, 57. Presveto tielo i presveta krv nepretvori se, istina, onako u našu narav, kao zemaljska hrana; ali nam duša biva po svetoj pričesti sve sličnija naravi Isusovoj, biva dielnica njegova božanskoga života, njegove božanske ljubavi, njegovih nebeskih darovah i milostih. „O sveta gostbo“, klica, zanešena od radosti, sveta crkva, gdje se blaguje Isus, ponavlja uspomena njegove muke, puni duša milošću; a daje nam zalog buduće slave!“

Pričešćati se, — zapovieda ne samo crkva, nego i Bog.

Razlažuć crkvene zapoviedi, kazao sam vam: da je svaki kršćanin dužan, kada k razumu dodje: pričestiti se bar jedan put na godinu, naime ob uzkrsu. Ovdje pako učite, da je svaki kršćanin dužan, ne samo radi crkvene zapoviedi, nego radi naročite zapoviedi Isusove, primati otajstvo njegova presvetoga tiela i krvi. Isus govori naročito: „U istinu vam kažem, ako nebudete jeli meso sina čovječjega i nebudete pili krv njegovu, nećete imati život u sebi.“ Iv. 6, 54. Tko pako neima u sebi vrhunaravni život milosti, o kom ovdje govori Isus, — tko nečuva ovaj vrhunaravni život, nemože se nadati vječnomu životu, neima uljezti u kraljestvo nebesko; nego je sužanj vječne smrti, vječnoga prokletstva. Zato nam je Bog zapovjedio pod najstrožiju kaznu, blagovati kruh života na svetoj pričesti. Ova se zapovied vendar neuzima tako, kano da je sveta priest potrebita tako za spas, kano sveti krst, te da bi se morala pričešćati i posvema nejaka djeca; nego se ova zapovied pod najstrožiju kaznu tiče onih, koji su došli k razumu, te kadri razlikovati dovoljno ovu nebesku hranu od obične. Za vas je d. d. jur došlo doba, da izpunjujete ovu svetu dužnost; vi ste udostojana, družiti se najužje s Isusom, Bogom i odkupiteljem svojim na svetoj pričesti. Goruća želja za ovom čudotvornom nebeskom hranom, mora vam dan na dan veća bivati. Nego se brinite takodjer osbiljno, da što dostojniji stan pripravite vazda božanskomu gostu u svom srcu, kada se svraća k vam na svetoj pričesti. Rieči, koje je izustio njekoć

David, zapovjediv sinu si Salomonu, da gradi dostojnu kuću Gospodinu, neka budu svakomu od vas u srcu i na pamet kada se pripravljate na svetu pričest: „Golemo je djelo; i, jer se negradi stan čovjeku, nego Bogu“ (Ljetop. 29, 1.). Vam se pruža neizreciva sreća: primiti na svetoj pričesti predragoga Boga, upravo u srce svoje. Pripravite mu dakle, što igda možete, ljepši stan; očistite si brižno srce od svih neurednih, griešnih sklonostih; a nakitite si dušu dragocienim uresom svih kršćanskih kriepostih. — To vam budi za sada dosta rečeno, obširnije o tom govorit ću vam, kada svane srećni dan, te podjete upravo na svetu pričest.*

Pokora.

Sada je došao red d. d., da vam razlažem otajstvo, — za vas i sve kršćane, koji neumru u brzo poslje krsta, veoma važno. Jer „pokora“ je otajstvo, koje imade moć: očistiti nas od svih kolikih griehah, poslje krsta počinjenih; vratiti čovjeku život milosti i nebo; — ako ga se liši, griešeć poslje krsta.

Prije, nego li stanem osbiljno vam razlagati nauk ob ovom otajstvu, moram vam razložiti smisao rieči „pokora.“ Pozivajuć sveti Ivan krstitelj ljude na pokoru, govoreć: „Činite pokoru, jer je blizu kraljestvo nebeskó“, — (Mat. 3, 2.) nije razumievao po rieči „pokora“, sveto otajstvo pokoru; jer onda nebijaše još naredjeno otajstvo pokora. Da što je razumievao, po rieči „pokora“? Razumievao je kriepost pokoru, to će reći: pokornu ćud srca, s koje se ljudi kaju za griehe, k Bogu obraćaju, božjoj pravednosti zadovoljavaju pokorničkimi djeli; a po tom počimaju nov i svet život. U tom se smislu uzima rieč „pokora“ često u svetom pismu; a i sami ju često uzimamo u tom smislu. — Rieč „pokora“, znamenuje kadšto i što drugo. Znamenuje i kaznu, naloženu krivcu, a navlastito zadovoljštinu, naloženu od izpovjednika na svetoj izpoviedi, iliti: peti dio ovoga otajstva, o kojem će biti doskora govor. U tom smislu uzimamo ovu rieč, kada kažemo: Izpovjednik mi je naložio pokoru; imadem moliti ovu ili onu molitvu za pokoru itd. — Rieč

* Kako je razabrati jur iz predgovora k prvomu svezku ovoga „razlaganja“, neuzima spisatelj u ovu knjigu nauk o pripravi za prvu svetu pričest. Op. prev.

„pokora“ znamenuje kadšto napokon sveto otajstvo pokoru, od Isusa naredjeno u svetoj crkvi i o njem počimam s mjesta govoriti.

Pokora je otajstvo, u kojem svećenik mjesto Boga griehe prašta, ako se za nje griešnik skrušeno pokaje, iskreno je izpovjedi, te pravu volju ima, za nje zadovoljiti.

Katekizam uči ovim odgovorom: što je otajstvo pokora, iliti u čem se sastoji. Razlažuć ovaj odgovor, držat ću se onoga trojga, po čem se poznaju otajstva novoga zakona. Vidljiv znak s obzirom na griešnika jest: izpovied (očitovanje) griehah, skopčana sa skrušenim pokajanjem i osbiljnom voljom za nje zadovoljiti, — zatim s obzirom na svećenika spadaju na vidljiv znak — rieči, kojimi svećenik griešnika riešava griehah, govoreć: „Ja te riešavam tvojih griehah u ime oca i sina i duha svetoga.“ Nutarnja milost, izviruća iz otajstva pokore, jest: proštenje griehah, poslje krsta počinjenih, proštenje vječne, a stranom i vremenite kazne, povratak ili umnožanje posvećujuće milosti itd. što ću vam kašnje razlagat. O naredjenu Isusovu, bit će takodjer drugi put govor.

Pamtite još dobro rieči ovoga odgovora, da: svećenik mjesto Boga griehe prašta, „Mjesto Boga“, reći će: u ime Boga, usljed oblasti primljene od Boga. Svećenik „prašta griehe“, neće reći samo: svećenik moli se Bogu, da prosti griešniku griehe; ili: svećenik očituje, da je Bog griešniku prostio; — nego će reći: svećenik prašta i sbilja griehe, u ime Boga, usljed od Boga si podjeljene oblasti. — Diveć se ovoj uzvišenoj oblasti svećeničkoj, piše sveti Zlatoustnik (sveć. knj. 3.): „Svećenici imadu oblast, koju Bog nije podielio angjelom i praangjelom. Jer je samo svećenikom rekao Bog: „„Štogod svežete na zemlji, bit će svezano i na nebu; a štogod riešite na zemlji, bit će riešeno i na nebu.““ Što oni na zemlji odluče, to potvrdi Bog na nebu, on odobrava sudačku odluku svojih slugah. Kud će veća oblast od ove? Otac je sav sud povjerio sinu; a taj (sud) predao je sin svojim svećenikom.“

Isus je podielio oblast: praštati griehe, kada je poslje svoga uzkrsnuća dahnuo u apoštole i rekao: „Primite duha svetoga. Kojim prostite griehe, prošteni su jim; kojim zadržite, zadržani su jim.“ Iv. 20, 22. 23.

U večer, onaj dan, kada je uzkrsnuo, ukaza se Isus svojim učenikom (a vrata bijahu zatvorena) i pozdravi je prvi put govoreć: »Mir vam.« Na to jim pokaza ruke i bok; a učenici udare u veselje, ugledav Gospodina. Zatim naredi Isus svečano, — sveto otajstvo pokoru, podieliv apoštolom oblast: griehe praštati ili zadržati, već kako jim se svidi: da je tko vriedan, ili nevriedan, proštenja griehah. — Isus, sin božji, došav na sviet, da utanači mir, da pomiri ljude, koji su griešeći odpali od Boga, nanovo sa svojim ocem nebeskim, — hćede, prije, nego li se svietom razstane, oblast griehe praštati, prenieti na svoje apoštole. Ovu oblast neka apoštoli rabe u njegovo ime, uza osobitu pomoć duha svetoga, te i sbilja diele ljudem onaj blaženi mir s Bogom, koji su naviештali angjeli za poroda spasiteljeva. Zato pozdravi Isus ovu večer apoštole i po drugi put govoreć: „Mir vam“, zatim nastavi dalje, govoreć: „Kakogod je otac poslao mene, tako šaljem i ja vas“; to će reći: predajem vam oblast i punomoć, naliku na oblast i punomoć, kojom je nebeski otac poslao mene na sviet (da pomirim sviet s njim), te šaljem vas, da riešavate ljude griehah i s Bogom mirite. Na to dahne u apoštole i reče: „Primite Duha svetoga, kojim prostite griehe, prošteni su jim; kojim zadržite, zadržani su jim.“ Ove su rieči gospodnje tako jasne i razgovjetne, te jih nije moći inače razumjeti, — izvan da jih tko zlobno i navlaš izvrne; — nego li jih je od postanka razumievala katolička crkva. A katolička je crkva razumievala ove rieči vazda tako: da je Isus svećenikom podielio ovimi riečmi oblast, u otajstvu pokori griehe praštati i zadržavati. S toga uči sabor tridentski (sjed. 14. čl. 3.): »Ako tko rekne, da se rieči našega gospodina i spasitelja: „„Primite Duha svetoga. Kojim prostite griehe, prošteni su jim““ itd. neimaju razumieob oblasti: u otajstvu pokori griehe praštati i zadržavati, kako jih je razumievala katolička crkva od postanka… proklet bio.“

Oblast griehe praštati nije Isus predao samo apoštolom, nego je podielio ovu oblast i svim njihovim nasljednikom, kako je vazda vjerovala i učila crkva.

To razumijete odmah iz jednostavnoga odgovora u katekizmu, gdje se kaže: da je Isus izvore svoje milosti naredio za sve vjekove i sve ljude, kojim su milosti njegove potrebite. Isus je utemeljio crkvu, koja će trajati do konca svieta. Crkvu svoju utemeljio je Isus za to: da se svi ljudi, naročito pako svi griešnici, koji se skrušeno kaju za griehe, uzmognu po njoj spasiti; jer je Isus umro za sve ljude te hoće, da se svi spase. U tu je svrhu podielio crkvi potrebite povlastice (sv. I. str. 326 s.), imenito oblast griehe praštati. Nedotupavo bi dakle bilo, reći: da je Isus crkvi dao oblast griehe praštati samo za apoštolah; a ne za sva buduća vremena. Ili je možebit nam kršćanom, živućim poslje apoštolske dobe, manje od potrebe: da nam se griesi praštaju, nego li prvim kršćanom. suvremenikom apoštolskim? — Što je rečeno o drugih povlasticah, podieljenih crkvi za apoštolah, valja i glede oblasti praštati griehe. Premda je Isus samo apoštolom rekao: „Učite sve narode i krstite je“ (Math. 28, 19.) ili s obzirom na svetkovanje svete večere: „To činite meni na uspomenu“ (Luk. 22, 19.); ipak je prešla oblast: naučati, krstiti, svetu večeru slaviti itd. — takodjer na nasljednike apoštolske. (Sv. I. str. 299.) Tako je vazda vjerovala i crkva. Rieči svetoga Zlatoustnika, koje sam malo prije spomenuo, svjedoče naročito: da je crkva od postanka tako vjerovala. To isto svjedoče rieči svetoga Ambrozija, kojimi pobija Novaćane (sljedbu svojega vieka) u svom spisu o pokori (knj. 1. br. 6. zatim knj. 2. br. 12.). „Isus je podielio oblast (praštati poslje krsta počinjene griehe)“ govori sveti Ambrozij, — „apoštolom; a od njih je prešla na službu svećeničku. Novaćani kažu: da oni daju Bogu čast, pošto samu njemu pripisuju oblast griehe praštati. Nuto! — Vriedjaju i obezčašćuju Boga nemilo, budući da njegove naredbe ukidaju, a podjeljenu posredničku službu zabacuju. Jer kada je sam Gospodin rekao u evangjelju: „„Primite Duha svetoga. Kojim prostite griehe““ — to pitam sada: tko Gospodina časti više, da li onaj, tko se pokorava njegovim naredbam, ili onaj, tko jim se opire? Crkva se pokorava

Spasitelju toli vežuć griehe, koli riešavajuć griešne verige." — S naukom pastirah slagala se je vazda i vjera njihova stada. U istinu je zanimivo, kako se je pokazala ova vjera, petoga stoljeća, za progona vandalskoga u Afriki, kada su na zapovied Hunerikovu u zatočje odvedeni svećenici iz Kartaga i drugih gradovah. Kako piše biskup **V i k t o r a v i t a**, grnuli su vjernici sa svih krajevah k ovim svećenikom, vapeći: U čijih nas rukuh ostavljate tužne i nevoljne, — vi, koji hrlite u susret kruni mučeničkoj? Tko li će nam odsele dieliti blagodat otajstva pokore? Tko li će nam riešavati okove griehah i s Bogom nas miriti? Vas bo se tiče rieč gospodnja: „Štogod riešite na zemlji, bit će riešeno i u nebu."

Na pokori mogu se oprostiti svi griesi, po krstu počinjeni; ako jih griešnik skrušeno izpovjedi.

Nije ijedan griešnik tako zaboravljen, da ga nezove Bog na pokoru; nije itko tako mnogo sagriešio, da mu Bog nebi hotio prostiti, samo ako se odazove božjemu pozivu, ako se iskreno i svesrdno za griehe kaje. „Bog neće smrt griešnika, nego da se vrati sa svojega puta i žive." Ezek. 18, 23. Zato je Bog jur u starom zakonu obećao: prostiti bez iznimke griehe, svakomu, koji se iskreno za griehe kaje. »Ako bezbožnik bude pokoru činio radi svih svojih griehah . . . . neka žive, — da žive i neumre.« Ezek. 18, 21. A u novom zakonu podielio je Isus svojoj crkvi neomedjašenu oblast: praštati sve griehe u otajstvu pokori. Isus govori (Mat. 18, 18.): „U istinu vam kažem, štogod svežete na zemlji, bit će svezano i na nebu«; zatim: »Kojim prostite griehe, prošteni su jim; kojim zadržite, zadržani su jim." Držeć na pameti ove rieči božanskoga odkupitelja, nedade se sumnjati, da crkva imade oblast: **s v e** griehe praštati; — izvan da griešnik svojom nepokorom sam smete proštenje. S toga piše sveti Ivan apoštol: „Ako izpovjedimo svoje griehe, vieran je i pravedan Bog, da nam prosti griehe i očisti nas od svake nepravde." I. Iv. 1, 9.

No premda imade **c r k v a** oblast: u otajstvu pokori praštati sve, po krstu počinjene griehe, to ipak neima **s v a k i** izpovjednik oblast: praštati **s v e** griehe. Svaki svećenik dobiva istina u otajstvu svetomu redu oblast: praštati griehe; jer tko

nedobije ovu, od Isusa potičuću oblast, nemože ikoga grieha riešiti. Ali uza ovu, u otajstvu svetomu redu primljenu, oblast, potrebita je svećeniku, — da bude mogao valjano rabiti ovu oblast, — posebna povlastica od onih, koje je postavio duh sveti, da vladaju crkvom božjom, — a to su biskupi. U otajstvu pokori obnaša naime svećenik sudačku oblast. Kakogod dakle što svjetovni sudac može samo nad onimi suditi i pravomoćnu osudu izricati, koji su mu zakonom podčinjeni i samo u onih poslovih, koje si nije veći sudac pričuvao; tako može i svećenik rabiti svoju sudačku oblast i pravdu krojiti u svetom otajstvu pokori samo onda i u toliko, koliko mu se doznači od zakonitoga nadpastira, naime: pape ili biskupa. Pa i sbilja vladaše od prastare dobe zakonit i spasonosan običaj u crkvi, te su uzkraćivali, pape i biskupi, gdjekojim svećenikom oblast: riešavati griešnike njekojih težjih griehah, pa su sami riešavali griešnike ovih griehah. Ovih dakle griehah riešiti mogu svećenici samo — na temelju posebne dozvole. Kada li bi tko iznenada dopao smrtne pogibelji, nebi trebalo svećeniku ove posebne dozvole, da nebi možebit kojom nesrećom umro griešnik bez odrešenja.

Griešnik mora i z p o v j e d i t i griehe, da mu se proste; jer čim je Isus naredio pokoru, tim je zapovjedio i izpoviedati se.

Premilosrdni odkupitelj d. d. naredio je otajstvo pokoru na spas svim ljudem, koji sagrieše poslje krsta; pa se odluče skrušeno k Bogu obratit. Odkupitelj je pripravan prostiti i najvećemu griešniku, sve mu griehe izbrisat i odpustit u otajstvu pokori; — ako se griešnik obrati. Ali netreba da griešnik bez ikakve brige i napora primi toliku milost. Ponajprije pako dužan je griešnik sve smrtne griehe — **i z p o v j e d i t i** skrušeno i iskreno; ako želi, da mu se oproste. Bez izpoviedi neima proštenja. A zašto je upravo izpovied tako potrebita? Jer čim je Isus naredio pokoru, tim je zapovjedio izpoviedati se. Da su naredili ljudi izpovied, mogli bi ju ljudi i ukinuti. Ali je Bog naredio izpovied; pa zato ju nemogu ljudi ukinuti. Tko dakle hoće, da mu se proste griesi u otajstvu pokori, taj se mora pokoriti ovoj naredbi, — svejedno: bio seljak, kralj, ili papa.

Da je Isus naredio izpovied znamo

1) iz samih riečih Isusovih: „Kojim prostite griehe“ itd.; jer ako se nekažu na izpovjedi griesi, nemože svećenik znati, da li ima prostiti griehe ili zadržati. — Rekav: „Kojim prostite griehe“ itd. povjerio je Isus svojim apoštolom uzvišenu, božansku službu, koju jim je trebalo obavljati strogo i sdušno Kuda li će uzvišenija, svetija služba; nego li prostiti komu griehe, riešiti koga mukah paklenih, te pomiriti s uvriedjenim Bogom? Čim je pako svetija koja služba, tim osbiljnije se mora obnašati. Nije slobodno apoštolom praštati komugod griehe, nego jim treba suditi: tko je vriedan ove milosti, tko li ne. To kažu jasno i rieči Isusove, kojimi je naredio ovo otajstvo. Jer Isus nedaje apoštolom samo oblast griehe praštati, nego i z a d r ž a t i, t. j. nepraštati, nego uzkratiti odrešenje, dok se neosvjedoče, da je onaj i sbilja vriedan odrešenja, koji bi rad odriešen biti. Po takovu je služba svećenička, dieleći otajstvo pokore, s u d a č k a služba; jer jim treba suditi, koga će odriešiti, a koga ne. Pa zar da sude svećenici po svojoj ćudi, ili kako jim se samo svidi? Nipošto. To nije slobodno i svjetovnomu sudcu. Svakomu je sudcu dužnost, prije, nego li osudu izrekne, razviditi i promotriti posao, o kojem sudi. Pomislite samo. — Mene, uzmimo, neima u učioni; a njekoja od vas za toga skrive štogod. Ja se za njeko vrieme vratim, čujem i vidim, što se dogodilo; ali neznam još, tko je sve kriv. Što vam se čini: bi li pravo bilo, da ja vrativ se, ni pet ni šest, — nego odmah gdjekoje proglasim krivci, gdjekoje nevinimi; gdjekoje kaznim oštro, gdjekoje posve blago? To bi nepravedno bilo; jer bih mogao upravo nevine kazniti, a krivce proglasiti nevinimi. Nuto! da nije kadar sudac suditi, ako prije neprouči i nepromotri posao, o kojem ide suditi. Pa tim je manje slobodno svećeniku, koji sudi na mjesto Boga, — suditi, u otajstvu pokori samo na brzu ruku, ili kako mu na jezik dodje. Isus, povjeriv svećeniku ovu sudačku oblast, te naloživ mu vriednomu griehe prostiti, nevriednomu zadržati, — dao mu je i dužnost: proučiti potanko dušu svakoga griešnika, prije, nego li osudu izrekne. A tko će mu odkriti dušu svakoga pojedinoga, tko li mu griehe kazati? Svećenik nemože svakomu u srce zaviriti, kako

je mogao Isus. A nemogu mu i drugi ljudi kazati, tko je vriedan odrešenja, tko li nevriedan, jer neznaju tudje griehe; bar neznaju skrovne i nutarnje griehe, a i ovi mogu kadšto golemi i strašni biti. Po takovu dakle nije drugo, nego je dužan svaki griešnik, koji hoće, da primi ovo otajstvo, očitovati posve iskreno svoje griehe svećeniku, na mjesto Boga, — da bude mogao svećenik suditi, bi li mu griehe prostio ili zadržao. Zato piše sveti Jeronim (o Mat. 6, 19.) posve umjestno: „Kada biskup ili svećenik sasluša, prema svojoj službi (sudačkoj), različite griehe, onda znade, koga mu valja svezati, koga li riešiti.“ — Što se pako vidi jasno iz riečih Isusovih, kojimi je naredio ovo otajstvo, — to nam potvrdjuju i

2) suglasna svjedočanstva svetih crkvenih otacah. — Uzmimo n. pr. svetoga C i p r i j a n a i mučenika (razpr. o palih). „Svaki“, govori sveti otac, „molim vas, premila braćo! neka izpovjedi svoje griehe, dok je još na zemlji, dok mu je još valjana izpovied, dok je još povoljna Gospodinu zadovoljština i od svećenika podieljeno odrešenje griehah.“ Sveti A m b r o z i j, spisav dvie knjige o pokori, Isusom naredjenoj; piše medju ostalim (knj. 2. gl. 7.): „Ako sama sebe tužiš, netraba ti se bojati drugoga tužitelja; ako sama sebe odadeš, opet ćeš oživjeti, premda si jur umro . . . . . Odkrij dakle sam svoju krivicu; da budeš opravdan; jer ustima biva izpoviest na spas.“ — Kako uče Ciprijan i Ambrozij, tako uče i ostali toli grčki, koli latinski crkveni oci svih vjekovah. „Jesi li željan roditi dostojnim rodom pokore“, piše medju ostalim veliki crkveni otac B a s i l i j (krać. prav, 288.) „moraš griehe svoje očitovati onim, kojim je povjerena dioba otajstvah“, t. j. svećenikom. — Obično rabe sveti oci, — govoreći o potrebi izpovjedi, — priču o bolestniku, koji krije ranu ljećniku, te dodaju: da se upravo tako neće griešnik riešiti griehah, ako je neočituje svećeniku, kao što se bolestnik neće riešiti rane, ako ju neodkrije liječniku. „Ti“ piše n. pr. sveti Asterij (hom. 13. o pokori), „ti, komu je duša obolila, zašto nehrliš k duševnomu ljećniku? Zašto mu neizpovjediš i neočituješ svoju bolest na svetoj izpovjedi? Zašto pripuštaš, da ti zlo ide na gorje; zašto pripuštaš, da preotima mah otok? Zaviri jednoć osbiljno u se! Očituj srčano svećeniku svoju nevolju. Pokaži mu bez straha i stida gdjegod je što skrovna;

odkrij mu tajne duše svoje, kao da bi odkrivao liječniku tajnu bolest: on će se brinuti za tvoje poštenje i tvoje zdravlje.« — A zašto nas opominju sveti oci tako osbiljno, da izpoviedamo iskreno svećeniku griehe? Na to nam odgovara točno opet njeki drugi sveti otac, naime sveti opat Ivan (tumač. „nebesk. ljest. od Iv. Klimak“ gl. 4.): „Jer sliedi bjelodano iz predavanja apoštolskoga i propisah, koje su dali crkvi apoštoli, nadahnuti duhom svetim, da smo po božjoj naredbi dužni, griehe izpoviedati. Slušajući ove njihove propise i naredbe, izpoviedamo svećenikom svoje griehe; a tim bivamo vriedni, da nam se griesi oproste i odpuste.“ Konačno potvrdjuje se nauk katoličke crkve: da je Isus naredio izpoviedl

3) obćenitim običajem, od postanka katoličke crkve: izpoviedati se; a ovaj običaj nije mogao poteći od ljudih. — Ali i negledeći na sveto pismo i svjedočanstva svetih otacah, dade se dokazati: da je sám Isus naredio svetu izpovied, — obćenitim, u katoličkoj crkvi od postanka postojećim običajem: izpoviedati se. Buduć naime, da običaj: izpoviedati griehe, postoji posvuda u katoličkoj crkvi; a i postojao je jur prastare crkvene dobe, namiće se svakomu razboritu, od sebe, pitanje: odkuda ovaj običaj, tko li ga je zaveo? Ovdje sigurno možemo tvrditi: da ljudi nebi ikada naredili izpovied od sebe; da ju nije naredio Bog. Pomislite malko d. d.: da nije Isus naredio izpovied; pomislite: da i neima izpoviedi; pomislite: da i nezna itko, da je dužan izpoviedati griehe, ako jih se želi riešiti. — Sada mislite još: bi li kadar bio itko: izpovied u crkvi zavesti? Nitko; nebi ijedan čovjek bio toli smožan, toli ugledan, te bi zaveo danas izpovied. Jer da se ljudi nisu od postanka crkve izpoviedali, kada su se hotili griehah riešiti; to bi znao svatko, da bi bilo suvišno izpoviedati, kada bi se mogao čovjek riešiti griehah i bez izpoviedi. To bi znao papa, biskupi, svećenici i svi pravovjernici. Da bi dakle došao tkogod, te stao učiti tobožnji novi, do onda nepoznati, nauk, govoreć po prilici: „Nije drugo; nego tko želi, da mu Bog oprosti griehe, taj mora odsele iskreno kazati svećeniku sve i najtajnije griehe, mora se izpoviedati; — bio tko mu drago, kojega mu drago roda i plemena. Što vam se čini, — kako bi odgovorili ljudi ovomu novomu propovjedniku, da nije bilo od prije izpoviedi? Valjda bi mu odgovorili: Odtale; to je nov

običaj, o kom dosele nismo znali i čuli; katolička crkva to neuči; naši su se djedovi, a i mi smo se dosele — riešavali griehah bez izpoviedi; pa tako želimo da bude i odsele. — Gle; kako bi se danas ljudi opirali takovu novu običaju, tako bi se bili opirali i prastare dobe, da nije Isus naredio izpovied, nego da ju je kušao narediti ikoji čovjek. Izpoviedati sve i najtajnije griehe, dira u živac čovječjemu sebeljublju i ponosu; pa zato nebi se itko izpoviedao samo od objesti; a niti, štono rieč, od puka običaja ili puste dangube. Zato prema koncu ovoga odgovora, recimo istinito i po duši: Jedino ugled i naročita zapovied božja, sklonula je sve kršćane bez razlike: uke i nauke, bogate i siromake, kraljeve i prosjake, — očitovati iskreno svoje biede, stranputice i pogrieške, riečju: sve griehe. Čovječji ugled nije i s daleka mogao kadar biti, uvesti takav običaj, kao što je sveta izpovied, te naprtiti svimkolikim kršćanom toliko breme. Izpovied dakle neima drugoga početnika do Isusa, božanskoga utemeljitelja naše vjere i crkve.

Pokora je potrebita na spas svakomu, tko poslje krsta, težko sagrieši.

Ovaj je odgovor razložen s veće strane jur u preddidućem odgovoru. Buduć da je Isus osim svetoga krsta naredio i pokoru, te svim, koji poslje krsta težko sagrieše, u svojem neizcrpivom milosrdju pružio sgodu, da se mogu ipak griehah riešiti, a po tom i spasiti; to su dužni svikoliki, koji poslje krsta težko sagrieše, prifatiti pruženu si sgodu, ako žele doći do milosti. Jer da bi se mogao griešnik i drugim načinom s Bogom pomiriti; uzalud bi bila podieljena crkvi oblast: vezati i riešavati; niti bi trebalo komu tražiti si svećenika, da ga rieši griehah. Ili kada bi svećenik uzkratio griešniku odrešenje, mogao bi mu odgovoriti griešnik: Pa briga mene; ako me nećeš ti odriešiti; ako mi nećeš ti otvoriti ova vrata nebeska, otvorit ću ja sebi druga; netreba mi odrešenja tvoga. Ove budalaste misli, suzbija sveti crkveni učitelj Augustin ovako: »Nitko nereci: u potaji činim pokoru pred sveznajućim Bogom; Bog, buduć da zna, da u srcu činim pokoru, — prostit će mi. Dakle je u vjetar rečeno: Štogod svežete na zemlji, bit će svezano i na nebu? Dakle

je crkva uzalud primila ključeve kraljestva nebeskoga? Tko tako rekne, tomu se je zareklo, taj se vara.“ (God. 392.). Dakle vjera katolička uči: da je svim potrebita na spas sveta izpovied, koji poslje krsta težko sagrieše, — polag naredbe Isusove. Ovu istinu vjere, uči sabor tridentski (sjedn. 14, gl. 2.) govoreć: „Otajstvo pokora potrebito je na spas onim, koji padnu poslje krsta, kako je krst potrebit onim, koji se nisu još preporodili«; a u šestom članku iste sjednice udara sabor prokletsvom onoga, tko taji: da je izpovied usljed božje naredbe na spas potrebita.“ Otajstvo pokora nije ipak tako neobhodno potrebito na spas, te bi morao griešnik navieke poginuti, koji ga nebi mogao i sbilja primiti. Zato uči nadalje katekizam. „Otajstvo pokora može se nadomjestiti, kada se nemože primiti, — savršenim pokajanjem i pravom odlukom izpovjediti se, čim bude moguće.« Ovdje valja razmjerno isto, što smo učili (str. 318. sl.) o krstu po želji, kojim se nadomještuje krt po vodi. Tko se savršeno kaje za svoje griehe, taj i ljubi savršeno Boga; jer savršeno pokajanje izvire iz savršene ljubavi; a uza savršenu ljubav nemože trajati krivica i neprijateljstvo s Bogom; — savršeno dakle pokajanje kadro je nadomjestiti toli otajstvo krst, koli otajstvo pokoru. A čemu je, pitate možebit, uza savršeno pokajanje, da se njim nadomjesti otajstvo pokora, — potrebita takodjer odluka: izpovjediti se i sbilja, čim bude moguće? Tomu je posve jednostavan i razgovjetan razlog. Jer griešnik, neimajući ovu pravu odluku, neima i pravo pokajanje. Komu je naime savršeno pokajanje i savršena ljubav, taj je i pripravan: činiti sve, što je Bog zapovjedio. Isus je pako za takova griešnika naredio i zapovjedio svetu izpovied. Griešnik dakle, znajući: da ima takva zapovjed, mora imati takodjer odluku, vierno izpuniti ovu zapovied božju; ako mu bude ikada moguće. Nije, doduše potrebito: da griešnik imade naročito odluku, čim prije dospije, izpovjediti se; nego je dosta, da ima odluku »izpovjediti se«, kako uči sabor tridentski, „u svoje vrieme“, t. j. kad uzima vremena i sgodu. Budué pako, da nije itko siguran, da mu je pokajanje savršeno, razumieva se po sebi, da neće itko odvlačiti izpovied, nego će se trsiti, čim prije, izpovjediti, tkogod svesrdno mrzi na svoje griehe i želi biti u milosti božjoj. U tom

smislu uči katekizam: da griešnik, želeći nadomjestiti otajstvo pokoru, uz savršeno pokajanje, mora imati pravu odluku izpovjediti se, čim bude moguće.

U otajstvu pokori dobivamo ove milosti:

1) praštaju nam se griesi, poslje krsta počinjeni. — Sveti oci zovu zato ovo otajstvo „drugom daskom iza brodolomlja.« Kakogod naime, kada se raztepe brod na moru, svatko na ladji utone, tko se nedofati brže bolje kakve daske; tako bi svaki griešnik za vieke propao, da mu nepruži Bog bi reć dasku, na kojoj se osloboditi može propasti. Prva daska, koju nam je Bog pružio iza brodolomlja, t. j. iza iztočnoga grieha, — sveti je krst. Tko dopadne brodolomlja po drugi put, t. j. padne u smrtni grieh, — tomu nudi Bog drugu dasku, t. j. otajstvo pokoru, kojim se može osloboditi vječne propasti. — Koli zafalni valja dakle da budemo Bogu na toli golemoj dobroti i milosrdju! Kako da očaja griešnik, bi li mu griesi koliko mu drago golemi i silni i tim si strmoglavi dušu u vječnu propast; — kada Bog hoće da ju oslobodi! Ali kolike bi kazne bio takodjer vriedan griešnik, koji bi upravo tim drzovitije griešio, čim je dobrotiviji i milosrdniji Bog?! Kuda će veća zloća i nezafalnost proti Bogu? Tko li se pametan — griešeć — neboji, da se možebit neće više pridignuti, čim jedanput nemilo sagrieši; nego da će u nepokori umrieti, te tako dopasti stroge osude vječne pravice božanske? S toga sjećajmo se neprestance, što piše apoštol, premda je Bog neizmjerno milosrdan: »Brinite se u strahu i trepetu za svoj spas« Filip. 2, 12.

2) odpušta nam se vječna, a stranom i vremena kazna. — Komu se odpuste težki griesi, tomu se odpušta u isti mah vječna kazna. Jer komu se odpuste težki griesi u otajstvu pokori, taj se je pomirio s Bogom, taj je postao prijatelj, diete božje; vječna kazna božja stiže pako samo one, koji umru u smrtnom griehu, stiže neprijatelje božje, — prokletnike. — Druga je pako glede vremenite kazne, kojom Bog kazni griešnike, premda su jur riešeni grieha. Ova kazna može stići i ljubimce i prijatelje božje. Po takovu neodpuštaju se vazda sve vremenite kazne, kada se odpuštaju griesi u otajstvu pokori.

Bogoslovci uče vendar jednoglasno: da se u otajstvu pokori odpuštaju bar stranom vremenite kazne; a to prema pokajanju i skrušenosti pokornika,

3) vraća nam se posvećujuća milost, ili se umnožava; ako ju nismo izgubili. — Vrativ se razmetnuti sin skrušeno k ocu, te suze roneć, potuživ mu se: „Oče sagriešio sam proti nebu i pred tobom", (Luk. 16.), dade otac s mjesta donieti najljepše ruho i njim zaodjeti si sina; na ruku mu pako dade nataknuti prsten, da pokaže, da ga prima natrag kano diete u svoju kuću. Priča o razmetnom sinu, koji se je skrušeno vratio k ocu, predstavlja nam griešnika, koji se iskreno vraća k Bogu. „Najljepše ruho", kojim zaodieva Bog obraćena griešnika, — posvećujuća je milost, kojom mu Bog kiti dušu; a „prsten", koji je otac nataknuo sinu na ruku, predstavlja nam svetu ljubav, kojom Bog obraćenoga griešnika, — kano predrago si diete, — miluje, sva mu djetinja práva nanovo podjeljuje i vraća sve zasluge, kojih se je lišio griešeć, te ako dragocieno ruho posvećujuće milosti do konca neokaljano uzčuva, — posadjuje na uvieke uza stol nebeske pirne gostbe.

4) dobivamo druge osobite milosti za bogoljuban život. — Razmetni sin, vrativ se kući dobi od predragoga si oca uza liepo ruho, takodjer „cipele na noge." Kud i kamo darežljiviji je predobri Bog prama obraćenomu griešniku, od ovoga oca Zemaljski darovi, kojimi je otac nadario si sina, kada se je vratio u očinsku kuću — znamenuju kud i kamo dragocjenije darove milosti, kojimi Bog kiti u otajstvu pokori dušu skrušena pokornika. Bog dieli naime griešniku u otajstvu pokori posvećujuću milost, ili ju umnožava; a osim toga dieli mu i druge osobite milosti. Bog daje obraćenomu griešniku reć bi cipele na noge, — kriepeć ga osobitom milošću, da putuje po putu njegovih svetih zapoviedih, da sigurno odoli svim napastim, te se sačuva ne samo težkih griehah, nego i manjih pogrešakah i manah.

Otajstvo pokora imade pet dielovah: 1) izpitivanje savjesti, 2) pokajanje, 3) odluka, 4) izpovied, 5) zadovoljština.

Učila ste odmah u odgovoru na prvo pitanje o pokori: da svećenik griehe prašta, ako se za nje griešnik

skrušeno pokaje, iskreno je izpovjedi te ima volju za nje zadovoljiti. Odtuda biste mogla zaključiti, da su samo tri diela u otajstvu pokori, naime: pokajanje, izpovied i zadovoljština; a po takovu da i netreba griešniku drugo činiti, da se rieši griehah u otajstvu pokori; nego li se pokajati za griehe, izpovjediti je i za nje zadovoljiti. Ali je jur na prvi mah vidjeti, da nemože griešnik podpuno izpovjediti svoje griehe, ako neprodje u pameti prvašnji svoj život i savjest si pred Bogom neizpita, da spozna svoje griehe, te bude znao, što ima izpovjediti. Izpitivanje je dakle savjesti, — potrebita priprava za svetu izpovjed. Što se nadalje tiče odluke, — to spada odluka sama po sebi na pokajanje. Ter komu je takovo pokajanje, kakovo je potrebito, da griešnik primi dostojno otajstvo pokoru, — taj je i pripravan, neuvriediti više Boga. Odluka je dakle ukjučena u pokajanju.

§. 1. Izpitivanje savjesti.

Izpitivati si savjest, reći će: razmišljati osbiljno svoje griehe, da čovjek sebe dobro upozna.

Pokornik je dužan na svetoj izpoviedi očitovati sve težke griehe; pače dužan je očitovati izpovjedniku sve griešne misli i želje, ako su smrtne. Odtuda vidite d. d., da je potrebito: osbiljno prije svake izpoviedi pretresti griehe, da je čovjek upozna sve, te se uzmogne potužiti namjestniku božjemu, a da nepropusti i jedan smrtni grieh. Ovako razmišljati o samu sebi, da se čovjek sjeti, što je sagriešio, reći će savjest izpitivati; jerbo je upravo savjest onaj nepodmitljivi sudac, kojega nam je duši Bog dao, te nam kaže: što je dobro ili zlo, što je Bogu ugodno ili neugodno, u naših mislih, riečih i djelih. Zato uči i sveti sabor tridentski: da se je dužan svaki pokornik pripravljati na svetu izpovied, razmišljajuć o griesih, ili izpitajuć si savjest, budući da kaže sveti sabor tridentski (sjed. 14. čl. 7.), da je od potrebe, izpovjediti sve smrtne griehe, „kojih se čovjek sjeti iza primjerna i marljiva razmišljanja."

Prije izpitivanja savjesti valja zazvati Duha svetoga; jer bez njegove milosti, nemožemo svoje griehe pravo spoznati, niti se za nje pokajati, niti je izpovjediti, kako treba na spas.

Izpovied je veoma važan posao na spas duše. Tudier se radi o tom, da se pomirimo s Bogom, kojemu smo se griešeći zamjerili. Kada dakle prije svakoga važnijega posla u životu, Bogu se u pomoć utičemo, da ga uzmognemo obaviti po presvetoj volji božjoj na spas duše, — to se pristoji navlastito prije svete izpoviedi da učinimo. Tim više je od potrebe, da zazovemo poniznim srcem duha svetoga prije svete izpoviedi, da nas razsvietli i okriepi svojom milošću; — što nemože itko primiti ovo otajstvo, kako je potrebito, bez pomoći duha svetoga. Od potrebe nam je, da nas razsvietli duh sveti, da spoznademo počinjene griehe i njihovu zloću, te na nje od srca mrzimo. Duh sveti valja da nam udieli milost, da se za griehe pokajemo; jer, kako ćemo na skoro čuti, bez milosti božje, bilo bi nam pokajanje nedostatno. Kadšto sleti griešnika golema napast, gdje mu valja sve griehe očitovati ponizno, izpovjedniku na mjesto Boga; pa mu i ovdje treba milosti duha svetoga, da ga okriepi i olahkoti mu izpovied. Vidite dakle, koliko imademo važnih razlogah: goruće i smjerno zazvati u pomoć duha svetoga vazda prije izpitivanja savjesti; da nam duh sveti, koji svako dobro djelo počima i dovršuje, takodjer i ovaj važni posao započme i dovrši.

Savjest si možemo ovako izpitivati:

Promislimo: 1) kada smo se posljednji put izpovjedili i jesmo li izvršili naloženu pokoru. — Na izpoviedi nepita se toliko, kada se je tko posljednji put izpovjedio; nego — je li se izpovjedio v a l j a n o. Samo na valjanoj izpoviedi, praštaju nam se griesi. Buduć nadalje griešnik dužan, očitovati na izpoviedi sve smrtne griehe, od kojih nije još odriešen; to se mora pokornik izpitivati glede cieloga vremena od posljednje valjane izpovjedi. — Treba se konačno izpitivati, jesmo li izvršili naloženu pokoru. Tko neizvrši, na izpoviedi si naloženu pokoru, mora se na budućoj izpoviedi o tom potužiti, te ako želi pokoru zamjeniti, mora izpovjednika moliti, da mu dozvoli.

2) da li smo sagriešili proti kojoj božjoj ili crkvenoj zapoviedi, da li smo svoje dužnosti zanemarili, da li smo se ogriešili kojim glavnim, proti duhu svetom, u nebo vapijućim, ili tudjim griehom. — Najbolji naputak za izpitivanje savjesti, daju deset zapoviedih božjih i pet zapoviedih crkvenih. Zato treba se pazljivo izpitivati glede ovih svetih zapoviedih, razmatrati kod svake zapoviedi dužnosti, koje nalaže, te sravniti s njimi svoje m i s l i, r i e č i, d j e l a, * od posljednje izpoviedi. Razumieva se po sebi, da smo se dužni takodjer izpitivati: da li smo p r o p u s t i l i dužnosti, koje nalažu pojedine zapoviedi. Da bude išlo lakše od ruke izpitivanje, bit će dobro: misliti na mjesta, gdje je tko boravio od posljednje izpoviedi, te kako se je tudier vladao u crkvi, u učioni, kod kuće, na ulici i na polju; nadalje misliti na osobe, s kojimi je tko obćio, što je s njimi govorio i kako se je prama njim vladao; zatim misliti na dužnosti, koje nam nalaže posebni naš stališ. S toga neka se izpituju o t a c i m a t i, kako su nadgledali i odhranjivali djecu; d j e c a obratno, kako su roditelje častili, ljubili i slušali; g o s p o d a r i i g o s p o d a r i c e, kako su se vladali prama družinčadi; d r u ž i n č a d opet, kako se je ponašala prama gospodarom i gospodaricam itd. — Nadalje bit će veoma koristno, navlastito kada tko odluči izpoviedati se od dulje vremena, ili praviti veliku izpovied, proći u pameti različite (na strani 217 ss.) izbrojene vrsti griehah, naročito pako sedam glavnih griehah i devet tudjih griehah, upravo onako, kao zapoviedi božje i crkvene, te samu sebi odgovarati: da li je i koje od ovih griehah počinio od posljednje izpoviedi. — Jer premda su u deset zapoviedih božjih zabranjene i sve vrsti griehah, lahko se ipak dogodi, da čovjeku izpitajuć si savjest, nedodju na pamet sve vrsti griehah, n. pr. oholost (taština), srčba, zavist, proždrlost itd.; jer se ove vrsti nespominju naročito u deset zapoviedih.

Napokon valja se izpitivati o broju i okolnostih, bar smrtnih griehah; jer kako ćemo kašnje čuti, moraju se i broj i okolnosti smrtnih griehah kazati na izpoviedi.

---

* Kateketa će ovdje napomenuti djeci, koje si griehe kod pojedinih zapoviedih imadu zapamtiti. K tomu služi mu pregled griehah, na koncu katekizma za III. razred.

*

Izpitujuć si savjest, treba se osobito čuvat ovih pogrešakah:

1) da se neizpitujemo brže bolje i površno. — Ovo su vam d. d. dvie pogreške, kojih vam se osobito valja čuvati, kada si izpitujete savjest. Tko si želi čestito izpitati savjest, tomu treba v r e m e n a i n a p o r a. Ako li ste željna znati: koliko vam treba vremena, da si valjano izpitate savjest, odgovaraju bogoslovci: da si svatko uzme toliko vremena, koliko vremena uzimaju pametni ljudi, kada obavljaju važan posao, do kojega jim je mnogo. Ali bi slabo koristilo vrieme, ako bi ga tko i mnogo uzeo; a nebi mislio osbiljno na griehe svoje. Istina je, što katekizam kaže u sljedećem odgovoru: da čovjeku treba tim više vremena i napora, kada si izpituje savjest, čim je dosele lahkoumnije živio i čim se dulje vremena nije izpovjedio. — Nebudi vam dakle dosadno, marljivo si izpitivati savjest prije izpoviedi. Promislite, da ste dužna na svetoj izpoviedi ne samo čovjeku, nego upravo Bogu i njegovu namjestniku razlog davati o svojih mislih, riečih i djelih. Tko bi se brže bolje samo i površno izpitivao, te se nebi osbiljno trsio spoznati bar smrtne griehe, kojimi se je ogriešio, taj bi nevriedan bio milosti otajstva pokore i svetogrdno bi se izpovjedio.

2) da si netajimo omiljele mane. — Najljući neprijatelj d. d., kojega vam se treba bojati, kada si izpitujete savjest, — opako je sebeljublje. Sebeljublje je griešniku više, nego li išto, — na putu, te neuzmogne spoznati svoje griehe i mane. Komu zasliepi sebeljublje um i pamet, kada si izpituje savjest, taj nevidi i najkrupnije svoje griehe, ili je drži samo neznatnimi manami. Zašto li se nisu obratili farizeji i toliki židovi, kada je propoviedao Ivan krstitelj, a i sam božanski spasitelj? Zato, što su se u zao čas precienili; a s toga se nisu držali griešnicî, te mislili, da jim netreba pokora. Tako imade i danas mnogo ljudih, koji su zasljepljeni od sebeljublja, te i nepoznaju, u kolikoj jim je pogibelji duša. Što je u istinu zlo i griehota, to i nemisle, da je zlo; isti smrtni griesi i težki prestupi božjih zapoviedih, čine jim se samo malenimi pogreškami, ili pače nedužnom šalom i slabošću. Čuvajte se d. d. jur od mala, da vas kakogod neprevari lukavo sebeljublje. Sebeljublje umije gdjekoje omiljele griehe, t. j.

griešne navade, koje su se štono rieč, srcem srasle, predočiti kano malenkosti, koje nije potrebito izpoviedati. Pazite dakle, da nepropustite ove omiljele pogreške; nego se pače izpitujte ponajprije o navadnih griesih, na koje ste dosele možebit premalo motrila, ili ste je izpričavala.

3) da nebudemo odviše bojazljivi. — Pokazao sam vam tri pogreške, kojih vam se treba čuvati, kada si izpitujete savjest, a to su: naglost, površnost i sebeljublje. Katekizam spominje sada četvrtu, sasvim protivnu pogrešku, a to je: bojazljivost. Njeki kršćani izpituju se bez kraja i konca i misle: da se nisu ikada dosta izpitali. Napinju se po više urah zasebice, sabirajući sve griehe; pà nuto, stupiv pred izpovjednika, znaju toliko griehah kazati, koliko su s početka znali. Kadšto se sbude, te se ovakove bojazljive duše tim više smute i tim manje razaberu griehe, čim se dulje napinju, — sabirajući griehe u pamet. — Ovakove bojazljive duše, neka se ponajprije živo pouzdaju u Boga i živo uzvjeruju: da Bog nije nemio gospodar; nego ljubezan otac svih nas ljudih. Bog netraži od nas drugo, do li da se skrušeno i ponizno potužimo izpovjedniku za svoje griehe, kojih smo se sjetili, kada smo se osbiljno i iskreno izpitivali savjest.* — Da se pako neprevari tkogod, te nezamjeni sdušnu brižljivost sa bojazljivošću; probitačno je, podvrći se u tom obziru razboritu izpovjedniku, koji će najbolje prosuditi moći, da li bi se brižljivost za izpitivanja savjesti izvrći mogla u bojazljivost.

Izpitivanje savjesti može se olahkotiti, ako se savjest izpituje svaki dan i ako se neodvlači izpovied na dugo.

Istina je, da je čovjeku ponješto mučan posao, izpitivati si savjest. Ali si čovjek može i olahkotiti ovaj posao. Držite se d. d. nauka ovoga odgovora u katekizmu. Tudier vam se svjetuje dvoje, što će vam olakšiti izpitivanje savjesti. Prvo je s v a k d a n j e i z p i t i v a n j e savjesti. I sbilja je posve lahko onomu izpitivati si savjest, prije izpoviedi, tko si izpituje savjest — svaki dan. Tko

* »Nije od potrebe«, piše sveti Ligorij, »izpitivati savjest p r e v e ć brižljivo; nego je dosta, da se izpituje. — brižljivo; zato je dosta, ako se pokornik pazljivo trsi, u pamet si doznati sve griehe od posljednje izpoviedi.

je naviknuo; svaki dan si pred licem božjim razlog davati o svih mislih, riečih i djelih, taj neće propustiti i prije izpoviedi bar štogod znamenita. Tomu će lahko u glavu doći znamenitije pogreške, kojih se je sjećao za svagdanjega izpitivanja, te za koje se je svesrdno kajao. U drugu opet ruku promiče svakdanje izpitivanje savjesti čistoću i nježnost srca. Za svakdanjega izpitivanja savjesti spoznade čovjek brzo svoje griehe i pogreške, pokaje se za nje i trsi se poboljšati; a skrovnim manam srca udje u trag i trsi se ugušiti je i zatrti. Po takovu neće pokornik u nepriliku doći: štogod znamenita na svetoj izpoviedi propustiti; a otajstvo pokoru primat će tim koristnije, čim se više trsi, dobaviti se čistoće srca. Držite se dakle d. d., doklegod budete živjela, liepe opomene svetoga Franje Saleskoga: „Tako valja ići u postelj, kano na izpovied. Idući naime na izpovied, izpitujemo si savjest, probudjujemo pokajanje i odluku; a to nam treba raditi, kada idemo i u postelj.« — Liepo glase nadalje rieči svetoga Zlatoustnika. »Kakogod gospodar traži svaki dan račun od svojega kućnika, da se kućnik malo po malo neulieni i račun mu se nepomrsi: tako valja i nam svaki dan samim sobom na čistac doći, da nam se račun s Bogom po nebrigi i zaboravnosti nepomrsi.« — Drugo, čim ćemo si olahkoti izpitivanje duše jest: — češće ići na izpovied. Tko često ide na izpovied, taj se neima izpitivati od dugo vremena. Osim toga neima išto sigurnije, čim bi si čovjek dušu sveudilj čistu sačuvao; — nego li: ići često na svetu izpovied. Kako su liepe kuće i sobe, koje se često metu i čiste! Tudier neviciš paučinah i smeta; sve je uredno i prijazno. To valja i o duši, koja se često čisti na svetoj izpoviedi.* Kršćanin, koji često ide na svetu izpovied, pazit će bolje na sebe i pozornije se kloniti grieha. Tomu nemože biti težko izpitivati si savjest.

§. 2. Pokajanje.

Pokajanje jest bol duše i mržnja na grieh.

Iza izpitivanja savjesti ide pokajanje. Pazite dobro d. d. Bilo bi veoma nesmotreno, kada nebiste prije izpoviedi drugo mislila i radila, nego samo si savjest izpitivala; pa zatim s mjesta pred izpovjednika išla. Zapamtite si za cieli viek, da je pokajanje najpotrebitiji dio otajstva pokore. Bez pokajanja nemože i jedan grieh biti prošten. To možete i sama lahko dokučiti. Pomislite si podanika u tamnici, koji je težko uvriedio svojega kralja; a kralj da je veoma dobrotiv i pripravan: što prije pomilovat uznika. Na to stigne kralju glas: da su ostali uznici skrušeni radi svojih opačinah i pripravni, poboljšati se: samo onaj, koji je posljednji dospio u tamnicu, nepokazuje ikakav trag pokajanja; pače ponosi se svojom opačinom. Sada možete lahko pogoditi, što će početi onaj dobrotivi kralj. Pomilovao sve ostale, — ovoga sigurno pomilovati neće. Tko se dakle nekaje za svoje griehe, nije imalo vriedan pomilovanja.*

* Bezumno je u istinu, kaže sveti Zlatoustnik; ako se čovjek za svoju dušu nebrine bar toliko, koliko se brine za svoje cipele; cipele se češće čiste, a duša se pusti, da trune u blatu.

* Od iztoka do zapada slavi se dobrotivost i milota svetoga oca pape, Pia IX. Putujuć njekoć po raznih pokrajinah crkvene države, dospije u Rimini. Tudier se sbude sljedeći dogadjaj, veoma poučan. Njegova se Svetost uputi po ovom gradu sried goleme množine naroda. Na to povikne jedna gospodja iz glasa: »Sveti oče! Sveti oče.“ Sried tutnjave zvonah i klicanja naroda, čuje sveti otac glas ucviljene žene, obazre se i namigne milostivo, da puste predanj gospodju. Gospodja padne ničice pred svetoga oca i predade mu molbenicu. Njegova Svetost obreče gospodji, da će što prije pročitat molbenicu i koliko se bude dalo u obzir uzeti, a na to predade papa molbenicu njekomu prisutnomu komorniku. Ali gospodja, klapajuć i pružajuć u vis ruke, — moli goruće svetoga oca, da s mjesta pročita molbenicu; jerbo želi odmah odgovor dobiti. Pa sbilja uze krotki Pio čitati molbenicu s mjesta i to tako na glas, te je gospodja slušala rieč po rieč i uvjerila se, da nije sveti otac i redak preskočio. Muž ove gospodje, moli svetoga oca, da ga pomiluje i dopusti mu: vratiti se iz zatočja. »A radi česa vam je muž odpremljen u zatočje?“ upita papa. Došav ponješto u nepriliku, odgovori gospodja: »U zao čas upleo se u bunu onomadne.« Muž se je dakle upleo u onaj strašni prevrat god. 1848., s kojega je sveti otac toli nemilo stradao, nemalo smrti dopao, a napokon jedva živ utekao iz Rima u Gajetu. — Slušajte sada: što je sveti otac odgovorio ovoj gospodji. Pio IX. pogleda oštro gospodji u oči i reče osbiljno: »Je li vaš muž sám pisao ovu molbenicu?“ Gospodja protrne od straha i odgovori tepajuć: »Nije; nego smo mi napisali.“ A na to odgovori sveti otac glasom blagim, nu osbiljno: »Ako je željan vaš muž biti pomilovanim, neka svakako sam predade molbenicu, te pokaže, da mu je žao, što je učinio, te obeća, da će se poboljšati.« — Što vam se čini sada: je li mogao sveti otac uza svoju milotu i srčanu blagost drugačije raditi? On bijaše pripravan: pomilovati ovoga zlotvora; ali hotijaše se osvjedočiti, da je zlotvoru žao, što je učinio i da je odlučio poboljšati se. A o tom se morade svakako osvjedočiti; inače bi mogao bio zlotvor po drugi put sgodu pružiti, da se uplete u bunu.

Ako li je to kod ljudih jur važno; kako bismo se mogli usuditi, doći na očigled višnjemu Bogu i moliti ga, da nas pomiluje, kada se nebismo iskreno kajali za griehe? S vremenom ću vam više pripoviedati: kako je neobhodno potrebito pokajanje; nego sam vam za sada naumio toliko reći: da je pokajanje veoma važan dio otajstva pokore, te probudite prije svake svete izpoviedi, osbiljno pokajanje.

Što je dakle „pokajanje?" Pazite, što uči katekizam. Uči: „Pokajanje jest bol duše i mržnja na griehe." Pokajanje zove se najprije bol duše. Ovdje se negovori o tjelesnoj boli; nego o boli duševnoj. Kakogod se dakle tielo žaca i boli ga, kada ga snadje kakva bieda, n. pr. ràna, udarac, bolest; — tako boli i dušu čovječju, kada ju snadje kakva bieda, nevolja i žalost. Niste li jur čula: kako ljudi vape, kada je snadje kakvo zlo: „Vajme, duša me boli, duša me kolje ili grize?" Ali nije svaka bol duševna, — pokajanje. Pokajanje zove se samo ona bol duše, koja snadje dušu radi zla, kojemu si je sama kriva, te želi: da ga nije učinila. Pomislite si diete, koje si je toli ucvililo roditelje, te su mu prije reda pomrli; a zatim priznalo svoju nepravdu i s nje se težko razžalilo. Nuto; ova žalost, ova bol djeteta ovoga; — zove se pokajanje. Pokajanje pako, o kojem sada govorimo, — pazite dobro na to! — nije bol duševna, radi kakova vremenitoga gubitka, nego bol radi počinjenih griehah Može se komu na žao dati u srcu: što je kvarovao ili potrošio novce, igrajuć se ili trgujuć; pa želi sada od srca, da se nije upuštao u igru, ili trgovinu. I o tom kažemo: da se kaje, što je pristao uz igru ili trgovinu. Pokajanje pako, o kojem sada razpravljamo, jest bol duševna radi počinjenih griehah, t. j. radi uvredah, počinjenih Bogu, misli riečmi i djeli. — Pokajanje nije samo bol, nego ujedno, dà ponajprije, mržnja na griehe. Bol duše skopčana je po sebi sa mržnjom na grieh; jer bol polazi od mržnje. Doklam čovjek ljubi počinjeni grieh, doklam mu je grieh drag, ili nehaje za grieh, — nemože se grieh dati duši na žao, niti će se duša za grieh kajati. Stopram, kada čovjek priznade grieh kano najveće zlo, kada svojom voljom na njega pomrzi više, nego li na ikakvo zlo, stopram onda se pričme duša kajati za grieh i dade joj se na žao, što se je griehom okaljala i želi, što ikada više može, da nije

sgriešila. Da se dakle uzmognete valjano pokajati za griehe, morate si prije sabrati u pamet i razmišljati: koliko je zlo grieh i u srcu si probuditi mržnju proti griehu, kako ću vam pokazati, kada budem razlagao svojstva pokajanja.

Pokajanje ima biti: 1) nutarnje, 2) obćenito, 3) vrhunaravno.

Ova tri svojstva tako su potrebita, da nam se proste u otajstvu pokori griesi, — te bez njih neima proštenja.

1) Pokajanje mora biti nutarnje. — Katekizam uči, kada je pokajanje nutarnje. „Pokajanje je nutarnje, kada se pokornik kaje ne samo jezikom; nego i srcem mrzi na grieh, kao najveće zlo, te iskreno želi, da nije sagriešio." Ovdje treba navlastito dvie točke na pameti držati: a) da se pokornik srcem kaje za griehe; zatim b) da mrzi na grieh više, nego li na ikakvo zlo, t. j. da mrzi na grieh kao najveće zlo.

a) Kršćanin kaje se za griehe srcem, unutar, — kada mrzi na grieh i sbilja, kano na pravo zlo i želi iskreno, da nije bio sagriešio. Ovo se nutarnje pokajanje razlikuje od vanjskoga pokajanja, razlikuje se od molitavah na izust, koje moli griešnik za pokoru; razlikuje se od uzdisanja, suzah itd., tako po prilici, kako se razlikuje duša od tiela. Kakogod je naime tielo bez duše mrtvo i za ništa; tako je i vanjsko pokajanje bez nutarnjega uzalud i bez ikakve ciene. Vanjsko pokajanje i nezaslužuje, da se zove pokajanjem; jer je pokajanje upravo bol duše, osbiljna mržnja na grieh. Vanjska žalost može samo u toliko biti mila Bogu, u koliko izvire iz nutarnje, u koliko se njim ukazuje prava, nutarnja bol. Kada nam dieli dragi Bog proštenje griehah, traži ponajprije od nas, da nam se volja, mrzeć na grieh — k njemu obrati; budué se volja, griešeć, — od njega odvratila. Izmolio griešnik i pozorno „pokajanje" na izpoviedi, nije i nemože Bog biti njim zadovoljan; ako ga griešnik nećuti u srcu. Ili, kažite sáma: hoće li vam otac zadovoljan biti, kada što skrivite, pa spazi, da samo ustima kažete, da vam je žao, što ste pogriešila; a u srcu hajete i nehajete za pogrešku? Otac neće i nemože s vami zadovoljan biti, dok se neosvjedoči: da vam je upravo od srca žao, što ste

pogriešila. S toga opominje i pozivlje Bog ljude, da se kaju i pokoru čine za griehe — od srca: »Obratite se k meni«, govori Bog (Joel. 2, 12. 13), „od svega srca svojega . . . . Derite srca svoja; a ne svoje oprave." A kod Ezekijela (18, 31.): „Pravite si novo srce i nov duh.« Zatim (pj. 50, 19.): »Žrtva je Bogu, razcviljen duh, skrušeno i poniženo srce nećeš Bože prezreti.«

b) Nije pako dosta kršćaninu, smatrati grieh pravim zlom i za grieh se kajati: ne; nego kršćanin mora smatrati grieh največim i najgorjim zlom, pa s toga i mrziti na grieh, kano na najveće zlo. Ako nebi tako radio kršćanin, nebi mu bilo pokajanje osbiljno i iskreno. Jer grieh je u istinu najveće zlo (sr. str. 205. sl.). To polazi iz glavne zapoviedi o ljubavi po sebi i bjelodano. Zapovied o ljubavi zapovieda nam: ljubiti, Boga nada sve, jer je Bog največe dobro. A tko će vjerovati onomu, da ljubi Boga u istinu nada sve, da je pripravio u srcu si prvo mjesto Bogu, — koji se nekaje za uvredu Boga — za grieh, — niti nemrzi na grieh više, nego li na kojegod drugo zlo; — ili koji drži kakavgod vremeniti gubitak većim zlom, od gubitka Boga, prijateljstva i ljubavi s Bogom? Necieni li ovaj zemaljštinu više od Boga, više od ljubavi i milosti božje? Samo onaj, koji mrzi na grieh više, nego li na išto na svietu, koji mrzi na grieh više, nego li na sva zla, te nebi pod nipošto, niti za išto na svietu, ikada sagriešio, — imade pokajanje, kakovo se traži, da čovjek dostojno primi otajstvo pokoru. U tom smislu traži se: da bude pokajanje nada sve. — Budué pako, da se ovo pokajanje osniva na volji čovječjoj, — a čovjeku je prosto hćeti ili nehćeti, — kadar je svatko, uza milost božju, dobaviti se ovakova pokajanja. Druga je glede duševne boli, u koliko izvire iz ćućenja, te ju čovjek osjeća, te kadšto bi reć prekipi mu bol i prodje u plač i lelek. Ovo ćutljivo živahno pokajanje željeti si je doduše; ali se nedade svakomu doterati do njega, a i nije potrebito, da se valjano primi otajstvo pokora. Ako li ste željna razabrati, da li vam je pokajanje iskreno i nutarnje, pitajte se samo osbiljno: Je li mi sbilja i u istinu žao, što sam sagriešio? Mrzim li na grieh više, nego li na ikoje drugo zlo? Želim li od srca: da se nisam Bogu zamjerio bio? Jesam li osbiljno odlučio, neuvriediti ikada više Boga? Ako si možete na ova pitanja odgovoriti: dà; možete se

takodjer tješiti, da vam je pokajanje nutarnje, te izvire od srca, premda nećutite živahno nutarnju bol, kakono se obično ćuti, kada snadje čovjeka golema nesreća, ili mu umre otac ili majka, ili ini tko od roda.

2) Pokajanje mora biti obćenito. — Znadeš li ti Marko, što će to reći? Pràvo. »Obćenito ima biti pokajanje, jer se treba kajati za sve griehe, ili bar za sve smrtne." U ovom odgovoru katekizma, razlikuju se, kako vidite, smrtni griesi od lahkih. Što se kaže: „za sve smrtne« (griehe), razumieva se, da se moraju u pokajanje uključiti svi smrtni griesi. To je neobhodno potrebito, da tko valjano primi otajstvo pokoru. Uzmimo: da je tkogod počinio više smrtnih griehah, n. p. oca i mater veoma težko uvriedio, mnogo novacah ukrao, a napokon proti svojemu neprijatelju golemu mržnju u srcu nosio; pa se za ona dva prva grieha iskreno kaje i želi, da je nebi bio učinio; ali neće, da se kaje za posljednji grieh, za golemu mržnju proti neprijatelju, niti hoće, da prosti uvreditelju od srca. Kaži Marijo: bi li se ovaj griešnik mogao nadati: da će mu gospodin Bog prostiti ikoji grieh? — Nebi mogao, niti bi mu Bog prostio ikoji grieh. — Ali nuto, on se kaje, što je težko uvriedio roditelje; što je okrao bližnjega; zar mu neće Bog oprostiti bar ova dva grieha? — Neće. — Pravo si odgovorila. Pamtite dakle dobro d. d., neće se griešniku oprostiti ikoji smrtni grieh, a da mu se u isti mah neoproste svi smrtni griesi, koje je počinio; pà zato je od potrebe, da se za sve smrtne griehe i pokaje. Jer smrtnim se griehom odvrati čovjek od Boga, te ostaje tako dugo odvraćen od Boga, doklam uztraje u smrtnom griehu. Ako je dakle čovjeku do toga, da ga Bog nanovo pomiluje i griehe mu oprosti; to je dužan, kako se po sebi razumieva, čovjek odreći se svih griehah, s kojih se je od Boga odvratio; a po takovu za sve se i pokajati, inače mu se nemože i jedan prostiti. Druga je glede lahkih griehah. Tko je sagriešio samo malimi griesi, taj se nije odvratio od Boga, taj je još u posvećujućoj milosti, taj je prijatelj božji. Tomu se može prostiti jedan lahki grieh, za koji se od srca kaje; a drugi mu se neoproste, za koje se nekaje i uza koje još prianja. — To ću vam lahko razložiti prispodobom. Pomislite diete, koje se mnogimi uvredami nevriednim pokazalo očinske ljubavi; pa

ga je otac s toga iz kuće proterao. Diete se na brzo pokaje i obeća osbiljno ocu, da će se poboljšati. Ali je diete još sveudilj privrženo jednoj opačini, kano i prije i neće, da je se odreče; a ta je jedina opačina veoma mrzka ocu. Što misliš Stanko, što će odgovoriti otac ovomu djetetu, kada bude molilo oca, da mu prosti uvrede? — Dà. Nije ti se moguće pomiriti, doklam se neodrečeš te gadne opačine. To valja i glede griešnika, koji se je mnogimi težkimi griesi, zamjerio Bogu. Bog mu nemože prostiti, dok se nepokaje za svaki težki grieh. Pomislite si opet drugo diete, koje je u volji roditeljem, premda imade gdjekoje male mane. Roditelji mu proste često gdjekoju pogreših, za koju se kaje, a neproste mu drugih pogrešakah, kojih se diete nemisli osloboditi; pače traže roditelji, da se i ovih pogrešakah oslobodi diete, prije; nego li odvrate sasvim kaznu od njega. Takovim načinom prašta i Bog djeci svojoj, koja su u milosti kod njega one male griehe, za koje se iskreno kaju i žele jih se riešiti; a druge jim male neopraštа.

Tko si je dakle natovario na dušu smrtne griehe, taj se mora kajati za nje sve, bez ikakve razlike; te doklegod imade na duši koji smrtni grieh, a nemisli ga se osbiljno riešiti i nemrzi svesrdno na njega, — tomu se nepraštaju griesi u otajstvu pokori; taj biva pače krivcem novoga grieha, naime svetogrdja, ako primi otajstvo pokore. Što se pako tiče lahkih griehah, bila bi izpovied istina valjana; ako se nebi pokornik osbiljno za sve pokajao; ali mu se nebi i prostili oni lahki griesi, za koje se nebi pokajao. Kada pako tko nebi imao na izpoviedi drugih, nego lahkih griehah, pa se i za jedan nebi pravo pokajao, bila bi izpovied nevaljala. Tako uči katekizam. Što više; tko bi znatice ili hotice bez ikakva pokajanja primio otajstvo pokore; ne samo, da bi mu izpovied bila nevaljala, nego i svetogrdna. Bez pokajanja neima otajstva pokore; tko dakle znatice, bez ikakva pokajanja primi ovo otajstvo, taj onesveti otajstvo i tera njim licumjerstvo. Što li je drugo, nego pravo licumjerstvo, kada se tko pretvara, da je skrušen griešnik, te govori na izpoviedi: „Bože, kajem se za sve griehe svoje“ itd.; a ipak se nekaje i za jedan? S toga pokajte se prije izpoviedi osbiljno za griehe i trsite se, ako imadete samo i male griehe, za sve se pokajati,

da vam budu svi prošteni. — A da se pokajete za sve griehe, nije potrebito, da se pokajete za svaki napose; — dosta je, da probudite pokajanje ukupno za sve griehe, znane i neznane.

3) Pokajanje mora biti vrhunaravno. — Da se pokornik valjano izpovjedi i oproštenje griehah dobije, mora mu svaki put i na svaku ruku biti pokajanje vrhunaravno. To nezaboravite ikada. Jer, kako ste jur čula (str. 268.) mora sve, što nam pomaže dospjeti u kraljestvo nebesko; — biti vrhunaravno. A da nam bude pokajanje vrhunaravno, „moramo“ se kajati za griehe, ne samo poradi naravnih posljedicah, nego se moramo kajati s razlogah vrhunaravnih: što smo naime Boga uvriedili, milost njegovu izgubili; a pakao zaslužili“ itd. Klaro, razumiješ li ovaj odgovor? Kažeš: „dà“; pà zato moraš takodjer znati, kada nije pokajanje vrhunaravno. — Tako dà; „pokajanje nije vrhunaravno, a s toga je i nevaljalo, — kada se tko samo radi vremenite štete i sramote, kaje za griehe.“ S grieha dopadne čovjek često i vremenite nevolje, pokvari si zdravlje, izgubi imetak, liši se časti pred ljudmi itd. Videć dakle griešnik, da si je pokvario griehom zdravlje, da se je lišio časti, ili dobavio vremenite štete, — dade mu se grieh na žao, boli ga duša, kaje se i želi, da nebi sagriešio bio. Martine, je li ovomu griešniku savršeno pokajanje? Nije; jer je posve naravno, da je čovjeku žao, što se je igrao, kada izgubi tisuć stotinjakah. Ovakovo pokajanje imade takodjer krivobožac i turčin. Tko se naravno kaje, nemrzi toliko na zlo, koliko na zle posljedice; a ovakovo pokajanje nepomaže. Kada dopadne tat tamnice, pa se kaje, što je tamnice dopao, to ga neboli duša, što je zlo činio; nego što je dopao zlih posljedicah i u nesreću se oborio. Taj bi nanovo krao, da se neboji kazne. — Da nam bude pokajanje vrhunaravno, moraju biti i razlozi vrhunaravni, radi kojih mrzimo na griehe. Ovakove vrhunaravne razloge pruža nam sveta vjera, učeća nas: koliko je zlo grieh i kako nemilu kaznu zaslužuje; koliko dakle imademo povoda mrziti na grieh više, nego na ikakvo drugo zlo. Vrhunaravno je pokajanje dakako dar s neba; ali nam ga neće Bog uzkratiti, ako budemo mi od svoje

strane činili, što je od potrebe, da se vrhunaravno pokajemo. Zato se pita sada: »što nam je činiti, da se uzmognemo vrhunaravno pokajati.«

Da se uzmognemo vrhunaravno pokajati valja nam: 1) zazvati Boga u pomoć; 2) osbiljno promisliti, što nas uči vjera o griehu i njegovih posljedicah.

Da se vrhunaravno pokajemo za griehe, valja nam najprije moliti. Jer sve, što je vrhunaravno i pripomaže nam spasiti se; — polazi vazda i prije svega; — od božje milosti. (Str. 267.); pa tako i vrhunaravno pokajanje. Vrhunaravno je pokajanje velik dar milosti božje, bez kojega se nemože čovjek riešiti grieha, — budi smrtnoga budi lahkoga. Poput plodne rose, natopi vrhunaravno pokajanje griešniku pusto srce, razkvasi ga, bi reć smrvi (skrši=skruši) i pripravi na posvećujuću milost i njezine spasonosne posljedice. Znajte dakle d. d., da svaki put molite golemu milost od Boga, koju vam je pribavio Isus svojom dragocienom krvlju; — kadagod molite od Boga pravo, vrhunaravno pokajanje. Ovako molite milost od Boga, svaki put, kako sam vam jur pokazao (str 386.), kadagod se pripravljate, da primite dostojno sveto otajstvo pokoru. — 2) Drugo, valja vam osbiljno promisliti razloge, iz kojih izvire vrhunaravno pokajanje. Ovi su razlozi: istine svete vjere, koje nas uče: kolika je zloća grieh i koli su ljute posljedice grieha. Bi li nam znao kazati Luka, što uči sveta vjera o griehu i posljedicah grieha? Odkuda vidimo zloću smrtnoga grieha? (U kratko opetovati, što je rečeno na str. 206. 218.). Katekizam vas pako uči: »da osbiljno promislite ove istine.« Tko bi samo brže bolje premetao ove istine u pameti, tomu bi malo ili nimalo koristile. S toga se trsite svaki put, prije izpoviedi, ove istine osbiljno promisliti i uvažiti, te zamrzite na grieh od sve duše i odlučite stalno: više negriešiti.

Idući na svetu izpovied možete (po nauku maloga katekizma) osobito ovo troje na um uzeti:

1) „Kako smo griešeći zaslužili, da nas Bog kazni.“ — Sjetite se, što smo učili o mukah paklenih. Pomislite si od Boga odbačene duhove u paklu. Njekoć bijahu liepi, srećni angjeli; ali sgriešivši, postadoše najružnijimi i najnesrećnijimi stvorovi i trpe neizgovorne muke bez ikakve polakšice, bez kraja i konca.

Pogledajte zatim tolike tisuće ljudih u strašnom, ognjenom moru paklenom; kako naricaju i škriplju zubi od nevolje. Za nje neima više milosti, neima odkupa, neima okrepe, neima kraja. Ah, kolika li je njegdje strahota, gorjeti u žestini paklenoj dan i noć, a neizgorjeti, niti ikada poginuti! Jur tisuć godinah moli bogati razkošnik — kap vode, da si razhladi jezik; ali uzalud. Pa ipak su svi ovi prokletnici stvoreni za nebo, kano i odbačeni od Boga angjeli i za nje je pripravljeno vječno blaženstvo, neizkazano veselje i sreća, kano i za čete blaženih duhovah. I za nje je trpio Isus na križu, prolio svoju dragocienu krv i podnio smrt. Pa to je upravo crv, koji neprestance grize prokletnike u srce, — to jim je prvi povod, žalosti i očajanju, — što su sami krivi svojemu prokletstvu; što su se, dragovoljno griešeći, — lišili neba, a dopali mukah paklenih, kojih se jur neće osloboditi do vieka. — Promotrivši to d. d., pitajte sama sebe: Ah, kako bi tebi bilo, da je Bog i tebe kaznio, kako si zaslužilo? O koli milostiv i ljubezan bijaše Bog prama meni. Tisuće je angjelah oborio u ponor pakleni, — odmah, kada su prvi put sgriešili, a meni je prostio iza tolikih griehah, pače dan na dan dielio mi milosti i blagodati . . . . . Što ću dakle početi? Hoću li i nadalje Boga vriedjati, dok me snadje smrt i obori u vječni oganj? Neću, ne; kajem se za svoje griehe i mrzim na nje iz dna srca svojega; odsele bit ću dobro, pokorno diete nebeskoga oca, te ću se osbiljno trsiti dospjeti jednoć k njemu u nebo (Tko pako imade samo lahke griehe izpoviedati, neka promotri kaznu i zle posljedice lahkih griehah, te kako lahki griesi vode čovjeka malo po malo u težke. Sr. str. 215. ss.).

2) „Kako je Isus radi griehah naših umro na križu.“ — Pomislite si d. d. Isusa, razapeta na križu, — ruke mu i noge pribijene čavli, glava trnjem okrunjena. — Sav krvlju obliven, od glave do pete masnicami i ranami obasut, — trpi i umire za vas. Svako od vas, gledeć Isusa, tako nemilo izprebijana, neka rekne samo sebi: Nuto, što sam uradilo. I ja sam uzrok bolih, koje je pretrpio Isus na križu; i moji su griesi Isusa izranili i na križ ga pribili. O Isuse, kako sam te moglo spraviti na to, kada si me tako goruće ljubio? — Pitajte nadalje sama sebe: Što bi imao ili mogao Isus više činiti za me, nego li je i sbilja činio? Zar da neljubim i ja njega, — dobroga, ljubljenoga odkupitelja, kada je on za mene tako nemilom smrću umro? Ili ću ga i nadalje vriedjati, prezirati i bol mu zadavati? A zar nije grieh najveća bol, dá jedino zlo, na koje mrzi Bog? Nije li grieh pribio sina Božjega na križ? Nije li sin božji toli ljutu

smrt podnio, da zadovolji za griehe? A ja da budem i nadalje hćelo grieh na grieh tovariti; premda je Isus radi grieha na križu umro, te mu je grieh i odurniji, od svega zla, pače od iste smrti? A ja da ga metnem u toliku nevolju i nanovo ga na križ pribijem u srcu svojem? (Str.). Nipošto, premili Isuse ikada više griešiti. Kajem se svesrdno za sve griehe svoje. Tako ti dragociene krvi, presvetih ranah, pregorke smrti, — smiluj mi se nevoljnu griešniku; nedaj da mi bude uzalud tvoja pregorka muka!

3) „Kako smo se griešeći zamjerili Bogu, svomu največemu dobrotvorcu i najboljemu ocu; največemu i ljubavi najvriednijemu dobru." — Promislite napokon, d. d., koliko ste i koli golemih blagodatih primili od Boga. Bog vas je ljubio od vieka, dao vam je život, sve duševne i tjelovne moći, zdravlje, hranu i odielo; neprestance brine se za vas, ljubi vas i brani, pače svakomu je od vas poslao angjela s neba, da vas prati kudgod hodila, te vas čuva od duševnih i tjelovnih pogibeljih; da vas je premilostivo primio pod svoju djecu, premda niste zavriedila; — da nije od ljubavi prama vam štedio svoga rodjenca sina, nego dao ga da trpi i umre za vas. Promislite, da se jedino Bogu imadete zafaliti, što se niste rodila na sviet sliepa, kljasta ili niema, što niste krivobožci ili židovi; nego sinci i kćeri katoličke crkve, koja vam nudi dragocienu i obilnu milost, te vam otvara vrata kraljestvâ nebeskoga. O koli dobar, koli neizmjerno je dobar gospodin, Bog naš! Nije li vriedan i od nas biti svesrdno ljubljen? Tà zar nam nije Bog predobri, premilosrdni otac? Pà zar nije Bog i u sebi najveće i svake ljubavi najvrednije dobro; — Bog, vrutak sve ljepote i dobrote, riečju: sve dobro bez mjere i broja i više, nego li svi angjeli i ljudi viekoma i pomisliti mogu? Pa kud će veća zloća i nezafalnost, nego li neljubiti ovakova oca? — Kada to sve tako promotrite d. d., onda se još jedan put pitajte: Kako sam dakle dosele ljubilo ovoga svojega predobroga oca, najveće i bezkonačne ljubavi vriedno dobro? . . . . . . Sjetite se tudier na broj i veličinu svojih griehah. Sjetite se, što ste jur čula i učila o zloći grieha (str.), naime: da je grieh najveće, pače jedino zlo; jer se griehom vriedja i onesvećuje Bog; jer se griešeć diže kukavni crvak zemaljski proti višnjemu Bogu i od objesti neće, da mu se pokorava; jer griešeć kršćanin tera duha svetoga iz hrama srca svojega, krši sveti ugovor, sklopljen s Isusom na svetom krstu; a prelazi k vragu, kojega se je svečano odrekao itd. Recite onda sama sebi: O kako sam moglo učiniti toliko

zlo i sgriešiti proti gospodinu Bogu svojemu, proti Bogu, najboljemu svojemu ocu; proti Bogu, svojemu premilomu spasitelju; proti Bogu, najvišemu, najsavršenijemu i ljubavi najvrednijemu dobru? Počasite osobito kod one misli, koja vam najviše ide k srcu; a zatim probudite, pravim, skrušenim srcem, savršeno i nesavršeno pokajanje, kako imadete u svojemu katekizmu ili molitveniku napisano.* Kratko pokajanje bilo bi i ovo:

Tebe Bože ljubim sad sasvime,
I najviše što me boli, — to je;
Što uvriedih tebe dobro moje.
Svôm Isuse krvlju operi me!

Vrhunaravno je pokajanje dvovrstno: savršeno i nesavršeno.

Vrhunaravno je pokajanje uviek milost duha svetoga; a zato uviek i dobro. Nego nije uviek jednako dobro ili — savršeno. Kako vas uči ovaj odgovor, imadu dvie vrsti vrhunaravnoga pokajanja: imade savršeno i nesavršeno pokajanje, kakogod imade savršena i nesavršena ljubav božja. Obadva su pokajanja bol duše i mržnja na grieh, kano na najveće zlo, spojena s tvrdom odlukom: više negriešiti. Kakva je dakle razlika medju njima? Razlika je tâ, što je savršenomu pokajanju savršen, nesavršenomu pako nesavršen izvor, naime: ponajviše strah pred paklom i božjim sudom. Kako možete razabrati: jednomu i drugomu je pokajanju izvor vrhunaravan, samo je savršenomu pokajanju izvor veoma dobar; a nesavršenomu — dobar. Slušajte prispodobu, odkuda ćete još jasnije razumjeti ovu razliku. Pomislite si oca, koji imade dva sina; pà jednoć skrive uješto obojica i zasluže golemu kaznu. Do mala pako, dade se obojici na žao, što su skrivili. Jedan dodje molit oca, da mu oprosti, pa kaže: „Žao mi je veoma, dragi oče, što sam te uvriedio; jer si dobar, ljubezan otac i od srca mi drag; neću te više ikada uvriediti; pà da me i

* Ipak nije dosta, — kako piše i Ohler u svojoj izvrstnoj knjigi ob učbi i gojitbi: — da kateketa na prosto opomene djecu, da promatraju ove razloge; nego mora kateketa za vjerouke, njekoliko urah prije izpoviedi, ili bar zadnju uru prije izpoviedi, pred djecom sam promatrati ove razloge, na glas i živo djeci pred oči donieti. K tomu će naći u izobilju gradiva, ako se svrati na ono, što je razlagano na strani 206—218.

nekazniš.“ — Drugi pako kaže: „Žao mi je veoma, što sam te uvriedio, oče. Ljuto sam te razsrdio; neću te više uvriediti; jer znam, da ću biti nemilo kažnjen, kolikogod te putah uvriedim i uzkratit ćeš mi, što si mi dosele davao.“ Koji se je bolje pokajao? — Nikola; onaj prvi. — Ali zašto? — Posve dobro; jer izvor njegovu pokajanju bijaše čista, djetinja ljubav, prama ocu. I drugi se je kajao i priznao, da je zlo radio i zaslužio kaznu, pà zato i mrzi na grieh od srca; ali njegovo pokajanje nije tako dobro, jer neizvire iz čiste, djetinje ljubavi, nego iz straha pred kaznom i gubitkom očinskog dara. A da bi otac zavirio u srce jednomu i drugomu, kojim bi bio podpuno zadovoljan? Zar ne prvim, koji se je kajao za svoju pogrešku, od djetinje ljubavi prama ocu? Nuto, tako vam je od prilike i glede Boga. Ako se kajemo za griehe više radi vlastitoga kvara na duši, nego li od ljubavi prama Bogu, dobro nam je istina pokajanje; ali nije savršeno i nemili se toliko Bogu, koliko se mili Bogu savršeno pokajanje, izviruće iz čiste ljubavi prama Bogu. — Drugu prispodobu pruža vam razmetni sin. Što ga je najprije ponukalo, odreći se griešnoga života, k ocu se vratiti i moliti, da mu prosti? Da li ljubav, da li žalost: što se je zamjerio svojemu dobromu ocu? Ne; nego što? Nevolja, koja ga je snašla s razpuštenoga života. Nesmijemo istina reći: da mu je posvema nestala u srcu djetinja ljubav; jer on gine za ocem, on se uzda u očevu dobrotu i milosrdje, pà to nam svjedoči, da mu se nije još zameo trag djetinjoj ljubavi u srcu. Ali ova ljubav nebješe dosta jaka; pà zato odluči stopram onda k ocu se vratiti, kada se poboja: što bi mogao umrieti od glada. Ali kada mu na povratku otac ljubezno u susret dodje, kada ga otac stade grliti i cjelivati; onda udari sin u plač, sigurno od ljubavi i žalosti, što je dobro, očinsko srce — toli ljuto razžalio i ucvilio. Ovo posljednje pokajanje, kojemu bješe izvorom čista ljubav prama ocu, sigurno je plemenitije i fale vrednije, od prvašnjega, kojemu bješe izvorom bar ponajviše — samoljublje. — Sada će vam biti lahko razumjeti: što uči katekizam o savršenoj i nesavršenoj ljubavi, te kako se razlikuje jedna od druge.

Savršeno je pokajanje, kada izvire iz savršene ljubavi, t. j. kada mrzimo na grieh više, nego na ikoje zlo, jedino zato, što smo uvriedili Boga, najveće dobro.

Čim više ljubimo koga, tim smo mu više dobru radi, tim nas više boli srce, kada mu se dogodi što na žao; ako li smo mu sami učinili što na žao, — kajemo se i odlučujemo: više to neučiniti. To valja i glede naše ljubavi Boga. Čim je veća naša ljubav Boga, tim nam je više žao, ako ga uvriedimo; te ako nam je savršena ljubav prama Bogu, t. j. ako ljubimo Boga nad sve, »radi njegove neizmjerne dobrote«, ili (kako smo učili str. 12.): »jer je najveće i ljubavi najvrednije dobro«; to će nas i nada sve boliti duša, ako uvredimo Boga; mrzit ćemo na grieh više, nego na ikakvo zlo i radje izgubiti sve, nego li Boga nanovo uvriediti. Dat će nam se na žao grieh, i mrzit ćemo na njega više, nego na ikakvo drugo zlo, te odlučiti: nipošto više griešiti; makar nezaslužili ikakvu kaznu za grieh; niti griešeći izgubili nebo, niti zaslužili pakao. Jer kakogod savršena ljubav Boga nuka čovjeka, da izpunjuje svetu volju božju, ne samo radi kazne ili nagrade, poput sluge ili sebična nadničara; nego poput krotka ili dobra djeteta; tako se uzbudjuje u srcu takodjer iskrena žalost i pokajanje, kada je napunjeno savršenom ljubavlju božjom, ako se zamjeri Bogu. Sluga ili sebičan nadničar boji se samo kazne, ili se nada plaći od svoga gospodara; pa zato izpunjuje volju svojega gospodara, a mari slabo ili nimalo za milost i ljubav gospodara; krotko pako i dobro diete izpunjuje očevu volju, da omili ocu i da ga razveseli. Savršenoj je ljubavi dosta, uza milost božju, jedina misao: Uvriedila sam dragoga Boga, svojega najboljega oca, najveće i ljubavi najvrednije dobro, prekršila sam njegovu svetu zapovied, iznevjerila sam mu se itd., — te se jur kaje svesrdno za grieh i mrzi na njega, kano na najveće zlo. Savršeno je dakle pokajanje (u kratko rekuć): bol duše i mržnja na grieh, što smo griešeći uvriedili Boga, koga ljubimo nada sve, kao najveće dobro. — Ako ste dakle željna d. d., probuditi savršeno pokajanje, razmišljajte u jednu ruku: koliko je Bog vriedan biti ljubljen od nas (gl. str. 9. ss.); u drugu pako ruku: kako smo, — griešeći, — ljuto uvriedili i onesvetili dragoga Boga; kako smo se pobunili i ustali proti najvišemu go-

spodaru svojemu, premda smo kukavni crvi zemaljski; kako smo se nezafalnimi ukazali proti najboljemu si ocu; kako smo se objestno iznevjerili Isusu, preljubljenomu si odkupitelju; kako je radi grieha Bog-čovjek na križ pribijen i pogubljen. (Gl. str. 206. br. 1. 2. 3.; str. 212. br. 3.). Dobro je: razmišljati takodjer vječnu kaznu u mukah paklenih, u koliko odtuda razabiremo, kako mora da Bog mrzi na grieh, kada ga, — premda neizmjerno dobar i milosrdan, — viekoma toli nemilo kazni. (Gl. str. 212. br. 2.)

Nesavršeno je pokajanje, kada izvire iz nesavršene ljubavi, t. j. kada nas mora na pokajanje ponukati strah od pakla, gubitak neba ili grdoba grieha.

Sagriešivši, nismo samo neizmjerno uvriedili Boga; nego smo i same sebe dobavili najvećega zla i nevolje. Zato reče praangjeo Rafajel Tobiji: »Koji griešc, neprijatelji su svoje duše.« Tob. 12, 10. Znadete, da se duša jur s maloga grieha dobavlja goleme štete i kojekakvih kaznah božjih (str. 216. s.), a smrtnim griehom liši se milosti i prijateljstva božjega, biva grda pred Bogom i angjeli, gubi nebo, a propada u vječne paklene muke. Premda nas dakle nebi smjelo išto silnije odvraćati od grieha, nego li misao: da griešeći vriedjamo Boga, — najveće i ljubavi najvrednije dobro; to se griešniku, kojemu je obično slaba ljubav Boga, kasa više srca strah toli golema zla, kojega mu se je, griešeć, dobavila duša. Kada nam po takovu nije ljubav Boga dosta savršena, te nas nemože ona sama po sebi ponukati, koliko bi trebalo, da mrzime na grieh, kano najveće zlo; — nego joj mora, bi reć pripomoći, — strah od vječne kazne, ili zlih posljedicah grieha, ili drugi koji vrhunaravan razlog, da se za grieh pokajemo i pomrzimo na njega više, nego na ikoje drugo zlo, te odlučimo: nipošto odsele uvriediti Boga; — onda nam je pokajanje nesavršeno. Zato se može zvati nesavršeno pokajanje, naprosto: bol duše i mržnja na grieh radi zla, kojega nam se duša griešeć dobavlja.* Ako ste dakle željna d. d., probuditi nesavršeno pokajanje, promatrajte zle posljedice, kojih vam je dopala duša, ako ste

* Sveti Alfonz Liguori u svojem naputku za katekete. Otajstvo pokora br. 20.

ikada smrtno sagriešila. Promatrajte: kako ste, sagriešivši smrtno, lišena milosti, prijateljstva božjega i sve ljepote duševne; kako vam je nagrdjena u duši slika i prilika božja; duh sveti iz nje izagnan; a ona dopala sužanjstva vražjega (str. 213. s.). Odtuda, što vam je duša, sagriešivši, toli grdna postala pred licem božjim, možete najbolje razabrati grdobu grieha. Ponajprije pako razmatrajte, kaznu grieha: što ste griešeći pakao zaslužila, a nebo izgubila, te kako svaki trenutak radi grieha možete pasti u vječno prokletstvo; ako se za njega svesrdno i nada sve nepokajete i neodlučite: odsele ga se kloniti. (Str. 210. 212. 225.). Jer nije nam dosta, da se bojimo samo kazne grieha, nego se moramo bojati i samoga grieha i na njega mrziti; jer smo inače, (kako piše sv. Augustin gov. 178.) naliki na razbojnika, koji premda nekrade od straha pred vješali, ipak ostaje razbojnik, jer ljubi razbojstvo i imade volju robiti; — ili smo naliki na vuka, koji ostaje vuk, premda od straha pred psimi neugrabi jagnje. To uči o vuku i poslovica, veleć: Vuk mienja dlaku, a ćud nikada; ili: Krsti vuka, vuk u goru.

I nesavršeno pokajanje dovoljno je ravno, da bude izpovied valjana; nu ipak treba nam se trsiti, da nam bude pokajanje što savršenije.

Da se griešniku proste griesi u otajstvu pokori, nije ravno od potrebe, da mu bude pokajanje savršeno; jerbo je dovoljno i nesavršeno, kako uči razgovjetno sveti sabor tridentski (sjedn. 14. gl. 4.). Nu ipak bolje je, da se nezadovoljimo nesavršenim pokajanjem; nego se uza milost božju bar trsimo, probuditi savršeno pokajanje. Jer trseći se bar, probuditi savršeno pokajanje, sigurniji smo, da nam je nesavršeno pokajanje bar takovo, te možemo otajstvo pokoru valjano primiti i odriešenje griehah dobiti.* Osim

* »Neima dvojbe«, piše sveti Liguorij, razlažuć nauk sabora tridentskoga (sjed. 14. br. 47.); a tako i u svojoj »ćudoredbi«: »da se griešnik mora, što igda može više, trsiti, te primajuć otajstvo pokoru, — probudi savršeno pokajanje i tim se umiri, da su mu griesi prošteni.« Ali se odatle nesmije zaključiti, da po mnienju ovoga svetoga učitelja, nebi bilo dovoljno i nesavršeno pokajanje; pače udara sveti učitelj i pobija u svojih spisih ob otajstvu pokori nauk njekih strogih pisacah, učećih: da je od potrebe savršeno pokajanje svakomu, tko želi, da mu se proste griesi. Po takovu netraži se, da mora pokornik imati savršeno pokajanje: ali se svjetuje svakomu:

toga je savršeno pokajanje, buduć da izvire iz čiste, djetinje ljubavi Boga, kud i kamo milije Bogu od nesavršenoga; pà zato je i po nas savršeno pokajanje kud i kamo spasonosnije. Izpovjedivši se sa savršenim pokajanjem, primamo obilnije milosti, te nam se praštaju ne samo griesi, nego i vremenite kazne u obilnijoj mjeri. Pače može se dogoditi, da nam se proste na izpoviedi toli vremenite koli vječne kazne, kano na svetom krstu, radi savršena i skrušena pokajanja.*

---

da se trsi, probuditi savršeno pokajanje; jer se još nije podpuno dokazalo, u koliko i u nesavršenom pokajanju, mora uključena biti ljubav Boga. Kada se pako trsi pokornik, probuditi savršeno pokajanje, — to će, ako i nedotera podpuno do savršene ljubavi, koja ide nada sve, — doterati bar do početka savršene ljubavi; to će mu se uzbuditi u srcu ne samo pohotna ljubav, koju uključuje jur ufanje (str. 14.) u sebi; nego i dobrohotna. Zato neka preporuči kateketa djeci: da probudjuju i savršeno pokajanje, neka jim pokaže: kako. Zatim neka pazi kateketa, polag nauka istoga učitelja (Praxis Confess. n. 10.), da nerazlaže djeci grieh samo kano puku nepravdu, ne samo kano nješto grdna i pogubna; nego kano uvriedu Boga. Tko se kaje za grieh, što je njim uvriedio Boga, što je griehom razžalio Boga i učinio mu krivicu, — tomu ujedno i ljubav dobrohotna; jer tudja žalost (ovdje žalost, t. j. uvreda Boga), daje se nam samo u toliko na žao, u koliko smo mu od ljubavi dobru radi, u koliko nam je ljubav prama njemu dobrohotna. Zato misle njeki bogoslovci, da je probudjujući na izust, savršeno pokajanje, jur dosta, reći: „Kajem se svesrdno, što sam uvriedio tebe, — dragoga mi Boga i gospodina.“

* Toma Kantimpré (Cantipratanus) pripovieda (Bon. univers. l. 2. c. 5.), veoma zanimivi dogodjaj, svoje dobe. — K pobožnomu nadbiskupu seneskomu, Petru Korbeilu dodje jednoć griešnik na izpovied, koji je počinio silu strašnih griehah, te roneć suze, uze izpoviedati griehe nadbiskupu. Izpovjediv griešnik griehe, obrati se k izpovjedniku i upita, drhćuć i tresuć se od žalosti: „Oče, mogu li dobiti od Boga oproštenje toli golemih i silnih griehah?“ — „A zašto ne“, odvrati mu nadbiskup, „ako se inače svesrdno za nje kaješ, te izvršiš pokoru, koju ti budem naložio“? „Oče dragi“, reče pokornik, „naloži mi pokore, kolikogod ti je volja. Drage volje ću, od ljubavi prama svojemu težko uvriedjenomu Bogu, tisuću putah umrieti, samo ako mi je tim moguće za griehe svoje zadovoljiti.“ Na to mu naloži nadbiskup pokoru od sedam godinah. „Što?“ reče skrušeni pokornik, „samo sedam godinah, da činim pokoru za tolike strašne griehe, za koje nebih kadar bio zadovoljiti, da živim do konca svieta i svaki dan obavljam pokoru, kakvugod je itko ikada obavljao“? Nadbiskup, razabrav iz ovih, — iz dna skrušenoga srca izašlih riečih, — koli golemo je pokajanje ovoga pokornika, obali mu pokoru sa sedam godinah, na tri dana posta o kruhu i vodi. Na to udari pokornik nanovo u plač i stade zaklinjati izpovjednika, da mu naloži strožiju pokoru. „Moli dakle“, reče biskup nadalje, „pobožno i

Takodjer izvan pokore treba probuditi savršeno pokajanje.

1) u pogibelji života. — Smrtna ura odlučuje, kakva će komu biti vječnost. Primakne li se jednoć ova ura, onda nam je stroga dužnost, poprimi se svega, čim si možemo osigurati spas neumrle duše. Znadete pako, da smrt neporučuje ikomu, kada će ga snaći; znadete, da kadšto iznenada dodje, prije, nego li bolestnik imade vremena, primiti sveta otajstva. U takovoj je nesgodi jedina pomoć: probuditi savršeno pokajanje, kojim se može griešnik s Bogom pomiriti, pà zato je griešniku stroga dužnost, u toj nesgodi probuditi savršeno pokajanje. Probudjujuć pako savršeno pokajanje, mora griešnik probuditi takodjer želju i odluku: izpovjediti se, ako mu bude ikada i ikako moguće, pa se i zbilja izpovjediti, ako dospije. — U takvoj je dakle nesreći neobhodno potrebito i zapovjedjeno: probuditi savršeno pokajanje; ali se ujedno razumieva samo po sebi, da je veoma spasonosno po svakoga i zato se svakomu preporučuje: probuditi na samrti savršeno pokajanje; jedno radi veće sigurnosti; a drugo, radi veće koristi, kako se vidi iz predidućega jur pitanja. Probudiv kršćanin na samrti savršeno pokajanje, izpunio je takodjer dužnost, probuditi ovaj odlučni trenutak, — savršenu ljubav (str. 236. br. 3.); jerbo se u savršenom pokajanju uključuje savršena ljubav.

2) kolikogod se putah smrtno sagrieši, a nije prilike izpovjediti se. — Koga ikada nesreća snadje, te smrtno sagrieši, mora ga ujedno popasti strah, da bi mogao svaki trenutak doći na sud pred priestol svojega razsrdjenoga Boga, kod kojega sigurno neće biti pomilovan; ako mu nebudu jur ovdje na zemlji prošteni griesi. Nemora li po takovu jur kršćansko sebeljublje poticati svakoga griešnika, da neodbaci pokoru; nego se skrušenom izpoviedju što prije pomiri s Bogom, ili bar istu večer,

---

skrušeno ovdje preda mnom molitvu gospodnju.“ Na ove rieči neznade pokornik, što bi počeo, sabra zatim svu snagu svoju i uze moliti pokoru.“ Ali još ju nebje izmolio; kada, — obuzet od gorke žalosti, — pade mrtav. Svetomu nadbiskupu ukaže se zatim prikazanje, o kojem je na propoviedi cielomu narodu pripoviedao, da je ovaj pokornik radi golemoga i skrušenoga svojega pokajanja, opravdan, dragocienom smrću poput sveca umro, te s mjesta primljen u nebo, bez muke u čistilištu ikakve.

prije, nego li legne spavat, probudi savršeno pokajanje; da ga kakogod nesnadje iznenada smrt, te sutradan neosvane u paklu. (Obširnije o tom čitaj na str. 47. br. 2.).

Na pokori treba pokajanje probuditi prije izpoviedi ili bar prije odriešenja.

Tko bi zanemario ili zaboravio probuditi pokajanje prije odriešenja, tomu bi uzalud bilo odriešenje. Pokornik treba pače da probudi pokajanje prije, nego li izpovjednik izgovori nad njim rieči, kojimi ga odrešuje. Zato se preporuča, da pokornik probudi pokajanje prije, nego li počme griehe kazivati, dakle prije, nego li stupi ili klekne pred izpovjednika, da nezaboravi kakogod probuditi pokajanje, ili ga možebit neizmoli samo brže bolje na pamet.

Pokajanje nemože se nadomjestiti ikada.

Jur sam vam dosta razlagao, da se neda i misliti od božje svetosti i pravednosti, da prosti ikada griešniku, doklam griešnik uztraje u svojoj zloći i nepokaje se. Zato se i nemože ikada propustiti pokajanje u otajstvu pokori. Pokajanje je tako potrebito, da se nemože ičim nadomjestiti, kakogod se na krstu nemože nadomjestiti voda, ili kojom drugom tekućinom zamjeniti. Bolestnik na umoru, može biti odriešen od griehah, ako se nemože izpovjediti, ali se kaje za griehe, te pokaže kojim znakom, da se kaje; nego da se nekaje za griehe, bilo bi mu uzalud i nemoguće odrešenje. Nezaboravite to, te se brinite osbiljno vazda, kada budete primala pokoru, da probudite pokajanje.

§. 3. Odluka.

S pokajanjem mora biti svakako skopčana: 1) nada proštenja, 2) dobra odluka.

1) Da bude pokajanje spasonosno po griešnika, mora svakako biti skopčano s n a d o m proštenja. Griešnik, koji se istina kaje za griehe; ali se neufa u milosrdje božje, — taj je propao. Primjerom vam budi izdajica Juda. On se je brzo pokajao za svoje izdajstvo. Vrativ izdajničku plaću, reče: „Sagriešio sam, izdav nedužnu krv.“ Ali mu

je manjkalo pouzdanje u božje milosrdje; pa zato je propao. — Griešnik, želeći da mu se oproste griesi, mora se ponajprije ufati: da će iskrenom pokorom radi zaslugah Isusovih dobiti proštenje svih griehah, bi li kako mu drago težki; a zatim se mora ufati: da će se moći uza milost božju poboljšati, pobožno živjeti i na vieke se spasiti.

2) S pokajanjem mora biti vazda skopčana takodjer d o b r a o d l u k a; inače nemože biti spasonosno.

Dobra odluka jest prava volja poboljšati se i negriešiti više.

O d l u k a je, kada tko imade pravu volju i naumi: što činiti ili propustiti. Kada n. pr. koje od vas misli u sebi: sutra ću učiti zadaću; ili: danas neću cieli dan iz kuće izaći; — to su onda odluke vaše volje: nješto u buduće činiti, ili propustiti. Odluka nije po takovu puka želja, nagnuće, ili samo na pol volja; nego osbiljna, o d l u č n a v o l j a, kojoj smo pripravni na svaku ruku zadovoljiti. Probudjujući pokajanje radi griehah svojih, moramo po takovu probuditi takodjer odluku, ili pravu volju: da ćemo se odsele grieha kloniti i poboljšati život. Odmah na prvi mah vidite: da je ovakova prava odluka potrebita. Bez odluke neima pravoga pokajanja. Tko li će vjerovati djetetu, koje je uvriedilo oca, da mu je žao, što ga je uvriedilo; ako imade diete volju i u napredak uvriediti ga? Doista nitko. Pa tako neima i griešnik pravo pokajanje; ako nije odlučio: odsele negriešiti. Dobra je odluka jur uključena u svakom pravom, iskrenom pokajanju, ali je ipak koristno: svaki put naročito probuditi dobru odluku prije izpoviedi, ili bar prije odriešenja, da se volja tim sigurnije sačuva grieha u napredak. No ipak bila bi izpovied valjana, kada bi se tko skrušeno i pravo pokajao, premda bi slučajno zaboravio: naročito probuditi dobru odluku.

Odluka ima biti, kano i pokajanje: 1) nutarnja, 2) obćenita, 3) vrhunaravna.

1) Odluka mora biti n u t a r n j a ili o s b i l j n a. Pokajanje, koje nepolazi od srca; nego se samo na pamet

izmoli; — nije pravo i spasonosno pokajanje. To valja i glede odluke. Tko bi samo na pamet rekao: da neće odsele griešiti; a nebi u srcu odlučio: grieha se kloniti; bio bi lažac i licumjerac. Potrebito je dakle: u dnu srca imati stalnu odluku i volju: Boga više neuvriediti; ako tko želi: da mu Bog grieh oprosti. Komu je odluka stalna i tvrda, taj može uzeti, da mu je takovo i pokajanje.

2) Što se kaže, odluka ima biti: „o b ć e n i t a", znamenuje, da griešnik mora odlučiti: čuvati se s v i h griehah, bar smrtnih. U pogledu smrtnih griehah, mora da bude odluka širja od pokajanja. Jer se čovjek može samo za one griehe pokajati, koje je počinio; ali nije dosta odlučiti: čuvati se samo onih smrtnih griehah, koje tko i sbilja počinio; nego mora griešnik odlučiti: čuvati se i onih smrtnih griehah, koje bi igda počiniti m o g a o, t. j. mora odlučiti: niti ikada ikojim smrtnim griehom uvriediti Boga. Tko bi odlučio: čuvati se svih smrtnih griehah, osim jednoga, tomu bi izpovied bila nevaljana i svetogrdna. — Što se tiče lahkih griehah, valja isto, što je rečeno o pokajanju. Kakogod se na izpoviedi odriešuju samo oni lahki griesi, za koje se pokornik iskreno kaje; tako se i samo od onih odriešuje, kojih se odluči u napredak čuvati. Tko bi imao na izpoviedi samo lahke griehe, te nebi odlučio: bar j e d n o g a se čuvati, taj bi primio otajstvo pokoru bez pokajanja i dobre odluke, — dakle ne samo nevaljano, nego svetogrdno, ako bi to učinio znatice.

3) Kako pokajanje, tako mora i odluka biti v r h u n a r a v n a; t. j mora izvirati iz vrhunaravnih razlogah. Ako bi odluka izvirala samo iz naravnih razlogah, iliti u kratko rekuć, ako bi bila samo naravna; — nebi koristila za vrhunaravno spasenje. Tko bi n. pr. odlučio: negriešiti, da se neliši posve zdravlja, ili da nedodje na ruglo svietu; — tomu bi bila odluka posve naravna, a izpovied bi mu bila nevaljala. Buduć odluka nerazdiono sdružena sa pokajanjem i izvire iz pokajanja, — to će nam biti vazda i odluka vrhunaravna, kada nam bude vrhunaravno pokajanje. Isti razlozi vjere, koji nas potiču na pokajanje, probudit će ujedno u nas i odluku: grieha se odsele čuvati.

Tko ima pravu volju poboljšati se, ima se odlučiti:

1) čuvati se svih bar težkih griehah i prigode griešne. — Dobra odluka, kakva je potrebita, da se komu griesi oproste, nemože stajati uz nagnuće na ikoji smrtni grieh. Jer kako se može čovjek nadati, da će mu Bog griehe prostiti, ako nije odlučio, za vieke se klonuti svakoga smrtnoga grieha? Kako li može Bog pomilovati griešnika, koji ljubi, što je Bogu nada sve mrzko, nad čim se Bog radi svoje neizmjerne svetosti, nemilo grozi, te što Bog viekoma kazni mukom paklenom? Odovud opet vidite: kako se ljuto varaju, koji bez prave odluke: poboljšati se; idu na svetu izpovied, a poslje izpoviedi grieše kao i dosele. Istina, moguće je, da griešnik i uza dobru, pravu odluku, nanovo sagrieši; jer griešna navada čovjeka oslabi i preotme lahko nanovo mah nad njegovom voljom Ali se ipak nedade tajiti — da oni, koji brže bolje smetnu s pameti svoju odluku, na skoro iza izpoviedi prionu uza stare griešne navade, — imadu dovoljan razlog: dvojiti o pravoj svojoj odluki. Komu je prava, dobra odluka: grieha sa kloniti, taj će se i osbiljno starati, da izpuni dobru odluku i poprimiti, što mu treba, da se poboljša.

Dobroj odluki nije pako dosta: sama dobra volja poboljšati se i čuvati se svakoga smrtnoga grieha; nego se valja i odlučiti griešniku: čuvati se i p r i g o d e g r i e š n e. Prigodom se zovu okolnosti ili slučajevi, gdje je čovjeku moguće, pače lahko: što učiniti. N. pr. Vi sada imadete prigodu ili sgodu: učiti se; t. j. okolnosti su t a k o v e po vas ovo doba, te vam se je lahko učiti. Nuto tako imade i prigodah: griešiti. Razlikovati ipak treba: dalnju i bližnju griešnu prigodu. — D a l n j a prigoda griešna, jesu takove okolnosti, gdje bi griešnik istina m o g a o sagriešiti, ali valjda neće sagriešit; jer pogibelj nije odviše velika, okolnosti nisu odviše zavodljive i privabljive. Ovde valja dakle razlikovati i b l i ž n j u prigodu griešnu, koja se upravo zato zove bližnja, što je od nje do grieha posve blizu, — samo reć bi j e d a n korak, buduć pogibelj golema, okolnosti veoma zamamljive, dakle i posve lahko sagriešiti. Andro, kažider: što se razumijeva po bližnjoj prigodi, da se podpuno razumijemo? Što uči katekizam? . . . . . Tako valja. — Razumieva se **dakle sve, što nam izvana pruža sgodu, te smo navadno**

s toga pali u grieh, ili ćemo vjerovatno u grieh pasti, ako je se nebudemo klonili. Po takovu je dakle prigoda griešna: osoba, družtvo, igra, zabava, knjiga, ili što mu drago, što nas može lahko zavesti u grieh. Tko dakle idué u pohode kakvoj osobi, idué u družtvo, ili na kakvu zabavu, obično padne u grieh; taj vidi bjelodano, da mu je ta osoba, družtvo itd. bližnja prigoda griešna. Griešnik je dužan kloniti se ovakovih bližnjih prigodah, upravo s toga, što je dužan kloniti se grieha, na koji ga ove prigode navode. Tko hoće, da mu bude valjana izpovied, tomu je od potrebe, da iskreno odluči: ne samo kloniti se smrtnoga grieha, nago i bližnje prigode griešne. To se razumieva po sebi. Tko se boji smrti, boji se takodjer očite pogibelji, gdje bi se mogao života lišiti; a po takovu, tko mrzi na grieh, kano največe zlo i odluči: kloniti se grieha, — taj će se sigurno kloniti i pogibelji, gdje bi vjerovatno sagriešio; — a to je upravo, kako malo prije rekosmo: — prigoda griešna. Vrhovni crkveni glavar, papa, odlučio je naročito: da je odriešenje na izpoviedi nevaljano; ako se onaj, tko se izpovieda, neće da kloni prigode griešne, premda bi mogao. Daj, kaži sada Martine: Što treba pamtiti onim, koji se neklone bližnje prigode, ili neće, da se ostave navadnih svojih griehah? Tako dâ. „Treba jim pamtiti, da jim odriešenje ništa nekoristi, nego da jim još povećava krivnju, jer primaju svetogrdno otajstvo.«Tko ima pravu volju poboljšati se, ima nadalje odlučiti:

2) poprimiti, što mu treba, da se poboljša. — Nebi li bio bolestnik, — lud, koji bi istina želio ozdraviti, ali se nebi hotio liečiti? Tako bi ludo radio i griešnik, koji bi istina hotio izliečiti se od svojih griehah, ali nebi hotio poprimiti, što mu treba, da se poboljša, n. pr. Bogu se moliti, savjest izpitivati, rieč božju slušati, češće ići na svetu izpovied i pričest. Ovdje mi je još pripomenuti, da naročito griešnikom, koji su okorjeli u kojem griehu, nije dosta samo u obće i površno odlučiti: poboljšati se; nego moraju napose odlučiti: poprimiti i to svojski — ovo ili ono, što jim dosudi izpovjednik, ili čemu se sami domisle, da jim je od potrebe, da se poboljšaju. Što drugim kršćanom nije upravo dužnost, to može po takova griešnika biti stroga dužnost, budué mu je neobhodno od potrebe

činiti ili trpjeti nješto, da se poboljša. Tko ima pravu volju poboljšati se, ima napokon odlučiti:

3) zadovoljiti Bogu i bližnjemu. — Kako treba Bogu zadovoljiti, razpravljat ćemo na skoro obširnije. Što se pako tiče pitanja: kako valja bližnjemu zadovoljiti, svraćam vas na ono, što smo govorili razlažući 5. 7. i 8. zapovied božju. Tko nebi bio osbiljno pripravan: naknaditi bližnjemu učinjeni kvar, ili vratiti tudje, tomu nebi valjala izpovied.

§. 4. Izpovied.

Izpovied je skrušeno očitovanje griehah pred svećenikom, da nas od njih odrieši.

Rieč »izpovied“ znamenuje često: „otajstvo pokoru.« Često kažemo: „nedostojna ili svetogrdna izpovied«, mjesto: »nedostojno primljeno otajstvo pokora“, nadalje kažemo: »djeca idu prvi put na izpovied, ili nisu još bila na izpoviedi“, mjesto: »djeca primaju prvi put otajstvo pokoru, ili nisu još primila.« — Govoreći pako sada ob »izpoviedi“, nemislimo cielo otajstvo pokoru, nego samo četvrti dio ovoga otajstva, naime: tužbu samoga sebe, ili očitovanje griehah pred svećenikom.

Izpovied (ili tužba) da bude valjana, **mora biti:**

1) podpuna, 2) iskrena, 3) razgovjetna.

Izpovied nije valjana, ako joj ikoje manjka od ovoga trojega. Što bi onda trebalo početi i kako bi se dalo pomoći, razlagat ćemo, dok dodjemo na veliku (ili generalnu) izpovied.

Izpovied je podpuna, kada griešnik očituje sve bar smrtne griehe, koji su mu na pameti, te kaže njihov broj i potrebite okolnosti.

Razlažuć ovaj odgovor, treba se osvrtati na troje: prvo, koje griehe treba izpovjediti; drugo: da treba kazati broj griehah; a treće: potrebite okolnosti griehah.

1) Koje griehe treba izpovjediti? Na to odgovara katekizam: a) Sve smrtne griehe treba izpovjediti; dakle i one smrtne griehe, koji su počinjeni u potaji ili

mišlju. S toga bilo bi uzalud odriešenje svećeničko griešniku, koji bi i jedan samo smrtni grieh zatajio; te ne samo, da nebi ovaj griešnik od ijednoga grieha odriešen bio; nego bi nanovo sagriešio, svetogrdjem natovaren, s izpoviedi se vratio; te bi kud i kamo bolje bilo po njega, da se nije izpoviedao. — b) Kaže se nadalje „bar svi smrtni griesi moraju se izpovjediti"; a tim se pokazuje: da spadaju na izpovied i lahki griesi. Istina nije dužnost, niti strogo od potrebe: izpoviedati lahke griehe (jer se lahki griesi, kako svjedoči sama rieč i kako smo učili, mogu i bez izpoviedi odpustiti: pokajanjem, dobrimi djeli i drugimi načini); nego je ipak koristno izpoviedati i lahke griehe, već s toga, što se po otajstvu pokori najsigurnije i najuspješnije praštaju lahki griesi; — pa zato i traže revni kršćani najradje u otajstvu pokori lahkim griehom liek. To je osobito važno, kada nezna griešnik točno razabrati: da li je koji grieh upravo lahak ili težak. Kako je glede nutarnjih tjelesnih bolestih, kadikad težko razabrati: koja je na smrt, koja li neznatna; tako je glede griehah kadikad težko razabrati: koji je lahak, koji li smrtan. Kada dakle nezna sam bolestnik razabrati bolest od bolesti, najbolje će mu biti, poslati po liečnika. A zar da se nestaramo, ili da tajimo duševnomu liečniku ranu, pa tako možebit i viekoma poginemo, — neznajući razabrati: da li nam je duša na smrt ili lahko ranjena? c) Bilo medjutim kako mu drago strogo od potrebe: očitovati sve smrtne griehe, ipak je lahko zadovoljiti ovoj dužnosti, budué od potrebe samo one griehe izpoviedati, kojih se čovjek (izpitav marljivo savjest) sjeća. Komu dakle, izpitujuć marljivo savjest, nedodju svi smrtni griesi na pamet; ili na izpoviedi, — bez vlastite krivnje, — zaboravi koji smrtni grieh, ili napokon s kojega razloga, uzmimo n. pr. na samrti, nije kadar, ili neima vremena: kazati sve samrtne griehe, premda su mu na pameti, — taj se neka neboji. Jer uči sveta crkva: da se uz griehe, na izpoviedi očitovane, praštaju i svi griesi, koje griešnik bez svoje krivnje neočituje; — u koliko se naime griešnik iskreno i svesrdno kaje za sve griehe, te ima pravu volju: izpovjediti sve griehe, da može.

2) Ako hoće griešnik, da mu bude izpovied podpuno valjana, dužnost mu je nadalje kazati broj smrtnih griehah,

t. j. mora kazati: koliko je putah učinio koji smrtni grieh. Nije dakle dosta, kazati samo na izpoviedi; klevetao sam, krivo sam prisegao; nego je dužnost i kazati: koliko putah klevetao, krivo prisegao. Dokaže li se kradljivcu na sudu: da je deset putah ukrao; to će ga sudac drugčije suditi; nego li kradljivca, koji je ukrao jedan ili dva puta. Bolestnik, koji imade deset čirevah, neće ozdravit, dok nepokaže liečniku sve deset. To valja i glede broja smrtnih griehah. Ali nam se je opet diviti dobroti božjoj; jer se i ovdje netraži od skrušenoga griešnika, što mu nije moguće. Izpitao li si naime griešnik marljivo savjest, a nedošlo mu na pamet: koliko je upravo putah, koji smrtni grieh učinio, dosta mu je reći: „Ovaj sam grieh učinio u toliko i toliko tjedanah, (mjesecih i godinah), svaki dan (svaki tjedan ili mjesec) popreko od priliko toliko putah." Griešnik, koji je druge na grieh naveo, dužan je kazati: broj ljudih, koje je naveo; a tako i onaj griešnik, koji je više ljudih oklevetao ili prevario. Dokaže li se varalici na sudu: da je dvadeset ljudih prevario i u nevolju oborio, sigurno će ga sudac strožije suditi; nego li varalicu, koji je prevario samo jednoga ili njekolicinu. To valja i glede izpoviedi, gdje se takodjer sudi po pravici.

3) Još preostaje govoriti o potrebitih okolnostih; jer i bez njih nije izpovied podpuna. Okolnosti su dvostruke naime: okolnosti griehah — mienjajuće i okolnosti otegujuće.*

a) Imade okolnostih, s kojih prelazi grieh iz jedne vrsti u drugu; s kojih n. pr. kradja prelazi u svetogrdje, s kojih je dakle veća krivica grieha, a po takovu zaslužuje griešnik i veću kaznu; ili s kojih se jednim griehom prestupi više zapoviedih. Kradja prelazi u svetogrdje, — dakle u drugu vrst grieha, — kada tko ukrade u crkvi štogod, ili upravo crkvu porobi. Tko drugomu poželi smrt, sagrieši proti petoj zapoviedi božjoj; tko pako poželi smrt svojim roditeljem, sagrieši u isti mah i proti četvrtoj zapoviedi; t. j. sagrieši proti ljubavi, koju je dužan svim ljudem i proti ljubavi, koju je dužan napose

* Kateketa vidi, da je dotični odgovor u katekizmu nerazgovjetan, pa zato neće zamjeriti razlagatelju dotično i prevoditelju, što se nisu posvema držali katekizma; pače misle, da će i po kateketu biti ovako bolje. Op. prevod.

roditeljem. Tko krivo prisegne, sagrieši proti drugoj zapoviedi; a tko krivo prisegne, hoteći krivom prisegom prevariti bližnjega u trgovini, sagrieši u isti mah i proti sedmoj zapoviedi. Tudier dakle nije dosta kazati samo: „Ukrao sam, drugom sam smrt želio, krivo sam prisegao; nego treba takodjer spomenuti navedene okolnosti.

b) Govoreći ob okolnostih otegujućih, valja na pameti držati, okolnosti: a) bitno otegujuće, b) znatno otegujuće i c) neznatno otegujuće. — Bitno otegujuće zovu se one, koje „pretvaraju lahki grieh u veliki." — Uzmimo: da bi tko slagao, — što bi po sebi mali grieh bio, — ali bi tim znatice bližnjemu veliki kvar napravio. To bi, kako se na prvi mah vidi, ova bitna okolnost, ovu laž u veliki grieh pretvorila; a po takovu dužan bi bio griešnik ovu okolnost na izpoviedi kazati. Glede znatno otegujućih okolnostih, treba osobito one na izpoviedi kazati, o kojih sluti griešnik, ili bi lahko slutiti mogao: da bi izpovjednik, posve inače sudio, da mu griešnik koju okolnost napomene; jer kako primjeće katekizam: „Treba izpovjediti sve u obće, što je izpovjedniku od potrebe znati, da može valjano prosuditi dušu pokornika, te ga odvratiti od grieha." Ovamo spada navlastito okolnost: kada je griešnik u bližnjoj prigodi griešnoj, n. pr. u službi, tvornici, ili drugdje s osobom, gdje često bude naveden na grieh; nadalje: kada je navadan na koji grieh, osobito smrtni; te premda se je izpoviedao, ipak se nije dosele poboljšao. Propusti li griešnik ove okolnosti napomenuti, dužan ga je izpovjednik o njih pitati; a griešnik je opet dužan, iskreno odgovarati, da ga uzmogne izpovjednik svjetovati, kako će se od grieha odvratiti. — Neznatno otegujuće okolnosti, t. j. sve potanko, — povrh broja, vrsti i krivice griehah, — nije od potrebe kazivati. Nepotrebite i suvišne okolnosti se neizbrajaju; a navlastito ime neka se nespominje ičje. — Grieh neka se pristojnim imenom kaže, a ipak nezatapša. Konačno ima griešnik paziti, da nepovriedi svetost otajstva, surovimi i nesramnimi pripoviestmi.

Izpovied treba da bude nadalje iskrena. O tom kaže katekizam:

Izpovied je iskrena, kada se griešnik onako tuži izpovjedniku, kao što se poznaje Bogu kriv, netajeć niti neizpričavajuć išta.

Ovoj zapoviedi zadovolji griešnik, kada na izpoviedi očituje griehe, broj smrtnih griehah i potrebite okolnosti onako, kako znade i kako sam razlagao onomadne; — a sve drugo propusti, što nespada na izpovied. Žalibože imade griešnikah, koji — budi s lahkoumnosti budi radi stida — smetnu s pameti, da nevalja izpovied, ako nije iskrena i podpuna. Ah kud će većih nesrećnikah od njih; jer pretvaraju liek u ljuti otrov!

1) S toga, promislite zrelo prije izpoviedi, ako vas ikada snadje napast, da štogod zatajite na izpoviedi, — promislite:

a) „da je neiskrena izpovied nov težki grieh i svetogrdje, koje zaslužuje vječno prokletsvo." Tako uči katekizam. Tko dakle nemisli iskreno očitovati svoje griehe na izpoviedi, tomu je ne samo uzalud ići na izpovied; nego taj je i goropadan prama samu sebi, — buduć da od objesti gazi milosti, koje je naredio Bog, nam na spas; pače zlorabi milosti sebi na vječnu propast, mjesto da se njimi posveti i oslobodi prokletstva. Jer svaka izpovied, — na kojoj se svojevoljno zataji koji težki grieh, ili se zataji broj, vrst i potrebite okolnosti, — svetogrdna je; a po takovu nov težki grieh, često i težji, — od onoga grieha, koji se je stidio izpovjediti griešnik. Tko se pako nestidi zatajiti na izpoviedi koji težki grieh; — hoće li se taj stiditi: ići u smrtnom griehu na svetu pričest, ili primiti koje drugo otajstvo svetogrdno, n. pr. potvrdu, ženitbu? Po svoj prilici neće se striditi, nego će ići od svetogrdja do svetogrdja, dok mu u duši nepogine sasvim bojazan pred svetimi stvarmi, krivica nedotera do najvišeg stepena; a stidu mu se nezametne sasvim trag. Natovaren svetogrdji stupi ovaj griešnik na prag vječnosti; tjelesne mu je i duševne snage nestalo, a duša mu obično očaja. Kako li će se kukavac sada na samrti, bez osobite milosti božje, riešiti okovah, kojih se nemogaše riešiti za čila i zdrava života? Izvanredna bi ga milost božja dakako kadra bila spasiti u ovaj čas; ali kako da se poufa okorjel griešnik u izvanrednu milost? Nemoramo li pače pravedno slutiti: da će ovakovu nesrećniku tako-

djer poslednja izpovied i sveta pomast svetogrdna biti, sve ako se bude na samrti hotio, te imao vremena: izpovjediti i primiti svetu pomast.

b) Promislite d. d. nadalje: „da je ipak bolje, svoje griehe otajno izpovjediti svećeniku; nego u griehu uvjek nemirno živjeti, nesrećno umrieti, te se na sudnji dan osramotiti pred svim svietom." — Nezafalan je, koga je stid, ili komu je dosadno, — izpoviedati se; pa zato se radje i neizpovieda. Tà Bog je dragi naredio izpovied nam na utjehu, te kako jur čusmo, olahkotio nam izpovied, koliko je igda moguće. Bogu bijaše na volju: zapovjediti nam, da kazujemo svoje griehe svim ljudem, — pà i to bi bila ipak golema milost, da nam je Bog obećao radi toga: prostiti griehe, kojimi smo se dobavili pakla. Ali Bog nije tako naredio, pače dosta mu je, da očitujemo griehe samo jednomu svećeniku; a i taj je svećenik dužan pod najstrožiju kaznu: mučati ob onom, što mu griešnik kaže na izpoviedi. Svećenik je dužan prije glavu izgubiti, nego li i najmanjim znakom očitovati, što na izpoviedi čuje. Bi li nam po takovu mogao Bog više olahkotiti izpovied, nego li je i sbilja? Paklena je dakle himba i varka, kada dodje griešniku u pamet misao: »Nemoj to kazati; to je goropadan grieh; što će slutiti o tebi izpovjednik"? — Što će misliti . . . . ? Čim je težji tvoj grieh, tim će dražje biti izpovjedniku, što si ga izpovjedilo; tim će ti više ići na ruku i biti u pomoći, da se riešiš toga grieha.* Što li ti koristi: da zatajiš grieh?

* Tko iskreno izpovjedi svoju krivicu, vriedan je: čašćen i ljubljen biti. To će vam posvjedočiti sljedeći primjer. Jednoć uputi se knez na galiju, da obadje kažnjenike u okovih, — osudjene na težki posao, radi svojih zločinah. Njihova ljuta sudbina dade se knezu na žao, te odluči bar jednoga od njih pomilovati; nego hćede ipak prije razabrati, koji je najvredniji pomilovanja. S toga zaredi pitajuć jednoga pa drugoga: zašto je osudjen. Sada nastade »jao i pomagaj.« Jedan po jedan stane uvjeravati kneza: da je upravo on najpošteniji i najnedužniji čovjek pod nebom; nego dušmani da su ga ocrnili pred oblašću i zato da je osudjen na galije. Svaki moljaše: da ga pomiluje knez i pusti na slobodu? Napokon se namjeri knez na posve mlada uznika i upita ga: »A što si ti skrivio, te si ovamo dospio?« »Dragi gospodine!« odgovori mladić, »ja sam bio goropadan dječak. Nisam slušao oca i majku, pobjegao sam jim, živio sam pustopašice, krao i varao, gdjegod sam mogao; trebalo bi mi više urah vremena, dok bi izpripoviedao sva svoja zla djela. Napokon sam dobio, što sam tražio, pa ću i dragovoljno trpiti svoju kaznu; — znajuć, da sam ju sto putah zaslužio.« S mjesta zapovjedi knez, da se s ovoga skinu okovi, te da se pusti na slobodu. Obrativ se k drugim sužnjem, reče knez smješeć se: »Vi ste svi tako čestiti i dobri; pa zato treba od vas ukloniti ovoga opakoga derana, da vas, — poštenjake, — na zlo nenavede.« (Polag Mehlera). — A zašto je knez tako uradio? Jer je znao, da su svi zaslužili kaznu; ali se mogaše nadati, da će samo onaj razmetnuti svoj prvašnji posao, koji je svoju krivicu iskreno pripoznao, te pripravan bio, zasluženu kaznu trpiti.

Neima ti mira i pokoja, neima utjehe i veselja, doklamgod ga neizpovjediš. Doklamgod je gnoj u čiru, — peče, gori, boli dan i noć; ako li si željan riešiti se bola; a ti prokini čir, pa iztiskaj gnoj. To valja i o griehu; neima ti mira, neima zdravlja, doklam ga na usta neiztisneš. — Promislite d. d. napokon: Teda njegda mora se krivica na sud iznieti i proglasiti — budi na obćem sudu, javno — na sramotu, ruglo i prokletstvo; budi na sudu u pokori, pred jednim čovjekom, u potaji — na odrešenje i opravdanje. »Nije li bolje« govori sveti Bonifacij, apoštol njemački, »izpovjediti svoje griehe čovjeku, nego li na onaj strašni sudnji dan biti javno obtužen i osramoćen na očigled neba, zemlje i pakla, ne da se poboljšaš, nego da budeš na vieke proklet?" (Gov. 4. o blaž.). Tko li će dakle, uvaživ to, biti tako nedotupav, pa zatajiti svećeniku svoje griehe? Bilo i težko griešniku koji grieh očitovati; nije li i bolestniku težko piti kakav gorak i ogavan liek; a zar ga i neboli, kada mu se sječe koji član, ili mu se pače žeže paklenim kamencem ili ognjem? Ali je ipak kud i kamo bolje i pametnije: dati se liečiti, nego li poginuti.

2) Poslje izpoviedi svjetuje katekizam dvoje, da se uvaži. — a) »Ako griešnik nekaže što bez krivnje, dosta je: zaboravljeno očitovati na sljedećoj izpoviedi.« — Nije od potrebe ići sljedeći put upravo k istomu svećeniku; niti je od potrebe, ići odmah na izpovied. Izpovjediv griešnik jednoć sve griehe, koji su mu došli na pamet; a po takovu imav i volju i druge izpovjediti, da su mu došli na pamet, može se smiriti do buduće izpoviedi; — jer su mu uz one griehe, koje je izpovjedio, prošteni i oni, kojih se nije na izpoviedi sjetio. Medjutim premda nije griešnik strogo dužan, izpovjediti zaboravljeni grieh, ipak je bolje, da ga prije svete pričesti izpovjedi, ako mu dodje na pamet; a uza to mu bude i lahko: nanovo

*

pristupiti na svetu izpovied. Svakako valja zaboravljeni grieh kazati na drugoj (sljedećoj) izpovledi. — b) Druga je dakako, »kada griešnik zataji koji težki grieh od stida, ili s nemarna izpitivanja savjesti (radi prikorne i kazne vriedne nemarnosti i nehaja); jer onda mu treba takodjer očitovati: na koliko je to izpoviedih zatajio svojom krivnjom, pa i ponoviti sve ove izpoviedi.“ Toliko katekizam. Lahko ćete pogoditi, s kojega se uzroka imadu ponoviti ove izpoviedi. Tumačio sam jur, da je nevaljana ona izpovied, na kojoj griešnik s vlastite krivnje, t. j. svojevoljno, zataji koji težki grieh, te doklamgod svojevoljno taji smrtni grieh, nevaljane su mu i nedostojne sve izpoviedi, koje za to vrieme obavi. Po takovu nije mu oprošten ikoji izpovjedjeni grieh. To valja i glede izpoviedi, na kojoj neočituje griešnik griehe, koje bi dužan bio očitovati, — a neočituje s toga, jer se nije trsio, da je spoznade, t. j. što je budi sasvim u nemar metnuo izpitavanje savjesti, ili se samo površno izpitivao i brže bolje. Komu je dakle svojski do toga, da mu se proste griesi, — dužan je, izpitav si marljivo savjest, — na budućoj izpoviedi točno kazati: koliko se je putah nevaljano izpovjedio; pa i ponoviti sve ove izpoviedi; — dakle: za sve izpoviedane i neizpoviedane griehe skrušeno se pokajati i sve do jednoga iskreno izpovjediti. Zakvači li čovjek, skapčajuć si haljinu, samo jednu kopču na krivo, mora nanovo sve odkapčati i prikapčati, dok popravi onu, koju je u prvi kraj krivo zataknuo. To valja i ovdje: ne samo prva nevaljana izpovied, nego i sve za njom, moraju se ponoviti, kano da jih nije ikada bilo. Inače se nemože smiriti duša.

Takova pako izpovied, na kojoj se ponavljaju sve, ili više izpoviedih, zove se velika (generalna izpovied); a o njoj govori katekizam niže. »Velika je izpovied potrebita“, uči katekizam, „kada su prvašnje izpoviedi bile nevaljale, budi sbog neiskrenosti, budi s manjkava pokajanja ili manjkave odluke, budi s griešna nemara u izpitivanju savjesti.« Tko dakle sigurno zna, da nije svojoj dužnosti zadovoljio na jednoj ili više prvašnjih izpoviedih, u pogledu iskrenosti pokajanja, odluke i izpitivanja savjesti, kako je od potrebe, da se valjano primi otajstvo pokora, te kako smo sada učili, — dužan je na svaku

ruku ponoviti sve izpoviedi. Već je druga, ako bi tko sumnjao samo, da li je valjano dužnosti zadovoljio; — taj bi morao izpovjednika pitati: je li mu potrebita velika izpovied, pa se po izpovjednikovoj odluki ravnati. Kadšto nije upravo potrebita velika izpovied, ali je veoma koristna i zato ju preporuča katekizam: imenito, „kada se tko pripravlja na prvu svetu pričest, u pogibeljnoj bolesti, za svetoga ljeta, svetoga poslanja“ itd. Ova preporuka katekizma osniva se na običaju i nauku svetacah, te je u obće spasonosna po griešnika; jer je na velikoj izpoviedi navadno veće i jače pokajanje, stalnija odluka i revnost, sigurniji duševni pokoj, dublja poniznost i osbiljnija priprava za primanje milosti božje. Nu može se ipak naći ljudih, po koje bi mogla biti više škodljiva velika izpovied, nego li koristna; zato je svakako dobro: prije velike izpoviedi, porazgovorit se sa pobožnim i vještim izpovjednikom. — Sada ćemo se vratiti k trećoj točki, potrebitoj za valjanu izpovied, naime: razgovietnosti.

Izpovied je razgovietna, kada griešnik govori tako, da može izpovjednik sve dobro razumjeti i dušu mu valjano prosuditi.

Ovdje će se vrtiti govor oko trostruke razgovjetnosti: razgovietnosti glede izgovora, razgovietnosti glede riečih i razgovietnosti glede reda. — Razgovietan je izgovor, kada tko govori primjerno na glas tako, da ga izpovjednik može čuti i razumjeti. Zato nevalja samo šaptati na izpoviedi, ili mučati; nadalje nevalja prenaglo govoriti ili gutati slovke i rieči; nego si treba primjerno vremena uzeti. Ove su pogreške dosadne i neprilične po izpovjednika i sile ga, da mnogo mora nanovo pitati; pa zato, ako bi griešnik navlaš tako govorio, da prečuje izpovjednik koji grieh, bila bi izpovied nepodpuna i neiskrena. — 2) Razgovietne su rieči, kada tko govori potanko i izvjestno; a ne samo u obće i neizvjestno. U obće i neizvjestno bi govorio, tko bi n. pr. rekao: „Nisam Boga ljubio, kako bi morao; zlo sam mislio i govorio.“ Jer kako će odtuda izpovjednik dušu valjano prosuditi? — Komu je do razgovietnosti, taj će kazati griehe po imenu, po njihovoj vrsti, broju i okolnostih; taj će takove rieči uzeti, pod kojimi izpovjednik razumije isto,

što i griešnik u srcu misli; a neće šarati kojekuda ili tapšati. Tko bi hotice tako radio, bila bi mu izpovied po svoj priliki nedostojna, svetogrdna. — 3) Treba napokon, da bude razgovietan i red na izpoviedi. A bit će razgovietan, kada bude griešnik izpitavao si savjest, kako sam vam onomadne pokazao, redom: polag deset zapoviedih božjih, pet zapoviedih crkvenih, pa tim redom i na izpoviedi griehe kazivao; a usuprot čuvao se suvišnih i izpraznih pripoviestih, koje nespadaju na izpovied. — Još spada na razgovietan red, da se učite izpovied pristojno začeti i zaglaviti. Tko samo dodje u izpoviedaonicu, pa — ni pet ni šest, kazuje odmah griehe; tomu se vidi, da je surov ili neuk. Zato učite dobro na pamet, tako zvanu: općinsku izpovied: „Molim vas oče duhovni“ itd. (kako je u katekizmu). A kada izpovjedite i izbrojite griehe, molite: „Za ove i sve ostale griehe“ itd. (kako imadete u katekizmu). Kada griešnik nezaglavi izpovied, dodje izpovjednik lahko u nepriliku, neznajuć: da li je griešnik gotov, ili je inače zapeo, ili bi rad štogod kazati.

Pošto se zaglavi izpovied, „treba“ kako uči katekizam, »paziti na izpovjednikove opomene i zapamtiti si pokoru, koju naloži; pak ako što zapita, iskreno i čedno odgovoriti.« Neumjestno je: mozgati medjutim, dok izpoviednik svetuje i opominje: da li nismo zaboravili koji grieh kazati. Ako li pokorniku od sebe dodje što na pamet, može kašnje izpovjediti; ali neka nesmeta izpovjednika za opomene. A kada će izpovjediti, što mu dodje na pamet za opomene svećenikove? Neka izpovjedi poslje opomene; ali prije odriešenja, — dakle kada dogotovi izpovjednik opomenu. Fale vriedno je, za odriešenja svećenikova ponoviti (u srcu) pokajanje.

Ako li svećenik uzkrati griešniku odriešenje, dužan je griešnik podvrći se odluki svećenikovoj, te se trsiti iskrenom pokorom, vriednim postati odriešenja. Odriešenje bi bilo nevaljalo i svetogrdno, kada griešnik nebi pripravan bio: kloniti se bližnje prigode griešne, neprijatelju prostiti, zlu navadu odvrći, tudje vratiti, ili kvar popraviti itd.; pa zato nije izpovjedniku na volju: odriešiti s reda svakoga, tko mu dodje na izpovied. A da i odrieši, to ne samo nebi pomoglo griešniku; nego bi se griešnik, uza ostale griehe, dobavio još svetogrdja; a svećenik bi, uza griešnika, upropastio i sebe. Zato neka

griešnik radje fali Bogu i izpovjedniku, kada mu izpovjednik, — uzkrativ polag svoje dužnosti odriešenje, — donese pred oči pogibelj duše, i svjetuje ga, kako će je se osloboditi. Bolje je sto putah nebiti odriešenu, nego li biti odriešenu — svetogrdno. Tko je pako vriedan odriešenja, znat će najbolje prosuditi izpovjednik; zato neka griešnik, mjesto da se srdi na izpovjednika, radje podvrgne dragovoljno njegovoj odluki, te nastoji osbiljno se poboljšati i odriešenja vriednim postati.

§. 5. Zadovoljština.

Dojdosmo dakle d. d. do zadnjega diela otajstva pokore. Jer tko želi dobiti oproštenje griehah, nije mu dosta samo se pokajati za svoje griehe i svećeniku je očitovati (kako ste učila), nego mora i pravu volju imati, za nje zadovoljiti.

Po zadovoljštini razumievaju se djela, koja svećenik na izpoviedi dade griešniku za pokoru.

Zadovoljiti komu, reći će obično: dati komu, što ga ide; nadalje reći će: namiriti komu nepravedno učinjeni kvar ili uvredu. Po takovu je zadovoljština u obće: naknada za učinjeni kvar ili uvredu. Tako je Isus svojom pokornošću na smrt, učinio zadovoljštinu (ili odštetu, naknadu) uvriedjenomu veličanstvu božjemu, za uvredu, koju smo mu nanieli mi svojom nepokornošću; — inače bismo morali mi zadovoljavati (trpiti) navieke. (Sv. I. str. 231. ss.). Ovdje se pako razumieva samo posebna vrst zadovoljštine, naime pokora, koju izpovjednik naloži griešniku, kada izbroji griešnik svoje griehe; prije nego li ga odrieši. I ova je pokora njeka vrst naknade za uvrede, učinjene veličanstvu božjemu. Bila kako mu drago malena ova zadovoljština, ipak je povoljna gospodinu Bogu, jer ju sjedinjujemo sa zadovoljštinom Isusa, našega božanskoga odkupitelja, od kojega je, kako uči sabor tridentski (sjedn. 14. gl. 8.), „kriepost našim zadovoljštinam, koji ju prikazuje ocu nebeskomu i po kojemu je otac prima.“ O cieni zadovoljštinah naših valja isto, što ste učila prije (str. 284. ss.) o cieni naših zaslugah.

Svećenik daje na izpoviedi zadovoljštinu zato: 1) da zadovoljimo za vremenite kazne, 2) da se poboljšamo.

1) Da zadovoljimo za vremenite kazne. Varao bi se, tko bi mislio: da nam Bog vazda uza griehe prosti i sve kazne, koje smo griešeći zaslužili. Već sudbina naroda izrajelskoga uči nas, da je tomu upravo naopako. Koliko je putah izprosio Mojsija narodu proštenje griehah; pa je ipak sastigla narod kazna. A kada je težko sagriešio kralj David, prostio mu je Bog istina griehe; ali mu je ipak prorok Natan navjestio kaznu, govoreć: »Bog je uzeo tvoj grieh od tebe; ali će ti sin smrću umrieti.“ Tko bi dakle učio: da se vazda uza grieh prašta i sva kazna, —, protuslovio bi naročitomu nauku svetoga pisma i nauku katoličke crkve. Vječnu kaznu, koju bismo imali trpiti u paklu, odpušta Bog, kako jur znadete, svaki put s griehom; ali neodpušta, kao na svetom krstu, svagda vremenitu, »koja se ima pretrpiti budi ovdje na zemlji, budi u čistilištu. »Jer se svidjelo božjoj providnosti«, uči sabor tridentski, »da Bog drugčije prima u milost one, koji neznatice sagrieše prije krsta; nego li one, koji su se podrznuli, — oslobodjeni od sužanjstva griešnoga i vražjega, te primivši dar duha svetoga, — onesvetiti hram božji i duha svetoga razžaliti. Potonji su naime, kud i kamo više krivi i s toga vriedni veće kazne, od prvašnjih. Bog radi poput dobra oca, koji istina rado prašta, ali neodpušta svu kaznu, djetetu, koje više putah padne u istu pogrešku; — da diete tim bolje spoznade svoju manu, a tim se i osbiljnije pobrine, da je se ostavi. Kuda li će veća milost i milosrdje božje, kada nam Bog odpušta vječnu paklenu kaznu, koju smo griešeći zaslužili, pa nam daje mjesto nje, samo vremenitu? — U to ime dakle nalaže izpovjednik griešniku spasonosnu pokoru: da zadovoljimo za ove vremenite kazne, — koje smo obično dužni pretrpiti, pošto su nam u otajstvu pokori odpušteni griesi. Pokornik neka dakle dragovoljno primi i obavi ovu spasonosnu pokoru; — jer kako rekosmo, zadovoljava njom Bogu za vremenite kazne, koje bi ga ipak jednoć stigle, budi ovdje na zemlji, budi u čistilištu; — nadalje daje svećenik zadovoljštinu

2) da se poboljšamo. Izpovjednik nalaže griešniku takovu pokoru, kakova mu dolikuje, da se nepovrati

u grieh. U ostalom odvraća pokora griešnika od grieha jur s toga, što je kazna. »Bez dvojbe“, uči sveti sabor tridentski, „odvraćaju ove zadovoljuće kazne pokornike silno od grieha, drže je kano na uzdah i opominju u napredak na pozornost i budućnost; one lieče takodjer ostanke griehah i ruše, protivnimi kriepostmi, zle požude, koje su se uvriežile usljed griešna života.« Sada mi odgovorite: što vam se čini, bili slobodno bilo, — pokorniku, naloženu od izpovjednika pokoru, drugom zamjeniti, navlastito većom i težjom? — Nebi; pokornik mora istu pokoru obaviti, koju mu je izpovjednik naložio. A zašto? Zato, jer kako uči katekizam, svećeniku je oblast, davati zadovoljštinu, — od Isusa, koji je predao crkvi, t. j. apoštolom i njihovim nasljednikom oblast, ne samo razriešivati, nego i vezati. Mat. 18, 18. To će reći: Izpovjednik ima oblast i dužnost, nevriednim sasvim uzkratiti odriešenje; skrušenim pako davati pokoru, kano uvjet, jedino pod kojim, drži da je spasonosno, griehah jih riešiti. Ovoga se je nauka držala od postanka katolička crkva i učila ga, te ga u saboru tridentskom nanovo potvrdila, grozeć se izobćenjem onim, koji ga neće da vjeruju. A kada svećenik imade oblast i dužnost: davati vam pokoru, to imadete vi dužnost: primiti ju ponizno i po duši obaviti; tko ima pravo zapovjedati, tomu smo se dužni pokoravati i slušati ga. — Jeste li pako željna znati: da li je nevaljala izpovied, kada tko neobavi pokoru, to vam odgovara katekizam:

Ako griešnik neovrši zadovoljštine poslje izpoviedi; ali je na izpoviedi imao volju: ovršiti ju, izpovied mu je istina valjana; ali grieši ipak i gubi mnoge milosti.

Ovdje uči katekizam troje. Prvo: izpovied je istina valjana, ako griešnik i neovrši pokoru, upravo tako, kao što je predjašna izpovied valjana, premda griešnik nanovo sagrieši. Jedan i drugi put gleda se osobito na to: da griešnik u izpoviedi, t. j. prije odriešenja svećenikova, imade odluku i pravu volju: grieha se kloniti i pokoru obaviti. Druga bi posve bila, ako bi griešnik jur na izpoviedi odlučio, propustiti pokoru; — ovdje bi izpovied bila nevaljala, jer tko se hoće valjano izpovjediti, mora takodjer imati odluku zadovoljiti za griehe. — Ali je na

svaku ruku grieh, kada tko svojom krivnjom zanemari pokoru posvema ili djelimice i to bio bi grieh smrtni, ako je pokora naložena griešniku za smrtne griehe, ili kano liek, da se nepovrati u smrtni grieh. Osim toga gubi griešnik, — zanemariv obaviti pokoru, — mnoge milosti, koje podjeluje otajstvo pokora, dostojno i pobožno primljeno. Jer djelo, jur po sebi dobro, kao što je molitva, post, milostinja; dobiva tim veću cienu i vriednost, što je kano zadovoljština naloženo od svećenika na izpoviedi. Nadalje, budué zadovoljština naložena kano liek, da se griešnik nepovrati u grieh, veoma je shodno: obaviti ju sdušno i čim prije; a najshodnije: obaviti ju odmah poslje izpoviedi. Bilo bi u obće veoma neumjestno, a i nezafalno: izašav iz izpovjedaonice, odmah otići kući, ili se drugoga posla latiti; a niti zafaliti Bogu na primljenoj milosti. Tko neovrši zadovoljštinu, ili ju bez razloga odgodi preko opredjeljenoga vremena, taj mora na sljedećoj izpoviedi, tu nehajnost očitovati. A tako je i dužan pokornik na izpoviedi očitovati, ako nemože ovršiti naloženu si pokoru; jer je samo izpovjednik vlastan zamjeniti pokoru. — Važno je još na pameti imati, što uči katekizam u sljedećem odgovoru o zadovoljštini: da nam naime nije dosta ovršiti samo zadovoljštinu, koju izpovjednik dade; nego:

Osim naložene zadovoljštine treba se trsiti i drugimi dragovoljnimi dobrimi djeli i trpljivo podnoseć nevolje, zadovoljiti pravdi božjoj.

To treba, da se tim revnije trsimo, pošto je sadanja crkvena pokora kud i kamo manja od prvašnjih vjekovah. Njekoć su morali griešnici po tri, po deset, po petnajest godinah, pače i cieloga života — pokoru činiti; morali su često postiti o vodi i kruhu, za svete mise i po mećavi i zimi stojati pred crkvenimi vrati; a nesmjeli koračiti u crkvu. Što pako sada crkva daje manju pokoru, čini samo zato, da neodvrati griešnike od svete izpoviedi i pričesti. Božja pravednost nije s toga ipak malaksala; a i grieh je danas tako vriedan kazne, kakono ikada prije; premda crkva, — obziruć se na slabost svoje djece, — nenalaže toli stroge kazne, kakono dosele. „Današnja dakle pokora nedotiče, da naknadi sve zaslužene

kazne. S toga je na volju pokorniku: nadoknaditi, što mu manjka do podpune zadovoljštine, ili odgoditi zadovoljštinu na muke u čistilištu, „gdje ćemo“, kako nas opominje katekizam, »imati tim težje trpiti.“ Lakša je kud i kamo pokora na ovom svietu; a po takovu i pametnije trpiti i činiti zadovoljštinu za života, nego li poslje smrti. S toga i jesu pravi pokornici radje svojevoljno i težku pokoru podnosili za života, nego li odgadjali pokoru do poslje smrti. Barem se imademo trsiti: primati iz ruke božje, te podnositi strpljivo u duhu pokore, — tuge i nevolje, težkoće, poslove i brige zemaljske, koje nas stižu dan na dan. Po nauku sabora tridentskoga, sigurni smo: „da možemo zadovoljiti ocu Bogu po Isusu vremenitimi, od Boga nam poslanimi, napastmi; ako je trpljivo podnosimo.“ — »Nekloni duhom brate«, reče jednoć sveti Bernard, marljivu i pobožnu svjetovnjaku u samostanu za žetve »radi marljivo, što radiš; jer poslje smrti nećeš dospjeti u drugo čistilište.“

Žalibože imade danas kršćanah, kojim nije i s daleka slobodno spomenuti što o pokori; jer se na to s mjesta ozlovolje. Hoteći se pako liepim načinom otresti pokore, kažu: Isus je za dragu volju za nas pokoru činio i ocu nebeskomu za nas naknadio; s toga je suvišna naša pokora. — Bi li jim Petre, ti štogod znao odgovoriti na to? — Dà; Isus se je za nas i Bogu molio — molio dan i noć, pa ipak hoće, da se i mi Bogu molimo, te se spasimo. A sveti Pavao neveli: Isus je za nas trpio, pa zato netreba nam trpiti; nego veli: „Ako budemo s njim trpili, to ćemo se s njim i proslaviti.“ Rimlj. 8, 17. Što valja glede svih milostih, koje nam je Isus zaslužio za vječno blaženstvo, valja i glede zadovoljštine Isusove. Bez milosti propali bismo svi do jednoga; a ipak neće nas milost sama spasiti; ako neprionemo uzanj.

Poslje izpoviedi nije dosta zadovoljiti pravdi božjoj, nego imade pokornik zadovoljiti još njekim dužnostim prama bližnjemu i samu sebi.

1) Dužnosti prama bližnjemu, iziskuju, kako uči katekizam, da griešnik „smutnju i sav kvar, bližnjemu krivično učinjen, nadomjesti.“ O tom smo obširnije govorili na koncu 5. 7. i 8. zapoviedi božje. (Daj ponovi u brzo Tomo, što smo onda učili.) — Dužnost prama samu

sebi iziskuje: da griešnik „poprimi š o treba, da se poboljša.“ To je tim potrebitije, čim se je grieh dublje ukorienio, ili pače u navadu prešao. Ako se to odlučno i svojski nepoprimi, bojati se je, da će se griešnik do prve sgode u grieh povratiti. Liek, kojim je moći griešniku doskočiti, da se nepovrati u grieh, raznovrstan je, prema vrsti griehah. U obće, tko želi sačuvati se navadnih griehah, treba mu: a) „opomene izpovjednikove podpuno izpunjavati, b) kloniti se brižljivo bližnje prigode griešne, c) dan na dan izpitivati savjest, d) Bogu se marljivo moliti, rieč božju slušati, češće ići na svetu izpovied i pričest, e) često razmišljati o četverih posljednih, imenito smrti.“ Glavne navade mogu se najshodnije iztriebiti protivnimi kriepostmi. — „Čovjek, koji sveudilj pada u prvašnje težke griehe, a nepoboljša se; neka se boji, da su mu izpoviedi po svoj priliki nevaljale, a na svaku ruku, da mu je duša u pogibelji.“ — Jer tudier ili neima pravoga pokajanja i odluke, ili se nerabi osbiljno propisani liek; a bez pravoga pokajanja i odluke neima proštenja; bez pravoga lieka neima poboljšanja; bez poboljšanja neima srećne smrti; bez srećne smrti neima spasenja. Zato reče Isus bolestniku, izliečiv ga: »Negrieši, da ti se nedogodi što gorje.“

Opomena.

Ako ti se iduć, ubode trn u nogu, nećeš li ga s mjesta izvaditi? ako li ti iznenada spadne na glavu criep s krova i na smrt te rani, nećeš li s mjesta dati dozvati liečnika u pomoć, da neumreš od rane? Sigurno ćeš tako uraditi, ako te snadje ovakova nevolja; ili će te svatko moći ludjakom zvati, ako to neuradiš. A što bi ti čovjek rekao, kada ti grieh ne samo rani na smrt dušu, nego ti ju i sbilja umori — a ti haješ i nehaješ: gdje prolaze dani, tjedni i mjeseci, netražeć liečnika, kojega ti je poslao Bog, od prevelikoga svoga milosrdja, da ti izlieči duševnu rànu i goleme te oslobodi pogibelji? Sveti Toma akvinski običavaše govoriti: „To mi se neda dokučiti, kako se može itko smijati i veseo biti, kada je u smrtnom griehu.“ U istinu, moralo bi se to nedokučivim držati bar u kršćanina, koji znade, da je poginuo i viekoma propao, tko umre u smrtnom griehu. A gdje ćemo naći

čovjeka, koji je siguran, da ga neće snaći iznenada smrt; — čovjeka, koji može u istinu reći: koliko danah ili urah imade još živjeti? Zar neuči Isus: da smrt dolazi poput tata? Zar nas neopominje Isus: da budemo sveudilj na oprezu; jer neznamo dan i sat, kada će nas pozvati Bog na sud? Mat. 25, 13. — Pà i sbilja d. d, koliko se putah dogodi: da umru iznenada ljudi, pače i djeca vaše dobe; da se je koje diete utopilo, ili da su ga kola sgazila. Sačuvao vas Bog d. d. svake nesreće! Ali što se je drugim dogodilo, može se i vam dogoditi. Kolika dakle lahkoumnost: živjeti objestno, a biti u nemilosti božjoj; — pa se nebojati nagle smrti i vječnoga prokletstva?! Ah! koli užasno mora biti: sa smrtnim griehom na duši — doći na sud božji! Zato d. d. ako bi vas ikada snašla nesreća, te padnete u smrtni grieh; neidite na počinak, dok neprobudite što igda možete savršenije pokajanje, te neodlučite: ići što prije na svetu izpovied. — Kadagod pako podjete na svetu izpovied, trsite se što više, da se valjano i dostojno izpovjedite; jer nevaljana izpovied nedobavlja griešniku spas, nego još veću propast. Budite samo odlučno pripravna: od svoje strane učiniti sve, što spada na dobru izpovied i molite se goruće Bogu, da vam podieli potrebitu milost.

O p r o s t.

Zašto ide iza nauka o zadovoljštini, — nauk ob „oprostu“? Zar spada i oprost na otajstvo pokoru? Nespada; nego zato ide oprost iza zadovoljštine i otajstva pokore; jer se i oprostom dieli, kano i zadovoljštinom, odpust vremenitih kaznah, koje bismo morali trpiti, budi ovdje na zemlji, budi u čistilištu. Ovdje vas osobito opominjem d. d. da me pazljivo slušate, jer mnogi ljudi nerazumiju: što je oprost; pa zato sude i govore krivo o njem.

Oprost je: izvan otajstva pokore podieljen odpust vremenitih kaznah, koje bismo, odriešen već od griehah, podnieti imali na ovom svietu ili u čistilištu.*

Ljuto se vara; a i crkvu krivo potvara, tko misli: da se oprostom praštaju g r i e s i. To nije katolička crkva ikada vjerovala, niti ikada učila; nego je usuprot od postanka vjerovala i učila: da se mora izpovjediti svećeniku, tko se želi odriešiti griehah; — a tako da je naredio Isus gospodin. Oprostom se nepraštaju budi težki, budi lahki g r i e s i. Krivo nadalje vjeruje, tko misli: da se oprostom odpuštaju samo stroge crkvene kazne, prvašnjih crkvenih vremenah, o kojih smo onomadne (str. 426.) govorili. — Joso! Što nam se dakle odpušta oprostom? Tako dâ. Oprostom nam se odpuštaju posve ili djelimice v r e m e n i t e k a z n e za griehe, koje smo zaslužili. Razlažuć vam otajstvo pokoru, učio sam vas: da nam Bog neprašta uza griehe vazda i sve kazne, koje smo griešeći zaslužili; nego da obično ostaju njeke vremenite kazne, koje ćemo njekoć morati trpiti u čistilištu; ako nezadovoljimo uvredjenomu veličanstvu božjemu, ovdje na zemlji, svojevoljnom pokorom. Zatim sam pokazao: da svećenik na izpoviedi takodjer zato daje pokoru, da zadovoljimo za vremenite kazne. Buduć pako, da griešeći tovarimo na se mnogo i mnogo vremenitih kaznah, a s druge strane crkva dan danas nalaže posve malo vremenitih kaznah; — bojati nam se je, da nas tim više vremenitih kaznah čeka u čistilištu. Oprost nam je dakle, ako smo inače dobre ćudi, premda slabi, — pripomoć, u toj nevolji. Oprost je dakle, podieljen od crkve odpust vremenitih kaznah, pošto smo odriešeni od griehah, s kojih smo se dobavili tih kaznah; jer se neodpušta ikada kazna, prije, nego li grieh. — A zašto spominje katekizam naročito: da se ovaj odpust dieli, izvan otajstva pokore? Zato spominje, da nezamjenimo kakogod oprost — s odpustom vremenitih kaznah, koji primamo na izpoviedi skupa s oproštenjem griehah (str. 383. br. 2.) ili s odpustom vremenitih kaznah, koji primamo po zadovoljštini, iliti pokori, naloženoj nam od izpovjednika, prije odriešenja.

* Ovaj će odgovor valjati kateketi prije razložiti i rieč po rieč protumačiti; nego li ga dade na pamet djeci učiti.

Ovdje bi se ipak moglo nametnuti pitanje: pà zar nismo mi griešnici, dužni primjereno zadovoljiti i naknaditi božjemu veličanstvu nanešene uvrede; a zar netraži i pravda božja, da joj se dade podpuna zadovoljština? Doista traži; ali m j e s t o n a s daje c r k v a primjerenu odštetu pravdi božjoj. Zato uči nadalje katekizam:

Crkva nam prašta kazne, dieleć zadovoljštinu pravdi božjoj iz neizcrpljivoga vrela zadovoljštine Isusa i svetih.

Da budete lakše razumjela ovaj odgovor, moramo se povratiti tja na četvrti članak vjerovanja apoštolskoga. Ondje smo učili: da je Isus zadovoljio ocu nebeskomu za nas, ne samo dosta, nego i p r e o b i l n o. (Sv. 1. str. 232. s.). Kapljica krvi, uzdah jedan, božanskoga odkupitelja, bio bi dosta za odkup ne jednoga svieta, nego i tisuću. Zato je vrelo zadovoljštine, — koju je Isus zaslužio svojim biednim životom, svojom smrću na križu — upravo neizcrpljivo. Osim toga su nebrojeni sveci svojom strogom pokorom, više zadovoljili pravdi božjoj, nego li su skrivili. Ovaj je dakle višak zadovoljštine, — vrelo, odkuda mogu crpsti pravovjernici, radi občinstva svetih. (Sr. svez. 1. str. 347. sl.) Ovaj je višak — svojina crkve, buduć njezin božanski odkupitelj, Isus, njoj ostavio obilje svojih milostih i povjerio, da ga dieli svojoj djeci. Crkva dakle nečuva ovo obilje uzalud, — poput lienoga sluge, o kojem pripovieda sveto evangjelje, da je zakopao u zemlju povjereni si novac; — nego poput sladke majke, koja prati svojom ljubavlju djecu i onkraj groba, dieli crkva ovo obilje djeci svojoj na utjehu; — toli mrtvoj, da se oslobode mukah čistilišta, koli živoj, da i nedopadnu ovih mukah. Crkva radi poput ljubezne majke, koja, baštiniv imetak dobra i bogata prijatelja, plaća njim dug svoje djece. To će reći: crkva dieli božjoj pravdi zadovoljštinu, za vremenite kazne, koje smo mi zaslužili, — dajuć nam u dio od preobilnih zadovoljštinah Isusa i svetacah toliko, koliko nam treba. Tako nam dieli crkva oprost, t. j. odpust vremenitih kaznah za griehe, koje bismo, odriešeni već od griehah, — podnieti imali na ovom svietu ili čistilištu, da zadovoljimo pravdi bož-

joj.* Nemojmo se pako imalo uzlieniti, ili nehajni postati u službi božjoj, — oslanjajući se tobož na ovu dobrotu i darežljivost svete matere crkve; jer crkva nedieli oprost svoj djeci bez razlike; nego samo onoj, koja se vriednom pokažu ovoga pomilovanja, te ovrše vierno propisana djela za oprost. Jer

Da dobijemo oprost treba:

1) **biti u milosti božjoj.** — Tko je u nemilosti božjoj, t. j. u smrtnom griehu, tomu nemože ova milost u dio pasti; jer je mrtav član na tielu Isusovu: (Sr. svez. 1. str. 334.) sve dotlje, dok se valjanom izpoviedju, ili bar savršenim pokajanjem, uza odluku: izpovjediti se čim prije, nepomiri s Bogom i t m nerieši griešne krivice. Tko je u malih griesih, može istina i bez izpoviedi dobiti oprost; ali nipošto za kazne onih malih griehah, kojih se nije prije odriešio.

2) **ovršiti točno dobra djela, koja crkva propisuje za oprost.** — Propisuje se obično za oprost: izpovjediti se i pričestiti, crkve obaći, Bogu se moliti, postiti, milostinju udieliti itd. polag odluke papinske ili biskupske, već kako podieli oprost papa ili biskup. Nije ikomu slobodno po volji promieniti ova dobra djela. Tko pako zaboravi ili nije kadar ovršiti ova dobra djela, nesgrieši istina, ali niti dobije oprost. Glede oprosta neodlučuje imalo dobra volja. Obće misle i uče bogoslovci: da bar posljednje propisano dobro djelo, mora ovršeno biti u posvećujućoj milosti, inače da je osujećen oprost. — Oprost je blagodat, podjeljena posve dragovoljno pravovjernikom od crkve; pa zato nije dužan itko, primiti oprost. Tko se pako uztručava primiti oprost; jer do oprosta nedrži išta, ili ga prezire; — grieši smrtno. Jer

---

* Znadete iz bibličke poviesti, da je Bog pripravan bio žiteljem u Sodomi i Gomori prostiti kaznu, radi deset pravednikah; — pà zar da nebude kud i kamo više pripravan prostiti nam vremenite kazne, radi preobilnih zadovoljštinah Isusa i svetih.

Ob oprostu imamo vjerovati; 1) da katolička crkva ima oblast dieliti oprost, 2) da je po nas vrlo spasonosno dobiti oprost.

1) Sabor je tridentski naročito izrekao: da katolička crkva ima oblast dieliti oprost. Spasitelj naš podielio je sam crkvi ovu oblast, kada je ovlastio svetoga Petra i ostale apoštole: da riešavaju sve veze bez razlike, koje bi mogle priečiti čovjeku put u kraljestvo nebesko. Mat. 16, 19. Zatim 18, 18. Priečiti pako čovjeku put u kraljestvo nebesko, bar za njeko vrieme, — mogu vremenite kazne, koje zaustavljaju dušu u čistilištu: te po takovu mora dakle imati crkva takodjer oblast: riešavati pravovjernike i takovih kaznah. Ovu oblast neimaju ipak svi članovi crkveni; nego samo papa, kano nasljednik svetoga Petra i biskupi, kano nasljednici ostalih apoštolah. Buduć samo papa vrhovni glavar ciele crkve, to pripada samo njemu oblast: dieliti oprost cieloj crkvi; biskupi pako mogu dieliti oprost samo pravovjernikom svoje biskupije i manjom mjerom. — 2) Da je po nas vrlo spasonosno, dobiti oprost. I to uči naročito sabor tridentski; a potvrdjuje sveudiljni običaj ciele crkve i najsvetijih ljudih. Pa kako i nebi bilo spasonosno primati oprost; kada se oprostom „odpuštaju vremenite kazne“; kada nas oprost „pobudjuje na pravu pokoru i poboljšanje“, — buduć bez prave pokore i poboljšanja neima oprosta; kako da nebude spasonosno primati oprost, kada nas „oprost nuka na svetu izpovied i pričest i bogoljubna djela“, buduć, da se izpovied i pričest obično propisuju za oprost? Kolika je korist od oprosta glede vremenitih kaznah, kojih se oprostom riešavamo, dokučit ćemo, ako se sjetimo mukah, koje trpe duše u čistilištu. Kolika je korist od oprosta glede prave pokore i poboljšanja, — svjedoče dovoljno pokora i obraćenja, prigodom svetoga ljeta. Kolika je napokon korist od oprosta glede svete izpoviedi, pričesti i inih propisanih djelah, — bilo bi suvišno razlagati.

„Oprost je obilat (podpun), kada se oproste sve vremenite kazne.“ Tko bi dakle obilat oprost primio, pà zatim, — nesgriešiv iza oprosta išta — umro, došao bi pravac u nebo bez čistilišta.

„Oprost je neobilat (nepodpun), kada se oprosti

samo jedan dió vremenitih kaznah." Ovaj se oprost mjeri obično polag starinske crkvene pokore; zato se govori obično: oprost 7 godinah i 7 kvadragenah (t. j. sedam godinah i sedam put četrdeset danah). To će reći: da se odpušta toliko vremenitih kaznah; iliti, dieli se toliko zadovoljštine od preobilnih zaslugah Isusa i svetih, — koliko bi pokornik zaslužio da trpi 7 godinah i 7 kvadragenah crkvenu pokoru. Budué da crkvena pokora obično nije prekoračila 20—30 godinah; s toga su sumnjivi oprosti od tisuć ili pače sto tisuć godinah.

Osobito je na glasu oprost, zvani „sveto ljeto", koji, premda nije drugo, nego samo obilati oprost, propisuje se ipak pod takovimi uvjeti, da ga se je moći laglje podpuna dobaviti, jedno: radi osobitih povlasticah, koje se diele izpovjedni-kom tom prigodom, drugo: radi javnih obćenitih molitavah, kojimi se dobavlja veći blagoslov i milost s neba. Ovaj se oprost zove takodjer jubilarni oprost; jer bijaše običaj staroga zakona: svake petdesete godine, po božjoj naredbi, pustiti na slobodu sve sužnje i sve dugove odpustiti. Ova je godina proglašivana trubljom; a trublja zove se židovski „jubal", pa odtuda rieč: jubileum i jubilarni oprost. Naš je narod prozvao ovaj oprost „svetim ljetom", po svoj prilici odtuda, što se prigodom ovoga oprosta, diele obilne milosti; a i drže se izvanredne molitve i prohodi.

Konačno ćemo napomenuti, da se dušam u čistilištu može „samo onaj oprost namieniti, o kojem papa naročito kaže: da se može." Jer nemože odlučiti svaki kršćanin: komu može oprost u dio pasti; nego samo sveti otac papa, komu je povjerena uprava crkvenih blagodatih.

Opomena.

Pomislite si d. d., da dospijete u tamnicu, gdje je zatvorena množina nesrećnikah i u verige okovana. Osudjeni su svi na težku, nemilu kaznu, jedni na deset godinah, drugi na dvadeset, njeki i na četrdeset. — Pomislite sada, da jim vi na to slobodno kažete: Predobri kralj odlučio je njekim obaliti kaznu, a njeke sasvim pomilovati; samo vam valja nješto u kratko moliti i njeka bogoljubna djela obaviti. Ako pristanete na to, otvorit će vam se vrata na tamnici, vidjet ćete doskora svoje roditelje, prijatelje i rodbinu. Što vam se čini? Bi li se našao

ijedan uznik, koji bi se uztručavao privoljiti na ovu lahku pogodbu? Nebi li svi do jednoga s najvećim veseljem i zafalnošću primili ovu kraljevu ponudu? Nuto d. d., ova vam je tamnica — čistilište. Kazne su ovoga svieta ništo, prama kaznam u čistilištu. A tko od vas nije sagriešio i zaslužio trpiti u čistilištu? Svaki trenutak može vas smrt snaći i svaliti u ovu ljutu tamnicu. Crkva vam nudi slobodu od ove tamnice; ako ovršite njeke molitve i njeka pobožna djela. Tko dakle da neprione uz ovu ponudu? Ako sada budete u nemar metala oproste, kada vam se pruža prilika, da je dobijete, — tko će vam biti kriv, ako budete morala dugo godinah čamiti u čistilištu? — Pa da vas i nije strah, da ćete sama doći u čistilište, netrpe li mnoge druge duše ondje, — možebit kojemu od vas brat, sestra, otac ili majka? koje li je od vas tako nemilo, te jim se neće smilovati i u pomoć priteći, kada si oni sami nemogu pomoći? „Cienite oproste i trsite se, kadagod uzmognete oprost primiti, toli za sebe, koli za pokojne." Još vas samo sjećam: da možete dobiti oprost, kolikogod putah probudite čin vjere, ufanja i ljubavi (str. 236.).

Posljednja pomast.

Posljednja pomast jest otajstvo, u kojem bolestnik po svetom ulju i molitvi svećenika prima milost na spas duše, a često i tiela.

Kako nas je sveta crkva odmah, kada smo se rodili, po svetom krstu preporodila na vrhunaravni život; kako nas je, poput ljubezne majke za umrloga života, sveudilj pratila svojim naukom i svojimi nam otajstvi milost dobavljala, te uzmognemo neprestance napredovati u milosti božjoj; — tako nam ide i na samrti u pomoć, dobavljajuć nam jaku podporu, otajstvom posljednje pomasti, da sretno svladamo zadnju, odlučnu borbu, na rastanku s ovim svietom. Ovo se otajstvo zove: posljednja pomast; ne s toga (posljednja), kano da čovjek, primiv ovo otajstvo, odmah umre; nego se zato zove posljednja pomast, jerbo je posljednja od pomastih, koje nam crkva dieli; jer pomast na svetom krstu, potvrdi, svetom redu (ako se tko redi u svećenika), — ide svaka prije ovoga

*

otajstva (posljednje pomasti.) — Posljednja pomast jest otajstvo, jer ima sve, što spada na otajstvo. Spominje se ovdje vidljiv znak, t. j. pomazanje svetim uljem i s ovim pomazanjem spojena molitva svećenika. Po ovom vidljivom znaku dobavlja se bolestniku nevidljiva milost na spas duše, a često i tiela. Napokon uči sljedeći odgovor, da je sbilja: Isus naredio ovo otajstvo.

Da je Isus naredio posljednju pomast, znademo:

1) iz svetoga pisma. — Sveti Jakob apoštol (5, 14. 15.) piše ovako: „Ako tko oboli od vas, neka pozove svećenike crkve, pa neka mole nad njim, mažući ga uljem u ime gospodnje i molitva vjere spasit će bolestnika i pridignut će ga gospodin i ako je u griesih, oprostit će mu se.“ Odovud pravedno zaključujemo, da je sam Isus naredio posljednju pomast. Tudier spominje sveti apoštol Jakob očevidno, vanjski vidljiv znak, naime: mazanje svetim uljem i uza to molitvu svećeničku, te uči razgovjetno, da bolestnik tim dobiva nevidljivu milost, naime: proštenje griehah. Zašto dakle preporuča sveti Jakob toli osbiljno bolestnikom posljednju pomast? Odkuda znade, da ovaj vidljivi znak dieli nevidljivu milost? Sigurno samo odtuda: što je naredio Isus ovaj znak. Jer nemože ijedan čovjek, nego samo Bog, — podieliti vidljivu znaku moć, da se po njem (znaku) dobavlja čovjek nevidljive milosti, naime proštenja griehah. Tvrdeć dakle sveti Jakob, da se bolestnik po posljednjoj pomasti dobavlja nevidljive milosti, uči ujedno: da je Isus naredio ovo otajstvo.

2) iz sveudiljnoga nauka crkve. — Od postanka vjerovala je i učila sveta crkva, na iztoku i zapadu: da je posljednja pomast otajstvo novoga zakona i od Isusa naredjena. To svjedoče spisi svetih otacah i odluke mnogih crkvenih saborah; zatim starinske crkvene obredne knjige, učeće: kako se imade dieliti ovo otajstvo.

Posljednja pomast dieli se ovako:

„Svećenik“, kako uči katekizam, „maže bolestniku pet osjećalah, svetim uljem i moli svaki put: „„Po ovoj svetoj pomasti i blagom svojem milosrdju, oprostio ti

Gospodin, štogod si sagriešio, pogledom (sluhom itd.) — Posljednju pomast dieli svećenik, kako uči sveti Jakob. Ulje, kojim maže svećenik bolestnika, pravi se od masline i blagoslovljeno je od biskupa. Ovo je drugo ulje — od ulja, kojim se maže diete na svetom krstu, i drugo od svete krizme, kojom se maže diete odmah, čim se okrsti, te kojom se maže čelo na svetoj potvrdi. Jer se ovo ulje rabi ponajprije za bolestnike, zato se i zove »bolestničko.« Biskup posvećuje ovo ulje, — kako i svako ino ulje za sveta otajstva, — na veliki četvrtak; moleći se tom prigodom Bogu: da dade, te bude posvećeno ulje, spasonosno po tielo i dušu; a svi, koji ga budu rabili, da budu oslobodjeni od svake slabosti i bolesti i sačuvani od zasjedah paklenih. Svećenik maže bolestniku pet osjećalah: najprije obadva oka, t. j. osjećalo, na koje gledamo; a mažuć ovo osjećalo, — moli što gore spomenusmo; zatim maže obadva uha, — osjećalo, na koje slušamo i moli opet, kako spomenusmo; samo uzme mjesto rieči: „gledajuć“ — rieč „slušajuć.“ Nadalje maže nos, — osjećalo, na koje mirišimo; usta, — osjećalo na koje kušamo; napokon ruke i noge, — osjećalo, na koje pipamo, a za svakoga mazanja ponavlja pomenute rieči. Bolestniku se maže pet osjećalah; jerbo osjećala navode često čovjeka i služe mu na grieh. Koliko putah dopre čovjeku smrt na oči u dušu? Koliko putah dopre bludna, psovna i zlobna požuda na ušesa, kada dopre čovjeku na nje zao govor u srce? Koliko putah polakome se usta za jelom i pilom; a koliko putah brusi se jezik griešnim razgovorom? Koliko putah pruži se ruka za tudjim, a koliko putah korači noga po zlu putu? Osjećala se mažu unakrst, sjećajuć nas, da nam Bog dieli milosti u svetih otajstvih, po zaslugah Isusove muke i smrti na križu.

Posljednja pomast koristi duši:

1) Umnožava posvećujuću milost. — Ovu milost dieli posljednja pomast, kako i sva ostala otajstva živih. A što si može kršćanin više željeti, nego li si povećati ovaj dragocieni dar; a povećav si ovaj dar, biva čovek miliji Bogu, napreduju mu bogoslovne krieposti: vjera, ufanje i ljubav; a prema mjeri posvećujuće milosti, odmjerit će nam se takodjer njekoć nebesko blaženstvo. Koliko nam pako mora biti na skrajnoj uri do toga, da

nam se umnoža posvećujuća milost, gdje nam se otvora vječnost, te odlučuje, da li ćemo primiti ili izgubiti krunu nebesku? — 2) Prašta male grieh e i one smrtne, koje bolestnik nemože više izpovjediti. Buduć posljednja pomast otajstvo živih, mora ju bolestnik primiti u posvećujućoj milosti. Ako bi dakle bolestnik znao, da je u smrtnom griehu, morao bi se izpovjediti prije svete pomasti, ili ako mu nebi moguće bilo izpovjediti se, morao bi se bar trsiti probuditi savršeno pokajanje. Ako li nebi znao, pà ipak bio — u smrtnom griehu i tako nesluteć: da je u smrtnom griehu, — primio posljednju pomast; ili da bi u istinu znao, da je u smrtnom griehu; ali se nebi mogao izpovjediti, pače niti znakom pokazati, da je željan izpovjediti se, — tomu bi se bolestniku po svetoj pomasti smrtni grieh prostio, premda bi bolestnik, — trseći se, da probudi savršeno pokajanje, — probudio samo nesavršeno. — 3) Oslobadja dušu od ostanakah već proštenih griehah. Ovakovi su ostanci u jednu ruku: vremenite kazne, koje valja griešniku često trpiti, pošto su mu jur prošteni griesi; u drugu su pako ruku ovakovi ostanci: neuredne sklonosti srca, koje su se zalegle usljed prvašnjih griešnih navadah, n. pr. slabost volje, mlitavost na dobro, bojazljivost itd. Kakogod naime čovjek oslabi i iznemogne iza težke bolesti, tako ćuti kadšto i griešnik, obrativ se, — slabost, mlitavost i lienost na dobro. 4) Bolestnik prima u posljednjoj pomasti osobitu milost, koja ga u nemoći kriepi; u bolih tješi i bodri, da se ufa u Boga i njemu se u ruke preda; proti strahu smrti miri i proti napastim oruža, kojimi neprijatelj pakleni u ovaj čas silnije, nego li ikada, čovjeka napada.

Posljednja pomast koristi tielu.

Posljednja pomast daje bolestniku polakšicu u boli, pak i zdravlje, ako je koristno duši. To je takodjer osobita milost, koju dieli posljednja pomast, da koristi i tielu, dajuć mu polakšicu u boli, pače i zdravlje. Ova pako korist, koju posljednja pomast daje tielu, neizvire tako sigurno iz ovoga otajstva, kao milost, koju daje duši. Jer Isus nije nam ostavio siguran liek proti smrti, navlastito, kada tjelesno zdravlje nekoristi vazda duši.

Po takovu nekoristi posljednja pomast vazda tielu, niti onda, kada ju tko primi, inače posvema dostojno pripravljen. Crkva je medjutim od postanka vjerovala i učila: da posljednja pomast koristi takodjer tielu. To svjedoče navedene rieči svetoga Jakoba; to potvrdjuju i molitve, koje moli crkva od prastare dobe, kada se blagoslivlje bolestničko ulje, ili se dieli komu posljednja pomast. Sveti sabor tridentski uči: »Bolestnik dobiva kadšto tjelesno zdravlje, ako je koristno duši.« Pa se je često i očevidno pokazalo: da je posljednja pomast koristna tielu. Često je bolestniku iza posljednje pomasti odlahnulo i bolest na bolje krenula. Isti nekatolici liečnici posvjedočili su često, da je naravni liek bolje prijao bolestniku, kada je primio sveta otajstva na samrti. Dakako, kada bolestnik čeka, da ga Bog čudom oslobodi smrti, te se nepobrine zarana, da primi ova otajstva, koja su naredjena i za zdravlje tjelesno; — može ga smrt snaći, ne radi toga, što je primio svetu pomast, nego što ju je zakasnio primiti. Jer kako da Bog čudom oslobodi onoga, kojemu je tako malo do izvorah crkvenih milostih, te okleva njimi do zadnjega trenutka.*

Posljednju pomast može i ima primiti svaki kršćanin katolik, koji je k pameti došao, te pogibeljno oboli.

Ovaj vam odgovor kaže: da svaki kršćanin katolik, dakle i svako diete, — može i ima primiti ovo otajstvo, kadagod pogibeljno oboli. Po takovu može primiti pomast i diete, koje nije podučeno, da se izpovjedi i pri-

* Uzorno je, što se pripovieda o obraćenicih Kitajcih. — »Naši kršćani«, piše vjerovjestnik ot. Gonet iz Kitaja, »ciene osobito svetu pomast. A prostodušnu jim vjeru, čini se, da Bog mnogo putah nagradjuje, jur za ovoga života. Naši dobri obraćenici, neimajući u bolesti inoga liečnika do božje providnosti, namjere se često u posljednjoj pomasti na siguran liek, od kojega i ozdrave. Ja sam doživio čudnovatih dogadjajah u tom pogledu. — Francuzi bi se divili« piše nadalje »da vide, kako siromašni bolestnici, koji će jedva dva ili tri dana živjeti, plove po petnajest, dvadeset, pače trideset urah daleko, da prime sveta otajstva na samrti. A to se sbiva nemalo dan na dan. Ovaj je običaj odtuda potekao, što ima malo svećenikah; a strah jih je, da nebi umrli bez svetih otajstvah. A tko će jim opisati pobožnost, odanost i pouzdanost, kojom primaju posljednju pomast?!«

česti na samrti. Samo onomu se djetetu nedaje posljednja pomast, koje nezna razlučiti, što je dobro, što li zlo, t. j. koje i sagriešiti nemože. Tko pako misli primiti posljednju pomast, mora da je pogibeljno ili na smrt bolestan. S toga nesmije se dieliti onim posljedna pomast, koji nisu pogibeljno bolestni, premda su na samrt došli, kao n. pr. zlotvori na smrt odsudjeni. Nije slobodno nadalje primiti posljednju pomast onomu, kojemu se možebit na čas smuči, pa kašnje opet dodje k sebi. Druga bi dakako bila, kada bi se komu tako smučilo, te bi se moglo uzeti, da se više neće i povratiti k sebi. Riečju: sveta pomast daje se bolestnim na smrt. Tim pako nebudi rečeno, da valja oklevati svetom pomasti do pred zadnji trenutak života, ili kada duša dotera jur do razstanka s tielom. Takovi, koji čekaju do zadnjega trenutka, gube velike i goleme milosti, s kojih bi jim odlahnuti mogla bol; a povrh toga prieti jim pogibelj: da nebudu mogli ikako primiti svetu pomast, ili bar, da si nebudu svjestni, kada jim se bude dielila. Starci, kojim dan na dan malaksa tjelesna snaga, koje dakle dan na dan tako rekuć smrt čeka, mogu primiti svetu pomast, ako je i nesnadje ina bolest, buduć da je ovakova starost i nemoć, jur po sebi pogibeljna bolest.

Pita li se pako: kako, kada i koliko putah može se i treba primiti posljednja pomast, — odgovara katekizam ovako:

Bolestnik, primajući svetu pomast, ima biti 1) u milosti božjoj. Tko bi dakle prije svete pomasti bio u smrtnom griehu, morao bi se, kako je jur rečeno, prije ili izpovjediti, ili ako mu to nebi moguće bilo, bar se svojski trsiti: probuditi savršeno pokajanje. Treba 2) primajuć svetu pomast: probuditi vjeru, ufanje i ljubav i predati se u volju božju. Kakogod ostala otajstva tim obilnije milosti diele, čim se većom pobožnošću primaju, tako i sveta pomast. Bolestnik dakle neka probudi živu vjeru, da će ga okriepiti ovo božansko otajstvo; zatim čvrsto ufanje, da će mu Isus, milosrdni Samarićan, izliečiti duševne rane i ako mu se svidi, povratiti takodjer tjelesno zdravlje, kakono je obećao po svojem apoštolu Jakobu; zatim neka probudi goruću ljubav, prama Isusu, nebeskomu ljećniku, koji nam zaslugami svoje gorke muke i smrti u svih nevoljah ide u pomoć

i otvorio nam neizmjerno blago božanske milosti i milosrdja. Osobito pako neka se bolestnik, primajući svetu pomast, kratkimi molitvicami izručuje u volju božju, neka se od srca pripravnim pokaže na sve, što Bog odluči, te goruće moli s Isusom na maslinskoj gori: »Oče ne moja, nego tvoja volja neka se izpuni.« Doklam svećenik maže, neka moli bolestnik skrušeno: da mu prosti Bog sve, što je sgriešio osjećali. Iza posljednje pomasti neka bolestnik svesrdno fali Bogu na primljenoj milosti; neka se preporuči Isusu razpetomu, Mariji, žalostnoj majki, da mu izprosi milost; a primiv milost, neka si ju bolestnik čuva na vječni spas.

Upravo zato, što bolestniku tim više koristi posljednja pomast, čim se bolje na nju pripravi, valja se pobrinuti: da bolestnik primi posljednju pomast, — dok je još pri sebi. Polag danas, obće u crkvi vladajućega običaja, izpovjedi se i pričesti bolestnik, prije svete pomasti, ako je moguće.

Na pitanje: koliko putah može se primiti posljednja pomast, — ide odgovor: U svakoj pogibeljnoj bolesti može se primiti jedan put; no može se primiti i po drugi put, ako bolestnika mine smrtna pogibelj, ali se opet vrati. Milost naime ovoga otajstva traje dotlje, doklam traje smrtna pogibelj; jer za ove pogibelji treba bolestniku osobite milosti, a posljednja pomast uprav je zato naredjena, da mu podieli tu milost. Ako li mine bolestnika smrtna pogibelj, pa se opet vrati, može se posljednja pomast primiti i po drugi put, premda se bolest nije promjenila.

Opomena.

Kada pogibeljno obolite d. d. pobrinite se ponajprije, da zarana primite sveta otajstva; t. j. da se izpovjedite, pričestite i svetu pomast primite. To vam je najveća milost, koju si možete od Boga želiti u onaj čas. Premda nije vazda najveća nesreća po čovjeka, ako ga iznenada zateče smrt, to je bar često najveća nesreća i nemila kazna božja. To se često dogadja okorjelim grieśnikom i prezirateljem svete vjere. Vazda su kršćani i pravedno smatrali za osobitu milost božju: primiti zarana prije smrti sveta otajstva, pa zato molimo u litanijah:

„Od nagle i nenadane smrti, — sačuvaj nas Gospodine!“ Scienite u jednu ruku, da vam najveću ljubeznu uslugu ukazuje, tko vas bude sjetio u bolesti: da ste u pogibelji umrieti; jer bolestnik sam nesluti često pogibelj svoju; u drugu opet ruku neuztručavajte se, kada vidite koga u pogibeljnoj bolesti, — opomeniti ga ljubezno i svojski mu pripomoći, da primi zarana sveta otajstva i što bolje pripravi se na smrt.

Sveti red.

Imade u katoličkoj crkvi, kako znadete, svećenikah, t. j. Bogu posvećenih ljudih, kojim je povjerena služba: svetu misu Bogu prikazivati, sveta otajstva dieliti i drugo bogoslužje obavljati, — koji su za ovaj posao posebno odabrani i posvećeni. Služba se ova zove svećenička služba iliti svećeničtvo. Ovu je svetu službu utemeljio sam Isus. Jer, kake ste učila (sv. 1., str. 289. sl.) predao je Isus svećeničku službu neposredno apoštolom. Isus pako nije hotio, da po smrti apoštolah svećenička služba prestane u crkvi, kakogod nije hotio, da po smrti apoštolah prestane crkva. Na dobro crkvi, na spas ljudem, naredio je Isus svećeničku službu; — a po takovu hoće, da traje svećenička služba, doklam traje sama crkva, t. j. do konca svieta (sv. 1., str. 299.) A da uzmogne svećenička služba sveudilj u crkvi trajati, bijaše od potrebe, da apoštoli, — budu umrli ljudi, — službu svećeničku prenesu na druge; a ovi drugi opet da budu imali oblast: rediti svećenike, kakogod su sami redjeni od apoštolah. Ovu dakle oblast podielio je Isus i sbilja apoštolom i njihovim nasljednikom, utemeljiv otajstvo sveti red.

Sveti red jest otajstvo, u kojem primaju oni, koji se rede, svećeničku oblast i posebnu milost, svećeničku službu vierno ovršavati.

Sveti je red pravo otajstvo, jer imade i sbilja sve znakove, koje mora imati otajstvo. Imade najprije vidljiv znak; jer biskup, — dieleć sveti red, — polaže ruke i govori; a to je vidljiv znak, ili bar udara u oči. Ovaj pako znak nije bezuspješan ili uzalud, nego dieli (nutarnju) božju milost, koju pokazuje. To svje-

doče bjelodano rieči svetoga Pavla, pisane Timoteju (II. 1., 1, 6.).“ Opominjem te, da nanovo pobudiš milost, koja je u tebi, pošto sam ti položio ruke.“ Sveti Timotej bio je biskup u Efezu; a sveti Pavao, koji ga je redio u biskupa, opominje ga ovimi riečmi, da nanovo uzpiri u sebi milost, primljenu po svetom redu i revno prione uzanj, šireć i utvrdjujuć vjeru. Sveto pismo novoga zakona spominje još na više mjestah, da su za vremena apoštolskoga glavari crkveni, — naime: biskupi, svećenici i djakoni, — u svoju svetu službu redjeni i to: polaganjem rukuh i molitvom. Tako su radili apoštoli, polag svjedočanstva djelah apoštolskih (6, 6.) kada su redili sedam prvih djakonah; a tako primiše takodjer Saul i Barnaba sveti red, polaganjem rukuh (djel. apošt. 13, 3) prije, nego li bijahu odaslani, propoviedat evangjelje. Strogo opominje takodjer sveti Pavao ljubljenoga si učenika Timoteja (I. 1. 5, 22.), da: „ikomu nepoloži prebrzo ruke“; t. j. da neredi ikoga prije, nego li se dovoljno osvjedoči, da je vriedan svetoga reda; jer se smiju rediti u svećenike samo čestiti i kriepostni ljudi. Odovud vidite d. d., da su jur za apoštolah redjeni ljudi u djakone, svećenike i biskupe vidljivim znakom, naime polaganjem rukuh i molitvom, te da je jur onda držano za istinu: da se ovim vanjskim znakom dieli i prima duhovna oblast i nevidljiva milost. Dakle je jur za onda držan sveti red, — otajstvom. Jer po otajstvu, kako znademo, razumieva se vidljiv znak, koji neznamenuje samo, nego sbilja podjeljuje — nutarnju milost. Buduć pako da nemože ijedan čovjek, nego samo Bog, vanjskomu znaku, n. pr. polaganju rukuh, podieliti toliku moć, — očevidno je, da i nije čovjek, nego sam Isus naredio otajstvo sveti red.

Isus je nadalje, kako naročito svjedoči sveto pismo, povjerio svojim apoštolom svećeničku službu, t. j. službu ne samo naučati, nego i presvetu žrtvu prikazivati, griehe praštati itd. (svez. 1., 289. sl.). Buduć pako hotio Gospodin, da se ova služba prenaša s apoštolah na druge, — trebalo je vidljiva znaka, kojim bi se prenašala na druge i dielila ova svećenička oblast i milost. Jer odkuda bi se inače moglo znati, na koga je prešla svećenička oblast i milost, ili na koga je prešlo, jednom riečju: svećeničtvo? Pà nuto, kako upravo razložismo, imade i sbilja vidljiv znak, kojim je, — počam od apoštolah do danas, —

svećenička služba i oblast djeljena i primana. Neima dakle dvojbe, da je sam Isus naredio ovaj vidljivi znak. — Kakogod uči sveto pismo, tako uči i ustmeno predanje, da je sveti red, — otajstvo novoga zakona. Sveti oci uče razgovjetno to isto. Cieli stari kršćanski viek, — dà iste sljedbe, koje su jur prvih vjekovah odpale od crkve, — svjedoče, da je sveti red bio od apoštolske dobe u crkvi, a po njem da je djeljena i primana svećenička oblast i milost.

Koli bezumno je dakle, što tvrde krivovjerci novije dobe, veleći: da neima u crkví pravih svećenikah, koji imadu posebnu oblast i službu; nego da je svećenik svaki kršćanin, pače nejaka, nerazložna djeca u koljevki. Sveti Petar piše (I. l. 2, 9.) istina svim kršćanom bez razlike: „Vi ste kraljevski svećenici“, ali tim sigurno nije hotio kazati: da svi imadu oblast: prikazivati žrtvu novoga zakona, ili griehe praštati; nego kaže samo, — kako i malo prije izrikom spominje (r. 5.): da su svi kršćani dužni duhovne žrtve prikazivati Bogu n. pr. žrtvu ljubavi, molitve, pokore itd. Takodjer u starom zakonu reče Bog Izrajelcem (2. Mojs. 19, 16.): „Budite mi svećeničko kraljestvo i svet narod.“ Pa ipak naredio je Bog isto vrieme posebne svećenike, uza golemu svečanost, — posvetiv po Mojsiji, slugi svom i poslaniku, — Arona i sinove mu, da služe žrtveniku, kako govori sveto pismo. A sam je Bog strogo bdio, da se nepačaju svjetovnjaci u duhovne (svećeničke) poslove, te je kaznio nemilom i neizlječivom gubom kralja Oziju, koji se bje usudio, unići u hram gospodnji, te poput svećenikah: kaditi tamjan na žrtveniku. Kada je dakle imao stari zakon, premda bijaše samo sjena novoga, prave posebne svećenike, — zar da bude novi, savršeni zakon, — bez svećenikah? Pà kada se je Bog jur u starom zakonu tako svojski brinuo, da mu bude kuća sveta, te s toga bilo zabranjeno svakomu Izrajelcu bez razlike: prikazivati žrtvu i obnašati službu u svetištu; zar da bude u novom zakonu slobodno, svakomu kršćaninu bez razlike: prikazivati presvetu žrtvu, praštati griehe na mjesto Boga i obavljati sveta otajstva? Nipošto; nego jur od apoštolah obstoji posebno svećenstvo u crkvi do danas i smatra se kano najuzvišeniji i najsvetiji stališ u crkvi, koji nadkriljuje svojim dostojansvom svako dostojanstvo na svietu: „Svećeničtvo se istina“, govori sveti Zlatoustnik (o sveć. knj. 3.) „obavlja na zemlji, ali prema svomu redu, broji se pravedno medju nebeska dostojanstva; jer niti je čovjek utemeljio ovu

službu, niti angjeo, niti praàngjeo, niti ikoja stvorena moć; nego je duh sveti, koji usposobljuje na to stvorove, živeće još u tielu.“

Svećenici primaju osobito oblast: 1) kruh i vino pretvarati u tielo i krv gospodnju, 2) praštati griehe.

Oblast: pretvarati kruh i vino u tielo i krv gospodnju iliti prikazivati žrtvu novoga zakona (t. j. svetu misu), — dao je Isus apoštolom na zadnjoj večeri govoreć: „Činite ovo meni na uspomenu“; oblast pako: praštati griehe, dao je Isus apoštolom poslje svoga uzkrsnuća, dahnuv u nje i rekav jim: „Primite duha svetoga. Kojim prostite griehe, prošteni su jim“ . . . . (str. 350. i 374.). Primiv i ovu dvostruku oblast, postali su apoštoli u pravom i podpunom smislu — svećenici; a kako su postali apoštoli — svećenici, tako postaju i svi, koji prime sveti red, buduć da jim se ovim otajstvom, — kako je od postanka vjerovala i učila crkva, — podjeljuje ova dvostruka oblast. Istina imadu svećenici i drugoga duhovnoga posla, uza to, što prikazuju svetu žrtvu i praštaju griehe; ali je ova dvostruka oblast glavna i najuzvišenija služba svećenićka. Osim ove dvostruke oblasti, primaju oni, koji se valjano rede, takodjer umnožanje posvećujuće milosti, kao što se prima u svakom otajstvu živih; a osim toga primaju i osobite milosti: svećeničku službu i težke dužnosti, s njom skopčane, — vierno ovršavati.

Sveti red ima vidljivih znakovah, kojimi se označuje nevidljiva oblast i milost.

Izmedju vidljivih znakovah svetoga reda, kako jur rekosmo, — udara najprije u oči, što: „biskup polaže onomu, koga redi, na glavu ruke i moli nad njim.“ To bijaše jur za apoštolah običaj. Osim polaganja rukuh, imade sveti red i drugih, veoma znamenitih obredah, ili vanjskih znakovah, koji znamenuju nevidljivu oblast i milost. Biskup maže svetim uljem, onomu, koji se redi, palac i kažiprst na desnoj i lievoj ruki, kojimi se svećenik dotiče presvetoga tiela Isusova; zatim i dlan obadvih rukuh. Pomazujuć moli biskup: „Blagoslovi i posveti Gospodine ove ruke, ovom pomašću i našim blago-

slovom. Amen!" Pomazav, napravi biskup križ iznad ruku onomu, koga redi i govori nadalje: „Bilo blagoslovljeno sve, što budu blagoslovile ruke ove; a posvećeno, što budu posvetile, u ime gospodina našega Isusa!" — Veoma je takodjer znamenito: što biskup predaje sveto posudje. Biskup predaje onomu, koga redi, kalež s vinom i vodom i plitvicu sa hostijom, govoreć: „Primi oblast, prikazivati Bogu žrtvu i čitati mise, koli za žive, toli za mrtve, u ime gospodnje. Amen!"

Samo biskupi mogu valjano dieliti sveti red.

Polag nauka svete matere crkve nemože svaki prosti svećenik dieliti sveti red; nego samo zakonito redjen biskup. Od postanka bila je u crkvi razlika izmedju biskupa i svećenika (Sv. I. str. 299—303). Biskup može rediti drugoga u svećenika i biskupa; prosti pako svećenik neima tu oblast. Od apoštolske dobe počam, smjeli su samo biskupi dieliti sveti red, te je uviek držan nevaljalim red, ako se je kada usudio prosti svećenik koga rediti u svećenika. Jur iz svetoga pisma razabiremo, da su samo apoštoli dielili sveti red i od njih redjeni biskupi.

Oblast: dieliti sveti red, dobivaju biskupi po b i s k u p s k o m r e d u (redjenju). „Biskupski je red takodjer otajstveni red, u kojem se dieli i prima velesvećenička oblast, kakova pripada biskupskoj službi i osobita milost: biskupsku oblast i službu vierno ovršivati." Za biskupskoga redjenja nepomazuju se samo ruke svetom krizmom, nego i glava onomu, koji se redi u biskupa. „Glava ti se pomazala i posvetila", govori biskup, koji redi, „nebeskimi blagoslovi u biskupsku čast." Premda je pako biskupski red právo, od Isusa naredjeno otajstvo, ipak je samo jedan „sveti red"; jer je biskupski red samo višji stepen svetoga reda. Svećenik prima manju mjeru svećeničke oblasti; a biskup prima podpunu. Biskupi su, kako znadete, nasljednici apoštolah; a svećenici su nasljednici gospodnjih učenikah. Budać biskupi katoličke crkve, počam od apoštolah, redjeni vazda samo od zakonito redjenih biskupah, to imademo u katoličkoj crkvi neprekinut red (slied) zakonito redjenih kiskupah, poterav od danas, pa do apoštolah, kojim je (t. j. apoštolom) sam Isus podielio svećeničku i biskupsku oblast, — koli za nje, toli za

njihove nasljednike. Kolika dakle sreća po nas d. d., što spadamo u ovu pravu crkvu, te se u izobilju možemo uživati milostih i darovah, koje nam dobavljaju biskupi i svećenici.

Sveti red nemože se izgubiti kano i krst; jer bilježi dušu neizbrisljivim biljegom.

Sveti red bilježi dušu onoga, koji se redi, neizbrisljivim biljegom; pa zato, tko se jednoć valjano u svećenika reda, ostaje viekoma svećenik, te nemože ikada izgubiti reda i s njim spojenu oblast, pa se vratiti u svjetovnjaka. Po takovu se i nemože po drugi put primiti sveti red, kano što se nemože i krst i potvrda.

Budać služba svećenička neizrecivo sveta i uzvišena, posve je prikladno, u jednu ruku, da se svećenikom u pomoć daju posebno odabrani i posvećeni službenici; u drugu pako ruku veoma potrebito, da se samo oni uzimaju u svećenike, koji se dugom i brižnom pripravom usposobe za ovu službu i dovoljno pokažu, da su vriedni svećeničke časti. S toga dvostrukoga razloga imade u crkvi, uza biskupski i svećenički red i drugih duhovnih redovah, koji su stepeni i priprava za svećenički red. Sjećat ćete se, ako ste bila kada kod svečane svete mise, da više inih svećenikah za ove svečane službe, dvori svećeniku, koji prikazuje svetu misu, s jedne i druge strane, oko žrtvenika. Za ovu službu oko žrtvenika, a tako i za druge duhovne poslove, imade u crkvi posebnih duhovnih redovah, koji se diele i primaju prije svećeničkoga reda, jedan za drugim; a ne svi namah. Prva četiri ovakova reda zovu se n i ž j i redovi, jer diele oblast za nižje bogoslužne poslove; a dva druga, — naime poddjakonat i djakonat, — zovu se v i š j i redovi; jer diele oblast za višju službu oko žrtvenika. Poddjakon pjeva za svečane službe božje list (epistolu); a djakon evangjelje. Više o tih raznih redovih nije za sada od potrebe, da vam razlažem. Odovud pako možete ipak dovoljno razabrati, kolika je čast po vas mužkarce: dvoriti svećeniku za svete mise i kakvom pobožnošću i pristojnošću valja da ovaj posao obavljate.

Da nepomisli itko: da je moći svećenikom postati upravo tako lahko, kako se tko primi kakova obrta ili drugoga prostoga zvanja; kojim će si služiti hljeb, — uči konačno katekizam: da „samo onaj može i treba da bude svećenik, k o g a B o g z o v e." „Neuzima si itko", piše apoštol (žid. 5, 4.) „čast (svećeničku), nego tko je od

Boga pozvan, kano Aron." Kakogod je Gospodin pozvao apoštole na njihovu uzvišenu službu, kakogod je sedamdeset i dva učenika odabrao i razaslao; tako si i danas nemože itko milost svećeničkoga zvanja sam dati; nego mora da mu je ova milost dana od Boga. Odlučivši apoštoli, na mjesto izdajice Jude drugoga uzeti i rediti, moljahu se Bogu: »Gospodine, koji poznadeš srca čovječja, pokaži, kojega si odabrao.« Djel. apošt. 1, 24. Tko drži: da je pozvan u svećenika, neka gleda najprije, da sam sebe osbiljno prokuša, navlastito: da li si odabire ovo sveto zvanje s čiste namjere; a ne možebit radi časti i razkošja; nadalje: da li imade potrebite darove i svojstva; a zatim neka potraži savjet u razborita i pobožna dušobrižnika; — da se kakogod neprevari u toli osbiljnom i važnom poslu. Izabiruć si svećeničku službu, tim je čovjeku potrebitije zvanje od Boga, čim je svetije i uzvišenije svećeničko zvanje, te čim više i težjih dužnostih nalaže.

Opomena.

Isus je naredio svećenike, da mu budu namjestnici na zemlji; pà u to ime podielio jim je toli obilnu i uzvišenu oblast, te se nad njom čude isti angjeli. Svećenici imadu od Boga oblast: propoviedati rieč božju; dieliti sveta otajstva; prikazivati ocu nebeskomu tielo i krv njegova jedinorodjenca sina; davati za hranu duše ovu presvetu žrtvu; riešavati nas od griehah u ime božje; riečju: svećenici nam otvaraju nebo. Dà bi samo jedan svećenik bio na svietu, koji bi imao sve ove oblasti od Boga; nebismo li dužni bili faliti Bogu, što nam je poslao toga svećenika, te nebismo li s najdaljih krajevah hrlili k njemu, da nas rieši griehah, da nam dobavi milost božju i nahrani nam gladnu dušu kruhom vječnoga života? Kada nas je pako predobri Bog obilno obskrbio ovom blagodati, kada nam je mjesto jednoga, poslao mnogo svećenikah; pače u svakoj obćini po jednoga, a možebit i po više, — zar da s toga manje marimo za ovu blagodat, te svećenike s toga manje štujemo i cienimo? Čast, poštenje i ljubav, koju ukazujemo svećenikom, ukazujemo samu Isusu, budué svećenici njegovi namjestnici; ali i s druge strane smatra Isus preziranje, učinjeno svećenikom, da je učinjeno samu njemu. Rieči Isusove: »Tko vas sluša, mene sluša; a tko vas prezire, mene prezire« (Luk. 10, 16.) — tiču se ponajprije svećenikah. Ako smo dobra i poslušna djeca svete matere crkve, pokažimo to iskrenom ljubavlju i štovanjem svećenikah. Sveti Antun pustinjak običavaše svaki put kleknuti, kada bi susreo svećenika, ruku mu poljubiti i neustati prije, nego li bi ga svećenik blagoslovio. Sveta Katarina Sienska počitavala je svećenike u toliko, te bi se na zemlju prostrla, kada bi svećenika susrela i ljubila mu stope. Kada je Bog tražio jur staroga zakona, da mu se svećenici časte (crk. 7, 31.); kud i kamo više mora tražiti to isto novoga zakona? Buduć pako svećeničko zvanje u jednu ruku neizgovorno uzvišeno; u drugu ruku opet neizmjerno blagotvorno po ljude, molimo se Bogu, da nam dade dobrih i čestitih svećenikah, koji će svoju službu vierno obnašati. Na tu molitvu opominje nas takodjer Isus izrikom (Mat. 9, 38.): »Molite gospodara žetve, da pošalje poslenikah u žetvu svoju." Molite se dakle i vi d. d. često Bogu, da pošalje svojoj svetoj crkvi pobožnih i gorljivih svećenikah.

Ženitba.

Ženitba jest otajstvo, po kojem se dvie slobodne osobe, mužko i žensko, uzimlju i od Boga milost primaju, dužnosti ženitbene tja do smrti vierno izpunjivati.

Ženitba je, kako je crkva vazda vjerovala, — pravo otajstvo novoga zakona. Vanjski je znak ovoga otajstva — ženitbeni ugovor (zakonita ustanova ženitbe), kojimi se obostrano privoljenje zaručnikah, budi riečmi budi drugimi vanjskimi znaci, potvrdjuje. Na vjenčani dan naime, dodju zaručnici sa svojimi svjedoci u crkvu, pristupe na podnožje žrtvenika, zaručnik s desne strane, a zaručnica s lieve. Župnik pita zatim jedno za drugim, zaručnika i zaručnicu: jesu li sbilja dragovoljno, slobodno i osbiljno odlučili: sklopiti savez ženitbeni. Zaručnik i zaručnica, kažu: da jesu; pà tim pokažu, da su medjusobno privoljili: uzeti se, iliti stupiti medjusobno u ženitbeni savez. Na to opomene župnik zaručnike, da potvrde još jednoć ovaj medjusobni savez, davši jedno drugomu

desnu ruku; a konačno blagoslovi je župnik. Nutarnja milost, koju dieli ovo otajstvo, sastoji se u tom: što ženitba, poput inih otajstvah živih, umnožaje posvećujuću milost; a povrh toga dieli zaručnikom milost: dužnosti ženitbene tja do smrti vierno izpunjivati. A da je Bog naredio ženitbu, vidjeti je jur odtuda, što Bog jedini imade moć, s vanjskim znakom spojiti nevidljivu milost, to jest: naredjivati otajstva. Buduć naime nedvojbeno, kako ćete doskora čuti, da je ženitba otajstvo, t. j. znak podjeljujući milost; — to je i posve nedvojbeno, da je sam Isus naredio ženitbu; jer njemu samomu pripada ta moć.

Ženitbu je naredio Bog jur u raju zemaljskom; ali ju je Isus uzvisio na otajstvo.

U koliko je ženitba ugovor, kojim se uzimlju mužko i žensko i obvezuju, da će do smrti zajedno živjeti u podpunoj ljubavi i slogi, — naredjena je jur u raju zemaljskom od Boga. Jer davši Bog Adamu Evu, da mu bude žena, blagosloviv je obodvoje i rekav: „Rastite i umnožavajte se i napunite zemlju« (1. Mojs. 1. 28.), — naredio je ženitbu. Prema ovoj prvobitnoj naredbi, imala bi postojati ženitbena sveza samo medju jednim mužkim i jednim ženskim čeljadetom, te ostati nerazvezana, doklam koje njih neumre. Bog je stvorio samo jednoga muža i jednu ženu, te obodvoje ujedinio u jedan uzki, nerazvezljivi savez. To je vidjeti jur odtuda, što je Adam, — onaj isti čas, kada je Bog priveo Evu k njemu, — rekao: »To je kost od moje kosti i meso od mojega mesa; zato će čovjek ostaviti oca i mater, a pristati uz svoju ženu, pà će biti dvoje u jednom mesu!« Kašnje pako odmetnula se je ženitba od ove prvobitne naredbe. S jedne ruke nije se obdržavalo prvobitno jedinstvo ženitbeno. Čitati je u svetom pismu, da su isti oni ljudi, koji su na glasu sa svoje krieposti, imali po više ženah; a odtuda zaključujemo, da je i Bog za onda to dopustio. S druge ruke riešavana je kadšto i ženitbena sveza. Mojsija je dopustio židovom: kadšto odpustiti žene; ali je Mojsija to učinio kako gevori Spasitelj naročito, (Mat. 19, 8.) samo radi tvrdoće srca židovskoga. — Isus pako, utemeljitelj novoga, savršenoga zakona, nije samo sveo ženitbu na

prvobitno jedinstvo; nego ju je i uzvisio na otajstvo. Odkada je dakle Isusov zakon zavladao svietom, niti je slobodno mužu imati u isto doba više od jedne žene; niti je slobodno kršćanom, zakonito sklopljenu i zaključenu ženitbu, razriešiti prije smrti muža ili žene. Tko se dakle jednoć valjano oženi ili udade, nemože se po drugi put oženiti ili udati, doklam je obodvoje živo, t. j. muž i žena. Kršćanskom mužu i ženi, uzor je savez, kako uči sveti Pavao (Efež. 5.), sklopljen medju Isusom i njegovom crkvom. Isus priznaje samo jednu crkvu, — pà tako smije i muž imati samo jednu ženu; a žena samo jednoga muža. Isus se je nerazdruživo ujedinio s crkvom i neriešava savez, s njom sklopljen; pà tako i nesmije se razriešiti ženitbeni savez medju kršćanskim mužem i ženom. Buduć pako zaručnikom veoma potrebita milost božja, da uztraju u medjusobnoj ljubavi i slogi do smrti, te uzmognu težke i važne ženitbene dužnosti izpunjivati, — s toga je Isus s kršćanskim ženitbenim savezom spojio posebne milosti, pà s toga i uzvisio ovaj savez na znak, koji dieli milosti, — t. j. na otajstvo.

Da je ženitba otajstvo, znademo odtuda, 1) što sveti Pavao zove ženitbu velikim otajstvom u crkvi; 2) što je katolička crkva vazda tako vjerovala i učila.

1) Rieči svetoga Pavla (Efež. 5, 25. 32.) glase: „Muži, ljubite si žene, kao što je ljubio Isus crkvu i sama se predao za nju: . . . Ovo je otajstvo veliko; kažem pako: u Isusu i crkvi.« Ove nas rieči svetoga Pavla uče, — kako svjedoči sveti sabor tridentski, — da je ženitba po zaslugah Isusovih — otajstvo, naredjeno na spas mužu i ženi, te ujedno potvrda njihova ženitbenoga saveza. — 2) Lahko je dokazati: da je katolička crkva držala od postanka: ženitbu pravim otajstvom, te tako i vjerovala i učila. To svjedoče sveti oci, koji ženitbu nazivaju „otajstvom« i medju ostalim uče, da se ženitba kršćanskoga puka razlikuje od krivobožke, ponajprije tim, što je »sveto otajstvo“; nadalje kažu: da je Isus zato posjetio i proslavio svatbu u Kani, da blagoslovi i posveti za vazda i svaku ženitbu svojih pravovjernikah i podieli ženitbi svoju božansku milost. To svjedoče i Grci, koji su se jur odavna od crkve odciepili i sljedbe, koje su jur prve

*

dobe od nje odpale, po Aziji i Afriki; jer uče i oni, kako sam vam razlagao (str. 300.), da imade sedam otajstvah; a medju nje spada i ženitba. Pošto bi kušali prije tri sto godinah protestanti, — koji imaju samo dva otajstva — primamiti grčko-razkolničku crkvu na svoju stranu; odgovori jim razkolnik, patriarh carigradski, imenom Jeremija: „Ženitba je božanstveno otajstvo, te jedno izmedju sedam, predanih crkvi od Isusa i apoštolah.“

Muž i žena imaju:

1) živjeti u slogi, ljubavi i zakonskoj viernosti do smrti. — Da bude ženitba, prema naredbi Isusovoj, sveta i spasonosna, treba mužu i ženi sveudilj držati pred očima, — savez Isusov sa crkvom, te se trsiti: svojski nasljedovati ovaj savez u ženitbi. Isus ljubi crkvu i ljubljen je od crkve, čistom, svetom, gorućom ljubavlju; medju Isusom i crkvom vlada neprekidna sloga, neuzkolebiva viernost. Isus ljubi crkvu svoju radi njezine nutarnje ljepote i milosti; Isus pruža svojoj zaručnici mir, koji sviet nemože dati; Isus ostaje kod crkve svoje, neuzkraćuje joj svoju ljubav, niti nenudi svoju ljubav drugoj zaručnici. Crkva obratno ljubi Isusa, svojega nebeskoga zaručnika, kano početnika svetosti i milosti; ljubi ga kano svojega odkupitelja i spasitelja, — goruće i uztrajno; a uza to trsi se biti s njim jedna duša i jedno srce, ostaje mu vierna i za najljućega progona i nevolje. Takova treba da vlada sloga, ljubav i viernost medju mužem i ženom. Muž neka ljubi ženu, a žena muža, — čistom, gorućom, nježnom ljubavlju; ne samo s naravnoga nagona, nego s razlogah, koji izviru iz nauka svete vjere. Muž i žena neka žive u slogi, kano jedno tielo; neka čuvaju zakonsku viernost, te svaku misao i želju proti zakonskoj viernosti s mjesta zataru. Neka je nerazstavi ništa do smrti, koja je ima sastaviti na vieke u nebu;

2) jedno drugo na bogoljubnost pobudjivati. — Kakogod Isus, polag nauka svetoga Pavla, — crkvu „posvećuje i krasi, da bude bez ljage“; a tako se s druge strane crkva trsi ugoditi božanskomu svojemu zaručniku obilnim i krasnim ruhom kriepostih; tako treba i mužu pripomagati si ženi i podupirati joj kriepostne nakane. Žena opet neka se trsi riečju i primjerom na kriepost

pobudjivati si muža. O tom piše crkveni pisac Tertulijan. „Mole se Bogu zajedno (muž i žena), poste zajedno. Opominjaju, svjetuju i podupiru jedno drugo. Zajedno su u crkvi, zajedno uza stol gospodnji. U nevolji i progonu drže se jedno drugoga. Obilaze bolestnike, podupiru siromake, diele milostinju, idu k svetoj žrtvi, obavljaju svagdanju bogoljubnost; a jedno drugomu nesmeta, natjecaju su, slaveći Boga. To gleda i sluša Isus veseo; ovim šalje svoj mir“;

3) djecu si u strahu božjem složno odhranjivati. — Posebna svrha, na koju je Isus naredio ženitbu, jest takodjer ta, da muž i žena odhranjuju djecu si u strahu božjem. To je opet prema odnošaju Isusovu sa crkvom. Isus je sjedinjen sa crkvom, te u zadruzi s njom radja i odhranjuje novo, Bogu milo, — pleme; a crkva se opet trsi umnožati broj svoje djece i navraća si djecu na kriepost. Tako valja mužu i ženi odhranjivati si djecu u strahu božjem, zarana ju učeći kršćanske dužnosti i svraćati ju, da marljivo ove dužnosti izpunjuju. Navlastito imaju paziti roditelji, da djeca nevide ili nečuju štogod kod kuće, što bi jim moglo povriediti nevinost; inače bi se djeci zla klica u srce usadila, koju nebi kašnje i najbrižljivije odhranjenje zatrti moglo;

4) muž ima hraniti i braniti svoju ženu; a žena se pokoravati mužu u svem, što je pošteno i pravedno. — Osim izbrojenih obćih dužnostih, imade muž posebnih dužnostih prama ženi, a žena prama mužu. Muž ima smatrati svoju ženu kano družicu, od Boga si darovanu, a od crkve si izručenu; — dakle ne kano služkinju ili pače robkinju. S toga mu je dužnost: brinuti se svojski i za tjelesnu sreću svoje žene. „Muži ljubite si žene“, piše apoštol, „kao što je Isus ljubio crkvu i sama se predao za nju.“ (Efež. 5, 25.) Isus ljubljaše crkvu tako goruće, te se je sama žrtvovao za nju. „Muži“, govori sveti apoštol drugdje, „neka ljube žene svoje, kao vlastito si tielo . . . . nije ikada mrzio tko na svoje tielo, nego hrani ga i goji, kako Isus crkvu“ još sveudilj hrani i goji svojim presvetim tielom i krvlju u presvetom otajstvu. Po takovu je muž dužan brinuti se za hranu, primjerno odielo i druge potrebštine toli žene, koli ciele obitelji; a navlastito u bolesti ići ženi na ruku — trpljivo, krotko i ljubezno. — Usuprot dužna je žena štovati muža i pokoravati mu se

u svem, što je pošteno i pravedno. Zato kaže apoštol: „Žene neka budu podložne svojim mužem, kano Gospodinu . . . . . . Kako je crkva podložna Isusu, tako neka budu i žene mužem u svem.« (Efež. 5, 22. 24.) Crkva se pokorava svim naredbam božanskoga si zaručnika i rádi vazda po njegovoj svetoj volji i želji; pa tako treba, da se i žena vlada prama mužu svomu; a imenito neka vodi kućno gospodarstvo po njegovoj naredbi i želji — razborito, brižno i štedljivo. Mužu je ponajprije dužnost baviti se vanjskim, javnim poslom; a ženi baviti se kućnim gospodarstvom. Žene, koje se bave više zrcalom, suvišnimi poslovi, izpraznimi, a možebit i pogibeljnimi zabavami, — mjesto da posluju oko kuće, — ruše domaću sreću i upropaštuju muža sa cielom obitelji. U tom pogledu piše sveti Pavao: „Žene neka se kite u pristojnu ruku: — sramežljivošću i čednošću, ne pletenimi vlasmi, ili zlatom, ili biserom, ili dragocienim odielom; nego, kako dolikuje ženam, — neka pokazuju strah božji dobrimi djeli.« (I. Tim. 2, 9. 10.).

Mužu i ženi treba pamtiti, da bi, prekršivši ženitbenu viernost:

1) prelomili zadanu si vjeru i najsvetiji savez. Prelomiti ženitbenu viernost, — spada medju najveće i najgadnije griehe, koje može kršćanin počiniti. Tko prekrši ženitbenu viernost, raztrgne sveti savez, koji je sklopio stvoritelj s premudre i presvete odluke, medju jednim mužem i jednom ženom; raztrgne savez, kojemu je Isus podielio svoju milost, komu je podielio čast i svetost otajstvenu; raztrgne savez, koji ima biti slikom uzvišenoga saveza Isusova sa crkvom; raztrgne savez, sklopljen na podnožju žrtvenika pred licem božjim i ciele crkve. A što je povod ovomu vjerolomstvu? Podla, gadna, sramotna strast, koja uza to nemilo gazi zakonitu ljubav i viernost, t. j. dvie krieposti, koje stapaju dva srca u jedno. Ovo je vjerolomstvo u nebo vapeća nepravda proti zakonskomu drugu ili drugarici, proti zakonitoj djeci i potomstvu. Tko je kadar opisati posvema zloću ovoga vjerolomstva? Kakvo čudo dakle: što je crkva prve dobe, preljubnike kaznila poput ubojicah i odpadnikah od vjere, kada bi na javu iznešeno bilo pre-

ljubstvo? „Oboje neka bude pogubljeno preljubnik i preljubnica" zapovieda Bog u starom zakonu (5. Mojs. 22, 22.);

2) poremetili mir u kući i uzgoj djece. U kući preljubnika ili preljubnice neima zadružnoga mira, neima dobra uzgoja djece, neima domaće sreće. Zadružni, obiteljski mir izvire iz jednakih čuvstvah, željah, težnjah i nadah. Ali kako će se takovo jedinstvo udomaćiti u dva srca, koja je razciepalo preljubstvo, ili bar sumnja o preljubstvu; u dva srca, od kojih je jedno ucviljeno radi gadna vjerolomstva, a drugo opojeno sramotnimi željami, požudami i nadami? Kako da vlada što drugo u takvoj obitelji, do kavge i kletavah? — Dobromu uzgoju djece hoće se sloge, straha božjega i medjusobne podpore. Otac mora svojski ići na ruku materi u svem, što je pošteno i pravedno; a mati sa svoje strane očev ugled štititi i unapredjivati. Ali jedno i drugo nemoguće je, kada se zaleže nemir izmedju oca i matere; nego će otac djetinja srca odtudjivati materi, a mati ocu; — a uza to podkapati jedno drugomu ugled, iznašajući si medjusobno mane na svjetlo. Kako će po takovu proći uzgoj djece? — Jao si ga takvoj porodici, ona neide u susret sreći, nego propasti, — otac, mati i djeca natjecat će se, koje će kojemu više ogorčati život. — Napokon neka pamti muž i žena:

3) da bi se izvrgli božjoj kazni na ovomi drugom svietu. „Preljubnik vodi si život u propast", kaže mudrac (posl. 6, 32. 33.) „trpa si prikor i sramotu i ruglo mu se neće izbrisati." Prikor i sramota stigne preljubnika i preljubnicu, ako jim se iznese grieh na vidjelo. Zato se i trse preljubnici, da zametnu trag svojem griehu; pa često trpaju grieh na grieh, da zataje preljubstvo. Krivo se kunu, krivo potvaraju, umaraju djecu, da jim se neudje zloći u trag. To svjedoči primjer kralja Davida, koji je, hoteć zavrći trag preljubstvu, pogubio vojvodu Urija. — Pà uza sve ove varke, muči ipak neprestance preljubnike strah, da bi jim grieh izašao na vidjelo; pà sve ako i zametnu trag griehu svomu pred ljudmi, muči je ipak i kori nepodmitljiva savjest. „Na večer i po noći", govori sveti Zlatoustnik „u samoći i u metežu gradskom, progoni je ovaj sudac uzastopce, pokazujuć jim oštar mač i nesnosljive muke." — Pà sve da umire preljubnici i savjest; božjoj kazni lje neumakoše. Govorili u sebi, zasljepljeni strašću, koliko jim drago: „Tmina je na okolo, zidovi nas kriju i nemotri itko na nas! Koga da nas bude strah? — Božje oko sve motri, jer su kud i kamo bistrije božje oči od sunca, te gledaju po svih putevih ljudskih i motre najdublje ponore u srcu čovječjem i najskrovnije zakutke." (Crk.

23, 26—28.). David je sagridšio samo jedan put preljubstvom, pa mu ipak poruči Bog po Natanu proroku: „Mač neka ti neotidje izpred kuće ikada dalje (2. kr. 12, 10.) Prietnja gospodnja izpuni se do slova: mač, buna i bratinska svadnja uznemirivahu Davidovu porodicu dugo, te radi njih poginu Davidu i mnogo sinovah. — Sretni su ipak preljubnici, ako se vremenitom pokorom rieše vječne kazne, koja čeka preljubnike, polag riečih svetoga pisma: „Preljubnici neće uživati kraljestvo božje.“

Koji se kane ženiti i udavati imaju paziti:

1) **da se nezaruče lahkoumno.** — Zaručiti reći će: obećati mužko i žensko jedno drugomu, da će uzeti jedno drugo. Ovo obećanje mogu si zaručenici svečano ili javno dati, t. j. pred župnikom i svjedoci; — a tako je i propisano po gdjekojih biskupijah; — ili pako u potaji, bez ikakve svečanosti, medju četiri oka. Ovo je obećanje prvi korak k ženitbi, o kojoj visi vremenita, a često i vjekovita sreća; nadalje veže ovo obećanje strogo, te nije slobodno bez važnih razlogah od njega odstupiti; pà zato vidi svatko na prvi mah, koliko se treba, sklapajuć ovo obećanje, — čuvati lahkoumnosti. Ah, koliko bi suzah manje teklo u ženitbi, koliko bi bilo manje nevolje i boli u porodicah, da se nebi lahkoumno zaručivala mladež. Slušajte dakle, što će reći: lahkoumno se zaručiti.

Lahkoumno se zaručuje — 1) tko nezove Boga u pomoć, nepita što je božja volja, neslušа savjet svojih roditeljah, niti se brine za spas duševni, kada se zaručuje. — Bog se brine za svaki stvor, ide svakomu, na ruku, da dostigne, za što ga je stvorio; pà tako odredjuje, prema svojoj mudroj odluki, svakomu mužu ženu, a svakoj ženi, muža. Zato kaže sveto pismo: „Kuću i bogatstvo daju roditelji; a mudra žena dolazi od Gospodina“ (posl. 19, 14.). U knjigi pako Tobijinoj, pripovieda se, da je Bog mladomu Tobiji odlučio za ženu Saru, kćer Ragujelovu. Ovako naime govori angjeo starcu Tobiji. „Zato (što je od Boga opredjeljena njem) nije je ju drugi dobio.“ To svjedoči sveto pismo i o Rebeki, ženi Izakovoj. — Ali ne samo na božju volju imade paziti, tko se misli zaručiti; nego mu treba slušati i savjet svojih roditeljah. Premda u jednu ruku nisu roditelji vlastni, odvraćati si djecu od ženitbe, ili ju siliti, da se žene i udaju; premda bi u drugu ruku roditelji i težko sagriešili, opirući se razboritu izboru

svoje djece u pogledu ženitbe i udaje; — to bi ipak radila djeca bezumno i nepristojno, pače i griešila, ako bi, nepitajući roditelje, sklopila ženitbu. Osim toga, kako u svakom, tako navlastito u toli važnom poslu, treba ponajprije gledati na spas duševni. Tudier osobito treba na pameti držati, što govori Spasitelj: „Tražite ponajprije kraljestvo božje.“ Zato se zaruči takodjer lahkoumno; — b) tko, zaručujuć se, gleda više na vremenitu korist, nego li na kriepost. Bez vjere i krieposti neima sigurna temelja obiteljskoj sreći. Gdje je zaručnica pobožna, krotka, čedna, razborita, kućevna, radina, — napredovat će domaća sreća i uspjevati; ako i nedonese zaručnica sobom obilno blago, niti izvanredne naravne darove. Pa tako će i muž biti čvrsta podpora ženi, ako je tvrde vjere, štedljiv i priučen radu; sve da i nebude imućan i bogat. Ako li nebude kriepostan muž li žena, ili — što je kud i kamo gorje — ni jedno ni drugo, to će tim veća nesreća vladati u kući, čim je jedno ili obodvoje bogatije imetkom, ili obilnije nadareno naravnimi darovi; jer u koga je to, taj misli, da mu je sudjena bolja sreća. — c) Lahkoumno se zaruči, tko se nepita, da li je kadar izpunjivati težke ženitbene dužnosti; a ipak se zaruči. Ukora je vriedno: neženiti se ili neudavati zato, da se bude moglo tim slobodnije živjeti, budući da upravo ženitba razuzdanost prieči; — ali takodjer je ukora vriedno: ženiti se na brzu ruku, nemisleći na dužnosti ženitbene; nemisleći, hoće li se moći skrbiti za dvoje, tko se nemože skrbiti za jedno — čeljade (naime sebe); nemisleći na odhranjenje djece. Mnoge obitelji stradaju s toga, što su se uzeli muž i žena: nemisleći na ženitbene dužnosti i težkoće;

2) **da budu dobro podučeni u vjeri o ženitbenih dužnostih i prosti od zaprekah ženitbenih.** — Buduć jedna od najglavnijih dužnostih muža i žene: podučavati jur od nejaka djecu u svetoj vjeri; od potrebe je, da budu sami roditelji dobro podučeni. Zato propisuje sveta mati crkva prije vjenčanja tako zvani zaručnički izpit, da se osvjedoči župnik, jesu li zaručnici dovoljno podučeni u kršćanskoj vjeri. A kako će se nadati moći župnik dobru uspjehu ovoga izpita, ako su zaručnik ili zaručnica malo kada ili nikada dolazili na kršćanski nauk po nedjeljah i blagdanih. — O ženitbenih zaprekah govorit ćemo kašnje;

3) **da kano zaručnici žive nevino.** »Djeca smo svetacah, te nesmijemo se sdružiti, kano neznabožci, koji ne-

poznadu Boga.“ Ove liepe, važne rieči, pobožnoga Tobije, neka se tim dublje kosnu srca kršćanskim zaručnikom, čim je svetija ženitba u novom zakonu, nego li u starom. Kano zaručnici neka misle mladić i djevojka, da se pripravljaju da dostojno prime »veliko otajstvo«, kakono imenuje ženitbu sveti Pavao; pa zato neka se Bogu mole i dobra djela tvore, te se učine dostojnimi božjega blagoslova za budući savez. Osobito neka strogo i brižno bdiju nad srcem svojim, te se na sastanku čuvaju svega, što bi budi s daleka samo, ozlediti moglo svetu nevinost. S toga opominje sveta crkva zaručnike naročito »da neobitavaju prije vjenčanja u jednoj kući, te na sastanku nebudu sami, nego uviek uza nje da bude tkogod od rodbine ili tko drugi. Kršćanskim zaručnikom neće i na kraj pameti doći: da jim je u zarucih prosto: slobodnije i pouzdanije obćiti jednomu s drugim; ili da je u zarucih prestalo biti grieh proti čistoći, što je bilo grieh prije zarukah;

4) **da se uzmu s čistom i bogoljubnom namjerom.** — I ovamo spada liepa opomena Tobijina, što ju malo prije navedosmo. Kano svagdje, tako navlastito stupajuć u ženitbeni savez, mora kršćanin na pameti imati čistu i bogoljubnu namjeru. Čista je i bogoljubna namjera, kada se uzimaju zaručnici onako, kako je Bog naredio, rekav prvim ljudem u raju zemaljskom: »rastite i umnožavajte se«; ili ako se uzimaju, da budu u pomoć jedno drugomu, kako govori božanski utemeljitelj ženitbe: »nije dobro po čovjeka, biti samu“; ili napokon, da doskoče pogibeljim razuzdanosti (bludnosti). Oni pako, koji se poput nerazložne živine žene i udaju, te »izključe Boga od sebe i srca svoga«, kakono govori praangjeo Tobiji, i neimaju na pameti svoje buduće dužnosti, nego samo svoje griešne požude; — neženese i neudaju kano djeca božja; nad »ovimi imade vrag oblast.“ Blago zaručnikom, koji idući na vjenčanje, mogu u istinu reći Bogu s pobožnom Sarom, ženom Tobijinom. „Znadeš Gospodine, da sam sačuvala srce čisto od svake požude. Nisam se ikada mješala medju objestnike, niti družila s lahkoumnjaci. U ženitbu sam privolila od straha tvoga, a ne od gadna razkošja«; (Tob. 3, 16—18.)

5) **da se prije vjenčanja valjano izpovjede i pričeste.** Sveti sabor tridentski opominje zaručnike, da se prije vjenčanja valjano izpovjede i pobožno pričeste. Kako jur

spomenusmo (str. 420.) veoma je spasonosno i običaj u revnih kršćanah, prije vjenčanja praviti veliku izpovied. Tko je pako prije vjenčanja razuzdano živio, tomu bi korістno bilo, njekoliko tjednah prije vjenčanja praviti veliku izpovied, te izpovjedniku kazati: da se misli na skoro vjenčati. Tom sgodom mogao bi se izpovjednik osvjedočiti, je li kakva ženitbena zapreka medju zaručnici, te za vremena potražiti dopust, ako se namjeri na koju zapreku. — Suvišno bi bilo, ovdje spominjati: da ova, kano i svaka druga izpovied — mora biti valjana; jer tko bi primio ženitbu u smrtnom griehu, sgriešio bi svetogrdno, a po takovu se lišio božje milosti i blagoslova.*

---

* Mlad liečnik u Parizu, dodje s prijateljem si u jednu odličnu kuću u pohode. Tudier se zagleda mladić u veoma umiljatu i čednu, a jedinu, kćer ove obitelji. On ju zaprosi, te buduć i sam čestit i na glasu liečnik, privoljiše do skoro i roditelji na tu ženitbu. Deset po prilici danah prije vjenčanja, dodje zaručnik k punici i zamoli ju, da mu dopusti njekoliko riečih progovoriti s Emilijom na samu. „To nije moguće«, odvrati punica prijazno, „kći mi je dva tri dana hatežna i treba joj biti na miru.« — „Žao mi je u velike, što nemogu bar časak s njom sprovesti. Stopram tri ili četiri puta pala mi je u dio sreća: sastati se s njom u družtvu, te dosele nedodjoh do sgode, da joj odprto očitujem, što ćutim u srcu; a opet i od nje čujem, što ćuti ona.« »Vaša goruća molba ide mi k srcu; ali do moje kćeri nije doći.« — »Ali imao bi joj nješto posve važna priobćiti.« — „Dobro dakle, ja ću ju zovniti, ako želite, pa se možete ovdje preda mnom s njom razgovarati: moja kći nije ikada s mužkim na samu govorila.“ „Tä ja ću joj ipak na skoro muž biti.« — „Kada to bude, onda ću prestati paziti na svoju kćer; ali dotlje imam izpunjivati glede nje sve dužnosti, koje idu kršćansku i mudru mater.« — Dakle vam moram ipak očitovati, s koje sam namjere tražio, da se razgovorim na samu s vašom kćerju, a svojom zaručnicom. Hotio sam se osvjedočiti: da li i ona goji ljubav i čast u srcu prama svetoj vjeri, koju ja gojim; pà ju k tomu moliti, da se pripravimo po velikoj izpoviedi ne samo na blagoslov prigodom vjenčanja, nego i na sve milosti s njim spojene.“ Na ove rieči pocure materi suze niz obraz. »Idite sinko«, reče, »idite k zaručnici svojoj, pa joj recite, da vas ja zovem svojim sinom; idite, vaša plemenita ćud jamči mi, da će mi kći doživjeti sreće i vi.« — Zaručnici dadoše na to osam danah prije vjenčanja misu služiti, da jim Bog udieli blagoslov. Na dan vjenčani bje milota gledati, kako su pobožno klečali zaručnici uza stol gospodnji. Zaručnika pratijaše starac otac i starica majka; zaručnicu majka i baka; — a sve šestero pristupi na svetu pričest pod misom.

Koji se zaruče, pa se poslje razstanu, — grieše težko, ako je neizpričavaju važni uzroci.

Zaruci, kano i svaki drugi ugovor, obvezuju zaručnike, da drže zadanu si rieč te obvezuju pod težki grieh; jer se rádi o važnom poslu. Zaručnici su po takovu dužni, ženitbu sklopiti u obrečeno vrieme. — Uza sve to moći je ipak razvrći zaruke, — što medjusobnim privoljenjem, što radi drugih uzrokah. Zaruci bi se ne samo mogli, nego upravo morali razvrći, ako se udje u trag crkvenoj ženitbenoj zapreki, od koje crkva neriešava zaručnike, ili ovakova zapreka nadodje za vrieme zarukah. Nadalje je slobodno jednoj stranki razvrći zaruke, ako za vrieme zarukah druga stranka počini kakvo veliko zlo, ili ju snadje kakva znatna nesgoda, ili stupi u koji crkveni red, — što je svakoj stranki uviek prosto. Kada se dvoji, da li je dovoljan koji razlog, da se razvrgnu zaruci, dužni su zaručnici, tražiti odluku od ženitbenoga duhovnoga suda.

Ženitbene su zapreke dvovrstne: 1) zabranjujuće, poradi kojih se zabranjuje ženitba; 2) razkidajuće, poradi kojih je nevaljala ženitba.

U starom zakonu bilo je više uzrokah, poradi kojih nije slobodno bilo: ženiti se ili udavati; pà tako imade i u novom. Uzroci, s kojih se nije slobodno ženiti i udavati, zovu se ženitbene zapreke. Ove su pako zapreke dvovrstne. Jedne su takove, uza koje, istina valjana je ženitba; ali grieši onaj, tko ju sklopi i ove se zapreke zovu zabranjujuće. Druge su zapreke takove, da je uza nje ženitba nevaljala, t. j. niti se može sklopiti i ove se zovu razkidajuće (ili uništujuće). Crkva ima prâvo: stavljati ženitbene zapreke i to je prâvo vazda branila. Sveti sabor tridentski utanačio je u tom pogledu sljedeći članak: „Tko bude rekao: da crkva nije bila vlastna uvesti razkidajuće ženitbeue zapreke, ili da je pogriešila uvadjajuć je, — proklet bio."

Zabranjujuće zapreke jesu: — 1) Zabrana crkvena. Crkva zabranjuje u obće: a) sklopiti ženitbu s krivovjerci (o tom obširnije drugi put); b) sklopiti ženitbu bez oglasa (ozivanja) u crkvi, za svečane službe božje, na tri nedjelje ili blagdana zasebice; c) crkva zabranjuje nadalje držati

svečane, bučne svatbe, od prve nedjelje prihoda do poslje trih kraljah i od čiste sriede do poslje biele nedjelje; jerbo ovih danah vlada u crkvi osobito pokora ili pobožnost. Što je rečeno o svečanih bučnih svatbah, valja kod nas i o nesvečanih, tihih; ako nedozvoli biskup: držati svatbu. Zabranjujuća je nadalje zapreka, — kako uči katekizam: — zavjet. Ovamo spada: a) prosti zavjet čistoće (svečani zavjet čistoće razkidajuća je zapreka); b) zavjet: neženiti se ili neudavati; c) zavjet: stupiti u koji duhovni red; d) zavjet: primiti svete redove iliti otajstvo svetoga reda. — 3) Napokon zabranjujuća je zapreka: kada tko obeća drugomu, da će s njim sklopiti ženitbu, ako se zakonito nerieši toga obećanja.

Razkidajuće zapreke jesu: 1) Prevara glede osobe. Ako bi se naime tko zaručio ili vjenčao s drugom osobom, nego li je naumio bio, ili ako bi se prevario u osobi, držeći ju: da je ona upravo osoba, koju misli ili želi uzeti, a nije. Ako bi se pako tko prevario glede imetka, krieposti, koje osobe, — nebi se takova zapreka mogla zvati razkidajućom. 2) Nasilje; kada bi tko drugu osobu prietnjom primorao na ženitbu. Ako li zlo, kojim se tko drugomu prieti, nije golemo, ili nebi drugoga prietnjom silio na ženitbu, nebi i zapreka bila razkidajuća. 3) Nejaka doba. 4) Kada tko nebi mogao zadovoljiti glavnoj svrhi ženitbenoj, radi kakve mâne, budi tjelesne, budi duševne. 5) Rodbinstvo i to: a) po krvi. Zabranjeno je ženiti se i udavati medjusobno osobam, koje su si rod u upravnoj lozi, t. j. gdje jedna osoba polazi od druge, dakle: roditeljem i djeci si, djedovom i unučadi itd. po svih koljenih; nadalje osobam do četvrtoga koljena uključno, koje su si rod u pobočnoj lozi, t. j. koje nepolaze istina jedna od druge; ali su ipak istoga poriekla, kao n. pr. sestra, djeca od braće ili sestarah (bratučedi) itd. Koljena se broje po osobah, rodjenih od istoga poriekla. Po takovu su si brat i sestra rod u prvom koljenu, djeca od dva brata ili od dvie sestre, u drugom itd. — b) Duhovno rodbinstvo, (kumstvo), koje se sklapa na svetom krstu i potvrdi medju kumom, kumčetom i njihovimi roditelji. — 6) Svojinstvo polazi od medjusobne ženitbe i udaje; te po takovu je u svojinstvu žena sa rodbinom po krvi svojega muža; a muž sa rodbinom po krvi svoje žene do četvrtoga koljena uključno. Nego primjećujemo odmah, da svojinstvo neprieči imalo ženitbu izmedju rodbine muža i žene; te po takovu mogu, bez ikakve zapreke, uzeti dva rodjena brata, dvie rodjene sestre; premda nesmije

muž uzeti sestru svoje žene, niti žena brata svojega muža, ako bi jedno umrlo prije drugoga. 7) Javno poštenje izvire od valjano sklopljenih zarukah. Tiče se samo prvoga koljena rodbinstva, te prieči ženitbu medju zaručnikom, materom, sestrom i kćerju zaručnice; obratno medju zaručnicom, ocem, bratom i sinom zaručnika, pà budi da se i rieše zaruci zakonitim putem. 8) Svečani (u kojem od crkve odobrenu redu) zavjet čistoće. Tkogod se dakle zavjetuje u odobrenu duhovnom redu, tkogod sklopi savez svete ljubavi s Bogom, — nemože kašnje sklopiti savez ženitbeni. Tako i svećenički redovi, poterav od poddjakonata, zaprečuju ženitbu. 9) Nekršćanska vjera jedne stranke. Usljed ove zapreke nemože nekršćenik, n. p. židov, krivobožac, turčin — uzeti kršćanku; a kršćenik nemože uzeti nekršćanku, n. p. židovku, krivobožkinju ili turkinju i obratno. Vendar može katolik uzeti nekatolikinju n. p. grčko-iztočne, ili protestanske vjere; a nekatolik n. p. grčke iztočne ili protestantske vjere, katolikinju i obratno; jer je tudier samo zabranjujuća zapreka. 10) Robstvo, kada bi tko silom oteo (zarobio) žensko čeljade, s nakanom, — da s njom sklopi ženitbu. Ova zapreka traje dotlje, doklam žensko čeljade nedospije na sjeguruo mjesto i nebude pušteno na slobodu. 11) Potajna ženitba, kada bi se muž i žena uzeli bez znanja ili privoljenja svojega župnika ili u odsutnosti njegovoj.

Osim navedenih imade i drugih razkidajućih zaprekah, koje izviru iz medjusobnih griehah proti šestoj i petoj zapovjedi medju mužkim i ženskim čeljadetom, nu o tih govoriti ovdje, — scienimo suvišnim.

O njekojih navedenih zaprekah može crkva oprostiti s važnih razlogah; a glede oprosta treba se najprije sporazumjeti sa župnikom.

Ženitba katolikah s nekatolici istina valjana je; nu crkva ju iz veoma važnih razlogah nije ikad odobrila, ako se nije osjeguralo, da će se djeca katolički odhranjivati.

Ovdje budi vam na pameti: da su drugo kršćani, — drugo katolici. Kršćani su ljudi, koju su primili sveti krst; dakle ne samo mi (katolici), nego i protestanti i sljedbenici grčko-iztočne crkve i druge gdjekoje sljedbe. Protestanti su istina krivovjerci; a sljedbenici grčko iztočne crkve, — razkolnici; ali jedni i drugi vjeruju i primaju krst, pa su u tom obziru kao i mi. Nego protestanti, sljedbenici grčko-iztočne crkve i mnogi drugi, nepriznaju papu vrhovnim

glavarom crkve; pa zato nisu katolici i zovu se jednim imenom: nekatolici. Crkva katolička (kako ste učila) priznaje papu svojim vrhovnim glavarom, kako ga je priznavala crkva Isusova od postanka. Crkva proglašuje ženitbu katolikah s nekršćani — nevaljalom; a ovaj odgovor kaže vam: što sudi crkva o ženitbi katolikah s nekatolici.

Premda katolička crkva priznaje valjanom ženitbu katolikah s nekatolici, to nije ipak ovakovu ženitbu odobrila. »Čuvaj se« piše sveti Ambrozij »oženit sa krivobožkinjom, židovkom ili krivovjerkom.« Kako sveti Ambrozij, tako udaraju i mnogi drugi crkveni oci, pače i obći crkveni sabori, proti ženitbi katolikah s nekatolici. U novije pako doba, pošto bi, radi krivovjerstva s jedne, a nehajstva s druge strane, — počele preotimati mah ženitbe katolikah s nekatolici, odvraćali su pape svojski katolike od ovakove ženitbe, nazivajući ju »gadnom« ženitbom, kojoj se je crkva uviek opirala i samo ju zato trpila, da odvrati veće zlo.

Izbrojit ću vam glavnije razloge: zašto katolička crkva odvraća pravovjernike od ženitbe s nekatolici, iliti kako se obično govori, — od mješovite ženitbe. 1) Što je uza mješovitu ženitbu pogibelj za katolika ili katolikinju, da odpadne od svoje vjere, ili bar u vjeri ohladne. — Mi smo jur njegdje na početku katekizma (sv. I. str. 63.) napomenuli, koli je opasno po vjeru, — druženje s opakimi ljudmi ili krivovjerci. Čim je ovako druženje užje, tim je i opasnije. S toga opominju jur apoštoli — kršćane, da se nedruže s inovjerci (Tit. 3, 10. zatim 2. 1. Iv. 10.). A kud će užje druženje, od druženja muža sa ženom i obratno? Pa i sbilja dogodilo se jur često, da se je katolički drug dao od inovjerskog druga, nagovoriti ili namoliti, te odpao od vjere. Ali ako i neodpadne katolik od vjere, to barem ohladni u vjeri. Što stid, što strah, što poznanstvo i rodbinstvo, što osobni obzir na nekatolika druga, — odvraćaju pomalo kalolika druga od običaja: na katoličku se Bogu moliti, u crkvu ići, sveta otajstva primati. Zametne li se razgovor o vjeri, neće se svaki put čovjeku odgovarati na prigovore proti vjeri, da se komu nezamjeri; a po takovu dodje napokon do toga, te se kaže: pustimo; — tà vjera jedna kao i druga. A što će se odtuda izleći, nego li mlačnost i nehajstvo glede katoličke vjere? 2) Što nemože napredovati u mješovitoj ženitbi katoličko odhranjenje djece. Katolička crkva niti može, niti je ikada s pameti

smetnula odhranjenje mladeži u pravoj vjeri Isusovoj; — a tâ je vjera Isusova, kako znadete, — jedina katolička. Pà kako da napreduje ovo odhranjenje u mješovitoj ženitbi? Kako će nekatolik otac ili majka gledati i slušati moći, da mu se djeca uče i žive u vjeri, koja se protivi vjeri njegovoj; dà koja vjera na prosto krivom zove vjeru očevu ili majkinu? To valja, kako vidite, i onda, kada obeća nekatolik drug, da će se djeca na katoličku odhranjivati, te kada nekatolik otac ili majka, nemari mnogo za svoju vjeru. A što onda, kada bi se samo na izliku osjeguralo katoličko odhranjenje djece; a nekatolik otac ili majka, — tvrdo bi se držao svoje vjere, kano što bar danas obično biva? Što onda, kada katolička majka umre; pa se oženi otac sa protestantkinjom ili sljedbenicom grčko-iztočne vjere; ili umre obodvoje, pa se djeci postavi nekatolik skrbnikom? — 3) Što nekatolik drug nedrži ženitbu otajstvom, ili bar drži, da se može riešiti ženitba; pa s toga mu je prosto razstati se sa ženom i nanovo se oženiti, ili udati; a katoliku to nije prosto. Kako će se po takovu pripravljati nekatolik da valjano primi ovo otajstvo, — komu ženitba i nije otajstvo? Katolička crkva, kako uči katekizam, drži valjanom te — otajstvom ženitbu katolikah s nekatolici; pà zar da joj bude svejedno, pripravljao se tko na otajstvo ili nepripravljao? A što onda, kada se nekatolik drug i sbilja razstane od katolika druga; pa se nanovo oženi ili udade; — katolik pako drug, ostane neoženjen ili neudat? Tko će dakle zamjeriti katoličkoj crkvi, što krati otajstveni ženitbeni blagoslov onomu, tko nedrži ženitbu otajstvom, te što odvraća svoju djecu od takova saveza? — 4) Razlagao sam vam onomadne, da je katolička ženitba slika zaručenja Isusova s crkvom; — pà sudite sada, kakva će slika zaručenja Isusova s crkvom biti ovakova mješovita ženitba; gdje se razstati mogu zaručnici, ili se sbilja razstanu, gdje neima na pravoj vjeri osnovane ljubavi i sloge; gdje se zaručnici nepodupiraju u kršćanskom životu, nego upravo smetaju jedno drugo; gdje neidu na uzgoj, nego duševnu propast mladjega naraštaja? — 5) Što se ženitbena kućna sreća ponajprije osniva na jednakoj vjeri muža i žene. Tko li će tajiti ovu istinu? Crkva nesmjera istina ženitbom ponajprije na vremenitu sreću muža i žene; ali ipak želi i mora svojski želiti, da ujediniv obiteljska srca, uglavi obiteljski mir i slogu; jer gdje vlada nemir i nesloga, tudier nestaje traga kršćanskoj krieposti. Koliko su se putah zavadili i zaratili narodi radi svoje različne vjere; a kako da se nezavade muž i žena razne vjere, — obćeći svaki dan, svaku uru, jedno

s drugim? kako da se nezavade, kada se muž smije onomu, ili ruži i huli na ono, što je ženi najdragocjenije, ili bi bar moralo biti najdragocjenije pod nebom, ili obratno. Ali će možebit prigovorit tkogod: Tà nije tako svagdje. Dà nije, — možebit nije tako svagdje. Neka bude da nije svagdje. Ali ovdje se ponajprije pita: imade li katolička crkva prâvo, imade li razlog, što odgovara svoju djecu od mješovite ženitbe? Što li ćemo reći katolikom, koji bacaju u nemar ovu materinsku opomenu, bacaju u nemar ove razloge, pa se ipak žene i udavaju s nekatolici? Konačno pitamo: gdje je ovim zaručnikom utjeha, gdje li nada: jednoć se na drugom svietu sastati u vječnom blaženstvu, te zajedno ljubiti i uživati predragoga Boga? — Pamtite još, da grčko-iztočna crkva, dopušta istina riešiti kadšto ženitbu; ali ipak neodobrava mješovitu ženitbu, te ako se tko želi oženiti sa sljedbenicom, — ili udati — za sljedbenika njihove vjere, mora se prije odreći svoje. Tko pako radi toga nauka mrzi ili huli na katoličku crkvu, tomu je u istinu moći odgovoriti: nezna što čini.

Katekizam uči: da se prije ženitbe katolikah s nekatolici osjegura: da će se djeca katolički odhranjivati. Protestant, a i sljedbenik grčko-iztočne vjere, mogu lahko pristati na ovu pogodbu; jer ili moraju priznati, da je katolička crkva jedino prava i spasonosna, ili bar da je toliko prava i spasonosna, koliko njihova, — budući da katolička vjera dieli sve milosti, koje i njihova. To se vidi na prvi mah. Ali posve je druga kod nas katolikah. Katolička crkva vjeruje i uči: da je ona jedino spasonosna, jedina od Isusa utemeljena, crkva (svez. I. str. 233.), te da se izvan nje nemože itko spasiti. Pa odtuda sliedi: da katolik, — privoljiv, da mu se djeca ili ikoje diete, odhranjuje u drugoj, nego li katoličkoj vjeri, — grieši proti svojoj crkvi, pošto tim pokazuje, da haje i nehaje za nauk, milosti, žrtvu i otajstva svoje crkve; grieši proti svojoj djeci, budući krivac i povod, što mu djeca, počam od nejake dobe, idu putem bludnje u naručaj vječnoj propasti. Po takovu možemo nemalo sigurno reći: da otac ili mati ili obodvoje, s više obzirah smrtno grieše, privoljiv, da jim se djeca nekatolički odhranjuju; a tko tako sklopi ženitbu, grieši i svetogrdno. Roditelji pako, nukajući ili nagovarajući si djecu, da sklope ovakovu ženitbu, ili ju pače svojim ugledom silujući, ili bar privoljujući na mješovitu ženitbu, — krivci

su griehah svojega djeteta. Od njih će tražiti Bog na sudnji dan, ne samo dušu ovoga djeteta, nego i djece i unučadi ovoga djeteta.

Ako se pako, uzprkos opomenam katoličke crkve, ipak odluči katolik ili katolikinja: sklopiti mješovitu ženitbu, to jim je dužnost posebnim pismom (priznanicom, reverzom), osigurati katoličku crkvu: da će se sva djeca katolički odhranjivati. Ovo pismo moraju bar dva svjedoka potvrditi, a katolički župnik podpisati. Puko obećanje, — u toli važnu i pogibeljnu poslu, — nije dosta.

Opomena.

„Ženitba je sveta stvar", uči sabor tridentski (sjed. 24. o popr. gl. 10.). Nevodi puka strast kršćanske zaručnike k žrtveniku gospodnjemu, nego čista, sveta i zrelo razmišljena odluka. Zato se i pripravljaju molitvom i dobrimi djeli, da što dostojnije prime otajstvo ženitbu; a štuju čedno jedno drugo u zarucih. Svadba jim je dan svete svečanosti i svete radosti. Prije vjenčanja sastanu se u gorućoj pobožnosti kod stola gospodnjega; a zatim sastanu se pristojnim, vjenčanim ruhom odjeveni, — kod žrtvenika gospodnjega, da sklope uzvišeni, sveti savez, koji je slika otajstvenoga saveza Isusova sa crkvom. Blagoslov svećenički zapečati jim ženitbeni, od crkve odobreni, savez, te zaključi crkvenu svečanost. Po tom ide sveta radost Zaručnik i zaručnica vraćaju se kući, gdje jim idu u susret prijatelji i rodbina, srdačno jim čestitajući. Konačno ide gostba; ali „gostba jim se slavi u strahu gospodnjem«, kakono su njekoć slavili mladi Tobija i Sara. Tob. 9, 12. — Grehota je: onesvetiti ovaj svečani dan, razsipnošću, pijanstvom, ili nekršćanskom šalom; nego — kako želi sveta mati crkva, — neka se sprovede ovaj dan „čedno i pošteno." »Neka se nepogrdi svatbeni dan«, piše sveti Zlatoustnik, »vražjim razkošjem; nego neka bude danas kršćanom Isus u svatovih, kako je bio u Kani galilejskoj. Blago zaručnikom, kojim se nebi uztručavao Isus sa svojom presvetom majkom i učenici doći u svatove! Blagoslov nebeski pratit će je i preko groba!

Blagoslovine.

Po blagoslovinah razumieva se: 1) sve, što crkva sveti za bogoslužnu ili našu osobnu porabu, kao blagoslovljena voda, ulje, sol, kruh, vino; 2) takodjer zaklinjanje i blagoslivljanje.

Blagoslovine zovu se crkvenim jezikom „sakramentalia«, a to ime glasi nalik na »sakramente«; pa su i sbilja blagoslovine slične sakramentom ili svetim otajstvom. Ali pokraj svega toga, razlikuju se blagoslovine bitno od otajstvah, kako ćete do mala učiti. Buduć pako, da još neznadete: što su blagoslovine, pokazat će vam to odmah katekizam. U crkvi imade mnogo blagoslovinah; ali se ipak dadu sve blagoslovine spojiti u dvie vrsti. — Po blagoslovinah razumieva se dakle: 1) sve, t. j. sve stvari, koje crkva sveti za bogoslužnu ili našu osobnu porabu, kao blagoslovljena voda, ulje, sol itd. Medjutim, pazite dobro: nije ipak sve blagoslovina, što crkva blagoslivlje; crkva blagoslivlje n. pr. kuće, brodove, polje, životinje itd., te jim svojim blagoslovom dieli posebnu zaštitu ili uspjeh; ali crkva nepravi ove stvari odmah blagoslovinami, t. j. nepravi je stvarmi za bogoslužnu porabu, kao n. pr. crkve, žrtvenike, kaleže, zvona; niti je pravi stvarmi za našu osobnu porabu, kao n. pr. blagoslovljene paome (macice, grančice na cvjetnicu), svieće (na svječnicu, svjetlo marinje), blagoslovljene kolajnice (medaljice), krunice (čisla). Blagoslovine su po takovu: — stvari, kojim crkva svojom molitvom dieli trajan blagoslov. To čini dakle crkva s namjerom: da budu ove stvari posvećene, budi na bogoslužnu, budi našu vlastitu porabu. — Crkva blagoslivlje ponajprije stvari na bogoslužnu porabu; jedno: da je posveti i bogoslužnoj porabi prikaže; a drugo: da ove stvari budu nam častne i spasonosne. Jur staroga zakona bje zapovjedio Bog Mojsiji: da posveti šator, žrtvenik, bogoslužne sprave, oprave velesvećeniku i njegovim sinovom. „Uzmi ulje za pomast«, govori Gospodin Mojsiji, »pa pomaži šator i sprave, da budu posvećene; žrtvenik za žgane žrtve i sve posudje za njega: zdjelu za pranje i njezino podnožje: posveti sve uljem za pomast, da bude veleposvećeno." 2. Mojs. 40. Kud i kamo pako dolikuje više, da budu posvećene u

*

novom zakonu sve stvari, spadajuće na službu božju, mjesta i sprave, kano: crkve, žrtvenici, svećeničko ruho, kaleži itd.; buduć da služba božja novoga zakona, a ponajprije jezgra službe božje u novom zakonu, naime: sveta misa, — daleko nadkriljuje službu božju staroga zakona? Blagoslivljajuć crkva ove stvari, daje jim sveto odredjenje, čuva jih od proste (obće) porabe i prikazuje na službu Višnjemu. Crkva blagoslivlje ove stvari, da budu, kako spomenuh, i n a m častne i spasonosne. Komu da nebude častna — stvar, Bogu na službu prikazana i posvećena? Blagoslovom bivaju bogoslužne stvari spasonosne po one, koji je pobožno rabe; jer sveta crkva, — zabrinuta svakom sgodom za duhovni napredak svoje djece, — moli se goruće za pravovjernike, kada što blagoslivlje. — Blagoslovine su nadalje sve stvari, posvećene z a n a š u o s e b n u, p o b o ž n u p o r a b u. Svetoj materi crkvi nije dosta: posvetiti samo one stvari, koje se odredjuju za bogoslužnu porabu; nego dieli svoj uztrajni blagoslov i mnogim drugim stvarim, koje joj rabe pobožno djeca, — koje mogu budi uza se nositi, budi kod kuće čuvati. Ovamo spada: blagoslovljena voda, blagoslovljena propela, krunice, kolajnice itd. Stvari dakle, koje blagoslivlje crkva za u z t r a j n u porabu, — toli opredjeljene za službu božju, koli za osebnu porabu pravovjernikom, — zovu se uztrajne blagoslovine. — Osim toga imade druga vrst blagoslovinah, koje se zovu p r o l a z n e. Po blagoslovinah razumieva se takodjer, naime:

2) z a k l i n j a n j e i b l a g o s i v l j a n j e, kojimi crkva pomenute stvari budi sveti, budi je u obće rabi, — odvraćajuć od svoje djece kojekakve napasti i nevolje, ili nam dobavlja po njih od Boga razne milosti i blagodati. Z a k l i n j a n j e v r a g a rabi crkva, odvraćajuć od stvarih, nad kojimi zaklinje, — vražju oblast, te neuzmogne vrag ove stvari odsele rabiti na kvar ljudem. U raznih prigodah b l a g o s l i v l j e crkva. Crkva znade, koliko nam je svim potrebna božja pomoć i milost, u svako doba; pa zato se trsi, da nam pribavi pomoć i milost božju u izobilju, svojom molitvom i blagoslivljanjem. Crkva blagoslivlje ne samo jelo i pilo, ne samo polja i usjev; — nego takodjer, kako jur spomenusmo, kuće, gdje pravovjernici mirno obitavaju, blagoslivlje željeznice i brodove, na kojih putuju; blagoslivlje napokon grobove, gdje jim počivaju kosti. Neka se ikomu nedade na čudo, što blagoslivlje crkva stvari pravovjernikom na osebnu porabu; jer tim nasljeduje crkva primjer božanskoga si utemeljitelja, kojih je takodjer blagoslivljao. Luk. 9. 16. Crkva znade, da se »sve blagoslivlje i sveti riečju božjom i molitvom.« (1. Tim. 4, 5.) i blagoslivlje s toga stvorove, da sadje nad nje božji blagoslov te »budu na dobro onim, koji ljube Boga.«

Blagoslovine razlikuju se bitno od otajstvah:

1) **glede naredjenja.** Jur spomenusmo, da se blagoslovine zovu crkvenim jezikom »sakramentalia«; a otajstva se zovu „sakramenti.“ Ta slična si imena, kako takodjer spomenusmo gore, dolaze odtuda, što su blagoslovine nalik na otajstva. U čem su pako nalik blagoslovine na otajstva? U tom: što su i blagoslovine i otajstva, — vidljivi znaci pomoći i milosti božje. Ali se ipak razlikuju bitno blagoslovine od otajstvah: — 1) jur glede n a r e d j e n j a. Otajstva su svakolika naredjena od Boga, blagoslovine su pako naredjene od crkve, usljed podjeljene joj od Isusa oblasti. Najglavnija je ipak razlika:

glede moći otajstvah i blagoslovinah. Otajstva naime imadu svoju moć od Isusa. Otajstva diele nam posvećujuću milost, ili ju u nas umnožavaju — s i g u r n o, samo ako joj se mi neopremo i to tako sigurno, kakono sigurno vidimo na suncu, ako samo nezažmirimo, na oči. Jer je Bog otajstvom dao moć: da po njih dobivamo sve milosti, za koje su naredjena, — upravo tako, kako je dao suncu moć, da nas grije i da nam svietli. Druga je opet glede blagoslovinah; jer blagoslovine neimaju sigurnu moć; nego crkva — blagoslivljuć ili saveteć — m o l i se samo Bogu, da udieli pomoć i milost onomu, koji bude rabio blagoslovljenu, ili posvećenu stvar. Primajući dakle od Boga milost, kada rabimo blagoslovine; — primamo ju po zaslugah i zagovoru crkve; a crkvena je molitva dakako kud i kamo spasonosnija od naše. — Pamtiti valja nadalje razliku

izmedju m i l o s t i h, — **primljenih po otajstvih i milostih, primljenih po blagoslovinah.** Milosti, primljene po otajstvih, posvećuju od sebe čovjeka; milosti pako, primljene po blagoslovinah, p r i p r a v l j a j u čovjeka na

posvećenje. Primiv čovjek po blagoslovinah milost od Boga, nemože prenešen biti od grieha u posvećujuću milost, kano primiv n. pr. sveti krst ili pokoru; — ali može po blagoslovinah dobiti osobitu milost, da se dostojno pripravi na pokoru, da se zla sačuva i rieši lahkih griehah. — Njekoje blagoslovine razlikuju se i glede toga od otajstvah, što su naredjene, da nas čuvaju vremenitoga zla; gdjeno usuprot otajstva, izuzam posljednju pomast, jedino promiču spas duševni.

Da pobožno rabimo blagoslovine imade nas nukati pomisao: da nam blagoslovine pribavljaju molitvu i blagoslov svekolike crkve, u koje ime svećenik sveti i blagoslivlje.

Imade ljudih, koji misle: da blagoslovine neimaju drugu moć, — do lih sjećati nas na gdjekoje spasonosne istine, kako nas n. pr. sjeća pepeo na pepelnicu (čistu sriedu) — na smrt; ili nam ove istine predstavljati ili pred oči bi reć donašati, kakono nam n. pr. blagoslovljene svieće na svjećnicu predstavljaju Isusa, — svjetlo svieta, te takovimi uspomenami i predstavami pobudjuju nam u srcu pobožne i bogoljubne misli. Tko nepripisuje blagoslovinam kud i kamo veću moć od ove; — taj se ljuto vara.* Blagoslovine nepobudjuju samo pobožne i bogoljubne misli u srcu; nego nam dobavljaju povrh toga blagoslov i molitvu ciele crkve, u koje ime svećenik sveti i blagoslivlje. Jer kolikogod putah rabi kršćanin valjano koju blagoslovljenu stvar; toliko putah mu dieli crkva svoj blagoslov i moli se Bogu, da udieli svoju milost. Crkva je naime jur unapried, — blagoslivljajuć ili posvećujuć ove stvari, — svim podielila svoj blagoslov i za sve molila, koji budu pobožno ove stvari rabili. A netreba mi ovdje na široko razlagati: od kolike je koristi molitva i zagovor crkve, kako lahko će nas Bog uslišati, kada nam

* Kada bi tomu i sbilja tako bilo; — to bi uzalud bile liepe molitve crkvene, koje se mole blagoslivljajuć i posvećujuć gdjekoje stvari; pače neposvećena stvar, koja bi samo držana bila posvećenom, imala bi istu moć, koju imade i sbilja posvećena. Po takovu bi se nadalje mogle zamjeniti blagoslovine skroz slikami Isusa i svetacah, ili bogoljubnimi pričicami; — budući da slike i bogoljubne pričice gdjekoga više bude na pobožnost; nego li blagoslovine.

crkva ide u pomoć svojom molitvom. Znadete, da je sveta mati crkva — zaručnica Isusova, koju si je Isus osvojio krvlju i s kojom ostaje neizgovornom ljubavlju sjedinjen uviek. Znadete nadalje, što uči naročito sljedeći odgovor u katekizmu: da crkva na zemlji, kada moli, nemoli sama; — nego upravo radi uzkoga sjedinjenja s Isusom i blaženimi nebeskimi dvoranici, — prati crkvenu molitvu, molitva Isusova i svih njegovih izabranikah. Nije li po takovu od velike nam koristi, kada nas crkva blagoslivlje i svojom molitvom kod Boga zagovara? Doista, — sigurno. To potvrdjuje očevidno takodjer izkustvo. Jer Bog nedieli samo nevidljive milosti onim, koji pobožno rabe blagoslovine; nego dieli po blagoslovinah i vidljive, kadšto upravo čudne milosti, navlastito onim, koji rabe blagoslovine živom vjerom i tvrdim pouzdanjem u dobrotu i milosrdje božje.

Što se pako tiče posebnih milostih i blagodatih, koje nam dobavljaju blagoslovine po molitvi crkvenoj; — to su ove milosti i blagodati raznovrstne, kako svjedoče i crkvene molitve. Crkva naime, — posvećujuć ili blagoslivljajuć, — moli, da Bog odvrati od nas kojekakve tjelovne i duhovne nevolje ili napasti: n. pr. kazne, bolesti, mećave; ili da nas obrani paklenih duhovah i njihovih opasnih zasjedah; zatim takodjer: da nam podieli tjelovne ili duhovne blagodati. Tudier ipak primjećujemo: da nam nedobavlja svaka blagoslovljena stvar sve ove milosti; nego se blagodati i milosti ravnaju polag posebne svrhe, u koju je crkva koju stvar blagoslovila ili posvetila. — Kadšto dieli crkva oproste, onim, — koji pobožno rabe, koju blagoslovljenu stvar; n. pr. blagoslovljenu krunicu, propelo itd. — Katekizam govori konačno o blagoslovini, koju pravovjernici navadno rabe, naime o — blagoslovljenoj vodi i uči vas, kako imadete rabiti blagoslovljenu vodu. Jakobe! kaži nam razborito i na glas: kako imademo rabiti blagoslovljenu vodu?

Bogoljubni se kršćanin škropi posvećenom vodom i kod kuće i u crkvi, moleć, da ga krv Isusova sve više čisti i čuva u svakoj pogibelji.

Običaj: škropiti se blagoslovljenom vodom, polazi po svoj prilici, od apoštolske dobe. Bar je istina: da je

jur četvrtoga stoljeća vladao taj običaj. O tom nam svjedoči medju ostalim sveti **Zlatoustnik**, govoreć ovako u jednoj besjedi (o krstu Isusovu): „Budući danas posvećena voda; — to crpe svi iz blagoslovljenoga vrutka, nose blagoslovljenu vodu kući i čuvaju ciele godine. Čudnovato je, te udara u oči, što nehlapi ova voda s vremenom; nego ostane dvie, često tri godine, svieža i bistra, kano da je istom dànas crpljena." — Biskup šestoga stoljeća, **Grgur turski** piše (slav. muč. knj. 1.) da je njegove dobe, »sav puk, već prema svojoj pobožnosti, crpio svetu vodu i kući nosio u posudah, te si vinograde i polje božjoj obrani izručivao, škropeć je svetom vodom." Po takovu znademo sigurno: da je običaj: škropiti se blagoslovljenom vodom, kakogod danas u kršćanah vlada, — vladao jur prvih stoljećah. Pravedno su se nadali kršćani, škropeći se blagoslovljenom vodom, osobitoj milosti i pomoći božjoj proti zasjedam vražjim. Pripovieda životopisac o svetom Volfgangu, biskupu reznanskom, da je uz postelj držao kotlić sa svetom vodom, te se svaki put škropio, kada se je prenuo ili išao na počinak; a sveta **Terezija** svjedoči, da sveta voda imade čudnovatu moć proti zasjedam i napastim paklenim. O toj moći blagoslovljene vode svjedoče takodjer molitve, koje moli svećenik u ime svete crkve, blagoslivljajuć vodu; jer nemoli uzalud: »da se ukloni napast nečistoga duha, a duh se sveti na molitvu našu svagdje nastani, kamogod se poškropi ova blagoslovljena voda." — Da nam pako bude u istinu koristna i spasonosna sveta voda, valja nam se njom škropiti ne samo od običaja i nesmotreno; nego pobožno, pouzdano i skrušeno. Škropeć se izvana blagoslovljenom vodom, valja nam se u srcu Bogu moliti, da nas krv Isusova sve više čisti i čuva u svakoj pogibelji.

Molitva.

Doterasmo d. d., do veoma važnoga i koristnoga nauka, o molitvi. Čula ste jur, da imadu dva glavna izvora milosti božje, naime, prvo: sveta otajstva, koja sam vam jur razložio; a drugo: molitva, o kojoj ste istina mnogo koješta čula; ali se nemože ikada preveć kazati. Molitva nam je potrebita neprestance: — od malih noguh, pa dok nam smrt stisne oči. Molitva nam dobavlja milost božju; a bez milosti božje nemožemo i koračiti na putu spasa. „Tko se umije dobro Bogu moliti«, kaže pravo sveti Augustin, »umije i dobro živjeti.« Tko se dakle Bogu moli, dobro će i živjeti, a po takovu se i spasiti. Pazite dakle dobro i pamtite: što ću vas sada učiti o molitvi, te se učite cieniti molitvu i učite se: dobro Bogu moliti; a ponajprije molite se duhu svetomu, da vam razsvietli razum, te dofatite cienu svete molitve i srce vam ugrije ljubavlju prama molitvi. — Najprije kaže vam katekizam: **što je molitva**; a zatim govori: 1) o potrebi, 2) o koristi, 3) o svojstvih molitve; 4) uči kada, 5) gdje i 6) za koga treba da molimo.

Molitva je uzdignuće pameti i srca k Bogu, budi da ga slavimo, ili da mu falimo, ili da od njega prosimo kakovu milost.

Nemislim d. d., da vam je težko dofatiti: što je molitva. Tà svako se je od vas jur mnogo putah, molilo Bogu; a ufam se, da ste uz božju milost jur i dobro molila. A kako ste onda radila? Niste li si onda odtrgnula misli od stvarih okolo sebe, od posla, kojim se navadno bavite, od ljudih, od saučenikah i saučenicah, od igre i zabave? Dà, od toga ste svega odvratila pamet; a na koga ste pamet svratila, na koga ste mislila? = Na **Boga**? Ali ste i drugo nješto radila. Jer: samo misliti na Boga, nije molitva. Tko li bi rekao, da se onaj Bogu moli, tko n. pr. misli: Bog je svemoguć, Bog je stvorio sve od

ništa: Bog je premudar i uredjuje sve tako, da nemože biti bolje? — Odatle vidite: da nije dosta svratiti samo misli i razum k Bogu, kada se čovjek Bogu moli; nego treba uzdignuti k Bogu takodjer volju i srce, riečju: — cielu dušu. Zato i nekaže katekizam: molitva je uzdignuće razuma k Bogu; nego kaže: molitva je uzdignuće pameti k Bogu. Po »pameti" razumievamo sve duševne sile, a ponajprije volju i čuvstvo (srce). Tko se moli Bogu, nemisli dakle samo na Boga, nego se uzdigne takodjer k Bogu srcem, — cielom dušom, budi da slavi Boga, ili mu fali, ili prosi od njega ponizno kakvu milost. Zar ne, da ste i vi tako radila, kadgod ste se pobožno Bogu molila? Budući pako da čovjek misli, želje i čuvstva obično bar u sebi složi u rieči, ako i negovori uviek upravo na usta; — prozvali su sveti oci molitvu shodno, takodjer: razgovorom s Bogom. »Kada se Bogu moliš«, kaže sveti Augustin (razl. 85. pj.), »razgovaraš se s Bogom.«

Molitva je potrebita svakomu na spas, tko je k pameti došao.

Čovjek, koji se nemoli Bogu, — uljenica je bez ulja, tielo bez hrane, biljka bez vlage, vojnik bez oružja. Kako će proći uljenica bez ulja? Ugasnut će. Kako će proći tielo bez hrane? Iznemoći će i poginuti. Kako će proći biljka bez vlage? Usahnut će. Kako će proći vojnik bez oružja, kada navale neprijatelji nanj odasvuda? Bit će svladan. Tako će proći i čovjek, koji se nemoli Bogu. Bez molitve neima prave krieposti, neima sile proti zlu, neima srećne smrti, neima spasa! Jao si ga onomu, koji prestane Bogu se moliti! Propao je. O gorostasih, poginulih za potopa, kaže sveto pismo: da su se uzdali u svoju jakost; a nisu se Bogu molili; zato su skončani. Crk. 16, 8.

Molitva je svim potrebita za spas,

1) jer je Bog zapovjedio moliti. — Da nam i nije Bog naročito zapovjedio moliti; dužni bismo ipak bili molit, da si dobavimo od Boga najveće dobro, naime: vječno blaženstvo. Bog je naš stvoritelj i gospodar. Nismo li mu se po takovu dužni klanjati? Bog nam je najveći

i najljubezniji dobročinac; što je dakle pravednije, nego li, da mu falimo? Bog nam je jedini pomoćnik, vrutak i početnik svega dobra; dužni smo se dakle u nevolji k njemu uteći i moliti ga, da nam udieli, što nam je potrebito. Buduć da je molitva bi reć srasla se sa naravju našom, te izvire iz naše podpune ovislosti o Bogu, odtuda dolazi, da se svi norodi pod nebom Bogu mole. Ne samo kršćani mole se Bogu, nego i turci, neznabožci i divljaci.* Ovo obćenito suglasje uči nas, da je zapovied: moliti se Bogu, svakomu čovjeku u srce upisana. Ali nam je Bog i naročito zapovjedio: moliti i češće nas nuka na molitvu. Znadete, ako vam i nekažem: da su Izrajelci dužni bili: moliti se Bogu, ne samo kod kuće, nego su takodjer dužni bili svake godine tri puta hodočastiti iz najdaljnih krajevah svoje zemlje, — u Jeruzalem, u hram, — kuću molitve, — te tudier prikazivati Bogu uza žrtve i molitve. U novom zakonu težko da je Isus išto češće i osbiljnije svojim učenikom zapoviedao, nego li — moliti. Zapovjediv učenikom: „Ovako molite«; učaše je Isus moliti „oče naš" (Mat. 6, 9—13.); a zatim jim reče: da „valja uviek moliti i neprestati ikada" (Luk. 18, 1.); sjećaše je na neizmjerne blagodati i milosti, kojih se mogu dobaviti molitvom. Usuprot sjećaše je: kolike bi pogibelji mogli dopasti, ako nebudu molili. Napokon nukaše je osbiljno na gorućú, uztrajnu molitvu, svojim vlastitim primjerom. Odatle dolazi, što su se apoštoli i prvi kršćani veoma revno molili Bogu. A i sveti Pavao opominje sve kršćane na molitvu, govoreć: »Molite bez prestanka.« 1. Sol. 5, 17. — Molitva je nadalje potrebita na spas; jer

2) bez molitve nemogu se dobiti potrebite milosti: uztrajati u dobru. — Vječno blaženstvo dobit će samo onaj, tko uztraje dobar do zadnjega trenutka života. Tomu je pako neobhodno potrebita milost božja; jer bez milosti nemožemo iole dobra učiniti; a kamo li do konca života dobri uztrajati. Istina, Bog dieli gdjekoje milosti,

* Samo oni ljudi nemole, koji se uzporedjuju nerazložnoj životinji. — Gospodin, koji se neobičavaše ikada moliti Bogu, dodje u gostionu. Gostionik upravo ustao od ručka, te moljaše sa svojom porodicom molitvu poslje ručka. „Čini mi se« reče stranjski gospodin smješeć se, »da se kod vas sve Bogu moli.« »Nemoli«, doda gostionik, »imademo dvoje prasacah u svinjcu, oni nemole Boga.«

kako nas uči sveta vjera, ako mu se i nemolimo; a i potrebito je, da nam dodje Bog u susret svojom milošću, te uzmognemo spasonosno vjerovati i Bogu se moliti. Ali da uztrajemo do kraja dobri, sve napasti stalno svladamo, sve zapoviedi vjerno obdržavamo i poput pravednikah umremo; — tomu nam treba milostih, dà bi reć — povorke milostih; a te nam nedaje Bog, ako mu se za nje nemolimo. »Sigurno je", kaže sveti naučitelj crkveni, Augustin (gl. 10. o uztrajn.), »da je Bog pripravan početak u vjeri i onim dati, koji mu se nemole; gdjeno je usuprot druge milosti: kano uztrajnost u dobru do smrti, pripravio samo molećim.« Da smo dužni moliti se Bogu, da nam podieli milost, svjedoči bezdvojbeno sveto pismo na mnogih mjestih. Govoreć naime Isus (Luk. 11, 9.): »Molite, pa će vam se dati; tražite, pa ćete naći; kucajte, pa će vam se otvoriti"; — kako se smije uzdati onaj, tko nemoli, da će mu se dati; kako li onaj, tko netraži, da će naći; a kako li onaj, tko nekuca, da će mu se otvoriti? Nipošto; jer nam Spasitelj tudier napominje uvjet, pod kojim se možemo dobaviti milosti božje. Tko neizpuni ovaj uvjet, neće mu u dio pasti, što je Bog obećao. Pràvo imadu dakle sveti oci, učeći: da je molitva predan nam u ruke k l j u č, kojim odpiramo vrata nebeske blagajnice; da je molitva otajstvene l j e s t v e, po kojih se uzpinjemo mi k Bogu, te po kojih salazi k nam milost božja; da je molitva potrebita h r a n a i d i h a n j e naše duše, Ako mi nećemo da odapiremo vrata nebeske blagajnice, to se nećemo dobaviti milosti božje; ako se neuzpinjemo po ovih ljestvah, to neće saći k nam milost božja; ako se nestaramo za hranu i dihanje naše duše, to će nam iznemoći duša i kukavno poginuti. Nuto, kako nam je potrebita molitva i koliko Bog drži do molitve. — Ali ujedno razabirete, kolika je dobrota božja i milosrdje, budući Bog vazda pripravan: podieliti nam svoju milost, ako nam samo nebude težko: od njega milost prositi. Koji se siromah nebi srećnim držao, da bi mogao doterati do bogatstva, ako samo bogatstvo zaprosi? Liepo piše dakle sveti Liguorij: »Prokletnici u paklu očajaju najviše s toga, što znadu, da su se posve lahko molitvom spasiti mogli; a sada jim je izteklo vrieme molitve.«

Dužni smo dakle Bogu se moliti, jer nam Bog zapovieda moliti i jer nam je molitva prieko od potrebe. Ali će nam kud i kamo još sladja i ugodnija biti ova dužnost, kada razaberemo, koli nam je k o r i s t n a molitva.

Molitva 1) s d r u ž u j e n a s s B o g o m. Kolikogod se putah Bogu molimo, toliko se putah odvratimo pamet od zemaljskih stvorovah, a obratimo k Bogu i s njim se pouzdano i uzko sjedinimo. Molitvom se prikazujemo i žrtvujemo Bogu, — slaveći mu veličanstvo, faleći mu na neizmjernih blagodatih i moleći ga djetinji, da nam i u napredak dieli svoje darove i milosti. Bogu je draga naša molitva; on se prigne ljubezno k nam, dieli nam s jedne strane obilne milosti; a s druge strane sjedinjuje nas svojom milošću tim užje sa sobom, čim se češće u molitvi k njemu primičemo, te ga poniznije i pouzdanije molimo. Radi ovoga sdruženja s Bogom, cienili su sveci veoma skupo molitvu. Sveti A n t u n pustinjak sproveo bi često cielu noć, moleć se Bogu; a kada bi pukla zora, tužio bi se na sunce, što mu prekida molitvu. »Sunce« rekao bi »što si se opet pomolilo? Ti mi odvraćaš oči od sunca, kud i kamo ljepšega." — 2) p o b u d j u j e u n a s b o g o l j u b n a č u v s t v a. Tko se dobro i pobožno moli Bogu, dobiva od Boga dar mudrosti, svjetlo vrhunaravnoga znanja, te spoznaje kud i kamo jasnije, nego li obično biva: da je sve na svietu izprazno; a Bog da je jedino i podpuno dobro, komu se valja sasvim predati. Odtuda dolazi: da ljudi, koji se revno i goruće Bogu mole, nemare za zemaljštinu, do sebe malo drže, Boga pako nada sve ciene i ljube. Ovi ljudi neprijanjaju uza ono, što je na zemlji; — 3) j a č i n a s p r o t i z l u; jer Bog ide u pomoć onomu, tko ga ponizno zazivlje i neda, da bude svladan u napasti. „Bit će nam lahko" govori sveti Zlatoustnik (gov. 2. o mol.), „vraga svladati, ako se budemo molili Bogu, ako li se uzlienimo na molitvu, to sami olahkoćujemo pobjedu neprijatelju"; — 4) d a j e n a m j a k o s t i v o l j u n a d o b r o. Moleć se Bogu, necrpimo samo jakost, da suzbijemo i svladamo zlo; nego i čudotvornu jakost, da napredujemo i vršimo kriepost i svako dobro. O ljudih, koji se goruće, uztrajno i revno Bogu mole, kaže prorok Izaija (40, 31.): „Ponavljaju jakost;

dobivaju krila, poput orla; trče, a neutrude se; hodaju, a neumore se.“ Kadšto nedokučujemo, kako su mogli sveci cieli život pokoru činiti i junački upravo kriepostno živjeti; kako je n. pr. mogao „Šimun na stupu“, trideset godinah neprestance na stupu sprovesti, propoviedajuć narodu, koji je sa svih krajevah grnuo, — sborom i tvorom pokoru. Ovu nadčovječju jakost crpili su sveci u molitvi, — 5) tješi nas u tugi. „Ako je tko medju vami tužan, neka se moli Bogu“, veli sveti Jakob (5, 13.). Bog dieli nutarnju utjehu onim, koji mu se u tugi utiču u pomoć; a tim jim se olahkoćuje bieda, pače kadšto jim omili i osladi; često nas pako radi molitve i oslobodi Bog nevolje. Nije li sam Isus, kada ga je snašla tuga i stiska na Maslinovcu, — u molitvi tražio utjehu; a na to ga okriepio angjeo s neba; a nije li tim hotio i nam pokazati, da se u nevoljah na ovom svietu, utičemo u molitvi Bogu u pomoć? — 6) dobavlja nam pomoć i milost: u dobru uztrajati do smrti. Budué Bog obećao: da će nam uslišati molitvu, za štogod ga budemo molili, to će nam bezdvojbeno dobaviti molitva u svakoj nevolji od Boga pomoć, koja je po nas u istinu najspasonosnija. Po takovu treba nam se u svakoj potrebi ponajprije Bogu uteći u pomoć. Kakogod diete u svakoj pogibelji trči brže bolje u krilo ocu ili majki; tako valja i nam u svakoj potrebi kud i kamo brže trčati k Bogu u pomoć; — tim više, čim sigurnije znademo, da nas Bog više ljubi, nego li ikoji otac i lakše nas može nevolje osloboditi. Koliko li krasnih primjerah pruža vam u tom pogledu, poviest toli staroga, koli novoga zakona. Tri mladića u naloženoj peći, u Babilonu, moljahu se Bogu i sačuvani su od ognja. Daniel u lavskoj špilji moljaše Bogu; a Bog začepi ralje biesnim lavom. Poštena Suzana moljaše se Bogu; a Bog ju oslobodi smrti, na koju bje nedužna osudjena. U novom pako zakonu ide Isus na pomoć u svakoj tugi i nevolji. Čitajte životopis Isusov; pa nećete igdje naći, da je ikada koga od sebe odbio, tko ga je u pomoć zazvao. — Imade još osobita milost, o kojoj sam vam jur nješto spomenuo, koja nam je svimkolikim potrebita, koja je po nas dragociena nada sve milosti; a strogo rekuć: — nitko si ju zaslužiti nemože. To vam je: — milost u dobru uztrajati do smrti. Ako nam Bog tu milost podieli, sigurno smo blaženi na vieke; jer: „tko uztraje

do konca, bit će blažen.“ Mat. 10, 22. Budué pako, da nam Bog i tu milost neće uzkratiti, ako ga budemo neprestance za nju molili; to se osobito za ovu milost molite Bogu što češće i vrućije; iliti što je svejedno, za milost: da jednoć srećno i blaženo umrete.

Imamo moliti: 1) pobožno, 2) ponizno, 3) zaufano, 4) Bogu odano, 5) uztrajno.

Kakogod je u jednu ruku potrebita molitva; tako je u drugu ruku potrebita dobra molitva. Nije svaka molitva kod Boga uslišana, nego samo valjana molitva, — molitva kakvu hoće Bog imati. Farizeji su se takodjer Bogu molili, molili pače često i mnogo; ali jim nije koristila molitva, jer su naopako molili. Kako će od nevaljale pšenice biti dobro brašno? Tako se i nije moći nadati koristi od nevaljale molitve. Zato je od potrebe znati: kako valja moliti. Moliti imamo, kako uči katekizam

1) pobožno, t. j. „moliti od srca i po mogućnosti čuvati se svake misli, koja bi nas mogla raztresti.“

Moliti, kako mu drago liepo, samo na izust, ili iz knjige, ili na pamet; a za toga misliti na koješto izprazno i svjetovno; — neće reći uzdignuti pamet k Bogu; to će reći: moliti se Bogu jezikom; ali ne, moliti: srcem i od srca. Tko se tako Bogu moli, toga se tiče, što je rekao Isus licumjercem židovom: „Ovaj me narod časti ustnicami (jezikom); ali mu je srce daleko od mene.“ Mat. 15, 8. Tko dragovoljno, za molitve, misli na koješto drugo; ili šapćuć, razgovarajuć se, ili obaziruć itd.; — taj si je sam kriv, što je raztrešen, taj grieši. A znadete li zašto grieši? — Jer se nepristojno vlada prama Bogu, s kojim se razgovara. Ili zar nebi veoma nepristojno bilo, kada bi se tko s kraljem razgovarao; a hajao bi i nehajao za kralja, pače bi se razgledavao ili ledja kralju okrenuo? Ako li bi to držanje nepristojno bilo za kralja i u obće poštena čovjeka; kud i kamo nepristojnije bilo bi takovo držanje za Boga? — Ali nije dosta nedati se za molitve samo svojevoljno raztresti, nego se moramo i svojski braniti svake raztrešenosti. Zato nam treba prije molitve, „otresti se po mogućnosti svjetovnih mislih i živo

pomisliti, da nas Bog motri." Na to nas opominje sveto pismo, govoreć: (Crk. 18, 23.) „Prije molitve pripravi si srce, te nebudi kano čovjek, napastujući Boga", t. j. kada podješ na molitvu, svrati misli na Boga i sjeti se, s kim ćeš govoriti, da kakogod nerazljutiš Boga svojim nepristojnim držanjem, mjesto, da ga skloniš svojom molitvom na milost. Sveti Stjepan opat citoski, unišav u crkvu, zatvorio bi kruto vrata za sobom, te rekao: „Brige i svjetovne misli, ostanite za toga vani, dok se opet k vam vratim; jer sada imadem osbiljna i važna posla, moram se s Bogom razgovarati; a tudier mi vas aetreba." Bez priprave se Bogu moliti, reći će: udarati glasbu, nesloživ prije žice; tudier će kukavno ići od ruke glasba. — Tko si prije molitve marljivo sabere pamet; a uza to se brine, da se i za molitve rieši raztrešenosti, taj se može smiriti i glede raztrešenosti, koja ga možebit snadje proti njegovoj volji. Raztrešenost proti volji, nije grieh; nego pače zasluga po onoga, tko se proti njoj bori. Bog cieni za molitve, kao i za svih inih poslovah, ponajprije odluku i dobru volju.

2) Moliti ponizno reći će: „moliti predočiv si živo svoju slaboću i nevriednost." Čim si živije predočimo prije molitve svoju slaboću, nevriednost i nevolju, tim će nam biti lakše od srca moliti, i tim će nas i Bog radje uslišati. Siromak, — koji je ohol i drzovit, nedade se ikomu na žao, nego je svakomu oduran i nemio; stopram onda se dade siromak ljudem na žao, kada znade i pokazuje, da je biedan. To valja i glede nas, kada se Bogu molimo. Bogu se sgrozi, kada mu se je molio, oholi farizej; a skrušenoga je carinara uslišao Bog i pomilovao s mjesta, kada mu se je molio. Luk. 18. „Molitva ponizna prodire oblake" (Crk. 35, 21.), prodire naime u vis do priestola božjega; a Bog ju primi i usliša.

3) Zaufano moliti, reći će: „moliti ufajući se, da će nas Bog uslišati, ako je ono, što prosimo, njemu na slavu, a nam na spas." Ufanje je, reć bi, duša molitve. Molitva bez ufanja, — mrtva je, izprazna je; ufanje kriepi čudnovato molitvu. „Treba li komu mudrosti"; piše sveti Jakob (1, 5—7.), „neka ju moli od Boga, koji svakomu dieli obilno, pa će mu biti dana. Neka pako moli u vjeri nedvojeć imalo, jer tko dvoji, nalik je na morski val, koji tera vjetar kojekuda: zato neka nemisli taj čovjek, da će što dobiti od Gospodina." Odatle učimo, da će sigurno uslišan biti, tko bude molio tvrdom, — pouzdanom vjerom i ufanjem; gdjeno usuprot neka se nenada uslišanim biti, tko dvoji, ili se koleba simo i tamo, izmedju ufanja i nepouzdanja, izmedju nade i bojazni. Da je moći pouzdanom molitvom od Boga sve izprositi, uči takodjer sam Spasitelj (Mark. 11, 24.): „Štogod budete tražili u molitvi, vjerujte, da ćete dobiti i bit će vam." — Zato se moramo sigurno nadati, kada se Bogu molimo, — da će nas Bog uslišati, no ipak se po sebi razumieva: „ako je ono, što prosimo, njemu na slavu, a nam na spas. Jer tko bi se čemu od Boga nadao, što nije njemu na slavu i nam na spas, niti se je pametno Bogu molio, niti bogoljubno, niti kršćanski. — Zašto možemo i moramo moliti zaufano? Zato „jer nam može Bog sve dobro dati, pak i hoće doista radi Isusovih zaslugah." Tko se neufa pouzdano svemu dobru od Boga, taj vriedja Boga; jer dvoji: budi o moći, budi o dobroti božjoj. Bog nam pako može sve dobro dati, jer je svemoguć; Bog nam i hoće dati sve dobro, sve što nam je u istinu spasonosno i potrebito; jer je neizmjerno dobrotiv i milosrdan prama nam. „Tko od vas", reče njekoć Isus židovom, „moli od oca kruha; a otac da mu pruži kamen? ili ribu, a otac da mu dade zmiju mjesto ribe? Kada dakle vi, premda ste zli, svojoj djeci znadete davati dobre darove; kud i kamo više, dat će otac vaš nebeski dobroga duha onim, koji ga zanj mole." Luk. 11, 11—13. — Istina, mi nismo vriedni tolike dobrote božje, pače nevriedni smo je, radi griehah svojih; ali se naša nada oslanja na neizmjerne zasluge Isusove. U Isusovo ime i molimo; a Isus nas uči: „U istinu, u istinu, kažem vam; ako budete oca u moje ime za što molili, dat će vam" Iv. 16, 23. — Sada me možebit željno pitate: Odakle ipak dolazi, da nedobijemo kadšto, kada molimo Boga za štogod? Dolazi odatle „jer: 1) ili nemolimo pravo", nemolimo pravom namjerom, ili nemolimo ponizno, ili nemolimo pouzdano: „Molite, a nedobijete", govori sveti Jakob (4, 3.), „jer nevaljalo molite"; 2) „ili nam nije koristno, što prosimo." Bog nam onda udieli što drugo, što nam je koristno ili spasonosno, mjesto onoga, što prosimo. Napokon dolazi često

odatle, što nas Bog neusliša, što hoćemo kadšto s mjesta uslišani biti; pa ako nam nedobavi molitva ono, za što prosimo, klonemo duhom, te „neuztrajemo u molitvi.“ Bog nas naime kadikad kuša u molitvi, da vidi: hoćemo li se sasvim odati u njegovu svetu volju i hoćemo li uztrajati u molitvi. Zato nam mora molitva biti takodjer Bogu odana i uztrajna.

4) Bogu odano moliti, reći će: »spustiti se na volju božju, da nas usliša, kada i kako mu je drago.“ Premda smijemo i moramo pouzdano moliti: da će nas uslišati; ipak nije slobodno dotlje terati pouzdanje, da reć bi propisujemo ili zapoviedamo Bogu, da nas s mjesta Bog usliša, ili upravo onako, kako je nam volja. Usuprot moramo pripustiti Bogu: kada i kako nas hoće uslišati, te se ponizno i skrušeno podvrći njegovoj svetoj volji. Isus gospodin ostavio nam je sám, primjer podpunoga odanja u molitvi; budući u tri puta na Maslinovcu molio: da uzme nebeski otac od njega gorku čašu muke; ali i svaki put dodao: »Oče ne moje volja, da bude, nego tvoja.« Luk. 22, 42.

5) Uztrajno moliti, reći će: „neodustati od molitve, ako bi nam se i činilo, da nas Bog nesluša, nego tim revnije nastaviti molitvu.« Tako moljaše žena kananejska, o kojoj pripovieda sveto evangjelje: da je tim revnije molila, čim se manje činilo, da će ju Isus uslišati. Zato joj Isus nije samo uslišao molitvu, nego ju naročito i pofalio radi tvrde vjere. »Ženo“, reče Isus, »golema ti je vjera; bilo ti, što tražiš.« Mat. 15, 28. Da uztrajemo u molitvi, opominje nas takodjer Isus pričom o prijatelju, koji je molio drugoga prijatelja, da mu posudi tri kruha, a napokon i dobio; jer neprestade kucati. K tomu dodaje Isus znamenite rieči: „I ja kažem vam: Molite, pa će vam se dati; tražite, pa ćete naći; kucajte, pa će vam se otvoriti.« Luk. 11, 9. Pobjeda visi ponajviše o uztrajnoj borbi; a tako će i molitva naša tim obilnije uslišana biti, čim dulje uztrajemo moleći.

Dosele smo govorili o svojstvih dobre molitve; a sada ću vas učiti, na koliko je vrstih moći moliti. Moliti je moći naustice; ali nemoramo upravo naustice moliti; nego je moći moliti i samo u pameti ili srcu, t. j. moći je, nutarnji moliti, ili promatrati. Razliku ćete odmah razumjeti. Molitva je naime razgovor, ili zabava s Bogom. No razgovarati se ili zabavljati s Bogom, moći je i u srcu, a nepokazivati na usta svoje misli ili čuvstva; — takova se molitva zove samo nutarnja molitva, ili promatranje. Moći je pako razgovarati se ili zabavljati s Bogom, kako se razgovaramo ili zabavljamo i s ljudmi, naime priobćujući si nutarnje misli, želje i čuvstva naustice; — takova opet molitva zove se ustna molitva. Molili mi sada u sebi, ili naustice, — svakako je potrebito, da uzdignemo pamet i srce k Bogu, jer bez toga neima molitve. Naustice moliti znade vas svako, jer ste tako molila od djetinsva. Dobro je i Bogu drago: naustice moliti, kada se nemoli samo na ustne; nego nam izvire molitva iz srca. Trsite se dakle, čim više napredujete u dobi, tim pobožnije i pazljivije moliti naustice. — Nego je potrebito, da se učite takodjer u pameti i srcu moliti, t. j. promatrati. Promatranje vam je osobita, liepa vrst nutarnje molitve; zato govori i katekizam o promatranju. Što će reći promatrati? — Adame! „Reći će, „razmišljati o životu i muki Isusovoj, ili o drugih istinah vjere, da nam se probude u srcu bogoljubna čuvstva i čvrste odluke.“ Promatranjah o životu i muki Isusovoj, o četverih posljednjih i drugih istinah vjere, imade u gdjekojih molitvenicah.*

Nego čitajući samo brže bolje ove molitve, nebi se moglo reći, da razmatrate. Treba naime pozorno čitati, srce na bogoljubnost poticati i spasonosne odluke tvoriti, ter se onda istom može reći, da tko razmatra. Tko hoće oganj iz kremena izbiti, nije mu dosta samo jedan put ili polagano oclom gladiti po kremenu, nego mu valja ozbiljno i silno udarati oclom o kremen, doklegod neiztepe iskru. Tako nam valja i razmatrajući: misliti o istinah svete vjere i na srce si je metati, dok se uza milost božju neugrije srce od ljubavi božje, ili nam se bar neuzbudi u srcu poniznost, skrušenje, zafalnost prama Bogu i spasonosne odluke. Plod dakle razmatranja jesu ta bogoljubna čuvstva i stalna odluka: živjeti u napredak polag nauka i primjera Isusova. Odovud razabirete takodjer: kako je koristno čovjeku razmatrati, da se rieši svojih manah i napreduje u krieposti. Sveta Marija Mandaljena Pazijska, razmatrala je jur djetetom muku Isusovu svaki dan po jednu uru. Svaki je dan zorom uranila, da ju nitko razmatrajuć nesmeta. Ovo pobožno razmatranje, klečeć i sabrane pameti, uzbudilo joj je u srcu

* N. pr. Svetoga Franje Saleskoga: »Filotea ili Bogomila.“

*

goruću ljubav prama Isusu i goruću želju: nasljedovati Isusa i trpiti za njega. Tako je i sveticom postala.

Kada sam vas naučio: što je molitva, kako je potrebna i koristna, zatim kako valja moliti; pokazat ću vam sada: kada, gdje i za koga smo dužni moliti. Pitamo li k a d a imamo moliti, odgovara katekizam:

Isus kaže, da »treba sveudilj moliti i nikada prestati.« Luk. 18. 1.

Ove se rieči nerazumievaju tako, kano da bi čovjek morao dan i noć samo moliti, a neraditi išto drugo. Božja je volja takodjer: da radimo, da obavljamo svoje zvanične poslove, pa i narav traži, da kadšto jedemo, odpočinemo i spavamo. Što hoće dakle da nam kaže Isus, govoreć: da sveudilj molimo; a što misli apoštol pišuć (1. Sol. 5, 17.): „Molite bez prestanka?« To uči nadalje katekizam, govoreć: »Sveudilj možemo moliti, ako više putah uzdižemo pamet i srce k Bogu i njemu žrtvujemo svako djelo, svaku radost i žalost.« Po nauku dakle našega Spasitelja reći će sveudilj moliti: mnogo i često moliti, uzdižući češće pamet i srce k Bogu; te bi nam jur s toga mogao tko reći: da molimo sveudilj, po prilici, kako se o gdjekojem čovjeku, koji mnogo i marljivo radi, — kaže: da sveudilj, bez prestanka, radi. To pako može svatko, govori sveti Zlatoustnik (govor 2. o zap.), može u svako doba i na svakom mjestu, kod kuće i na ulici, u radionici i na polju, izilazeć i unilazeć, uzpinjuć se i salazeć; jer je Bog svagdje i svagdje te čuje. — Učite se dakle zarana: moliti preko dana kratke, bogoljubne molitvice. Takove bi molitvice bile po prilici: Isuse, ljubavi moja! — Isuse, smiluj mi se! — Isuse, Marijo, Josipe, prikazujem vam dušu i srce. — Bože moj i sve moje! Sve tebi za volju! — Ne moja volja da bude, nego tvoja! — Radje umrieti, nego li te uvriediti! — Ove kratke, goruće molitvice, ili uzdasi, koje su svecem prešle u navadu, te kojimi su se neprestance družili i zabavljali s Bogom i neprestance milosti od Boga primali, zovu se „streljate“ molitve, s toga, što brzo poput strielje, dopiru do očinskoga srca.* Osobito treba da se naučimo Bogu

kakono primjeće katekizam: „žrtvovati Bogu svako djelo, svaku radost i žalost, t. j. »sve Bogu i vječnomu životu za volju činiti i trpiti“ (str. 290. sl.). I tako možemo moliti bez prestanka. Jer moleći sveudilj od Boga život vječni, te tom odlukom radeći i trpeći, molimo sveudilj, kako piše sveti Augustin (l. 130.); jer nam je onda posao i trpljenje — molitva kod Boga. Ali nemislimo opet, da nam je dosta samo dobra odluka iliti streljate molitve; nego nam treba kadšto se odtrgnuti od inih posalah, te naročito se Bogu moliti, kako uči katekizam, t. j.

Imamo još osobito moliti

1) u napasti i potrebi, posebnih i obćih suprotivštinah. — »Molite i bdijte“, govori Isus učenikom, kada bje udarila ura napasti, „da nepadnete u napast.« Tim nas uči božanski spasitelj, da se naročito u napasti imamo uteći Bogu molitvom u pomoć. Može se dogoditi, da nas popadne toli težka napast vražja, te joj neuzmognemo odoljeti bez posebne milosti božje. U toj dakle pogibelji prieka nam je dužnost: moliti, da nam pritekne Bog u pomoć i raztepe silu neprijateljsku. Zatim imademo se goruće i uztrajno Bogu moliti u duševnoj i tjelesnoj potrebi, u posebnih i obćih suprotivštinah. Glede toga se ugledajmo u primjer svih pravednikah, — to staroga to no-

* Sveti Feliks Kantalicij, siromašna roda, čuvao je djetetom stado očinsko; a odrastav ponješto, dodje u službu plemiću na selo i obradjivaše mu polje. Ali Feliks znadijaše poljski posao oplemeniti i zarana se Bogu posvetiti neprestanom molitvom. Dan na dan uranio bi, te ako bi mu se ikako dalo, išao k svetoj misi. Pasuć stado, molio bi kadšto zasebice po više urah pod drvetom, kojemu je u kori urezao križ. Posljujuć rukama na polju, bijaše mu duša kod Boga. Ciela vidljiva priroda bje mu ljestvama, po kojima se uzpinjao, k Bogu. Krotke i poslušne životinje, plodna zemlja, liepo polje, tekući potoci, zelene dubrave, vedro nebo i drugo koješta, što mu je padalo u oči i čim se je bavio, — nukalo ga je, da slavi i fali Boga. Premda posve neuk, doterao je ovom bogoljubnom zabavom tako daleko, te je za čudo lahko i temeljito umio razmatrati i na kriepost se poticati. Nije ga ikada tkogod opazio nestrpljiva, ili ga čuo, da se je budi iole proti Bogu potužio. Kada mu je tko na žao štogod uradio, rekao bi: »Dao ti dragi Bog, te postao svecem.« — Kašnje ode u kapucine, kano svjetovnjak, te dotera do visoka stepena savršenstva i umre svecem. Po cielom gradu Rimu, gdje je mnogo godinah sabirao milostinju i napokon umro, zvali su ga jur za života »brat Deo gratias“, jerbo su mu uviek ove rieči bile na jeziku.

voga zakona. Dopadnuv Sara težke tuge i nevolje, moljaše zasebice tri dana i tri noći, nejeduć i nepijuć išta. Navaliv silna vojska, utekoše se Makabejci molitvom Bogu u pomoć. Kada bje zatvoren sveti Petar u tamnicu, moljaše sveta crkva neprestance za njega. *

2) Jutrom i večerom, prije i poslje jela, kada zvoni na molitvu i u crkvi. — Starih vjekovah molili su se Bogu kršćani ne samo jutrom i večerom; nego osim toga više putah na dan, naročito: o trećoj, šestoj i devetoj uri po danu. Pače i po noći su ustajali na molitvu. To imajući na pameti, stid bilo kršćane, koji nemole imalo jutrom i večerom! Svaki nam je novi dan, — nova blagodat božja; pà zato nam treba svaki dan u svanutak srce i usta uzdići k Bogu, faleći i slaveći ga, zafaljući mu, što nas je čuvao minule noći, moleći ga, da nam bude u pomoći budućega dana, njemu se izručujući i žrtvujući. Tako se pristoji da radimo i večerom.

* Nauk, da treba moliti u svakoj tugi i nevolji, zapamtilo si je dobro, njeko siromašno, pobožno diete u gradu Parizu. — Roditelji oboljeli, te nemogli zaslužiti si kruha; a djeca si neimala čim glad utišati. Jedna kćerca išla u učionu; ali je danas kod kuće ostala, da pruži roditeljem vode, kada uztreba. Ljuto ju popadne u njeke glad; pa što uradi? Stade ovako misliti u sebi: „U učioni rekla nam je sestra (duvna), dâ se Bogu uteknemo u nevolji, pà ću se i ja uteći. Pisat ću list dragomu Bogu; imadem još artije i pero.“ Što reče, neporeče. Djevojče napiše list, istina crnilom zamrljan; ali ništa zato. U ovom listu moli djevojče dragoga Boga, da podieli zdravlje roditeljem; a njoj i braćici komad kruha. Na to odtrči djevojka brže bolje u župnu crkvu, te spaziv tudier kovčežić za novce i misleć: da se unj sabiraju listovi na dragoga Boga, — primakne se i ona, da turi svoj listić unutar. Taj čas pristupi k djevojčetu odlična gospodja, — izalazeć upravo iz crkve i upita ju, što je naumila. Diete se prepadne, udari u plač, te stane pripoviedati gospodji, što se dogodilo i pokaže joj list, koji je odlučila poslati u nebo. Dobra gospodja uzme tješiti djevojče, zaište list, te obeća. da će ga ona odpremiti, kamo ide. „A je si li napisala svoj naslov“, upita nadalje gospodja, smijuć se, da ti bude mogao odgovor doći?“ „Nisam“, odgovori djevojče, „kazali su mi, da dragi Bog sve vidi.“ „Pravo su ti draga kazali“, odvrati gospodja, „ali možebit neće onaj znati sve, kakono Bog, komu Bog bude zapovjedio: da ti odgovori.“ Na to opiše djevojče ulicu i kuću, gdje obitava i vrati se brže bolje k bolestnim roditeljem. Sutradan zorom, kada je ustala, nadje pred sobnima vratima veliku košaru odjeće za oca, mater i djecu, rubenine, sladora i novacah, — sve liepo poredano, a odozgor širok list artije, gdje bješe napisano: „Odgovor dragoga Boga.“ Domala stigne i liečnik u pomoć bolestnikom. — Nuto kako je dragi Bog naplatio pouzdanje pobožnomu djevojčetu, ganuv srce bogatoj gospodji, da što uspješnije pritekne u pomoć siromašnoj porodici u ljutoj nevolji.

Uz večernju molitvu izpitajmo si zajedno i saviest, te si u pamet saberimo griehe minuloga dana, pokajmo se za nje i odlučimo se sutradan poboljšati. — O molitvi prije i poslje jela govorili smo već (str. 244.). Ovdje dodajem, samo, da vas nebude stid moliti se Bogu prije i poslje jela, bili gdje mu drago. Bilo stid one, koji jedu i piju, poput živine nerazložne, koja nepozna Boga, darovatelja svega dobra. Mi smo svi, štogod nas je, prosjaci, koji jedemo za stolom božjim, od kojega nam je sve dobro; a prosjakom dolikuje — prositi i faliti na primljenu daru. O molitvi, kada zvoni na molitvu, razgovarat ćemo, kada budemo učili pozdrav angjeoski.

Što se tiče m j e s t a, kazao sam vam jur, da se možemo svagdje Bogu moliti; jer je Bog posvudan i čuje nas svagdje, no ipak:

treba osobito u crkvi moliti, jer je crkva osobito kuća božja i kuća molitve, gdje nas sve, što udara u oči, pobudjuje na pobožnost i uzdiže k Bogu.

Kršćanska se crkva kud i kamo većim pravom zove kuća božja i kuća molitve, nego li hram jeruzalemski. Premda pako ovaj hram bijaše samo slika naših crkvah, običavao ga je ipak naš spasitelj zvati: „kućom božjom“ (Luk. 6, 4.), „kućom oca svojega“ (Iv. 2, 16.) i „kućom molitve“ (Mat. 21, 13.), te je radi onesvećenja toga hrama na toliko uzplamtio, da je upravo bičem izterao iz hrama kupce i prodavaoce. A kud i kamo svetije su naše crkve! U jeruzalemskom hramu žrtvovani su Bogu jagnjići i goveda, u naših crkvah žrtvuje se sam Isus; u hramu staroga zakona stanovao je istina takodjer Bog, — dieleć u njih puku svojemu gdjekoje posebne milosti, u naših pako crkvah stanuje Bog načinom, kojemu se nemože čovjek dosta načuditi, — načinom, koji je najveće čudo ljubavi božje prama nam, — stanuje naime u presvetom oltarnom otajstvu. D. d. Tko dakle da nehrli svetim veseljem u naše crkve, te tudier da se nemoli najdubljom poniznošću i najsigurnijim pouzdanjem predragomu spasitelju, koji prebiva medju nami? — Kako dolikuje, tako nas i sbilja uzdiže k Bogu, gdjegod je što u crkvi. Tà već golemi

vanjski prostor kuće božje, nadilazeć veličinu običnih kućah, svetost njezina, nutarnja ljepota i ures, žrtvenik, gdje se prinosi Bogu presveta žrtva, propoviedaonica, odkuda se navješta spasonosni nauk Isusov, slike Isusa i svetacah, vječno svjetlo, pobožno i bogoljubno držanje viernikah, obća molitva, svečana služba božja, — sve uzdiže srce k Bogu i potiče na bogoljubnu molitvu. — Ako li ste željna znati nadalje: za koga treba moliti, odgovara vam katekizam:

Treba moliti za sve ljude: žive i mrtve, prijatelje i neprijatelje, osobito za roditelje, braću i sestre, dobročince, duhovne i svjetovne glavare, pak i za krivovjerce i nevjerce.

Kakogod smo dužni ljubiti sve ljude, bili nam prijatelji ili neprijatelji, dužni smo se i Bogu moliti za sve bez razlike, uključiti sve u našu molitvu, naime sve, koji su ili još živi, ili u čistilištu čekaju na odkupljenje. Ova usluga dušam u čistilištu goleme je ciene, a kadar ju je ukazati svatko, bogat i siromak, pa s toga i valja, da ju svojski ukazujemo bližnjemu. Sveti apoštol Jakob piše (5, 16.): »Molite jedan za drugoga, da se spasite.“ Premda smo dužni moliti za sve ljude, ipak nam je osobita dužnost, moliti za njeke ljude napose: ponajprije za roditelje, živjeli nam još, ili umrli; zatim za braću i sestre, rodbinu, dobročince, duhovne i svjetovne glavare. Nadalje neka nas potiče revnost za slavu božju, da molimo za krivovjerce i nevjerce, te se oslobode bludnje i nevjerstva, napokon za sve griešnike, da se odvrate sa stranputicah i iskreno obrate. To je veoma liepa i spasonosna usluga.

Opomena.

Komu da se nemili: Bogu se moliti? Kud će nam veća čast, nego li: kadgod nam je volja, smjeti se primaći k priestolu božjem, s Bogom se moći razgovarati i njemu želje svoje prikazivati! Gdje li ćemo se namjeriti na kralja, koji bi svojim podložnikom to dopustio? Bog nam pako ne samo dozvoljava to, nego nas i na to naročito i ljubezno poziva, pače smo mu tim miliji, čim se češće primičemo k njegovu priestolu, ponizno mu se moleći.

Kud će nam veća sreća! Jer hoteć Bog, da se što češće k njemu primaknemo, jedino je nam dobru rad. Bog cieni na toliko molitvu, te ju svaki put nagradjuje obilnom milošću, premda nam neudieli upravo ono, za što ga molimo. Tko se dobro Bogu moli, taj će jamačno bivati dan na dan bolji, a uza to napredovati u kriepostí i bogoljubnosti, radi mnogih i izvanrednih milostih, kojih će se dobaviti molitvom. Što nam nemože Bog dati? Bog je neizmjerno bogat; a uza to pripravan: dati nam sve, što je po nas spasonosno; pà zato treba, da se sveudilj njemu molimo djetinjim pouzdanjem i podpunim predanjem u njegovu volju. Ali trsite se takodjer d. d. ne samo u srcu gojiti štovanje prama veličanstvu božjemu, kada molite; nego to štovanje pokazati i vanjskim držanjem, — ponizno kleknuv, ruke sklopiv i oči oboriv, kada se Bogu molite.

§. 1. Molitva gospodnja.

Najizvrstnija molitva jest „oče naš“ ili molitva gospodnja.

Sveto nam evangjelje (Luk. 11, 1.) pripovieda: da se je jednoć jedan učenik, — pošto je gospodin Isus u samoći molio, — primaknuo k njemu, te rekao: „Gospodine, uči nas moliti; Ivan je krstitelj takodjer učio moliti svoje učenike.« Na to reče Isus: »Kada molite, govorite: Oče naš« itd. Mat. 6, 9. „Oče naš“ je po takovu i sbilja najizvrstnija molitva. Buduć da nas je Isus učio, „oče naš« i naročito nam zapovjedio, da molimo oče naš, s toga ne samo da je oče naš najsvetija i najčastnija molitva, nego je i najuspješnija molitva, kojom možeme od Boga izprositi sve, štogod nam treba. Oče naš vam je d. d. mnogim kršćanom, — što dragi kamen ljudem, koji ga neznaju cieniti. Stopram kada ljudi upoznaju golemu cienu dragoga kamena, onda se vesele i sretnimi drže, što ga imaju. Vi ste jur mnogo putah molila oče naš, ali valjda niste spoznala dosele, kolike je ciene. Oče naš je dragi kamen, — dragocjeniji, kud i kamo od svega dragoga kamenja i blaga na svietu; jer ovaj dragi kamen — oče naš — neraste u zemlji; a nije ga i angjeo donio s neba, nego je dar i dragocieni zalog jedinca sina božjega. Zato ga i cieni skupo dragi Bog, te njim mo-

žemo i nebo kupiti. — Oče naš se zato i zove „molitva gospodnja“: jer nas je sam Isus učio „oče naš“ moliti i zapovjedio nam ga moliti. Dà, božanski spasitelj nije nas samo učio moliti ovu molitvu, nego nam i zapovjedio, da ju molimo; jer prije, nego li je učio apoštole oče naš moliti, rekao jim je: „Ovako molite: Oče naš“ itd. Mat. 6, 9.

Oče naš se dieli u predgovor i sedam prošnjah.

Običaj je, kada tko moli od kralja ili drugoga velikaša kakvu milost, prije ga smierno pozdraviti i u pomoć ga zazvati. Taj pozdrav zove se »predgovor“, jerbo se njim nješto napred ili prije govori, nego li se kaže prošnja. Tako se počima i oče naš istina posve djetinjim i prostim, no veoma znamenitim predgovorom. Za predgovorom ide sedam prošnjah, u kojih je sve, štogod trebamo od Boga moliti, premda su za čudo kratke. Već nam pokazuje red (slied), kojim ide jedna prošnja za drugom, — božansku mudrost, koja jih je složila. U prvih četir prošnjah molimo Boga: da nam podieli sve, što nam je potrebno, da postignemo konačni cilj svoj; u trih posljednjih pako molimo: da odvrati Bog od nas sve, što nam smeta postići ovaj cilj. Cilj i svrha, za što smo rodjeni, — Bog je. Prije svega smo dužni Boga poznati, ljubiti i štovati — to molimo u prvoj prošnji. Ali brinuti nam se nadalje, da zavriedimo jednoć Boga uživati i tim blaženi budemo; — to molimo u drugoj prošnji. Da ugodimo Bogu i blaženi jednoć budemo, treba nam obdržavati zapovjedi božje, treba nam izpunjivati vierno zapoviedi božje; — a to molimo u trećoj prošnji. No putujući ovdje po zemlji, treba nam dan na dan toli tjelesne, koli duševne hrane; — a to molimo u četvrtoj prošnji. Na putu u vječno blaženstvo smeta nas trostruko zlo, naime: prošlo — a to su jur počinjeni griesi; sadanje — a to su napasti iliti sveudiljna pogibelj: da padnemo nanovo u grieh i buduće — a to je nesretna smrt i vječno prokletsvo. Da od nas odvrati Bog ovo trostruko zlo, molimo u trih posljednjih prošnjah. — Promotrimo sada predgovor i sedam prošnjah oče naša napose!

Predgovor glasi: „Oče naš, koji si na nebesih.“

Krasna li d. d., uzvišena i puna utjehe predgovora! Prah smo i pepeo, a k tomu grješnici, pa nam je ipak slobodno, poput djece, pouzdano pristupiti k Bogu i reći mu: Oče naš! Ali ne samo da nam je Bog to dopustio, nego nam pače zapovieda, — buduć da nas jedinac oca nebeskoga na vlastita usta uči: »Ovako molite: Oče naš“ itd. Kako li se njegdje dive sveti angjeli, gledajući nas kukavne ljude, gdje puni pouzdanja stojimo pred licem božjim, te slušajući, gdje kažemo Bogu: „Oče naš?“ Nazivajući pako, polag zapoviedi našega spasitelja, Boga — ocem svojim, nemojmo misliti, da je ova rieč samo goli naziv (naslov); nego je Bog i u istinu otac naš, pače u pravijem nam je smislu Bog — otac, nego li zemaljski nam otac. Bog nam je jur s toga otac, što nas je stvorio, uzdržava nas i brine se ljubezno za naše potrebe; — pa u toliko je Bog otac svih ljudih i u tom smislu slobodno je svakomu čovjeku Boga nazivati ocem. Bog je pako još u daleko plemenitijem smislu naš otac, buduć nam podielio po Isusu vrhunaravni, Bogu slični život, posinio nas i napravio baštinici svojega kraljestva. U tom je smislu napose Bog, — otac svih ljudih, koji su preporodjeni svetim krstom, te u tom smislu možemo samo mi kršćani nazivati Boga svojim ocem. U tom smislu piše i sveti Ivan: „Nuto, koliku nam je ljubav ukazao otac, što se zovemo djecom božjom i jesmo.“ Rieč: otac sjeća nas dakle, da je Bog nam otac, a mi da smo njemu djeca; pa zato, kolikogod putah molimo oče naš, zovimo zafalnim i radostnim srcem Boga svojim ocem. Ali se sjetimo takodjer: »da se imamo Bogu moliti djetinjom smjernošću, ljubavju i zaufanjem. Bog je naime otac, neizmjerno vredniji časti i dobrotiviji od svih otacah na svietu. Kada je pako svako diete dužno gojiti u srcu smiernost, ljubav i pouzdanje prama zemaljskomu si ocu, kolika bi nepravda i uvreda bila Boga, kada se nebismo njemu molili bezkrajnom smjernošću, ljubavju i pouzdanjem?

Velimo: oče naš, a ne oče moj, »jer je Bog otac svih ljudih i s toga imamo svi kao braća moliti jedan za drugoga.« Buduć Bog obćeniti otac svih ljudih, s toga sliedi, da smo dužni ljubiti sve ljude kano braću i za sve moliti. Buduć pako Bog, kako spomenusmo, osobito

otac svih kršćanah, koje je posinio i baštinici napravio svojega kraljestva, — to valja da se i kršćani osobito medjusobno ljube, te mole jedan za drugoga od Boga blagoslov i milost. Koli krasno je i uzvišeno misliti: da su svi ljudi, — bili bogati ili siromašni, prosti ili odlični, uki ili neuki, — članovi goleme obitelji božje, djeca božja; da su naročito svi kršćani braća po Isusu, uživajuća iste blagodati, preimućtva i prâva! To je istinita ravnopravnost i bratinstvo, osnovano u Bogu, te jedino kadro: usrećiti sviet i u njem uzdržati mir i red, a nerazvrći razliku medju stališi.

Dodajemo: Koji si na nebesih, na opomenu: „da imamo u molitvi svoje srce odtrći od svieta i uzdići k nebu.“ Bog je, istina, posvudan, te je uz nas gdjegod mu se molili i sluša nas. No ipak nekažemo u oče našu: Koji si posvudan, nego: Koji si na nebesih; jerbo je naročito nebo stan božji, što u nebu razvija Bog sjajnost svojega neizmjernoga gospodstva; a u nebu ćemo ga i mi jednoć gledati licem u lice. Kolikogod dakle putah reknemo: „koji si na nebesih“, neka nam se odtrgne srce od svieta i zemaljštine, te se uzdigne k Bogu i sjeti neba, gdje je cilj našega putovanja i vječna domovina naša.

Prvom prošnjom: „Sveti se ime twoje“, molimo, da se ime božje nikad nepogrdi i neopsuje; nego da i mi i svi ljudi Boga dobro poznamo, ljubimo i štujemo.

Rieč: „svetiti“ neznamenuje ovdje: „posvetiti ili svetim napraviti koga“, kano da ime božje nebi jur od sebe bilo sveto, te bismo ga mi tobož posvetiti mogli. Ova rieč znamenuje u ovoj prošnji (kano u 3. zapoviedi božjoj: „Spomeni se, da posvetiš dan svečani“): sveto držati, t. j. radi svetosti imena božjega, — ime božje dostojno štovati (častiti). Po takovu želimo i prosimo prvom prošnjom ponajprije: da svi ljudi sveto drže ime božje; a s toga, da nestane na zemlji kletvah, krivih prisegah, psovkah, riečju: svega, čim se pogrdjuje ili sramoti ime božje. — Ali tim nismo već gotovi. Rieč: „svetit“, znamenuje i „slaviti.“ U tom smislu reče njekoć Bog (5. Mojs. 32, 51.): „Niste me svetili“, t. j. niste me slavili, „medju sinovi Izrajelovimi.“ Po tom molimo ujedno: da mi i svi ljudi dobro poznademo, ljubimo i štujemo ime

božje, pod kojim se nerazumieva samo ime božje, nego (kakono često u svetom pismu) — sam Bog. Boga pako slavimo osobito: poznavajući ga, ljubeći i štujući, kano najveće i najsavršenije dobro. Molimo dakle ovom prošnjom, da se svi krivobožki narodi oslobode tminah nevjerstva; a spoznadu, štuju i slave pravoga Boga; nadalje, da se svi krivovjerci i griešnici obrate sa stranputicah, te služe u istini i pravednosti Bogu; napokon, da mi svi napredujemo u poznanju, ljubavi i štovanju Boga, te — budući djeca neizmjerno svetoga oca u nebu — i sami sveti postanemo.*

Svećenje imena božjega na prvom je mjestu izmedju sedam prošnjah, „jer treba da nam bude najviše do časti i slave Boga.“ Čast i slava je Boga — uzvišeni cilj, za što smo mi stvoreni i sve, gdjegod je što. Čast i slava Boga mora dakle da nam bude najprečja želja i težnja. Ako li nam je i sbilja toliko do časti i slave Boga, kao što nam i je najprečja dužnost; ako li ljubimo svim srcem i svom snagom Boga, — najveće i ljubavi najvriednije dobro, — kako nam je zapovjedjeno; to će nam biti i najprva prošnja: Boga goruće moliti, da ga i mi i svi ljudi dobro poznamo, od srca ljubimo i nada sve štujemo.

Drugom prošnjom: „Dodji kraljestvo twoje“ molimo: 1) da se kraljestvo božje na zemlji, t. j. crkva sve dalje širi; 2) da nam se kraljestvo milosti božje i ljubavi sada svrati u srce, te da 3) po ovom životu svi dospijemo u kraljestvo nebesko.

Kako se imaju razumievati ovdje rieči: „kraljestvo tvoje“? Onako, kako se razumievaju rieči Isusove, „kraljestvo božje“ u evangjelju. Isus uzima ove rieči kadšto u trostrukom smislu, kako jih spominje i katekizam, naime

* Da Bog tim voljnije usliša ovu našu prošnju, sklopilo se je novije vrieme molitveno družtvo, pod imenom „molitveno apoštolstvo.“ Sveti otac papa Pio IX. potvrdio je ovo družtvo i podielio mu mnogo oprostah. Članovi ovoga družtva prikazuju bar jedanput na dan Bogu sve svoje molitve, djela i nevolje, sdruživši je s odlukami, željami i molitvami presvetoga srca Isusova, — na slavu Bogu i spas svietu. Pobližje o tom družtvu piše knjižica, pod naslovom: „Apoštolstvo molitve“, — izašla u Zagrebu.

o kraljestvu božjem okolo nas, a to je crkva; o kraljestvu božjem u nas, a to je milost božja i ljubav; o kraljestvu božjem iznad nas, a to je nebo. Mi smo po milosti, dobivenoj na svetom krstu, — ovim nam osobito, izmedju milijunah drugih ljudih, podjeljenim darom božjim, — članovi ovoga božjega kraljestva na zemlji; nego molimo ipak, da nam dodje ovo kraljestvo, jedno da i sami budemo što savršeniji članovi svete crkve, t. j. što savršeniji kršćani, a drugo, da se i svi ostali ljudi pridruže svetoj crkvi, te postanu njezina pokorna djeca. — 2) Kraljestvo božje u nas, — kraljestvo je milosti božje i ljubavi u srcu pravednikah. Ovako je tumačio sam Isus ove rieči (Luk. 17, 20. 21.) Upitavši naime Isusa jednoć farizeji, koji su se nadali od mesije svjetovnomu kraljestvu, punu sjaja i ponosa, »kada će doći kraljestvo božje", odgovori jim Isus: »Kraljestvo nebesko nedolazi vanjskim sjajom . . . . . kraljestvo je božje u vas«, t. j. kraljestvo božje mora vam se u srcu ukorieniti, morate dragovoljno vjerujući i pokoravajući se, otvoriti, srce milosti božjoj, da vam se uzmogne duh sveti u srcu svratiti, svoju ljubav u srce vam uljeti, srce vám osvojiti i njim vladati; inače se neimadete nadati spasu od mesije. Nesmetnite ikada to s pameti d. d. — Nije nam dosta biti samo u vidljivom kraljestvu božjem, t. j. u crkvi; nego nam mora kraljestvo božje doprieti i u srce; mora nam nestati grieha u srcu; a duh sveti, duh ljubavi, krotkosti, — u srcu nam zavladati. Da nam pako i svim kršćanom ova golema sreća padne u dio, — molimo drugom prošnjom. Uza to odlučujemo takodjer sa svoje strane činiti sve, te prionuti uza milost, za koju Boga molimo. — 3) Kraljestvo božje iznad nas — nebo je. Na ovo nam kraljestvo vječnoga mira i vječnoga blaženstva, treba osobito misliti, kada molimo ovu drugu prošnju. Crkva je na zemlji, reć bi predvorje, koje vodi u nebo; milost je božja i ljubav ključ, koji nam odpira vrata nebeska; nebo je pako cilj i konac svih naših željah. Da dostignemo ovo kraljestvo i sami i svi ljudi na svietu, — treba nam goruće od srca moliti i vapiti.

Trećom prošnjom: „Budi volja tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji" molimo, da i mi i svi ljudi vierno i rado ovršujemo volju božju, kao što ju ovršuju angjeli i sveti u nebu.

„Neće svatko«, kaže Isus, „koji mi govori: Gospodine, gospodine, uljezti u kraljestvo nebesko, nego tko ovršuje volju oca mojega, koji je na nebesih, taj će uljezti u kraljestvo nebesko." Mat. 7, 21. — Ako smo dakle radi, da nas Bog na koncu života primi u kraljestvo nebesko, dužni smo za života ovršivati njegovu svetu volju. A k tomu nam treba milosti i to dvostruke, naime, prvo milosti: da spoznademo volju božju; a drugo milosti: da ovršujemo volju božju, kada ju spoznamo. Tako smo naime slabi, da često spoznamo, što je dobro i Bogu drago, pače nam to i godi i vuče nas želja da činimo; no ipak prionemo uza zlo, a ne uza ono, što držimo, da je dobro. Ovom dakle trećom prošnjom molimo od Boga, da nam udieli ovu dvostruku milost. Ponajprije molimo od Boga milost, da spoznademo i ovršimo volju božju onako, kako je potrebno, te nebudemo izključeni iz kraljestva nebeskoga. To nam ipak nije dosta. Tko ljubi Boga u istinu, taj je i posve dobru rad Bogu, taj je željan i traži, da se vazda i posvema ovršuje podpuno božja volja, da dakle svi ljudi na zemlji tako vierno i rado ovršuju ovu svetu volju božju, kako ju ovršuju angjeli i sveti na nebu. Gorućom dakle željom, iskrenom i pravom ljubavju, — vapimo k Bogu: „Budi volja tvoja, kako na nebu tako i na zemlji." Tako valja i vam d. d. moliti Boga; tako molite i svaki dan i češće za života; navlastito pako, kada se bude svidjelo Bogu, pružiti vam nevolju, bolest ili kakvugod suprotivštinu. O kako je liepo i spasonosno u napasti, podpunim odanjem u božju volju, od srca moliti: „Oče, budi volja tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji."

Četvrtom prošnjom: „kruh naš svagdanji, daj nam danas" molimo, da nam Bog dade, što nam svaki dan treba za tielo i dušu.

Rieč »kruh« znamenuje ovdje sve, što nam treba za tielo i dušu. Tielu našemu treba hrane, odjeće, zdravlja

itd.; s toga molimo dakle četvrtom prošnjom, da nam Bog dade sve, što nam treba, da živimo. — Ali ne samo tjelesnu hranu uči nas Isus ovom prošnjom od Boga moliti, nego i duševnu; jer za duševnu hranu treba nam se kud i kamo više starati, nego li za tjelesnu. Zato reče njekoć Isus ljudstvu, koje je grnulo za njim: „Nestarajte se (toliko) za prolaznu (vremenitu) hranu, nego za onu, koje traje na život vječni, koju će vam dati sin čovječji.“ Iv. 6, 27. — Hrana je duševna sve, štogod unapredjuje duševni spas, dakle rieč božja, sveta otajstva, milost božja, darovi duha svetoga; a naročito kruh živi, koji je došao s neba, — Isus u presvetom oltarnom otajstvu.

Isus nas uči četvrtom prošnjom moliti od Boga samo svagdanji kruh, „da nas nauči prositi samo ono, što nam treba; a ne bogatsvo i obilje.“ Premda rieč, „kruh“ u ovoj prošnji znamenuje sve, što nam treba da živimo, to nam je ipak Spasitelj, — učeć nas da prosimo od Boga kruh, — pokazao, da nemolimo od Boga ono, što nam upravo netreba, što spada samo na razkoš, nego da molimo samo ono, što nam treba za tielo. „Ako imademo hranu i odjeću“, piše apoštol (1. Tim. 6, 8.), „budimo tim zadovoljni.“ Kadagod što molimo ili želimo, treba da nam sveudilj bude na pameti, naš konačni cilj — služiti Bogu ter se na vieke spasiti. — Isus nas je učio moliti samo svagdanji kruh, opominjajuć nas, da nebudemo pohlepni za blagom u buduće. Tim istina nije Isus zabranio i umjereno spremati blago u buduće, nego nas opominje, da se nestaramo prekomjerno za budućnost, te neprionemo srcem za izprazna dobra zemaljska, nego da prionemo svim srcem uza Boga, neizmjernu dobrotu, te se pouzdano spustimo na njegovu svetu providnost.

Petom prošnjom: „Odpusti nam duge naše, kako i mi odpuštamo dužnikom našim“ molimo, da nam Bog prosti sve griehe onako, kako mi praštamo onim, koji su nas uvriedili.

Griesi, za koje molimo petom prošnjom, da nam Bog oprosti, — zovu se dugi (dugovi); jer kadgod sgriešimo, ostajemo dužni pravici božjoj i Bog traži sd nas zadovoljštinu za svaki grieh. Svaki je pako čovjek dužan, moliti ponizno Boga, da mu prosti griehe; jer gdje ćeš

naći čovjeka, koji nesgrieši ikada? „Ako reknemo: neimamo grieha“, piše sveti Ivan (1. l. 1, 8.), varamo same sebe i istina nije u nas.“ — Želimo li pako, da nam Bog prosti griehe, moramo i mi prostiti bližnjim našim, što su nas uvriedili. Zato nas je učio Isus moliti: „Odpusti nam, kako i mi odpuštamo dužnikom našim“, t. j. našim neprijateljem i uvrediteljem. Jedino pod tim uvjetom, možemo se nadati od Boga oproštenju. — „Kada se spremate na molitvu“, govori Isus (Mark. 11, 25. 26.) „odpustite, ako imadete proti komu što, da i vaš otac nebeski oprosti vam griehe. Ako li vi neoprostite, neće i vaš otac nebeski oprostit vam griehe vaše.“ Tko dakle neće da prosti, neka se i nenada proštenju. Taj pače osudjuje sam sebe, kolikogod putah moli oče naš. Jer kada moli: „Odpusti . . . . . kako i mi odpuštamo.“ . . . a neodpusti svojemu uvreditelju, zaziva bi reč Boga, da i njem neodpusti. Veoma liepo primjeće sveti Zlatoustnik (sv. 3. hom. 32.): „Najprečji liek, kojim ćeš suzbiti nutarnju uzrujanost, kada se sjetiš svojih neprijateljah i pretrpljene nepravde, — sigurno je uspomena: na tvoje vlastite griehe i strah pred budućim sudom. Sjeti se samo, koliko si ti skrivio Bogu, te za griehe zaslužio kaznu, pa će strah pred ovom kaznom, savladati srditost proti bližnjemu. Sjeti se, kada se Bogu moliš pakla, vječne kazne i muke; pa ti sigurno neće više doći na pamet neprijatelj.“

Šestom prošnjom: „Neuvedi nas u napast“, molimo: da Bog ili odvrati od nas napasti, ili nam dade dovoljno milosti, da je svladamo.

Rieč „napast“ znamenuje ovdje svaki nagon ili prigodu na grieh. Samo se po sebi razumieva, da napast na grieh nepolazi od Boga, koji je sama svetost, te nemože ikoga na grieh napastovati; nego usuprot polazi napast na grieh budi od našega vlastitoga tiela, t. j. od naših požudah; budi od lukavoga svieta, t. j. zlih ljudih na zemlji; budi napokon od vraga, koji „obilazi poput ručećega lava, tražeć, koga bi proždro“ (1. Pet. 5, 8.). U napast uvesti reći će dakle — kada se govori o Bogu — ne upravo napastovati, na grieh navadjati, nego samo pripustiti napast, napast neprepričiti ili neodvratiti, premda bi mogao. Moleći se dakle Bogu: „Neu-

vedi nas u napast«, molimo, da Bog prema svojoj očinskoj ljubavi i providnosti nedopusti, da nas snadju težke napasti, ili, ako pripusti, da nas snadje kakva napast, svojom nam milošću priskoči u pomoć, te uzmognemo srećno napast svladati.

Ali zašto pripušta Bog napasti, mogao bi tko pitati, kada je može lahko odvratiti? Na to odgovara katekizam: — „1) da nas sačuva u poniznosti.“ Napast nas naime očevidno uči, koli smo slabi, kukavni i siromašni, sami po sebi; a s toga da se čuvamo pogubne oholosti i utičemo se ponizno Bogu u pomoć. — „2) da nas većma pobudi na kriepost i zasluge nam umnoža.« Snadju li nas naime napasti, budi od požudah vlastite nam naravi, budi od zamamljivog svjetovnog govora, slasti ili razkošja, budi napokon od potajnih zasjedah vražjih; to smo prinukani: ozbiljan boj zametnuti, zlomu nagonu, opake nam naravi, odoljeti, uzprotiviti se odlučno laskavim varkam svjetovnim, napast vražju suzbiti. Ovom se borbom čistimo sve više poput zlata u ognju, u krieposti se sve više učvršćujemo i tečemo svaki put, kada svladamo napast, nove zasluge za nebo. Zato kaže sveti Jakob (1, 12.): »Blago čovjeku, koji uztraje u napasti; jer kada bude izkušan, primit će krunu života, koju je Bog obećao onim, koji ga ljube.“* Sigurno vas vuče želja, da budete i sama uvršćena jednoć medju one, koji su napasti srećno svladali, te s toga primili krunu vječnoga života.

* S toga nebudimo žalostni, malodušni ili strašljivi, kada nas popadne napast. — Njekoga su pustinjaka napadale dvadeset godinah bludne misli. Pustinjak se nehćede ikomu potužiti radi ovih mislih, jerbo su bile veoma ružne. Napokon odluči potužiti se njekomu staromu, izkusnomu pustinjaku, — istina ne ustmeno, jer ga je bilo jako stid, nego pismeno. Starac pustinjak, pročitav pismo, grohotom se nasmije, te reče napastovanomu bratu: »Metni mi na glavu svoju ruku.“ Brat metne. Na to će mu starac. »Ja primam na sebe sve tvoje težke i silne griehe; zato neka te više neboli duša radi njih.« To se dade bratu na čudo, te hćede znati razlog tomu. Zatim upita starina brata: »Jesu li ti ikada bile dráge ove bludne misli?“ Brat odgovori: »Naopako, — samo su me mučile i mrzke mi bile.« »To upravo svjedoči, da ti ove misli nisu bile svojevoljne, nego ti jih je pakleni duh samo trpao u glavu, napastujuć samo, da te tako obori u sdvojnost. Zato slušaj sinko, što ću ti reći. Ako te opet snadje bludna misao, reci samo: O lukavi neprijatelju. Ta misao neka bude tebi, ja neću da imadem s njom posla. Bogu se samomu klanjam; Boga samoga štujem i vjerujem u njega.« Duh je pakleni, — pàs na lancu, koji može lajat, a nemože ugrizti. (Svez. 1. str. 143.)

Nuder dakle d. d. spremajte se na odlučnu i uztrajnu borbu, budite stalni borioci Isusovi proti svojim tjelesnim požudam, proti svietu i vragu, te nesbacite sa sebe oružje proti napasti, doklegod ste u bojištu na ovom svietu. — Ovo vam je oružje sveudiljna **budnost** i **molitva**. »Bdijte i molite«, govori Isus, »da nepadne u napast.« Mat. 26, 41. Bditi (budna biti) morate sveudilj, da se odmah s početka uzprotivite napasti, te se lahkoumno neizvrgnete napasti, nego joj se odmah uklonite, kada vas popadne. Tudier vas opominjem ujedno, da se čuvate bližnje prigode na grieh, da se čedno vladate, kada se s kim družite i na oči si pozorna budete. Uza budnost treba vam se i Bogu moliti; jer često nije moći napasti odoljeti bez molitve; a uza molitvu moći je svaku napast svladati. Zato kaže veoma liepo sveti Franjo Saleski: »Čim ti se uzbudi u srcu napast, radi, kakono rade nejaka djeca, koja, čim spaze divlju zvier, trče k ocu ili k majki, ili je bar zovu u pomoć; tako trči i ti k Bogu i moli od njega pomoć, milost i milosrdje.“ (Obširnije čitaj svez. 1. str. 144. i svez. 2. str. 171.)

Sedmom prošnjom: „Nego oslobodi nas od zla“ molimo, da nas Bog občuva od svakoga zla duše i tiela, osobito pako od grieha i vječne propasti.

Zlo je ono, što je protivno »dobru.« Kakogod je dakle Bog najveće dobro, tako je i sve samo u toliko dobro, u koliko nas vodi k Bogu i s Bogom nas sjedinjuje; — a sve je samo u toliko pravo zlo, u koliko nas od Boga odvraća, s Bogom, najvećim dobrom, razstavlja. Po takovu nas nemože snaći veće zlo od grieha i smrti u griehu, od vječnoga razstanka s Bogom i vječnoga prokletsva. S toga molimo ponajprije ovom prošnjom, da nas Bog občuva od najvećega zla, — od grieha i vječne kazne za grieh. — Buduć pako, da su vremenite tuge i nevolje često posljedica i kazna za griehe, — to molimo sedmom prošnjom nadalje: da Bog odvrati od nas vremenite nevolje. Jer premda je božja kazna veoma spasonosna po nas, ako ju dragovoljno trpimo; ipak nam je slobodno moliti Boga: da odvrati od nas milostivo bič svoje pravednosti i srčbe. Sveta crkva moli i sama često Boga za to. U to ime odredila je prosbene dane, drži prosbene

prohode i vapi k Bogu, zazivajuć svece u pomoć: „Od groma i oluje, od biča trešnje zemlje, od kuge, glada i rata, — oslobodi nas Gospodine!“

Molitvu gospodnju zaglavljujemo riečju: »Amen« ili: »Budi«, »da izjavimo svoju goruću želju i zaufanje, da ćemo biti uslišani.« Rieč „Amen« potvrdjuje u obće kakvu izjavu, ili prošnju. Isus je rabio češće ovu rieč, da potvrdi jačje svoj govor. Najkrepčija mu potvrda bijaše: „Amen, Amen, kažem vam.“ Ovdje, na koncu oče naša, potvrdjujemo ovom rieči svoje prošnje, te znamenuje ova rieč: »Budi«; — kako smo molili, „tako budi.« Ovom zaglavnom riečju izjavljujemo svoju goruću želju i stalno zaufanje, da će nam otac nebeski udieliti sve, za što ga molimo u ime njegova jedinca sina i po njegovu nauku.

Opomena.

Promislite d. d. na koncu ovoga razlaganja još jednoć: kako je sveta ova molitva. Isus, božanski naučitelj, koji je radi nas s nebā sašao, složio je nam na spas ovu molitvu i zapovjedio nam, da ju molimo. Kolika sreća po nas: imati ovu dragocienu, božansku baštinu! Kako pouzdano možemo stupiti pred lice nebeskoga oca, kada molimo ovu molitvu, koju nas je učio moliti sam preljubljeni njegov sin, te koja počima riečju »otac«, — riečju djetinje ljubavi i zaufanja! Ali i kako milostivo i dobrovoljno primit će otac u nebu ovu prošnju iz ustah naših, radi sina svojega; kako li ju pripravno i darežljivo uslišati. Tko li će pobrojiti čudesa, koja su jur tvorena ovom molitvom, tko li pobrojiti milosti, koje je prosulo nebo, na ovu prošnju.* U obće je nepristojno i griehota moliti se Bogu mlačno, nepobožno i raztrešeno; a kud i kamo je

* Pod naslovom: čudotvorni «oče naš« pripovieda župnik Kist, sljedeći znameniti dogodjäj. Njekoć sam, pripovieda, poznavao mlada čovjeka, o kojem sam se iz njegova govora i vladanja osvjedočio, da neima iskru vjere. Jednoć u nedjelju, kada su viernici, držeći u rukuh molitvenice, išli kući iz crkve, upitam ovoga nevjerca. „A kada ste vi posljedni put molili oče naš«? — »Sinoć« odgovori mi. »Nije istina« odvratim mu ja. »Zar se vi molite Bogu, — vi koji tako bezbožno govorite i mislite?!« »Vam se to na čudo daje«, govoraše mi nadalje »pà i sbilja jedva bi mi itko vjerovao, da se molim Bogu. Ali poslušajte me strpljivo jedan časak. Moja pokojna majka. bila je prava kršćanka i pobožna žena, koja nas je djecu

nepristojnije i veća griehota, moliti mlačno, nepobožno ili raztrešeno, oče naš“? Pazite se, da nemolite ikada raztrešeno ovu molitvu, ili ju od običaja samo brže bolje neizbrbljate. Promislite češće, tko nas je naučio ovu molitvu, te kojih ćete se milostih i koristi sigurno dobaviti od Boga, ako ju budete valjano molila. Povedite se tragom mnogih pobožnih kršćanah, koji kadšto razmatraju oče naš, da što dublje dopru do smisla pojedinih prošnjah i riečih.

§. 2. Pozdrav angjeoski.

Bog nam dragi šalje spas po Mariji, nju je odabrao materom svojemu sinu i ujedno nam materom i zagovornicom kod svojega priestola; pa tako i mi, izručiv oče našem samomu Bogu svoje prošnje, — utičemo se Mariji, premilostivoj našoj majki, da zagovara našu molitvu kod nebeskoga oca i nam nevriednim izprosi, da budemo uslišani. S toga spominje katekizam uzrok, zašto pridajemo „oče našu“

brižljivo odhranila. Jur dječakom poslali su me u visoke škole na nauk, ali tamo sam, — po duši govoreć, — slušajuć nevjernike učitelje, lišen svoje djetinske vjere. Vrativ se kući, poslje više godinah, popade mi golemi strah mater, opaziv, kako sam se promienio, pošto je nestalo u meni traga kršćanske vjere.. Ona me stane na to, roneć suze, moliti i zaklinjati, da se otresem svjetovnih bludnjah, te neizvrgnem dušu vječnoj propasti. Pa tko zna, nebi li me u onaj par i svladala bila mater, da se nisam i po drugi put razstao s očinskom kućom. Ali te liepe opomene, te liepe odluke, izčeznuše do mala, kada sam nanovo dospio u metež svjetovni, a nigdje što vidio ili čuo o vjeri. Srkao sam, što sam više mogao, svjetovno razkošje i jedva sam se kadšto, kano iza sna, probudio od putenih nasladah. Sada mi stigne iznenada list od kuće, gdje mi pišu: da mi je mati na samrti, pà me goruće želi vidjeti još prije smrti, S mjesta krenem na put, požurim se kući i prispijem upravo, kada je mati umirala. Na smrt iznemogla, pruži mi mati ledenu ruku, pogleda me bolno, uzdahne težko i reče mi na pol: »Sinko! — nezaboravi posve na Boga! — Imade Bog — vječnost — sud božji —! Moli bar oče naš svaki dan — za sebe i mene —! Obećaj mi — na ruku!« Ja se prignem i poljubim joj ledenu ruku; a kad sam se osovio i materi u obraz pogledao nebijaše je jur na ovom svietu. Ovaj oče naš molim svaki dan na večer i moram izmolit, inače mi neima mira i pokoja. — »Ovaj vam je pako oče naš spasenje vaše, o tom oče našu visi nebo vaše“, — primjetim ja tronut, ovomu mladiču, koji bijaše veliki lahkoumnjak, te življaše bez brige od dana do dana, neimajuć što drugo pred očima, nego razkošje. Pa gle, nakon deset godinah čujem, da se je ovaj lahkoumnjak podpuno obratio i živi uzorno u pokori. Neima li se ovo čudo milosrdja božjega pripisati onomu svagdanjemu oče našu?!

pozdrav angjeoski — moleći: „Da blažena bogorodica pomogne našu slabu molitvu svojim možnim zagovorom kod svojega božanskoga sina.“ Naime, poput priprosta podložnika, koji odprema na svojega visokoga vladara važnu molbu, te zaziva u pomoć prijatelje si i dobročince, koji su u vladarovu dvoru, da ga zagovaraju kod vladara, ili poput djeteta, koje se je u njećem ocu zamjerilo, neusudjuje se ocu na oči, te se utiče majki, da ga kod oca ljubezno zagovara; — upravo tako običavaju djeca katoličke crkve od prastarih vremenah: molitvi gospodnjoj dodati molitvu gospinu. Ova se molitva zove „zdravo Marijo“, ili pozdrav angjeoski.

U pozdravu angjeoskom ima dva diela: fala i prošnja.

Fala su rieči: „Zdravo Marijo“ itd.; prošnja: „Sveta Marijo, majko božja, moli“ itd. — Rieči: „Zdravo Marijo, milosti puna! Gospodin s tobom, blagoslovljena ti medju ženami“, — rekao je praangjeo Gabrijel blaženoj djevici, kada je po zapoviedi božjoj prispio u njezin tihi stan, noseć joj veseli glas, da će postati majkom božjom. Rieči: Blagoslovljena ti medju ženami, izrekao je toli praangjeo, koli sveta Elizabeta. Nadalje rieči: Blagoslovljen plod utrobe tvoje, izrekla je sama Elizabeta. Čuvši naime Marija od praangjela, da joj je tetka Elizabeta po milosti božjoj zanosila sina, uputi se k njoj preko planine u pohode, da joj čestita i svoju uslugu ponudi. Čim bi pako Marija stupila preko praga, spoznade Elizabeta, po nadahnuću božjem, tajnu utjelovljenja sina božjega, te zavapi „napunjena duhom svetim“, iza glasa, ugledav si preblaženu rodjakinju: „Blagoslovljena ti medju ženami i blagoslovljen plod utrobe tvoje! I odkud meni to, te dolazi k meni mati gospodina mojega?“ Luk. 1, 42. 43. — Ako nam je dakle drag i mio oče naš nada sve ostale molitve, jer polazi iz ustah božanskoga nam odkupitelja, — to će nam biti takodjer draga i mila „fala“ u pozdravu angjeoskom; budući složena iz riečih, koje polaze stranom od angjela, po zapoviedi božjoj, stranom od svete Elizabete po božjem nadahnuću. Rieč „zdravo“, znamenovala je u ustih praangjela Gabrijela smiernu počast, koju je ukazao ovaj odlični dvoranik nebeski preblaženoj djevici. To nam budi naukom, kako

valja i nam s najsmjernijom počasti pozdravljati Mariju, — nebesku kraljicu, — kadagod molimo ovu molitvu! Riečim Elizabetinim dodajemo ime „Isus“, pà tako dodajemo i pozdravu angjelovu, t. j. rieči: „zdravo“, ime „Marija.“ — Ime Marija, najljepše je za imenom Isus, najslavnije, najsvetije, angjelom najmilije, ljudem najradostnije, duhovom paklenim najstrašnije. Sveti oci razlažu na više rukuh, što znamenuje ovo sveto ime. Krasno je znamenovanje ovoga imena; „gospoja“, koje su znamenovanje davali ovomu imenu jur od postanka, kako svjedoči sveti Epifanij. Marija je majka gospodinova, a radi toga dostojanstva odabrana je gospodaricom nad angjeli i ljudmi. Ime Marija tumače nadalje njeki sveti oci u smislu „morska zviezda“, pà i sama crkva počima falospjev po blagdanih na čast djevice bogorodice, riečmi: „Zdravo zviezdo mora!“ Pà i koli liepo je prispodobiti Mariju sa morskom zviezdom? „Ona nam je“, govori sveti Bernard, „ona sjajna, blištajuća zviezda, koja uzilazi, nad golemim sinjim morem ovoga svieta, — sjajna zaslugami, svjetla kriepostnimi primjeri.

Velimo Mariji: „milosti puna“; jer je Marija: 1) već prije, nego se je rodila, bila puna milosti, 2) sveudilj u milosti napredovala i 3) rodila početnika milosti.

Svaki čovjek, buduć potomak jednoga griešnika oca, okaljan je griehom jur prije, nego li se rodi; ali jedina Marija, — uslјed preimućtva svojega prečistoga začeća, — bijaše prosta svake ljage grieha. Njezina duša bijaše posve čista, ukrašena posvećujućom milošću, izašla iz ruke stvoriteljeve i tako se sdružila s njezinim prečistim tielom, kano budućim stanom „rieči, postale tielom“ (Svez. 1. str. 164.). Marija pako nebijaše samo od postanka svojega u milosti, nego bijaše upravo puna milosti, pošto ju bješe Bog odabrao na najviše dostojanstvo, — na dostojanstvo, da mu bude materom jedincu sinu; a s toga ju i obdario obiljem milostih i darovi duha svetoga, primjereno njezinu dostojanstvu. — 2) Ako li je Marija već prije, nego li se je rodila, bila puna milosti, do kolikoga je obilja milosti morala doterati za života? Vječni otac, koji ju je jur s početka golemim obiljem milosti obdario, nije i u napredak prestao, obasipati ju blagodatmi svoje

dobrotivosti i ljubavi. Tko li će dokučiti milosti, koje su joj dopale, kada ju je duh sveti obsjenio; a sin božji, — presveti, — u utrobi joj se nastanio? Tko li će znati kazati, koliko joj obilje milosti u dio palo, kada je, — stojeć izpod križa, žrtvovala svojega sina ocu nebeskomu, zajedno s istim sinom? Tko li će znati kazati, kolike su joj milosti u dio pale, kada je duh sveti u slici gorućih jezikah vidljivo s neba sašao, te nebeskimi milostmi obasuo sve, koji su s Marijom sakupljeni bili, moleći se Bogu? Nego je i Marija sa svoje strane svojski prijanjala uza primljene milosti i po takovu umnožavala primljenu mjeru milosti. — 3) Marija se zove napokon i zato »milosti puna«; jer je rodila početnika milosti, Isusa, u kojem je sve obilje milosti. Ovim, punim milosti, Isusovim porodom, pala nam je u dio sva milost i spas od Boga. Po tom je Marija ne samo za sebe milosti puna, nego i za nas. Pa kako je ona, porodiv sina božjega, odabrana, da donese svietu spas od Boga; tako je još sveudilj zagovornica naša kod Boga i posrednica milosti. Ako bi nam dakle presahnula sva vrela milosti, mogli bismo ipak po Mariji do milosti doći; jer nam Bog hoće, po Mariji, kada ju pouzdano zazovemo, u izobilju darovati milost i milosrdje. »Od njezina obilja«, govori sveti Bernard, »primaju svi: sužanj odkupljenje, bolestnik zdravlje, nevoljnik utjehu, griešnik oprost, pravednik milost, presveta trojica čast i slavu.«

Velimo: „Gospodin s tobom“; jer je Bog osobitim načinom s blaženom djevicom Marijom, sbog šta se punim pravom zove Marija izabranom kćeri oca nebeskoga, pravom majkom sina božjega i prečistom zaručnicom duha svetoga.

O svakom pravedniku možemo reći: da je Bog s njim; pošto je svaki pravednik, milošću, uzko i duhovnim načinom s Bogom sdružen. Ali kud i kamo užje, nego li sa svimi pravednici, pače nego li s angjeli, — s Marijom je Bog?! Buduć naime Marija, uzvišena na čast majke božje, sdružena je tako uzko s Bogom, kako se nemože sdružiti ijedan stvor; dà, kako se užje i bližje neda i pomisliti. Marija je m a j k o m sina božjega u pravom i podpunom smislu. Pà buduć je nebeski otac, od neizgovorne ljubavi Mariji poklonio svojega jedinca sina, da bude i njezinim sinom, to ju zovemo izabranom k ć e r i oca nebeskoga. Buduć nadalje Marija, od postanka svojega, najsavršenijom ljubavlju sdružena s duhom svetim, te svemogućim sudjelovanjem duha svetoga, zanosila sina božjega, to se punim pravom zove prečistom z a r u č n i c o m duha svetoga. A kako je Marija jur na zemlji najužje s Bogom sdružena bila, tako je i sada na nebu, kano kraljica svih angjelah i svetih, najbližja priestolu božjemu.

„Blagoslovljena ti medju ženami“ reći će, da je Marija najblaženija od svih ženah: 1) što je od svih ženah upravo ona izabrana za djevičansku majku božju; 2) jer kako je po Evi došlo na nas prokletstvo; tako je po Mariji došao spas.

Rieč „blagosloviti ili blagoslivljati“, dolazi od rieči „blago“ i »sloviti.« »Sloviti« reći će g o v o r i t i ili ž e l i t i. „Blago“ znači d o b r o ili s r e t n o. Pozdravljajući dakle Mariju riečju »blagoslovljena,« hoćemo da rečemo, da je Bog Mariji sreću želio; a buduć da je kod Boga svejedno željeti ili dati; — to kažemo riečju „blagoslovljena medju ženami“, da je Bog Mariji sreću udielio, kakvu nije udielio ijednoj ženi, niti ijednomu stvoru; pà s toga da je vriedna i od nas ljudih nazivana biti sretnom i presretnom. Kolika je pako sreća Marijina, vidimo odtuda: 1) š t o j e o d s v i h ž e n a h u p r a v o o n a i z a b r a n a z a d j e v i č a n s k u m a j k u b o ž j u. Marija je blagoslovljena medju ženami, glede njezina d o s t o j a n s t v a; jer je Marija, tim što je majka božja, kud i kamo odlikovana nada sve žene. Istina, dostojne su mnoge druge bogoljubne žene, da jih blagoslivljemo i da jim se divimo. Dostojna je, da ju blagoslivljemo i da joj se divimo, — Judita, junakinja, koja je rukom svojom odsjekla glavu Holofernu, te oslobodila propasti sav puk izrajelski. Dostojna je, da ju blagoslivljemo i da joj se divimo — bogoljubna Esther, koja je takodjer oslobodila propasti svoj narod. Nadalje vriedna je, da ju slavimo, veledušna makabejska mati, koja je skupa sa svojimi sinovi, slavno i junački poginula. Ali koju ćemo izmedju svih čestitih, slavnih i bogoljubnih ženah — uzporediti smjeti sa Marijom? Bu-

duć Marija mati božja, to je izabrana izmedju ženah, — izabrana od vieka na toliko dostojanstvo, da bude materom sina božjega. To je dostojanstvo tako uzvišeno, da se nedade pomisliti uzvišenije. »Veći sviet, veće nebo, mogao bi Bog istina stvoriti; ali nikada i nikada veću mater, od božje matere«, — govori posve pravedno naučitelj crkve sveti Bonaventura. Ali dostojanstvo majke božje spojeno je u Marije sa sjajnošću djevičanstva. Marija je i slavna majka i prečista, neokaljana djevica, kraljica djevicah, te samo radi izvanredne njezine čistoće, vriedna je bila postati materom božjom. 2) Marija se i zato zove blagoslovljenom medju ženami; jer je po prvoj ženi došlo prokletstvo na nas, a po Mariji došao spas. Blažena je dakle djevica, blagoslovljena medju ženami i gledeć na spas, koji nam je po njoj došao. Sveti oci stavljaju Mariju naproti Evi. Eva je, kažu sveti oci, bila materom rodu čovječjemu, ali na smrt. Marija je usuprot mati rodu čovječjemu; ali na život. Eva je svimkolikim na propast; Marija svimkolikim na spas.

Dodajemo: „Blagoslovljen plod utrobe tvoje Isus“; a tim kažemo, da nemožemo štovati Mariju, a neštovati skupa Isusa i da štujemo majku sbog sina.

Sveta je Elizabeta blagoslovljenom zvala Mariju, spoznav po božjem nadahnuču, da je Marija »mati gospodnja«, mati božja. Zato reče Elizabeta Mariji, čuvši pozdrav njezin: „Blagoslovljena ti medju ženami« i doda u falu božanskomu sinu Marijinu, rieči: „I blagoslovljen plod utrobe tvoje«, t. j. fala i slava božanskomu sinu, koji je uzeo tielo i krv od tebe. To je rekla Elizabeta po nadahnuću duha svetoga, kojim je, kako svjedoči sveto pismo, napunjena bila. Ove rieči duha svetoga, kojimi blagoslivljaše Mariju sveta Elizabeta, usvojila je takodjer katolička crkva, te — slaveć majku i sinka skupa, — uči nas, da i ona, poput svete Elizabete, Mariju zato slavi, što je majka sina božjega. Marija je toli visoko uzvišena — po sinu svojem i njem ima na svem faliti. Ali upravo s toga, što je sin božji Mariju tako uzvisio, dužni smo ju i mi goruće ljubiti i slaviti. Po ljubavi i štovanju prama majki, razabrat će se, koliko nam je drag i mio

sam sin. Štovanje dakle majke, nedade se razdružiti od štovanja sina. Tko štuje Mariju, štuje joj i sina; a tko neštuje Mariju, neštuje i sina njezina.

Crkva je dodala pozdravu prošnju: „Sveta Marijo, majko božja“ itd.; jer treba, da u svih svojih potrebah od Marije tražimo pomoć i utjehu i osobito ju za sretnu smrt molimo.

U prošnji dodaje crkva riečim: »Sveta Marijo«, najodličniji naslov Marijin: »majko božja.« A čemu taj naslov? Crkva nije samo zato dodala ovaj naslov, da njim slavi Mariju največom i izvanrednom čašću; nego, da tim naslovom ujedno sveudilj nanovo potvrdjuje i posvjedočuje istinu vjere: da je Marija u istinu prava majko božja; — proti psovkam krivovjeracah, koji tu istinu taje. (Svez. 1. str. 206.). Kolikogod dakle putah izgovorimo ove rieči, ukazujemo Mariji največu slavu, te izpoviedamo neuzkolebivu svoju vjeru, da je Marija majka božja. Kolikogod se putah sjetimo na ovu dostojanstvo Marijino, toliko se takodjer putah kriepi naše pouzdanje prama Mariji (Srav. str. 83—85.). Pa i pravo je, da se sjetimo možnoga zagovora i izvanredne dobrotivosti i milosrdnosti Marijine, kolikogod ju putah u pomoć zazovemo, govoreći: »Majko božja, moli za nas.« — A upravo bi griehota bilo misliti: da će sin božji uzkratiti svojoj majki štogod, kada ga za štogod moli, što je nam potrebno;* ili misliti: da nas toli dobra majka neće hotiti

* Što li neće izhoditi majka, kada koga kod sina zagovara? Rimski vojvoda Koriolan, bude od neharnih si sugradjanah prognan iz Rima. Kano pomaman, predje Koriolan k neprijateljem rimskim; a neprijatelji mu povjere silnu vojsku, da udari proti Rimljanom. Koriolan, na čelu ove vojske, udari na Rim, hoteć se osvetiti svojim neharnim sugradjanom. Strah i trepet popadne Rimljane. Rimljani stanu moliti Koriolana, da jim prosti i da mir s njimi utanači; — ali badava. Napokon izadju mu u susret svećenici u svečanom ruhu, te padnu ničice pred ohologa vojvodu; ali i oni nemogahu obaliti okrutnu ćud uvriedjena sugradjana. Na to se upute rimske gospodje k starici majki Koriolanovoj Veturiji i nagovore ju, da krene s njimi u neprijateljski tabor. Ugledav Koriolan, gdje mu ide u pohode povorka ženah, — uzkipi mu srce. Ali spetiv ženam na čelu čestitu i dragu majku, izadje jim u susret. Suzam i molbam majkinim nemogaše odoljeti; nego tronut padne majki u naručaj, govoreć: »Majko, ti si Rim spasila.« Na to odpusti po-

zagovarati, kada ju mi, — u suznoj dolini cvileća joj: djeca, — za štogod ponizno u pomoć zazovemo? Rekoh: mi, cvileća joj d j e c a; jer nesmijemo s pameti smetnuti: da je Marija, majka, majka božja i — naša majka. Marija, majka božja i — naša majka. Marija nam je majka s više obzirah. Marija nam je majka, buduć majka onoga, koji se milostivo dostoji, zvati nas svojom, »braćom«, te kojega apoštol zove »prvorodjencem medju mnogom braćom« Rimlj. 8, 29. Marija je naša majka, jerbo je rodila na sviet onoga, 'po kojem nam je svim život milosti u dio pao. Kakogod dakle diete imade tjelesnoj materi faliti na tjelesnom životu; tako imademo i mi faliti Mariji na duševnom, vrhunaravnom životu; — u koliko joj imademo faliti na početniku toga života. Marija je nadalje navlastito zato naša mati, jerbo ju je Isus, božanski joj sin, na križu nam dao, da nam bude majkom, rekav Ivanu: „Evo ti matere.“ Iv. 19, 27. Sveti oci i tumači svetoga pismo, drže: da je Isus, izustiv ove rieči, po Ivanu razumievao sve pravovjernike, te je po Ivanu dao svim pravovjernikom Mariju, da jim bude materom. Marija je napokon postala našom majkom, kada je izpod križa žrtvovala jedinorodjenca si Višnjemu, od ljubavi prama nam i tako sudjelovala k našemu spasu, — tako nas uza neizgovorne boli za Boga i nebo bi reć rodila. Poput svetoga Anzelma može i svatko od nas reći: „O blažena pouzdanja, o sigurna utočišta, — božja majka i moja je majka«! Doista uzvišene i pune utjehe istine: Marija, božja majka i naša je majka, — majka neizgovorne ljubavi, milote i milosti prama svakomu svojemu djetetu! Nije li dakle pravedno d. d., da što češće pozdravljamo Mariju, kano najljubezniju nam majku, te se u svakoj tugi i nevolji njoj utičemo u pomoć!? To i činimo, kadagod molimo zdravu Mariju. Najprije ju pozdravljamo, slavimo i častimo pobožno; a zatim ju molimo djetinjim pouzdanjem, da nam priskoči u pomoć i zagovara nas u sadanjih potrebah i nevoljah, a navlastito na čast smrti. Na čas smrti treba nam pomoći bogorodice majke više, nego li ikada; da nas nesavlàdaju onda težke

---

vorku. Kada nemogaše odoljeti molbi majkinoj ovaj razjareni krivobožac; smijemo li mi misliti, da će Isus, — pun ljubavi i pomilovanja, — odbiti molbu svoje majke?!

napasti paklene; nego da se uza Marijinu zaštitu sigurno i sretno razstanemo s ovim svietom.

Iza nauka o angjeoskom pozdravu, dodajemo katekizmu još: 1) o angjeoskom pozdravu, kada zvoni u jutro, u podne i na večer, 2) o krunici.

Kako se moli pozdrav angjeoski, kada zvoni i jùtro, u podne i na večer, — to vas uči katekizam. Premda je goruća želja svete crkve, da joj djeca mole ovu liepu starinsku molitvu, kada se zvoni u jutro, u podne i na večer, — nije ipak ikoga pod zapovied na to obvezala. Ali se crkva nada, da ćemo mi biti i sami toli gorljivi i zafalni prama Bogu; a pobožni prama Mariji, te željni njezine pomoći i milosti, — pa ćemo joj dragovoljno i rado od sebe izpuniti želju. Ovu pobožnu molitvu molimo naime: 1) d a s e z a f a l i m o B o g u, š t o j e s i n b o ž j i p o s t a o č o v j e k o m. Utjelovljenje sina božjega toli je golema milost, da se do vieka nemožemo Bogu zadosta na njoj zafaliti; — 2) d a š t u j e m o s v e t u b o g o r o d i c u i p r e p o r u č a m o s e u n j e z i n u o b r a m b u; a to će dragovoljno činiti svaki bogoljubni štovatelj slavne kraljice nebeske. — Nego premda nismo dužni pod zapovied moliti pozdrav angjeoski; ipak može se dogoditi, da nam je d u ž n o s t moliti ovu molitvu, kada bismo naime smutili druge bogoljubne kršćane, ako bismo ju propustili. Pà i nije li gotova smutnja, kada kršćanin od straha pred ljudmi, ili pače misleć: da je g o s p o d s k i nemoliti, — propusti moliti, premda ga zvuk zvona opominje na molitvu; a znade se, da turčin s mjesta odlaže posao, pa ide molit, čim ga glas s kule pozove na molitvu; a to biva svojih pet šest putah na dan.

K r u n i c u je veoma lahko i koristno moliti i razmatrati. Krunicu je uveo sveti Dominik, a crkva ju je od vajkada odobrila, molila i preporučila. — U p o d p u n o j krunici imade petnajest desetakah; u svakom je desetku deset zdravih Marijah i jedan oče naš i u svaki desetak uplete se po jedna tajna našega odkupljenja. Obično se nemoli na jedan mah podpuna krunica; nego samo treći dio, naime pet desetakah. Ovaj treći dio krunice zove se takodjer krunica i to, — prema upletenim tajnam — radostna, žalostna ili slavna krunica. Na početku budi koje krunice, moli se vjerovanje apoštolsko i tri zdrave Marije, — bi reć kano uvod. Nadalje upliće se u svaki desetak „slava ocu i sinu i duhu svetomu“ itd. i to prije oče naša, kojim se počima sledeći desetak. Pràvo imademo, — nazivljući ovu liepu molitvu „krunicom“, buduć ova molitva, nalika na spletenu

krunu od najljepših molitavah i tajnah naše vjere. — Krunicu, kako se sada obično moli, uveo je sveti Dominik, početkom trinajstoga vieka. Ovaj veliki sluga božji i gorljivi štovatelj Marije, bio je odaslan od svete stolice, da što kriepčije stane na kraj krivovjercem Albigenzom, koji su ono doba bjesnili po južnoj Francezkoj. Znajuć, da bez pomoći s neba neće imalo uspjeti, uteče se Dominik Mariji, kraljici nebeskoj i poče ju gorude zazivati. Tudier pripovieda se, da ga je blažena djevica Marija sama učila krunicu moliti i preporučila mu, da navješta puku, da je krunica izvrstna obrana proti krivovjerstvu i opačini. Dominik posluša svetu bogorodicu, te domala se osvjedoči, da mu gorljivost i trud rodi obilnim rodom. Krunica omili na brzo u velike kršćanskomu narodu, a i danas mu se mili. Uz odobrenje svete stolice, sklopiše se po svemkolikom kršćanskom svietu bogoljubne bratovštine, te stanu širiti krunicu. Dvie, viekom slavne pobjede, — prva godine 1571., a druge godine 1716. — nad turci, zakletimi kršćanskimi neprijatelji, — pripisuju se posve pravedno molitvi pomenutih bratovštinah. A ova dva dogodjaja sklonuše papu Grgura XIII. i Klementa XI. te narediše posebnu svetkovinu na čast svetoj krunici, u prvu nedjelju listopada. Što više, da se čim dalje razširi sveta krunica, podielila je sveta rimska stolica mnogo oprostah, ne samo članovom bratovštine svete krunice, nego i drugim, koji mole krunicu na čislo (patrice), blagoslovljeno od svećenika, od svete rimske stolice za takav blagoslov ovlaštena.

Opomena.

D. d. Kako da nepoklonite srce svoje dragovoljno i ljubezno, — Mariji, preblaženoj bogorodici; kako da nebudete njezina djeca i nepovjerite se njezinoj materinskoj zaštiti, dok ste živa i na smrti? Nebismo ljubili Mariju, majku našega odkupitelja, pače nebismo i dušu svoju ljubili, kada nebismo željeli: biti djeca Marijina. A buduć željni to sve biti, trsimo se, štovati Mariju, blaženu djevicu osobitom i djetinjom pobožnošću. Pà buduć, da nam je Marija, predobra majka i najmožnija zagovornica kod Boga, zazivajmo ju takodjer u svih nevoljah i potrebah. Koli liepo nas opominje na to sveti otac papa Pio IX. (Encycl. »Qui pluribus«): „Da predobri Bog tim radje prigne uho svoje k molbam našim«, kaže, »i želju nam izpuni, utičimo se sveudilj u pomoć svetoj bogorodici i

prečistoj djevici Mariji, da nas ona kod Boga zagovara. Tà ona je svih nas presladka majka i zagovornica; ona je najsigurnije ufanje naše i najveće naše pouzdanje; — s njezinim zagovorom kod Boga, nemože se uzporediti išta.“ Da pako što više omilimo nebeskoj našoj majki: nasljedujmo, poput dobre djece, — ljubav, trpljivost i ostale krieposti ove majke, kojoj neima para igdje. *

* Sjajan primjer djetinje ljubavi i štovanja prama majki božjoj, pruža izmedju tisuć inih — sveti Alfonz Marija Liguori, koji je prošloga vieka svojim kriepostnim životom i naukom proslavio svetu crkvu. Već djetetom bijaše srdačno odan Mariji i nepropusti ijedan dan, gdje nebi obišao koju crkvu ili žrtvenik, posvećen na čast Mariji. Svake je subote postio strogo o suhu kruhu i vodi; na njezine blagdane pripravljao se je marljivo i pobožno; a po samih blagdanih podvostručio je i ponovio svoju nježnu pobožnost. Svaki je dan molio krunicu, koja je toli znamenita, koli prosta — molitva, a kada bi sat kucnuo, običavao je i u družtvu prekinuti razgovor, te pozdraviti dragu si majku. angjeoskim pozdravom. Do ove je molitve Alfonz više držao, nego li do cieloga svieta. Idué od kuće, ili se vraćajuć kući, kleknuo bi pred sliku Marijinu i preporučio se njezinoj materinskoj obrani. No najbolje je svjedočio Alfonz, koliko ljubi Mariju, nasljedujuć joj vierno krieposti. Čistoću svoju čuvao je od djetinstva brižno, kloneć se svjetskih pogibeljih, obćeć na samu s Bogom i marljivo primajuć sveta otajstva. Premda bistra uma i veoma naobražen, držao se sam uviek malenim i neznatnim, prezirao je svaku čast svjetsku i oslanjao se jedino na milosrdje božje i obranu svoje drage majke. Kako je čuvao srce čisto od svakoga grieha i kako je mrzio na svaki grieh, neka vam svjedoči sljedeći dogodjaj iz njegova života. Djetetom uzgojavan je sa drugimi plemići u izvrstnom gojištu. Jednoć savlada u igri drugara; a drugar plane na to od srditosti. „Što?“ reče Alfonz, »radi takvih sitnarijah usudjuješ se ti Boga vriedjati?!« Na to vrati s mjesta Alfonz drugaru, što je od njega u igri dobio i nehćede se dalje igrati. Nuto, kako dobro diete bijaše Alfonz Mariji, svojoj majki. Ali i Marija bijaše njemu najbolja i najmilija majka. Ona ga je pràtila dan i noć i obasula milošću. Sveti Alfonz napredovao je očevidno u svakoj krieposti i svetosti. Kasnije postao je svećenikom, zatim biskupom i poslovao izvanredno na slavu božju i spas bližnjega. Ljubav nebeske majke prama pobožnom si slugi, bijaše tako velika, te ga je jednoć, kada je govorio o njezinoj slavi, obasjalo čudnovato svjetlo; a često je na očigled svemu puku, nebeskim čuvstvom zanešen bio. Sada je sveti Alfonz u nebu, kod Marije, drage si majke, gdje će s njom i svimi svecimi slaviti Boga na vieke.

Crkveni običaji i obredi.

Pod crkvenimi obredi razumievaju se znaci i čini, naredjeni od crkve za službu božju.

Sasvim je pristojno, da iza nauka o molitvi ide nauk o crkvenih obredih; pošto su i obredi poput molitve naredjeni na slavu božju, dižu nam srce k Bogu i pobudjuju nas, da razmatramo tajne božanske. To ćete bolje pojmiti, kada vam budem razložio: što su crkveni obredi. Crkvi nije dosta: činiti samo ono, što je Isus naredio i što je bitno, kada se prikazuje sveta misa, ili diele otajstva; nego crkva propisuje takodjer druga znamenja i čine, za duhovne i svete službe. Premda ove znakove i čine nije upravo Isus naredio; ali ipak veoma dolikuju službi božjoj, te podupiraju i promiču pobožnost u srcu. Motrite samo, kada svećenik prikazuje svetu misu; — pa ćete vidjeti, da neuzme samo brže bolje kruh i vino te pretvori u tielo i krv Isusovu; nego se uza to sveudilj Bogu moli, osim toga udara se u prsa, pere ruke, prigiba koljeno itd. Ovi čini nisu dakako potrebni, da se pretvori u svetoj misi kruh i vino u tielo i krv Isusovu; — nego ih je ipak crkva propisala za svetu misu. Takovi dakle čini, od crkve naredjeni za službu božju, — zovu se o b r e d i.

Ovi nam čini odvraćaju pamet od svjetovnih stvarih; a svraćaju nam misli na službu božju i uzdižu srce k Bogu. S toga potiču nas sveti obredi, da bogoljubno i sabrano molimo. Što više, kadšto su sveti obredi gotova molitva; premda nemolimo riečmi, nego djelom. Jer što je ino, nego molitva, kada se svećenik u srce udara, pred svetim otajstvom na koljena pada? Tim bo očituje pobožnost i bogoljubnost srca, — budi skrušenje i pokajanje, budi štovanje i poklon pred posvudnim Bogom. Našoj je čovječjoj naravi prirodjeno: nutarnje čuvstvo izvana pokazati. Po takovu pokazuju i obredi nutarnju pobožnost i čuvstvo djelom, — nalik na molitvu, koja pokazuje pobožnost srca riečmi. — Obredi su govor, koji se pojmi okom, — sjećajući nas na božanske istine, nauke i tajne i nukajući nas, da je pobožno razmatramo. Pače ovaj govor na znakove, kadšto je razumljiviji i uspješniji od govora na usta. Uzmimo samo posipanje čela pepelom

na čistu sriedu. Koji će nam govor, razumljivije i stalnije pokazati, od ovoga pepela, da sve na svietu prolazi? Tko li će nam pokazati bolje i razumljivije, od obredah velikoga tjedna, žalost crkve nad mukom i smrću spasiteljevom? Tko li će moći motriti presveto otajstvo na žrtveniku, okruženo svjetlom gorućih sviećah, tko li bogoljubni puk, klečeć i za blagoslova udarajuć se u prsa; a da mu se neutvrdi vjera: da je Isus prisutan u presvetom otajstvu i da mu se nanovo nepobudi u srcu pobožnost prama ovom presvetom otajstvu? — Crkvene obrede možemo sravniti s našimi krasnimi i obilno nakićenimi crkvami. Krasota i ures crkvah nije upravo od potrebe; ali nemože itko tajiti, da ova krasota i ures, služi Bogu na čast i slavu, da nam pomaže misli i srce uzdizati k nebu te ujedno svjedoči, da su nam djedovi bili bogoljubni, koji su ove crkve sazidali. To valja i o svetih obredih, naredjenih od crkve za službu božju.

Upravo zato, što obredi promiču nutarnju pobožnost, naredio je staroga zakona sam Bog mnoge obrede i strogo zapovjedio, da se obdržavaju za službe božje. Sam je Isus rabio razne znakove ili obrede, n. pr. liečeć gluhoniema Mark. 7.; sliepca od poroda, Iv. 9.; dieleć duha svetoga, Iv. 20.; — za posljednje večere itd. Njekoji su vam obredi tumačeni raznom sgodom, naročito, kada ste učila nauk o svetih otajstvih i misi. Predugo bi bilo, razlagati vam sada sve crkvene obrede; s vremenom ćete više čuti. Za sada ću vam samo nješto kazati o tamjanu, gorućih sviećah i prohodih, jerbo ovi običaji više putah dolaze, a malo jih tko razumije.

„T a m j a n znamenuje štovanje i ujedno molitvu, koja se, poput mirisa, diže k Bogu." — Jur židovi i neznabožci držali su, da dim od tamjana znamenuje poklon Bogu. Zato se je pred kovčegom zakona jutrom i večerom kadio tamjan, na posebnom, za taj posao pripravljenom žrtveniku; pà i držalo se je od vajkada, da je od vjere odpao, tko je krivim bogovom tamjan kadio. Crkva pako nekadi tamjan samo zato, da pokaže Bogu poklon, koji njega samoga ide; nego takodjer, da pokaže čast svemu, što je sveto i ujedno kano znak molitve, koja se diže k Bogu. Sveto pismo spominje takodjer na više mjestah, da je tamjan znak molitve. „Objava" svetoga Ivana spominje (5, 8.): da su molitve svetacah tamnjan, u zlatnih zdjelicah žrtvován pred priestolom Višnjega; a u pjesni 140, 2. moli

kralj David: „Uzdigla se Gospodine, molitva moja, poput tamjana pred lice tvoje.“

„Goruće svieće“ znamenuju: 1) vjeru, koja nas razsvjetljuje; ufanje, koje nas se uzdiže; ljubav, koja nas grije; 2) sjećaju nas na dobu kršćanskoga progonstva, kada je služba božja držana u podzemnih špiljah. Od pamtivieka palili su kršćani svjetiljke i svieće za službe božje. Za progonstva bilo je upravo potrebno paliti svieće za službe božje; jerbo su svetkovali službu božju često obnoć, po tamnih, podzemnih špiljah. Po takovu sjećaju nas goruće svjeće na prastaru kršćansku dobu i krvave bojeve, koje su podnosili sljedbenici Isusovi za svetu vjeru i potiču u nas goruću želju, da je nasljedujemo. — No crkva je vazda držala, da goruće svieće i nješto više znamenuju. Osobito drži se: da svjetlo znamenuje Isusa, koji se zove u svetom pismu (Iv. 1, 9.): právo svjetlo, razsvjetljujuće svakoga čovjeka. Nadalje su držane goruće svieće liepimi znaci bogoslovnih kriepostih: vjere, ufanja, ljubavi. Kako nam naime svjetlo razsvjetljuje oči, te razabiremo stvari na svietu, tako nam razsvjetljuje vjera um, te poznajemo Boga i nadnaravne istine; zatim kako plamen od svieće sveudilj udara u vis (izvrnuo svieću kako ti drago), tako nam uzdiže i kršćansko ufanje želje k Bogu; napokon kako svieća uztrajno gori, te malo po malo do kraja izgori, — tako gori sveta ljubav božja, sveudilj u srcu dobroga kršćenika i potiče mu svu snagu tjelesnu i duševnu na slavu božju.

„Prohodi“ se drže: 1) da se pokaže slava i ponos kršćanstva; — zato se nosi naprvo križ i zastave; 2) na uspomenu, da smo na zemlji samo putnici i sveudilj kudgod hodili: da imademo s Bogom boditi. Prohod ili sprovod znamenuje sveti hod ili pratnju, kako se često u katoličkoj crkvi drži na slavu božju. Svečanih prohodah, na koje su išli ne samo svećenici i levite, nego takodjer vladari, vojnici i narod, — uza glasbu i pjevanje — bilo je jur staroga zakona, 2. kralj. 6.; 3. kralj. 8. A i kršćani su držali prohode jur prvih vjekovah. Samo da spomenemo jedan primjer, prenešene su godine 258. kosti svetoga Cipriana mučenika, obnoć uza goruće voštenice i baklje, uza molitve i slavospjeve. Čim je nestalo krvavoga progonstva, te slobodno bilo crkvi javno razviti svoju službu božju, držani su i prohodi kršćanski sve češće. — Svečani su prohodi ponajprije slava i ponos naše svete vjere. Isus je svojom smrću savladao vraga, koji bje sviet sapeo u svoje paklene verige; Isus je oslobodio ljude sužanjstva, te riešio bludnje i grieha, pošto

je donio s neba svjetlo istine i milosti. S toga vuče kršćanina želja, da pokaže javno pred svietom svoju srdačnu radost i naviesti svakomu stvoru slavu i ponos svoje vjere; pà zato ide zajedno sa cielim pravovjernim narodom, na polje iz crkve, te pod vedrim nebom slavi uzvišenimi pjesmami i molitvom na glas, — milost Višnjega, te bi reć, poziva k tomu u pomoć, gdjegod je koji stvor na svietu. Jur smo prije spomenuli, da je sveta mati crkva imala takovu falu i slavu na pameti, kada je naredila tjelovski prohod. Znak osobite slave i ponosa naše svete vjere, ponajprije je križ, — budué nas Isus odkupio svojom smrću na križu; zatim zastave i pahovi, vijući se za prohoda iznad pravovjerničke bogoljubne čete. — Prohodi nas nadalje spasonosno opominjaju, da smo na svietu samo putnici, sveudilj — kudgod hodili — da imademo pred Bogom hoditi. Prohod se dovršuje obično u crkvi; a kadšto na kojem svetom mjestu, gdje se diže nebu pod oblake prostran i krasan hram božji. Naše putovanje na zemlji, dovršit će se u nebu, kamo se svi nadamo dospjeti poslje smrti. Kako dakle na prohodu svi kršćani složno i uredno napried koracaju; kako su za prohoda svi jednoga srca i jedne duše; kako za prohoda svim samo fala božja na usta izvire, a bogoljubnost srce grije; — tako treba da bude i život naš, — kudgod hodili, — hod pred Bogom; treba da vlada medju nami sloga i ljubav bližnjega; treba da uzornom kriepošću i strahom božjim budemo primjerom svakomu. — Medju kršćanske običaje spada takodjer hodočašće i duhovne bratovštine. O duhovnih bratovštinah pišu posebne knjižice.

Opomena.

Štujte i cienite d. d. crkvene obrede i običaje, doklegod budete živila. Crkvu ravna duh sveti, kadagod što propiše i naredi. To nam svjedoči očevidno naša uzvišena služba božja. Svi obredi, propisani za svetu misu, za sveta otajstva ili drugo bogoslužje, — bi reć udaraju po svetosti, te nose na sebi pečat božanski i nebeski. Svaki obred znamenuje nješto uzvišena, promiče bogoljubnost i kiti koju tu tajnu svete vjere. Osobito reć bi kriju sveti obredi, — presveto oltarno otajstvo — poput koprene i pobudjuju nam u srcu smierna i bogoljubna čuvstva. Ako li budete vazda bogoljubno prianjala uza svete običaje i obrede, sigurno ćete dostati božjega blagoslova

i nebrojenih milostih s neba. Budi vam vazda najveća sreća pod nebom, što ste u katoličkoj crkvi rodjena i trsite se neprestance, da budete vriedna: zvati se djecom katoličke crkve Cienite skupo i sveto svaki propis i naredbu katoličke crkve, te neka vam bude najveća slava, — takodjer svetimi obredi i običaji bogoljubno i radostno, gdjegod se pruži sgoda, javno pokazati svoju vjeru pred svietom, — sjećajući se, što uči Isus (Mat. 10, 32.): „Tko mene bude izpoviedao pred ljudmi, toga ću i ja izpoviedati pred mojim ocem, koji je na nebesih.“